

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

IV

KNJIGA 9

REDAKCIIONI ODBOR

Iz centralnog komiteta SK BiH
Boško Šiljegović, Velimir Stojnić, Ilija Dašen

Iz Vojnoistorijskog instituta JNA
Fabijan Trgo, pukovnik, Blagoje Pejanović, polpukovnik,
Radomir Pešković, major, Mehmedalija Bojić, major

Odgovorni urednik
Fabijan Trgo, pukovnik

PRIPREMA ZA ŠTAMPU
VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMIJE
IZDAJE
VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD „VOJNO DELO“

VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMije

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

IV

KNJIGA 9

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943. GOD.

BEOGRAD

1954

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943

JANUAR

I

DOKUMENTA JEDINICA NARODNOOSLOBODILAČKE
VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

BR. 1

**UPUTSTVO ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 1 JANUARA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINIČAMA
O NAČINU OSVAJANJA NASELJENIH MJESTA¹**

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Op. br. 7
1 januara 1943 god.

ŠTABOVIMA IV i V DIVIZIJE
ŠTABU I DIVIZIONA
ŠTABU III KRAJIŠKOG N.O.P. ODREDA

**UPUTSTVO KAKO SE OSVAJA — OSLOBOĐAVA VIŠE NASELJENO
MESTO — GRAD**

U devetnaestomesečnim borbama protiv nas neprijatelj je dosta naučio i u mnogo čemu pojačao svoju odbranu kako položaja tako i naseljenih mesta (gradova).

Danas neprijatelj (Nemci, kulturbundovci, Talijani, ustаше, a po njihovom nalogu domobrani i četnici) jako utvrđuju svoje *odbrambene položaje* primenjujući u najvećoj meri poljsku fortifikaciju kako taktički (rasporedom velikog broja automatskog oruđa po rovovima i bunkerima) tako i tehnički (izgrađujući bunkere sa pećima za posade koje mogu boraviti u njima i zimi izrađujući pokrivene i podzemne hodnike — saobraćajnice i skloništa). Danas su neprijateljski odbranbeni položaji načičkani rovovima (streljačkim zaklonima) u više linija, otkrivenim i pokrivenim bunkerima (za mitraljeze i puškomitrailjeze), preprekama od žice širokim često i preko 6 metara. Na izvesnim pravcima neprijatelj postavlja minska polja od

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/5, k. 407.

nagaznih mina i ručnih bombi sa zamkama (petljama) od žice. Često slaba mesta u odbrani pojačava tenkovima, koji služe kao pokretni bunkeri, kao i za pojačavanje i omogućavanje protivnapada (kontranapada) i povratnih napada.

Obzirom na naš dosadanji način napadanja gradova neprijatelj je do maksimuma pojačao *odbrane gradova* na sledeći način:

1) Sela na većoj prostoriji oko grada pretvorio je u otporne tačke, utvrdio ih je dobro rovovima i bunkerima, preprekom od žice i postavio u njih pored domobrana zlikovce ustaša, legionara, milicionera i žandara-domorodaca. Sve tvrde zgrade po selima koristi kao utvrđenja.

2) Sve prirodne položaje oko grada pretvorio je također u otporne tačke, dobro utvrđene.

Na taj način stvorio je dobro utvrđene zone od po jedne, dve i tri odbrambene linije spoljne odbrane. Pored toga iz grada, iz svih tvrdih zgrada i crkava daje najuporniji otpor u samom gradu. Svu odbranu pojačao je tenkovima i oklopnim kolima na ivici grada, na mostovima, na raskrsnicama u gradu, kao i postavljanjem minskih polja na ivicama grada, pokretnih prepreka od žice po ulicama itd.

Principi naše borbe prilikom osvajanja — oslobođavanja naseljenog mesta (grada) ostaju isti iako smo postali redovna vojska, *ostaju sa jako naglašenim partizanskim načinom napada, samo znatno ojačanim*. Pripreme treba da budu obimnije, snage veće, sa što širom upotrebom specijalno obučenih protivtenkovskih jedinica.

PRIPREME

Pripreme danas moraju biti najobimnije. One se sastoje iz sledećeg:

I) Prikupljanja podataka preko obaveštajne službe.

II) Prikupljanja podataka putem izviđanja i nasilnog izviđanja.

III) Pripremanja diverzionih grupica unutar grada.

IV) Pripremanje udarnih jedinica, sa protivtenkovskim jedinicama i bombašima za upad u grad.

V) Održavanja veza sa pojedinim domobranskim oficirima i vojnicima i drugima, koji neće da se bore, iz grada, iz sela i sa položaja.

VI) Pripreme boraca za akciju.

VII) Izrada plana i zapovesti za napad.

I) **Prikupljanje podataka putem obaveštajne službe**

Ovome treba posvetiti najveću pažnju. Treba stalno prikupljati sledeće podatke:

- 1) O neprijateljskim snagama u *selima* oko gradova, vrsti i veličini snaga, o njihovom naoružanju, utvrđivanju, moralu i borbenosti.
- 2) O neprijateljskim snagama *na položajima* oko grada, vrsti i veličini snaga, naoružanju, utvrđivanju, međuprostorima između utvrđenih tačaka, moralu i borbenosti, preprekama.
- 3) O neprijateljskim snagama u *samom gradu*:
 - a) Veličine neprijateljskih snaga.
 - b) Vrste neprijateljskih snaga (Nemci, kulturbundovci, Talijani, ustaše, milicionari, legionari, dobrovoljci, žandari-domorodci, četnici), kao i rodovi oružja i struke.
 - v) Raspored neprijateljskih snaga po gradu, po kasarna-ma, školama, bolnicama, javnim zgradama i privatnim kućama.
 - g) Naoružanje neprijateljskih jedinica i municipija.
 - d) Artilerija, municija za nju, raspored.
 - đ) Tenkovi, broj i raspored.
 - e) Mitraljezi i puškomitraljezi u zasedama, po krovovima, podrumima, na tornjevima, džamijama.
 - ž) Specijalno utvrđene kuće u gradu, sa ojačanjima od greda, džakovima od peska i puškarnicama na prozorima i otvorima.
 - z) Prepreke od žice po gradu i oko grada.
 - i) Minska polja po gradu i oko grada.
 - j) Straže i stražari po gradu, naoružanje.
 - k) Patrole, kuda se šalju i kada, njihova veličina i naoružanje.
 - l) Veze neprijatelja, t.t. i radio.
 - lj) Gde je glavna komanda odbrane grada.
 - m) Gde se i kada hrane oficiri i podoficiri, kuda se kreću.
 - n) Gde su glavni petokolonaši, njihova imanja, položaj njihovih kuća.
 - nj) Koji su najbolji prolazi u grad.
 - o) Koji su najbolji prilazi objektima u kojima je neprijatelj.
 - p) Magacini municije u gradu, straže oko njih.
 - r) Intendantska slagališta, senjaci i straže oko njih.
 - s) Aerodromi (hangari), magacini i straže.
 - t) Fotografije i fotografски vazdušni snimci grada.
 - ć) Plan grada sa opisom uporišta u njemu i veličinom snaga i naoružanja.
 - u) Skica okoline grada sa selima i položajima oko grada, njihovim snagama i utvrđenjima.

II) Prikupljanje podataka putem izviđanja i nasilnog izviđanja

Po mogućnosti svaki starešina samostalne jedinice (čete, voda, odeljenja, kolone) lično izviđa, a isto tako i pomoću patrole izviđa i stalno proverava podatke prikupljene obaveštajnom službom, a naročito traži i ispituje:

— prikrivene prilaze i teren oko objekata koje treba napasti;

— traži prolaze kroz neprijateljski odbranbeni sistem, kuda se može proći bez borbe ili probiti sa manje borbe i napasti s leđa i s boka odbranbene položaje, tj. napraviti *klinove* u neprijateljskoj odbrani;

— neprijateljske zasede, utvrđivanje, prepreke, rovove, bunkere (mitraljeska gnezda), minska polja itd.;

— traži podesno mesto za opštu rezervu i rezerve pojedinih kolona, kao i podesne položaje za prihvatz.

Izvesni podaci ne mogu se dobiti obaveštajnom službom, ni izviđanjem, pa se mora pristupiti *nasilnom izviđanju* sa patrolama ili celim jedinicama. Pre nego što se primeni nasilno izviđanje treba biti oprezan i voditi računa o tome da na grad i njegove spoljne odbranbene organizacije koji se kani napadati ne treba vršiti demonstracije ni mnogo čarkanja, jer onda neprijatelj pojačava svoju odbranu, kako pojačavanjem snaga, tako i utvrđivanja.

III) Pripremanje diverzionih grupica unutar grada

Uvek treba svim silama nastojati da se uhvati veza sa našim simpatizerima u gradu, kako onima koji su u vojsci tako i onima koji su u građanstvu. Njih treba pažljivo proveravati i biti prema njima najoprezniji. Sigurni i provereni simpatizeri mogu, kad je napad, izvršiti sledeće zadatke:

1) Sečenje telegrafsko-telefonskih veza, kvarenje telefonskih centrala.

2) Napad na radio-stanice.

3) Napad na oficirsku menažu i štabove.

4) Napad sa bombama na poslugu topova.

5) Napad na straže kod municiskih magacina, slagališta benzina.

6) Uništavanje tenkova i oklopног voza.

Cilj koji treba da se postigne napadom iznutra jeste: postići i što veću dezorganizaciju u neprijateljskoj odbrani, i jednovremenost napada spolja i iznutra.

Diverzionate grupe iznutra ne smeju znati ni dan ni čas napada. Pojedinci i grupice ne smeju uopšte znati jedni za druge niti znati zadatke ma čije sem svojih.

Diverzne grupice treba naročito da prouče prilaz do objekta gde će izvršiti zadatke i otstupnicu.

IV) Pripremanje udarnih jedinica sa protivtenkovskim jedinicama i bombašima za upad u grad

Pripremaju se udarne jedinice, kojima se unapred daje zadatak da se po mogućству bez borbe probiju u grad i da stvore prođor (brešu) i *klin* u neprijateljskoj odbrani. Ovim udarnim jedinicama dodaju se bombaši i protivtenkovske jedinice.

Zadatak ovih jedinica kada se probiju u grad jeste: napad na kasarne, straže, topove i druge organe unutrašnje odbrane grada, borba protiv tenkova.

Kod borbe u gradovima i oko kuća treba voditi računa da treba izbegavati kretanje ulicama jer su one obično uzdužno tučene vatrom automatskih oruđa, treba se kretati preko ograda i plotova, kuće napadati sa zadnje strane, tj. sa strane gde imaju najmanje prozora i otvora. Takve strane kod zgrada dozvoljavaju, pod zaštitom vatre automatskih oruđa, prilaz bombaša ka zgradama i likvidiranje otpora bombama.

Izvesne otpornije zgrade sa organizovanijim otporom treba likvidirati protivtenkovskim a ponekad i težim topovima.

Kroz breše i klinove koji su stvorenici treba ubacivati što više snaga, od kojih će jedne produžavati napredovanje pravo napred, druge skretati levo i desno i napasti s leđa neprijateljske položaje, sela i uporišta van grada i u gradu.

V) Održavanje veza sa domobranskim oficirima i vojnicima i svima drugima, koji neće da se bore, iz grada, iz sela i sa položaja.

Na ovu vezu treba obratiti naročitu pažnju i činiti sve napore (doturanjem vesti, letaka itd.) da se što više smanji broj onih koji hoće da se bore. Treba težiti da se što više poruši moral kod svih neprijateljskih formacija i pripremati što veći broj na predaju ili prebegavanje k nama sa oružjem.

VI) Pripreme boraca za akciju

Akciju i pripreme za nju treba držati u najvećoj tajnosti. Pred samu akciju treba politički i vojnički pripremiti borce za akciju.

U političkim pripremama treba objasniti borcu značaj akcije i političku i vojničku dobit koja se postiže uspešno izvršenom akcijom. Svaka akcija je u isti mah delo osvete nad okupatorskom vojskom, ustašama i četnicima, koji su izvršili toliku nedela i pokolje nad našim narodima.

Vojničke pripreme jesu taktičke i tehničke. Taktičke objašnjavaju borcu način napada, a tehničke ga osposobljavaju

za rukovanje naoružanjem i specijalnim naoružanjem (protivtenkovskih jedinica, pionirskih vodova itd.).

VII) Posle izvršenog izviđanja, na sastancima se izrađuju *planovi i zapovesti*, koje treba da sadrže:

1) Podatke o neprijatelju. Skice generalne i detaljne, sa rasporedom neprijateljskih snaga, naoružanja i utvrđivanja, sa potrebnim opisima.

2) Zadatake naših jedinica sa oznakom veličine kolona i komandi kolona, zadataka i sektora:

— pojedinih kolona i protivtenkovskih jedinica u njima, označiti im pravce i prikrivene prilaze;

— artilerija (artileriska priprema);

— jedinice koje prekidaju vezu sa ostalim garnizonima — postavljaju zasede, protivtenkovsku odbranu, kidaju telefonske veze itd.;

— zadatak pionirskih jedinica;

— zadatak jedinica koje vrše blokade izvesnih neprijateljskih garnizona i demonstrativne napade, radi vezivanja neprijateljskih snaga i obmane;

— zadatke jedinica za čišćenje minskih polja;

— zadatke rezervi, kako opšte tako i posebnih.

3) Vreme početka napada. Dotle jedinice prilaze.

4) Određuje se komandno mesto — mesto štaba koji rukovodi operacijom i ostalih štabova, komandi, kolona, kao i pravac (linija) njihovog pomeranja.

5) Telefonske veze i ostale veze: kurirske, reljne stanice (kuriri na konjima). Zadaci jedinica za vezu.

6) Odredbe za *putovođe*. Ovome pitanju i proceni dužine trajanja marša treba posvetiti najveću pažnju, jer još uvek ima akcija koje ne uspevaju zbog rđavih putovođa ili pogrešne procene trajanja marša.

7) Odredbe za sanitet:

— mesto hirurške ekipe, kakvi se ranjenici šalju u ekipu;

— mesto trijažnih brigadnih i odredskih stanica i previšališta;

— evakuacija ranjenika, pravac, sredstva za evakuaciju i bolnica.

8) Evakuacija plena. Određuju se odgovorni za evakuaciju, sredstva, pravac i mesto prikupljanja plena.

Oružje, artileriju i municiju do sigurnog mesta evakuišu same borbene jedinice, s tim da se ne zadržavaju oko toga i da zamah napada ne oslabi.

9) Evakuacija zarobljenika. Pravac, oružana pratnja, mesto prikupljanja.

- 10) Rezervna hrana za vreme akcije — odredbe za intendanturu.
- 11) Zadaci sviju jedinica posle izvršene akcije. Zbog eksploracije postignutog uspeha, treba nastaviti gonjenje i sa umornim jedinicama.
- 12) Odredbe za tajnost priprema i akcije.
- 13) Borbeni znaci.
- 14) Zaštita štabova.

IZVRŠENJE NAPADA

1) Napad ima da bude izveden sa artileriskom pripremom, žestoko, sa svom silinom, sa klinovima, po mogućstvu kombinovan spolja i iznutra. Treba težiti da se sve tačke neprijateljskog otpora napadaju jednovremeno, da se odbrana dezorganizuje.

2) Tek pred sam napad izvršiti opkoljavanje grada koji se napada, samo se on ne sme opkoliti i hermetički zatvoriti, mora se ostaviti oduška, kuda se neprijatelj može izvući, s tim da ga daleko dočeka zaseda.

3) Pred sam napad, jedinice koje prekidaju vezu garnizona koji se napada sa ostalim garnizonima treba da prekinu t.t. veze na drumovima i prugama.

4) Napad je najbolje vršiti noću. Od akcije do akcije menjati vreme napada.

5) Ako se jedinice dokopaju do jutra zgrada u gradu, onda treba nastaviti sa borbom do kraja, i danju.

Ovo uputstvo treba prodiskutovati u svima štabovima i komandama, umnožiti ga i dostaviti do komandi četa i samostalnih vodova i detaljno diskutovati sa borcima na sastancima ukoliko se odnosi na sve borce.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,

Načelnik štaba,

Branko Poljanac

Komandant,

Kosta²

(M. P.)

² Kosta Nad

BR. 2

**PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA PRVOG
BOSANSKOG NOU KORPUSA NA DAN 1 JANUARA 1943
GODINE¹**

B R O J N O
Ubojne spreme I bosanskog N. O. U.

Redni broj	Naziv jedinice	Brojno stanje	Topova			Bacaca			Mitraljeza			
			100 mm	M. 19	75 mm	37 mm	Protiv tenkov.	Teških	Lakih	Ručnih	Jugos.	
1.	IV N. O. U. divizija	4705	—	1 ² (50)	5 (400)	8 (11)	5 (71)	3 (40)	22 (15200)	—	—	
2.	V N. O. U. divizija	2667	—	—	3 (122)	4 (119)	1	5 (119)	13 (12190)	4 (1100)	1 (450)	
3.	1 N. O. U. divizion I bos. korpusa	108	6 (90)	—	—	—	—	—	1	—	—	
4.	Komanda područja Podgrmeč	179	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5.	Komanda područja Petrovac	468	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
6.	III Krajiski N. O. P. odred	550	—	—	—	—	—	—	2 (362)	1 (100)	1 (224)	
	Svega:	8677	6 (90)	1 (50)	—	8 (522)	12 (130)	6 (71)	8 (159)	38 (27752)	5 (1200)	2 (1674)
	Rezerve:											

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/4, k. 407.

² Brojitelj u razlomku označava broj oruđa (oružja), a imenitelj količinu municije koju posjeduje to oruđe (oružje).

S T A N J E
korpusa na dan 1. I. 1943 god.

Puškomitrailjeza			Pušaka			Revolvera			Bombi		
Jugosl.	Talij.	Njemač.	Jugosl.	Talij.	Austr.	Franc.	Jugosl.	Franc.	Ostalih	Jugosl.	Franc.
200 (21000)	—	2 (90000)	3307 (90000)	—	—	—	66 (400)	—	284 (880)	1338	48573
112 (30260)	7 (3020)	5 (1200)	2568 (117837)	21 (1093)	51 (2570)	2 (30)	95 (795)	1 (12)	129 (764)	882	65190
1	—	1	53 (7592)	—	28 (500)	—	2 (23)	—	6 (29)	16	4 1
—	—	—	157 (7592)	—	—	—	—	—	—	—	40
1	—	—	250 (10052)	47 (1181)	38 (615)	133 (1380)	17 (170)	—	—	80	—
2 (18)	1 (20)	1 (83)	427 (10220)	35 (288)	40 (832)	13 (135)	11 (111)	—	11 (68)	62	6 10
216 (51278)	8 (3040)	9 (1283)	6772 (242301)	103 (2562)	157 (4512)	148 (1545)	195 (1559)	1 (12)	430 (1741)	2378	123814

BR. 3

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGO-
SLAVIJE O BORBAMA NA SEKTORU CENTRALNE BOSNE¹**

VRHOVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE²

Br. 57
10. I. 1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ

1) Našim pismom³ br. 107 od 26-XII izvestili smo vas o razvoju situacije do toga dana. U tom vremenu naše jedinice bile su prema neprijatelju u pravcu: B. Luka, Teslić i Prnjavor. Razbijene četničke bande bile su povezane sa okupatorom oko B. Luke i Teslica, odakle su u zajednici sa okupatorom vršile skoro svakodnevne ispadne ka novooslobođenoj teritoriji, i to od B. Luke u zajednici sa manjim nemačkim jedinicama a od Teslica sa jačim domobranskim snagama. Zapazilo se je da su svi pokreti od Teslica vršeni na zahtev i inicijativu četnika, koji su se u borbi pokazali istrajniji, naterujući domobrane da im slede.

Naše akcije od poslednjeg izveštaja razvijale su se po sledećem:

2) **26-XII:** Delovi Novakovićevog četničkog bataljona (Jošavička i Crnovrška četa) izvršili su ispad iz Čelinca ka Crnom Vru i s. Jošavka u cilju probijanja ka Savi. Jednovremeno druga četnička grupa prodrla je od B. Luke zajedno sa Nemcima u pravcu Prnjavora. Neprijatelj je sa ova dva pravca suszbijen. U borbi su učestvovala 3 Lekićeva⁴ i 1 Jakićev bataljon.⁵ Naši gubici su 4 ranjena; neprijateljski gubici nisu poznati.

¹ Original, bez datuma, kucan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 3911. Vjerovatni datum pisanja je 1 januar, što se može zaključiti iz teksta dokumenta.

² Izvještaj je pisala Prva proleterska divizija, a štambilj je udaren prilikom dolaska izvještaja u Vrhovni štab.

³ Pomenuto pismo Redakcija nije pronašla.

⁴ Danilo Lekić, komandant Prve proleterske brigade

⁵ Vjerovatno se odnosi na Prvi bataljon Treće sandžačke brigade kojom je komandovao narodni heroj Velimir Jakić.

Istoga dana delovi 3 četnička bataljona iz okoline Teslića i Pl. Borja, zajedno sa 5 domobranskih satnija iz Teslića, izvršili su prodor ka Karanovićevim delovima⁶ koji su na tom pravcu dejstvovali. Borba se vodila preko celoga dana; kod neprijatelja su bili najuporniji četnici, koji su domobrane i njihove časnike pozivali i naterivali u borbu. Neprijatelj je pred mrak razbijen: domobranske jedinice vratile su se u svoj garnizon, dok su se četnici većinom razbegli, delom po šumama, a manjim delom su se vratili svojim kućama i predali oružje. Prema neproverenim podacima, jedan deo četnika otstupio je ka Doboju, odakle bi — navodno — prebacili se ka Ozrenu. U toku ove borbe ubijeno je oko 30 četnika, broj ranjenih nije poznat, a zarobljeno ih je 6. Ubijenih i ranjenih domobrana bilo je oko 30, a zarobljenih 10. Zaplenjeno je: 1 t. mitraljez, 3 p. mitraljeza, 30 pušaka i oko 5.000 metaka. U ovoj borbi jedan naš manji deo, upućen u neprijateljsku pozadinu, ubio je Jovu Kitića (zloglasnog komandanta vojnočetničkog bataljona »Voja Tankosić«, člana Glavnog štaba v. čet. odreda Bosne i Radićevog konkurenta za komandantski položaj). Ubijeni Kitić dočnije je svečano sahranjen u Tesliću uz učešće hrvatskih oficira i domobrana i četničke delegacije.

Sa naše strane u ovoj borbi učestvovale su Karanovićeve jedinice. Naši gubici su 2 mrtva i 7 ranjenih.

3) 27-XII: Više četničkih grupa pokušale su prodor ka Javoranima (južno od Čelinca). Jedan Jakićev bataljon, koji je ostao na tom prostoru, iznenadnim napadom razbio je te bande i proterao ih ka Vrbasu. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i 15 ranjenih. Naši su imali 3 ranjena.

4) 28-XII: Četničke bande iz Čelinca pokušale su prodor ka Jošavci u dva pravca: preko Crnog Vrha u nepoznatoj jačini i u pravcu Skatavice u jačini 150 četnika i 100 Nemaca. Jakićevi delovi koji su bili na tom pravcu sačekali su neprijateljske kolone na blisko otstojanje i odatle ih jakom vatrom razbili. Prema iskazima seljaka neprijatelj je imao dosta gubitaka; jedan četnik je zarobljen. Naši su imali jednog ranjenog.

U isto vreme druga četnička banda zajedno sa 350 Nemaca prodirala je od B. Luke ka Prnjavoru. Ova kolona imala je 2 tenka, 2 haubice i 4 t. bacača. Manji Lekićevi delovi sa toga pravca vodili su preko celog dana borbu povlačeći se na prihvatne položaje. Naši gubici bili su 2 mrtva i 2 ranjena. Predveče su upućena pojačanja radi likvidacije neprijatelja, no on je to osetio i tokom noći se je povukao. Prema pričanjima se

⁶ Odnosi se na jedinice Treće krajiške brigade. Komandant ove brigade bio je Nikola Karanović.

Ijaka neprijatelj je u toku toga dana imao gubitaka a među njima i jednog mrtvog nemačkog oficira.

Ovoga dana u 19 časova Karanović je izvršio napad na domobransku satniju na položajima oko mesta Gornji i Gusti Teslić. Položaji su osvojeni; zarobljeno je 40 domobrana i jedan poručnik, ubijena su 3 domobrana, a zaplenjeno je 3 p. mitraljeza, 46 pušaka, 1 strojnica, 2 signalna pištolja i 5.500 metaka. Naše jedinice produžile su gonjenje i prodiranje ka gradu Teslicu. Neprijatelj je u odbrani upotrebljavao oklopni voz i jaku artiljerisku i bacačku vatru. Neprijatelju su naneti veliki gubici. U ovim akcijama naši su imali jednog poginulog i 9 ranjenih.

5) 29-XII: Noću 28/29-XII, prilikom Karanovićevog prodiranja ka Tesliću, neprijateljski blindirani voz upućen iz Doboja sa pojačanjem survao se istočno ispred Teslića, na mestu gde su naši delovi pokvarili prugu. U toku ovog dana neprijatelj je pokušavao da na tom mestu opravi cestu i prugu i da spase survani voz; vatrom naših delova neprijatelj je nekoliko puta suzbijen. Tek kad mu je pristigla pomoć u pešadiji, artiljeriji i bacačima, uspeo je da potisne naše manje delove sa te komunikacije.

Istoga dana jedna neprijateljska kolona od oko 5—600 ustaša i četnika iz Prnjavora krenula je pored ceste za B. Luku i dospela do s. Lišnja. Čim je prema sebi osetila pokrete Lekićevih delova, ta kolona se bez borbe povukla ka Prnjavoru.

6) 30-XII i 31-XII: nije bilo borbe. U ovom vremenu izvršili su se pokreti Karanovićevih i Lekićevih delova za napad na Teslić, koji je predviđen za 1-I u 19 časova.⁷

7) Podaci o neprijatelju:

Prnjavor: u samom gradu 3 satnije domobrana i 4—500 ustaša i milicionera — ukupno oko 800 vojnika; u s. Glogovac 540 »crnolegijaša« i 87 ustaša Galicijana, sa dve haubice, 2 topa i 2 t. bacača; i u s. Vučija 200 domobrana i ustaša.

Svega u i oko ovog garnizona oko 1630 vojnika.

Teslić: u i oko ovog garnizona nalaze se 7 pešačkih satnija i 2 mitraljeske i to: 9, 10, 11, 12 (III bojna), 14 i 15 satnija IV pešačke domobranske pukovnije i 23 i 24 domobranska satnija iz V bojne I pešačke Bjelovarske pukovnije. U gradu se nalaze i 3—50 ustaša-omladinaca. Garnizonu su pridodata 2 brdskaa topa, 2 haubice, 4 bacača i voz sa oklopnim vagonima.

Sedište IV domobranske pukovnije je u Tesliću; mesto štaba I Bjelovarske pukovnije nismo saznali.

⁷ Teslić su 1 januara oslobođile Prva proleterska i Treća krajiška brigada. Opsirnije o tome vidi u dok. br. 16, 22, 42, 43, 175, 176 i 177.

Tešanj: tu se je nalazila za stalno samo jedna satnija; pre nekoliko dana ka tome mesto ili negde južno upućene su iz Doboja dve satnije.

Doboj: dve domobranske satnije, mali broj ustaša i oko 150—200 Nemaca.

Koča⁸

BR. 4

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 1 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O BORBAMA PROTIV ČETNIKA I DOMOBRA-NA KOD TESLIĆA¹

Radio-depeša

**ŠTAB I PROLETERSKE DIVIZIJE
1-I-1943 godine**

VRHOVNOM ŠTABU

Dana 28 decembra, oko Teslića, zarobili smo 78 četnika, 40 domobrana sa jednim poručnikom. Zaplijenjeno je 46 pušaka, 3 p. mitraljeza i jedna strojnica. Neprijateljski gubici veliki.² Uništeni su oklopni vagoni između Teslića i Doboja. Naročito su se istakli bataljoni I proleterske brigade. Predalo se je 67 četnika.³

Mobilizacija ide sporo. Teren ogroman. Može postati savstveni dio oslobođene teritorije važan za Savu i istok. Zato je potrebno likvidirati Banja Luku ili poslati još snaga.

Ugovorite za nas vezu sa Perom.⁴ Stara stanica neophodna. Novi davač stigao.

Večeras napadamo Teslić.⁵

⁸ Koča Popović

¹ Original, pisan na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/15, k. 14 A.

² Vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 228.

³ Iz Motajičkog četničkog odreda.

⁴ Pero Ćetković, komandant Treće NOU divizije

⁵ Opširnije o napadu na Teslić vidi dok. br. 16, 22, 42, 43, 175, 176 i 177.

BR. 5

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 1 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE O PO-
NOVNOM FORMIRANJU ČETVRTOG KRAJIŠKOG NOP
ODREDA¹**

B. 100²

1-I=12^h

101. B.³

U sporazumu sa drugovima⁴ sa ovog terena rešeno je da se obrazuje IV kraj. odred.⁵

U sastav tog Odreda ući će borci mobilisani sa ovog terena.⁶

Drugovi će u sporazumu sa vama izdvojiti glavninu tih boraca, čiji će broj zavisiti od ukupnog broja mobilisanih. Name, u vašoj brigadi treba da ostane jedan deo kao popuna bataljona.

Odredu predati sve puškomitraljeze koje su meštanske čete⁷ i pojedinci sa sobom doneli. Ujedno im predati i 3 puškomitraljeza od naoružanja vaših jedinica.

S. F. — S. N.

Komdiv.⁸
Koča⁹

¹ Original, pisan mastilom, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1 '2, k. 28 a.

² Prva proleterska divizija

³ Prva proleterska brigada

⁴ Odnosi se na Šefketu Maglajlića i još pet drugova i jednu drugaricu koji su sačinjavali partisko povjereništvo Okružnog komiteta za teren Četvrtog krajiškog NOP odreda.

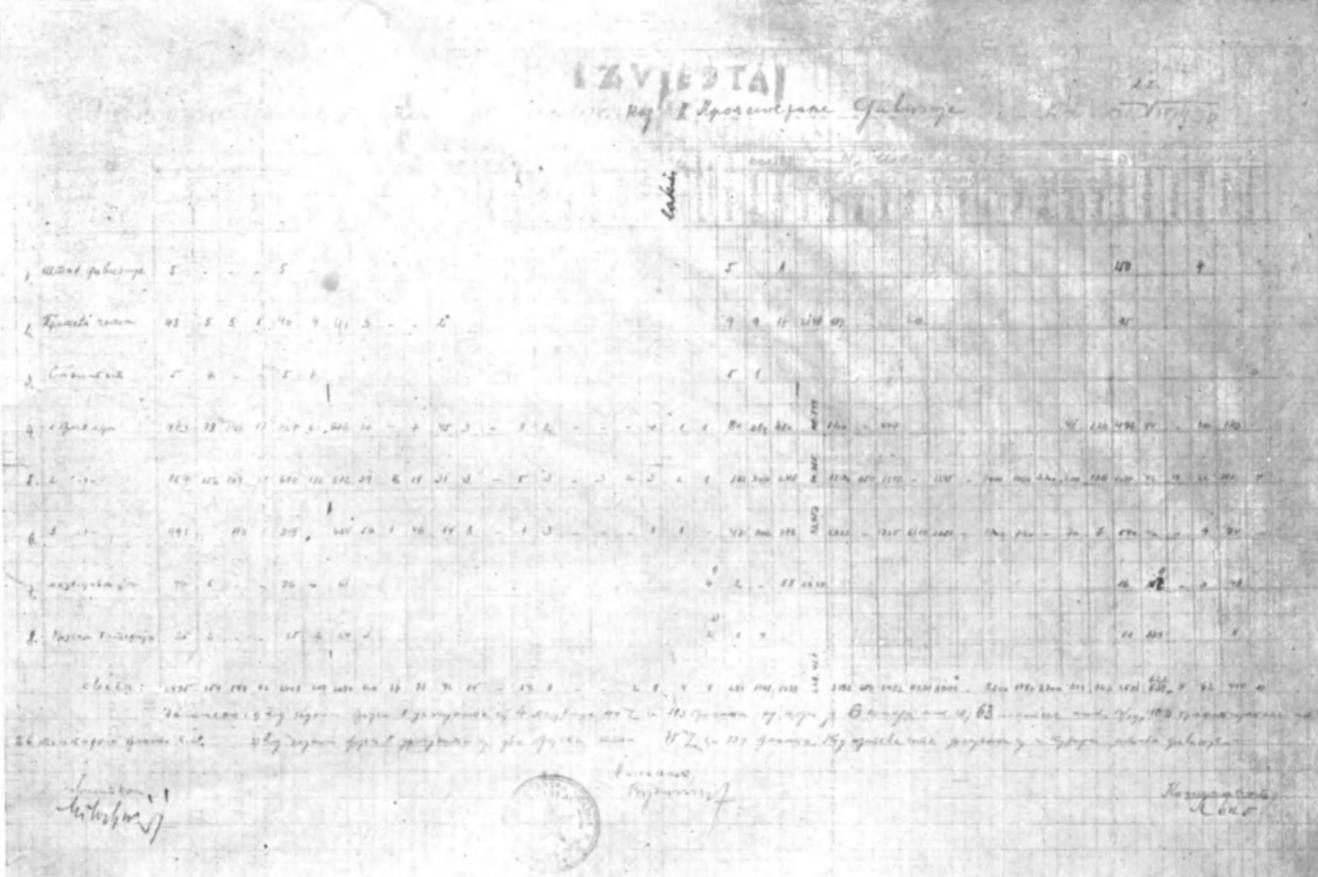
⁵ Odnosi se na ponovno formiranje Četvrtog krajiškog NOP odreda na teritoriji Centralne Bosne. Opširnije o razbijanju Četvrtog krajiškog NOP odreda u maju 1942 god. vidi tom IV, knj. 5, dok. br. 76.

⁶ Misli se na teren Centralne Bosne.

⁷ Odnosi se na novoformirane čete sa terena Centralne Bosne: Carevogorsku i Vijačansku.

⁸ Komandant divizije

⁹ Koča Popović

Fotokopija dokumenta br. 6

BR. 6

**PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA DRUGE
PROLETERSKE DIVIZIJE NA DAN 1 JANUARA 1943 GO-
DINE¹**

IZVJEŠTAJ

o brojnom stanju ljudstva i naoružanju

Redni broj	Jedinica	Po spisku		U rash.		Na licu		Pušaka		Teških mitr.		Mitraljeza		Bac.		Protivtenk. topova	Revolvera				
		Muških	Ženskih	Muških	Ženskih	Muških	Ženskih	Jugosl.	Italij.	Austrij.	Francus*	Brno	Breda	Njemač.	Švarcloze	Breda	Maksim	Hockis	Lakih	Teških	Lakih
1	Štab divizije	5	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
2	Prateća četa	45	5	5	1	40	4	41	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
3	Sanitet	5	7	—	—	5	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
4	1 brigada	973	78	246	17	727	61	636	20	—	745	3	—	8	2	—	—	4	1	180	
5	2 "	854	156	164	24	690	132	672	39	16	1831	3	—	5	3	—	3	2	3	2	132
6	3 "	992	—	173	—	819	—	634	54	1	4614	8	—	1	3	—	—	1	1	—	47
7	Haub. divizion	96	6	—	—	96	6	61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	412
8	Brdska baterija	25	2	—	—	25	2	24	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
	Svega:	2995	254	588	42	2408	204	2070	120	17	7192	14	—	14	8	—	3	2	8	4	8281

NAPOMENA: 1) Pod rednim brojem 7 uračunate su 4 haubice 102 mm
štapnele mod. 12/15; 26 tempiranih granata mod. 28.

2) Pod rednim brojem 8 uračunata su dva brdska topa 75 mm sa 339 gra-

Politkom,
Mitar Bakić

(M. P.)

Načelnik,
Vukotić²

¹ Original, pisan rukom na formularu izvučenom na šapirografu,
nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 19—2, k. 7 A.
• Jovan Vukotić

Š T A J

kod II Proleterske divizije na dan 1-1-1943 g.

Bombi	M u n i c i j e												Prot. kol.	Konja				
	Ofanzivnih	Defanzivnih	Jugosl.	Italij.	Austr.	Švarc.	Brno	Breda	Njem.	Švarcloze	Breda	Bacači	Teški	Laki	Jahači	Tovarni	Za sanitet	
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	—	4 —	
9	17	—	2.149	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	95	—	—	
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	
480	480	1700	—	447	—	—	—	—	—	—	—	41	220	496	44	20 173	—	
300	248	1230	650	1210	—	1245	—	7000	1060	3700	200	136	1224	42	9 22	111	7	
306	278	2323	—	1325	6210	2656	—	1800	720	—	70	7	540	—	—	9 74	—	
—	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	197	—	3 48	—	
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	339	—	—	8	
1105	1078	228	421	5322	650	2982	6230	3901	—	8800	1780	3700	311	363	2531	622	9 62	414 10

sa 113 granata od kojih je 6 komada mod. 28; 63 šrapnela mod. 14/19; 102 granata

nata. Kod prateće čete uračunati su i kuriri Štaba divizije.

Komandant,
Peko³

* Peko Dapčević

BR. 7

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE OD 1 JANUARA
1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O
REZULTATU NAPADA NA BLAGAJ¹**

ŠTAB
IV N.O. UDARNE DIVIZIJE
BROJ SLUŽB.
1 januara 1943 g.

ŠTABU I BOSANSKOG N.O. UDARNOG KORPUSA

Dostavlja se izvještaj o akciji na Blagaj snaga V Kr.[ajiškel kozarske N.O.U. brigade:

Akcija na Blagaj priređena je u noći između 27. i 28. XII. 1942 god., i ista je uspjela. Ova je akcija počela u 1 sat sa snagama I bataljona ove brigade i trajala je do 7 sati ujutru. Vatra je otvorena iz velike udaljenosti, zbog čega domobrani nisu imali prilike da se odmah predaju, pa je zbog toga akcija trajala šest sati. Štab ovog bataljona tek je ujutru uvidio svoju grešku i odmah je zatim poručio pratećoj četi ove brigade da vrši gađanja iz topa i bacača mina. Nakon pet ispaljenih granata neprijateljska vatra je sasvim prestala i jedna četa je izvršila juriš i pokupila posakrivane domobrane koji su bili u tvrdim iako zapaljenim zgradama Blagaja. Iz ovog se vidi da otpor domobrana nije prouzročen njihovim borbenim raspoloženjem nego našim greškama kod napada. U ovim borbama zarobljeno je 135 domobrana, među kojima i jedan oficir i jedan stožerni narednik.

Zaplijenjeno je 130 karabina, 13 kištara municije, 21 kučija mitraljeske municije sa redenicima, 3 teška mitraljeza i 5 puškomitraljeza i nešto ostale ratne spreme.

Neprijateljski gubici su: 3 mrtva i 1 ranjen.

Naši gubici su: 4 mrtva i 5 ranjenih od kojih 3 teže i 2 lakše ranjena.

Ujedno se dostavljaju imena zapovjednika i vodnika, kao i razvodnika zarobljenih:

1. Broz Velimir, nadporučnik 1. sata 1 bojne XI pj. pukovnije, iz Siska, star 29 god. U vojsci se nalazio od avgusta 1941 g. do januara 1942 godine. Bio je na položajima kod Dobroga, zatim pušten kući i opet mobilisan u oktobru do 28-XII,

¹ Original, pisan na mašini, latinicom nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2a/2, k. 407.

kada je zarobljen pri akciji na Blagaju. Isti je detaljno saslušan i dao je dobre podatke o stanju u neprijateljskoj vojsci kao i okolnim garnizonima. Učestvovao je u neprijateljskoj ofanzivi na Kozaru. On pozna Ninu Marakovića i izrazio je želju da ostane kod nas.

2. Kuzmić Zlatko, stožerni narednik u pričuvi iz 6. sata 2. bojne II pj. pukovnije, iz Orašja, star 30 godina, u civilu državni činovnik, radio u Bjelovaru, do juna mj. [19]42. god. nalazio se u ovome satu.

3. Mađrić Ivan, vodnik 1. sata 1. bojne XI p. pukovnije, iz Zagreba, moler, star 28 godina, u vojsci bio od 15 avgusta. Zarobljen pri akciji na B. Novi² i pušten kući.

4. Čamil Murtić, vodnik 1. sata 1. bojne XI p. pukovnije, iz Kladuše, star 30 godina. U vojsci se nalazio od 25. XI. 42 god.

5. Hemerik Vinko, razvodnik 1. sata 1. bojne XI p. pukovnije, tipograf, star 35 godina.

Stožerni narednik Kuzmić Zlatko, nepoćudan elemenat, misli samo na sebe.

Džinić Agan, razvodnik, kriminalac, dao je lažne iskaze.

Ostali su obični vojnici, koji su po dužnosti pukarali, ali su bili voljni da se predaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkom,
na položaju

(M. P.)

Komandant,
Šoša³

P. S. Jedan dio snaga V Kr.[ajiške] kozarske N.O.U. brigade u toku noći 25. i 26. XII prebacio se na desnu obalu Sane sa zadatkom da likvidira Blagaj i očisti manja uporišta prema Prijedoru.

Minerski vod imao je za zadatak da poruši prugu od Blagaja prema mostu Prljugovac⁴ — Svodna.

26. na 27. XII, po noći, manje snage napale su Blagaj a veći dio snaga napadao je Martin Brdo iznad Svodne i Dragotinje. Ova akcija na Blagaj nije uspjela, dok je na Dragotinjoj zarobljeno 18 domobrana sa oružjem i spremom.

Obzirom na ovu neuspjelost priređena je sljedeću noć nova akcija koja je slijedila prema prednjem izvještaju.

S. F. — S. N.

(M. P.)

Komandant,
Šoša

² Bosanski Novi

³ Narodni heroj Josip Mažar-Šoša. Poginuo oktobra 1944 god.,

prilikom napada na Travnik, kao komandant Četvrte NOU divizije.

⁴ Vjerovatno Polugovac

BR. 8

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE OD 1 JANUARA
1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
O REZULTATU NAPADA NA STRIZINSKI MOST¹**

ŠTAB
IV N.O. UDARNE DIVIZIJE
Broj služb.
1 januara 1943 g.

ŠTABU I BOSANSKOG N.O. UDARNOG KORPUSA

Noću između 29 i 30 XII I bataljon V Kr. kozarske N.O.U. brigade izvršio je akciju na neprijateljsko uporište Strižinski most. Akcija je otpočela u 2.15 sati i borba je trajala 10 minuta. Poslije jednog žestokog plotuna čete su u jurišu zarobile 52 domobrana. Tom prilikom zaplijenjeno je: 46 pušaka, 7 p. mitraljeza, 1 ručna strojnica, 5 sanduka puščane municije i još nešto vojne spreme.²

U toj akciji uništena su dva mosta, most na Strižni i most na Đurića Jarku više same Volinje. Na Strižinskom mostu nalazila su se i 3 vagona, koji su takođe spaljeni. Srušeno je nešto pruge od Novoga prema Ravnicama i 3 km telefonske linije.

U ovoj akciji mi nismo imali ni ranjenih ni poginulih, dok je neprijatelj imao 2 mrtva vodnika, koji su održavali s nama vezu i po pričanju vojnika oni su od radosti skočili na bunkere i tako poginuli. Oni su dovikivali tom prilikom: »ne mojte pucati« i od radosti u vis su pucali. Inače su domobrani dovikivali partizanima: »Pucajte u vis još nekoliko plotuna, ne ka se čuje puškaranje.«

Pruga od svodanske stanice kao i sam most potpuno su srušeni. U rušenju pruge i mosta potpomagala nas je pozadina (žene i omladina).

Štabu V Kr. N.O.U. brigade je naređeno da povede istragu povodom izginulih domobranksih vodnika koji su održavali vezu sa nama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar,

Komandant,
Šoša

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3/2, k. 407.

² Opširnije o napadu na Strižinski most vidi u dok. br. 11.

BR. 9

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE CRNOGORKE NOU BRIGADE
OD 1 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ
O RADU KOMANDANTA ZIJAMETSKOG BATALJONA
ĐORDA DELMA¹**

STAB
I BRIGADE² III U. DIVIZIJE NOVJ
br. 1
1. I. 1943
u 10^h

VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE

Vama je od ranije poznato da se u sastavu ove brigade nalazi polučetnički bataljon, tzv. Zijametski bataljon,³ koji je u novije vrijeme nazvan V bataljonom ove brigade. Našim pravilnim radom ranije među tim narodom, a kasnije i sad u samom bataljonu, mi smo uspjeli da taj bataljon vojnički i politički učvrstimo i uzdignemo na takvu visinu, da iz njega nemamo slučajeva deserterstva, već naprotiv taj bataljon nastava od ljudstva iz samog Zijameta, a kao primjer navodimo da nam se je ovih dana priključilo otuda još 15 boraca.

Komandant toga bataljona je bio Đorđe Đelmo, bivši podočnjak jugoslovenske vojske. 1941 godine, kad je Stanko Kutnjac u okolini Bugojna organizovao partizansku vojsku, Đelmo je sa njegovim ljudstvom ušao u sastav njegovog bataljona i bio kao komandir čete. Kasnije kada su četnici ovladali tamošnjim terenom, on je prišao četnicima sa svojom četom, ali više, kako izgleda, iz formalnih razloga, a kao dokaz toga je i to da su oni uvijek vodili borbu protiv ustaša četničkih saveznika. Po našem dolasku na njihovu teritoriju mi smo tu četu digli na stepen bataljona i dalje sa njima saradivali i radili, kako je i Vama poznato. Za vrijeme partizanske vlasti, u redovima svoga bataljona Đelmo je ocjenjivan kao dobar borac, a kao takav je na čelu svoje čete teško ranjen u nogu, od čega i danas boluje. Mi smo ga prije dva mjeseca uputili u centralnu bolnicu, gdje se i sada nalazi na liječenju. Priroda

¹ Original, pisan na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 10.

² Peta crnogorska NOU brigada

³ Bataljon je prije ulaska u Petu crnogorsku NOU brigadu bio u sastavu Trećeg krajiškog NOP odreda.

njegove bolesti je takva da se ne može kretati sa trupom, ali je dosta pokretljiv van borbenih redova. Ovih dana smo od njega dobili pismo⁴ iz centralne bolnice u kojemu nas moli za intervenciju da se primi na viši oficirski kurs.

Mi dajemo za to predlog da se Đelmo primi na kurs, s tim da mu se što više posveti pažnja na njegovom političkom uzdizanju, čemu on mnogo teži. Čak je i Partiju tražio. On je čovjek pošten, pouzdan, a vojnički dosta uzdignut. Pored toga to treba i politički gledati: uzdizati jednog čovjeka koji je dosta popularan u okolini Travnika, to znači osvajati srpske mase, a suzbijati četnički uticaj na tom terenu. U najgorem slučaju trebali biste ga preporučiti bolnici da mu posvete malo veću pažnju. Razmislite o tome kako bi bilo da se primi u Antifašističko Vijeće NO. Jedan broj zaselaka Đelminog područja⁵ popaljen je od strane ustaša i poklan veliki broj stanovništva, a pošto je stanovništvo siromašnog stanja, zaslужivalo bi pažnju da ih V.Š.⁶ pomogne sa jednom svotom novaca, ako je imate na raspoloženju.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkom
Drag. Ivanović⁷

Komandant
Sava B. Kovačević

⁴ Pomenuto pismo Redakcija nije pronašla.

⁵ Odnosi se na zaseoke Zijameta: Đelme, Sudari, Lukići, Stojići itd.

⁶ Vrhovni štab

⁷ Dragiša Ivanović

BR. 10

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG KRAJIŠKOG NOP ODREDA
OD 1 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG
NOU KORPUSA O JAČINI I RASPOREDU NEPRIJATELJ-
SKIH JEDINICA U JAJCU, DONJEM VAKUFU I TRAVNIKU¹**

ŠTAB
III KRAJIŠKOG ODREDA
N.O.P. I D. VOJSKE JUGOSLAVIJE
Broj službeno
Dne 1/I 1943

ŠTABU I BOSANSKOГA KORPUSA

Prema izveštajima od 31 decembra prošle godine stanje u Jajcu je sledeće:

Nemaca ima nešto preko 300. Tačan broj se ne zna, pošto se stalno menjaju, tj. jedni dolaze a drugi odlaze. Ustaša ima jedna bojna, i to polovina »Crne legije« a polovina onih običnih bandita.

Domobrana ima oko 3 satnije. Sem toga u Jajcu ima 4 tenka. Dva su smeštena kod nove pravoslavne crkve — u samome gradu. Druga dva tenka su na periferiji grada gde po noći vrše demonstrativne »šetnje«, i to prema Šehalića glavici i po Carevom Polju.

U Jajcu imaju 4 topa čiji kalibar ne znamo, a koji su na Volijaku (na mestu gde su bile dve haubice prilikom našega prvoga napada na Jajce). Ima, takođe, nekoliko bacača.

U tvornici su Nemci. Sama tvornica ne radi. Magacini kao i konjušnice su im na mestu gde su pre bile auto-garaže. Nemci stanuju u Filipovića kući na tržištu, u »Hrvatskoj banci«, gde im je i magacin municipije, i u zgradi-gostionici kod Plivinoga mosta (na levoj obali Plive).

Ustaše stanuju: na Volijaku, Tomaševiću, gde im je i magacin, i u »Klosteru«. Županija im se nalazi u Tuzlića kući — ispred bivšeg »Grand-hotela«. Prestojništvo je u gornjem spratu šumske uprave, takođe ispred bivšeg »Grand-hotela«. Redarstvo im je gde i pre (iza I kapije). Žandarmerija je takođe gde i pre (u kući bivše ženske stručne škole).

Nemci imaju tri kamiona u Jajcu. Nemci prave spoljna utvrđenja oko Jajca. Pojas se uglavnom pruža kuda i pre.

¹ Original, pisan na mašini, cirilicom nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/12, k. 407 A.

Bunkeri su podzemni i to u više pojaseva koji su spojeni podzemnim hodnicima. Na 50 metara ispred bunkera pletu bodljikavu žicu. Ispred bunkera su očistili teren — sve voćke su isekli. Pojas utvrđenja počinje od jezerske ceste — Rajakove kuće preko Volijaka, Careva Polja i povija se u luku prema banjalučkoj cesti. Za gradnju utvrđenja mobilisali su sve stanovništvo sem Srba, u koje nemaju poverenja.

Na Ćusinama ima 40 Nemaca i dve satnije domobrana. Domobrani su većinom Bjelovarčani. Nemci i tu prave bunkere-utvrđenja u zemlji, odnosno u steni. Eksplozivom prave udubljenja u čusinskim stenama. Pojas utvrđenja se proteže kao i pre. Na Kiku² ima jedan bacač i jedan teški mitraljez. Kod prve kuće ispod samoga Kika ima jedan teški mitraljez. Domobrani su raspoloženi prema nama. Nemci i tu pletu žice ispred položaja ogradjući se i od samih domobrana. Na kanalu nema niko. Na vinogradskom brdu — dalje od Ćusina imaju jedan vod kod Radojine kuće, sa jednim teškim mitraljezom i jednim puškomitraljezom. Malo dalje napred, u gaju iznad Savanovića Bogoljuba kuće, ima jedna desetina. Dalje levo napred, na samome čuviku iznad Cvije Savanovića kuće, ima jedna desetina. Napred, na brdu zvanom Straža, ima jedna desetina.

Na vili naspram kanala ima jedna satnija »Crne legije«.

U Jajcu nema žita. U početku su seljaci bili počeli donositi žito, ali su Nemci počeli sa prisilnim otkupom, radi čega su seljaci prestali donositi žito.

U Vincu ima 120 domobrana, a u Donjem Vakufu 200—250. U Travniku ima svega oko 500 domobrana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Komandant,
Dakić³

² Na karti 1:100.000 nije nađeno.

³ Makso Dakić

BR. 11

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 2 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O REZULTATU NAPADA NA NEPRIJA-
TELJSKA UPORIŠTA BLAGAJ, MARTIN BRDO I DRAGO-
TINJU¹**

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. broj 14
Dne 2 januara 1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ
za »Op.-O«²

1) Noću 26 na 27-XII jedinice V kozarske brigade prebačile su se na desnu obalu reke Sane sa zadatkom da likvidiraju Blagaj i očiste manja uporišta prema Prijedoru, kao što su Martin Brdo iznad Svodne i Dragotinja. Akcija na Blagaj nije uspela, dok je u Dragotinji zarobljeno 18 domobrana sa oružjem i spremom.³

Noću 27 na 28-XII ponovljena je akcija na Blagaj. Akcija je počela 28-XII u 1 sat i trajala je do 7 sati ujutru. Akcija je trajala 6 sati iz razloga što su naše jedinice otvorile vatru sa veće daljine, usled čega domobrani nisu imali prilike da se odmah predaju. U ovoj borbi zarobljeno je 135 domobrana, među kojima i jedan oficir, Broz Velimir, natporučnik I sata I bojne XI p. pukovnije,⁴ jedan stožerni narednik, 4 vodnika i 5 razvodnika. Natporučnik Broz izjavio je želju da ostane u partizanima. Zaplenjeno je 130 karabina, 3 teška mitraljeza, 5 puškomitraljeza, 13 sanduka municije, 21 kutija mitraljeske municije sa redenicima i nešto ostale ratne spreme. Neprijateljski gubici su: 3 mrtva i 1 ranjen. Naši gubici: 4 mrtva i 5 ranjenih.

Noću 29 na 30-XII jedinice V kozarske brigade IV divizije izvršile su akciju čišćenja neprijateljskog uporišta na reci Strižni između Bos. Novog i Kostajnice. Akcija je počela 29-XII u 2.15 časova, borba je trajala 10 minuta. Naše jedinice posle jednog plotuna izvršile su juriš i zarobile 52 domobrana. Za-

¹ Kopija originala, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/2, k. 407.

² Operativni otsjek

³ Opširnije o napadu na Dragotinju vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 224.

⁴ pješačke pukovnije

plenjeno je 46 pušaka, 7 puškomitraljeza, 1 ručna strojnica, 5 sanduka puščane municije i nešto vojne spreme. U toj akciji uništена su 2 mosta, 1 na reci Strižni, a drugi na Đurica Jarku više same Volinje. Na mostu na Strižni spaljena su 3 vagona. Srušeno je nešto pruge između Novog i Ravnicu i 3 km telefonske linije. Neprijateljski gubici: 2 mrtva vodnika. Naše jedinice nisu imale gubitaka.⁵

2) Štab V N.O.U. divizije izvestio nas je danas da na njihovom sektoru nema naročitih promena. Neprijatelj bezuspšeno napada naše položaje oko grada Sanskog Mosta (sa istočne strane) i svakodnevno trpi gubitke.⁶

Delovi IV krajiške brigade V N.O.U. divizije porušili su mostove na reci Gomjenici između Omarske i Bronzanog Majdana.

3) Primili smo naređenje Vrhovnog štaba po kome imaju naše jedinice smeniti dva bataljona III divizije na sektoru oko Jajca i preuzeti na sebe zadatak zatvaranja pravca Jajce — Mrkonjić Grad, istovremeno čisteći levu obalu Vrbasa od raznih četničkih bandi.⁷ Odmah po prijemu telefonskog naređenja za ovu smenu, još 31-XII, izdali smo telefonsko i pismeno naređenje V diviziji da jedinice VII krajiške brigade prime na sebe sve ove zadatke, s tim da se smena izvrši najdalje do 3 januara 1943 god.

4) Šaljemo prepis izveštaja,⁸ koji smo dobili od drugova koji su poslati preko Vrbasa.⁹ 31-XII uputili smo još 20 drugova na teren preko Vrbasa, za vojne rukovodioce i rad u pozadini.¹⁰

5) Radi vođenja stroge kontrole i evidencije nad svima rashodima iz naših jedinica, napravili smo projekat naređenja za uvođenje obaveznog vođenja »Knjige bolujućih i ranjenih«, a isto tako i »Knjige otsustvjujućih«. Pre nego što izdamo naređenje za vođenje »Knjige otsustvjujućih« potrebno je da izdamo naređenje o nadležnosti pojedinih komandi i štabova u pogledu davanja otsustva.

Po našem mišljenju, otsustvo bi trebalo davati samo u hitnim i naročito važnim slučajevima.

Predlažemo sledeću nadležnost pojedinih komandi i štabova:

⁵ O napadu na Strižinski most vidi dok. br. 8.

⁶ Vidi dok. br. 32.

⁷ Vidi dok. br. 12.

⁸ Redakcija nije pronašla pomenuti izvještaj.

⁹ Centralna Bosna

¹⁰ Odnosi se na drugove koji su upućivani kao rukovodioci u obnovljeni Četvrti krajiški NOP odred i u povjereništvo Okružnog komiteta za taj teren. Vidi dok. br. 61.

Komanda čete: 2 dana, samo u naročito hitnom slučaju i tek po dobivenoj saglasnosti štaba bataljona.

Štabovi bataljona: do 4 dana, po dobivenoj saglasnosti od štabova brigada, odnosno odreda.

Štabovi odreda: do 6 dana.

Štabovi brigada: do 8 dana. Svako otsustvo mora se odmah prijaviti štabu brigade, odnosno odreda, koji moraju voditi evidenciju o svim otsustvima.

Štabovi divizija: do 20 dana.

Štab korpusa: preko 20 dana.

Borci, komandiri i polit. komesari kad odu na otsustvo po privatnom poslu, overavali bi objave pri dolasku i odlasku kod najbližih komandi mesta.

Prilikom otsustvovanja po službenom poslu, objave bi se overavale kod onih komandi kod kojih su borci radili, odnosno kod najbližih komandi mesta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar, Načelnik štaba, Komandant,
službeno otsutan B.

BR. 12

NAREĐENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 2 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU TREĆEG KRAJIŠKOG NOP ODREDA O RUŠENJU KOMUNIKACIJA JAJCE — MRKONJIC GRAD I BANJA LUKA — SITNICA I O NAČINU ODRŽAVANJA VEZE SA SEDMOM KRAJIŠKOM NOU BRIGADOM¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Op. br. 10
2-I-1943 g.
— Položaj —

ŠTABU III KRAJIŠKOG N.O.P. ODREDA

Vrhovni štab je naredio da naše jedinice smene dva bataljona III N.O.U. divizije, koje se nalaze na položajima zapadno od Jajca, najdalje do 3 januara 1943 godine.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1, k. 407.

Obzirom na to naređenje izdali smo naređenje V N.O.U. diviziji da VII kраjiška brigada primi od sada sledeće zadatke:

1) Zatvaranje pravca Jajce — Jezero — Mrkonjić Grad sa jednim bataljonom na pogodnim položajima oko Jezera. Taj bataljon treba [da] drži čvrstu vezu sa snagama III kраjiškog odreda i da neprekidno sa mobilisanim seljacima ruši komunikaciju Jajce — Mrkonjić Grad.

2) Jedan bataljon VII brigade treba da bude oko Trijebova, tako da može intervenisati na pravcima Jajce — Barevo — Crna Rijeka — Banja Luka i Jajce — Mrkonjić Grad — Čađavica. Taj bataljon treba da drži čvrstu vezu sa bataljonima VII brigade oko Sitnice.

3) Dva bataljona treba da budu oko Sitnice sa zadatkom zatvaranja pravca Banja Luka — Sitnica. Ti bataljoni treba na pogodnim mestima da ruše put Banja Luka — Sitnica sa mobilisanim seljacima. Jedan od ovih bataljona može da krstari kroz Manjaču. Komunikaciju Mrkonjić Grad — Sitnica i okolinu oko te komunikacije treba ovi bataljoni da raščiste i da je drže čistu od raznih četničkih bandi koje se kreću oko Čađavice, Marčeta itd.

Stab VII kраjiške brigade može biti i u Mrkonjić Gradu.

Potrebno je da Stab III kраjiškog odreda drži čvrstu vezu sa Štabom VII kраjiške brigade, a isto tako da drže čvrstu vezu bataljoni III kраjiškog odreda sa bataljonima VII kраjiške brigade, koji su na položajima oko Jajca.

Potrebno je da nas izvestite o rasporedu vaših snaga posle odlaska dvaju bataljona III N.O.U. divizije i posle povezivanja sa snagama VII kраjiške brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba,

Komandant,
K.*

* Kosta Nađ

BR. 13

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
2 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA RASPO-
RED JEDINICA POSLIJE OSLOBOĐENJA TESLICA¹**

B. 100²
2-1 u 18.45 č.

101 B.³

Obe napadne grupe — Prva i Druga⁴ — ostaviće svoje jedinice u sadanjem rasporedu, sa zadatkom:

Prva grupa:

- zatvaraće pravac od Tešnja i Doboja;
- pristupiće temeljito rušenju železničke pruge i ceste na pravcu Jelah — Tešanj, upotrebljavajući za te radeve i meštane;
- prikupiti podatke o četničkim bandama i njihovom rasporedu severno od pravca Jelah — Tešanj.

Druga grupa:

- završiće čišćenje sela Komušina i obližnjih;⁵
- izvršiće prikupljanje vojnog materijala i spreme i ovo evakuisati pravcem G. Teslić — Liplje — Karač;
- sa Ž. T. 1003⁶ izvršiti evakuaciju ranjenika, bolesnika, hirurške ekipe, zarobljenika i zaplenjenog materijala u određenom pravcu. Taj T.⁷ je od nas dobio naređenje u ovom smislu, s tim da on materijal i zarobljenike prima u G. Tesliću i da odatle pripremi i izvrši dalju evakuaciju (Prepis toga naređenja dali smo 103 B.⁸). Za evakuaciju upotrebiti domobrane i mobilisati kola i konje sa obližnjeg terena;

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 1/1, k. 705.

² Prva proleterska divizija

³ Prva proleterska brigada

⁴ Te dvije grupe izvršile su napad na Teslić 1 januara. U prvoj grupi bile su sljedeće jedinice: Drugi i Sesti bataljon Prve brigade i Drugi bataljon Treće brigade; u drugoj: Prvi, Treći i Četvrti bataljon Treće brigade i Četvrti bataljon Prve brigade. Opširnije o oslobođenju Teslića vidi dok. br. 16, 22, 42 i 43.

⁵ U selu Komušini i okolini ustaško-domobranska vlast je naoružala seljake za borbu protiv jedinica NOV.

⁶ Pogrešno u originalu; treba Ž. T. 103, a odnosi se na Prvi bataljon Treće krajiške NOU brigade.

⁷ Prvi bataljon Treće krajiške NOU brigade

⁸ Treća krajiška NOU brigada Prve proleterske divizije

— sa zaplenjenim materijalom evakuisati i neispravne topove;

— odmah preduzeti rušenje mostova u gradu⁹ (železnički i automobilski na r. Usora);

— uspostaviće red i organizovati vlast u Tesliću. (Za ovo upotrebiti J.T. 101.,¹⁰ koga zadržati u gradu);

— urediti javne zgrade i prostorije gde borave i gde su se nalazile naše jedinice. Za ovo upotrebiti i zarobljenike.

Pod komandom ove grupe organizovaće i ostaće ispravna artiljeriska oruđa (haubice i topovi). Organizaciju artiljerije izvršiće drug Velebit¹¹ (iz G. T. 101) i oruđa postaviti za dejstvo u visini mesta G. Teslić, na najpodesnijim položajima. Obe grupe uputiće 3. o. m. rano sve borce koji su ranije služili u artiljeriji da se jave drugu Velebitu u G. Tesliću. Potrebno naređenje drugu Velebitu u ovom smislu izdaće odmah 101 B.

J. T. 101 vraća se u sastav i pod komandu 101. B.

Ž. T. 103¹² ostaje za sada pod komandom 101 B.

Dalje perspektive:

101 vraća se ka Lekiću.¹³

103 preuzima ovaj sektor nastavljajući i dalje sa evakuacijom (predlažemo ovakav raspored: jedan T. za evakuaciju, jedan T. u Tesliću i okolini i dva T. na zatvaranju pravca od Doboja i Tešnja na prostoru Kalošević — Mrkotić — Planje — Bejtici).

Dobili smo obaveštenje da su naoružani seljani sledećih sela:

u s. Komušina	160 pušaka
u s. Kamenica (katol.) . . .	17 pušaka
u s. —, — (muslim.) . . .	16 pušaka
u s. Reševa ¹⁴	16 pušaka
od Teslića do Cr. Reke. . .	50 pušaka.

Jedinice koje se nalaze u tim selima ili u njihovoј blizini da izvrše razoružanje seljaka.

Dostaviti nam izveštaj o akciji na Teslić.

S. F. — S. N.

D.¹⁵
Koča¹⁶

⁹ Teslić

¹⁰ Bataljon Prve proleterske brigade

¹¹ Milan Antončić-Velebit

¹² Prvi bataljon Treće krajiške NOU brigade

¹³ Misli se da se dijelovi Prve proleterske brigade vrati na teren gdje se nalazio komandant brigade Danilo Lekić. Vidi dok. br. 26, prim. br. 6.

¹⁴ Vjerovatno Rajševa

¹⁵ komandant

¹⁶ Koča Popović

BR. 14

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
2 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O RAZBIJANJU USTAŠA I DOMOBRANA
KOD SELA BRIŠNIKA¹**

ŠTAB
II PROLETERSKE DIVIZIJE
2-I-1943 g.
u 15 časova

VRHOVNOM ŠTABU

Neprijatelj je juče pokušao ispad iz Imotskog i Posušja u pravcu Duvna sa snagama od 7 ustaških i domobranksih satnija. Neprijatelj je uspeo da prodre do sela Brišnika, gde su ga dočekali delovi IV Crnogorske brigade, razbili ga i naterali na povlačenje.

Neprijatelj je ostavio na bojnom polju 52 mrtva vojnika. Broj ranjenih je verovatno mnogo veći. Zarobljeno je 28 domobrana, od kojih se jedan javio u našu vojsku, dok su ostale razoružali i pustili svojim kućama u Hercegovinu.

Zaplenjeno je: 45 pušaka, 1 kamion i dosta različite vojne opreme.

Naši gubici iznose: 5 mrtvih i 8 ranjenih drugova.

Neprijatelj je proteran ka Imotskom i Posušju.²

Detaljni izveštaj sledi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant,
Peko Dapčević

¹ Kopija, pisana na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/2, k. 7 A.

² Opširnije o tome vidi dok. br. 174.

BR. 15

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 3 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O NAMJERAMA NEPRIJATELJA DA PO-
DUZME OFANZIVU NA OSLOBOĐENU TERITORIJU¹**

**STAB I BOSANSKOG KORPUSA
3-I-1943 g.
u 16 časova**

Telefonska depeša

VRHOVNOM ŠTABU

U Zagreb su stigli kontingenti hrvatske legije,² koja se je borila na Istočnom frontu. Njima je u Zagrebu priređen svečan doček.

U Zagreb su, takođe, stigli omladinci, koji su bili na kursu u Njemačkoj.³

Namjera i snage još nisu utvrđene. Preduzeti su koraci da se to hitno ustanovi. Govori se o ofanzivi na oslobođenu teritoriju, najvjerovaljnije u pravcu Bihaća.⁴

**Za Glavni ob. centar
Čoće⁵**

¹ Original, pisan na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1, k. 11.

² Odnosi se na 369 legionarsku diviziju. Opširnije o sastavu i jačini te divizije vidi dok. br. 39, prim. br. 2.

³ Vjerovatno se misli na ustaško-domobranske oficire, pitomce vojnih škola koji su bili na specijalizaciji u austrijskom gradu Štokerau (Stockerau).

⁴ Podatak je tačan: vršena je koncentracija trupa za Četvrtu neprijateljsku ofanzivu.

⁵ Ratko Vujović

BR. 16

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 3
JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JU-
GOSLAVIJE O REZULTATU BORBI PRILIKOM OSLOBO-
ĐENJA TESLIĆA¹**

Radio-depeša

ŠTAB
I PROLETERSKE DIVIZIJE
3-1-1943 g.
u 15 časova

VRHOVNOM ŠTABU

Garnizon u Tesliću brojao je preko 2.000 vojnika, i to:
II i III bojna IV pešadijske pukovnije, 23. i 24. satnja I peša-
dijske pukovnije i jedna domobranaška bojna.

Zarobljeno je: preko 1.000 vojnika, među njima pukovnik
Binder, preko 20 oficira, 3 lekara i 1 logornik.

Do sada je zaplenjeno: 4 haubice, 3 protivtenkovska topa,
2 topa »Pito«² 37 mm, 5 bacača, nekoliko hiljada artileriske i
bacačke municije, stotine hiljada puščanih metaka, preko 1.000
pušaka, velika količina životnih namirnica i sanitetskog ma-
terijala, 8 lokomotiva, 30 vagona, fabrika destilata.

Transport se vrši vozom.

Plen se prebrojava.

Grad je zauzeo Kraljevački bataljon³ i zasluzuje najvišu
pohvalu.

Topovi su prelazili dva puta iz ruku u ruke i odmah dej-
stvovali.

Naši gubici su 1 mrtav i 10 ranjenih.⁴

¹ Original, pisan na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoisto-
riskog instituta pod reg. br. 1/6, k. 706.

² Pješadijski top francuskog porijekla u naoružanju u bivšoj jugo-
slovenskoj vojsci.

³ Četvrti bataljon Prve proleterske brigade

⁴ Opširnije o napadu na Teslić vidi dok. br. 16, 22, 42, 43, 175,
176 i 177.

BR. 17

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
3 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA PRVE I TREĆE BRI-
GADE ZA ODBRANU TESLIĆA I ZA ČIŠĆENJE OKOLNOG
TERENA OD ČETNIKA¹**

STAB
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NO VOJSKE JUGOSLAVIJE
BR. 115
3-I = 23 č

ŠTABOVIMA I i III BRIGADE

1) Jedinice I brigade, koje se nalaze na sektoru Teslić, krenuće sa svojih sadašnjih položaja preksutra u zoru na prostoriju Kulaši — Popovići. Dva bataljona ići će prostorom između druma Jelah — Prnjavor i pruge od Teslića prema Kulašima, a jedan bataljon zapadno od te pruge preko Čečave. Tačnu maršutu i dužinu dnevnog marša odrediće Štab brigade, što će, između ostalog, zavisiti i od posla koji će imati da se obavlja i usput. Po dolasku na tu prostoriju, odmah potražiti vezu sa komandantom I brigade Lekićem² pravcem Vujačani.³

Štab divizije kretće se sa levokrilnim bataljonom.

2) III brigada ostaće na prostoriji s. Vitkovci — s. Planje (Džemilići) — s. Vrućica — G. Teslić — s. Osivica, i to sa tri bataljona, dok će jedan bataljon krstariti na prostoru Pribinić — Liplje — Maslovare, sa zadatkom progonjenja preostalih četničkih bandi, konfiskacije imovine odbeglih četnika i uopšte učvršćenja narodno-oslobodilačke vlasti.

Zadatak glavnine brigade: odbrana Teslića, obrazovanje i učvršćenje narodno-oslobodilačke vlasti, eventualno prolazno likvidiranje Tešnja i Jelaha (prema prilikama i mogućnosti-ma) konačno razbijanje četničkih grupa na čitavom ovom sektoru, mobilizacija, organizovanje obaveštajne službe na ovom sektoru i prema istoku, sistematsko i svakodnevno dalje rušenje druma i pruge i objekata na njima, politički rad među stanovništvom oslobođene teritorije i vršenje političkog uticaja na stanovništvo okolnih krajeva i sela (u tom cilju pozvati su na predaju meštanske⁴ i domobranske okolne garnizone) itd.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 705.

² Danilo Lekić

³ Vujačani

⁴ Odnosi se na naoružana sela, koja su ustaško-domobranske vlasti organizovale za borbu protiv jedinica NOV.

Radi održavanja veze sa ovim Štabom, Štabu Treće brigade⁵ dodeliće se jedna primopredajna stanica.

Još u toku sutrašnjeg dana, objaviti stanovništvu⁶ plakatima na ulicama i u kafanama časove emisija »Slobodne Jugoslavije«. Organizovati postavljanje glasnogovornika na ulicama.

Bataljon III brigade koji bude određen za krstarenje na prostoru Pribinić — Liplje — Maslovare tražiće u Maslovarama dodir sa jedinicom III divizije ili naše II brigade⁷ koja se bude nalazila na prostoru Skender Vakuf — Kotar Varoš, sa kojom će zakazati redovnu vezu.

Predvideti uništenje fabričkih postrojenja koja služe za proizvodnju destilata za ratne svrhe, železničke stanice i sveg vozognog parka — sve ovo u slučaju prinudnog povlačenja pred nadmoćnjim neprijateljskim snagama.

Učvrstiti vezu sa bivšim četničkim komandirom Nedom Nedjićem (oko s. Vrućica) i bezuslovno ga privesti pod svoju komandu, dajući mu određene zadatke, o kojima ima da podnese izveštaje. Isto tako staviti pod svoju komandu dvadeset i dvojicu boraca koji se nalaze oko Slatinice,⁸ na čelu sa Blagojem Perendijom i Ljubom Đurićem — bivšim starešinama Drinskog dobrovoljačkog odreda; sa njima je danas uspostavljena telefonska veza.

3) Pri prolazu kroz sela Čečava, Ukrnjica, Osivica itd. političke starešine jedinica I brigade proveriće dosadašnji rad novoobrazovanih narodno-oslobodilačkih odbora tražeći izveštaj od pretsednika tih odbora o broju vraćenih i predatih pušaka, spisak seljaka koji se nisu vratili itd. U s. Čečava, smeniti iz N.O. odbora bivšeg komandanta pozadine bataljona »Tankosić« — Prodanovića, kao pijanicu i izrazito četničkog eksponenta. Podvlačimo da je u načelu pogrešno ostavljati u narodnim ustanovama ljudi u koje su imali poverenje četničke starešine, preko S.O.⁹ odbora upozoriti stanovništvo da naš blagi stav ni u kom slučaju ne znači da ćemo dozvoliti četničku propagandu. Staviti u dužnost odborima da takve slučajevе prijave najbližoj jedinici narodno-oslobodilačke vojske. N.O. odbori uopšte su dužni da o svome radu i situaciji na njihovom terenu izveštavaju štab najbliže jedinice N.O. vojske.

⁵ Treća krajiška NOU brigada

⁶ Teslića

⁷ Treća sandžačka NOU brigada

⁸ Blatnice

⁹ Seoski oslobodilački (odbori)

4) U toku sutrašnjeg dana završiti izvlačenje zaplenjenog materijala.

5) Drugu Velebitu¹⁰ staviti na raspoloženje sutra 4 o. m. do 12 časova tražene artiljerce, o čemu izvestiti ovaj Štab. Mi znamo da će se time jedinice još smanjiti, ali verujemo da nije potrebno tumačiti važnost i ulogu aktivne artiljerije.

6) Sutra će štabovi brigade poslati potrebno ljudstvo za prijem zaplenjenih topova. I brigada dobija 2 protivkolca, III jedan protivkolac i 1 »Pito«,¹¹ a Druga brigada takođe 1 protivkolac i 1 »Pito«, koje će delovati III brigade, određeni za evakuaciju ratnog plena, evakuisati utvrđenim pravcem, zajedno sa svim onim oruđima koja nisu predviđena za ovaj sektor.

Pod komandom Štaba III brigade ostaće 2 ispravne haubice, koje predlažemo da se postave u visini Borka, radi dejstvovanja u slučaju neprijateljskog nadiranja prema Tesliću. Ispitati da li se haubice mogu kretati cestom preko Liplja za Karač i prugom koja ide od Teslića ka Kulašima. U slučaju dubljeg neprijateljskog nadiranja, 2 ispravne haubice svakako izvući sa ceste za Maslovare prema Liplju. Ispitati da li se u varoši mogu izraditi delovi neispravnih haubica.

7) Domobrane koji su rodom iz krajeva oko Teslića sa-slušati, i ako se utvrdi da se nisu borili (uporno) protiv nas pustiti ih kućama.

Ostali domobrani, koji su većinom iz Slavonije, neće se sad odmah puštati kućama. One koji se budu prijavili nama — odmah ih kao takve uvrstite u naše jedinice. Ostali će se zadržati u našim jedinicama izvesno vreme a zatim, kad stupimo u vezu sa slavonskim partizanima, uputiti ih ovima. Pošto je nemogućno sve zarobljenike držati na jednom mestu, oni će se raspoređiti po našim jedinicama, gde treba sa njima intenzivno politički raditi. Kurs: pridobiti što veći broj za ostajanje u našim jedinicama; jedan deo njih, posle nekoliko dana, kada se budu upoznali najpozitivniji među njima, tada se mogu i naoružati. Na I brigadu dolaze 400 domobrana, na II i III po 300, koje treba odmah raspoređiti po bataljonima izjednačavajući ih u pogledu hrane i stana sa našim borcima. Od onih koji se nalaze u G. Tesliću, III¹²će uzeti 300 ako ih je ostalo toliko, ili više od toga, ili sve ako ih je ostalo manje, pa će joj se ostatak uključiti preko bataljona koji vrše evakuaciju.

8) Sutra 4. o. m. do 12 časova štabovi brigade podneće detaljan izveštaj o radu njihovih jedinica od dana napada na Teslić, neprijateljskim i našim gubicima, zaplenjenom oružju i

¹⁰ Milan Antončić-Velebit

¹¹ Pješadijski top 37 mm

¹² Treća krajiska NOU brigada

municiji, i u svemu potpun u smislu već izdatog naređenja — obrasca izveštaj o akcijama.

Štab I bataljona III brigade podneće do 10 časova izveštaj o toku evakuacije, o broju zarobljenika koji su već otišli i o onom koji se još nalazi ovde, o broju pušaka evakuisanih i za evakuaciju, količinama municije evakuisanim i za evakuaciju, o namirnicima evakuisanim i za evakuaciju, uopšte iscrpan izveštaj o svome radu na evakuaciji plena i zarobljenika.

Upozoravamo da se ni ovog puta nije pravilno postupilo sa prikupljanjem i slanjem automatskih oruđa. Ova oruđa ne treba slati u gomili sa ostalim materijalom, jer im se tako izgubi drag i mogućnost pravilne raspodele. Ta oruđa treba jedinice koje su ih zaplenile da privremeno zadrže kod sebe, prijavljajući pretpostavljenoj komandi njihov broj. Time se dobija i to da se ta oruđa mogu odmah rasporediti prisutnim jedinicama te tako odmah upotrebiti u novim borbama.

Treba upozoriti borce da je neprijateljska arhiva od vrlo velike važnosti za nas i da četne i bataljonske starešine treba da je prikupljaju i predaju pretpostavljenim starešinama.

Treba izdati borcima naređenje da prikupljaju i rakete i raketne pištolje, jer se pokazalo da nam nedostaju.

9) Štab IV bataljona I brigade neka pošalje sutra do 12 č. ovom Štabu ugovorenih 5 strojnica.

10) Drugovi Dura¹³ i Đan¹⁴ iz Hirurške ekipe javiće se sutra u D. Tesliću Štabu bataljona I¹⁵. Treće brigade i otići će u sastav ekipe sa prvim transportom. Drugarica referent saniteta¹⁶ krenuće prekosutra sa ovim štabom ukoliko ne bude morala da se još zadrži radi evakuacije sanitetskog materijala, u kojem će slučaju izvestiti o toj potrebi ovaj Štab.

Izaslanika Forkapinog predaće Štab III brigade Štabu I brigade.

11) Pored dosada vođenog Operaciskog dnevnika ustrojiti i Obaveštajni delovodnik u kome zavoditi akte iz obaveštajne službe. Organizovanje obaveštajne službe u diviziji sprovešće se sledećih dana.

Štab III brigade da pošalje presudu u vezi sa streljanjem dvojice boraca zbog pljačke.¹⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komdiv
Koča¹⁸

(M. P.)

¹³ Dr Duro Mešterović

¹⁴ Dr Ivo Popović-Đan

¹⁵ prvog

¹⁶ Dr Julka Mešterović

¹⁷ Vidi dok. br. 47.

¹⁸ Koča Popović

BR. 18

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
3 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O NAPADU NA KUPRES¹**

**ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE
3 januara 1943 god.
Str. pov. br. 2**

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. i P.O. JUGOSLAVIJE

U vezi plana za napad na ustaško uporište Kupres preduzete su sljedeće pripreme:

1. Naređeno je Štabu III Brigade² da preko Kupreškog bataljona prikupi potrebne podatke o jačini neprijatelja u Kupresu, njegovom rasporedu i stepenu utvrđenja samog grada i neposredne okoline.

2. 25. XII. 1942 godine naređeno je Kupreškom bataljonu da se postavi na komunikaciji Kupres — Bugojno sa zadatkom da onemogući svaku intervenciju neprijatelja od strane Bugojna ka Kupresu. Bataljon ima biti na položaju, predviđenom zapoviješću, 27. XII u 3 časa ujutro.

3. Štabu III Brigade naređeno je da se sa jednim bataljonom prebaci na položaj Koprivnica sa zadatkom da od 3 časa ujutro 27. XII. 1942 god. zatvori pravce koji izvode od Prusca i Bugojna ka Kupresu.

4. Štabu IV Proleterske brigade naređeno je da svoja dva bacača i jedan protivkolski top 37 mm stavi na raspoloženje Štabu II Proleterske brigade.

5. Haubičkom divizionu naređeno je da se sa divizionom prebaci iz s. Borja u s. Čemaliće, tako da 27. XII. 1942 godine do 16 časova bude na prostoru s. Brda, vodeći u svoj sastav i jedno odjeljenje brdskih topova.

6. Desetaru desetine za vezu naređeno je da uspostavi telefonsku vezu sa Štabom II Proleterske brigade preko s. Gubera i Štabom III Brigade preko s. Botuna a sa artiljerijom preko s. Brda, uključujući sve veze u telefonsku centralu na divizijskoj osmatračnici k. 1273.

¹ Original, pisan na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnecistoriskog instituta pod reg. br. 8/2a, k. 7 A.

² Druga dalmatinska brigada

Napad na Kupres³ otpočeo je u određeno vrijeme prema izdatoj zapovijesti. Artiljerijska priprema otpočela je u 16 časova ali pod nepovoljnim atmosferskim prilikama, jer se sa osmatračnice nije mogao kontrolisati pad granata. Usljed nemogućeg osmatranja pada granata veći broj je promašio objekat a jedan broj nije ni eksplodirao. Istovremeno sa artiljerijskom vatrom počinje i vatra bacača, te u vezi sa artiljerijskom pripremom čini na neprijatelja jak pritisak kako u moralnom tako i u materijalnom pogledu. Poslije kratke pripreme, čuo se u varoši lelek, jauk i zapomaganje, pa potom je odmah svirala truba znak za uzbunu.

U 17.30 časova 28. XII. 1942 godine naređeno je oklopnom automobilu da se krene sa polaznog položaja s. Čemalića ka Kupresu. Oklopnji automobil prišao je samoj varoši na ivici bunkera gdje je i u samom početku šofer ranjen u oko i u glavu. Ustaše su po grupama iskakale ka automobilu u cilju da ovaj unište ili zarobe, ali posluga automobila otvorila je vatru iz svih automatskih oružja, kao i ručnim bombama na gomile ustaša koje su prilazile automobilu. Samo ovdje palo je 40—50 mrtvih ustaša od posade automobila.

U međuvremenu podilaze jedinice II Proleterske brigade i II Dalmatinske brigade ka Kupresu i to: II bataljon II Proleterske brigade pravcem ka Čardačici, III bataljon iste brigade pravcem preko s. Olova, a II bataljon II Dalmatinske brigade od Malog Stožera ka gradu. Kretanje ovih bataljona bilo je dosta sporo, dok je posada oklopnog automobila bila izložena jakim napadima i tučena jakom vatrom iz automatskih oruđa, tako da su svi oko 24 časa bili ranjeni sem poslužioca na teškom mitraljezu. Oklopana su kola sva isprobijana dejstvom ustaškog automatskog oružja.

Borci II i III bataljona II Proleterske brigade prišli su bunkerima na otstojanju od 50—100 metara, te uslijed podizanja magle i velike vidljivosti zbog snijega povukli su se nazad. Isti je slučaj i sa II bataljonom II Dalmatinske brigade, koji nije bio u stanju prići bunkerima od jake vatre iz ovih s jedne strane, a s druge strane što nije osjetio angažovanje bataljona II Proleterske brigade. II bataljon II brigade dolazi oko 23 časa na Čardačicu koju je neprijatelj bio napustio, a III bataljon prelazi s. Oovo koje je takođe neprijatelj napustio. Ove napuštene tačke neprijatelj je tukao jakom vatrom iz bacača i automatskog oružja.

Oko 1 čas poslije pola noći 29. XII. 1942 god. Štab II Proleterske brigade naredio je svom II i III bataljonu da pod-

³ Napad na Kupres je izvršen 28 decembra 1942 godine. Napad nije uspio. Opširnije o tome vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 220 i 225.

zaštitom bacačke vatre i protivkolskih topova izvrše ponovo napad na Kupres. Ni ovog puta II i III bataljon nijesu uspjeli da se primaknu neprijateljskim bunkerima, već su se povratili natrag. Dejstvo protivkolskih topova bilo je slabo zbog nevidljivosti ciljeva, dok je dejstvo bacača bilo dobro. Napad se ponovio i po treći put, ali uvijek bez uspjeha, jer je kod jedinica preovladao osjećaj da će se pretrpjjeti veliki gubici.

II bataljon II Dalmatinske brigade, pošto je uvidio da su se bataljoni II Proleterske brigade povratili nazad, i sam je otstupio u pravcu Malog Stožera.

I bataljon II Proleterske brigade, koji se je nalazio u zasjedi u s. Botunu, ubio je 6 milicionera i zaplijenio 11 pušaka i 500 metaka. Oko 2 časa poslije pola noći jedinice koje su vršile napad na Kupres počele su se povlačiti nazad ka svojim polaznim položajima.

U 1.30 časova 29. XII. 1942 god. posluga iz oklopnog automobila počela se je izvlačiti i to po djelovima, iako svi ranjeni. Oklopni automobil imao je kvar pri samom dolasku do varoši, no ipak je vrijedno napomenuti da je sva posluga bila ubijedena da će naše snage uzeti Kupres, te su automobil ostavile neuništen. Sva posluga oklopnog automobila zaslužuje svaku pohvalu za pokazanu hrabrost, izdržljivost, jer dok je god trajala munciija a oruđa funkcionisala ova se je posada sjajno držala i nanosila neprijatelju velike gubitke. Napr. drug Petar Vojvodić izlazi do prsiju iz kupole oklopnog automobila, baca bombe na ustaše i kliče drugovima: »naprijed«, pa poslije dejstvuje puškomitraljezom iz jedne ruke, dok je u drugu ranjen. Drug Vojin Đurašinović (Kostija) iako teže ranjen u nogu, ovo ne saopštava drugovima, kako on kaže, da ne bi moralno pokolebali se, a u času izlaska iz oklopnog automobila ostaje u zaštitnici sve dotle dokle su se svi njegovi ranjeni drugovi povukli, pa je tek onda on otstupio. Mišljenja smo da se pohvali cijela posada oklopnog automobila i ova dva druga i to preko Slobodne Jugoslavije.

Noću 29. XII. 1942 godine, koristeći maglu, jedna ustaška kolona iz Bugojna u jačini od 200 crnokošuljaša⁴ izašla je pravcem preko Mračaja i napala zasjedu IV bataljona II Dalmatinske brigade između Malog i Velikog Stožera i ovu potisla u pravcu Velikih Vrata. Pošto se je neprijatelj pojавio sa više strana a isti bio u nadmoćnosti, to su se djelovi IV bataljona povukli ka Koprivnici. Kod Koprivnice, a u sadejstvu sa jednom četom Kupreškog bataljona, neprijatelja su zaustavili kod serpentina, 6 kilometara od Bugojna, tu ga razbili i nanijeli

⁴ pripadnici Crne legije

mu veće gubitke. Na terenu nađeno 20 mrtvih a broj ranjenih penje se do 50. Ovom prilikom zaplijenjeno je nešto oružja i ratne spreme.

Oko 4 časa izjutra djelovi II Dalmatinske brigade povukli su se u Blagaj zajedno sa Kupreškim bataljonom pošto se odustalo od daljeg napada na Kupres; bataljoni II Proleterske brigade zadržali su se na prostoru s. Brdo — s. Gornji Malovan.

Gubici	
sopstveni u ljudstvu:	
II Proleterska brigada	3 mrtva
II Dalm. brigada	10 -,-
	Svega 13
ranjenih:	
II Proleterska brigada	21
II Dalm. brigada	14
	Svega 35
nestalih:	
II Dalm. brigada	1
	Svega izbačenih iz stroja 49.—

Od ranjenih, 6 su teže ranjeni.

Neprijateljski gubici:

mrtvih	100.—
ranjenih oko	80.—
zarobljenih 1 oficir i 2 žute košulje ⁵	
zaplijenjeno:	
pušaka	18.—
puškomitrailjeza	1.—
pištolja	2.—
puščanih metaka	1.300
konja	4

kao i ostale ratne spreme.

Poslije neuspjelog napada na Kupres naredili smo II Proleterskoj brigadi da se razmjesti na prostoru Šujice, s tim što će jednim bataljonom postavit se na liniji Gornji Malovan — Zanoglina — Ravno sa zadatkom osmatranja pravaca od Kupresa.

II Dalmatinskoj brigadi naređeno je da se povuče na prostor Livno, sa zadatkom osmatranja pravaca od Sinja ka Livnu i od Imotskog ka Livnu.

⁵ Vjerovatno se odnosi na ustaše.

Moral neprijatelja bio je na priličnoj visini. (Kupreški garnizon tražio je pomoć od Bugojna, navodeći kako su partizani zauzeli Livno, Duvno i Šujicu i da se kreće oko 20.000 partizana prema Kupresu, »ali mi ih se ne plašimo«. Ovo je nađeno u jednom dokumentu koji smo zaplijenili.)

Fortifikacijska odbrana grada sastojala se je od linije bunkera koji opasuju grad, a koji su povezani međusobno sa rovovima udešenim za odbranu. Ispred svakoga bunkera nalazila se je žičana prepreka. U samoj varoši nalazi se 4 do 5 kuća udešenih za odbranu.

Naoružanje neprijatelja bilo je: dva teška bacača, 5 do 7 teških mitraljeza i oko 20 puškomitraljeza.

U borbama oko Kupresa naročito se je istakla posada oklopnog automobila.

Veza između Štaba divizije i brigada (II Proleterske i sa artiljerijom) bila je telefonska, a sa II Dalmatinskom kurirska preko s. Botuna.

S obzirom na veliki broj teških oružja i artiljerije, na izvedenu pripremu prije napada, kao i zbog prilično velike magle, moglo se je prići bunkerima, tim prije što je prisustvo oklopnog automobila bilo efikasno, ali je nedostajala odlučnost od nižeg rukovodećeg kadra koji se je plašio velikih gubitaka.

Nije se shvatila važnost oklopnog automobila niti iskoristilo prisustvo automobila pred bunkerima, kao i angažovanje neprijatelja jačim snagama prema njemu, kome su jedinice trebale sadejstrovati u punom smislu, što je ovdje izostalo.

Kretanje jedinica prema cilju bilo je i suviše sporo, dodir sa neprijateljem rijedak, te se je neprijatelj u otsustvu naših snaga mogao pregrupisavati i praviti jače ispade prema oklopnom automobilu.

Prilikom ovoga napada na Kupres, primijećeno je kolebanje kod ljudstva II Proleterske brigade od bojazni velikih gubitaka s obzirom na ranije neuspjehove ove brigade i ostalih jedinica pri napadu na Kupres, o čemu svjedoči i izvještaj Štaba II Proleterske brigade koji se prilaže.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
u V.Š.⁶

Načelnik štaba,
Vukotić⁷

Komandant,
Peko⁸

(M. P.)

⁶ Vrhovnom štabu

⁷ Jovan Vukotić

⁸ Peko Dapčević

BR. 19

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA POLITIČKOG KOMESARA ČETVRTE PROLETERSKE BRIGADE DRUGE PROLETTERSKE DIVIZIJE OD 3 JANUARA 1943 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE O STANJU I RADU PARTISKE ORGANIZACIJE U BRIGADI¹

Zamjenik polit. komesara
II brigade² II prolet. diviz.

**CENTRALNOM KOMITETU
KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE**

Šaljemo Vam sljedeći izvještaj rada naše organizacije:

I.

Navodimo podatke o razvitku partiske organizacije od formiranja naše brigade do danas.

Ti podaci izgledaju ovako:

1) Broj članova u vrijeme formiranja naše brigade po jedinicama je sljedeći:

Štab brigade	članova partije	24
I bataljon	99	99
II "	99	99
III "	99	99
IV "	99	99
V "	99	99
Intendantura	99	99
Ukupan broj		310.—

2) Broj članova partije koji su na raznim zadacima zaposleni van naše brigade:

Štab brigade	članova partije	16
I bataljon	99	99
II "	99	99
III "	99	99
IV "	99	99
Intendantura	99	99
Ukupan broj		71.—

¹ Original, umnožen na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKS pod br. 5663.

² Četvrta proleterska brigada (crnogorska) u sastavu Druge proleterske divizije nazivala se je tada Druga proleterska brigada.

3) Broj poginulih članova u raznim akcijama do danas:

Štab brigade	članova partije	1
I bataljon	"	10
II "	"	23
III "	"	8
IV "	"	19
V "	"	6
Intendantura	"	—
						Ukupan broj	67.—

4) Broj ranjenih i bolesnih članova partije koji se nalaze po raznim bolnicama:

Štab brigade	članova partije	—
I bataljon	"	16
II "	"	20
III "	"	6
V "	"	14
Bolnički vod	"	—
Intendantura	"	—
						Ukupan broj	56.—

1) Broj članova partije sada na licu II proleterske brigade:

Štab brigade	članova partije	14
I bataljon	"	87
II "	"	69
III "	"	52
V "	"	44
Bolnički vod	"	5
Intendantura	"	11
						Ukupan broj	282

2) Socijalni sastav naše partiske organizacije izgleda ovako:

		Radnika:	Seljaka:	Intelektualaca:
Štab brigade	.	1	4	9
I bataljon	.	8	62	17
II "	.	4	44	21
III "	.	1	26	25
V "	.	6	15	23
Bolnički vod	.	—	3	2
Intendantura	.	4	5	2
		Ukupan broj:	24.—	159.—
				99.—

Uslijed velikih gubitaka koje je imao II i IV bataljon u borbama za Kupres,³ došlo je do spajanja ova dva bataljona.

Prosječni staž u partiji izgleda ovako: Štab brigade: 3 god. i 10 mjes., I bataljon: 1 god. i 8 mjes., II bataljon: 1 god. i 6 mjes., III bataljon: 1 god., V bataljon: 8 mjes., intendantura: 2 god. i bolnička četa: 4 mjeseca.

3) Broj primljenih kandidata za partiju je ovaj:

Štab brigade	broj kandidata	5
I bataljon	" "	26
II "	" "	27
III "	" "	13
V "	" "	28
Bolnički vod	" "	3
Intendantura	" "	6

Ukupan broj: 108.—

4) Broj članova SKOJ-a po jedinicama je ovaj:

Štab brigade	članova SKOJ-a	—
I bataljon	" "	108
II "	" "	65
III "	" "	93
V "	" "	110
Intendantura	" "	8

Ukupan broj: 384.—

III.

S obzirom da sam prije mjesec i 15 dana dobio dužnost zamjenika polit. komesara ove brigade, nijesam imao vremena obići sve partiske čelije i u potpunosti se osvjedočiti o njihovom radu. Naša je brigada za ovo vrijeme imala prilično dugih marševa i niz manjih i većih akcija, koje su mi omele pobliže upoznavanje s radom naše partiske organizacije. Ipak sam za ovo vrijeme uspio da obiđem partisku organizaciju I-og i donekle V bataljona, dok sam u II i III bataljonu samo održao sastanke sa bataljonskim biroima. Nastojaću da Vas što bolje upoznam sa radom partiske organizacije u svim bataljonima, time što će biti što je moguće opširniji.

1) Na sastanku štabne partiske čelije smo pretresli unutarnji život Štaba brigade, kao i svih bataljona. Drug koman-

³ Neuspješne borbe za Kupres vodene su u mjesecu avgustu i 28 decembra 1942 godine. Opširnije o tim borbama vidi tom IV, knj. 6. dok. br. 78, 101, 106, 111 i 165 i knj. 8, dok. br. 221.

dant⁴ je istakao potrebu što većeg vojničkog podizanja naše vojske, naročito u pogledu ratne vještine. Drug politički komesar je istakao potrebu pojačanja političkog rada, naročito sa Dalmatincima i Kordunašima, kod kojih su se, u početku, dešavale pojave dezterterstva. Nakon strijeljanja jednog takvog deztertera, a istovremeno pojačanjem političkog rada, dezterterstvo je svedeno na minimum, tako da nas više ta pojava nimalo ne zabrinjava. Borbeni moral kod Kordunaša je sada na visini i svi stari borci su zadovoljni njihovim kvalitetom. Dalmatinци su nešto slabiji ali se i oni vidno popravljaju. Kod njih se vidno ispoljava ambicija da u svemu dostignu Kordunaše, tako da stvarno između njih postoji takmičenje. U našoj brigadi vladalo je kod priličnog broja boraca uvjerenje da naša brigada nije dovoljno sposobna za osvajanje gradova, jer joj u tome nedostaju vojničke vještine. Međutim, najnovijim akcijama — osvajanjem Livna⁵ i Duvna⁶ — svi su se borci uvjerili u pogrešnost takvog shvatanja, jer su baš u tim borbama pokazali odlučnost, vještinu i veliku prodornost.

S obzirom na naredbu druga Tita da »Livno mora pasti«, ja sam sa članovima Polit. odjela odmah obišao sve bataljonske aktive, tj. prije same akcije održali sastanke bataljonskog partiskog aktivista gdje smo im izložili strategisku i političku važnost zauzimanja Livna i naredbu druga Tita, kao naredbu naše Partije. Zaista, partici su se prosto zavjetovali na ovo izvršenje, što su i ispunili.

Poslije ove dvije uspjele akcije dobili smo dvojako: prvo, što smo našu oslobođenu teritoriju proširili, a drugo, što je kod naših boraca zavladao visoki moral i samopouzdanje da su sposobni za sve vojničke poduhvate.

Između članova Štaba vlada potpuno pravilan odnos. Moje je uvjerenje da će ovaj Štab u potpunosti odgovarati svome pozivu. Na sastanku štabne ćelije prisustvovao je i drug Puniša Perović, kao član Polit. odjela. Tako isto između Štaba i Polit. odjela vlada pravilan odnos. Po pitanju rada u organizaciji sarađujem sa Polit. odjelom, koji me u mnogome pomaže na jačanju rada naše organizacije.

I BATALJON

Partiska organizacija u ovom bataljonu jeste dobra. Nedostaje joj opšta politička naobrazba. Slabo se uradilo na poli-

⁴ Radovan Vukanović

⁵ Livno je oslobođeno 15 decembra 1942 godine. Opširnije o tome vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 245.

⁶ Duvno je oslobođeno 16 decembra 1942 godine. Vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 245.

tičkom podizanju kadrova. Materijal iz marksističko-lenjinističke nauke, koji su posjedovali, nijesu u dovoljnoj mjeri iskoristili. Sve partiske jedinice održavaju redovne sastanke, ali se primjećuje da jedan priličan broj partijaca ne učestvuje u diskusiji. Razlog je tome niska politička svijest i izvjesna skučenost. Bataljonski biro sačinjavaju sve seljaci, osim polit. komesara bataljona.⁷ Ovaj biro odgovara prilično svom pozivu iako mu nedostaje šira politička naobrazba. Odnos između biro-a i komandnog kadra je u svemu pravilan i partija u svemu podupire štab bataljona. Ova partiska organizacija proradila je partiski materijal a iz marksističko-lenjinističke nauke sljedeće:

a) Osnove lenjinizma, b) 2, 4, 5, 7, 9 i 11 gl. Istorije VKP(b), v) Diktaturu proletarijata, g) Teoriju partije, d) Izvode iz političke ekonomije, d) Imperijalizam, e) Staljinovu biografiju, ž) Jasenovački logor, z) O kadrovima — Dimitrov —, j) Crvena armija, k) Žena u kolhozu. l) SSSR (dvije sveske), lj) Ko su partizani i zašto se bore, m) Nacionalno pitanje i djeca u SSSR, n) Predavanja o sovhozima i kolhozima u SSSR i nj) Nova sovjetska umjetnost.

Kulturni rad:

Održana su nekolika predavanja iz sovjetskih filmova, — kao i 5 priredaba za narod i bataljon. Priredbe su bile u duhu narodno-oslobodilačke borbe. Sastojale su se od naših borbenih pjesama, skečeva, solo recitacija i horskih recitacija. Nepismenosnost u ovom bataljonu svedena je na minimum, mada je nepismenih bilo u većem broju. Još ima svega 7 nepismenih, koji se iz dana u dan obučavaju. Po ovome se vidi da kulturni rad u ovom bataljonu nije na potrebnoj visini. Ovom sektoru rada nije se oklonila dovoljna pažnja, jer naši drugovi nijesu shvatili važnost ovoga sektora. Zbog toga ovaj sektor izostaje iza drugih. Nemaju ni jednog svog glasila kao što to imaju već drugi bataljoni. U tome smislu se vrše pripreme za izdavanje bataljonskog lista.

Vojnički rad sa vojskom je svakodnevni, samo kad za to dozvoljava vrijeme. Održavaju se razna teoretska predavanja iz vojne nauke kao i praktična vježbanja, radi postizanja vojničke vještine.

Bataljonski biro je kaznio ukorom k-dira 3 čete i strogim ukorom polit. komesara bataljona, zbog slabog držanja za vrijeme prvog napada na Livno. Predložio je smjenu polit. komesara bataljona, što smo prihvatali i izvršili. Takođe je kažnjen

⁷ Vaso Prlja, poginuo 19. jula 1943. godine na Ivan Sedlu, kao rukovodilac Politodjela Treće krajiške NOU brigade.

jedan partijac ukorom za kritizerstvo, a jedan za nedisciplinovanost. Biro ima pravilan kriterijum u odnosu na greske.

II BATALJON

Partiska organizacija u ovom bataljonu politički je jača nego u prvom. Oni su u tom pogledu više učinili. Biro održava redovne sastanke. Biro sačinjavaju seljaci i intelektualci. Njihov rad je u osnovi dobar; nedostaje im samokritičnosti. Biro je kaznio 6 partijaca isključenjem iz partije⁸ zbog slabog i nekomunističkog držanja u akcijama i u odnosu na naredbe komanda. Ocenjeni smo ove kazne kao pravilne. Partiske jedinice održavaju redovno sastanke. U pogledu teoretskog uzdizanja dosta dobro rade. Proradili su partiski materijal a iz marksističko-lenjinističke nauke sljedeće:

- a) Nacionalno pitanje (za vrijeme Jugoslavije i u socijizmu), b) O lenjinizmu, v) Teorija partije, g) Diktatura proletarijata, d) O trima revolucijama, d) Uspostava sovjetske vlasti, e) Seljačko pitanje, ž) Narodno-oslobodilački odbori (kao zaceci buduće vlasti), z) O partiji (nekoliko puta održano predavanje), i) Mlada Bosna, j) Predavanje o opravdanim i neopravdanim ratovima, k) Nekoliko glava iz istorije VKP(b), l) Osnove lenjinizma, lj) S-S-S-R, i m) Vojno-politički pregled.

Kulturni rad za posljednja dva mjeseca

U ovom bataljonu kulturni rad se kretao u okviru četa, jer je to uslovjavao vojnički položaj u kome su se nalazili. U tom pogledu ovaj bataljon je postigao izvjesne rezultate, ali još rad ne zadovoljava potpuno. Dali su tri priredbe do sada, a jednu u zajednici sa I bataljonom za narod i partizane. Na ovim priredbama su pored samostalno izgrađenih skeća i komada »Idu partizani« i solo recitacije, horske recitacije i horske pjesme. Održali su jedan broj usmenih novina za bataljon. Pokrenuli su i usmene novine po četama, koje su popraćene nizom predavanja, kao napr.: Istorija Crne Gore, Bosne i Dalmacije, O razvitku prava i pravosuda, Kako je postao čovjek, O sanitetskoj službi, o filmu itd.

Organizovanih analfabetskih tečajeva nije bilo, već su pojedinci samostalno radili sa nepismenima, a sada je pak to pitanje pravilno postavljeno. Po četama je određen po jedan partijac, koji će odgovarati za rad po ovome poslu.

Rad po vojnoj liniji zadovoljava. Pored čestih vojničkih vježbi, česta su i predavanja iz oblasti vojničkih vještina.

⁸ Riječi »isključenjem iz partije« dopisane su rukom.

III BATALJON

Iako je organizacija u ovom bataljonu mlada u odnosu na druge, ipak je dobra i obećava veće uspjeha. Bataljonski biro sačinjavaju intelektualci i seljaci. U biro-u vladaju pravilni odnosi a takođe između štaba i biro-a pravilna je saradnja.

Sastanke održavaju redovno kao i partiske jedinice, ukoliko je to moguće od marševa i akcija. Pored partiskog materijala ova partiska organizacija je proradila iz marksističko-lenjinističke nauke sljedeći materijal: a) Osnove lenjinizma, b) Nacionalno pitanje, v) Seljačko pitanje, g) iz Istorije VKP(b) I, II i VII glavu, d) Nova sovjetska inteligencija, đ) O SSSR-u (sve brošure), e) Staljinovu biografiju, ž) Kako se kalio čelik, z) Borba kineske omladine, i) O teoriji partije, j) Razvitak društva, k) O kadrovima i l) Uloga komunističke partije u narodno-oslobodilačkoj borbi.

Kulturni rad:

Ovaj bataljon izdao je jedan broj svoga lista »Mi zastupamo«, koji će u buduće izlaziti svakomjesečno. Isti je prilično sadržajan i dobar. Održali su nekoliko predavanja iz raznih oblasti nauke. Za posljednja dva mjeseca održali su pet priredaba. Program: skečevi, horske recitacije, solo recitacije, guslarske pjesme i solo pjesme. Za analfabetske tečajeve stvar stoji kao u Drugom bataljonu. Po vojnoj liniji se radi prilično. Čestim vojničkim vježbama i teoretskim predavanjima vojnici stiču bolju vojničku naobrazbu.

V BATALJON:

U ovom bataljonu nešto je škripalo. U borbenosti je izostajao prema našim drugim bataljonima, ali se ne bi moglo reći da su ljudi kvalitativno slabiji od ljudi drugih bataljona. Za takvo stanje je kriva partiska organizacija koja je dozvolila izvjesne zagriženosti, koje su kočile pravilan razvitak ovoga bataljona. Ova zagriženost se odrazila jače između bataljonskog biro-a i k-danta bataljona.⁹ Tako se jednom prilikom komesar jedne čete javno suprotstavio k-dantu bataljona, kad mu je ovaj izdao neku naredbu. Komesar je htio skoro i da se tuče, a bilo je niz drugih scena, koje su kod ljudstva stvorile slabe utiske.

Prvi štab brigade¹⁰ preuzeo je mjere da ozdravi takvo stanje i odmah smijenio k-danta i komesara,¹¹ i na mjesto njih

⁹ Momčilo Poleksić

¹⁰ Peko Dapčević i Mitar Bakić

¹¹ Mijuško Šibalić

postavio nove. Mi smo takođe nastavili s ozdravljenjem te organizacije. Smijenili smo četnog komesara koji je izazvao sukob sa k-dantom i kaznili ga strogim ukorom.

Održali smo sastanak sa bataljonskim aktivom i iznijeli im sve slabosti njihove organizacije. Skrenuli smo im pažnju da podu jednim boljim i zdravijim putem, što se nakon izvješnjog vremena odmah i osjetilo. Sada se slobodno može reći da je ova organizacija prebrodila krizu i vrlo osjetno napreduje. Borbenost ljudstva se u mnogome povećala, tako da se već donekle mogu uporediti sa ljudstvom drugih bataljona. Bataljonski biro sačinjavaju većinom intelektualci. Biro održava redovne sastanke kao i partiske jedinice.

Odnos između štaba i partiske organizacije je pravilan. Partiske jedinice pored partiskog materijala proradile su iz marksističko-lenjinističke nauke sljedeći materijal:

a) Osnove lenjinizma, b) O seoskoj sirotinji, v) Revolucionarna vojska i revolucionarna vlada, g) I, II, III svesku »SSSR«, d) I, II glavu VKP(b), đ) Fašistički pljačkaši i njihovi utamantelji, e) Vojno-politički pregled, ž) Razvitak društva, z) Projekt Staljinovog ustava, i) Klasa proletarijata i partija proletarijata.

Kulturni rad:

Održana su nekolika predavanja po četama i to: a) O postanku zemlje, b) O Slovenima i panslavizmu, v) O porijeklu čovjeka, g) O postanku života, d) O elektricitetu i njegovoj korisnosti, đ) O kontinentima i okeanima.

Skoro su formirali diletantsku grupu, koja je odmah uzela u vježbanje neke recitativne pjesme, horske pjesme i jedan skeć o četnicima.

Još nijesu dali nijednu priredbu, jer su vrlo slabo poklanjali pažnje ovome sektoru. U tome će se izvršiti prelom. Analfabetski tečajevi vode se po četama. Tu su imali uspjeha i izgleda da će nepismenost u bataljonu biti uskoro likvidirana. Ovaj bataljon izdaje svoj bataljonski list »Džepne novine«, od kojeg su izašla već 5 izdanja. Ovaj bataljon izdaje svoj list »Džepne novine«, do sada 5 brojeva. List je dobar.¹²

Vojna vježbanja su im redovna, ukoliko to ne sprečava slabo vrijeme. Isto tako održavaju se predavanja iz oblasti vojne nauke.

Opšti pregled:

Partiska organizacija u našoj brigadi je prilično dobra. Izvršena je potpuna organizacija i podjela rada. Partiske jedi-

¹² Posljednje dvije rečenice dopisane su rukom.

nice upućene su u redovan rad po sektorima i partiski život je sve bolji.

Prva karakteristična slabost kod jednog većeg dijela partijaca jeste još uvijek nizak teoretski nivo iako među njima ima priličan broj intelektualaca, koji ipak nijesu u dovoljnoj mjeri iskorišćeni.

Drug polit. komesar II divizije¹³ dao nam je sugestiju da se teoretski sastanci ne održavaju posebno za partijce, nego po četama za sve vojnike, najmanje dva puta nedjeljno, kad za to dozvoljavaju prilike. Tako bi se dala mogućnost našoj vojsci da stekne pravu marksističko-lenjinističku naobrazbu, jer je tu izvor i podmlađivanje naše partije. Mi smo pošli tim putem, samo smo dodali i to da se pri svakom referatu odredi broj obaveznih partijaca-diskutanata, koji će proučiti referat i premiti se za diskusiju. Ovim bi htjeli da natjeramo sve one koji obično za vrijeme partiskih sastanaka čute na učestvovanje u diskusiji, te da tako stvorimo bolje uslove njihovom teoretskom osposobljavanju.

Socijalni sastav naše brigade je povoljan, iako ima vrlo mali broj radnika. Opomenuli smo naše partiske organizacije da se postaraju da stvore izvjestan broj članova partije od Dalmatinaca i Kordunasa i da im posebnu pažnju poklone. Od njih ima svega 3 člana partije i oko 10 kandidata. Odnos partiske organizacije i štabova jeste dobar i pravilan. Može se reći da se štabovi mogu slobodno osloniti na svestranu podršku partiske organizacije.

S obzirom na velike uspjehe naše brigade u borbama za Livno i Duvno, gdje su se mnogi borci još više prekalili i osvjeđočili svoju odanost našoj partiji i narodno-oslobodilačkoj borbici, stvorile su se šire mogućnosti za omasovljivanje naše partije, za još veći prijem u članstvo i partiskim organizacijama skrenuta je pažnja na to.

Rad po vojnoj liniji je dosta intenzivan. Iskorišćavaju se sve mogućnosti za praktično izvođenje vojničkih vježba, kao i za održavanje predavanja iz oblasti vojnih nauka, koje su našu Brigadu sposobne za sve vrste vojničkih zadataka. Dakle, u tom pogledu napravljen je veliki napredak.

Stanje brigadne partiske organizacije moglo bi se rezimirati ovako: brojčani odnos partijaca prema nepartijcima je oko 35%, a moći će se i povećati. Uticaj partiske organizacije je siguran. Partiska organizacija je u stanju da sproveđe svaku partisku odluku. Disciplina je na priličnoj visini. Dostigla je onaj stepen svjesne discipline, da partijci sami iz svoje inicijative i po svojoj sopstvenoj volji prednjače.

¹³ Mitar Bakić

Uprkos toga što su naši borci posljednjim akcijama pokazali sjajne boračke sposobnosti i visoki borbeni moral, ipak se desilo da pojedinci, u odnosu na privatnu svojinu i zaplijenjeni materijal, nijesu imali dostoјno držanje kako treba da ima naša vojska. Tako su se u Duvnu, poslije ulaska naše vojske, desili slučajevi provaljivanja stanova i 3 radnje i pljačkanje istih, što je donekle bacilo sjenku na naš veliki uspjeh. Osim toga, zaplijenjene stvari nijesu se dostavile štabu brigade kako je to u zapovijesti stojalo.

Zbog toga smo dali nalog bataljonskim biroima da ispitaju ovu stvar i kazne sve one članove partije, ukoliko se greška na njih odnosi. Isto tako kroz partiske celije provešće se diskusija po ovim pitanjima.

Strogo smo podvukli da se ovakvi i slični slučajevi u buduće više ne smiju nikako ponoviti, našto su partijci obećali.

Da bi onemogućili pljačku novca, jer to može najlakše da prikrije svaki borac, preduzeli smo mjeru da se cito novac kolektivizira. Ukoliko pojedini borac ne bi pristao, to on može da svoj novac na čuvanje kod polit. komesara, odakle će uzmati po potrebi, ali ni u kom slučaju niko ne smije imati kod sebe novac.

U propagandističkom pogledu naš Polit. odjel je prilično uradio. Pored izdanih 7 brojeva lista »Za pobjedu«, lista naše brigade, izdao je i 3 brošure o SSSR-u i »Imperializam« i »Razvitak društva« po Segalu (2 sveske). Do skoro su i vijesti redovno izdavali, ali je sad to onemogućeno pošto nam je radio oduzet od Štaba divizije i sada preko Štaba divizije dobijamo vijesti ali neredovno. Politički rad u bataljonima je priličan i odvija se sve boljim tempom. U svrhu pojačanog političkog rada spremili smo za sada 4 ciklusa predavanja i to:

I ciklus:

1. Prakomunizam i ropsstvo
2. Feudalizam i kapitalizam
3. Postanak radničkog pokreta
4. Razvitak socijalizma (šta je socijalizam)
5. I, II i III Internacionala

II ciklus:

1. Imperializam i imperialistički ratovi
2. Nacionalno pitanje i kako se ono postavlja u Jugoslaviji
3. Uloga seljaštva kao saveznika proletarijata
4. Postanak i politička istorija Jugoslavije
5. Razvitak međunarodnih odnosa od I Imperialističkog rata do danas

III ciklus:

1. Oktobarska revolucija i postanak SSSR
2. O Staljinskom ustavu
3. Uloga SSSR u današnjem oslobođilačkom ratu
4. O Crvenoj armiji (istorijat, struktura i njena današnja uloga)

IV ciklus:

1. Uloga K.P.J. u narodno-oslobodilačkoj borbi
2. Politika okupatora i domaći izdajnici
3. Narodno-oslobodilački odbori kao zametak buduće vlasti.

Ova 4 ciklusa odmah ćemo podijeliti sposobnim predavačima, koji će pripremiti predavanja i kružiti po svim bataljonskim jedinicama.

Naši bataljoni svuda kuda prođu održavaju političke konferencije. Za govornike se obično određuju, pored polit. komesara, najbolji govornici. Pitanje je samo koliko su te konferencije imale uspjeha: da li su govornici uvijek pravilno i popularno uspjeli da postave i objasne sva potrebna pitanja.

Koliko smo mogli utvrditi, veliki broj tih konferencija je uspio, ali bilo je i takvih na koje su seljaci dolazili od straha.

Stanje organizacije Saveza komunističke omladine Jugoslavije

Primijećeno je da je pitanje prijema omladinaca u SKOJ u našim bataljonima bilo postavljeno suviše usko i sektaški. Veliki broj omladinaca, i pored toga što su kroz veliki broj akcija pokazali puno požrtvovanosti i hrabrosti, nije bio član SKOJ-a. U tom smo izvršili veliki prelom i primanje skojevaca postavili na širu osnovu. Posljednjih 15 dana primljeno je više od 60 skojevaca, tako da je sada u našoj brigadi SKOJ zaista masovan, jer je obuhvatio 80% omladinaca. Svi naši omladinci sebe smatraju komunistima i ne smije biti prepreke da postanu i članovi SKOJ-a. Postoje rukovodeća tijela SKOJ-a po bataljonom, koja prilično rade i odgovaraju svome pozivu. Međutim politički i teoretski nivo ovih skojevaca je dosta nizak. Veliku većinu od njih čine omladinci sa sela. U bataljonskom komitetu postoji raspodjela rada po političkom, prosvjetno-kulturnom sektoru i radu na terenu, i svi su upoznati sa sadržinom rada po pojedinim sektorima.

Mišljenja sam da će se naši skojevci i politički i kulturno brzo podići, i stvarajući od njih dobre i svjesne borce, stvorimo dobre buduće članove partije, koji će prilikom svog zatimanjivanja već imati osnovna politička i teoretska znanja i organizaciona iskustva.

Kulturno-prosvjetni rad u brigadi postavljen je ovako: postoje četni kult.¹⁴ odbori i svakim od njih rukovodi po jedan partijac. Bataljonskim odborom rukovodi član bataljonskog biroa. Rukovodno načelo u postavljanju kulturno-prosvjetnog rada jeste stvoriti živo jednostavno pokretno tijelo, koje će moći da priskoči sa zabavom i poukom svima partizanima za vrijeme i najmanjeg odmora.

Četni kulturni odbori uspjeli su da stvore glumačke grupe a već su formirali i četne pjevačke horove kao i bataljonske. Ipak im je nedostajala šira inicijativa i bolja aktivnost.

Da bi im omogućili širi rad i da razne priredbe budu bolje i sadržajnije, uzeli smo, pri Polit. odjelu trojicu kulturnih radnika, koji će pomagati svima bataljonima. Odmah nakon toga su se zaista i pokazali mnogo bolji rezultati. Ovi kulturni radnici pri polit. odjelu biće privremeno, tj. dotle, dok osposobe samostalan rad po bataljonima. Kulturno-prosvjetni odbori već posjeduju izvjestan broj knjiga, beletristike i drugih nekoliko propagandističkih skečeva, priličan broj pjesama itd.

Po svim četama održavaju se vrlo često razna predavanja iz raznih oblasti nauke i umjetnosti. Pjevanje i igranje su svakodnevna pojava među partizanima. Bataljonskim kulturno-prosvjetnim odborima davana su uvijek detaljna uputstva za sve vrste njihove djelatnosti, ali ljudi koji su rukovodili nijesu predano radili i taj sektor rada je prilično klipsao. Moglo se stvarno mnogo više uraditi. Može se konstatovati da se i tu već vrši prelom i da će rad po toj liniji biti intenzivniji.

U našoj brigadi ima oko 150 drugarica; dakle, u odnosu prema drugim brigadama veliki broj. Samim tim što je tako veliki broj drugarica trebalo im je posvećivati veću pažnju, što je zaista i činjeno. Tretirane su uvijek ravnopravno, ali je bilo sitnjih grešaka koje su dolazile od pojedinaca, samo se i to brzo savlađivalo. Većinom su ove drugarice seljanke. Vrlo mali broj ima intelektualki. One su obuhvaćene partiskim i skojevskim radom. Ima priličan broj partijki i kandidata. Politički nivo ovih drugarica je niži nego kod drugova, ali se u toku posljednjeg vremena osjeća kod njih vidno napredovanje. Učestvuju na svim političkim, vaspitnim i kulturnim sastancima. Diskutuju po raznim pitanjima. Izvjestan broj drugarica, koje su se istakle u borbama, borci su, ali najvećim dijelom su bolničarke, kuvarice i u intendanturi. Naše drugarice su vrlo hrabre i izdržljive. Ima slučajeva da su prevazišle svoje drugove muškarce. Njihova ljubav prema Komunističkoj partiji je velika. Rad po ženskoj liniji na terenu je vrlo slab. Tu su se učinili veliki propusti. Istina, u našoj brigadi mali je broj

¹⁴ Riječ »kult.« dopisana rukom.

drugarica koje su sposobne za propagandu i agitaciju, ali ni ovaj mali dio sposobnih nije se iskoristio za rad na terenu. Ovom pitanju ćemo posvetiti veću pažnju, da bi postigli bolje rezultate.

Partiska jedinica u Sanitetu je tek sada formirana.

Polit. odjel sačinjavaju trojica: Puniša Perović, koji radi po organizacionoj i političkoj liniji; Jurica Ribar,¹⁵ radi po SKOJ-u, i Stana Tomašević, po ženskoj liniji.

Ovaj izvještaj odnosi se na stanje u partiskoj organizaciji od avgusta prošle godine pa do danas.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Položaj
3 januara 1943 g.

Zamjenik polit. komesara
II brigade II divizije,
Veliša Leković

BR. 20

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 4 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O ODRŽAVANJU SMOTRE ČETVRTE DIVIZIJE, O NARODNOM ZBORU I O UPUĆIVANJU DRUGE I PETE KRAJIŠKE BRIGADE NA TEREN KARANA I KOZARE¹

STAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 17 —
4 januara 1943 g.
— Položaj —

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ za »OB-O«²

1) Na dan 7 januara 1943 godine održaće se u Srpskoj Jasenici³ smotra jedinica IV N.O.U. divizije I bosanskog N.O.U. korpusa i zbor vojske i naroda.

Molimo da na ovu smotru i zbor dođe i drug Vrhovni komandant, kako smo to već telefonom javili. Drug Vrhovni

¹⁵ Poginuo oktobra 1943 god. kod Kolašina.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, bez potpisa, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1, k. 407.

² Obavještajni otsjek

³ Prav. Jasenica

komandant trebao bi da pođe 7 januara oko 8 časova iz Bihaća preko Bosanske Krupe, Radića i Suvaje (Čardak) za Srpsku Jasenicu. Smotra je zakazana za 11 časova.⁴

2) 8 januara 1943 godine jedinice II i V kраjiške brigade IV N.O.U. divizije treba da krenu za Karan i Kozaru, prelazeći r. Sanu na sektoru između Blagaja i Dragotinje, i da tamo izvrše sledeće zadatke:

a) Pritisak prema Kostajnici i Dubici i ostalim okolnim uporištima radi smanjenja neprijateljskih koncentracija u garnizonima prema Baniji kao i privezivanja neprijateljskih snaga za Kostajnicu i Dubicu.

b) Čišćenje neprijateljskih posada u Karanu i Kozari.

v) Nadiranje u Lijevče Polje radi mobilisanja onog stanovništva, koje nam je inače naklonjeno, kao i radi omogućavanja formiranja IX kраjiške — kozarske brigade, čije jezgro već postoji.⁵

g) Nadiranje sa terena Kozare ka drumu i pruzi Prijedor — Banja Luka sa zadatkom čišćenja posada oko tog druma i pruge, koje su orientisane sada prema jugu, tj. prema jedinicama V N.O.U. divizije. Iste jedinice treba da ruše prugu Banja Luka — Prijedor.

Ovakvim nadiranjem i čišćenjem uporišta oko druma i pruge Banja Luka — Prijedor, kao i rušenjem te pruge, ove jedinice treba da stvore mogućnost oslobođavanja I kраjiške brigade sa terena oko Sanskog Mosta i Prijedora, radi odlaska ove brigade na teren preko Vrbasa.⁶

d) Nadiranjem naših jedinica ka Lijevču Polju, koje je bogato hranom, treba da se postigne i izvestan ekonomski efekat, pošto na oslobođenoj teritoriji zapadno od Vrbasa ne raspolažemo sa dovoljno hrane za ishranu vojske, radnika, izbeglica i stanovništva.

3) 7 i 8 januara ove godine jedinice V N.O.U. divizije preduzeće generalno čišćenje Manjače i terena do Vrbasa od četničkih bandi.⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar, Načelnik štaba, Komandant,
službeno otsutan

⁴ Vrhovni komandant, drug Tito, odazvao se pozivu i prisustvovao je smotri Četvrte divizije i narodnom zboru u Prav. Jasenici, i tom prilikom održao je govor narodu i borcima. Stenografsani govor nalaze se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1—1, 2—1, k. 12.

⁵ Deveta kраjiška NOU brigada formirana je od jedinica Trećeg kраjiškog NOP odreda »Simo Šolaja«. Vidi dok. br. 108.

⁶ Misli se na teritoriju Centralne Bosne.

⁷ Opširnije o rezultatu čišćenja Manjače od četnika vidi dok. br. 51.

BR. 21

UPUTSTVO ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 4 JANUARA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA O
NAČINU UTVRĐIVANJA POLOŽAJA¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. broj: 18/43
Dne 4 januara 1943 god.

ŠTABOVIMA IV I V N.O.U. DIVIZIJE
ŠTABU I DIVIZIONA
ŠTABU III KRAJIŠKOG N.O.P. ODREDA

UPUTSTVO ZA UKOPAVANJE — UTVRĐIVANJE

Izdali smo više uputstava, koja daju podatke kako treba otkloniti naše vojničke nedostatke i kako ćemo usavršiti našu vojsku i sposobiti je za borbu protiv nove taktike i novih sredstava kojim se služi neprijatelj. Treba da se učine najveći napori da se izdata uputstva prouče i prodiskutuju na sastancima štabova i sa svima borcima. Pored iznetih ciljeva, mi treba da postignemo i najvažniji cilj, a to je da smanjimo na minimum gubitke, *da čuvamo ono što nam je najdragocenije, a to su životi i borbena sposobnost naših boraca.*

Pored celog niza mera koje treba preduzeti, što treba na diskusijama uvideti i naučiti, dolazi još jedna od najvažnijih mera, a to je *utvrđivanje*. Koliko je važna puška i ostalo oružje, toliko je važan zaklon a on se postiže kopanjem ašovom i pijurom. Naši borci još ne uviđaju važnost ukopavanja — utvrđivanja i ogromne koristi koje ono pruža borcima *u zasedama i na položajim*. Ovo naročito važi za položaje koji su blizu neprijatelju i koji su otkriveni i na kojima će se borac zadržati izvesno vreme. Često kad neprijateljska vatra prikuje borca za zemlju, potrebno je ukopavati se bez obzira koliko će se malo vremena borac zadržati na položaju.

Treba primenjivati prema stvarnim prilikama:

- *streljačke rovove (zaklone)* za ležeći, sedeći, klečeći i stojeci stav;
- *saobraćajnice za prilaz rovovima* na otvorenom zemljištu, ako treba i pokrivene;

¹ Original, pisan na mašini, latiničicom nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 2/5, k. 407.

— mitraljeska gnezda (bunkere) — otkrivena i pokrivena — za mitraljeze; puškomitraljezi mogu gađati i iz streljačkog rova (zaklona);

— skloništa ili zemunice za odmor i stanovanje u krajevima gde nema sela ili gde su ona popaljena.

Raspored rovova, saobraćajnica i bunkera treba da odgovara taktičkom rasporedu jedinica i oruđa za borbu.

Materijal za rovove i bunkere (drvo) treba naći na licu mesta, tj. koristiti onaj koji se nađe.

Ovo uputstvo treba umnožiti i dostaviti svim štabovima i komandama do četa i diskutovati sa borcima dotle dok ne uvide potrebu i korist ukopavanja — utvrđivanja.

Treba težiti za tim da se svaki borac naoruža sa ašovčićem. Radove ukopavanja — utvrđivanja, ako su veći, treba izvoditi sa mobilisanim seljacima. Sa mobilisanim seljacima treba i rušiti i zakopavati neprijateljske rovove i bunkere, koje mi ne možemo koristiti.

Kad jednom starešine i borci uvide potrebu i korist od ukopavanja — utvrđivanja, naši gubici će se znatno smanjiti, naša odbrana moći će biti upornija i jača, moći ćemo se često održati i na položajima na kojima se do sada nismo mogli održati.

Položaje uvek treba držati sa što manjim snagama — predstražama, a veći deo snaga držati na odmaranju (ekonomija snage) i u rezervi koja će napasti neprijatelja s boka kad napadne naše odbrambene položaje.

Za odbrambene položaje treba koristiti i uputstvo koje smo izdali za zasede.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,

Načelnik štaba,
Branko Poljanac

Komandant,
Kosta²

² Kosta Nađ

BR. 22

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE BRIGADE OD 4 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O REZUL-
TATU NAPADA NA TESLIĆ¹**

ŠTAB
I PROLETERSKE BRIGADE
I P. DIVIZIJE NAR. OSL.
VOJSKE
JUGOSLAVIJE
4 januara 1943 god.
Teslić

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE

**Izvještaj o izvršenju
akcije na Teslić**

Prema naređenju Štaba divizije, tri bataljona ove brigade krenula su u pravcu Teslića radi izvršenja zadatka. Uveče 30-XII-42 god. bataljoni su stigli do linije Popovići — Kulaši.

Ujutru 31-XII-42 g. bataljoni su produžili marš ka Tesliću u 2 pravca i to:

Desna kolona — IV bataljon pravcem ka s. Rečani gde je i zanočio. Leva kolona — II i VI bataljon pravcem Ukrinica — Osivica — Draganića Mlin, sa prenoćištem: VI bat. u s. Osivica a II u Draganića Mlinu.

Na prednjoj liniji dobijeno je naređenje² divizije, broj 114, za napad na sam grad. Naređenjem je predviđeno da se napada u dve grupe, i to: prva grupa: II i VI bataljon I brigade i II bataljon III brigade; ova je grupa stavljena pod komandu Štaba I brigade; i druga grupa: I, III i IV bat. III brigade i IV bat. I brigade; ova je grupa stavljena pod komandu Štaba III brigade.

Zadatak prve grupe je bio da poruši prugu i put od Jelaha za Teslić i napadne grad sa istočne strane.

Na osnovu izdatog zadatka raspored jedinica prve grupe bio je sledeći:

Tačno u 19 časova jedinice su prešle most na reci Usori kod s. Žarkovine, i to na čelu II bat. III brigade, VI, pa II bat. I brigade.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1, k. 707.

² Ovo naređenje Redakcija nije pronašla.

Bataljonu III brigade³ dat je zadatak da odmah po prelazu puta i pruge izvrši rušenje pruge kako bi se onemogućilo kretanje blindiranog voza, zatim da se prebaci sa severoistočne strane ž. stanice Vrela, tamo poruši prugu i likvidira posadu u Vrelima, a zatim da se postavi na liniji Lepo Brdo (k. 371—409) i obezbeđuje naše jedinice sa pravca Jelah — Doboј. VI bataljon dobio je zadatak da po prelazu pruge izvrši napad na Teslić sa istočne strane pravcem Hasanovača — Pajići (sa 2 čete) a sa Trećom četom i jednom četom II bataljona sa pravca Stenjaci. II bataljon je dobio zadatak da po prelazu preko pruge kreće pravcem Debelo Brdo — k. 423 — Džemilići — Planje i sa te strane obezbeđuje od pravca Tešanj, i bude kao rezerva grupe.

Napad na sam grad otpočeo je, umesto u 19, oko 21 čas. VI bataljon je likvidirao jako utvrđene bunkere, ograđene žicom, na Hasanovači posle dosta jake vatre iz bacača, zatim je likvidirao lako bunkere kod s. Stenjaka i Pajića i došao do grada, gde je naišao na jak otpor neprijatelja koji je tukao iz kuće. U 4,15 bataljon je prodro do mosta i sreо se sa našim IV bat. koji je bio u gradu.

Naš II bataljon (bez jedne čete) ne naišavši nigde na neprijatelja stigao je u s. Planje tek oko 2 časa u noći, lutajući po brdu, sa slabim vodičima, gde je ujutru zarobio komandanta pukovnije pukovnika Bindera, logornika grada i 3 oficira, kao i 270 domobrana koji su bežali od Teslića ka Tešnju.

II bat. III brigade razrušio je prugu i ne likvidirajući Vrela postavio se je na Lepo Brdo (k. 371—409).

Po završetku akcije bataljoni su se smestili i to: II bat. III brigade u s. Đedovac, II bat. I brigade u s. Džimrići⁴ — Planje a VI bat. u s. Mrkotić, sa zadatkom obezbeđenja od Doboja i Tešnja, s tim da pre smeštaja VI bat. likvidira ukoliko se je ko još nalazio u ž. st. Vrela.

Naši gubici za vreme akcije iznose 2 ranjena lakše.

Gubici neprijatelja: 10 mrtvih.

Zarobljeno je: 581 vojnik, 14 oficira, među kojima i pukovnik Binder, kao i ustaški logornik.

Zaplenjeno je: 2 protivtenkovska topa, 3 teška bacača, jedan laki bacač, 3 teška mitraljeza, 10 puškomitraljeza, 4 strojnice, 395 pušaka i oko 27.000 metaka.

U ovaj broj ne ulazi materijal koji je zaplenio VI bataljon, sem topova, pošto je ovaj predao IV bat.[aljonu] sve za-

³ Treća krajiška NOU brigada

⁴ Vjerovatno Džemilići

jedno sa domobranima. Zaplenjen je i jedan voz sa ratnim materijalom.⁵

S. F. — S. N.

ZA ŠTAB BRIGADE

Politkom,

Zam. komandanta
Miloje⁶

BR. 23

**IZVJEŠTAJ ŠTABA OPERATIVNOG SEKTORA JAJCE —
MRKONJIĆ GRAD OD 4 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM
ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O STANJU NEPRIJATE-
LJA U JAJCU I O UPUČIVANJU BATALJONA U SASTAV
BRIGADA⁷**

ŠTAB
OPERATIVNOG SEKTORA
»JAJCE—MRKONJ. GRAD«

Broj sl.

Položaj, dana 4 I 1943 godine

VRHOVNOM ŠTABU N.O. VOJSKE I P.O. JUGOSLAVIJE

Položaj

I) Nove promjene u pogledu neprijatelja u Jajcu nisu nastupile. Jačina njegovog garnizona ostala je ista. On se utvrđuje i ne pokušava nikud iz grada. Nešto ustaša iz Jajca otišlo je prije neki dan u pravcu Bugojna. Preko dana čuju se često mine u gradu. Miniraju teren, jer prave bunkere. Seljacima je dozvoljen dolazak u grad sa specijalnom dozvolom.

II) Jedan naš bataljon bio je stalno u potjeri za četnicima ovih dana.⁸ Četnici se osipaju i mnogi su nam se predali. Oni su se demoralisali. Neki od njih po noći upadaju u sela i vrše obična razbojstva. Kradu, pljačkaju i narod prebijaju. U ovome

⁵ O napadu na Teslić vidi sljedeća dokumenta: 16, 42, 43, 175, 176 i 177.

⁶ Miloje Milojević

⁷ Original, pisan na mašini, latnicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod. reg. br. 20—2, k. 7 A.

⁸ Odnosi se, vjerovatno, na Prvi bataljon Desete hercegovačke NOU brigade.

se najviše ističe poznati razbojnik Branko Đuza. Narod se njih strašno plaši i mrzi ih. Preksinoć smo im napravili zasjede, ali su nam izmakli. Seljaci su im javili da smo opkolili selo i da će biti pohvatani. Zahvaljujući mraku umakli su nam. Naš je bataljon produžio za Trnovo, da rasvijetli hvatanje i ubistvo drugova iz Sandžačke brigade.³ Nešto se je utvrdilo, ali sve je to nedovoljno, jer izgleda da se glavni krivci nalaze danas u Manjači. Bataljon je usput održao konferencije. Zapazilo se je da se narod iz četničkih sela u zadnje vrijeme naglo prema nama orijentiše. Četnike i njihov rad osuđuju.

III) Zarobljene drugove dobili smo od četnika.⁴ Zamjenu smo izvršili za njihove taoce. Jednu su nam drugaricu ubili koja je bila počela bježati. Tukli su ih i maltretirali.

IV) Poslali smo tome štabu depešu o našem sjutrašnjem pokretu u pravcu brigada. Pokret ćemo izvršiti preko sela Barava i Bešpelja, odakle ćemo bataljone⁵ uputiti za svoje brigade. Moral kod naših drugova je dobar. Bilo je malo gladi, ali to su drugovi shvatili onako kako treba i nije se dogodilo da traže hranu po selu. Ovdašnji seljaci bili su sa našim bataljonima jako zadovoljni. Nismo zanemarili ni kulturnoprosvjetni rad na selu koliko nam je to bilo moguće.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab sektora:

Z. politkoma,
B. Đuričić⁶

Komandant,
V. Tomanović⁷

³ U novembru 1942 god. kod Mrkonjić Grada, četnici su ubili Velimira Kneževića, komandanta Treće sandžačke NOU brigade, i Rijata Burđevića, zamjenika političkog komesara.

⁴ Prilikom napada na selo Trijebovo, krajem decembra 1942 god., četnici su zarobili Krsta Šegru i još dvije drugarice, borce Desete hercegovačke NOU brigade.

⁵ Pod komandom operativnog sektora Jajce — Mrkonjić Grad nalazili su se privremeno dva bataljona Trećeg krajiškog NOP odreda i Prvi bataljon Desete hercegovačke NOU brigade.

⁶ Blažo Đuričić

⁷ Vlado Tomanović

BR. 24

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 5 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O RAZBIJANJU ČETNIKA NA MANJAČI I
ISPADU NEPRIJATELJA IZ SANSKOG MOSTA¹**

Telefonska depeša

**ŠTAB
I BOSANSKOG KORPUSA
5-I-1943 g.
u 18 časova**

**VRHOVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE
Br. 30
6 I 1943 g.**

VRHOVNOM ŠTABU

1. Jedan bataljon VII Krajiške brigade napao je na četničke bande u selu Vilici² (kod Manjače). Tom prilikom razbijena je jedna četnička četa. Ubijeno je više četnika, a među njima i zloglasni komandir Sekulić.

2. Neprijatelj je pokušao da izađe iz Sanskog Mosta prema našoj V Diviziji. Pokušaj je odbijen uz velike gubitke po neprijatelja.³

Danas su tri tromotorna aviona bombardovala položaje V Divizije.

Žrtava nije bilo.

Za Štab korpusa komandant,
Kosta⁴

¹ Original, pisan na mašini, čirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 1/12, k. 14 A.

² Vjerovatno Vilusi

³ Vidi dok. br. 32 i 205.

⁴ Kosta Nađ

OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD JANUARA 1943 GOD. KOMANDANTU PRVE BRIGADE O BORBAMA TREĆE BRIGADE ISTOČNO OD TESLIĆA¹

Druže Lekiću,²

1. — Juče smo javili Jakiću³ o situaciji kod Teslića, s tim da te o tom obavesti.

2. — U toku jučerašnjeg dana Karanović⁴ i vaši delovi koji su sa Milojem⁵ vodili su borbu sa neprijateljem istočno od Teslića.⁶ Neprijatelj je nadirao sa više pravaca, potpomognut tenkovima. Na glavnim pravcima je odbijen, dok sa ostalih još nemamo podataka.⁷

3. — Naredili smo Miloju da ostane na Karanovićevom sektoru dok se i tamo situacija ne stabilizira. Važno bi — namente — bilo da zadržimo Teslić. Sa tog terena otpočela je dobrovoljna mobilizacija, a ima izgleda da se još više proširi.

Na tom sektoru zadržali bi — i posle stabilizacije — jedan vaš bataljon, pošto je jedan Karanovićev bataljon određen za evakuaciju materijala ka našim magacinima i ka Peri.⁸

4. — Prema četnicima i njihovim jatacima biti nemilosrdan. Kada se situacija oko Teslića stabilizuje pozabavićemo se sa Forkapom⁹ i sa Prnjavorom.¹⁰ Tada ćemo gledati da i Jakić dobije aktivni zadatak.

5. — Preko Jakića nam pošaljite izveštaj o vašem dosadanju radu, sadanjoj situaciji i o poslednjim podacima o neprijatelju. Mi nismo daleko; Jakić zna pravac i mesto veze sa nama.

6. — Miloju smo poslali radio-stanicu te ćemo imati brzu vezu.

Koča¹¹

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3—5, k. 706. Pisan je, vjerovatno, 5 januara 1943 godine.

² Danilo Lekić

³ Narodni heroj Velimir Jakić

⁴ Nikola Karanović

⁵ Miloje Milojević

⁶ Vidi dok. br. 26, 29, 42 i 130.

⁷ Vidi dok. br. 177.

⁸ Petar Ćetković, tada komandant Treće NOU divizije.

⁹ Nikola Forkapa, komandant Motajičkog četničkog odreda

¹⁰ Prnjavor je oslobođen 16 januara. Opširnije o tome vidi dok. br. 70, 76 i 186.

¹¹ Koča Popović

BR. 26

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
5 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE BRIGADE ZA DO-
STAVLJANJE IZVJEŠTAJA O SITUACIJI KOD TESLIĆA¹**

Ko piše B. 100² Odakle
Kome 102 B³ Gde
O. Br. datum .. 5-I- 943 god. 14.50 čas. min.
Karta razmere 1

1. — Primili smo brojna stanja i izvještaj od 5-1 10.30.
2. — Karanović⁴ i Lekićevi⁵ delovi⁶ za sada su zadržani oko Teslića, prema neprijatelju koji je pokušao prođor od Doboja i Tešnja prema Tesliću.⁷ Rezultat na tom sektoru ne znamo.⁸ Naši delovi su trebali danas u zoru da tamo preuzmu napad.
3. — Pošaljite nam izveštaj o situaciji na tom sektoru (kolike jačine je bio neprijatelj i koja je to vojska bila, dokle je prodirala i gde se sada nalazi),⁹ kao i sadanji raspored vaš i Lekićev.
4. — Vezu sa nama imate preko s. Lađevac (Gornja Šnjegotina).
5. — Ove podatke saopštite Lekiću, te da nam i on posalje svoj izvještaj, kao i da zna o svojim delovima koji su na sektoru Teslića. I njemu saopštite pravac veze sa nama.
6. — Iz magacina u s. Lađevac uzmete 2 t.[eška] mitraljeza.

S. F. — S. N.

Š. B. 100¹⁰
Vasa¹¹

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/5, k. 710.

² Štab Prve proleterske divizije

³ Treća sandžačka NOU brigada

⁴ Nikola Karanović, komandant Treće krajiške brigade

⁵ Danilo Lekić, komandant Prve proleterske brigade

⁶ U ovo vrijeme Prva proleterska brigada bila je podijeljena na dva dijela. Prvi dio, sa komandantom brigade, nalazio se kod Čelinca i Vršana, a drugi dio, sa zamjenikom komandanta i politkomesarom brigade, nalazio se u blizini Teslića i Tešnja.

⁷ O prođoru neprijatelja u Teslić vidi dok. br. 28, 33, 42, 130 i 177.

⁸ O situaciji na tom sektoru vidi dok. br. 42.

⁹ O borbama s neprijateljem na tome sektoru vidi dok. br. 34.

¹⁰ Načelnik štaba Prve proleterske divizije

¹¹ Vaso Jovanović

Drugu Lekiću

Mi smo izvijestili jutros o vašim i našim namjerama i akcijama juče i danas.¹²

Drug. pozdrav

6. I. 1943 god.

V. Jakić¹³

Uputi mi onaj obećani dvogled.

BR. 27

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA NAPAD NA ČETNIKE NA PROSTORIJI PRNJAVOR — KOTOR VAROŠ¹

ŠTAB
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NO VOJSKE JUGOSLAVIJE
Br.

ŠTAB I BRIGADE²

1) Primili smo vaše naređenje bataljonima za noćašnju akciju³ a i vaš kasniji izveštaj⁴ od 20 h.

2) Razume se da je sada glavno likvidirati najodlučnije ovu bandu.⁵ (Situacija je sada okrenuta: likvidirati ovu bandu, a zaštititi se — obezbediti — u pravcu Vrbanjaca.)

3) O novoj situaciji izvestili smo konta⁶ III brigade,⁷ koji je ovde. —

Vi stupite neposredno u vezu sa politkomom⁸ i zampolkom⁹ III brigade i preuzmte komandu i nad jedinicama III brigade.

¹² Opširnije o tome vidi dok. br. 42.

¹³ Narodni heroj Velimir Jakić

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/3, k. 705 A. Vjerovatni datum slanja je 5 januar 1943 godine.

² Prve proleterske brigade

³ Odnosi se na borbu sa četnicima na Divanu. Vidi dok. br. 34.

⁴ Taj izvještaj nije pronađen.

⁵ Odnosili se na četnike.

⁶ komandanta

⁷ Treće sandžačke NOU brigade

⁸ Boško Đuričković

⁹ Narodni heroj Jezdo Lović. Poginuo 1943 god., poslije Pete neprijetelske ofanzive, kao sekretar Oblasnog komiteta za Sandžak.

- 4) Vaš I i IV bat. ćemo izvestiti da krenu najkasnije u 2 h.
5) Vezu sa nama održavajte preko Grabovice, kamo ćemo se prebaciti sutra ujutro. — Bolnicu ćemo takođe pomeriti u tom pravcu.

S. F. — S. N.

(M. P.)

Komdiv
Koča¹⁰

BR. 28

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 5 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU TREĆE BRIGADE ZA PROTIVNAPAD NA NEPRIJATELJA U BLIZINI TESLIĆA¹

B. 100²

5-I = 16.45

103 B.³

1. — Primili smo vaša dva pisma od danas. Mesto Ponor nismo mogli pronaći. U buduće manje poznata mesta obeležavajte i u njihovom odnosu prema većim ili već poznatim objektima.

2. — Jakić⁴ nas je izvestio da je neprijatelj otstupio sa terena kojim je bio ovladao, a da je po selima ostavio četničke bande. Naši delovi su proterali četnike ka Crnom Vrhu i tokom današnjeg dana Jakićeve i Lekićeve⁵ jedinice su pošle da posedu svoje ranije sektore. Još ne znamo kuda je otstupila okupatorska vojska koja je 3. i 4. o.m. prodirala ka Jošavci i Dubravi.⁶

3. — Ukoliko neprijateljske snage na pravcu Teslića nisu naročito velike, u sadejstvu sa jedinicama 101.⁷ preuzmite potrebno za razbijanje i oterivanje neprijatelja.⁸ Sa tim treba da požurite, jer delovi 101. neće moći duže ostati tamo.

¹⁰ Koča Popović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, (druga rečenica i potpis — cirilicom), nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2—5, k. 706 A.

² Štab Prve proleterske divizije

³ Treća krajiška brigada

⁴ Narodni heroj Velimir Jakić, komandant Druge (Treće sandžačke) brigade. Umro 1949 godine.

⁵ Danilo Lekić, komandant Prve proleterske brigade

⁶ Opširnije o tome vidi dok. br. 34.

⁷ Dijelovi Prve proleterske brigade

⁸ O borbama na tome sektoru vidi dok. br. 29, 33 i 42.

Javite nam rezultat napada koji ste bili naredili za danas u zoru.⁹

4. — i.o.ž. T. 103¹⁰ upućujemo tamo. Ona će večeras prenoći u s. Probonoć,¹¹ a sutra zorom krenuti u sastav svog Štaba.

5. — Sa nama redovno održavajte vezu.

6. — Naređenja za evakuaciju izdaćemo mi vašem i. T.¹²

S. F. — S. N.

D.¹³
Koča¹⁴

BR. 29

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE BRIGADE OD 5 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O BORBAMA NA SEKTORU KALOŠEVIĆ—MRKOTIĆ—PLANJE¹

ŠTAB I BRIGADE—
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N.O. VOJSKE JUGOSLAVIJE

5 januara 1943 g.

Položaj

KOMANDANTU I PROLETERSKE DIVIZIJE

Bataljoni ove brigade, koji su trebali da izvrše napad na neprijateljske položaje na liniji Kalošević — Mrkotić — Planje jutros u 6 časova, pošli su ka polaznim položajima i susreli se sa neprijateljem tačno oko 6 časova, kako im je to naređeno.

Naš IV bataljon je naišao na neprijatelja³ jačine 400 ljudi sa dva topa i dva teška bacača na kosama iznad sela Mr-

⁹ Riječ je, vjerovatno, o protivnapadu kod Teslića, koji su vršile jedinice Treće krajiske brigade i dijelovi Prve proleterske brigade, u cilju odbijanja neprijatelja od Teslića.

¹⁰ Odnosi se, vjerovatno, na Drugi bataljon Treće krajiske brigade.

¹¹ Pribinić

¹² Prvi bataljon Treće krajiske brigade

¹³ Komandant divizije

¹⁴ Koča Popović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 2/1, k. 707.

² Prve proleterske brigade

³ Ove neprijateljske snage su prodrle u Teslić 6 januara. Vidi dok. br. 42 i 177.

kotić. Borba se razvila i trajala čitav sat, ali kako bataljon III brigade, koji je bio određen da napada sa pravca Planje, nije bio stigao na određeno mesto za napad, to se je sva neprijateljska vatra koncentrisala na IV bataljon, koji nije mogao da izdrži vatru neprijatelja i povukao se u s. Žarkovine, a jednu četu je ostavio u Vrela.

II bataljon ove brigade u istom vremenu imao je borbu na brdu Miljevac (k. 315).

Oko 12 časova naš II bataljon, uspostavljući vezu sa III bat. III brigade, izvršio je napad ponova na neprijateljske položaje na Miljevcu, i uspeo da ih likvidira u zajednici sa ovim bataljonom.

Jednovremeno kada su oni napadali Miljevac, četa Kraljevačkog bataljona⁴ krenula je u napad i zauzela neprijateljske položaje na Lepom Brdu (k. 371—409), zatim selo Mrkotić. Ove jedinice su produžile gonjenje neprijatelja ka Jelahu, koji je stvarno, kako one kažu, u panici otstupao kolonama i gomilama bez ikakvog reda.

Kako izveštavaju bataljoni II i IV, u istom vremenu kada su oni gonili neprijatelja pojavila se je jedna kolona vojnika u jačini jednog bataljona, koja se je kretala od Džimrića⁵ i Planja ka Tešnju; to je verovatno IV bataljon III brigade kome je tamo bilo određeno mesto za napad. Na krajnjem levom krilu se je takođe pojavio naš VI bataljon koji je nadirao od Draganića Mlina ka Piljužiću.

Kako nas obaveštavaju, bataljoni vršiće gonjenje do Jelaha, ali u Jelah neće pokušavati da uđu pošto izgleda da ima tenkova u istom.

Naši gubici: 1 mrtav, 2 ranjena, 1 nestao.

Gubici neprijatelja: 7 mrtvih u prvoj borbi sa Kraljevačkim bataljonom, a za gubitke neprijatelja u drugoj borbi, koja je bila još u toku, nemam još izveštaja, ali se računa da su osetni s obzirom na način na koji je bio prisiljen da otstupa.

Na osnovu ranije izdatih naređenja od strane divizije, naredili smo da se bataljoni po uspešnom proterivanju neprijatelja vrate nazad, i to II bataljon u s. Osivica, IV u s. Gračanica i VI u s. Ukrinica, kako bismo sutra ujutru izvršili pokret sa sva tri bataljona za Čečavu gde ćemo u toku sutrašnjeg dana odmoriti jedinice i sačekati vaše naređenje. Ukoliko ne dobijemo nikakvo naređenje u toku sutrašnjeg dana i noći, mi ćemo 7 o.m. izjutra krenuti sa sva tri bataljona ka Omerbegovoj Šnjegotini najkraćim putem i povezati se sa ostalim delom naših snaga na tom sektoru.

⁴ Četvrtog bataljona

⁵ na karti: Džemilići

Ukoliko vaša odluka bude da idemo preko Kulaša, dobro bi bilo da nam pošaljete radio-stanicu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB BRIGADE,

Politkom
Plavi⁶

Zamenjenik komandanta
Miloje⁷

U 22 časa

BR. 30

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD
5 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU
KORPUSA O IZVRŠENOJ REORGANIZACIJI ODREDA¹**

STAB
III KRAJIŠKOG ODREDA
NOP i D. VOJSKE JUGOSLAVIJE
Broj: 1/43
Dne 5-I 1943

ŠTABU I BOSANSKOG KORPUSA

Juče trećeg² ov. mjeseca održali smo sastanak Štaba i izvršili reorganizaciju Odreda prema uputstvima koja smo od Vas dobili. U novoj formaciji Odred će brojati 4 bataljona uračunavajući i Prozorski bataljon. Svi bataljoni (sem Prozorskog) broje oko 540 boraca sa oko 500 karabina. Bataljoni su formirani na sljedeći način: Od ostataka bataljona »Šolaja«, »Pelagić« i »Iskre« formirali smo jedan bataljon od 200 boraca; od boraca dosadašnjeg Bataljona kupreškog, kojih je bilo 346 (306 naoružanih), riješili smo da se formiraju 2 bataljona i to jedan na sektoru Blagaja a drugi na sektoru Vukovsko — Rilići. Od

⁶ Mijalko Todorović, politički komesar Prve proleterske brigade
⁷ Miloje Milojević, zamjenik komandanta Prve proleterske brigade

¹ Original, pisan na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod red. br. 1/3, k. 407.

² Pogrešno napisano; treba: četvrtog, što se vidi iz datuma na zaglavlju dokumenta.

bataljona »Iskre« bilo je ostalo 130 boraca, ali se ovaj broj sveo na 70, jer su ovi ostali željeli da pođu u Šedmu brigadu³ i mi smo im to odobrili. No ni na ovih 70 ne može se računati zato što je jedan dio njih zbog starosti i dr.[ugih] razloga preveden u miliciju, ali ipak to neće uticati na opšte brojno stanje bataljona, jer ćemo ga popuniti novim borcima. Odlučili smo da se naš odred nazove III kr. N.O.P. odred »Simo Šolaja« a bataljoni: I, II, III itd. Mislimo da Vi protiv toga nećete biti.⁴ Naravno i u tom pogledu čekamo odobrenje od Vas. Sa Prozorskim bataljonom nemamo nikakve veze dosad i zato smo odlučili da drug Komandant odreda⁵ sa još jednim drugom⁶ podje do Prozora, uspostavi vezu i sredi bataljon. Kao što Vam je poznato Štab odreda nije potpun i u vezi sa sadašnjom situacijom u našem Odredu mišljenja smo da bi bilo neophodno potrebno vratiti nam druga Hotića,⁷ koji bi trebao da bude zamjenik komandanta odreda, jer to mjesto nijesmo u mogućnosti da punimo sa nekim od raspoloživih drugova. Potreba da se on vrati ne proizlazi samo radi popunjavanja Štaba, već u prvom redu zato što su borci ovog Odreda mlađi i vojnički neobučeni i sa njima je neophodan sistematski i intenzivni rad. To bi mnogo doprinijelo vojničkom uzdizanju boraca, a taj posao sam drug Komandant ne bi mogao uspješno obavljati, kažemo sam — jer su skoro svi drugovi koji bi ga u tome mogli pomoći otišli u Šedmu brigadu. Da bi se drug Hotić mogao povratiti smatramo i zbog toga što je on upućen u Četvrtu brigadu.⁸

Zbog toga što se prilikom formiranja Sedme brigade nije bilo načisto s tim da li će Odred i dalje postojati, dogodilo se da su skoro svi drugovi sposobni za vojne i političke rukovodioce otišli u Brigadu i tako mi smo ostali bez neophodno potrebnog broja rukovodilaca, i pitanje povratka izvjesnog broja njih ne postavlja se samo radi Odreda, već i radi pozadine koja, kao što znate, raspolaže sa priličnim rezervama u ljudstvu. Tako mi smo kao neophodno postavili ne samo pitanje povratka Hotića već i još slijedeća 3 druga: Talića Šefika, Brzutovića Milana i Dakića Slobodana.⁹ Brigada je u mogućnosti da nam

³ Sedma krajiska NOU brigada

⁴ Štab Prvog bosanskog NOU korpusa saglasio se s odlukom o nazivima. Vidi dok. br. 41.

⁵ Makso Dakić

⁶ S komandantom odreda otišao je na teren Ilija Kostić, član OK KPJ za teren Trećeg krajiskog NOP odreda. Vidi dok. br. 77.

⁷ Mesud Hotić bio je načelnik Staba Trećeg krajiskog odreda, pa je sa te dužnosti premješten u Četvrtu krajisku NOU brigadu.

⁸ Četvrtu krajiska NOU brigada

⁹ Ubili ga četnici, iz zasjede, u Pljevi 1943 god., na povratku iz Pete neprijateljske ofanzive.

ove drugove povrati jer to za nju nije toliko osjetno kad se ima u vidu da je samo odavde u Brigadu otišlo 60 partijaca. O vraćanju deset partijaca bili smo se dogovorili sa Štabom Sedme brigade, ali ona to sad nije učinila a sigurno i ne namjerava bez Vaše intervencije.

U vezi sa stanjem u ovom Odredu obavještavamo Vas i o slijedećem: Saznajemo od Štaba Kupreškog bataljona da su oni dobili naređenje od II divizije da se čitav Kupreški bataljon spremi i kompletan uđe u sastav II divizije. Štab II divizije o svemu tome nije nas uopšte obavještavao niti se u tome pogledu savjetovao sa nama. Smatramo da to nije red i da je Štab II divizije [trebao] pitati nas zato što se Kupreški bataljon nalazi pod našom komandom i u sastavu je ovog Odreda. Ova odluka Štaba Druge divizije mislimo da je donesena i bez Vašeg znanja i odobrenja, mada mi potpadamo pod komandu toga Korpusa. Ova odluka II divizije suprotna je i onoj odluci koju ste Vi donijeli prije nekoliko dana u sporazumu sa drugovima: Gojkom¹⁰ i Nemanjom.¹¹ Zato mi smo dali naređenje Štabu Kupreškog bataljona da ne ide u sastav Druge divizije bez našeg odobrenja, a mi u tome pogledu čekamo Vaš odgovor. Drug Komandant ide sjutra u Blagaj i on će se o tome kako je do toga došlo detaljnije obavijestiti. Prema obavještenju koje smo dobili od Zamjenika politkoma bataljona, II divizija je pozivala komandanta bataljona Manojlovića¹² i sa njim se sporazumjela po pitanju odlaska bataljona u diviziju. Mi, dakle, do Vašeg odgovora ostajemo pri svome naređenju, jer smatramo da je to jedino pravilno i potrebno a istovremeno odgovara naređenju koje smo od Vas dobili po pitanju formiranja odreda.¹³

Obavijestite druga Franja da ćemo preksjutra 6 ov. mjeseca uputiti komoru za obećanih 50 pušaka, 2 teška i 2 laka mitraljeza sa odgovarajućim brojem municije za njih, kao i za 10 sanduka municije. Obavijestite ga takođe da nam pripremi naš teški mitraljez sa rezervnim djelovima, 2 p. mitraljeza i 16 pušaka koje smo poslali u radionicu na popravku.

Napominjemo da je povratak druga Hotića potreban i zbog muslimanskog stanovništva na ovome sektoru.

Ponovo Vam se obraćam da nam se pošalje ljekar koji će imati da vrši dužnost u samom Odredu kao i u pozadini.

¹⁰ Gojko Rodić, sekretar Okružnog komiteta za teren Trećeg krajiškog NOP odreda

¹¹ Nemanja Vlatković, politički komesar Trećeg krajiškog NOP odreda

¹² Nedeljko Manojlović, komandant Trećeg bataljona Trećeg krajiškog NOP odreda »Simo Šolaja«

¹³ Opširnije vidi dok. br. 31.

Da nam se pošalje što više oružja, jer prostor koji drži ovaj odred dosta je velik, tj. prema Jajcu i Vakufu, a snage pod oružjem dosta su male.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Nemanja Vlatković
(M. P.)

8/I STAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 26
..... 194 g.
— Položaj —

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 5 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O FORMIRANJU BLAGAJSKOG I VUKOVSKOG BATALJONA¹

ŠTAB
III KRAJIŠKOG ODREDA
dne 5-I-1943 god.

ŠTABU I BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

U vezi direktiva toga štaba, da se od Kupreškog bataljona formiraju dva bataljona, i to jedan u Blagaju a drugi u Vukovsku, danas smo izvršili formiranje ovih bataljona, čiji je sastav slijedeći:

Drugi bataljon (Blagaj) broji 138 karabina, 2 teška mitraljeza i 1 puškomitraljez;

Treći bataljon (Vukovsko) broji 151 karabin, 1 teški mitraljez i 2 puškomitraljeza.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 1/2, k. 407.

U Štab Drugog bataljona ušli su: komandant Špiro Zubić,² politkom Ignjat Marić, zamjenik komandanta David Maric³ i zamjenik politkoma Branko Lacić.

U Štab 3 bataljona ušli su: komandant Nedeljko Manojlović, politkom Rajko Šešum, zamjenik komandanta Ljupko Rudić⁴ i zamjenik politkoma Branko Barišić.

Bataljoni su sastavljeni iz po dvije čete, pošto nam je nedostajao vojnički i politički kadar da bi formirali i po treću četu. Ima nekoliko drugova koji će se intenzivnim i planskim radom osposobiti za najkraće vrijeme za vojničke i političke starješine, te čemo na taj način moći i obrazovati ove čete.

Napominjemo da je komandant 2 bataljona do sada bio zamjenik komandanta Kupreškog bataljona.

Kupreški bataljon dobio je dopis od Štaba II proleterske divizije u kome se naređuje mobilizacija ljudstva za diviziju, kao i nagovještavanje ulaska bataljona u sklop II divizije. Nama o svemu ovome nije poznato ništa i smatramo da Štab divizije nije bio u pravu kada je čitavu ovu stvar pokušao uređiti zaobilazeći Štab našega odreda. Na taj način još uvijek sejavljuju stare greske od strane štabova brigada i divizija u odnosu na jedinice našega odreda, o čemu smo vas i ranije izvještavali. Mi smo se suprotstavili ovome naređenju, time što smo ispunili vaše naređenje u pogledu postavljenih nam zadataka, skrenuvši pažnju Štabu bataljona da je za njega nadležan Štab III odreda koji sva naređenja dobiva od Štaba toga korpusa. Smatramo da povlačenje ljudstva 2 i 3 bataljona (blagajskog i vukovskog) u neku diviziju za sada još ne bi bilo podesno, kako iz vojničkih, tako i iz političkih razloga. Naši bataljoni saradivaće vojnički i u buduće, kao što je to rađeno i do sada, sa svima jedinicama koje operišu na našem sektoru, a što se tiče izdavanja naređenja ovakve i slične sadržine, njima ćemo se najenergičnije suprotstavljati i vas o tome izvještavati, pošto na ovakav način nama se jedinice razlabljuvaju i ne možemo sa njima vojnički i politički čvrsto rukovoditi.

U prilogu dostavljamo vam prepis naređenja II divizije.

Komandant ovoga odreda nalazi se kod Štaba 2 bataljona, odakle produžava, zajedno sa drugom Ilijom Kostićem,⁴ za Prozorski bataljon i čim se povrati sa puta podnijeće vam i o tome bataljonu detaljan izvieštaj.

² Poginuo u toku rata. Redakcija nije mogla ustanoviti mjesto i vrijeme pogibije.

³ Poginuo u toku rata. Redakcija nije mogla ustanoviti mjesto i vrijeme pogibije.

⁴ Bio je član OK KPJ na terenu Trećeg krajiškog NOP odreda.

Druga Nedeljka Manojlovića nijesmo mogli na vrijeme poslati na kurs, kako ste nam to naredili, pošto je drug otišao u Štab II divizije, u Livno, po pozivu, kako se to vidi iz samoga priloženog akta. Čim ga pronađe kurir, odmah ćemo ga uputiti.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

STAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 48
17 januara 1943 g.
— Položaj —

Za Štab odreda,
Komandant:
Dakić M.⁵

Da je gornji prepis u svemu vjeran sa svojim originalom tvrdi:

(M. P.)

Šef kancelarije,
Jokić⁶

⁵ Makso Dakić
⁶ Doko Jokić

BR. 32

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 6 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O BORBAMA PRVE I SEDME KRAJIŠKE
BRIGADE KOD SANSKOG MOSTA I VILUSA¹**

**ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 20
6-1-1943 g.
— Položaj —**

**VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ
za »Op-O«²**

1) 4-I-1943 neprijateljske snage iz Sanskog Mosta napale su na položaje I krajške brigade V N.O.U. divizije i podvlačeći se izvršile su juriš. Naše jedinice izvršile su kontrajuriš i vratile neprijateljske snage u grad. Ovom prilikom na bojnom polju ostalo je 30 mrtvih i 20 ranjenih Nemaca i ustaša. Naši gubici: 3 mrtva i 4 ranjena.³

2-I-1943 jedan bataljon VII krajške brigade napao je na jednu četničku grupu u Vilusima. Četnici su razbijeni, imali su nekoliko mrtvih, među kojima i njihov zloglasni komandir Sekulić Dragutin. Oduzeta je sva stoka od odbeglih četnika.⁴

5-I-1943 tri tromotorna bombardera⁵ bombardovala su položaje I krajške brigade. Žrtava nije bilo.

- 2) Šaljemo za Prateći bataljon V.S.⁶:
7 puškomitraljeza sa 38 šaržera,
7 ranaca za municiju i rezervne cevi.
Poslaćemo još tri puškomitraljeza.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar, Načelnik štaba, Komandant,
K.⁷

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5/2, k. 407.

² Operativni otsjek

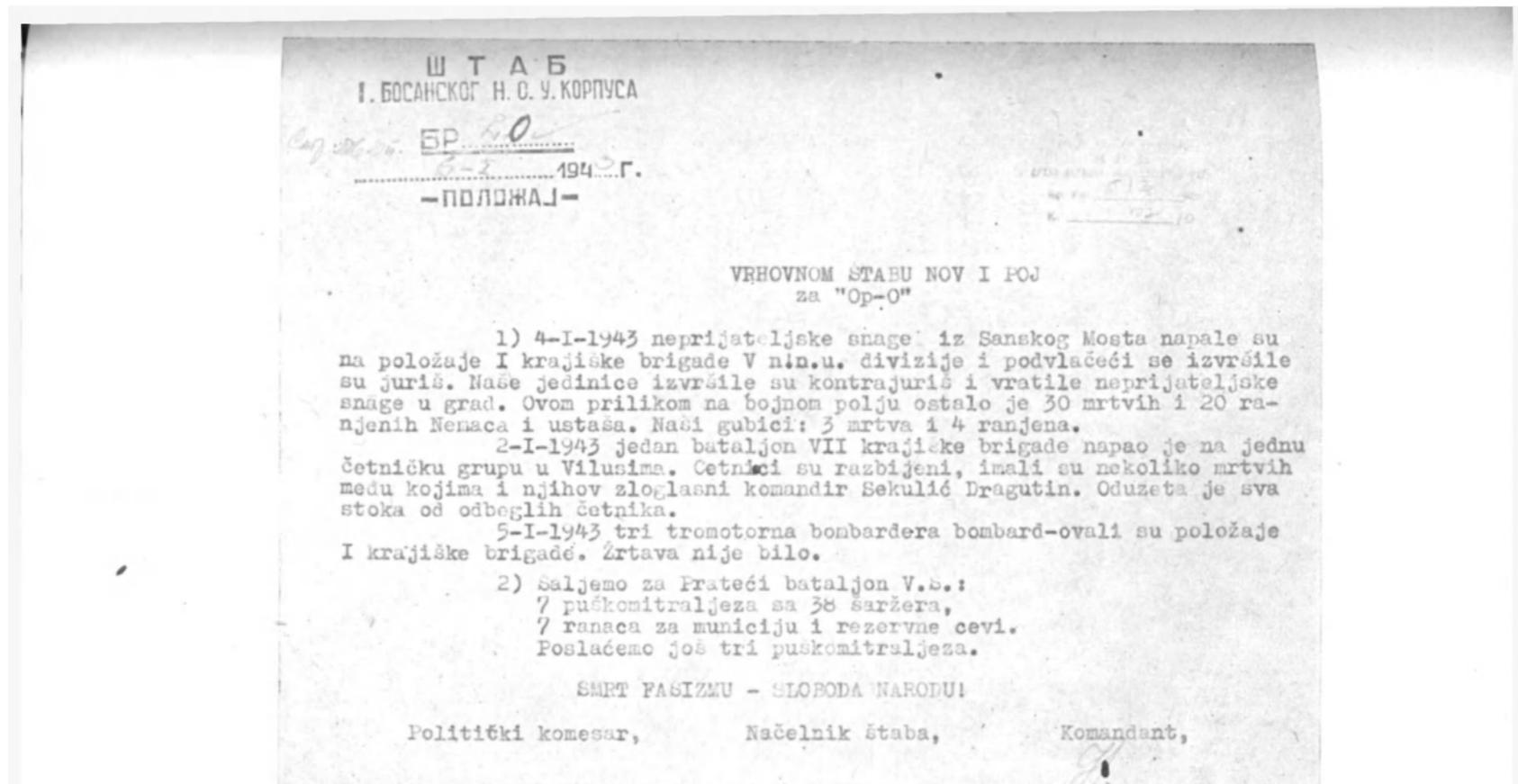
³ Vidi dok. br. 177 i 205.

⁴ Vidi dok. br. 24.

⁵ Vjerovatno njemačka

⁶ Vrhovnog štaba

⁷ Kosta Nad

Fotokopija dokumenta br. 32

BR. 33

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
6 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O
BORBAMA S NIJEMCIMA KOD TESLIĆA I S ĆETNICIMA
OKO PRNJAVORA I ČELINCA¹**

ŠTAB
I PROLETERSKE DIVIZIJE
6-I-1943
u 11,30 čas.

VRHOVNOM ŠTABU

3. i 4. januara Lekić² i Jakić³ vodili su defanzivne bojeve sa neprijateljem koji je napadao od Banja Luke i Prnjavora.⁴ Takođe, 3. i 4. januara, Karanović i Miloje vodili su bojeve sa neprijateljem koji je, pomognut tenkovima i dornjeima⁵, napadao od Dervente, Doboja i Maglaja. Neprijatelj je zadržan.⁶

Poželjan pritisak Perin⁷ neposredno južno od našeg sadašnjeg sektora dejstva.

Evakuacija je završena. Dio plijena i dinamo šaljemo Peri. Broj zarobljenika je oko 1.200, oficira 34. Stanovništvo oduševljeno, omladina prilazi nama.

Nismo dobili odgovor na naše predloge.⁸
Javite nam ukratko unutrašnju situaciju.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15-2, k. 7 A.

² Danilo Lekić

³ Narodni heroj Velimir Jakić

⁴ Vidi dok. br. 42.

⁵ njemački teški bombarderi

⁶ Borbe su vodile jedinice Treće krajiške i Prve proleterske brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 42.

⁷ Pero Ćetković, komandant Treće NOU divizije

⁸ Vjerovatno u vezi s postavljanjem komandnog kadra.

BR. 34

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
6 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVI-
ZIJE O BORBAMA SA NIJEMCIMA, USTAŠAMA I ČETNI-
CIMA KOD SELA DEVETINA, HRVAČANI I KOKORI¹**

ŠTAB I PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOŠLAVIJE
6 januar 1943 g.
Br. 86

ŠTABU I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE

1. Primili smo vaše naređenje od 3-1, u 23 časa,² kao i naređenje od 3-I, u 14 časova.³ Takođe nam je Štab II brigade poslao naređenje upućeno njemu 5-I, u 14.50 časova.⁴

2. Od polaska naših bataljona pa do danas situacija na našem sektoru bila je sljedeća:

2 ov. m. jedna neprijateljska kolona jačine 300 ustaša — Crne legije — došla je iz Prnjavora oko 14 časova u s. Lišnju. Naoružana je bila sa 20 puškomitrailjeza, četiri teška mitraljeza, dva bacača i jednom haubicom. Naš I bataljon, koji se nalazio na prostoru: Vršani — Šarinci — Gajevi, stupio je u borbu manjim djelovima, koje je neprijatelj uspio da potisne do kosa kod s. Gajevi. Taj položaj je zadržan preko noći.

3 ov. m., rano ujutro, otpočeo je novi neprijateljski napad na položaje našeg III bataljona i manjim snagama na položaje I bataljona II brigade.⁵ Neprijatelj je tukao naše položaje brzom artiljeriskom i bacačkom vatrom, dok su pješadijske kolone podilazile. Jačina neprijatelja na tom sektoru (prema našem bataljonu) bila je oko 1.500 Njemaca, oko 300 domobrana i nešto četnika, najviše do 100. Prema I bataljonu II brigade išla je kolona četnička, jačine od 300—400. Neprijatelj je imao 7 topova, od kojih tri haubice i 4 brdska topa. Kolone su se kretale sljedećim pravcima: jedna preko s. Devetina, druga preko Kremenjaka, južno od s. Devetina, i treća duž druma

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 707.

² Vidi dok. br. 17.

³ Ovo naređenje Redakcija nije pronašla.

⁴ Vidi dok. br. 26.

⁵ Prvi bataljon Treće sandžačke NOU brigade

Banja Luka — Prnjavor. Naši položaji su bili između s. Devetina i s. Hrvačani, počev od r. Turjanice pa do ceste u s. Potocani. Četnici koji su napadali na I bataljon II brigade išli su dijelom preko Crnog Vrha, a dijelom od Čelinca, drumom, prema liniji Brđani — Tešići (položaji I bataljona II brigade).

Borbu smo vodili od jutra do mraka, kako na tom sektoru tako i na sektoru našeg I bataljona, koji je uspio da sa jačim snagama potisne ustaše i da ih zbaci na cestu. Međutim pred sami mrak pojatile su se nove kolone (tri, jačine od 300 ustaša) koje su se kretale preko Mravice za Vijačane i prijetile da nam otsijeku otstupnicu (i mi smo naredili izvlačenje naših bataljona. Prije toga se bataljon II brigade već bio povukao na Kozju Glavu (Dubrava) i neprijatelj je izašao na Divan). U toku noći 3/4 naši bataljoni došli su na liniju Kozja Glava — Kantar — Vijačani. Ovaj pravac povlačenja uzeli smo iz razloga što smo smatrali da ako neprijatelj bude napredovao dalje prema Šnjegotini jedinice II brigade neće biti dovoljne da ga zadrže te će tako doći u opasnost bolnica. Inače smo htjeli da nije bilo toga da podemo za Vijačane pa da otuda udarimo bočno na neprijatelja ukoliko bude napredovao dalje.

U toku ove dvodnevne borbe, koja je bila nevjerovatno žilava i oštra, imali smo svega dva ranjena druga. Neprijatelj je imao (što smo tačno provjerili i ustanovili) 8 ranjenih Njemaca, 7 ubijenih četnika, 6 ranjenih četnika, 4 ubijene ustaše i 5 ranjenih.

4 ov. m. haubice su prestale da tuku. Neprijateljske kolone, koje su na našem sektoru bile došle do s. Kokori, oko 12 časova počele su da se kreću prema s. Devetine.

Zaključili smo da se Njemci povlače. Pa ipak u toku dana nismo preduzimali nikakvih širih akcija izuzev nasilnog izviđanja najbližih neprijateljskih djelova. Ovoga dana I bataljon II brigade bio je zauzeo položaj na lijevoj strani druma Tromeđa — Čelinac. Četnici su se utvrđivali na Divanu, kopali su rovove. Pošto se naš utisak da se Njemci povlače potvrdio novodobijenim podacima, preduzeli smo u toku noći 4/5 napad na četničke položaje na Divanu. Napad je bio kratak (a razgovori sa bandama prilično dugi, kada su nas pozivali da pobijemo naše vođe i da se predamo pravim srpskim borcima i t.s.) i neprijatelj je razbijen pobjegao u pravcu s. Kokori i s. Devetine. To je bio bataljon »Mrkonjić« pod komandom Dušana Novakovića. Tom prilikom smo zarobili jednog četničkog kurira koji je išao iz njihovog štaba iz s. Devetine, tj. od Radića⁶ i načelnika štaba majora Vranješevića nosio naređenje za »Mr-

⁶ Rade Radić, četnički komandant. Osuđen na smrt 1946 godine.

konjić»,⁷ Crnovršku i Vrbasku četu. Prema tim naređenjima četnici su trebali da 5 ov. m. pređu u napad na naše položaje. Naravno, naređenja su pisana prije našeg napada na njih.

5 ov. m. pošli smo dalje u borbu protiv četnika. Oni su se nalazili glavninom u s. Kokori.

I bataljon II brigade pošao je preko Kozje Glave na liniju: Brđani — Crni Vrh (tamo neprijatelja nije bilo),

naš III bataljon pošao je preko Brezičana na Kokore i I bataljon preko Branešaca na Čifčije, Vršane i Šarince.

III bataljon je na ulasku u s. Kokore stupio u borbu sa četnicima koji su zauzeli kose iznad s. Kokori. Četnici su tukli iz više automatskih oruđa i sa dva teška bacača. Međutim naši su uspjeli da ih poslije duže borbe protjeraju sa tih kosa. Sa tim snagama nalazio se i Radić. Htio je toga dana da drži zbor seljacima iz Kokora i drugih sela. U ovoj borbi nismo imali gubitaka. Neprijatelj je imao 8 ranjenih. Zarobili smo jednu četničku bolničarku koja im je došla iz Banje Luke.

I bataljon je jednom četom prodro do s. Čifčije i bočno tukao četnike na kosama iznad s. Kokori. Sa ostale dvije čete zadržali smo se na kosama iznad s. Branešci (kod crkve) jer smo dobili obavještenje da se u Mravici nalazi 1.500 četnika koji su došli iz Trebave i sa Ozrena. Sa tih položaja poslali smo izviđačke patrole u s. Vijačane. Patrola se vratila i saopštila da neki seljaci tvrde da su zaista došli, dok drugi kažu da nije istina. Ta ista patrola uhvatila je zloglasnog zlikovca Stanka Vrhovca, koji je ubio Dankovog⁸ oca, otsjekao prst Dankovoj babi da bi skinuo zlatan prsten i ubio Dr M. Stojanovića.⁹ Bio je naoružan sa bombama, koje nije upotrijebio, a išao je iz Mravice za Kokore. Poslije dužeg ispitivanja, kojom prilikom nije htio ništa da prizna, strijeljali smo ga sinoć pred Dankovom kućom. Naredili smo Štabu I bataljona da obnarođuje presudu.

I bataljon će u toku dana tačno ustanoviti stanje u s. Mravici, gdje izgleda da nema takve neprijateljske grupacije. Mada je i sam Vrhovac priznao da su dobili akt u kome se kaže da će u toku jučeranjeg ili današnjeg dana stići 1500 četnika sa Ozrena i da je naređeno prikupljanje hrane za njih, — hrana

⁷ Odnosi se na četnički bataljon »Mrkonjić».

⁸ Narodni heroj Danko Mitrov, komandant Četvrtog krajiškog NOP odreda. Juna 1942 god. četnici su ga uhvatili i, poslije velikih mučenja, strijeljali.

⁹ Narodni heroj Dr Mladen Stojanović, komandant Drugog krajiškog NOP odreda. Ubili ga četnici 31 marta 1942 godine. Vidi dom IV, knj. 4, dok. br. 48.

je doduše prikupljana, ali vjerujemo za one bande koje se već tamo nalaze.¹⁰

3. Sada smo tačno utvrdili kada su se Njemci povukli. Otišli su 4 ov. m. u 12 časova za Banju Luku, pošto su dobili za to telefonski nalog. Ustaše su i dalje ostale u s. Lišnja, ali izgleda sa manjim snagama. Naše jedinice će to u toku ovog dana tačno ustanoviti.

4. Naši sadanji položaji su: Kokori — Čifčije — Branešći.

5. Zaboravio sam da napomenem da je jedan vod našeg III bataljona napao njemačku prestražu 2 ov. m. u s. Devetine. Naši su ranili tri neprijateljska vojnika, zarobili čebad, municiju i drugu vojnu spremu, jer je neprijatelj bio najuren sa tog mjesta.

6. Poslali smo drugove da nam dodijelite municije za bačce, pošto nemamo nijednog metka. Molimo vas da nam takođe pošaljete municije za automatska oruđa, jer smo se gotovo u ovim borbama iscrpili.

7. U toku 6 ov. m. do sada na našem sektoru bez novosti.

8. Da li nam možete javiti kada će se vratiti naši bataljoni i kada ćemo dobiti dodijeljene domobrane?¹¹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Za Štab brigade,
Komandant,

¹⁰ Vidi dok. br. 42.

¹¹ Štab Prve proleterske divizije raspodijelio je po brigadama domobrane koji su zarobljeni prilikom oslobođenja Teslića. Vidi dok. br. 17.

BR. 35

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE O PRO- DORU NEPRIJATELJA U TESLIĆ¹

ŠTABU I BRIGADE²

Sada smo primili izveštaj od Karanovića.³ Neprijatelj, u jačini oko 1000 Nemaca, ustaša i domobrana sa 6 tenkova — koji zbog porušenog mosta nisu mogli da pređu na desnu obalu Usore, prodro je 6 o.m. u grad, pošto su mu 5 o.m. sve kolone, sem jedne, potučene!⁴

I prema Karanovićevom izveštaju i prema onome što smo mi mogli zaključiti, izgleda da se Miloje⁵ i Plavi⁶ u najmanju ruku nisu snašli. Oni su, kad borba nije još završena, povukli jedinice I brigade.⁷ Tako smo izgubili Teslić koji se, po svemu sudeći, mogao braniti i odbraniti.

Od 5 o.m. nismo primili nikakav izveštaj od Miloja. Izvestite nas čim uspostavite vezu sa njima. Ako se situacija prema Prnjavoru osetno ne promeni, moraće ponovo 3 vaša bataljona da idu prema Tesliću⁸ i grad će se morati ponovo oslobođeniti.

Po naređenju V.Š., Ćetković⁹ će udariti ponovo na prugu između Zenice i Žepča. Kroz nekoliko dana stići će u dolinu Vrbanje jedna krajiška brigada, čime će biti oslobođene naše snage koje se tamo nalaze.

Neprijatno smo iznenadjeni ovakvim nepromišljenim postupkom Miloja i Plavog. Čim uspostavite vezu sa njima, neka o svemu podnesu iscrpan izveštaj.

Obaveštavamo vas da se južno od Karača nalazi Velebit¹⁰ sa jednom ispravnom haubicom spremnom za dejstvo. Uspo-

¹ Original, pisan zelenim mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/3, k. 705 A. Vjerovatni datum pisanja je 7 januar 1943 godine.

² Prva proleterska brigada

³ Nikola Karanović, komandant Treće krajiške NOU brigade Prve proleterske divizije

⁴ Opširnije o tome vidi dok. br. 40, 42 i 177.

⁵ Miloje Milojević

⁶ Mijalko Todorović

⁷ Na sektoru Teslića i Tešnja nalazili su se Drugi, Četvrti i Peti bataljon Prve proleterske brigade.

⁸ O drugom napadu na Teslić vidi dok. br. 71 i 130.

⁹ Narodni heroj Pero Ćetković. Poginuo marta 1943 god. kod Nivesinja, kao komandant Treće NOU divizije.

¹⁰ Milan Antončić-Velebit

stavite vezu, radi intervencije haubice, ako se za to ukaže potreba. S drug.[arskim] pozdravom

SMRT FAŠIZMU —.SLOBODA NARODU!

Komdiv.
Koča¹¹

BR. 36

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 7 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU TREĆE BRIGADE O
POVLAČENJU NIJEMACA KA BANJA LUCI I O POTREBI
ČIŠĆENJA TERENA OD ČETNIKA¹**

Ko piše _____ B. 100² _____ Odakle _____

Kome _____ 103. B³ _____ Gde _____

O. br. _____ datum 7-I-943 god. 8--čas. 40 min.

Karta razmere 1: _____

1 — Nemačke snage sa sektora⁴ Jakićevog⁵ i Lekićevog⁶ povukle su se ka B. Luci. Na terenu su ostali četnici i manji ustaški delovi. Preduzete su akcije za proterivanje četnika i postavljanje naših delova ka ranijem terenu. Govori se da je u s. Mravice došlo 1.500 četnika sa Trebave i Ozrena, to još nije provereno.⁷

2. — Mi smo vam poslali naređenje da sa Milojem⁸ preduzmete razbijanje neprijateljskih delova od Doboja i Tešnja. Naš cilj je zadržavanje Teslića, po mogućnosti.

¹¹ Koča Popović

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta reg. br. 4/1, k. 705.

² Prva proleterska divizija

³ Treća krajiška NOU brigada

⁴ Odnosi se na sektor s. Hrvaćani, Devetina i Kokori. Vidi dok. br. 34 i 42.

⁵ Narodni heroj Velimir Jakić, komandant Druge (Treće sandžačke) NOU brigade Prve proleterske divizije. Umro 1949 godine.

⁶ Danilo Lekić, komandant Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije

⁷ Vidi dok. br. 34 i 42.

⁸ Miloje Milojević, zamjenik komandanta Prve proleterske brigade

Međutim o situaciji na tom sektoru od 5 o.m. nismo izveštani kako od Vas, tako ni od Miloja. *Hitno nas o tome obavestite.*

Nastojte da sa Milojem razbijete neprijatelja i što dublje očistite teren. Imajte u vidu da će se jedinice⁹ sa Milojem morati vratiti u sastav svoje 101.¹⁰

3. — Mi smo juče poslali za Miloja radio-stanicu. Ona je trebala da nam se javi juče u 20 časova (ugovorena veza) i jutros u 8 časova (redovna veza). Međutim u te časove nije se čula. Obavestite ih da ćemo i dalje tražiti sa njom vezu u 20 č. i u 8 č.

4. — Sa sadržinom ovog pisma upoznajte druga Plavog¹¹ i Miloja.

5. — Upućivanje domobrana¹² i evakuacija materijala još nije završena. I sa te strane je neophodno potrebno da se na vašem sektoru uporno vodi borba.

D.¹³
Koča¹⁴

Neophodno je potrebno da nas mnogo češće izveštavate, jer ovako ne možemo donositi blagovremeno pravilne odluke.

K.¹⁵

⁹ Odnosi se na Drugi, Četvrti i Peti bataljon Prve proleterske brigade.

¹⁰ Prve proleterske brigade

¹¹ Mijalko Todorović, politički komesar Prve proleterske brigade

¹² Odnosi se na domobrane zarobljene prilikom oslobođenja Teslića, koje je trebalo rasporediti u brigadama. Vidi dok. br. 17.

¹³ Komandant divizije

¹⁴ Koča Popović

¹⁵ Paraf Koče Popovića

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE BRIGADE OD 7 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O SITUACIJI
U CENTRALNOJ BOSNI¹**

ŠTAB I PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Br. 92
7 januar 1943 g.

ŠTABU I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE

1. Primili smo vaše naređenje od 6-I.² u 7 časova.
2. U toku jučeranjeg i današnjeg dana stanje na našem sektoru je nepromijenjeno.
3. Juče oko 10 časova I bataljon II brigade vodio je borbu sa četnicima na Crnom Vrhu. To su bile manje bande koje su odatle protjerane.³
4. U jučeranjem izvještaju zaboravio sam da napomenem da su Njemci i četnici opljačkali, prosto opustošili sela kroz koja su prošli. Njemci su takođe opljačkali crkvu u s. Kokori,⁴ u kojoj su spavalii, jeli i vršili nuždu.
5. Poslije odlaska Njemaca za Banju Luku kod četnika je ostalo oko 200—300 domobrana, koji su se poslije našeg napada na njih i četnike kod s. Kokori povukli negdje između Klašnice i Banje Luke (s. Trn).
6. Juče je u s. Mravica stigao četnički Trebaški odred, jačine 700 ljudi. Oni su trebali, prema zaplijenjenim dokumentima, da u zajednici sa Radićem⁵ i domobranima produže napad na nas. Međutim mi smo ih preduhitrili time što smo razbili Radića i domobrane, tako da su oni ostali sami prema nama. Zato su se naglo, u toku jučeranjeg dana, povukli, pošto su prethodno opljačkali Mravicu, potjerali stoku i hranu. Nарavno, kazali su da će ponova doći poslije praznika i da će — klati od reda. To ćemo još vidjeti.

¹Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 4/1, k. 707.

² Redakcija nije pronašla naredenje.

³ Vidi dok. br. 42.

⁴ Opširnije o borbama u selu Kokori vidi dok. br. 42.

⁵ Rade Radić, četnički komandant

7. Četnici Radićeve grupe (bataljon »Mrkonjić«, Vrbaska i Crnovrška četa), jačine oko 350 ljudi, za sada drže položaje ispred s. Devetina, na Kremenjaku i Malinjaku.

8. U Lišnju se nalaze i dalje ustaše koje su tamo ranije došle, o čemu sam vam juče podnio izvještaj. Njih ima 300.

9. U s. Mravici nalaze se četnici, pod komandom Lj. Lukanovića. Izgleda da ih nema više od 30.

10. Na Breziku se nalazi posada od 700 ljudi.

11. Za Prnjavor nemamo novijih podataka. Takođe ni za s. Glogovac.

12. Prema nepotvrđenim vijestima (upravo neprovjerenim) vrši se koncentracija Njemaca u Banjoj Luci. Nastojaćemo da to provjerimo.

13. Sa Forkapom⁶ nismo imali više veze. Imali smo vezu sa komandirom Ljubom⁷ (koji drži položaje kod Prnjavora) posljednji put 2 ov.m., kada nas je obavijestio o nadiranju ustaša iz Prnjavora prema s. Lišnja.⁸ I ništa više.

14. Mi za sada ostajemo na položajima koje smo vam juče dostavili, s time što prikupljamo podatke o neprijatelju svih boja, pa čemo nastojati da sa ovo snaga ne propustimo nijednu priliku da bi ih udarili bilo na jednu ili drugu stranu. Nastojaćemo da četnike odjurimo, ukoliko nam to budu dozvoljavali ostali pravci.

15. Dostavljamo vam pismo komandira Prnjavorске čete Lj. Lukanovića upućeno jednom seljaku u s. Vijačani, u kome ga obavještava o dolasku Trebavskog odreda i o njihovim namjerama. Dolazak i odlazak tih bandi je ustanoavljen i našim patrolama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade,

Zamjenik politkoma,

Komandant,

⁶ Nikola Forkapa, komandant četničkog Motajičkog odreda

⁷ Ljubo Podgorac. Njegova četa (Carevogorska) stupila je sredinom januara 1943 god. u Narodnooslobodilačku vojsku.

⁸ Opširnije o ovim odnosima između jedinica NOV i četnika vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 212.

BR. 38

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE BRIGADE PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 7 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU TREĆEG BATALJONA O REZULTATU NAPADA NA TESLIĆ I KONCENTRACIJI ČETNIKA U SELU MRAVICE¹

ŠTAB I PROLET. BRIGADE
PROLETERSKЕ UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Br. 90
7 januar 1943 g.

ŠTABU III — KRAGUJEVAČKOG — BATALJONA

1. Primili smo vaš izvještaj² od 6 ov.m., u 14 časova.
2. Komoru i Prateći vod smo vam već juče uputili.

Jednu vašu desetinu, koja je bila kod komore, uputili smo na odgovarajuće mjesto, koje je daleko odavde nekoliko sati, da bi otuda donijela municije, kako puščane, tako i bacačke — koje, izgleda, ima u izobilju. Ta se desetina nije još vratila. Čim se vrati uputićemo je u sastav bataljona, naravno sa odgovarajućom količinom municije.

3. Evo vam zvanični podaci o rezultatu borbi za Teslić: zarobljeno je oko 1.400 domobrana i oko 30 oficira zajedno sa zapovjednikom, pukovnikom Binderom, i ustaškim logornikom.

zaplijenjeno:

4 haubice (2 — dvije — neispravne)

4 protivkolska topa (od kojih naša Brigada dobija 2 — dva —)

2 topa »Pito«³

5 bacača

8 lokomotiva

preko 40 vagona

nekoliko stotina hiljada puščane municije

nekoliko hiljada artiljeriske i bacačke municije

mnogo konja, kola, vojničke spreme i raznog ratnog materijala.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5/1, k. 707.

² Ovaj izvještaj Redakcija nije pronašla.

³ pješadijski top 37 mm, francuskog porijekla

To su prvi zvanični podaci koje smo dobili. Materijal je ogroman — prebrojava se i evakuije.⁴

4. Domobrani su većinom Dalmatinci, Slavonci i Slovenci. Oni za sada ostaju po našim brigadama. U našu brigadu dolazi 400 domobrana, većinom Slavonaca. Oni će kod nas ostati sve dотле dok ne stupimo u vezu sa slavonskim partizanima, kada ćemo ih, po njihovoj želji, uputiti preko. Naravno to vrijeme njihovog boravka treba iskoristiti za puni politički rad sa njima, kako bi što veći broj ostao kod nas.

5. Sto se tiće četničke koncentracije u s. Mravice, o čemu smo vam ranije javili, stvar stoji ovako: tamo je juče došao Trebavski odred, jačine 700 ljudi. Izgleda da su imali namjeru da zajedno sa Radićem preduzmu napad. Međutim mi smo ih preduhitrili,⁵ i kad su se našli sami pred nama, pokupili se i nestali, naravno pošto su prethodno galamili, psovali i, najviše, pljačkali. Rekli su da će po praznicima ponova doći. Vidjećemo.

6. Ustaše su ostavile posadu u s. Lišnja.

7. Vi za sada ispitujte neprijatelja i držite stalnu vezu sa I b.[ataljonom]. Nemojte za sada zalaziti u neke dublje klinove. Naravno, ukoliko vam se ukaže zgodna prilika za likvidaciju pojedinih grupa, nemojte je propustiti, što uostalom, nije vaš običaj — da propuštate. U slučaju neke jače navale, vaš pravac je Divan — Kozja Glava, a I b.[ataljon]: Kantar — St. Dubrava (prema Vijačanima). Nastojte da uspostavite vezu sa I b.[ataljonom] II brigade.⁶ On se nalazi na prostoriji Brđani — Jelovčani — Crni Vrh.

8. Znaci raspoznavanja

7 — I :	Mirko — Mitar	mušica — Mitrovica
8 „	Gojko — Gavro	gajka — Glamoč
9 „	Živko — Žućo	žabica — Žegar
10 „	Nenad — Novak	nišan — Negotin
11 „	Danilo — Dušan	durbin — Dubrovnik
12 „	Rajko — Radovan	ranac — Ribnik
13 „	Marko — Manojlo	mitraljez — Motajica
14 „	Aleksa — Arsen	avion — Aranđelovac
15 „	Janko — Jefsto	jedrila — Jadran

Dnevni znaci (za raspoznavanje između jedinica i po jedinicama na veća udaljenja):

poziv:

edgeavor.

od 1—10 ov.m. : izdizanje kape u vis... dva duga zvižduka pištalikom ili ustima.

⁴ O napadu na Teslić vidi dok. br. 16, 22, 42, 43, 175, 176 i 177.

⁵ Opširnije o tome vidi dok. br. 34 i 42.

• Treće sandžačke NOU brigade

od 10—15 ov.m.: dizanje obje ruke u vis mahanje maramom iznad glave.

Ugovoreni signalni znaci: 1 bijela, 1 crvena i 1 bijela raketla. Ovaj znak (serija od tri raketle) daje se sa uočljivih mjesata, ponavljajući ga nekoliko puta sa vremenskim razmakom između serije. Upotrebljava se u slučaju da se duže vremena nije imala veza.

9. Mi se za sada nalazimo kod popove kuće. Ne znamo kada će nam se vratiti bataljoni, trebali su već da budu ovdje. Ali, pošto je neprijatelj preuzeo neke napade sa pravca Derrente i Doboja na Teslić, naši su se zadržali tamo. Ne znamo koliko će ostati. Kurs je na tome da se što prije vrate.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade,
Zamjenik politkoma, Komandant,

BR. 39

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 8 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O KONCENTRACIJI 369 LEGIONARSKE
DIVIZIJE NA SEKTORU SISAK—SUNJA—DUBICA¹**

GLAVNI OB. CENTAR
ŠTABA I BOS. N.O.U. KORPUSA
Str. pov. ob. br. 11/43
dne 8 januara 1943 g.

**VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ
(Obavještajni odjel)**

Od Štaba VII Divizije N.O. Vojske Hrvatske dobili smo sljedeći izvještaj:

»Posljednjih dana mjeseca decembra učestali su transporti jedne njemačko-domobranske lake motorizovane protivkolske divizije.² Ta divizija sastavljena je od oko 15000 domobrana

¹ Kopija, bez potpisa, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/12, k. 407 A.

² Odnosi se na 369 legionarsku diviziju koja je formirana u Njemačkoj od ljudstva prisilno regrutovani u NDH, sa njemačkim ko-

koji su 4-to mjesecnu regrutsku obuku vršili u dva garnizona u Njemačkoj, a komandni kadar čine njemački oficiri i podoficiri, kojih ima oko 2500. Svi transporti dolaze, koliko do sada znamo, u Sunju i smještaju se uz prugu Sisak — Sunja — Dubica (sela Petrinci, Sunja, Saš, Slovenci, Živaja, Dubica) i prugu Sunja — Kostajnica (Majur, Kostajnica). Prema nekim neprovjerjenim vijestima, jedan jak transport te iste divizije je stigao i u Sisak. Ti transporti su razne jačine, od 300—600 vojnika. Žapažena je velika množina topova raznih kalibara (najviše protivkolskih).

Jedinice naše divizije³ napale su transport koji se bio smjestio u Majuru⁴ (28/29. XII.) pa smo od zarobljenih domobrana i njemačkih podoficira dobili podatke da cijela divizija dolazi ovamo da završi obuku regrutsku, koja treba da traje još tri mjeseca, a zatim da će na Istočni front. Vjerovatno da oni žele uz to da osiguravaju i svoje glavne komunikacije. Iz njihovih redova, naročito od oficira, uporno se pronose vijesti o ofanzivnim pokušajima protiv naše slobodne teritorije.⁵ Kako se međutim posljednji njihovi transporti kreću i smještaju u pravcu Dubice, to vas o ovome obavještavamo, kao što ćemo vas obavještavati i o dalnjim transportima i njihovim pokretima.

Ukupna snaga do sada prisppjelih transporta iznosi oko 3500—4000 vojnika i oficira. Podvlačimo da su svi obučeni u njemačke uniforme, tako da je narod u prvi mah mislio da su Njemci. To ističemo radi toga što ćete vjerovatno primiti o njima podatke, pa da znate o kome se radi.«

Dostavlja se prednje radi znanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef glavnog ob. centra,

mandnim kadrom i njemačkim specijalistima. Bila je namijenjena za Istočni front, ali je razvoj ustanka natjerao Nijemce da je upotrijebe na teritoriji NDH. Sastav divizije: dva pješadijska puka (369 i 969 — kasnije 370) od po tri bataljona, jedan artiljeriski puk (969 — kasnije 369 i ostali diviziski dijelovi. Divizija je bila ojačana jednim ojačanim pukom 187 rezervne divizije i Trećom domobranskom brdskom brigadom (Treći gorski zdrug). Ukupna jačina operativnog sastava 369 divizije mogla je biti 16—17.000 ljudi.

³ Sedma i Osma brigada

⁴ Kostajnički Majur

⁵ 369 legionarska divizija, u navedenom sastavu, učestvovala je, od 20. januara, u operacijama Četvrte neprijateljske ofanzive protiv oslobođene teritorije.

BR. 40

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
8 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O PRODORU NEPRIJATELJA U TESLIĆ I
BORBAMA PROTIV NIJEMACA, USTAŠA I ČETNIKA NA
SEKTORU BANJA LUKA—PRNJAVOR¹**

**STAB I PROLETERSKE
DIVIZIJE
8-1-1943
u 12 časova**

VRHOVNOM ŠTABU

Neprijatelj, jak svega 1.000 boraca sa 6 tenkova, ušao je prekjuče u Teslić, zbog ležernosti nekih starešina, mada su prethodno sve neprijateljske kolone, sem jedne, bile potučene.²

Neprijateljski gubici oko 50 mrtvih, zarobljeno 5 domobrana.

Između 2 i 4 januara, na sektoru Banja Luka — Prnjavor, četnika je bilo 7 mrtvih i 14 ranjenih i 3 zarobljena; ustaša 4 mrtva i 5 ranjenih, a Njemaca 11 ranjenih.³ Streljan je zloglasni ubica Dr. Stojanović,⁴ Stanko Vrhovac, a u Tesliću Ljuba Petrović, član Glavnog štaba (verovatno četničkog štaba⁵).

Po neproverenim vestima, Njemci se koncentrišu u Banja Luci.

¹ Kopija, pisana na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14-2, k. 7 A.

² Opširnije o borbama oko Teslića vidi dok. br. 177.

³ Borbe sa četnicima i Nijemcima vodile su jedinice Druge (Treće sandžačke) brigade i dijelovi Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 42.

⁴ Narodni heroj Dr Mladen Stojanović, komandant Drugog krajiškog NOP odreda

⁵ Vjerovatno dopisao šifrant prilikom dešifrovanja radiograma.

BR. 41

NAREĐENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 9 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU TREĆEG KRAJIŠKOG
NOP ODREDA DA IZVRŠI PRIPREME ZA PREFORMI-
RANJE ODREDA U BRIGADU¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. Pov. op. br. 26
9/I 1943 g.
— Položaj —

ŠTAB III KRAJIŠKOG N.O.P. ODREDA

Primili smo vaš izvještaj br. 1 od 5 januara² ove godine. Sa reorganizacijom vašeg odreda slažemo se, a takođe i sa nazivom koji ste mu dali.³

Sa Prozorskim bataljonom⁴ potrebno je da održavate tijesnu vezu, tako da na taj bataljon možete uticati i vojnički i politički.

Po pitanju druga Hotića sporazumjećemo se usmeno.⁵

U pogledu vraćanja drugova iz VII brigade potrebno je da navedete konkretno — imena drugova koji treba da vam se povrate,⁶ a po ovom pitanju možete se sporazumjeti i direktno sa Štabom V divizije.

Što se tiče Kupreškog bataljona, on po odluci Vrhovnog i našega štaba mora da služi kao jezgro nove brigade⁷ koju vi trebate iz snaga vašeg odreda da formirate, pa prema tome Druga divizija nema pravo bez sporazuma sa našim štabom da prisvaja bilo koju jedinicu iz vašega odreda.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/5, k. 407.

² Vidi dok. br. 30.

³ Treći krajiški NOP odred «Simo Šolaja». Vidi dok. br. 30.

⁴ Odnosi se na novoformirani Prozorski bataljon. Bivši Prozorski bataljon ušao je u oktobra 1942 god. u sastav Desete hercegovačke NOU brigade. Opširnije o sastavu ovog bataljona vidi dok. br. 30 i 77.

⁵ Štab Trećeg krajiškog NOP odreda tražio je od Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa da se iz Četvrte i Sedme krajiške NOU brigade vrati u odred Mesud Hotić i još nekoliko drugova. Opširnije vidi dok. br. 30.

⁶ To su bili: Sefik Talić, Milan Brzutović i Slobodan Dakić.

⁷ Od jedinica Trećeg krajiškog NOP odreda formirana je Deveta krajiška NOU brigada. Vidi dok. br. 108.

Za sada preduzmite sve mjere za učvršćivanje vašeg odreda organizaciono, vojnički i politički.

Uskoro će jedan od članova ovoga štaba doći na vaš sektor i sva pitanja regulisaćemo usmeno na licu mesta.⁸

Obavještavajte nas redovno o stanju na vašem sektoru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar,
U akta.

Komandant,

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O BORBAMA NA TERITORIJI CENTRALNE BOSNE ZA VRIJEME OD I DO 9 JANUARA 1943 GODINE¹

Op. br. 117
9-1-1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ — ZA »OP.-O«
(desetodnevni izveštaj o akcijama)

1/I: Na sektoru južno od r. Vrbanje bataljon II Brigade, koji je tamo ostao, vodio je u toku dana manje čarke sa četnicima i »zelenim kadrom«.

Na sektoru Čelinac — B. Luka i Prnjavor nije bilo promena. Manja četnička zaseda kod Crnog Vrha ranila je 2 druga iz jedne naše patrole; na pojavu jačih delova, zaseda i banda koja je bila pozadi u jednom selu razbežale se.

Ovoga dana u 19 časova otpočeo je napad na Teslić² i okolne odbrambene položaje sa III Brigadom i tri bataljona I Brigade. Posle ovlađivanja okolnim položajima, u neposrednom napadu na grad imala su učestvovati dva bataljona I Brigade

⁸ Kosta Nađ, komandant Prvog bosanskog NOU korpusa, posjetio je Štab Trećeg krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 74.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 23-2, k. 7 A.

² O borbama za Teslić i okolna mesta vidi dok. br. 16, 22, 43, 175, 176 i 177.

(IV i VI bataljon) i jedan bataljon III Brigade (III); ostale jedinice (jedan bataljon I i tri bataljona III Brigade) postavljene su kao obezbeđenje prema Doboju i Tešnju i četničkim bandama prema Pl. Borje — uglavnom, a sa jednim bataljonom kao rezerva.

IV bataljon I Br. napadao je sa zapada pored ceste Kotor Varoš — Teslić; on je u određeni čas pošao u napad i brzim prodorom dospeo do u sami grad gde je na juriš zauzeo haubičku bateriju. Neprijatelj je protivnapadom uspeo da povrati bateriju i položaje oko nje. Posle ponovnog juriša neprijatelj je konačno razbijen. Haubice, koje su dva puta prelazile iz ruke u ruku, uzastopno su upotrebljavane i od nas i od neprijatelja. U ovoj akciji naročito se istakao zamenik komandanta bataljona Milan Antončić-Velebit, koji je oba juriša na baterije lično predvodio.

Treći bataljon III Brigade napadao je sa severa; na svom pravcu naišao je na bunkere. Pošto nije uspeo da sve ove bunkere likvidira, a i ne zaobilazeći ih, zastao je, a potom se — nemajući veze i ne osećajući rad susednih jedinica — i povukao.

Šesti bataljon I Brigade napadao je sa istoka od pravca Tešnja. Ovaj bataljon je morao da prethodno izvrši veći zabilazak i pređe reku Usoru istočno od Teslića. Nemajući sigurne putovođe, zbog slabe prohodnosti terena i guste magle otpočeo je napad neposredno na grad 2 časa kasnije, tj. u 21 čas. Ispred grada likvidirao je neprijateljske bunkere koji su bili ograđeni žicom; na periferiji grada vodio je upornu borbu sa neprijateljem koji je dao jak otpor iz kuća. U 4.15 časova 2 o.m. prodro je do čuprije u gradu gde se sastao sa Četvrtim bataljonom I Br., koji je već u 4 časa zauzeo glavni deo grada na levoj obali r. Usore.

2-I: Ovoga dana do 10 časova zauzeta su sva uporišta u i oko Teslića. Zarobljeno je: 38 oficira zajedno sa komandanatom garnizona puk. Binderom Stjepanom (zapovednikom 4. peš. domobranske pukovnije — Osječke), ustaški logornik i preko 1200 domobrana.

Zaplenjeno je: 4 haubice (3 neispravne), 4 p. kolska topa (2 sa manjim neispravnostima), 1 brdski top (sa malom neispravnoscu), 2 peš. topa »Pito«, 4 bacača (jedan bez postolja a 2 bez nišanskih sprava), više automatskih oruđa i strojnica; oko 1300 pušaka; preko hiljadu artiljeriskih zrna, oko hiljadu bacackih bombi, više ručnih bombi, nekoliko stotina hiljada puščanih metaka; veća količina hrane: slanine, zejtina, masti, makarona, 2.500 kg šećera i sl. Tačne količine zaplenjenog materijala se prikupljaju.

Garnizon Teslić su branili:

ukupno: 1250 domobrana

jedna haubička baterija sa poslugom
2 brdska topa sa poslugom
4 p. kolska topa sa poslugom.

U sastavu pešadijskih jedinica bila su: 2 topa »Pito«, 16 teških mitraljeza i 63 p. mitraljeza.

U odbrani garnizona učestvovala je Teslička domobojna (domobremska dobrovoljačka) u jačini 800 vojnika; zapovednik ove bojne bio je satnik Avdo Ferizbegović. U gradu je bilo i 10 ustaša.

Na sektoru B. Luka i Prnjavor neprijatelj je u toku ovog dana, u 13 č., izvršio pokrete prema Jošavki i Šnjegotini i to: od pravca B. Luke i Klašnice u pravcu Prnjavora u jačini od 1500 Nemaca, 300 domobrana i 100 četnika sa 3 haubice i 4 b. topa. Sa ovom kolonom vodio je borbu 3. bataljon I Brigade oko s. Devetina i sela Kokori.

U isto vreme jedna kolona od 300 ustaša — crnolegionaša sa 4 teška i 20 p. mitraljeza, 2 bacača i 1 haubicom prodirala je iz Prnjavora ka j. zapadu u pravcu s. Lišnja. Sa ovom kolonom vodili su borbu delovi 1. bat. I Brigade.

I prema delovima II Brigade od Crnog Vrha prodiralo je 500 Nemaca i četnika ka Jošavki.

3-I: Te neprijateljske kolone u toku dana uspevaju da suže našu liniju odbrane do prostorije Dubrava — Šnjegotina. U ovim borbama ranjeno je 8 Nemaca; ubijeno 7 a ranjeno 6 četnika; ubijena 4 a ranjeno 5 ustaša. Mi smo imali 2 ranjena.

Na sektoru Teslića vršeno je razoružanje okolnih sela, politički rad, organizovanje vlasti, držani su položaji prema Doboju i Tešnju i vršena je evakuacija materijala. Neprijateljska avijacija bila je vrlo aktivna, 4 bombardera preko celog dana vršili su bombardovanje grada i železničke pruge ka G. Tesliću kojom je vršena evakuacija.

4-I: Ovoga dana u 12 č. nemačke jedinice koje su vršile prođor iz B. Luke telefonskim naređenjem pozvate su natrag; na terenu Jošavka — Kokori — Devetina ostale su četničke bande, a na pravcu Devetina — Prnjavor manje ustaške jedinice. Sa terena Jošavke delovi I Brigade proteruju četnike ka Crnom Vrhu.

Na sektoru Teslića produžen je rad i evakuacija. Neprijateljska avijacija bila je stalno aktivna. U 13 č. neprijatelj iz Doboja i Tešnja u više kolona prodire ka Tesliću. Delovi I Brigade koji su bili na tom pravcu dobili su bili naređenje, pre ove situacije, za pokret u pravcu Prnjavora, s tim da pokret otpočne 5 o.m., pošto se na tim položajima izvrši smena od III Brigade. Međutim 6. bataljon I Brigade, koji je bio na tom pravcu južno od r. Usore, pred mrak se je prebacio severno od reke, pre nego što su jači delovi III Brigade mogli pristići — te je usled toga neprijatelj ovладao istočnim kosama iznad grada.

5-I: Delovi I i III Brigade koji su na sektoru Teslića bili severno od r. Usore razbili su neprijateljsku kolonu koja se na tom pravcu kretala od raskrsnice Jelah. Delovi III Brigade koji su se postavili istočno od Teslića razbili su pojedine neprijateljske kolone, no pred mrak su se morali povući zbog nadiranja drugih neprijateljskih kolona ka njihovom desnom boku. Zbog ovoga i nerazložnog povlačenja delova I Brigade radi povratka u sastav ostalih delova svoje brigade. Teslić je uglavnom ostao nebranjen sa istoka.

Na sektoru Jošavka — Crni Vrh — Devetina nastavljeno je sa proterivanjem četnika, koji su za 6-I pripremali napad u zajednici sa trebavskim četnicima u pravcu Šnjegotine. Četnici su razbijeni; njihov kom. Rade Radić, koji je bio u s. Devetina, pobegao je.

6-I: Neprijatelj u jačini oko 1000 Nemaca, ustaša i domobrana ušao je u Teslić. Ove snage imale su i 6 tenkova koji su ostali na desnoj obali r. Usore pošto je most u gradu bio rušen i onesposobljen za njihov prolaz. U ovim borbama — po do sada prikupljenim podacima — ubijeno je i ranjeno oko 50 Nemaca a zarobljeno 5 domobrana.

Na sektoru II Brigade³ vođene su manje borbe sa četnicima kod Crnog Vrha. Na sektoru južno od r. Vrbanje četničke bande u zajednici sa domobranima uspele su da potisnu bataljon II Brigade koji je tamo ostao na terenu Javorana. U zajednici sa jednim bataljom V Crnogorske brigade, ovaj bataljon proterao je neprijatelja, izbio na Lipovac (prema Čelincu) i postavio se na ranije položaje.

U toku ovog dana došlo je u s. Mravice 700 četnika Trebavskog četničkog odreda. Pošto je Radićeva grupa već bila razbijena, to je ovaj odred napustio selo govoreći: »Idemo kući da božićujemo, pa ćemo se onda vratiti i poklati sve koji nisu sa nama«.

³ Treće sandžačke NOU brigade

na misteru Teslića predviđen je rad i evakuacija. Neprisjetljiv
im svjjetlosti bila je stolice učinkiva. U 13 časova prigradiatelj iz Dobroja i Šešnja
u vise sati preuzeo je telefona. Članci I Štefan koji su bili na tom pravou
dobjeli su sva u razgovoru, neki pre mitusaciju, sa pokret u pravcu Prozorovac,
a tio se nije dogodilo. U 13 časova je taj položajem izvršen smrtni od-III
činjenici u mjestu Gostiljima i Štrlići koji je bio na tom pravcu jutro od
r. Uzore 12.1941. godine u mjestu Štrlići nevarno od rekre, pre nego što su jači dječevi
ili Štrlići u mjestu Štrlići preuzele tadašnja neprisjetljiv uvladao ~~neprisjetljiv~~
činjenici.

U počeo ovo, u Šestoj godini na vlasti 700 betonika
bilo je u Srbiji, u to doba, u Rijeci bilo je 1000 betonika, to
je bio učinak našeg gospodarstva da su mi u Srbiji uvedeni, pa dešao se
poneti i učinak našeg gospodarstva".

spurio *provo* *lava*

Fotokopija pretposlednje stranice dokumenta br. 42

Prilikom ovog pohoda Nemci su pljačkali hranu i ostalo, a četnici su upravo opustošili sela kroz koja su prošli. Nemci su opljačkali crkvu u s. Kokori u kojoj su stanovali i vršili nuždu.

U toku ovog dana delovi I Brigade koji su bili na sektoru Teslić, nepravilnom procenom situacije, a ne održavajući vezu sa nama, pošli su ka Kulašima radi sastavljanja sa ostalim jedinicama na sektor Prnjavor.

7 i 8-I: Oba ova dana neprijatelj iz Teslića, u jačini od po 3 satnije, pokušao je prodor u pravcu G. Teslića. Oba puta, dočekan od delova III Brigade, u bekstvu je otstupao. Jedna četa ove brigade iznenada je napala jednu grupu od 200 domobrana kod s. Žarkovina i nanela im dosta gubitaka. Ova grupa na tom mestu opravljala je prugu Teslić — Doboј.

U toku ova dva dana na sektoru B. Luka i Prnjavor nije bilo promene.

9-I: Veće akcije nije bilo, o radu manjih isturenih delova još nismo obavešteni.

Za sada imamo sledeća neproverena obaveštenja:

a) u B. Luci se vrši koncentracija Nemaca, i
b) severno od Teslića, u s. Rastušu i Vitkovci stiglo je 4000 četnika Ozrenaca, Trebavaca i Tuzlanaca.

Podaci se proveravaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv.
Fíćo⁴

Naštadiv.
Vasa⁵

Komdiv.
Koća⁶

⁴ Narodni heroj Filip Kljajić

⁵ Vaso Jovanović

⁶ Koća Popović

BR. 13

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
9 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O DOMOBRANSKIM OFICIRIMA KOJI SU
ZAROBLJENI PRILIKOM OSLOBOĐENJA TESLIĆA¹**

STROGO POVJERLJIVO!

**OB. CENTAR
ŠTABA I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NOV i POJ
B. 10-9.I.1943 god.**

**VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ
(za »OB-O«)**

Položaj

Pri zauzeću Teslića² u noći između 1 i 2 januara t.g. zarobljeno je 38 domobranksih oficira, među kojima i komandant IV domobranske pukovnije, pukovnik Josip Binder, koji je komandovao odbranom Teslića. Svi zarobljeni oficiri upućeni su danas na oslobođenu teritoriju po naređenju Vrhovnog štaba.

U vezi naređenja Vrhovnog štaba od 25. XII. 942 g., od pukovnika Bindera i art. poručnika Petrovića i Talera putem saslušanja uzeti su podaci o sastavu, naoružanju i opremi hrvatske vojske. Od ostalih oficira uzeti su samo lični podaci. Pukovnik Binder o organizaciji ustaške vojske nije mogao reći ništa više, izuzev da je ona sad u reorganizaciji i da je veliki broj ustaša raspoređen po domobranskim jedinicama. U IV pukovniji kojom je on komandovao kaže da nije bilo ustaša. Sem oficira zarobljen je i sa istima sproveden i ustaški logornik Josip Biuk koji je saslušan i čija se izjava prilaže.³

Od zarobljenih oficira u NOV javio se jedino artiljeriski poručnik Taler, iz čije se izjave vidi da on u našu vojsku želi da pređe ne kao komunista, jer ne poznaje komunističku nauku, već kao čovek koji voli svoju domovinu, a mrzi Nemce i ustaše. Po njegovom iskazu on je za vreme rata između Jugoslavije i Nemačke komandovao jednom baterijom kod Užica i navodi da je njegova baterija bila u borbi 2 dana i Nemcima nanela

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 4-1, k. 11.

² Opširnije o oslobođenju Teslića vidi dok. br. 16, 22, 42, 175, 176 i 177.

³ Redakcija nije pronašla pomenute izjave.

gubitke. Poručnika Talera poznaje i komandant divizije drug Koča,⁴ koji je bio u istom puku za vreme rata.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef OB-centra, N. Božović⁵

BR. 44

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NOU DIVIZIJE OD 9 JANUARA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O JAČINI NEPRIJATELJSKIH POSADA U JAJCU I TRAV-
NIKU I O RUŠENJU PRUGE TRAVNIK—VAKUF⁶

Radio-depeša

STAB III UDARNE DIVIZIJE
9-I-1943
u 15,45 čas.

VRHOVNOM ŠTABU

Jačina neprijatelja sa Nemcima u Jajcu oko 2.000, u Travniku oko hiljadu sa Nemcima. Neprijatelj se utvrđuje. Gligo⁷ ruši prugu u dolini Lašve. Likvidirao je Busovaču.⁸ Šegrt⁹ ruši prugu Travnik — Vakuf, uništio je prugu i tri mosta.⁵ Neprijatelj je napravio ispad iz Travnika i Šegrt ga je juče vratio. Sava¹⁰ čisti četnike niz Vrbas i oko Maslovara, sa delovima zatvara Jajce i politički radi. Raspoloženje naroda relativno dobro. Za dalje zadatke javili smo. Jutros polazimo sa dve brigade. Marš je dug. Sneg pada. Hvataćemo vezu sa Šestom⁷ i Zenicom.⁸

⁴ Koča Popović

⁵ Nikola Božović

⁶ Original, pisan na mašini, cirilicom, bez potpisa, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/2, k. 753.

⁷ Gligo Mandić, komandant Prve dalmatinske NOU brigade

⁸ Vidi dok. br. 204.

⁹ Vlado Šegrt, komandant Desete hercegovačke NOU brigade

¹⁰ Vidi dok. br. 204.

⁸ Narodni heroj Sava Kovačević. Poginuo na Sutjesci, juna 1943 god., za vrijeme Pete neprijateljske ofanzive, kao komandant Treće NOU divizije.

⁷ Štab Treće NOU divizije dobio je zadatak od Vrhovnog štaba NOV i POJ da uhvati vezu sa Šestom istočnobosanskom NOU brigadom koja se u to vrijeme nalazila u Istočnoj Bosni, a s kojom Vrhovni štab dugo vremena nije imao nikakve veze.

⁸ Odnosi se na održavanje veze sa partiskom organizacijom u Zenici.

BR. 15

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
10 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA PRI-
PREMU NAPADA NA TESLIĆ I DOSTAVLJANJE IZVJE-
ŠTAJA O REZULTATU AKCIJE NA TEŠANJ¹

B. 100²

10-I=15⁴⁵

101. B³

1. — Primljeno je vaše pismo⁴ od danas u 0,45 h.
2. — U napadu na Teslić⁵ predviđena su vaša dva bataljona. Vreme napada, raspored i ostale detalje naredićemo naknadno. Učinite predloge, ukoliko imate, u vezi sa akcijom. Utoliko se menja naše jutrošnje naređenje⁶ gde je konkretizovano vreme i raspored jedinica za akciju.
3. — Za sada osigurajte pravac od Doboja. Rasporedite vaša dva bataljona na desnoj obali Usore, na prostoru Tešanj — Jelah, a treći bataljon na levoj obali Usore, oko s. Piljužić — Križ — Kalošević.
4. — Izvestite o rezultatu vaše akcije na Tešanj⁷; kao i ukratko vaš dosadanji rad i gubitke.
5. — Preduzmite temeljno rušenje pruge i zaprečavanje ceste (Saznali smo da je juče iz Doboja došao jedan voz za Teslić).
6. — Napad na Teslić preduzećemo, najverovatnije, 17. o.m. U kom vremenu će i Pera⁸ biti na svojim ciljevima.

S. F. — S. N.

Komdiv.
Koča⁹

Izveštavajte nas što češće, i držite stalno vezu sa susednom Karanovićevom¹⁰ jedinicom.

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4-5, k. 706 A.

² Prva proleterska divizija

³ Prva proleterska brigada

⁴ Redakcija nije pronašla ovo pismo.

⁵ Odnos se na pripremu drugog napada na Teslić koji je izvršen 14. januara 1943 god. Ovaj napad nije uspio. Vidi dok. br. 71, 73 i 130.

⁶ Redakcija nije pronašla pomenuto naređenje.

⁷ O borbama za Tešanj vidi dok. br. 130.

⁸ Misli se na Peru Ćetkovića, komandanta Treće NOU divizije. Njegova je divizija u to vrijeme vršila akcije na pruzi Brod — Sarajevo.

⁹ Koča Popović

¹⁰ Nikola Karanović, komandant Treće krajiške NOU brigade

BR. 46

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
10 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA UPU-
ĆIVANJE SLUŠALACA NA VOJNI KURS PRI VRHOVNOM
ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE¹**

B. 100²
10-I=8 časova

101. B.³

1) Po naređenju Vrhovnog štaba, za niži i viši kurs u vojnoj školi uputićete 2 druga, i to jedan za niži a drugi za viši kurs.

Na nižem kursu slušaoci se spremaju za dužnosti komandira čete, a na višem za dužnosti komandanta bataljona, odnosno brigade.

Za oba ova kursa odabrati drugove, tako da su dosadašnjim vojno-političkim radom i razvojem to zaslužili, a obećavaju mogućnost daljeg razvoja i usavršavanja u vođenju jedinica.

Određeni drugovi sa sobom da ponesu svoje oružje, odelo i lične potrebe. Ako raspolažu i knjigama vojničke sadržine i sveskama za pisanje, neka ih takođe sa sobom ponesu.

Sa određenim drugovima dostaviti propratno pismo sa njihovim opštim podacima, karakteristikom o njihovom dosadanju radu i držanju u našoj borbi, sposobnostima za pojedine zadatke, kao i za koji se kurs upućuju — viši ili niži. Na slobodnoj teritoriji drugovi se imaju najhitnije javiti u Bihaću.

Predavanja za oba kursa trajuće 30 radnih dana, a otpočće 10 o.m.

Određene drugove iz 101. još danas uputiti u B. 102.,⁴ odakle će zajedno sa drugovima iz te jedinice poći u Divizisku bolnicu odakle će krenuti sa ranjenim drugovima koji se upućuju za slobodnu teritoriju.

Određeni drugovi iz 103.⁵ javiće se ovom B.⁶ radi daljeg upućivanja.

¹Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1, k. 706.

² Prva proleterska divizija

³ Prva proleterska brigada

⁴ Treća sandžačka NOU brigada

⁵ Treća krajiška NOU brigada

⁶ Štabu

- 2) Članovi⁷ B. 101. i 102. doći će do nas. Drugovi iz B. 102. sačekaće one iz B. 101. i zajedno sa njima poći.
3) Ponovo skrećemo pažnju B. 102. da uputi određena 3 druga za prateći vod naše zaštitnice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Š^a
Vaso⁸

BR. 47

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE BRIGADE ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 10 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA VOĐENIM U VREMENU OD 15 DO 31 DECEMBRA 1942 GODINE¹

B. 103.²
Dana 10-I-1943 god.
u 8 časova
100.B.³

Dostavljamo Vam izvještaj o vojnim akcijama izvedenim u vremenu od 15 do 31 decembra 1942 godine.

U vremenu od 15 do 17-XII-1942 bataljoni su se nalazili u Šnjegotini gdje su isturena jača izviđačka odjeljenja u cilju ispitivanja položaja prema neprijatelju. Tom prilikom u selu Vijačanima, gdje su logorovali četnici, pronađena su 2 pištolja i nešto municije.

17-XII-1942 uveče, III i IV bataljon izvršili su pokret prema Skatavici, gdje su stigli u toku noći.

18-XII-1942, IV bataljon izvršio je napad na njemačko —četničke položaje iznad Čelinca, protjeravši neprijatelja. Tom prilikom ubijena su 3 njemačka vojnika, dok nam broj ranjenih nije poznat. Istoga dana III bataljon u sadejstvu sa snagama 102⁴ odbio je napad Njemaca prema Kotor Varošu, naijevši im osjetne gubitke. Na našoj strani bila su 2 lakše ranjena druga.

⁷ Članovi štaba

⁸ Načelnik štaba

⁹ Vaso Jovanović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1, k. 704.

² Treća krajiška NOU brigada

³ Prva proleterska divizija

⁴ Treće sandžačke NOU brigade

19-XII-1942 bataljoni su ostali na istim položajima. U toku dana nije bilo nikakvih promjena.

20-XII-1942, I i II bataljon krenuli su sa prvobitnih položaja prema Planini Čavki, gdje su bili dočekani od skoncentrisana tri bataljona četničkih bandi. Borba je vođena jedan i po sat, odakle je neprijatelj protjeran. Zarobljena su 2 četnika a ubijena 3. Na našoj strani ranjena je jedna drugarica i 2 druga. Istoga dana III i IV bataljon prebacili su se sa Skatavice u Šnjegotinu.

21-XII-1942, I i II bataljon nalazili su se na položajima Žiškovića Njive zbog sačekivanja na dolazak jedne čete koja je sprovodila ranjenike, kao i vođenja istrage radi izvršene pljačke i paljevine, koje su izvršili Djukan Čiča i Knežević Jovo, koji su po završenoj istrazi strijeljani. Istoga dana III i IV bataljon krenuli su uz rijeku Bistricu i Lukavac, prečićavajući okolna mjesta, izbivši na prostoriju Solila—Jotanovići—Bebe—Luke. Na toj prostoriji su prenoćili, i izvršili pripreme za napad na četničko uporište Pribinić.

22-XII-1942, I i II bataljon krenuli su preko Planine Čavke selu Čečavi, gdje ih je dočekala zasjeda⁵ u jačini jednog bataljona. Nakon kraće borbe neprijatelj je protjeran, ostavivši na bojištu 6 mrtvih, 8 ranjenih, i 1 se predao. Istoga dana jedinice III i IV bataljona očistile su neprijateljsko uporište Pribinić. Banda iz toga mjesta je uspjela pobjeći. Nađene su 2 puške i 300 metaka, kao i nešto životnih namirnica. Istoga dana jedan se četnik predao sa oružjem.

23-XII-1942 jedinice I i III bataljona uglavnom pretresale su selo Čečavu u cilju otkrivanja četničkih magacina, dok su dijelovi snaga II bataljona čistili teren prema Kulašima, i hvatanja veze sa snagama 101. Istoga dana jedinice IV bataljona vodile su borbu sa četničko-domobranskim snagama na liniji Bijede—Buletić. Borba je trajala tri i po sata. Naročito je aktivna bila neprijateljska artiljerija. Neprijatelju su naneseni osjetni gubici. Na našoj strani od artiljerije poginula su d⁶ druga a 2 su ranjena. Zarobljen je jedan četnik sa oružjem.

24-XII-1942 naš IV bataljon protjerao je četničko-domobranske snage iz Pasjače i zauzeo pomenuto selo. Ostali bataljoni bili su na svojim dosadanjim položajima.

25-XII-1942 jedinice I bataljona izvršile su pokret do sela Rankovića, odakle su protjerale četničku bandu i na toj prostoriji zanoćile.

26-XII-1942 ujutro rano četničko-domobranske snage preduzele su napad na naše jedinice. Borba je trajala cijeli

⁵ četnička

⁶ Vjerovatno treba: 2.

dan. Pred samo veče neprijatelj je razbijen i protjeran, ostavivši na bojištu oko 60 mrtvih i ranjenih, među kojima i komandant četničkog bataljona Jovo Kitić. Zarobljeno je 10 domobrana, 6 četnika, 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 32 karabina i ostale ratne spreme. Na našoj strani bila su 3 mrtva i 8 ranjenih, od kojih 2 teže.

27-XII-1942 jedinice su ostale na svojim položajima.

28-XII-1942 bataljoni su pošli na predviđenu akciju na Teslić grad, Gusti i Gornji Teslić. Napad je otpočeo u 19 časova. U toku noći likvidiran je Gornji i Gusti Teslić i jedinice IV bataljona produžile su ka gradu, gdje su odbile pred samim gradom tri napada oklopног voza. Akcija nije uspjela iz razloga što se I bataljon nije mogao snaći usled guste magle, te je sva neprijateljska vatra bila uperena na IV bataljon, koji se u zoru morao povući. Ovom prilikom srušen je jedan oklopni vagon i porušeno 300 metara pruge na liniji Teslić—Doboј. Zarobljeno je: 42 domobrana, 6 četnika, 3 puškomitraljeza i 50 pušaka i oko 6.000 metaka. Broj mrtvih i ranjenih kod neprijatelja nije nam bio poznat. Na našoj strani ranjeno je 7 drugova lakše i 1 teže.

29-XII-1942 jedinice III i IV bataljona izvršile su pokret sa prvobitnih položaja u selo Čečavu, gdje su zanoćile. II bataljon štitio je porušenu prugu ispred Teslića. Od neprijateljske artiljerije ranjen je jedan drug. I bataljon išao je prema selu Pribiniću u pratnji Hirurške ekipe i bolnice, gdje su ostali do 31-XII-1942.

30 i 31-XII-1942 bataljoni su ostali na svojim položajima, gdje su se odmarali. U međuvremenu nije bilo nikakvih promjena.

Uz drugarski i borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

R.⁷
S. Tadić⁹

D.⁸
Karanović¹⁰

⁷ Politički komesar

⁸ Komandant

⁹ Simo Tadić

¹⁰ Nikola Karanović

BR. 48

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
11 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA NAPAD
NA TESLIĆ, TEŠANJ, JELAH I NA PRUGU DERVENTA—
MAGLAJ¹**

ŠTAB
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
[NO] VOJSKE JUGOSLAVIJE
op. br. 121
11-I-16, 15 h

ŠTABU PRVE BRIGADE²

III Divizija, 15 o.m., izvršiće akciju na prugu Sarajevo—Brod, i to sa dve brigade na prugu između Žepče i Zenice, sa jednom brigadom na pravcu Travnik—Lašva. Jednovremeno sa tom akcijom, sa delovima ove Divizije preduzećemo napad na istu prugu, na delu Derventa—Maglaj. Prethodno će se izvršiti likvidacija neprijatelja u Tesliću,³ Tešnju⁴ i raskrsnici Jelah.⁵

Podaci o neprijatelju: Prema dosadanjim nepotpunim podacima, u Tesliću i neposrednoj okolini nalazi se oko 1000 nepr. vojnika, Nemaca, ustaša i domobrana, navodno uglavnom raspoređeni oko grada. Prilikom prodora ka Tesliću neprijatelj je imao 6 tenkova, koji su bili ostali u istočnom delu grada pred pokvarenim mostom na r. Usori.

U cilju izvršenja predviđenih akcija.

N a r e d u j e m o

1. U ovim akcijama učestvovaće III Brigada⁶ i 3 bataljon I Brigade.

2. Napad na Teslić izvršiće III Brigada 14. o.m. u 21 č. Predlažemo da se težište napada usmeri sa južne i istočne strane grada, i to da 2 bataljona napadaju sa juga i jugo-zapada,

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5/1, k. 705.

² Prva proleterska brigada

³ Odnosi se na drugi napad na Teslić, koji nije uspio. Vidi dok. br. 62, 71, 73, 82, 83 i 130.

⁴ Opširnije o napadu na Tešanj vidi dok. br. 69, 70 i 130.

⁵ Jelah su osloboidle, 15 januara 1943 god., jedinice Prve proleterske brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 70 i 130.

⁶ Treća krajiška NOU brigada

jedan sa istoka, pošto izvrši prelaz preko Usore kod Žarkovine ili drugom pogodnom mestu, i jedan u rezervi severno od r. M. Usore, koji bi manjim delovima vršio pritisak na kose sev. zapadno od grada, radi vezivanja tamošnjih nepr. snaga.

Štab brigade će objasniti štabovima jedinica važnost ovog zadatka i način njegovog izvršenja: ne zadržavati se pred isturenim i utvrđenim neprijateljskim delovima, nego se odlučno povlačiti i probijati u sam grad, bez obzira na eventualnu nepr. bočnu i leđnu vatu koja noću ne može da ima dejstva; padom centra, padaju sama od sebe i sva okolna utvrđenja; to su dokazali bezbroj primera, pa i primer poslednje akcije na sam Teslić. Za tačno sprovođenje ovog naređenja učiniti odgovornim bataljonske i četne starešine.

3. Jednovremeno, I Brigada sa 3 bataljona izvršiće likvidaciju raskrsnice Jelah. Odmah po likvidaciji, ostaviti jedan deo snaga za zatvaranje pravca Doboј, rušenje i zaprečavanje druma i pruge, a sa ostalim snagama bez zadržavanja produžiti ka Tešnju i likvidirati neprijateljske snage u tom mestu.

4. Po likvidaciji ovih ciljeva III Brigada će odmah uputiti 3 bataljona na prostoriju Jelah—Tešanj, odakle će uputiti jedan bataljon pravcem Maglaja, sa zadatkom ugrožavanja neprijatelja i sa ovog pravca i, po mogućnosti, rušenja žel. mosta sev. od Maglaja; jedan bataljon za jedinicama I brigade, na ušće Usore u r. Bosnu, sa zadatkom rušenja žel. i kolskog mosta na tom mestu; jedan bataljon ostaviće u Tešnju, sa zadatkom rezerve na pravcima prva dva bataljona, organizovanja evakuacije i održavanja reda. Ukoliko se mostovi ne budu mogli porušiti, pristupiti temeljitom uništenju komunikacija, za šta mobilisati i meštane, i eventualne zarođenike.

Po dolasku prvih delova III Brigade na prostoriju Tešanj —Jelah, sva 3 bataljona I Brigade krenuće ka prostoriji Doboј —r. Rudanka sa zadatkom eventualne likvidacije Doboja u cilju rušenja mostova na Bosni, r. Spreči i r. Rudanki, a ako bi se saznalo da u Doboju ima jačih neprijateljskih snaga, sa zadatkom temeljitog uništenja pruge i druma između Doboja i ž.st. Kotorsko. Obavezno jedan bataljon uputiti na ž.st. Rudanku, radi zatvaranja pravca Derventa i rušenja saobr. objekata na tom mestu.

Upozoravamo da se, obzirom na akciju jedinica III Divizije, može računati da neprijatelj neće intervenisati sa juga.

5. U slučaju kasnijeg pritiska jačih neprijateljskih snaga, jedinice III Brigade povući će se na pogodne položaje za odbranu Teslića, a jedinice I Brigade, ako se situacija pred Teslićem tada stabilizuje, postaviće se oko Kulaša, a ako se ne

stabilizuje, tj. ako je njihova intervencija potrebna za odbranu Teslića, na prostoriju Vitkovci—Osivica.

6. Istoga dana, tj. 14 o.m., jedinice II Brigade⁷ preduzeće ofanzivne akcije prema Čelincu, a jedinice (preostale) I Brigade prema Devetini. Opšti zadatak ovih jedinica za vreme operacija na prostoriji Teslić—Doboј: naterati neprijatelja na defanzivu na sektoru Banja Luka—Prnjavor, a što se tiče jedinica I Brigade: i intervencija u slučaju pokušaja neprijatelja iz Prnjavora da krene prema Tesliću—Doboјu.

Zaštitu bolnice i div. magacina primiče II Brigada.

Na sektoru ovih delova ostaje div. artiljerija (haubice i brdski top). Predlažemo da se oba protivkolca I Brigade upute na sektor Tešanj—Doboј.

7. Hirurška ekipa biće najpre u s. Gračanica (zaselak Rankovića), a zatim u Tesliću. Zaštitu će davati bataljon III Brigade iz rezerve.

8. Pravac evakuacije: Teslić—Pribinić—Ladevac.

Zarobljenike, po naređenju V.Š., ne presvlačiti i sve, bez izuzetka, upućivati II Brigadi, koja će ih dalje sprovoditi prema oslobođenoj teritoriji. Uz zarobljenike obavezno dostaviti njihovo brojno stanje. Automatska laka oruđa ne evakuisati nego prijaviti njihov broj i tek kasnije predati Štabu divizije.

9. Predvideti aktivne antiavionske ekipe, sa potrebnim brojem automatskih oruđa.

10. Svetlosni znaci isti kao i prilikom prošlog napada na Teslić.

11. Slanje izveštaja ovom Štabu obavezno svaka 3 sata.

12. Sve dok se situacija u gradu potpuno ne sredi, zabraniti ulaz seljacima.

13. Najstrožije zabraniti, u slučaju zaplene topova, razvlačenje konja i zaprega i ostale spreme.

14. Da se ne bi desilo da pojedini štabovi izgube vezu sa svojim jedinicama, tačno odrediti mesto prikupljanja bataljona po završenim etapama operacije.

15. Ovaj Štab nalaziće se u prvo vreme u s. Ljeljuh, između Rankovića i G. Teslića, a zatim u Tesliću.

16. Radio-stanica koja je predata drugovima Plavom⁸ i Miloju⁹ da ostane kod Štaba II brigade. Vreme veze u 8 h. i 20 h. a u međuvremenu po dogovoru.— Po mogućnosti dode-

⁷ Treća sandžačka brigada

⁸ Mijalko Todorović

⁹ Miloje Milojević

liće se i jedna radio-stanica delovima I Brigade na pravcu Tešanj—Doboj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv.
otsutan

Naštadiv.
Vasa¹⁰

Komdiv.
Koča¹¹

¹⁰ »Naši su ovde«: paljenje vatri, dve bele. »Vratiti se na polazne položaje«: 3 crvene (daju štabovi brigada).

BR. 49

IZVJEŠTAJ POLITODJELA TREĆE BRIGADE PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 11 JANUARA 1943 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE O STANJU I RADU PARTISKE ORGANIZACIJE U BRIGADI¹

POLITODJEL
III BRIGADE² I PROL. U. DIV.
N.O.V.J.
Položaj, 11 januara 1943 g.

Drugarskom

CENTRALNOM KOMITETU K.P.J.

Gde bude

16 novembra 1942 godine poslali smo Vam opširan izvještaj o stanju i radu part. organizacije u našoj Brigadi, koji je bio rezultat kolektivnog rada svih drugova iz politodela. Svejni smo da je ovaj naš izveštaj trebao da dođe ranije, ali s obzirom na to da smo želeli da damo jednu potpuniju sliku stanja part. organizacije i njenog rada po svim sektorima, kao i to da bi se mogao videti od izveštaja do izveštaja razvitak partijske organizacije, u pozitivnom smislu, učinili smo ovako.

¹⁰ Vaso Jovanović

¹¹ Koča Popović

¹² Slijedeći tekst dopisan je rukom, latinicom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 5657.

² Treće krajiške NOU brigade

1. — Brojno stanje partijske organizacije u Brigadi je sledeće: 27 partijskih celija sa 207 članova Partije, od kojih 15 nisu na licu (ranjeni i bolesni). Jedan član Partije poginuo je u jednoj od poslednjih akcija, a jedan je kažnjen isključenjem zbog lošeg držanja u borbi. Još 9 članova Partije zbog raznih prestupa kažnjeni su manjim kaznama. Iz brojnog stanja se vidi da je priraštaj u Partiji od našeg poslednjeg izveštaja bio 52.

Rad partijskih jedinica svakim danom postaje sve ozbiljniji i sadržajniji. Partijske jedinice na svojim sastancima se trude da ne propuste ni jedno pitanje kako iz partijskog života tako i iz života vojnih jedinica u kojima se nalaze i rade. Ali i pored svega ovoga nivo sastanaka nije još na potrebnoj visini. U izvesnim težim i komplikovanim situacijama ne mogu brzo da se snađu i ne daju garanciju da bi se pravilno mogli orijentisati bez pomoći u tom pravcu (slučaj pljačke od strane dva borca iz 1 bataljona i zauzimanje partijskog stava prema istom, što ćemo kasnije objasniti).

Na partiskim sastancima se pretresa kritički i samokritički rad svih partijaca, kako onih bez legalnih funkcija tako i vojno-političkih rukovodilaca. Partijci su se osmelili i više ne gledaju kroz prste greške vojno-političkih rukovodilaca, već ih osuđuju a nedorasle i slabe predlažu za smenu. Tako imamo slučaj da je kod I bataljona smenjeno sa svojih dužnosti na predlog Partije 6 rukovodilaca.

Ideološko i političko uzdizanje partijaca sporo se razvija. Razlog tome je u nedostatku osnovnih znanja. To su radnici makhom sa nezavršenom osnovnom školom, slabo pismeni i ne-navignuti na neki sistematski teoretski rad, mada se i u ovom pogledu oseća izvesno napredovanje. Disciplina partijaca relativno zadovoljava. Odnos članova Partije prema štabovima i vojno-političkim rukovodiocima je pravilan, dok držanje ovih poslednjih u potpunosti još ne zadovoljava. Partijske jedinice još nisu uspele da razviju potrebnu partijnost kod pojedinih vojno-političkih rukovodilaca na delu, specijalno kod onih na višim položajima, nisu ih još vaspitale da Partiju poštuju iznad svega.

Iako partijske jedinice rade pod vrlo teškim uslovima (skoro svakodnevni pokreti i akcije), ipak nalaze mogućnosti da svake sedmice održe po jedan praktični — radni sastanak. Što se tiče teoretskih sastanaka tu su već labaviji, tako da prosečno održe u 10 dana po jedan sastanak. Delovanje partijskih celija kao celine još se dovoljno ne oseća u četama (do skora česti slučajevi pljačke).

2. — Rad brigadnog političkog komesara³ ne zadovoljava. Dešava mu se da u vremenu od 17 dana ne održi ni jedan sastanak sa bataljonskim političkim komesarima, a o obilasku četnih komesara da i ne govorimo. On ima vrlo malo smisla za sistematsku organizaciju političkog rada u Brigadi. Rad političkih komesara bataljona, s obzirom na dolazak dva nova druga iz I Proleterske brigade za političke komesare bataljona, ima izgleda da će se ubrzo poboljšati. Rad ove dvojice drugova već se oseća iako su došli tek pre nekoliko dana. Rad političkih komesara četa još ne zadovoljava, ali ipak uočava se da kreće na bolje. Oni počinju da kao referenti istupaju na pojedinim manjim konferencijama po raznim zaseocima i sl. Počinje se kod njih osećati osamostaljivanje u radu među borcima. Politički komesari u Brigadi, kao i čitava partijska organizacija, nisu uspeli političkim radom da radikalno izmene nepravilan odnos boraca prema privatnom vlasništvu građana na terenu preko koga smo prelazili, već su morala biti streljana dva partizana kao poslednja mera u ovome pogledu. Četne konferencije po pitanjima unutrašnjeg života boraca održavaju se često. Uspelo se je da se na njima borci samokritički osvrću na svoje greške. Od materijala politički komesari na četnim političkim sastancima prorađuju najčešće »Borbu«, »Omladinsku borbu«, »Ženu danas« i dr. U Brigadi je predviđen jedan niz tema koji odgovara nivou boraca, a do sada je ostvaren samo jednim malim delom.

Kod pojedinih četnih komesara još žive separatističke tendencije, nastojanje da zabašure greške svojih boraca i sl. Kod izvesnih komesara ima slučajeva da se povode za mišljenjem svojih nedovoljno svesnih boraca.

3. — Vojnički rad u pogledu izvršavanja zadataka zadovoljava. Držanje boraca u ofanzivnim operacijama je dobro, dok u defanzivnim akcijama pojavljuje se kolebanje. Uzrok ovome treba tražiti u nedovoljnem vaspitanju boraca u vojničkom smislu, kao i priličnoj mladosti Brigade. Vojničko delovanje Štaba brigade se oseća u izdavanju naređenja za izvršenje zadataka postavljenih pred Brigadu od strane viših štabova i u neposrednom vođenju bataljona, kojom prilikom članovi Štaba brigade donekle preuzimaju dužnosti odnosnih štabova bataljona. Kod štabova bataljona ne oseća se dovoljno samostalnosti, mada u ovom pogledu ima izuzetaka (Štab III bataljona). Komande četa, vodnici i desetari počinju da se osećaju u svojim jedinicama kao rukovodioci, ali to još ne može da zadovolji.

³ Simo Tadić

Praktičnog vojničkog rada — egzercira tako reći nema, a teorijski vojnički časovi održavaju se, prosečno, sedmično dva puta. Kod vojnih rukovodilaca oseća se volja za rad, ali oni se još nisu sposobili da i pod težim uslovima (česti pokreti i akcije) nađu vremena i za ovaj vid vojničkog rada. Povremeno se održavaju vojna savetovanja u okviru bataljona i Brigade, u vezi sa izvedenim akcijama.

4. — Po liniji kulturno-prosvetnog rada još je vrlo malo učinjeno. Kod svih bataljona formirani su kulturno-prosvetni odbori, ali u najviše slučajeva čitav njihov rad svodi se na organizaciju horova po četama, koji su tu i тамо naučili po neku pesmu. U ovom poglegu izdvaja se I bataljon čiji je kulturno-prosvetni odbor uspeo da pripremi dva manja skeča, kao i IV bataljon koji priprema izdavanje bataljonskog lista. Kod bataljona, nakon zauzeća Teslića, stvorene su biblioteke sa beletrističkom literaturom. Isto tako kod Štaba brigade ustanovili smo jednu biblioteku sa nešto beletrističke i marksističke literature.

Nepismenost je jedna od najvećih mrlja na licu Brigade. Broj nepismenih iznosi oko 121, od poslednjih izveštaja više 27. To dolazi otuda što se Brigada svakodnevno popunjava novim borcima a i u pogledu likvidacije nepismenosti kod starih vrlo malo je učinjeno.

5. — Rad SKOJ-a još ne zadovoljava, mada se od poslednjeg našeg izveštaja oseća napredak. Organizacija kao takva počinje da se vidi, ona živi i jače radi među omladinom. Sastanci SKOJ-evskih aktiva počinju da dobijaju svoju sadržinu. Rad se odvija po svim predviđenim sektorima. Uočava se kod njih nastojanje za učvršćivanjem i omasovljavanjem organizacije.

Brojno stanje SKOJ-a u Brigadi je sledeće: 18 aktiva sa 346 članova od kojih se 24 ne nalaze na licu (ranjeni i bolesni).

Na teorijskim sastancima SKOJ-evskih aktiva prorađivane su u zadnje vreme teme: »Sovjetska omladina«, »Lenjinski Komsomolac«, »Deca u bodljikavoj žici«, »Zadaci SKOJ-evskih organizacija u vojsci«, članci iz »Omladinske borbe« i slični materijal. Na radnim sastancima raspravljavaju se problemi iz života omladine u jedinicama u kojima rade. U svim bataljonom u poslednje vreme vršene su pripreme i održavani mitinzi za izbor delegata za I Antifašistički kongres omladine. Međutim, zbog prilično velike udaljenosti i stalnog pokreta Brigade u napred, naši delegati nisu mogli poći na Kongres.

6. — U dosadašnjim izveštajima nismo pisali o radu među ženama iz razloga što ih je onda bilo vrlo malo. mada smo

svesni toga da je trebalo pisati o tome bez obzira na njihov broj.

Brojno stanje svih žena u Brigadi je danas 56, od kojih dve nisu na licu (ranjene).

U partijskim čelijama predviđen je sektor rada po liniji žena. Pored svakodnevnog rada pojedinih odgovornih drugova iz jedinica, sa njima su održane i tri ženske bataljonske konferencije od strane politodela. Kod boraca, pa čak i vojno-političkih rukovodilaca nije još na dovoljnoj visini shvatanje značaja i uloge žene u narodno-oslobodilačkoj borbi. Zbog njihovog nedovoljnog vojničkog znanja i slabe političke spreme ide se pogrešnim pravcem, umesto osposobljavanja-još većem zapostavljanju.

Na održavanim sastancima raspravljano je o zadacima koji se danas pred žene postavljaju, kao i o tome šta sve one da urade da bi zauzele pravo mesto u jedinicama, koje im pripada. U dva bataljona na njihovim sastancima prorađena je tema »Žena i djeca u SSSR-u«, isto tako one prorađuju izvesne članke iz lista »Žena danas«. U partijsku organizaciju nije ušla još nijedna žena. Među njima ima veliki broj nepismenih, danas obuhvaćenih analfabetskim tečajevima.

7. — Od maja meseca 1942 godine pa do našeg dolaska na teritoriju Centralne Bosne neograničeno su gospodarile četničke bande po selima i uspele su da srpsko stanovništvo prilično zatruju svojom propagandom. Uspele su da ukorene shvatanje kod tog stanovništva da će se naša vojska masovno svetići za majske pokolje koje su oni vršili nad partizanskim bolnicama i posadama u ovim krajevima, tako da se je obično dešavalo da iz sela u koja mi dolazimo srpsko stanovništvo masovno beži. Ovo je u mnogome otežavalo rad na terenu. Isto tako delom je otežavalo ovaj rad i nepravilan odnos pojedinih boraca prema privatnom vlasništvu. No i pored ovoga rad na terenu donekle zadovoljava. Održana je 61 konferencija po zaseocima i selima kuda je naša Brigada prolazila, na kojima je prisustvovalo oko 1200 ljudi. Među ovim konferencijama bilo je čisto ženskih. Pored ovoga održana su i dva zbora u selima Čečavi i Liplju na kojima je prisustvovalo po više stotina ljudi. Na održanom zboru u Tesliću, na kome je bilo prisutno preko 450 duša, govorio je, pored ostalih drugova iz Štaba divizije i I Brigade, i jedan član iz politodela. Na ovim konferencijama i zborovima narodu je objašnjavana linija narodno-oslobodilačke borbe, kao i sve ostalo u vezi sa time. U više mesta birani su po većim zaseocima i selima N.O. Odbori. Ove konferencije i zborovi uticali su da se odbegli narod vraćao kućama a one su u mnogome koristile da se zavedeni

četnici takođe postepeno vraćaju. No ni iz daleka se ne može reći da se ovo stanovništvo putem ovih konferencija i zborova preorijentisalo na našu stranu. Ono se danas u većini uverilo u četničke laži i uglavnom pasivno posmatra dalji razvoj događaja, koji će ih, razumljivo, opredeliti na našu stranu.

Muslimanski deo stanovništva svuda nas je sa vidnim raspoloženjem primao, ali to nije išlo tako daleko da bismo uspeli da ih mobilišemo u vojsku.

Katolički deo stanovništva je u manjini u ovom kraju i prema nama se, specijalno onaj u okolini Kotor Varoši, neprijateljski odnosi dobrim delom.

Kao što smo gore naveli, rad na terenu je donekle ometao nepravilan odnos pojedinih boraca prema privatnom vlasništvu (pljačka), te da bi se ovome jedanput učinio kraj, 22-XII-1942 godine streljana su dva borca iz I bataljona. Ovom prilikom drugovi iz bataljonskog partijskog biroa kolebali su se da zauzmu pravilan stav, ali zahvaljujući ukazanoj im pomoći part. organizacija dala je predlog za poslednju kaznu. Otada pa nadalje opaža se da su svi borci shvatili da se više neće nikome dozvoliti, pa ma ko to bio, da se blatom baca na našu narodno-oslobodilačku vojsku.

8. — Rad sa kandidatima od prošlog našeg izveštaja nije se u mnogome poboljšao. Razlozi leže najviše u tome što ni sami drugovi partijci koji rade sa njima nisu na dovoljnoj visini da bi im mogli pomoći. Često se dešava kod pojedinih drugova partijaca da kandidatima ne postavljaju konkretnе zadatke da bi ih na njima proverili. Isto tako retko praktikuju zakazivanje sastanaka sa odnosnim kandidatima. Isto tako desi se često da iz budi bilo kojih beznačajnih razloga kandidati ne budu pozvani na teorijski sastanak pojedine partijske celije.

Brojno stanje kandidata je 76, od kojih 12 nije na licu (ranjenih i bolesnih).

9. — Rad zamenika političkog komesara Brigade u celini zadovoljava. Nedostatak mu je u nedovoljnoj čvrstini u rukovođenju part. organizacijom, a naročito u rukovođenju štabskom part. jedinicom, gde bi, s obzirom na nedovoljnu partijnost, nekritičnost i nedisciplinovanost naročito komandanta), trebalo nastupiti sa više čvrstine.

Naš rad.— Pored svakodnevne pomoći političkim i partijskim rukovodiocima, kao i čitavim štabovima preko štabskih jedinica, učinili smo još i sledeće: prisustvovali smo na 15 part. sastanaka — biroa i celija. Isto tako formirali smo iz Teslića i okoline jednu part. jedinicu na terenu i pomagali je praktičnim savetima u radu.

Prisustvovali smo na 12 političkih sastanaka komesara u bataljonima i Brigadi i sa njima vršili proradu raznog materijala i izrađivali planove za dalji politički rad kako u vojnim jedinicama tako i na terenu.

Održali smo 4 sastanka sa komitetima SKOJ-a po bataljonima i, kao što smo već naveli, tri bataljonske konferencije sa ženama, opet dajući potrebne upute za organizovanje što boljeg rada.

Takođe postarali smo se za stvaranje bataljonskih biblioteka u I, II bataljonu i Stabu brigade, kod III i IV bataljona ovo su uradili politički komesari tih bataljona.

Uspeli smo da organizujemo umnožavanje nekoliko referata za partijske organizacije, nešto materijala za SKOJ (teme, zbirka pesama, zbirka recitacija).

Na terenu smo pomagali formiranje N.O.O. i na konferencijama i zborovima istupali kao govornici. U Tesliću smo prisustvovali sastanku naših simpatizera na kome je formirana i komanda mesta, koju smo kasnije pomagali savetima u radu. Na zboru u Tesliću istupio je kao govornik jedan član politodela.

Dobro bi bilo kada bi nam poslali, ako imate mogućnosti, po jedan primerak od materijala koji je skoro izašao i tako u buduće (Istorijski VKP (b) i sl.).

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politodjel:
Savo K. Brković
Zivorad Ljubičić
Ljubica M. Đorđević

BR. 50

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA SEKTORA BOSANSKO GRAHOVO OD 11 JANUARA 1943 GOD. VRHOVnom ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O SITUACIJI NA SEKTORU I O BROJNOM STANJU I RASPOREDU JEDINICA¹

KOMANDANT
SEKTORA BOS. GRAHOVO
11-I-1943 god.
Položaj

Izveštaj o radu

VRHOVnom ŠTABU N.O.V. i P.O.J.

Položaj

I-2 ovog meseca uveče stigao sam u Grahovo i od Štaba Dinarskog bataljona dobio sledeći izveštaj:

1) da se na položaju Jelino Polje nalazi jedna četa njihovog bataljona jačine 52 borca i zaštitnica komande mesta Bos. Petrovac jačine 26 ljudi;

2) da se na položaju Stožišta nalazi druga njihova četa jačine 62 borca sa jednim teškim mitraljezom;

3) da se u D. Tiškovcu nalazi zaštita komande mesta Drvar sa 21 borcem i oko 60 partizana iz D. Tiškovca koji su tih dana dobili puške i nisu još bili formirani u četu.

Na Jelinom Polju se nalazila i zaštitnica komande mesta Bos. Grahovo.

Istog dana na putu za Grahovo sreo sam kurire Ličkog područnog bataljona i napisao naređenje tom bataljonu da dostavi izveštaj o brojnom stanju i naoružanju bataljona, fizičkom i moralnom stanju ljudstva, podatke o komandnom kadru, gde se nalazi, dosadašnji rad, podatke o neprijatelju, sopstvene i neprijateljske namere, saopštio sam mu da će biti pod mojom komandom i da mi pošalje dva kurira.

II — Sutradan sam obišao položaj Jelino Polje, izvršio izvesne izmene u pogledu službe i smeštaja jedinica i naredio da se četa sa Stožišta prebaci u sastav bataljona. Uveče na sastanku sa Štabom bataljona predložio sam im i obrazložio potrebu formiranja i treće čete, iako je brojno stanje bataljona malo (131). Ovo sam smatrao potrebnim radi lakšeg komando-

¹ Original, pisan na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 26-2, k. 7 A.

vanja i vršenja službe, jer ne dolazi do cepanja čete; drugo, radi osposobljavanja novih rukovodilaca, kojima je lakše da se snađu sa manjim nego odjednom sa većim jedinicama, a sa perspektivom skore popune bataljona. Drugovi su to primili i pristupili izvođenju. Formirane su tri čete sa po 40 boraca.

Preformirani bataljon je dobio sektor Jelino Polje i kontrolu pravca Suho Polje — Risovac koji se dотле nije kontrolisao.

III — 5 ovog m-ca obišao sam zaštitnice komande mesta Drvar i Bos. Petrovac koje su prebačene na sektor Stožišta, zatim sam u D. Tiškovcu formirao I četu Drvarskog područnog bataljona od partizana iz Tiškovca i zaštitnice komande mesta Grahovo kojih je bilo oko 20. Četa ima 51 borca. Ostatak od 39 boraca iz Tiškovca i zaštitnice upućen je na Stožišta radi formiranja još dveju četa. Od ovih 39 boraca i 24 iz zaštitnice Drvara i Petrovca, koji su odabrani kao sposobni za jedinicu, formirane su II i III četa područnog bataljona, s tim da se ove čete popune od prve grupe novih boraca koji dodu iz Drvara.

Istoga dana dobio sam izveštaj od novoformiranog I ud.[arnog] bat.[aljona] III ličkog part. odreda da će se on prebaciti u G. Tiškovac i da je sada u formiranju i II ud.[arni] bataljon koji će ostati za zatvaranje pravca prema Srbu.

Bataljonu sam dao direktive za rad — dejstvo u pravcu žel. pruge Gračac — Knin, na prostoru južno od Otrića.

Sutradan sam održao sastanak sa komandantom III ličkog odreda i dao direktive za rad oba bataljona u smislu već izdatih direktiva I ud. bataljonu. Ovoga dana je stiglo iz Drvara 75 novih boraca, od kojih sam 34 dodelio Dinarskom bataljonu, a 41 Drvarskom područnom bataljonu. Posle ovoga Dinarski je brojao 167, a Drvarski 152 borca.

Uveče sam održao sastanak sa Štabom Dinarskog i Primorskog bataljona koji je u Grahovo stigao 5-og, kada sam ja bio na terenu. Dnevni red sastanka: izveštaj o stanju po bataljonima, zadaci i razno.

Primorski bataljon je došao bez komesara bataljona i zamjenika komandanta, koji su upućeni na teren sa gerilskim grupama. Poslate su tri grupe sa ukupno 68 boraca. Na mesto ovih bataljon je dobio 70 novodošlih partizana, tako da sada broji 135 boraca.

Bataljonu sam dao zadatak: izviđanje i zatvaranje pravca Risovac — Suho Polje — Golubić, s tim da se pojača vojno-politički rad, pošto na zadatak ide svakog dana po jedan vod. Bataljon ima dve čete. Postavio sam pitanje Stabu IV operativne zone za popunu Štaba bataljona, a ukoliko dođe još nešto novih boraca mislim da se i ovde formiraju tri čete. Ovde se

zasad pitanje kadra za novu četu ne može rešiti u samom bataljonu.

IV — Dinarskom bataljonu dao sam zadatak da 7-og uveče posle dnevnog izviđanja izvrši prepad na neprijateljske objavnice kod zaseoka Radoši — Strmica i kod sela Golubića. Delovi koji su te zadatke dobili nisu izvršili iz proste neodlučnosti. Područnom bataljonu je postavljen zadatak napada na objavnicu iznad utvrđenja Graba. Ukazao sam na štetnost ovakvih pojava i oštro postavio da se ovakvi slučajevi ne ponavljaju.

V — 8-og ujutru krenuo sam za Vrliku. Usput sam obišao Dinarski obaveštajni punkt i pozvao komandanta Kninskog bataljona, koji je u formiranju, na sastanku u Vrlici. U obaveštajnom punktu sam doznao da obaveštajac iz Knina ne dobija podatke direktno iz štabova već, preko pojedinih lica, od četničkih vojvoda i oficira, kao i to da je partiski obuhvaćen.

VI — 9-og ujutru održan je zajednički sastanak komandanta² i komesara³ III dalmat. brigade, druga Mirka iz P. K. za Dalmaciju i druga Milića⁴ iz Štaba IV operativne zone. Na sastanku smo doneli sledeće zaključke:

- a) da dva bataljona koja su već bila na prostoriji južno od Knina i dalje ostanu tu sa zadatkom dejstva na žel. pruzi Knin — Drniš i napada na četničke grupe koje su razmeštene po selima oko komunikacije;
- b) da treći bataljon ove brigade i dalje ostane za zatvaranje pravca Sinj — Vrlika na prostoru oko Ribarića, s tim da se aktivnije angažuje u napadu na manje ustaške grupe;
- v) da se Kninski bataljon, pošto nas je komandant ovog bataljona pri kraju sastanka upoznao sa stanjem u njemu, stavi pod komandu III dalmat. brigade i da sa njena dva bataljona dejstvuje na prostoru južno od Knina. Taj bataljon broji 82 borca, naoružanih puškama i sa nešto bombi, bez automatskih oruđa. Bataljon ima samo komandanta, ali će part. organizacija za koji dan postaviti komesara;
- g) da je usled odlaska bataljona III brigade sa prostorije Muća potrebno da se bataljon II proleterske divizije aktivnije angažuje na prostoru severno od Sinja, kako bi vezao veće snage i time otežao jače i dublje ispadne na oslobođenu teritoriju Srednje Dalmacije;
- d) da je potrebno izdati jedan letak za sela Kninske Krajine, gde četnici vrše jak teror i prisilnu mobilizaciju. Part. organizacija će ovo učiniti;

² Branko Dude

³ Ante Roje

⁴ Maks Baće, obaveštajni oficir

đ) po pitanju mobilizacije novih snaga part. organizacija je na osnovu naređenja Glavnog štaba za Hrvatsku već preduzela mere za izradu plana za mobilizaciju.

VII — Posle mog dolaska na ovaj sektor je poslato: 1 teški bacač, 1 laki mitraljez i tri puškomitraljeza. Bacač i jedan puškomitraljez dodelio sam Dinarskom bataljonu, laki mitraljez Primorskom, jedan puškomitraljez Drvarskom područnom i jedan puškomitraljez Kninskom bataljonu. U pregledu naoružanja vidi se stanje po jedinicama.

VIII — U svim jedinicama oseća se nedostatak kadrova. Naročito u novoformiranim jedinicama kadrovi su neiskusni i neoprovani, a i borci takođe.

Moral kod jedinica na dosta dobroj visini. Fizičko stanje dobro. Borbenost ne odgovara fizičkom i moralnom stanju. Jedinicama nedostaje vojnička izvežbanost i nemaju potrebne čvrstine.

IX — Za sve jedinice izdao sam mali program za izvođenje obuke (vojničke).

X — Odmah po dolasku u Grahovo naredio sam komandi mesta da organizuje skidanje žičanih prepreka oko grada i rušenje bunkera, kao i pripremu prostorija za smeštaj jedinica. I na jednom i na drugom poslu se radi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant,
Ljubiša³

³ Ljubiša Jovanović

BR. 51

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 12 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O BORBAMA PETE DIVIZIJE NA MANJAČI
I KOD OMARSKA, O RUŠENJU KOMUNIKACIJA I O USPO-
STAVLJANJU VEZE SA SLAVONSKIM JEDINICAMA¹**

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 33 —
12-I 1943 g.
— Položaj —

**VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ
za »Op-O«²**

- 1) Od V N.O.U. divizije primili smo izveštaj u sledećem:
 - a) Jedinice IV i III krajiške brigade očistile su Manjaču³ od četničkih bandi i proterale ih prema Banja Luci. Četnici su bežali bez jačeg otpora. Zarobljeno je 5 četnika.
 - b) Dva bataljona I krajiške brigade napali su neprijateljske posade kod Omarske, na pruzi Prijedor — Banja Luka. Neprijatelj je imao velike gubitke. Pruga je pokidana na nekoliko mesta. Naši gubici: 15 lakše ranjenih. Nismo još dobili detaljan izveštaj.⁴
 - v) Neprijatelj nije pravio nikakav pokret iz Sanskog Mosta i Jajca prema našim jedinicama.
- 2) Preduzeli smo mere da se što jače poruše sve komunikacije koje vode od neprijateljskih garnizona prema oslobođenoj teritoriji. Naredili smo i rušenje komunikacije Čađavica — Ključ kod Klokočovca.⁵
- 3) Preduzeli smo mere da jedinice IV divizije⁶ koje operišu na prostoru Karan — Kozara — Lijevče Polje što pre uspostave vezu sa jedinicama iz Slavonije i da osiguraju pre-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/2, k. 407.

² Operativni otsjek

³ Prema dokumentima Vrhovnog štaba (od 4 i 13 januara, koji se nalaze u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1 a i 7/1 a, k. 9), čišćenje je izvršeno 7 i 8 januara.

⁴ Vidi dok. br. 205.

⁵ Vidi dok. br. 52.

⁶ Druga i Peta krajiška NOU brigada. Vidi dok. br. 20.

bacivanje petorice drugova sovjetskih oficira⁷ preko Kozare i nas do V. Š.

4) Šaljemo tri kurira, prema vašem naredenju, za vezu između vas i nas.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba,
B.

Komandant,
K.⁸

BR. 52

**NAREĐENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 12 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE NOU DIVI-
ZIJE ZA USPOSTAVLJANJE VEZE SA SLAVONSKIM PAR-
TIZANSKIM JEDINICAMA I RUŠENJE KOMUNIKACIJA
KOJE VODE NA SLOBODNU TERITORIJU⁹**

STAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 34
12-I 1943 g.
— Položaj —

ŠTABU IV N.O.U. DIVIZIJE

Potrebno je da jedinice vaše divizije, koje operišu na prostoru Karan — Kozara — Lijevče Polje (naročito V kozarska brigada), što pre uspostave vezu sa našim jedinicama iz Slavonije, gde se nalazi 5 drugova sovjetskih oficira. Kad se uspostavi veza potrebno je da se sovjetski oficiri dovedu do Štaba korpusa sa sigurnom pravnjom. Prilikom prebacivanja njihovog iz Slavonije u Kozaru treba voditi računa o njihovoj potpunoj bezbednosti.

Sve puteve koji vode iz neprijateljskih garnizona prema oslobođenoj teritoriji, kuda bi mogli proći tenkovi, treba ne-

⁷ Odnosi se na sovjetske oficire koje je jedna četa Trećeg bataljona Kalničkog NOP odreda oslobođila iz njemačkog zarobljeništva kod Klanjca. Vidi tom V, knj. 9, dok br. 73.

⁸ Kosta Nad

⁹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 407.

prekidno rušiti i na pogodnim mestima stavljati nagazne mine,
sa kojima raspolaže ta divizija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba,
B.

Komandant,
K.

BR. 53

**NAREĐENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 12 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PETE DIVIZIJE ZA
RUŠENJE KOMUNIKACIJA BANJA LUKA—SITNICA, JAJ-
CE—MRKONJIĆ GRAD I SANSKI MOST—KLJUČ¹**

STAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 34
— Položaj —

ŠTABU V N.O.U. DIVIZIJE

Potrebno je da sredstvom mobilisanih seljaka, u vezi sa narodnooslobodilačkim vlastima u pozadini, pristupite neprekidnom rušenju sledećih puteva:

Banja Luka — Sitnica
Jajce — Mrkonjić Grad
Čađavica — Ključ kod Klokotovca
Sanski Most — Ključ s obe strane reke Sane.

Na podesnim mestima blizu naših zaseda treba postaviti i nagazne mine sa kojima raspolažete.

Sve ove mere treba preduzeti da bi se otklonila opasnost iznenadenja i brzog prodora u slučaju da neprijatelj pokuša izvesti ma kakvu akciju protiv oslobođene teritorije.

Najbudnije treba pratiti sve promene u garnizonima Banja Luka, Prijedor i Sanski Most. Naročito o najvažnijem garnizonu, Banjoj Luci, neobavešteni smo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba,
B.

Komandant,

¹ Kosta Nad

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 407.

BR. 54

NAREĐENJE ŠTABA PRVE BRIGADE PRVE PROLETERSKE NOU DIVIZIJE OD 12 JANUARA 1943 GOD. KOMANDI TOPOVSKOG ODJELJENJA ZA POKRET PRAVCEM KARAČ—PRIBINIĆ—OSIVICA¹

STAB I PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Br. 95
12 januar 1943 g.

KOMANDI TOPOVSKOG ODJELJENJA

1. U toku današnjeg dana poslaćemo vam 15 boraca, kako bi popunili vaše novo odjeljenje. Takođe ćemo poslati pet kojna koji će vam omogućiti transport municije.

2. U toku sljedećih dana naše jedinice poći će u akciju. Sa tim jedinicama ići će i vaše odjeljenje (oba topa, sa potrebnim brojem metaka).

3. Sjutra, 13 ov. m. rano ujutru, najkasnije u 6 časova, krenućete sljedećim pravcem: Karač — G. Šnjegotina (pored Štaba divizije) — Pribinić (odatle preko Štaba III brigade²) — Osivica, gdje ćete stupiti u vezu sa nama.

Pri prolazu pored Štaba divizije trebate se raspitati gdje se nalazi Štab III brigade, kako bi vas on preko svojih jedinica uputio za s. Osivica, vašu krajnju tačku u toku sjutrašnjeg dana.

Važno je da se povežete sa jedinicama ili Štabom III brigade, kako biste znali njihov raspored radi vašeg kretanja drumom. Naime, ako naše jedinice drže G. Teslić, vi možete drumom do pred G. Teslić, gdje ćete morati pregaziti rijeku, koja je gazna pa odatle ponova dobrim putem, preko s. Ljeljuh na s. Rankovići i zatim u s. Osivica. Pošto je s. Osivica vrlo velika, vi se nećete smještati u njene prve kuće na koje naiđete, već ćete produžiti i smjestiti se u zaseoku koji se naslanja, tj. koji je najbliži selu Radnja, gdje ćemo se mi nalaziti i gdje ćete sa nama uhvatiti vezu. Naravno, i u samoj Osivici biće jedan naš bataljon.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, bez potpisa, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1, k. 709.

² Treće krajiške NOU brigade

Znači, morate biti pažljivi i tačno znati dokle možete ići cestom, kako vam ne bi propala oruđa. Taj pravac vam je mnogo zgodniji jer svuda možete vući topove; inače, ako bi krenuli preko Kokora, morali bi topove tovariti.

Uostalom, kada budete naišli pored Štaba divizije, vi im izložite ovaj pravac, pa ako vam oni promijene isti, onda po tome postupite, jer oni bolje poznaju situaciju na tom sektoru. Važno je da vi sutra uveće budete u s. Osivica, a kojim ćete putem ići to zavisi od situacije i terena.

4. Rezervnu municiju ostavite, s tim što ćete ostaviti stražu i potrebne konje za evakuaciju ukoliko to bude trebalo.

5. Šaljemo vam dva konja sa amovima za top.

6. Ako nemate znaće raspoznavanja, uzmite ih od Štaba divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade,
Politkom,

Komandant,

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 12 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O JAČINI I RASPOREDU NEPRIJATELJA U JAJCU I BUGOJNU¹

ŠTAB
III KRAJIŠKOG ODREDA
NOP. i D. VOJSKE JUGOSLAVIJE
Broj sl.
Dne 12 januara 1943

ŠTABU I BOSANSKOG KORPUSA (za O. S.)

Danas smo od našeg obavještajca² dobili slijedeći izvještaj:
»Primio sam izvještaj iz Bugojna i Jajca. U Bugojnu ima: 1000 ustaša, jedna oklopna kola, jedan tenk, 3 teretna automobila, 2 topa, 2 bacača, 45 mitraljeza, dosta municije. Javljuju mi iz Bugojna da su ustaše tvrdo riješili braniti grad.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 16/12, k. 407 A.

² Dedo Kršlak

Jajce imade: 400 Njemaca, 3—400 ustaša i oko 500 domobrana. Oko Jajca sprovode žicu kroz koju će biti sprovedena struja.«

Sa druge strane o Jajcu smo dobili izvještaj koji navodi da u Jajcu ima 4 kompanije³ Njemaca, 3 satnije ustaša i oko 560 domobrana, kao i 2 topa (ranije je bilo 4 tenka ali su 2 otišla, znači: još 2 tenka). Koliko je bacača ne zna, a napominje da ih ima na Čusinama. Topovi su na Armanima. Magacini su im u Klosteru, Gradu, u Tomaševiću i u fabrici. Bunkeri su im preko Careva Polja, preko Baščeluka i dolje do Vrbasa. Sa one strane Vrbasa nema još nikakvih utvrđenja. Čusine su utvrdili žicom — utvrdili su i Kik, spleli žicu i bacili nagazne mine. Na Kiku se nalazi 40 Njemaca i 2 satnije domobrana.

I ovaj napominje da misle pustiti struju kroz žicu.

S treće strane opet iz Jajca javljaju nam da u Jajcu ima oko 3300 neprijateljskih snaga ukupno i obećavaju da će od jednog oficira dobiti plan o utvrđenjima, žicu i struji i uputiti nam ga.

S drug. pozdravom:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamjenik politkoma
Bl. Alandić⁴

(M. P.)

³ čete

⁴ Blažo Orlandić. Poginuo krajem 1943 godine.

BR. 56

**ŠTAB PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA DOSTAVLJA,
13 JANUARA 1943 GOD., POTČINJENIM JEDINICAMA
UPUTSTVO ŠTABA DRUGE KRAJIŠKE NOU BRIGADE O
NAČINU IZVOĐENJA NOĆNOG NAPADA¹**

ŠTAB
I BOS. N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 37
dne 13-I-1943

ŠTABU IV i V N.O.U. DIVIZIJE
ŠTABU I DIVIZIONA
ŠTABU III KRAJ. N.O.P. ODREDA

Štab II Kraj. N.O.U. brigade izdao je slijedeće:

UPUTSTVO ZA NOĆNI NAPAD — RAD BOMBAŠA

Noćni napad se vrši iz razloga što nas noću neprijatelj ne vidi i prema tome ne može nas tačno gađati, što znači da ćemo noću imati uvijek manje gubitaka. Što smo noću u mogućnosti da iznenadimo neprijatelja, tj. u smislu iznenađenja po vremenu, odnosno da ga nađemo na spavanju, kao i iznenađenje što možemo da napadnemo ono mjesto koje hoćemo i koje je nama najpovoljnije. Danju, pošto nas neprijatelj vidi, ne možemo sve to činiti. Dalje, noću možemo prići neprijatelju vrlo blizu a da nas ne primijeti, kao i to što možemo slati svoje djelove u pozadinu neprijateljskog položaja koji će pokidati veze i dezorganizovati neprijatelja kao i vršiti napad s leđa, što stvara utisak kod neprijatelja da će biti uhvaćen, a neprijatelj ne može podesiti nikada odbranu na sve strane. Kada se sve ovo uzme u obzir, jasno je da i mi dalje moramo ostati pri vršenju noćnih napada kao gotovo jedinog vida napada.

Napad na gradove: Ovaj napad dijelimo na dva dijela i to:

Prvi dio: uništenje spoljne odbrane, i drugi dio: uništenje unutrašnje odbrane.

Uništenje spoljne odbrane:

Ovdje se kao najvažnije postavlja zauzimanje pojedinih tačaka oko grada, tj. na svakom sektoru po jedne tačke. Razlozi za ovo su što će se zauzećem jedne tačke stvoriti mogućnost:

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 4/5, k. 407.

- 1) Bočnog dejstva lijevo i desno od neprijateljskog položaja, koju odbranu neprijatelj ne može dati.
- 2) Dejstvo iz pozadine i napad s leđa na neprijateljske objekte.
- 3) Prodor u dubinu i dezorganizovanje neprijateljske odbrane.

Svaka od ovih mogućnosti posebno uslovljava pad neprijateljskog položaja, a kada se prema konkretnoj situaciji kombinuju ove mogućnosti, sigurno je da neprijateljski položaj mora pasti.

Tok napada:

1) Izviđanje: Jedan veliki procenat uspješnog napada sačinjava dnevno izviđanje koje obuhvata: 1. izviđanje u cilju saznanja kakav je sistem odbrane primijenio neprijatelj, 2. koje su tačke na neprijateljskom položaju najtvrdje, a koje najmanje utvrđene, 3. približan raspored neprijateljskih automatskih oruđa i pješadije, 4. mjesto gdje se najlakše može vršiti prodor, 5. rasmatranje terena i to: polazeći od nas pa do neprijateljskog položaja, kao i pozadi ukoliko je to moguće. Prema rezultatu izviđanja, kao i ostalim prikupljenim podacima stvara se plan napada.

2) Približavanje neprijatelju:

Kretanje do razvijanja u streljački stroj vrši se u jednoj ili više kolona, sa težnjom da se u kolonama što više približi neprijatelju, iz razloga što je kretanje kolonom mnogo lakše i brže. Kolone ispred sebe isturaju patrole čiji [je] zadatak da osluškivanjem ustanove gdje je neprijatelj, kao i da onemoguće neprijatelju da iz zasjede dočeka kolonu ili da kolona naleti na neprijatelja. Kretanje u koloni mora biti oprezno i tiho. Rastojanje između pojedinih kolona je toliko koliko treba za razvijanje u streljački stroj. Obuku u ovakovom kretanju treba vršiti.

Razvijanje u streljački stroj vrši se onda kada osjetimo da bi nas neprijatelj mogao primijetiti i svojom vatrom iz pušaka i mitraljeza nam nanijeti gubitke. Treba vršiti podjelu na manje kolone prije razvijanja u streljački stroj, iz razloga što je razvijanje iz dugačke kolone otežano. Kretanje streljačkim strojem se vrši također oprezno, pa čak u izvjesnim prilikama se može i bauljati (puzati). Kada se razvijemo u streljački stroj, treba isturiti više patrola ispred sebe, obično svaki vod po jednu patrolu. Streljačkim strojem se krećemo što je moguće bliže neprijatelju, do jurišnog otstojanja oko 50—150 metara, što zavisi od neprijatelja i terena. Ovo otstojanje je takvo da ne trpimo gubitke ni od ručnih bombi, a ni od neprijateljskih teških oruđa. Streljački stroj se zaustavlja i svaki

strijelac da zauzima sebi zaklon kako bi bio zaštićen i od puščane i od mitraljeske vatre, a opreznost i tišina mora biti najveća. Tada otpočinje rad bombaških odjeljenja i patrole za sjećenje žice.

Za vrijeme dok bombaška odjeljenja vrše svoj zadatak, patrole za sjećenje žice približavaju se pužajući žici i kod kolja istu sijeku na cijeloj dužini ispred svoje jedinice i izvještavaju na kojim su mjestima presjekli žicu, kako bi se pri jurišu moglo na tim mjestima probijati jedinice.

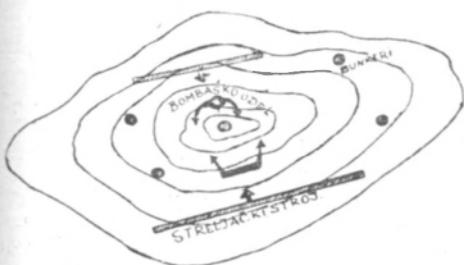
Bombaška odjeljenja: Njihov zadatak je velik i svestran, na njima leži glavni dio zadatka, oni su ti koji treba da izvrše prodor, oni su ti koji treba da osvoje bunkere. Radi ovoga, ovim drugovima i u vojničkom i u političkom pogledu treba posvetiti najveću pažnju.

Zadatak pješadije je: da uništi i progoni neprijateljsku pješadiju i ostale djelove neprijateljske vojske.

Rad bombaša: Prvi slučaj: kad imamo na vrhu veliki bunker a ispod njega male bunkere. Ovdje se napad vrši sa

dvije strane, dok se dvije ostavljaju neprijatelju za bježanje. Veliki bunker na vrhu ima zadatak da štiti male, tj. ukoliko bi mi zauzeli koji mali bunker, da nas vatrom iz velikog bunkera istjera; zato mi vršimo napad bombašima prvo na veliki bunker. Daljina od velikog bunkera do malih je različita, što zavisi od terena: obič-

no od 100 metara i više. Redovno, kod ovog sistema, neprijatelj nema okolo žice, jer bi ogradijanjem sam sebe blokirao, a ne bi mogao ni otstupiti. Svako bombaško odjeljenje se sastoji od tri bombaša, puškomitraljesca i pomoćnika. Uloga trećeg bombaša je rezervna i isti se upotrebljava u slučaju da neki od bombaša bude ranjen ili pogine. Puškomitraljezac i rezervni bombaš se zaustavljaju ispred velikog bunkera pošto se pret-hodno cijelo bombaško odjeljenje probije između malih i otvara vatru na puškarnice bunkera. Jedan bombaš prilazi s jedne, a drugi s druge strane bunkera i bacaju bombe u bunker, a ako je isti pokriven, benzinske flaše i bombe na puškarnice i prozore bunkera. To isto radi i drugo bombaško odjeljenje sa druge strane. Čim su bombaši bacili bombe, puškomitraljesci trče ka bunkeru, tuku posadu bunkera koja bježi ili ukoliko se koji

još zadržao u bunkeru. Cio ovaj rad mora biti brz i energičan, ne smije biti oklijevanja. Bunker se odmah pali. Istovremeno kada se vrši napad na gornji veliki bunker, prema broju bombaških odjeljenja organizuje se napad i na male bunkere, a kada se primijeti da neprijatelj počne bježati, ili je pokoleban, vrši se juriš. Do juriša ne smije se čuti ni glasa, sem bombaša koji zauzećem bunkera pozivaju drugove. Neprijatelj će početi otstupati i kolebiti se čim osjeti da je jedan bunker zauzet.

Drugi slučaj: kada nema gornjeg velikog bunkera. U ovom slučaju na svaki bunker se šalje po jedno bombaško odjeljenje. Prema broju bombaških odjeljenja napašće se toliki broj bunkera. Za napad se biraju bunkeri kojima je najlakše prići i nije potrebno napadati sve bunkere. Bombaško odjeljenje prilazi bunkeru i puškomitralskac otvara vatru na puškarnice, a jedan bombaš prilazi s jedne, a drugi sa druge strane i bacaju bombe ili flaše sa benzinom. Kada su bombaši bacili bombe, puškomitralskac pritrcava bunkeru i vatrom tuče neprijatelja koji otstupa ili ako se koji još zadržao u bunkeru. Uloga puškomitralsca i u prvom i u drugom slučaju je: da privuče neprijateljsku vatru na sebe i svojom vatrom da spriječi neprijatelja u gađanju, čime omogućuje prilazak bombaša bunkeru. Kada se primijeti da neprijatelj počne da se koleba i otstupa, pješadija vrši juriš.

U obadva ova slučaja glavna neprijateljska snaga, tj. pješadija je u samim bunkerima, dok ispred bunkera nema neprijateljske pješadije. Ovakav sistem neprijatelj je prisiljen da upotrebljava radi nedostatka dovoljnog broja vojnika, jer ovakav sistem omogućava malobrojnu posadu. Ovakav način odbrane je vrlo dobar i efikasan za dnevne borbe, ali za noćne borbe je slab i nedovoljan, radi čega ga neprijatelj u posljednje vrijeme izbjegava. Rastojanje između bunkera je veliko, tako da se naša mala i vješta bombaška odjeljenja mogu uvijek provući.

Treći slučaj je kada se neprijatelj razvio u strijelce i za svoj streljački stroj je iskopao duboke rovove, a za puškomitralsce i mitraljeze je izgradio malo teže uočljive zemljane bunkere. Ovdje glavna neprijateljska snaga je raširena i u rovu. Kod ovog sistema neprijatelj ima redovno žicu ispred rova koja otežava naše prodiranje ka neprijatelju, olakšava povlačenje. Neprijatelj može imati nekoliko uzastopno iskopanih linija rovova.

Nedostatak ovog sistema jeste taj što je neprijatelj vrlo raštrkan uslijed nedovoljnog broja vojnika, strijelac od strijelca 10 pa i više metara, i što se osjeća sigurnim sve dotle dok ne počne otstupati jedan vojnik, a čim počne otstupati jedan,

odmah lijevo i desno od njega bježe i drugi i tako se ospe po cijelom položaju, koji vrlo brzo ostaje prazan. Iz ovoga se jasno vidi da je težište zauzeti jedan dio rova odakle ćemo moći dejstvovati lijevo i desno, kao i s leđa, i u koji se zauzeti dio položaja mogu ubacivati jedinice koje će širiti prodor lijevo i desno. Neprijatelj kada izgubi jedan dio (rova) ne može više dati ozbiljan otpor jer je time načet njegov sistem odbrane, a čim je načet, neprijatelj postaje nesigurnim, moral naglo pada i on mora da bježi.

Kako ćemo zauzeti dio rovova: Opet pomoću bombaša. Bombaško odjeljenje ide u sredinu između dva neprijateljska automatska oruđa, tj. ide na pješadiju-strijelce na koje puškomitraljezac otvara vatru ispred sebe, a bombaši lijevo i desno bacaju bombe u rov, ubijajući iz puške ako bomba nije ubila onog neprijateljskog vojnika ispred njih, i odmah jedan dejstvuje lijevo, a jedan desno po dužini neprijateljskog rova, i to bacajući bombe i gađajući iz puške; također ovdje odmah dolazi i puškomitraljezac koji pomaže dejstvom svoje bombaško odjeljenje. Potrebno je odmah u ovaj zauzeti dio rova ubaciti desetinu, a poslije i više, koji će širiti prodor dejstvujući lijevo i desno.

Prema neprijateljskim automatskim oruđima se postavljaju lijevo i desno od bombaškog odjeljenja puškomitraljezi koji nisu u sastavu bombaških odjeljenja, koji imaju zadatak da tuku neprijateljske puškomitraljeze onemogućujući ih da gađaju bombaško odjeljenje i privlačeći vatru neprijateljskih strijelaca i puškomitraljeza na sebe, tako da neprijatelj ne zna gdje je bombaško odjeljenje. Kada se osjeti da se neprijatelj koleba, što dolazi odmah poslije prodora i paljenja bunkera i objekata, prelazi se na juriš na cijeloj liniji.

U sva tri slučaja do juriša mora da vlada potpuna tišina, a juriš traje dok se ne zauzmu bunkerji ili rovovi, poslije čega opet nastaje grobna tišina i u tišini se pale objekti po rovovima, a osluškuje se kuda neprijatelj otstupa, da bi se mogao progoniti ili zarobiti.

Poslije ovakvog izvršenog juriša ne smije se oklijevati ni jednog momenta, već odmah slati kolone koje će sjeći otstupnicu neprijatelju i zarobljavati ga i razbijati tjerajući ga i s leđa, tj. jureći za njim. Na ovaj način, ukoliko ne zarobimo neprijatelja, mi ćemo ga potpuno razbiti, sutradan ćemo vaditi jednog po jednog iz žbunja.

U ovome slučaju, kada je glavna neprijateljska snaga na spoljnim položajima oko grada, potrebno je na istima poslije zauzeća ostaviti manje snage, koje će vršiti pretres terena i hvatati neprijatelja razbijenog.

Iz cijelog izlaganja jasno se vidi da najveću pažnju treba posvetiti obuci bombaških odjeljenja. Bombaši moraju biti hitri i odlučni i energični, spretni u podvlačenju i provlačenju, smjeli i hrabri dobrovoljci, sem toga moraju znati rukovati bombom i flašom benzina. Ovim bi bio završen napad na spoljnu odbranu grada, što nikako ne znači da je grad pao zauzećem spoljne linije odbrane, već da napad treba produžiti«.

Potrebno je po ovom pitanju diskutovati na sastancima sa svima borcima, pošto svi oni imaju korisnih iskustava, koje treba prenijeti na sve borce.

Ako je koji štab, komanda ili pojedinac izradio još neko uputstvo, treba da nam ga dostavi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar, Načelnik štaba, Komandant,
Sl. otsutan Branko Poljanac

(M. P.)

BR. 57

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
13 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA PRVOG, TREĆEG I
ŠESTOG BATALJONA ZA NAPAD NA JELAH I TEŠANJ¹**

ŠTAB
PRVE PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Br. službeno
13 jan. 1943 g.

ŠTABOVIMA BATALJONA I PROLET. BRIGADE

15 januara 1943 god. jedinice III Divizije napadaju železničku prugu između Zenice i Žepče. Jednovremeno jedinice naše Divizije imaju izvršiti napad na železničku prugu Maglaj-Doboj.² U tom cilju jedinice III Brigade naše Divizije izvršiće

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1-1/I, k. 709.

- Ovo naređenje nije izvršeno.

14 jan. napad na grad Teslić³ a jedinice ove Brigade (I, III, i VI bataljon) izvršiće napad na raskrsnicu puteva Jelah i grad Tešanj.⁴ Istoga dana, u cilju neutralizovanja neprijatelja iz Banje Luke, jedinice II Brigade⁵ naše Divizije i naša dva bataljona (II i IV) izvršiće demonstrativni napad na neprijateljske jedinice na liniji Lipovice — Opsječko — Crni Vrh — Devetina.⁶ Jedinice II Brigade vršiće pritisak do samog Čelinca.

15 jan. 1943 god. delovi III Brigade naše Divizije izbiće do linije Maglaj, gde će porušiti železničku prugu i put, a naša tri bataljona izvršiće pritisak na Doboј. Ostala dva bataljona (II i IV) naše Brigade izvršiće istog dana uveče pritisak na Prnjavor.⁷ U tom cilju raspored jedinica ove Brigade na ovom delu biće sledeći:

II bataljon će 14 januara 1943 godine ujutru izvršiti napad na četnička uporišta u s. Devetina, do škole u istom selu, a po proterivanju neprijatelja postaviće se u s. Lišnja, s tim da jednu četu upute u Certin Gaj.

IV bataljon će ostati na mestu gde je, s tim što će izviđati u pravcu okolice i prikupiti podatke o neprijateljskim snagama u okolini (Cer i Vijaka) — u Prnjavoru i Glogovcu, kako bi se mogla doneti odluka o vršenju pritiska i eventualnom napadu na sam Prnjavor.

Jedinice II bataljona, kada budu stigle na liniju Lišnje — Certin Gaj, pokušaće da uhvate vezu sa Carevogorskog četom (četnika Forkapinog bataljona), sa sedištem u Paremiјama, koju po mogućnosti staviti pod svoju komandu. Napominje se da je komandir te čete, Ljubo⁸, bio već jednom kod ovoga Štaba i po svemu sudeći želeo bi da se pripoji Narodno-oslobodilačkoj vojsci kada za to bude momenat, tj. kada se naše jedinice pojave na njegovom sektoru. Paziti da ne dođe do sukoba između naših i njegovih patrola. Za hvatanje veze sa njim slati jača naoružana odeljenja.

Ako komanda te čete bude tražila da vodi pregovore duže, i to sa Štabom brigade, to odbiti, već pregovore — ukoliko ih bude — izvršiti u krugu bataljona i to za najkraće vreme. Napominjemo da se ne mogu nositi nikakvi znakovi sem znaka Narodno-oslobodilačke vojske, niti pak pristajemo da postoje ma kakve druge jedinice van okvira Narodno-oslobodilačke

³ Napad na Teslić nije uspio. Opširnije o tome vidi dok. br. 130.

⁴ O oslobođenju Tešnja vidi dok. br. 130.

⁵ Treća sandžačka NOU brigada

⁶ Opširnije o tim borbama vidi dok. br. 130.

⁷ Prnjavor je oslobođen 16 januara. Vidi dok. br. 76.

⁸ Ljubo Podgorac

vojske. Ukoliko se pregovori završe povoljno ili nepovoljno, hitno odmah posle toga obavestiti ovaj Štab.⁹

Naređenje za pritisak na dan 15 jan. izdaće se naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab Prve prolet. brigade,
Miloje¹⁰

BR. 58

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA POLITIČKOG KOMESARA DRUGE BRIGADE PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 13 JANUARA 1943 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE O STANJU I RADU PARTISKE ORGANIZACIJE U BRIGADI¹

CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

Dragi drugovi,

od dolaska moga u brigadu za zamenika politkoma, krajem oktobra 1942 g., život i rad partijske organizacije tekao je od prilike ovako:

Još na prvoj partijskoj konferenciji naše brigade, problem pred partijskom organizacijom bio je učvršćenje. Ka tome se i težilo. U tome se i prilično postiglo u radu do Livna. Posle dezertiranja većeg broja partizana i partijaca iz III bataljona, kao i nešto malo iz IV, zatim prebacivanja naše brigade u okolinu Mrkonjića, gde smo imali osetne gubitke, a najviše — gubici drugova iz štaba brigade, komandanta² i zamenika politkoma,³ desili su se izvesni poremećaji u organizaciji: neredovan život Partije, labavost kod rukovodilaca, opadanje autoriteta Partije i druge slabosti. U tom momentu se postavljalo ponovno učvršćenje Partije. Mi smo i bacili težište čitavog rada na to i tu smo imali vidnih rezultata. Učvršćenje smo postigli putem

⁹ Carevogorska četa pristupila je, kompletna, u Narodnooslobodilačku vojsku.

¹⁰ Miloje Milojević

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 5659.

² Narodni heroj Vladimir Knežević-Volođa

³ Narodni heroj Rifat Burdžević-Tršo

normalnog partijskog života, teorijskim uzdizanjem članova, kao i malim čišćenjem. Stanje u organizaciji brigade je ovako:

1) Život partijske organizacije je uglavnom normalan. Partijski se sastanci održavaju redovno. Poslednjih mesec dana bilo je malo propusta. Organizacija u dva bataljona nije normalno živila, prolazilo je 10—15 dana između sastanaka. Na sastancima se postavljao plan rada za određeno vreme. Prilikom postavljanja plana se malo preterivalo. Postavljalio se mnogo više no što su mogućnosti dozvoljavale, tako da je bilo momenata da se postavljeni zadaci nisu izvršavali, naročito teorijski. Izvesni partijci uzimaju malo učešća u diskusijama na sastancima — to većinom seljaci. U podnošenju izveštaja stekli su prilično iskustvo. Samokritičnost je na zavidnoj visini. Kritika je dosta zastupljena, samo u izvesnim momentima prelazi granice korisnosti. Sviše sitničarenja i cepidlačenja. Ovakvom kritikom bilo je nepravilno gledanje na ljude — sektašenja. Odgovornost pred Partijom je prilično dobra. U ideoškom uzdizanju članova napredovali smo. Prorađeno je 6—7 glava Istorije,⁴ izvesna pitanja iz »Osnova«,⁵ nešto iz ekonomije. U proradi materijala nismo imali dobrog sistema. Menjane su razne metode i uvek se počelo ispočetka, tako da se od prorađenog materijala nije mnogo shvatilo. Samostalnost sekretara je uglavnom dobra. Njihova budnost je na zavidnoj visini. Prilikom postavljanja plana su se prilično šablonizirali, ne unose dovoljno elastičnosti, ima dosta sitničarenja i ne uočavaju dovoljno osnovne probleme. Rad sa kandidatima još nije dovoljan. Još uvek postoje krutosti u održavanju sastanaka. Izvesne jedinice ne posvećuju im dovoljno pažnje, često puta prođe 1—2 sastanka a da se o njima ne diskutuje. U radu im se ne daju konkretni zadaci. Na vreme im se ne ukazuje na greške i nedostatke, nego čekaju da se nagomila pa im odjedared saopšte, što utiče prilično loše. Kod ovakvog rada kandidatura traje po nekoliko meseci. Partija uživa veliku ljubav partizana. Politika kadrova je vrlo slaba. Sasvim je malo učinjeni da se rukovodioči uzdignu na veći stepen.

2) Politički rad u brigadi je uglavnom zadovoljavajući. Unutrašnja čvrstina i svest kod starih boraca je vrlo dobra, dok kod novih (Dalmatinaca i Krajišnika), sa kojima je popunjena naša brigada, još uvek je dosta slaba. Politkomi se trude da u svome radu unose plana, samo su politički malo sposobljeni, tako da ne unose dovoljno poleta u svome radu, to je kao najkrupniji nedostatak. U okviru političkog rada govoren je o političkoj situaciji, o imperijalističkom ratu, o Sovj. Savezu,

⁴ Istorija SKP (b)

⁵ Osnovi lenjinizma

23 godine Jugoslavije itd. Kulturni rad je prilično zastupljen. Održavaju se predavanja iz prirodnih i društvenih nauka. Zabavni rad je u jedinicama sada dosta slab. Više se trude drugovi da na terenu prikažu neki program nego unutar svojih jedinica. Politkomesarima nije ukazana dovoljna pomoć u njihovom radu.

Politički rad na terenu je vrlo dobar. U svakom selu gde naši borci dođu — održavaju zborove, konferencije, sela, gde istupaju sa kulturnim programom. Svuda se biraju NOO-i. Opštoće drugova sa stanovništvom je također dobro. Svest boraca u pogledu rada na terenu je dobra. Rad sa ženama je vrlo slab, nešto — što još borci ne shvaćaju ulogu žene, a drugo — što da bi uspeli nešto organizovati treba da se jedinice zadrže duže na terenu.

3) Vojničkom uzdizanju partizana Partija je posvećivala veliku pažnju. Ali pored toga nismo imali vidnih rezultata. Razlog je uglavnom u tome što unutrašnja organizacija i disciplina nije postavljena na zdrave noge. Ovo potiče još iz Sandžaka, pa i kada smo stupili u brigadu nismo napravili preokret. Vladala je neka gnjila demokratija i »jednakost«, »sloboda« diskusije. Nije bilo dovoljno odgovornosti od strane starešina za rad svojih jedinica. Ovo se je naročito uočavalo dok su se naše jedinice bavile okolo Mrkonjića. Kasnije smo preduzeli izvesne mere i prilično smo uspeli da očvrsnemo naše jedinice. Veština boraca u rukovanju sa oružjem je dosta mala, tako da imamo često pojavu nesretnih slučajeva — kod Kadinih Voda gde je 17 izbačeno iz stroja, kod Jajca gde su 2 poginula i 1 teško ranjen od p. mitraljeza, skoro opet 2 smrtna slučaja. Ovde je i kontrola starešina vrlo mala. Borci nemaju dovoljno drskosti i lukavstva u borbi. Sa vojn. rukovodiocima smo uglavnome zadovoljni. Nedostaje im malo više inicijative. I borci i starešine se malo koriste svojim iskustvom i iskustvom drugih jedinica. U pogledu uzdizanja vojnih rukovodilaca napravili smo korak napred, mada ne još dovoljno.

4) Radu SKOJ-a Partija je posvećivala veliku pažnju. Tu smo imali 2 perioda. U samom početku, prema direktivama, bili su primljeni svi omladinci u SKOJ. Sa ovim je autoritet oslabio, jer su se uvukli omladinci sa izvesnim manama, zato smo morali poduzeti malo čišćenje. Ovo se pokazalo kao dobro i sada autoritet SKOJ-a je na zavidnoj visini. Nedostaci SKOJ-a: šabloniziranost i krutost. Ne unosi se dovoljno novine i poleta. Ovo su ozbiljni nedostaci, ali smo preduzeli mere da ih otklonimo.

Krajem oktobra pr. g. članova Partije u brigadi bilo je 215. Od tog vremena pa do danas poginulo je 10, otišlo iz bri-

gade na slobodnu teritoriju i premešteno na druge dužnosti 12. Sada u brigadi imamo 223 člana i 45 kandidata. Kao što se vidi, priliv je mali, ali i problem je bio učvršćenje.

Sada se pred našu organizaciju postavlja proširenje i teorijsko uzdizanje, pošto se uglavnom učvrstila. Stanje u IV bataljonu gde je obustavljeno bilo primanje, pa po odobrenju druga Marka⁶ skinuli smo obustavu; sada se kod njih stanje normalizovalo i postavlja se isti problem. Borbenost i moral partizana su dobri. Na našu brigadu se može računati da će sa uspehom izvršiti sve zadatke.

Dobro bi bilo da nam pišete vaša zapažanja o radu naše partijske organizacije.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamenik politkoma II brig. I div.
Jezdo⁷

13 januara 1943 god.

⁶ Aleksandar Ranković

⁷ Narodni heroj Jezdo Lović. Poginuo 1942 god., poslije Pete neprijateljske ofanzive, kao sekretar Oblasnog komiteta KPJ za Sandžak.

BR. 59

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG KRAJIŠKOG NOP ODREDA
OD 13 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG
NOU KORPUSA O DOLASKU VELIKOG BROJA NOVIH
BORACA U PARTIZANSKE JEDINICE¹

ŠTAB
III KRAJIŠKOG ODREDA
N.O.P. N.O. VOJSKE JUGOSLAVIJE
Broj: sl.
Dne 13-I. 1943

ŠTABU I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA

Na našem sektoru nema nikakvih novosti. Priliv novih partizana je velik. Svakodnevno se javljaju novi borci a pošto mi oružja uopšte nemamo dobro bi bilo da nam uputite što više pušaka.

Drug komandant² ovog Odreda, koji je prije nekoliko dana otišao da obide Prozorski bataljon, nije se još vratio.

25. ov. mjeseca biće sastanak političkih komesara ovog Odreda. Sastanak će se održati u Blagaju — i drug komesar Korpusa³ mogao bi tih dana da dođe ovamo.

S. F. — S. N.

(M. P.)

Politkom,
Nemanja⁴

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 28/2, k. 407.

² Narodni heroj Rade Marjanac. Poginuo na padinama Konjuha, 1943 god., poslije Pete neprijateljske ofanzive, kao komandant Sedme krajiskke brigade.

³ Osman Karabegović

⁴ Nemanja Vlatković

BR. 60

**PISMO SEKRETARA OKRUŽNOG KOMITETA ZA TEREN
TREĆEG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 14 JANUARA
1943 GOD. KOMANDANTU PRVOG BOSANSKOG NOU
KORPUSA O TRAŽENJU ORUŽJA ZA FORMIRANJE NO-
VIH BRIGADA¹**

Dragi Kosta²,

po našem povratku iz Vašeg štaba³, pristupili smo radu, prema postavljenim zadacima. U tome radu imamo i uspjeha. Drugovi iz našeg štaba⁴ Vas redovno izvještavaju.

Dragi Kosta, dvije brigade u toku mjesec dana ćemo ti organizovati sa našeg sektora⁵, samo oružja i oružja! Prva prilika da oružja dobijete, pa ma koliko bilo, šaljite. Dvije brigade — sve mladića. Ti već znaš prilike u ovom kraju i prema njemu gajiš mnogo ljubavi i zbog toga nećeš nas zaboraviti. Samo vaša pisma nama ulivaju toliko snage i poleta.

Nemanja⁶ je pisao Osmanu⁷ da će se konferencija polit. komesara našeg Odreda održati 25-I-43 u Blagaju. Na tu bi trebao svakako doći.

Uz drugarski i borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Gojko⁸

14-I-43

Mujdžići

Pozdravi Osmana.

¹ Original, pisan rukom, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/2 I, k. 407.

² Kosta Nad

³ Štab Prvog bosanskog NOU korpusa

⁴ Štab Trećeg krajiškog NOP odreda »Simo Šolaja«

⁵ Teritorija Trećeg krajiškog NOP odreda: Jajce — Mrkonjić Grad

— Glamoč

⁶ Nemanja Vlatković, politički komesar Trećeg krajiškog NOP odreda

⁷ Osman Karabegović, politički komesar Prvog bosanskog NOU korpusa

⁸ Gojko Rodić. Umro 1951 godine.

BR. 51

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA PRVE PROLETER-SKE DIVIZIJE OD 14 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O POLITIČKOM STANJU U DIVIZIJI I O FORMIRANJU POVJERENIŠTVA OKRUŽNOG KOMITETA ZA TEREN ČETVRTOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA¹

VRHOVNOM ŠTABU
za druga Marka²

Dragi drugovi,

1) Posle dolaska druga Maglajlića »Mirka³ formirano je partijsko poverenstvo OK od 6 članova, tj. 5 drugova i jedna drugarica; u poverenstvo je ušao i drug Voja Stupar, bivši politkom IV odreda. Izvršena je podela rada po sektorima, formirano je okružno rukovodstvo U.S.A.O.J. i A.F.Ž.-a. Poverenstvo je postavilo sebi u zadatak, pored rada na učvršćivanju part. organizacije, stvaranje NO vlasti i formiranje jedne Brigade sa ovoga sektora i u tom pravcu su već preduzete mere; inače uslovi za rad na terenu su vrlo dobri i verujemo da će poverenstvo moći da odgovori svome zadatku.

2) U vezi sa postavljanjem druga Jovana⁴ za saradnika »Borbe«, za politodjel I brigade predložili smo druga Milenkovića Dragoljuba,⁵ po profesiji profesor i bivši blagajnik narodnog pozorišta u N. Sadu, vrši dužnost zam. komandira III čete III bat. I brigade, po kult.-prosvjetnom radu. Za omladinski rad predložili smo u politodjel druga Batrića Jovanovića, studenta I god., vrši dužnost politkoma III čet. II bat. I briga.[de]. Za omladinski rad i žene odgovorna je u politodjelu drugarica Belka⁶; međutim drugarica Belka nije odgovorila svoje zadatku. Omladinski rad u I brig. je u opadanju; razume se da za to veliki deo odgovornosti snosi part. organizacija, ali ni drugarica Belka tu ništa nije učinila sa svoje strane. Drugarica Belka je na putu da se sasvim deformiše. Ja sam ranije već pisao u jednom izveštaju o njenom odnosu prema drugovima u štabu i preduzete su mere da joj se pomogne.

¹ Original, pisan rukom, cirilicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 5628.

² Aleksandar Ranković

³ Sefket Maglajlić

⁴ Jovan Popović

⁵ Dragoljub Milenković-Dragi

⁶ Dragica Jovičić-Belka

Međutim taj njen stav je i prema borcima u jedinici takav da je omladinci u jedinicama ne primaju i ismejavaju je; s jedne strane, ima vrlo nadmen stav, a s druge — malo zna, tako da joj u jedinicama, kad ode, postavljaju pitanja zbog njenog takvog stava, na koja ona ne može da odgovori i sva je u samodbrani, iz čega izlazi njena deformacija i odvajanje od masa. Mislim da se sa njom preuranilo, i radi nje same, tj. njenog daljeg razvitka, mislim da bi bilo korisno vratiti je u jedinicu; ukoliko se ne bi složili sa mojim, tj. našim mišljenjem, onda neka ostane u politodjelu I brig. po radu žena.

3) Rad u našim jedinicama je uglavnom normalan. Odnos prema stanovništvu, odnosno imovini stanovništva još nije na visini, tako da smo posle Kot. Varoši izdali, tj. uputili štabovima brigada zajedničku okružnicu: Štab Divizije i partijsko rukovodstvo Divizije, u kojoj smo zauzeli najoštriji stav. Posle toga III brigada je streljala dva borca zbog pljačke; otada stanje se popravlja. U pogledu političkog rada u brigadama, tu se za ovo vreme kod I brigade nije ništa, tako reći, izmenilo, niti se osećaju neke promene na bolje, čak štaviše stalnim prilivom novih boraca čine se greške koje se ne bi smelete dešavati; dok se kod II i III brigade oseća napredak kako u političkom tako i vojničkom podizanju. Odnos štabova brigada prema Štabu Divizije još nije na visini na kojoj treba da bude, naročito I brigade: kod Štaba I brigade se oseća suviše samouverenosti u nepogrešivost, iz čega proističe i nepravilan stav prema Štabu Divizije kao takvom, a što je dovelo u krajnjoj liniji do greške zbog koje smo izgubili Teslić, tako reći poklonili. Napominjemo da su sve ovo nedostaci koje ćemo lako preodoleti. U Štabu III brigade je došlo do malog nesporazuma između komandanta⁷ i politodjela; ovo smo ispravili i uglavnom dobro je.

4) Odlučili smo, a uskoro ćemo i u delo sprovesti, da organizujemo partijski kurs u Diviziji za partijske i političke rukovodioce bataljona. Predviđeli smo da kurs obuhvata 20—25 drugova, a da traje do mesec dana. Kursom će rukovoditi drug Jovan Đonović⁸ a predavače ćemo angažovati iz politodjela štabova brigada i Divizije. Program rada će se bazirati na planu izvršenom u »Borbi« br. 39 od 13-XII-1942. Materijal ćemo prikupiti kod nas u brigadama. Molimo da nas pomognete kako vašim uputstvima tako i materijalom.

5) Delegati naše Divizije za Kongres omladine nisu mogli doći iz razloga što smo kasno dobili poziv: 18-XII za 26-XII. Udaljenost naša je dosta velika, jedinice su bile raštrkane na

⁷ Nikola Karanović

⁸ Jovan Božović

razne strane, tako da je bilo nemoguće izvršiti pripreme i doći na vreme, naročito kad se ima u vidu da je tada bio jako nečist teren i veza otežana. Svesni smo koliki bi značaj imalo učešće naše omladine na kongresu, kako za sam kongres tako i za dalji rad omladine u našoj Diviziji. O ovom smo obavestili CK (SKOJ-a).

6) Primili smo »Borbu« br. 33 od 3-I-43: 120 komada. S obzirom da drugovi koji rade na terenu nisu dosad primali materijal nikakav, — ovoga puta poverenstvo O. K. isto nije primilo »Borbu«, a mi im stalno odvajamo od materijala koji primamo, — to molimo da nam se šalje više od svega materijala koji izlazi.

7) Organizovali smo ob. službu i Skladište oružja i municije, tako da svakim danom postajemo sve više prava regularna vojska.

8) U Tesliću smo pored ostalog plena zaplenili 905.434 kune. S obzirom na perspektive naše Divizije, mislim da ovaj novac ostane kod nas sav.

9) Formirali smo artiljeriju: 2 haubice, 1 brdski top.

10) Bolnica nam je prilično velika, preko 100 ranjenih i bolesnih, od toga oko 30 težih, ovo drugo sve lakše. Rad u bolnici nije još zadovoljavajući, uglavnom organizacija. Teške ranjenike ćemo uputiti za C.⁹ bolnicu. Imamo pored našeg lekara još 3 zarobljena: 1 iz Jajca,¹⁰ 2 iz Teslića;¹¹ ovi iz Teslića su [dobri], dok ovaj iz Jajca nije dobar, tj. lekar odličan, ali prema nama neprijateljski raspoložen; njega ćemo poslati za C. bolnicu.

Sa pozdravom

S. F. — S. N.

Politkomdiv
Fića¹²

(M. P.)

14-I-1943

⁹ Centralnu

¹⁰ Ludvig Benčina

¹¹ Redakcija je ustanovila ime i prezime samo jednog ljekara iz Teslića Jovana Zmajevića.

¹² Narodni heroj Filip Kljajić

BR. 62

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 14 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE O
ZADACIMA BRIGADE U SLUČAJU NEUSPJELOG NAPADA
NA TESLIĆ¹**

Ko piše B. 100.² _____ Odakle _____

Kome _____ 101. B.³ _____ Gde _____

O. Br. _____ datum _____ 14-I-1943 god. 18 čas. 30 min.

Karta razmere 1: _____

1. — Primili smo vaše pismo od danas.

2. — Obzirom na najnovije podatke koje je pribavila 103,⁴ koje je i vama javila, mi smatramo da će postavljeni zadatak⁵ uspeti.

No u slučaju da se ne uspe sa likvidacijom Teslića u toku noći, vi ne treba da produžavate na izvršenje i drugog dela zadatka (pruga u dolini Bosne⁶), već u takvoj situaciji treba da čvrsto držite pravce od Teslića i Tešnja, odnosno Maglaja. Takođe treba da i sa svoje strane (istočne) potpomognete konačnoj likvidaciji Teslića. U tom cilju održavajte tesnu vezu sa dva bataljona 103 koji sa te strane vrše napad.

Vaš pokret ka sledećem cilju (Doboj i pruga) treba da usledi posle likvidacije Teslića i Tešnja i tek po dolasku bataljona 103 na prostoriju Tešanj — Jelah.

(Ovako je i postavljeno u izdatoj naredbi⁷.)

S. F. — S. N.

Kom. div.
Koča⁸

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1, k. 705.

² Prva proleterska divizija

³ Prva proleterska brigada

⁴ Treća krajiška NOU brigada

⁵ Odnosi se na napad na neprijateljska uporišta u Tešnju, Tesliću i Jelahu. Vidi dok. br. 48 i 130.

⁶ Derventa — Maglaj. Vidi dok. br. 48.

⁷ Vidi dok. br. 48.

⁸ Koča Popović

BR. 63

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA POLITIČKOG KOMESARA TREĆE BRIGADE PRVE PROLETERSKЕ DIVIZIJE OD 14 JANAURA 1943 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE O STANJU U PARTISKOJ ORGANIZACIJI BRIGADE¹

PARTIJSKI RUKOVODILAC
III (KRAJIŠKE) BRIGADE
I PROLET. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE
VOJSKE JUGOSLAVIJE
14 januara 1943 g.

Drugarskom

CENTRALNOM KOMITETU KPJ

Po Vašoj odluci, prešao sam 15 novembra 1942 g. iz II bat. I brigade I prol. udarne divizije u III (krajišku) brigadu iste divizije.

Na osnovu obilazaka partijskih organizacija po bataljonom daću kratke karakteristike partijske organizacije u našoj brigadi a koje će se odnositi na njeno stanje početkom decembra 1942 god.

Većinu članova KP u našoj brigadi sačinjavaju radnici (većinom sezonski) i seljaci, dok je broj intelektualaca vrlo mali. Iz ovoga izlazi da su subjektivni uslovi za pravilan i zdrav razvoj partijske organizacije, iako ne za njen naročito brz razvoj, vrlo dobri.

Partijska organizacija ove brigade je vrlo mlada organizacija. Procenat partijaca primljenih u organizaciju prije formiranja Partizanskih odreda i N.O. Vojske Jugoslavije je vrlo mali. Iz te činjenice proističu i druge karakteristike ove organizacije kao: nemanje iskustva za partijski rad, kao i za ostale sektore rada; relativno niska partijnost bataljonskih organizacija kao organizacija; niska partijnost članova KP; neumješnost u postavljanju Partije kao organizatora i rukovodioca života i rada u četama, bataljonima, pa i u Brigadi; slaba odgovornost partijaca i neumješnost u podizanju te odgovornosti a naročito odgovornosti bataljonskih biroa; donekle slaba disciplina; slaba teorijska izgradnja kako običnih članova tako i partijskih i

¹ Original, pisan na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod br. 5658.

vojno-političkih rukovodilaca; — tj. iz gornje činjenice protiču sve karakteristike partijske organizacije koja se stvara u uslovima n.o. borbe.

Objektivni uslovi za rad na podizanju i učvršćivanju bataljonskih part. organizacija su za nas normalan život: akcije, marševi, raštrkanost prilikom smještaja, oskudica u materijalu za teorijski rad i dr. — tj. takvi da otežavaju njen brzi razvoj, ali isto tako su i problem na kojem se organizacija podiže i jača.

Stanje u partijskoj organizaciji naše brigade, kao i na svim sektorima njenoga rada, danas je sljedeće:

1. — Partijskih čelija u Brigadi ima 27 (u svakom bataljonu po 6, čelija Štaba brigade, čelija voda za vezu i čelija intendanture). Čelije voda za vezu, intendanture i bataljonskih radnih vodova organizovane su u decembru 1942 god. Ukupan broj članova KP je 207 od kojih su 15 otsutni (ranjeni ili bolesni). Njihov raspored u Brigadi je sljedeći: u I bat. 51; II bat. — 47; III bat. — 50; IV bat. — 41; u Štabu brigade 5; u vodu za vezu 9 i u intendanturi 4. U topovskom odjeljenju još nismo uspjeli formirati part. jedinicu jer je ono od skora formirano. Spisak poginulih i ranjenih partijaca od ulaska Brigade u sastav Divizije, kao i spisak isključenih i kažnenih partijaca dostavljam Vam posebno.

2. — Za partijsku organizaciju naše Brigade, u cjelini, može se reći da postepeno, kroz organizovanje i rukovođenje rada u Brigadi, zauzima mjesto koje joj je određeno. Ona se popela na veći stepen partijnosti, odgovornosti, discipline, a i stekla je izvjesnog iskustva koje je od velikog značaja za njen dalji razvitak kao i za osamostaljenje bataljonskih partijskih organizacija. Međutim, iako smo koraknuli naprijed, ne može se reći da u svakom pogledu zadovoljavamo. Naša partijska organizacija nije se još dovoljno učvrstila, ona još nije na onoj visini na kojoj treba biti ako hoće da odgovori svojim zadacima. Partijnost, disciplina, odgovornost — mada su u porastu — još nisu na potrebnom nivou. Partijci a i bat. biroi još se nisu duboko saživjeli sa svojim dužnostima, još nisu oni koji po svakom pitanju, po svakom događaju pravilno i na vrijeme zauzmu i sprovedu svoj stav. Te nedostatke liječimo davanjem određenih i jasnih zadataka i kontrolisanjem izvršavanja tih zadataka.

3. — Podjela rada na sektore u bat. biroima izvršena je poslije mog dolaska u Brigadu, tako da za svaki sektor odgovara po jedan ili dva-tri člana biroa. Uveli smo i sektor rada sa ženama kojeg nije bilo ni po čelijama. Rad po sektorima odvija

se na sljedeći način: drug, odnosno drugovi (ako ih je više) odgovorni po jednom sektoru, u zajednici sa drugovima odgovornim po čelijama za isti sektor, donose na svojim posebnim sastancima plan rada za taj sektor. Oni se staraju da rad na njihovom sektoru pravilno funkcioniše po svim četama a i u okviru bataljona. Njima bataljonski biro pomaže davanjem uputstava za rad i kontrolisanjem njihovog rada.

4. — Teorijska izdignutost članova Partije u našoj Brigadi je na nezavidnoj visini. Mali broj partijaca raspolaze sa poznavanjem osnovnih pitanja iz teorije marksizma-lenjinizma. Da bi koliko toliko popravili to stanje otpočeli smo sa prorađivanjem po čelijama onog materijala sa kojim smo raspolagali (Teorija Partije, Proleterska klasa i proleterska partija, Šta znači biti član KPJ i kakve su njegove dužnosti, Revolucionarna vojska i revolucionarna vlada, i t.sli.). Taj materijal se prorađuje na sljedeći način: uči se i objašnjava na teorijskom sastanku, potom se pojedinačno izučava i na kraju, na ponovnom teorijskom sastanku (konferenciji), prokontroliše se ono što se naučilo. Pokušali smo da za članove bat. biroa i članove štabova bataljona organizujemo teorijske sastanke, koji bi bili kao neka vrsta kursa, a na kojima bi pored ostalog prorađivali i Istoriju VKP(b). Po ovom se nije mnogo učinilo. Obzirom da će uskoro biti organizovan kurs u okviru naše divizije, mislim da će se i na ovom polju u buduće moći više da učini. U tome će nas mnogo pomoći materijal koji ste nam poslali i koji ćete nam u buduće slati.

5. — Rad sa kandidatima, kojih ima svega 76 (od kojih 12 otsutnih), odvija se dosta slabo. Pored uzroka vezanih za nisku partijsku izdignutost drugova koji rade sa kandidatima, ovome ima uzroka i o nejednoličnom radu sa kandidatima. Radi se, naime, o neslaganju između članova politodjela i mene po pitanju rada sa kandidatima. Grupni rad sa kandidatima (grupe od po 3 do 4 kandidata), po mom mišljenju, daje mnogo bolje rezultate, iz više razloga, nego što ih daje pojedinačni rad; a u današnjim uslovima rada mislim da takav rad ne znači kršenje konspiracije. Ja ću u svim bataljonima postaviti rad sa kandidatima po grupama, uz detaljna uputstva za taj rad, a želio bih da mi i vi o tome pošaljete izvjesna uputstva. Divizijski biro takođe je mišljenja da je rad po grupama mnogo korisniji.

6. — Od svih bataljonskih organizacija do skora je najviše zaostajala organizacija III bataljona. Najglavniji uzrok tome bio je: velike slabosti i nesposobnosti za partijski rad sekretara bataljonskog biroa druga Steva Miljuša, koji je raspolagao sa vrlo malo znanja i smisla za vršenje dužnosti sekretara bat. biroa; dok je, međutim, za rad po vojnoj liniji imao mnogo više i

znanja i razumijevanja. Obzirom na sve te činjenice, on je smijenjen sa dužnosti sekretara biroa i postavljen za komandira jedne čete. Na njegovo mjesto došao je drug Martin Vage, radnik, koji je do sada bio borac III bat. I brigade I p.u. divizije. Sudeći po počecima njegovog rada može se reći da će odgovoriti svojim dužnostima.

Što se tiče ostalih bataljonskih organizacija, one se, uglavnom, normalno razvijaju, preodolijevajući svoje slabosti kao: suviše blag stav prema težim djelima pojedinih partijaca, slabu zainteresovanost za krupnija, opšta bataljonska pitanja i t.s.l. Bat. biroi nisu još uspjeli da postanu potpuni rukovodioci partijskog rada, nego u tome imaju još manjih nedostataka i propusta povezanih sa nedovoljnom budnošću a i malim iskustvom. Od sekretara bat. biroa naročito se ističe sekretar biroa I bataljona, drug Mile Brkljač, velikom ljubavlju za svoj rad i željom da što bolje odgovori svojim dužnostima.

7. — Sastanci partijskih jedinica održavaju se, uglavnom, redovno. Tu na prvo mjesto dolaze radni sastanci, dok se teorijski održavaju dosta rijetko, što ćemo nastojati da popravimo.

U interesu što boljeg kontrolisanja cijelokupnog rada partijskih čelija i biroa, odlučio sam da mi se šalju zapisnici sa svih sastanaka kako čelija tako i biroa. Takođe, mislim da održavam što češće sastanke sa sekretarima biroa, po mogućnosti, kako bi i preko tih sastanaka mogli što više koristiti partijskom radu i što bolje odgovoriti svojim dužnostima.

8. — Rad bataljonskih kadrovika je prilično slab. Po njihovim izjavama, oni su Komisiji za kadrove pri CK KPJ uputili veći dio odgovora na upitnike za kadrove, a ostali partijci ih postepeno popunjavaju. Ovom pitanju posvetićemo ozbiljniju pažnju, kako se dužnost kadrovika ne bi svela samo na registratorsku dužnost. Potrebna su mi uputstva za rad po ovoj liniji, kako bih ih redovno mogao da koristim, a moj mi ih prethodnik nije ostavio.

9. — Prilikom ulaska naše brigade u sastav I p.u. divizije politička svijest naših boraca bila je na prilično niskom stepenu. To se naročito odražavalo u masovno, nepravilnom odnosu prema stanovništvu i njegovoj imovini. Danas se još ne možemo pohvaliti visokom političkom svješću, mada smo napravili dosta velik korak unaprijed. Putem političkih konferencija, proradivanja »BORBE« i ostalih naših izdanja, kao i konferencija vaspitnog karaktera, uspjeli smo da proširimo politički vidik naših boraca. Odnos boraca prema stanovništvu i njegovoj imovini prilično se popravio iako se može reći da je još na nezavidnoj visini. Prilikom boravka našeg I bataljona u s. Velika Šnjegotina napravljen je težak zločin (pljačka i paljevina) pre-

ma jednom seljaku, te smo krivca za te prestupe kaznili strijejanjem. Ovo je pomoglo ozbilnjijem shvatanju naših naređenja u ovom pogledu od strane naših boraca.

Rad na podizanju političke svijesti boraca je još uvijek krupan zadatak koji стоји pred nama. Napravili smo plan za politički rad koji smo do sada uspjeli djelimično ostvariti. Polit-komesar brigade² i sam nije mnogo politički izdignut a i oskudjeva u umješnosti i elastičnosti za rad na svom sektoru te ne doprinosi onoliko koliko bi trebalo. Za njega se može reći još i to da nastoji da bude vrijedan i aktivran, ali je prilično krut a ponekad i lijen. Politkomesari bataljona, takođe, nisu mogli mnogo pripomoći političkom izdizanju boraca obzirom na njihovu političku podignutost. U saglasnosti sa štabom naše divizije dobili smo dva druga za politkomesare bataljona iz I brigade.³ Njih smo rasporedili u III i IV bataljon i već sada, na osnovu njihovog početka, možemo reći da će s uspjehom obavljati svoje dužnosti. Teme, koje se pripremaju za borce, prvo se prorade sa politkomesarima, kako bi se i na taj način njima pomoglo da se što prije izdignu da bi mogli izdizati i ostale borce. Obzirom na vremenske prilike, politički rad se uglavnom odvija u okviru čete ili voda, a ne, kako se to ranije češće radilo, u okviru bataljona. Politkomesari kako bataljona tako i četa sve se više osamostaljuju za vršenje svojih dužnosti. Sedmično se održavaju prosječno po dvije konferencije u četi ili vodu.

10. — Što se tiče naše brigade kao vojne jedinice, ona uglavnom, zadovoljava, mada i tu ima dosta nedostataka. Kroz akcije, vođene u sastavu naše divizije, pokazala se vrlo dobra borbenost i požrtvovanost naših boraca. Disciplina i poštovanje starješina (naročito nižih) je u porastu, ali se ne bi moglo reći da je to samo odraz političke svijesti.

Nedostaci naše brigade u vojničkom pogledu bili bi: slaba povezanost jedinica, naročito poslije akcije; dosta slaba inicijativa kod štabova bataljona; izvjesna neupornost u momentima defanzive, kao i dosta slabo osjećanje u četama vodnika i desetara. U cilju uklanjanja tih nedostataka održavaju se vojna savjetovanja Štaba brigade i štabova bataljona, kao i štabova bataljona sa komandama četa; a u cilju vojničkog podizanja boraca održavaju se vojni časovi po uputstvima Štaba brigade.

Što se tiče Štaba brigade kao cjeline, može mu se primijetiti da na završetku akcija nema sve jedinice u svojim rukama, kao i da pomoć štabovima bataljona ukazuje na način direktnog rukovođenja bataljonom, doduše ne uвijek, što do-

² Simo Tadić

³ Nikola Jončić i Danilo Simonović

nekle znači i oduzimanje inicijative štabovima bataljona. Štabovi bataljona postepeno postaju ono što treba da budu.

11. — Rad sa stanovništvom ovih krajeva bio je za nas od velikog značaja, te smo se trudili da u tom pogledu učinimo što više. Uslovi pod kojima smo radili bili su dosta teški, obzirom da je stanovništvo skoro iz svih sela bježalo ispred naših jedinica vjerujući lažima četničkih bandi. Poslije većih vojničkih uspjeha i našeg pravilnog stava prema stanovništvu, odbiegli su se počeli vraćati svojim kućama. To je bio, uglavnom, samo slučaj sa pravoslavnim stanovništvom, dok su nas muslimani samo lijepo dočekivali, a katolici u nizu sela čak se i aktivno borili protiv nas (sela oko Kotor Varoši). Mi smo uspjeli održati preko 60 konferencija na kojima je bilo prisutno oko 1200 duša. Osim toga održali smo dva zbora u selima Liplju i Čečavi na kojima je bilo prisutno po preko 100 duša, a u Tesliću smo održali veliki zbor u zajednici sa Štabom divizije i Štabom I brigade. Na njemu je bilo prisutno 500 duša. U nekoliko sela izabrali smo N.O. odbore, kojima nismo imali mnogo mogućnosti da pomognemo, a koji još ne shvataju pravilno svoju dužnost. Partijska organizacija, koja se formira na ovome terenu, preduzeće na sebe da ove odbore osposobi za vršenje svojih dužnosti. Biće potrebno i mijenjanje mnogih odbornika s obzirom da su ranije služili četničkim bandama a da su ih sada seljaci ponovo birali u odbore. Rezultat našeg političkog rada sa stanovništvom je raskrinkavanje četničkih laži o nama, delimično pridobijanje naroda za nas (što se ogleda, iako u malom broju, u dobrovoljnem mobilisanju boraca).

12. — Rad na kulturno-prosvjetnom polju nalazi se na početnom stepenu. Sav se rad, do skora, svodio na rad neorganizovanih pjevačkih horova i povremene analfabetske tečajeve čiji su rezultati bili prilično slabi. Da bi se rad na ovom polju pojačao odlučili smo da partijske organizacije stvore po bataljonima i četama kulturne odbore (što je već i učinjeno). Ti su odbori već otpočeli sa ostvarivanjem najbližih zadataka kao: organizovanje četnih i bataljonskih horova; formiranje diletant-skih grupa; izdavanje bataljonskih listova (»Glas udarnika« — list IV bat.) i dr.; takođe su pri svim bataljonima organizovane manje biblioteke. To bi bili prvi rezultati organizovanog rada na kulturno-prosvjetnom podizanju naših boraca.

Iako su uslovi za ovaj rad prilično teški, vjerujem da će i oni što prije krenuti još jače naprijed, da će se proširiti i produbiti. Pitanje nepismenih, kojih u našoj brigadi ima 121, je problem koji ćemo morati što prije da pravilno riješimo.

Propustio sam da napomenem; da vršimo i pripreme za izdavanje brigadnog lista.

13. — Rad SKOJ-a je u mnogome zavisan od rada part. organizacije, te se tako i postepeno razvija. U Brigadi ima 18 skojevskih aktiva a 343 skojevaca od kojih je 24 otsutno. Rad SKOJ-a se do sada svodio na učvršćivanje same organizacije, na podizanje političke svijesti svojih članova, a donekle i na pomaganje opštег kulturno-prosvjetnog rada. Bataljonski komiteti se postepeno osamostaljuju za vršenje svojih dužnosti. Iako je rad pošao naprijed, iako su formirani aktivi i bat. komiteti i u njima izvršena podjela rada, SKOJ još nije postao čvrsta omladinska organizacija. Svi omladinci nisu još obuhvaćeni organizacijom SKOJ-a, te tako SKOJ ima, i unutar svojih vojnih jedinica, omladinaca koje treba podići na nivo skojevaca. Naši skojevci nisu još ni u jednom selu ni gradu uspjeli formirati Savez mlade generacije ili organizaciju SKOJ-a. U Tesliću je bilo sve pripremljeno za formiranje Saveza mlade generacije ali nas je neprijatelj u tome omeo.

Drugarica iz Politodjela,⁴ odgovorna za rad SKOJ-a, učinila je dosta davanjem pomoći naročito bataljonskim komitetima. Tu bi se moglo učiniti i više, naročito u osposobljavanju skojevaca za rad među omladinom mesta kuda prolazimo.

14. — Rad po liniji žena nalazi se na početku. On je od skora postavljen i u čelijama i u bat. biroima, te stoga ni rezultati ne mogu biti naročito veliki. Obzirom na teorijsku i političku izgrađenost naših drugarica, nameće nam se zadatak prvo njih podići pa tek onda, a i naporedo sa tim, raditi sa ženama iz mesta kuda se krećemo. U tom cilju odgovorni drugovi za ovaj sektor iz biroa i čelija napravili su male planove i otpočeli sa njihovim ostvarivanjem. Na sastancima sa drugaricama prorađuju se sljedeće stvari (pored ostalih): Žena i djeca u SSSR-u, Žena danas, Žena u kolhozu i dr. Dobar dio rada sa drugaricama moraće biti usmjeren na njihovo vaspitanje, na uklanjanje nedostataka, koji često služe kao uzrok nepravilnom stavu drugova prema drugaricama.

U Brigadi ima 56 drugarica od kojih su 2 otsutne, a od kojih još ni jedna nije član KPJ. To je dokaz da im se nije poklanjala nikakva pažnja, što pretstavlja veliki nedostatak u opštem radu u Brigadi.

15. — Što se tiče moje saradnje sa Politodjelom, ona je prošla prvo kroz fazu obavještavanja šta se i gdje učinilo, i već se može reći da se dosta dobro razvija. Desi se da se po izvjesnom pitanju ne složimo (pr. rad sa kandidatima) te rad od toga može i da trpi. U ovakvim slučajevima ja ću provoditi svoj stav, ukoliko smatram da je pravilan, a to ću i provjeriti

⁴ Ljubica Đorđević

kod divizijskog biroa a eventualno i od Vas tražiti objašnjenja. Tu se osjeća da je drug Savo⁶ dosta tvrdoglav. Politodjel je najviše pomagao part. organizaciji a i SKOJ-u, dok je po ostalim sektorima manje učinio, naročito na kulturno-prosvjetnom. Njegova saradnja sa politkomesarom brigade nije na potreboj visini. Njemu (politkomesaru) je najnužnija pomoć a koju mu članovi Politodjela ne pružaju na najkorisniji način. Kritikovanje njegovog rada je često oštroski i naročito oštroski u izrazima koji njemu više negativno nego pozitivno pomažu.

16. — Odnosi unutar Štaba brigade su relativno dobri. Članovi Štaba brigade, a naročito drug komandant⁷, imaju pričično negativnih osobina koje se moraju liječiti ali koje će se dosta sporo liječiti. Zbog netaktičnog ukazivanja na te osobine od strane članova Politodjela došlo je bilo do manjeg sukoba, mislim do više zaoštrenosti i pomalo vrijeđanja, između druga komandanta i drugarice Ljube, što se uspjelo da donekle riješi. Rad po ovom pitanju zavisće od pravilnog postavljanja kritike i njenog cilja. Trudiću se da u svim ovim stvarima budem na dostoјnoj visini.

Sa izvještajem sam prilično zakasnio, što mi se nije smjelo da desi a što mi se više neće dogoditi.

Slanjem uputstava za rad, kao i raznog materijala, mnogo ćete mi pomoći za uspješno obavljanje mojih dužnosti.

Istoriju VKP(b) od 6 glava u 5 primjeraka primio sam, te Vam mnogo zahvaljujem.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Partijski rukovodilac III brig.
Duro Lončarević

SPISAK POGINULIH I RANJENIH
članova KPJ iz III Brigade I Prol. Udarne Divizije.

1. — Rodić Milan,	vodnik 3 čete I bataljona, poginuo 26-XII-1942 g. u borbi sa četnicima.
Rođen je 1910 u G. Vrtoče kod Drvara.
Član KPJ postao je 17-XI-1942 g.
2. — Ačić Đuro,	komandir 3 čete I bataljona, teže ranjen 26-XII-1942 g. u borbi sa četnicima. — Umro.

⁶ Savo Brković
⁷ Nikola Karanović

- Rođen je 1915 g. u Drvaru. Član KPJ postao je 25-VIII-42.
3. — **Hodžić Mahmut**, borac iz I bataljona. Lakše ranjen u ruku 5-I-1943 g. kod Teslića od mitraljeza iz aviona.
4. — **Čulibrk Dušan**, borac I bataljona, ranjen 25-XII-1942 g. u borbi sa četnicima.
5. — **Pilipović Pero**, komandir 3 čete II bataljona, ranjen u ruku 24-XII-1942 g. kod Jajca.
6. — **Rokvić Stevo**, borac iz II bataljona, ranjen 26-XI-1942 g. od bacača u borbama kod Jajca.
7. — **Ćića Petar**, komandir I čete II bataljona, ranjen u nogu 26-XII-1942 kod Ukrinjice (Teslić).
8. — **Adamović Dušan**, politkomesar 3 čete IV bataljona, ranjen u nogu decembra 1942 kod r. Ugar.
9. — **Kljajić Rade**, komandir 2 čete IV bataljona, ranjen u grudi 5-I-1943 g. kod Teslića.

Part. rukovodioč III brig.

Duro Lončarević

15-I-1943 g.

BR. 64

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE OD 14 JANUARA
1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
O KONCENTRACIJI NEPRIJATELJSKIH JEDINICA NA
SEKTORU SISAK—SUNJA—KOSTAJNICA¹**

OBAVJEŠTAJNI CENTAR
ŠTABA IV N.O.U. DIVIZIJE
Ob. br. 16/43
14 januara 1943 god.

GLAVNOM OBAVJEŠTAJNOM CENTRU
ŠTABA I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA

I.

Štab II bataljona P.O.² Banije izvještava da su se uz prugu Sisak — Sunja — Kostajnica koncentrisale nepr. snage od oko 6000 vojnika. Jedna od tih jedinica je i tzv. »vražja divizija³ koja se sastoji od oko 200 legionara sa Istoč. fronta, 369 i 370 pješ. pukovnije, a osim toga na tim položajima ima oko 2 satnije Francuza, te nešto Čeha, a glavnina su legionari-kursisti.

Na liniji Kostajnica — Dvor nema znatnijih koncentracija. U samoj Kostajnici nalazi se oko 1000 vojnika (stanje prije 3 dana), u Divuši 3 satnije, Unčani — 2 bojne koje će vjerojatno krenuti dalje — ne zna se kuda, Struga — satnija, Dvor — oko 700 vojnika, dok se za B. Novi ne može utvrditi stanje, jer se stalno mijenja.

Po izvještajima neprijatelj prebacuje snage prema Građišći i Dubici, te se govori o ofanzivi na Slavoniju, dok same snage koje se nalaze uz prugu vjerojatno su zbog samog osiguranja pruge. Transporti se navodno vrše prema Grčkoj.

Po snagama koje se nalaze prema Baniji zasada se ne može pretpostavljati da će se na Baniji vršiti neka ofanziva.

II.

Veza iz Dvora javlja da se u samom mjestu nalazi oko 700 nepr. vojnika, naoružanje nepoznato. U B. Novom se nalazi 10 ispravnih i 2 neispravna tenka, 4 haubice i 6 brdskih

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/2, k. 407 A.

- Partizanskog odreda

³ Odnosi se na 369 legionarsku diviziju. O njenom formaciskom sastavu vidi dok. br. 39, prim. br. 2.

topova. Brojno stanje stalno se mijenja. Uglavnom snage zasada nisu velike. — Na Lebrenici ima oko 140 nepr. vojnika, od toga 4/5 domobrani, ostalo Njemci. U Pounju ima 1 top, 3 satnije u Divuši, ostalo isto kao gore. U Zrinju nalazi se 1 satnija sa dobro iskopanim rovovima, bodljikavom žicom i miniranim putevima.

III.

Ob. služba u novoformiranoj VIII KNOU brigadi biće uspostavljena u toku naredna 2—3 dana, te će o tome biti izviđeno. Osjeća se veliki nedostatak ob. kadrova uslijed mlađosti ob. službe.

IV.

Ob. centri II i V brigade prebacili su se sa svojim brigadama na novi teren, i njima su postavljeni konkretni zadaci.

Ovaj centar, po dogovoru, ostao je privremeno ovdje zbog organizacije ob. službe u VIII brigadi, te učvršćenja u VI brigadi, nakon čega će se prebaciti za II i V brigadom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef ob. centra,
Drago⁴

BR. 65

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE OD 14 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O JAČINI NEPRIJATELJSKE POSADE U SANSKOM MOSTU¹

OBAVJEŠTAJNI CENTAR
ŠTABA IV N.O.U. DIVIZIJE
Ob. br. 18/43
14 januara 1943 god.

GLAVNOM OBAVJEŠTAJNOM CENTRU ŠTABA I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA

Obavještajni centar Štaba VI KNOUB² izvještava da je 6 o.mj. u Š. Mostu³ smijenjena 1 bojna domobrana — Herce-

⁴ Drago Mažar

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 16/12, k. 407 A.

² Šeste krajiške NOU brigade

³ Sanskom Mostu

govaca, koji nisu bili prijateljski raspoloženi prema NOV, a na njihovo mjesto došla je bojna domobrana iz Hrvatske. Isti su vrlo slabo obučeni i obuveni i prema onome što pričaju po kućama dobro su raspoloženi prema nama. Vijest je provjerena.

Tenk koji je naše protutenkovsko odjeljenje oštetilo na mostu opravljen je, i svi tenkovi otišli su 6 o.mj. u pravcu Prijedora. U istom pravcu otišle su i 4 haubice iz Koprivne.

Prema neprovjerenum vijestima, početkom januara razoružane su 2 satnije domobrana u St. Rijeci zbog toga što nisu htjele da idu na položaj, i upućene su u Prijedor.

Hrana za nepr. vojsku u Sani dovozi se iz Prijedora kaminima i kolima.

Na Kulerini ima oko 100 vojnika (20 su Njemci), nešto legije, na Senjinoj Glavici oko 80 vojnika (1/4 Njemci), nešto legije.

U S. Mostu nalazi se satnik Duro Miljković, Srbin biv. akt. oficir, nalazi se u posadi grada, prijateljski navodno raspoložen, a na položajima nalazi se Kurtović Josip, satnik, sa kojima ćemo gledati da uhvatimo vezu, ali isto tako trebalo bi da se pokuša i preko V NOU divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef ob. centra.
Drago⁴

BR. 66

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA TREĆE KRAJIŠKE NOU BRIGADE ŠTABU BRIGADE O IZVEDENIM AKCIJAMA U VREMENU OD 1 DO 14 JANUARA 1943 GODINE⁴

ŠTAB
III BAT. III BRIGADE
14 januara 1943 god.
u 12 čas.

ŠTABU III BRIGADE I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE

Položaj

Dostavljamo vam petnaestodnevni izveštaj o vojnim akcijama od 1-I do 14-I-1943 godine.

⁴ Drago Mažar

¹ Original, pisan na mašini, čirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 1/15, k. 411 A.

1) U vezi naredbe toga Štaba od 31 decembra 1942 godine, naš bataljon izvršio je pokret sa prostorije sela Čečava u kome je bio na odmoru i 1-I-43 izvršio napad na neprijateljski garnizon Teslić.

Bataljon je napadao sa leve strane komunikacije Pribinić — Teslić, pravcem: sa svojim desnim krilom preko s. Simića a sa levim preko Arapovine. Napad na neprijateljske bunkere koji su se nalazili na Kaćunu i Križu izvršen je tačno u 9,25 časova naveče 1-I-43 godine. Bunkeri koji su se nalazili na međuprostoru navedenih kota bili su zauzeti od strane naših jedinica u roku od 15 minuta dok se ostali bunkeri na navedenim kotama nisu zauzeli, usled toga što su uporno branjeni od strane neprijatelja uz pomoć snaga koje su nam ostale pozadi našega desnog krila (na Oštrici) sa koga su nas tukla 2 topa i 2 teška bacača. Snage našega bataljona bile su u stalnom kontaktu sa neprijateljem koji se nalazio u bunkerima, ne dozvoljavajući mu da udari naše snage sa leđa koje su upadale u grad Teslić. Napominjemo da je na sektoru koji je napadao naš bataljon bilo 27 velikih bunkera.

Napominjemo da je akcija uglavnom bila dobro izvršena s obzirom da nismo poznavali tačno raspored i jačinu neprijateljskih snaga i utvrđenja, sa izvesnim nedostacima, koje moramo u buduće otklanjati, a to je uglavnom slaba veza sa Štabom brigade i susednim jedinicama.

Zarobljeno je 14 domobrana, 1 protivkolski top sa 60 granata, 1 top sa 28 granata, 1 teški mitraljez, 9 karabina, 10 komada ručnih bombi, 5 konja [mit]raljeskih sa samarima i 3.800 komada puščanih metaka.

Naši gubici: dva druga ranjena, 1 teže a 1 lakše, a utrošak municije: 650 metaka i 43 komada ručnih bombi.²

2-I-43, bataljon se prebacio na prostoriju s. Gusti Teslić, postavio se na liniju G.[usti] Teslić — Vrućica osiguravajući se od Borja³ i držeći čvrstu vezu sa susednim bataljonima.

3-I-43, bataljon je držao isti položaj, ljudstvo se uglavnom odmaralo, držani su vojno-politički časovi i vršeno popunjavanje bataljona sa potrebnim materijalom.

4-I-43, bataljon je držao isti položaj, vršena popuna municije kod boraca kao i kod teškog oruđa, a jedna četa krenula je na zadatku u selo Pribinić u cilju rekviriranja imovine od beglih četnika.

² O napadu na Teslić vidi dok. br. 16, 22, 42, 43, 175, 176 i 177.

³ Borja Planina

5-I-43, bataljon se po naredbi prebacio na prostoriju sela Vrućica, zaseoci Gomjenica — Samardžići, osiguravajući se od Komušina i držeći vezu sa našim IV bataljonom.

6-I-43, bataljon se prebacio na prostoriju sela Buletić, držeći položaj prema Tesliću a osiguravajući se od Borja i držeći čvrstu vezu sa susednim bataljonima.

Od 6-1-43 pa do danas bataljon se nalazi na istom položaju, sa istim obezbeđenjem, s tim što je 7 ov. m. uz pomoć snaga IV bataljona odbio napad neprijatelja koji je u 15,15 časova napao na naše položaje. Neprijatelj je nateran u paničnom bekstvu prema Tesliću, gde je imao više mrtvih i ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Utrošeno je 6 komada bačkih granata i oko 200 kornada puščanih metaka.⁴

10 ov. m. jedan vod naše III čete izvršio je rezerviciju od četničkih familija pod vođstvom intendanta brigade u selu Pribiniću. Doterano je 6 komada goveda.

Imena ranjenih drugova u akciji na Teslić su sledeća:
1) Drug Ćurguz Rade, redov iz I čete, rođen 1915 godine u selu Vođenici. Ranjen 1-I-43 na Križu (Teslić): odbijene mu obe ruke iza šake i izranjavan po čitavom telu od bombe; upućen referentu saniteta naše brigade. 2) Drug Mandić Božo (lakše ranjen) iz I čete, redov, rođen 1916 godine u selu Suvaji, Bos. Petrovac. Ranjen istog časa kad i Ćurguz, upućen referentu saniteta brigade.

Drugarski borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Danilo⁵

Komandant.
Savo Trikić

⁴ Opširnije o ovim borbama vidi dok. br. 42 i 177.

⁵ Danilo Simonović. Umro 1952 godine.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA ŠTABU TREĆE
BRIGADE O VOJNIM AKCIJAMA I RADU U VREMENU
OD 1 DO 15 JANUARA 1943 GODINE¹**

ŠTAB
I BATALJONA III BRIGADE²
I PROLETER. UDAR. DIVIZIJE

ŠTABU
III BRIGADE I PROLETER. UDAR. DIVIZIJE

Položaj

Dostavljamo Vam petnaestodnevni izvještaj o vojnim akcijama od 1—15. I. 1943 god.

1. I. Jedinice ovog bataljona su se nalazile u selu Liplju i krenule istog dana za selo Rankovići, gdje su prilikom akcije na Teslić jednim dijelom svojih snaga bile u rezervi a ostalim kod Diviziske bolnice u Rankovićima.
2. I. Jedinice ovog bataljona su se nalazile na evakuaciji spreme, oružja, sprovodu domobrana itd. u Gornjem Tesliću.
3. I. Jedinice ovog bataljona su se nalazile na evakuisanju, s tim što je jednim dijelom svojih snaga sprovodio razni materijal i domobrane za Karač.
4. I. Vršena je evakuacija i sprovođenje za selo Bebe, a drugi dio, odnosno jedna četa ostala je u Karaču sve do 11 ov. mj.
5. I. Vršena je nadalje evakuacija, a jedinice su se nalazile kao dan prije.
6. I. Vršena je evakuacija, dok su se naše jedinice nalazile na ranijim položajima, s tim što su se većinom uzimale desetine za razni sprovod.
7. I. Završeno je bilo sa evakuacijom, te smo se po naređenju povukli sa jednom četom u selo Pasjaču, dok su se naše čete nalazile u Karaču i Liplju kod spreme i zabiljenih domobrana.
8. I. Jedna četa se je nalazila na položaju u selu Pasjači a dvije čete u spomenutim selima Liplju i Karaču.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 1/12, k. 711 A.

² Treće krajiške NOU brigade

9. I. Smještaj jedinica ovog bataljona bio je isti kao i dan ranije.
10. I. Dvije čete su se nalazile i dalje u Liplju i Karaču, a jedna četa se je nalazila na položaju u Pasjači, i tog dana jedna desetina je otišla na izviđanje i tom prilikom uništila lokomotivu koja se je nalazila ispod stanice Gornji Teslić.
11. I. Jedna četa koja se je nalazila u Karaču vratila se je u sastav bataljona, dok je jedna četa još ostala u Bebama. Četa koja se je nalazila u Pasjači držala je raniji položaj.
12. I. Dvije čete kao i prateći vod nalazili su se na položaju u Pasjači.
13. I. Držan je raniji položaj, istog dana vratila se je i preostala četa iz sela Liplja.
14. I. Sve jedinice ovog bataljona nalaze se na položaju. Za ovo vrijeme nismo imali nikakvih akcija. Održani su vojnički časovi sa komandom III čete i pratećeg voda i to: 1. o disciplini, 2. borbena obuka u napadu i povlačenju, 3. obezbjeđenje u pokretu i mjestu.
Dana 6. I. ov. god. prilikom bombardovanja ranjen je partizan II čete drug Hodžić Mahmut iz sela Bjelaja, Bos. Petrovac.
Za vrijeme našeg boravka u selu Pasjači predala su tri bivša četnika puške i jedan lugar civilnu pušku; sva četvorica ispitani i pušteni kući.

Uz drugarski pozdrav!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Josip³

Komandant:
M. Atlagić⁴

14 januara 1943

³ Josip Gizdić
⁴ Milan Atlagić

**PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA TREĆEG
BATALJONA TREĆE BRIGADE PRVE PROLETERSKE DI-
VIZIJE NA DAN 14 JANUARA 1943 GODINE¹**

S T A T I S T I Č K I
Oružja i municije III bataljona

Jedinica	Pušaka	Puščane municije	Puško- mitralj.		Municije za p. m.		Teški mitraljez		Municije za t. m.			
			Jugosl.	Tal.	Jugosl.	Tal.	Jugosl.	Tal.	Jugosl.	Tal.	Teških bacaca	Bomba za teški bacac
Štab bataljona	7	700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
I četa	53	10600	6	—	3000	—	—	—	—	—	—	—
II četa	44	10600	5	1	2500	500	—	—	—	—	—	—
III četa	50	8000	6	—	3000	—	—	—	—	—	—	—
Prateći vod	38	1320	—	—	—	—	3	—	9000	—	1	75
Radni vod	40	2800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
U k u p n o	232	34020	17	1	8500	500	3	—	9000	—	1	75

NAPOMENA: top „Pito“²

Pol. komesar
D. Simonović³

Komandant
Savo Trikić

¹ Original, pisan mastiljavom olovkom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 12/14, k. 711 A.

² Pješadiski top 37 mm, francuskog porijekla. Bio u naoružanju u bivšoj jugoslovenskoj vojsci.

³ Danilo Simonović

PREGLED

III brigade* na dan 14-1-1943 god.

treba opraviti.

*** Treća krajiška NOU brigada Prve proleterske divizije**

NAREĐENJE ŠTABA PRVE BRIGADE PRVE PROLETERSKЕ DIVIZIJE OD 15 JANUARA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA PRNJAVOR¹

ŠTAB
PRVE PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Br. službeno
15 jan. 1943 g.

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

U vezi već ranije izdatog naređenja,² jedinice III Divizije večeras 15 jan. vrše napad na železničku prugu na liniji Zenica — Žepče. Jedinice naše Divizije izvršiće napad od Teslića i Tešnja na Maglaj i Dobojs.³ Jednovremeno, a u skladu sa ovim jedinicama, jedinice ove Brigade vršiće pritisak na Prnjavor.⁴

Iz prikupljenih podataka, neprijateljske snage u Prnjavoru bile su oko 2.000 vojnika-domobrana. Pre dva dana te jedinice su krenule prema Derventi. Iz najnovije dobijenih izveštaja pretpostavlja se da u samom Prnjavoru ima svega 100 (jedna stotina) domobrana, dok u zajednici sa okolinom Prnjavora ima oko 1.000 vojnika-domobrana.

Na osnovu prednjih podataka rešeno je da se stvori još jedan bataljon⁵ od Četvrtog i Drugog bataljona i da se sa ovim snagama izvrši snažan pritisak na Prnjavor, sa kojim nastojati da se i zazuime.

Novi bataljon će se formirati od jedne čete Kraljevačkog⁶ i jedne čete Crnogorskog bataljona.⁷ Ovim bataljonom komandovaće zamenik komandanta IV bataljona drug Vučković.⁸ For-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1, k. 709.

² Vidi dok. br. 48.

³ Ovo naređenje nije izvršeno. Opširnije o tome vidi dok. br. 130.

⁴ Prnjavor su oslobodile jedinice Prve proleterske brigade 16 januara 1943 godine. Opširnije o rezultatu borbi vidi dok. br. 130.

⁵ Kombinovani bataljon

⁶ Četvrtog bataljona

⁷ Prvog (Lovćenskog) bataljona

⁸ Miloš Vučković

miranje ovog bataljona izvršiće se u selu Lišnje. Komandanti bataljona će odmah po prijemu ovog naređenja uputiti po jednu četu na određeno mesto.

Napad na Prnjavor izvršiće se večeras 15 januara 1943 godine u 23 časa i to:

Kraljevački bataljon napadaće preko Cera sa južne strane na sam grad.

Kombinovani bataljon napadaće sa zapada putem od Banja Luke na sam Prnjavor držeći se desnim krilom istog puta.

*Crnogorski bataljon*⁹ napadaće pravcem preko Mačinoga Brda sa severne strane na sam grad, nastojeći da likvidira neprijateljska uporišta u katoličkoj crkvi i u zgradi sreskog načelstva.

Po uspešno završenom napadu, u samom gradu za održavanje reda i vršenje evakuacije ostaće Crnogorski bataljon. Dok će Kraljevački bataljon krenuti ka selu Kovačevići, likvidirati neprijateljsku posadu na Miladinovićevom Brdu (kota 176) i štititi grad sa te strane. U slučaju jačeg neprijateljskog pritiska sa te strane bataljon će se povući do na kose severozapadno¹⁰ od Prnjavora, u selo Babanovci. Kombinovani bataljon poslaće jednu četu da likvidira Vučijak a sa jednom četom smestiće se u selo Mačino Brdo, gde u sadejstvu sa Kraljevačkim bataljom štititi pravac od Dervente. Četa Kombinovanog bataljona, koja bude išla da likvidira Vučijak, vratice se po završetku akcije u sastav Kombinovanog bataljona.

Evakuacija materijala vršiće se u pravcu Branešca kod škole.

Štab brigade nalaziće se u selu Ralutinac, gde slati izveštaje.

U slučaju neuspeha jedinice će se vratiti na polazne položaje.

Ako je Crnogorski bataljon uhvatio vezu sa Carevogorskog četom¹¹ i bude je stavio pod svoju komandu, i nju će upotrebiti u napadu. Komandiru, kao i svem ljudstvu te čete predložiti pre napada šta se sme a šta se ne sme raditi u gradu i da će svaki povući posledice na licu mesta.

Koja jedinica prva stigne u grad zapaliće jedan plasti sena ili neku štalu da bi ostale jedinice videle dokle je koja doprla.

⁹ Prvi (Lovćenski) bataljon

¹⁰ Sjeveroistočno

¹¹ Carevogorska četa bila je do ovog vremena pod četničkom komandom, a zatim je stupila u NOV.

Bataljoni će dejstvovati jakom vatrom iz sviju oruđa ne žaleći municiju. Sa bacačima tući brzom paljbom.

U slučaju da neki od bataljona ne bude u stanju da prodre do grada i bude se morao povlačiti, to ne sme učiniti dok ne obavesti ostale bataljone i dobije potvrdu da je bataljon obavešten. Obaveštenja slati po kuririma, a ako ima raketle — tri ispaljene raketle uzastopno, ma koje boje, znači da se taj bataljon povlači, a da je siguran da su to ostali bataljoni primili, isti mu trebaju odgovoriti sa istim znakom. Ali ako situacija kod ostalih bataljona bude povoljna i imade izgleda na potpuni uspeh, to će ostali bataljoni izbaciti pet raketli umesto tri, što će značiti da je primio obaveštenje i da traži da se i dalje napada ili da barem bataljon, koji se misli povući, drži položaj.

Preporučuje se bataljonima da ne drže položaj prema neprijatelju ukoliko je na nekom mestu neprijateljski otpor uporan, već da nađu najpovoljnije mesto i probiju se ka gradu između neprijateljskih redova, jer padom grada kao centra padaju i okolna utvrđenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab I prolet. brigade,
Zamenik komandanta,
Miloje¹²

BR. 70

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD JANAURA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O ZAROBLJAVANJU DOMOBRANA NA SEKTORU TESLIĆ—DOBBOJ I OSLOBOĐENJU PRNJAVORA¹

Na sektoru Teslić — Doboј od 14 januara zarobljeno oko 150 domobrana sa 2 oficira, 1 bacač, 7 mitraljeza, 4 vagona svih šljiva i jabuka. Jedan oklopni voz uništen, jedan oštećen.²

¹² Miloje Milojević

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1, k. 8. Pisan je vjerovatno 16 januara 1943 godine.

² Na sektoru Teslić — Doboј nalazila se Treća krajiška brigada i tri bataljona Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije. Opširnije o borbama oko Teslića, Jelaha, Tešnja i Doboja vidi dok. br. 130.

Naše jedinice prošle kroz Jelah i Tešanj.³ 17 januara vršimo odlučni napad.⁴ Sa Perom⁵ imamo kurirsku vezu.

16 januara u 5^h na, svoju inicijativu, Miloje⁶ sa 2 bataljona oslobođio Prnjavor. Zarobljeno 300—400 dom. sa 10 ofic., 300 pušaka, 3 mitr., 2 bacača, 20 p. mitraljeza, 2 kamiona, 1 autobus.⁷ Između Teslića i Doboja oštećen 1 tenk.⁸

BR. 71

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 16 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE O SITUACIJI NA SEKTORU TREĆE BRIGADE ZA VRIJEME NAPADA NA TESLIĆ¹

Ko piše: Štab I prolet. divizije Odakle

Kome: Štabu I prolet. brigade Gde

O. Br. datum 16-I-1943 god. 9 čas. 30 min.

Karta razmere 1 :

1. — 15 o. m. noću Karanović² je ponovio napad na Teslić koji nije doveo do zauzeća grada. Naši gubici su mali. Gubici kod neprijatelja nisu poznati. Bataljon koji je napadao duž komunikacije Vrela — Teslić zarobio je jednu domobransku satniju sa oružjem i 1 bacačem.³

Mi smo vam poslali obaveštenja o neprijateljskim snagama u Tesliću. Prilikom oba napada na grad nije se kod neprijatelja osetila naročita odlučnost. No do zauzeća Teslića

¹ Napad na Jelah i Tešanj vršila su dva bataljona Prve proleterske brigade. Vidi dok. br. 48 i 130.

² Odnosi se na napad Treće krajiške brigade i dva bataljona Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije na Teslić koji je izvršen 17 januara u 22 časa. Vidi dok. br. 130.

³ Pero Ćetković, komandant Treće NOU divizije

⁴ Miloje Milojević, zamjenik komandanta Prve proleterske brigade

⁵ Opširnije o oslobođenju Prnjavora vidi dok. br. 76 i 130.

⁶ Tenk su oštetili borci Trećeg bataljona Prve proleterske brigade. Vidi dok. br. 130.

⁷ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 7/1, k. 705.

⁸ Nikola Karanović, komandant Treće krajiške NOU brigade

⁹ Opširnije o tome vidi dok. br. 130.

nije došlo zbog nesnalaženja i nemanja iskustva nižih štabova III brigade u napadu na grad.

2. — Mi nemamo novijih podataka od vas. Poslednji vaš izveštaj je od 15-I u 9^h.

3. — Pod pretpostavkom da se kod vas situacija nije iz osnova izmenila, mi smo doneli sledeću odluku:

a) da se napad na Teslić obnovi 17. I u 21 čas;

b) u napadu da učestvuje III brigada i dva vaša bataljona. III brigada napadala bi glavninom sa leve obale r. Usore a jednim bataljonom bi, po prelaženju Usore kod s. Žarkovine, napadala duž komunikacije Vrela — Teslić.

Vaša dva bataljona bi napadala sa desne obale r. Usore: od Orašje — Planje i od s. Džemilića.

4. — Do tada vaš zadatak bi bio likvidacija Jelaha,⁴ u kom ostaviti 1 bataljon za zatvaranje pravca Doboј — Teslić. Sa ostala dva bataljona likvidirati Tešanj.⁵

Bez obzira na mogućnost, odnosno uspeh akcije na Tešanj, ta dva bataljona moraju u određeni čas biti na polaznim položajima za napad na Teslić. Dakle, akcija na Teslić ima se uzeti kao osnovna — glavna.

5. — U prvom napadu na Teslić⁶ (14 I) neprijatelj je bio poseo kose iznad Teslića sa desne obale Usore. Sa tih kosa neprijatelj je likvidiran. U drugom napadu na tim kosama nije bilo velikog otpora.

6. — U slučaju da ima smetnji za izvođenje ovoga plana, hitno nas izvestite. U protivnom, ovo smatrati kao određenu odluku kojoj odmah pristupiti.

7. — Po likvidaciji Teslića, dalje akcije preduzeće se u smislu naređenja Op. br. 121 od 11-1 = 16.15 h.⁷

8. — Kao što se vidi, razvoj događaja sve više demantuje vašu odluku da pre vremena idete ka Doboju. *Takva odluka komplikovala je situaciju kod Teslića, a i kod Jelaha.*⁸

S. F. — S. N.

Za štab,
Vasa⁹

⁴ O oslobođenju Jelaha vidi dok. br. 130.

⁵ O rezultatu borbi za oslobođenje Tešnja vidi dok. br. 45 i 130.

⁶ Vidi dok. br. 130.

⁷ Vidi dok. br. 48.

⁸ Ova rečenica je podvučena crvenom olovkom.

⁹ Vaso Jovanović

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA ČIŠĆE-
NJE PROSTORIJE KOTOR VAROŠ, PRNJAVOR I TESLIĆ
OD ČETNIKA I USTAŠKO-DOMOBRANSKE MILICIJE¹**

STAB
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NO VOJSKE JUGOSLAVIJE
BR.

ŠTABU I BRIGADE² I PROLET. DIVIZIJE

Obaveštenje o situaciji: Četnička banda koja je razbijena na liniji Maslovare — Garići — Hrvaćani u toku 12 o.m.³ delimično se je raspala, jednim delom se je povukla prema Šnjegotini i Jošavci ostavljajući manje bande po zasedama na Uzlomcu, dok se je jednim delom povezala sa hrvatskim snagama na liniji Solila — Borja. U toku pokreta I i III brigade na dan 13 o.m. ove bande su rasterane i to: III brigada je razbila hrvatsko-četničke jedinice na Solilima i te su se bande povukle prema Planini Borja; dok je I brigada u svom pokretu u toku ovog dana ka Šnjegotini razjurila četničke zasede na Uzlomcu i proterala četnike ka Jošavci.⁴

Na dan 14 o. m. jedinice I brigade krenule su ka s. Jošavka u cilju razbijanja četničkih bandi. U pokretu su se sukobile na pravcu Čelinac — Jošavka sa 300 Nemaca (dve čete sa bacačkim odeljenjem) i sa 300 četnika, koje su potpuno razbile. Na preciznu vatru jedinica I brigade neprijatelj se je dao u pačište bekstvo, ostavljajući 4 mrtva Nemca i 8 četnika, 1 teški bacač i 50 granata za nemački laki bacač. Istoga dana ove jedinice nastavile su sa gonjenjem neprijatelja i čišćenjem zaseoka s. Jošavka od četničkih bandi. Ovom prilikom zarobljeno je 8 četnika.⁵

U toku 15 o.m. jedinice I brigade prodrlе su do r. Turjanice. Četnici nisu nigde davali otpora, a pobegli su i iz svog dosadanjeg uporišta u s. Branešci. Seljaci pričaju da se bande

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5/3, k. 705 A. Naredenje je vjerovatno pisano 16 januara 1943 godine.

² Prve proleterske brigade

³ Vidi dok. br. 130.

⁴ Opširnije o ovim borbama vidi dok. br. 130.

⁵ Vidi dok. br. 130.

povlače ka Pl. Ozrenu (istočno od r. Bosne). Narod u ovom kraju bio je predusretljiv prema našoj vojsci.

Jedinice II brigade⁶ nalaze se na ranijim položajima. Novijih momenata sa tog sektora nemamo.

Jedinice III brigade⁷ u toku 15 o.m. nalazile su se na prostoriji Šnjegotine.

Jedinice III divizije postavile su se na liniju Zenica — Žepče. Prema neproverenim podacima, kako javlja štab te divizije, neke četničke bande sa nešto ustaša i domobrana postavile su se na liniju Mladikovina — Pl. Borja — Buletić, s namerom da ovde dadu poslednju odbranu, posle čega bi se povukle, verovatno, u pravcu Teslića.

Prema ovakvoj situaciji naši zadaci su u smislu proširivanja i produbljivanja započetih akcija ka:

- razbijanju četnika i njihovog uticaja u Centralnoj Bosni;
- vršenju pritiska na važne okupatorske centre;
- likvidaciji neprijateljske posade u isturenim garnizonima;
- rušenju i ovlađivanju neprijateljskim komunikacijama;
- mobilizaciji novih boraca sa ovog terena i
- organizaciji narodno-oslobodilačke vlasti i učvršćenju pozadine.

U tom cilju

NAREĐUJEMO:

1. — I brigada postaviće se na prostoriji sela: Jošavka — Šnjegotina — Branešci — Vršani u cilju izvršenja opštih zadataka, kako je gore navedeno, na toj prostoriji i na cesti i pravcu Prnjavor — Hrvaćani — Klašnice i na cesti i pravcu Prnjavor — Tešanj do s. Bugarske, ne upuštajući se u neposredne akcije ka samom Prnjavoru.

Potrebne snage (predlažemo 1 bataljon) postaviti oko Jošavke za zatvaranje pravca B.[anja] Luka — Jošavka i za održavanje veze sa II brigadom.

Jedan bataljon ostaviti u s. Sr. Šnjegotina koji će biti zaštita bolnice i ujedno vršiti postavljene opšte zadatke na terenu zaseoka s. Šnjegotine.

2. — II brigada⁸ postaviće se na prostoriji: Skatavica — Lipovac — Javorani — Skender Vakuf — Siprage — Maslovare — Kotor Varoš za izvršenje postavljenih opštih zadataka na tom terenu.

⁶ Odnosi se na Treću krajisku NOU brigadu.

⁷ Treća sandžačka NOU brigada

⁸ Isto

Potrebnim snagama vršiti pritisak prema B. Luci i zatvarati pravac B. Luka — Kotor Varoš. Desnokrilne jedinice tih snaga održavaće vezu sa delovima I brigade postavljenim za zatvaranje pravca B. Luka — Jošavka.

Ova brigada će što hitnije omogućiti uspostavljanje veze sa slobodnom teritorijom preko r. Vrbasa radi prebacivanja težih ranjenika koji su joj već predati. Za ovaj zadatak upotrebiti i četu iz III divizije ostavljenu na tom terenu.

Ova brigada odmah će preduzeti mere za hitno prikupljanje oružja (razoružanje) četničkih, muslimanskih i hrvatskih sela koja do sada nisu predala oružje.

Predlažemo ovakav raspored jedinica te brigade: jedan bataljon na terenu Skender Vakuf — Šiprage — Maslovare, s tim što će ovaj bataljon biti stalno pokretan i uskupno ili po delovima raditi na ovom terenu; dva bataljona prema Banjoj Luci, na prostoru Javorani — Lipovac — Skatavica, s tim što bi jedan od ova dva bataljona bio na desnoj obali r. Vrbanje u visini linije Lipovac — Skatavica. A jedan, poslednji, bataljon bio bi u rezervi u i oko Kotor Varoši.

3. — **III brigada**^{*} postaviće se na prostoriji sela: Pribinić — Osivica — Ukrnjica sa ciljem izvršenja postavljenih opštih zadataka na tom terenu, ka varoši Teslić i na putu i pravcu Prnjavor (od sastava V. i M. Ukraine) — pa ka raskrsnici Jelah.

Prethodno ova brigada će likvidirati neprijateljske bande u selima Pribinić i Buletić, zarušiti put i zatvoriti pravac od Teslića ka selu Pribinić. Po mogućstvu nastojati da se likvidira neprijateljska posada u mestu (selu) G. Teslić; ovome težiti. Na ovaj prethodni zadatak III brigada ima poći odmah po prikupljanju cele brigade, tj. po dolasku njenog I bataljona koji se sada nalazi u zaštiti bolnice oko Kotor V.[aroši]. Taj bataljon ući će u sastav brigade u toku 18 o.m.

4. — Ovaj štab, 1. bataljon III brigade, bolnica i hirurska ekipa sutra 17 o.m. ima se prikupiti u s. Hrvaćane do 8 časova, iz koga će sela izvršiti dalji pokret zajednički do Srednje Šnjegotine, pravcem Hrvaćani — Matrakova Kosa — Novakov Kam. — Marin Grob — Sr. Šnjegotina. U tom cilju Štab II brigade blagovremeno će uputiti u s. Hrvaćane četu tog bataljona koja se do sada nalazila u Kotor Varoši pod njihovom komandom.

5. — Bez obzira na relativnu odvojenost terena i zadataka, između susednih brigada mora biti stalna saradnja i saudejstvo, te radi toga i stalna i čvrsta veza. Međusobna saradnja, radi brzine i efikasnosti, u slučaju potrebe mora biti samoinicijativna i ona se postavlja kao zadatak ne samo štabovima

* Treća krajiška NOU brigada

brigada već i štabovima bataljona i ostalih susednih delova. Naročito se ističe čvrsta saradnja I i II brigade na njihovim zadacima zatvaranja pravca od B. Luke, s jedne strane prema Kotor Varoši, a s druge prema s. Jošavka. Baš na ovim pravcima uspeh će se postići samoinicijativnim i brzim sadejstvom delova jedne i druge brigade.

6. — Naređuje se da svi delovi budu aktivni i pokretljivi. Od štabova se zahteva inicijativni rad i postavljanje prema novim momentima i ukazanim mogućnostima. Radi toga primećujemo da je III brigada trebala ispoljiti više pokretljivosti i inicijative u pronalaženju novih zadataka u momentu kada se je uočilo da I brigada može samostalno da reši zadatke u Šnjegotini i prema Jošavki. Ovako, III brigada se je zadržala neaktivno na sektoru same Šnjegotine.

7. — Ponovo se naglašava da je potrebno za održavanje veze uopšte slati jača odeljenja i utoliko jača ukoliko je udaljenje veće a teren nesigurniji.

8. — U prilogu se dostavlja šifra,¹⁰ koju upotrebljavati za važne poverljive izveštaje, kao i u otvorenom pismu za stavove koji su takve prirode. Ujedno se dostavljaju šifrirane oznake za jedinice i starešine, koje u prepiscu redovno upotrebljavati.

U dodiru sa meštanima i uopšte konspirisati mesta štabova, rukovodioce, naziv i jačinu jedinica.

9. — U prilogu se dostavljaju borbeni znaci: ugovoreni i za raspoznavanje. Za sada — do dobijanja tih znakova — 1 i III brigada upotrebljavaju one dobijene za vreme od 1—15 decembra (oni od I—XII služe za 16; oni od 2 za 17-XII itd.).

10. — Obzirom na prostranstvo terena, hirurška ekipa će se postavljati na pravcima gde se njena upotreba bude smanjena kao najaktuuelnija.

11. — Pošto i III divizija vrši akcije na terenu Centralne Bosne, to ćemo sa njom održavati vezu i uskladiti rad.

12. — *U slučaju jačeg pritiska prostorija za prikupljanje divizije je: Šnjegotina — Uzlomac — Maslovare — Šiprage.*

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv.
Fića¹¹

Naštadiv.
Vasa¹²

Komdiv.
Koča¹³

(M. P.)

¹⁰ Redakcija nije pronašla šifru.

¹¹ Narodni heroj Filip Kljajić

¹² Vaso Jovanović

¹³ Koča Popović

BR. 73

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
16 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA PO-
NOVNI NAPAD NA TESLIĆ¹**

B. 100.²
16. I u 19 časova

101. B.³

17 o.m. u 21 čas jedinice III⁴ i delovi (tri bataljona) Prve brigade⁵ izvršiće napad na Teslić.⁶ U tom cilju

NAREĐUJEMO:

1) Napad će se izvršiti sa dve kolone: desna i leva. Desna kolona vršiće napad sa desne obale r. Usore, a leva kolona sa leve obale te reke.

2) Sastav kolone: desnu kolonu sačinjavaju dva bataljona I i dva bataljona III brigade (Drugi i Četvrti bataljon). Jedinice ove kolone stavljaće se pod operativnu komandu Štaba I brigade.

Levu kolonu sačinjavaju dva bataljona III (Prvi i Treći) i jedan bataljon I brigade. Jedinice ove kolone stavljaće se pod operativnu komandu Štaba III brigade.

3) Direktive za rad:

Desna kolona postaviće obezbeđenje od pravca Doboja i to: jedan bataljon I brigade oko Jelaha; a drugi bataljon III brigade na liniji Žarkovina — Vrela. Sa ostala dva bataljona učestvovaće u direktnom napadu na grad: bataljonu I brigade pravac napada i zadatak odrediće Štab I brigade, dok će Četvrti bataljon III brigade na zadatak uputiti Štab leve kolone. Njemu izdati naređenje da se u toku 17 o.m. do 20 č. prebacuje na desnu obalu Usore kod mesta Banja Vrućica; odakle da kreće u napad na Teslić u određeno vreme duž desne obale Usore, nastojeći da što pre uhvati vezu sa desnom kolonom i da se stavi pod komandu Štaba ove kolone.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/1, k. 705.

² Prva proleterska divizija

³ Prva proleterska brigada

⁴ Treće krajiške NOU brigade

⁵ Prve proleterske brigade

⁶ Napad na Teslić nije uspio. Opširnije o tome vidi dok. br. 130.

Leva kolona da usmeri težište napada sa južne strane grada. Štab I brigade uputiće svoj najbliži bataljon u sastav leve kolone. Taj bataljon uputiti tako da u selo Ruževići (3 km severozapadno od Teslića) bude do 15 č; po dolasku, bataljon da uputi vezu sa Štabom leve kolone u s. Rankovići. Sa ovim bataljonom uputiti jedan p. kolski top koji će za vreme akcije biti u sastavu leve kolone.

Upozoriti štabove jedinica da se ne zadržavaju pred spoljnim otporima, da ne sačekaju neku naročitu vezu sa susednim jedinicama; glavno je uočiti mesta manjeg otpora i tuda prodirati u centar grada.

4) Jednovremeno sa ovim napadom jedinice III divizije (sa kojima smo uhvatili vezu u Komušni) izvršiće napad na prugu duž Bosne južno od nas. U vezi sa time, važnošću akcije i obavezama prema stanovništvu, politički komesari izložiće borcima značaj preduzete akcije. Naglasiti da je posada u Tesliću izmorena i demoralisana zbog uzastopnih napada i zbog toga što je otsećena od svih ostalih neprijateljskih garnizona, od kojih su najbliži, kao Jelah, Tešanj, Komušina, već likvidirani.⁷ Uspeh preduzete akcije zavisi, dakle, prvenstveno od odlučnosti sa kojom jedinice budu prodirale, čime će se pretpreti i najmanji gubici.

5) Perspektive za dalji rad: pokret ka istoku sa ciljem dejstva na prugu u sadejstvu sa III divizijom severno od nje. U tom cilju, odmah po likvidaciji grada, sve jedinice I brigade prikupiće se i krenuti ka prostoriji severno od Jelaha. Štab III brigade, pak, uputiće odmah dva svoja bataljona za Tešanj, gde će ostati jedan od ta dva bataljona a drugi bataljon će, uporedo sa jedinicama I brigade, krenuti ka Karuši za zadatke po tač. 4 našeg naređenja za prvi napad na Teslić (O.p. br. 121 od 11 o.m.⁸). Ostala dva bataljona III brigade ostaće u Tesliću i okolini za ranije postavljene zadatke.

6) U pogledu evakuacije plena, zarobljenika, davanja svetlosnih znaka i ostalog postupiti po ranije izdatoj naredbi.

Ovaj štab i Hirurška ekipa nalaziće se u s. Rankovići, potom u Tesliću. Izveštaj slati što češće, a obavezno svaka 3 sata.

Borbeni znaci: oni koji su određeni po danima.

7) Štab desne kolone predvideće saradnju bataljona ostavljenih na komunikaciji u slučaju neprijateljske intervencije od

⁷ Opširnije o oslobođenju Jelaha, Tešnja i Komušine vidi dok. br. 130.

⁸ Vidi dok. br. 48.

Doboja. Tim bataljonima naređiti da stalno pojačavaju rušenje i zaprečavanje ceste i pruge.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv.
Fića⁹

Naštadiv.
Vasa¹⁰

Komdiv.
Koča¹¹

P. S.:¹² II bataljon III brigade nalazi se prednjim delovima u s. Žarkovina. U tom pravcu mu pošaljite naređenje.

BR. 74

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 17 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O REZULTATU BORBI KOD JAJCA, DONJE
DRAGOTINJE, BREZIČANA I O JAČINI NEPRIJATELJSKIH
POSADA U DUBICI, KOSTAJNICI, BOSANSKOM NOVOM
I PRIJEDORU¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 48
17-1 1943 g.
— Položaj —

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ
za »OP-O«²

1) Na dan 13 ov. mes. neprijateljske snage iz Jajca, u jačini od oko 170 domobrana, 300 Nemaca i nešto ustaša, napale su na položaje I bataljona V krajiške brigade V N.O.U. divizije oko Magaljdola, severozapadno od Jajca. Borba je trajala od 7 do 13,30 časova. Naše jedinice privezale su neprijatelja za zemljište, zatim prešle u kontra-juriš, razbile ga i zauzele njegove položaje. Opkolile su jednu grupu od oko 50 Nemaca,

⁹ Narodni heroj Filip Kljajić. Poginuo 5 jula 1943 god. u Zvorniku, kao politički komesar Prve proleterske divizije.

¹⁰ Vaso Jovanović

¹¹ Koča Popović

¹² Slijedeći tekst dopisan mastilom, cirilicom.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 7/2, k. 407.

² Operativni otsjek

koja se je pod zaštitom magle, uz velike žrtve, uspela izvući. Ostale neprijateljske snage su razbijene i vraćene u Jajce. Nešto mrtvih neprijatelj je ostavio na terenu, a nešto je odvezao u Jajce. Imao je dosta žrtava, prema izjavi seljaka, no nije se moglo ustanoviti koliko.³

2) II krajiška brigada izvršila je noću 12 na 13-I akciju na prugu i neprijateljske posade kod D. Dragotinje i Brezičeva,⁴ na pruzi Bosanski Novi — Prijedor. Porušeno je 3 km pruge. Akcija čišćenja pomenutih uporišta nije uspela jer je neprijatelj pružio žilav otpor i jer je oklopni voz krstario celu noć po pruzi oko pomenutih uporišta.

V kozarska brigada po prelazu pruge Bosanski Novi — Prijedor krenula je u pravcu Knežice na Karanu sa zadatkom da likvidira to uporište, a potom da kreće dalje sa zadatkom daljeg čišćenja.⁵

Prema izveštaju Štaba V kozarske brigade, neprijateljske snage u okolnim garnizonima su sledeće: B. Novi: 1.600, Kostajnica: 5.000, Dubica: 3.000, Prijedor: 4.500, Studena: 400, Orahova: 150, Knežica: 70, Mrakovica: 300, Martin Brdo: 400 neprijateljskih vojnika, većinom ustaša i legije, nešto Nemaca i manji broj domobrana. Osim ovoga postoje posade na pruzi Prijedor — Banja Luka. Ovi se podaci proveravaju.

3) Šaljemo vam prepis naređenja⁶ Štaba II proleterske divizije Štabu kupreškog bataljona našeg III krajiškog odreda. Isto tako šaljemo prepis izveštaja Štaba III krajiškog odreda dostavljen nama.⁷ Iz ova dva prepisa vidi se kako je Štab II proleterske divizije izdavao naređenja za ulazak Kupreškog bataljona u sastav II proleterske divizije bez saglasnosti V.Š., Štaba bosanskog korpusa i Štaba III krajiškog odreda i kako se je Štab III krajiškog odreda suprotstavio ovakvim naređenjima. Komandant korpusa drug Kosta⁸ otišao je na položaje III krajiškog odreda radi obilaska i da ubrza formiranje nove krajiške brigade⁹ na onom terenu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab korpusa
Načelnik štaba,

...
³ O ovoj borbi vidi dok. br. 204.

⁴ Vjerovatno Brezičani

⁵ Opširnije o rezultatu napada na Knežice vidi dok. br. 90, 96 i 100.

⁶ Odnosi se na naređenje od 30 decembra 1942 god.: da Kupreški bataljon uputi Štabu divizije nenaoružano ljudstvo i novoprdošle borce, i da će Bataljon, vjerovatno, ući u sastav jedinica Druge divizije. Arhiva Vojnoistoriskog instituta, reg. br. 7—2, k. 407.

⁷ Vidi dok. br. 41.

⁸ Kosta Nad

⁹ Deveta krajiška NOU brigada

BR. 75

**NAREDENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
17 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA PRE-
DUZIMANJE ZAŠTITE OD BOJNIH OTROVA¹**

ŠTAB
I PROLET. UDAR. DIVIZIJE
17-I-1943 g.

ŠTABU I BRIGADE² OVE DIVIZIJE

Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije izvestio nas je da su Nemci upotrebili bojne otrove protiv partizanskih jedinica u mestu Orahovica (Slavonija) i naneli partizanima i stanovništvu osetne žrtve. Za sada se nemaju podaci o vrsti otrova i načinu na koji je upotrebljen.

U vezi sa time V.Š.³ je naredio da se preduzmu mere zaštite, u kom cilju jedinice ne držati grupisane u jednom mestu, a naročito po gradovima, i češće menjati mesta borbe.

Po svima jedinicama održati predavanje o bojnim otrovima i zaštiti od istih.

U slučaju da u brigadi imate koju knjigu-udžbenik o bojnim otrovima dostavite je ovom Štabu, radi izdavanja Uputa o bojnim otrovima i zaštiti od njih. Takođe javiti imena lica koja imaju odgovarajući kurs iz građanstva ili iz vojske.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv.

Naštadiv.
Vasa⁴

Komdiv.

(M. P.)

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5/5, k. 710.

² Prve proleterske brigade

³ Vrhovni štab

⁴ Vaso Jovanović

II-vukovsko-ravanski bataljon se je u poslednje vreme povećao, tako da sada broji 190 boraca umesto 153 koliko je pre 15 dana imao. Prema tome ovaj bataljon ima izvestan mali broj boraca bez oružja. Uslovi za mobilizaciju u ovim krajevima su veoma povoljni. Za kratko vreme, koliko smo bili na tome sektoru, javilo se je 25 boraca, većinom mlađih, u vojsku, ali nisu mogli biti primljeni zbog oskudice u ishrani.

U pogledu ishrane ovaj kraj najslabije stoji. Kuće sa većim delom žita su popaljene, tako da stanovništvo ne može dati za vojsku žita. Prema izveštaju Štaba bataljona, prode po 5 dana a da borci ne jedu hleba. Nesreća je u tome što je sneg velik, tako da im se ne može poslati žito iz odredskoga magacina. Drug Kostić Ilija, član O.K. K.P.J., po povratku sa sektora Fozorskoga bataljona, otišao je za Glamoč preko Livna. Pošto je moguće dovoz žita iz Livna, to smo odlučili da drug Kostić poradi kod Komande područja u Livnu da im, ako bude mogućnosti, ova pošalje bar nešto žita. Šta je uradio drug Kostić, nije nam poznato.

Prema izveštaju drugova iz Štaba toga bataljona, ovaj bataljon bi se mogao uvećati na 240 do 250 boraca i to većinom dobrovoljnim putem.

Dato je u dužnost Štabu bataljona kao i svima odgovornim drugovima da rade po selima za dobrovoljno javljanje boraca u vojsku i da izveste Štab odreda o broju prijavljenih dobrovoljaca. Takode im je dato u dužnost da, po mogućству, skupljaju one koji su se dobrovoljno javili, i da im daju časove. Kako se prema Prozoru nalazi nekoliko sela u kojima ima ustaša, to im je dato u zadatku da izvrše akciju u ta sela i da pokupe oružje ukoliko ga ima, pohvataju ustaše i izvrše konfiskaciju ustaških imanja prema uputstvima.

Jedna četa ovoga bataljona dobila je zadatku da drži položaje na cesti Kupres — Šujica — Livno, pošto su se jedinice II divizije povukle prema Livnu. Sa Štabom bataljona kao i sa Štabovima četa ovoga bataljona donesen je plan kao i kod Blagajskoga bataljona da vojne i političke starešine održavaju što češće sastanke na kojima će posvetiti naročitu pažnju teorijskoj i praktičnoj izgradnji samih starešina, pošto su starešine Štaba bataljona, kao komande četa, mlađi i neiskusni, sa malo teorijskoga i praktičnoga znanja.

Zdravstveno stanje u ovome bataljonu je dosta slabo. Zbog toga što je neprijatelj popalio ova sela, to je oskudica u ovim stanovima, kako kod naroda, tako i kod vojske, vrlo velika. U bataljonu ima 19 bolesnih partizana, među kojima nekoliko tifusnih oboljenja.

IV-Prozorski bataljon je najmladi i najnoviji. On je formiran pre kratkoga vremena od jedne grupe drugova koji su ostali da rade na tome sektoru. 20 decembra prošle godine, kada je razoružao jednu domobransku stražu na mostarskoj pruzi, brojao je svega 20 boraca. 2 ov. meseca već je brojao 76 boraca sa 64 puške i jedan puškomitrailjez. Borci su gotovo sve Muslimani-omladinci koji su dobровoljno došli u partizane. Bataljon se gotovo svaki dan povećava. Dobar deo sačinjavaju bivši domobrani iz tih sela koji su iz domobranske vojske prebjegli u taj bataljon.

Sve do naše posete ovom bataljonu vojska nije bila kasarnirana niti su bili vezani za ma kakav odred ili brigadu. Oni su bili »ni na nebu ni na zemlji«, partijci nisu živeli partijskim životom, a Štab bataljona nije funkcionisao kao štab. Za tri dana koliko smo bili na tome sektoru, formirali smo Štab bataljona i dve čete sa štabovima četa, kasarnirali vojsku sa Štabom bataljona, izvršili raspodelu dužnosti itd. Štab bataljona je ovako formiran:

Komandant bataljona je drug Osmić Muho, dosadašnji komandant toga bataljona. Po zanimanju je zemljoradnik, inače partizan više od godinu dana. Ima 4 brata koji su svi u partizanima kao i otac mu. On je mlađ i dobar borac.

Zamenik komandanta je drug odgovorni Bašinac Muhamrem,³ bivši narednik jugoslovenske vojske. On je istodobno i komandir I čete.

Pol. komesar je drug Šarić Nijaz⁴ koji nije odgovorni drug. On je po zanimanju radnik, a bio je član K.P.J. od 1926 g. do prošle godine, kada je izbačen, odnosno kada je sam dao ostavku.

Zam. pol. komesara je drug Piralić Meho, krojač iz Prozora.

Formirane su dve čete koje će se postepeno uvećavati.

Po povlačenju naših brigada sa toga sektora i bivši Prozorski bataljon se je povukao sa brigadama gde se i sada nalazi u sastavu Desete hercegovačke brigade. Odgovorni drugovi, koji su ostali na tome sektoru da rade u pozadinu, imali su prvo za zadatku da onemoguće akciju ustaša i četnika na čelu sa doktorom Popovcem,⁵ lekarom iz Mostara, da u tim selima osnuju ustašku miliciju. To im je potpuno uspelo. Ovaj bata-

³ Poginuo u toku rata. Redakcija nije mogla ustanoviti mjesto i vrijeme pogibije.

⁴ Isto

⁵ Dr Ismet Popovac, organizator četnika među hercegovačkim muslimanima. Kod Trebinja, uhvatili ga borci iz partizanskog bataljona »Sloboda« i streljali 1943 godine kao narodnog neprijatelja.

ljon kontroliše oko 70 sela u kojima ustaše nisu uspele da postave miliciju.

U svima tim selima održali su drugovi iz ovoga bataljona jednu ili više konferencija, tako da je stanovništvo dobro upoznato sa ciljevima današnje borbe. Ostromu uslugu učinili su nam četnici koji su prošle jeseni pljačkali, palili i klali po ovim selima. Veći deo sela čine Muslimani koji su gotovo svi uz partizane. Hrvati iz tih sela ne učestvuju aktivno u našoj borbi — oni su pasivni, ali je nimalo ne ometaju. Muslimanska omladina naročito rado ide u partizane, ali roditelji, koji su konzervativni, ometaju odlazak omladine u partizane. Ima slučajeva da omladinci pobegnu u partizane i protiv volje svojih roditelja.

Štabovima kao i ostalim odgovornim drugovima data su uputstva za dalji rad. Kurirska veza je takođe osigurana.

Na dva dana pre našega dolaska u ovaj bataljon, iz okoline Nevesinja pobegao je drug Joksim Mrković koji je dao interesantne podatke o neprijatelju u Nevesinju i okolini, koje vam dostavljamo kao prilog izveštaju.⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar,
Nemanja⁷

(M. P.)

Komandant,
Dakić

⁶ Vidi dok. br. 78.
⁷ Nemanja Vlatković

BR. 78

STAB TREĆEG KRAJIŠKOG NOP ODREDA »SIMO ŠO-
LAJA« DOSTAVLJA 17 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU
PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA IZJAVU JOKSIMA
MRKOVIĆA O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U HERCE-
GOVINI¹

STAB
III KRAJIŠ[OG] PARTIZANSKOG [ODREDA]
—ŠOLAJA—
Br. sl.
Dne 17/I — 1943 g.

IZVEŠTAJ²

druga Joksimu Mrkovića³ iz Bijenje, Sreza nevesinjskoga, koji je oko 1 januara prebegao u Prozorski bataljon, pošto mu je tamo zapretila opasnost od četničke bande. On je ovo izjavio:

»Sve do početka oktobra prošle godine narod je verovao da četnici nemaju veze sa okupatorima i da ih ovi ne plaćaju. Četnici zavaravaju narod govoreći mu da im Englezi donose avionima hranu i ostalu spremu. Često puta su noću ložili vatrnu po brdima tvrdeći da je to signal engleskim avionima koji treba da im bace hranu, novac i spremu.

U Nevesinjskome srezu četnici imaju dve komande: jednu u Nevesinju koja ima vezu sa Italijanima i drugu u Rasadniku (2 km od Nevesinja) koja nema, tobož, veze sa okupatorom.

Četnici primaju sledovanje od Italijana. Trebuju na 300 —400 bandita koliko treba da ima njihov bataljon, dok, u stvari, imaju po 30 do 40 bandita. Na taj način varaju svoje gospodare. Jedan italijanski oficir, koji stanuje u Luci (prvo selo od Konjica prema Nevesinju), sa dva vojnika obilazi svake sedmice četnike koji su po selima i drži im kojekakve govore. Četničke vode znaju kada će on doći u posetu njihovome bataljonu, te na brzinu pozovu potreban broj »boraca«, tako da ih, prilikom posete italijanskoga oficira, bude na broju. Posle njegovoga odlaska, odmah ih raspuste kućama, a ostave 30 do 40.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 8b/2, k. 407.

² Izvještaj je upućen Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa. Vidi dok. br. 77.

³ Umro 1951 god. u Mostaru.

Svaki četnik ima 21 kunu dnevnice, komandir čete 3000 kuna, a komandant bataljona 4.800 kuna.

U Hercegovini vlada velika glad. Po selima stalno krstare prosjaci. Četnici su postavili i svoje opštine koje imaju zadatak da ubiru od naroda životne namirnice »za sirotinju«. Kako im se opštine nisu odazivale, to su formirali »Proletersku brigadu« za 6 srezova koja ima zadatak da ubire namirnice. To obavljaju na brutalan način, tako da ih je narod počeo strašno da mrzi. Komandant te brigade, koja broji 150 bandita, je Mirko Kovačević.⁴ Uveli su stroge kazne. Najblaža kazna je 25 batina poturu. Dovoljno je da bandit te brigade pokaže prstom na nekoga pa da bude osuđen. Za teže »krivice« ide se komandantu bataljona, protiv čije presude nema žalbe.

Između 15 i 20 decembra prošle godine otišlo je oko 400 četnika iz Hercegovine i nešto iz Istočne Bosne sa Italijanima u Dalmaciju. Njih vodi poručnik Mihailo Koprivica,⁵ koji je nedavno došao iz domobranske vojske. Teror četnika je sve veći i veći. Četnici stalno prete narodu sa Italijanima, kojih se narod boji.

Protiv Muslimana ne preduzimaju nikakve mere. Narodu na konferencijama govore da će oni urediti Muslimane, samo dok im Draža naredi. Stalno drže konferencije i sijela na kojima govore protiv partizana. Redovno štampaju radio-vesti u kojima samo spomenju Istočni front, a opširno pišu o afričkom frontu i Englezima.

Čete su im po selima, bez ikakve discipline i reda. Položaje kao ni straže ne drže. Jedino konjički bataljon stražarci i patrolira po noći. Oficiri samo lumpuju, piju i skitaju se. Stalno dolaze novi »serdari« i pretstavljaju se kao oficiri biv. jugoslovenske vojske, tražeći položaje.

Narod zna da ima masa partizana. Naša propaganda prodire iako vrlo teško. Po selima vodi četničku propagandu neki Perović, ing iz Beograda.

Četnici u Hercegovini nemaju prave vojske, nego vrše mobilizaciju i smenjuju je nedeljno po spisku. Partizanske porodice progone — šalju ih u logor u Šibenik, a imanje im konfiskuju.

U Nevesinju i okolini vlada glad. Oko 40% domova nemaju hleba u kući. Još od oktobra narod bere resu sa leske i meša je sa brašnom. Svakim danom četnici gube poverenje kod onoga dela naroda kod kojega su do sada imali.

⁴ Ubijen 1950 god., kao odmetnik, u borbi protiv organa Narodne vlasti.

⁵ Ubijen u borbi protiv organa Narodne vlasti 1945 godine.

Drug Joksimović je 16 februara prošle godine organizovao partizansku četu u svome selu, koja je raspuštena oko početka juna. On se je bio povukao prema brigadama, ali su ga drugovi vratili da radi na terenu. Njega pozna nekoliko odgovornih drugova iz Prozorskog bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

STAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 57

21-1 1943 g.

— Položaj —

Priložiti broju str. pov. op.
55/43.

Komandant,
Dakić M.⁶

⁶ Makso Dakić

BR. 79

**NAREĐENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PETE DIVIZIJE ZA UPU-
ČIVANJE PRVE KRAJIŠKE BRIGADE NA TEREN ISTOČNO
OD SANSKOG MOSTA I MANJAČE¹**

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
BR.

194 g. Prepisati tekst za I brig.
Položaj Op I
1943 28. — a.a.² a/2
V. diviz.³

**ŠTABU V NOU DIVIZIJE I BOS. NOU KORPUSA
ŠTABU I KRAJIŠKE NOU BRIGADE**

I Krajiška brigada treba odmah da krene sa prostorije Jelašinovci — Tuk Bobija u pravcu Ključa i tamo da uhvati vezu i primi naređenja za dalji pokret od Štaba V NOU divizije. Hvatati vezu u Ključu.

Štab V NOU divizije treba da pošalje odmah I Krajišku NOU brigadu na teren istočno od Sane⁴ (rijeke), na prostoriju gdje su se bavile jedinice IV i VII Krajiške NOU brigade, s obzirom na pretstajeće akcije. Treba voditi računa da I Krajišku NOU brigadu treba smjestiti na onu prostoriju gdje se inače bave naše jedinice, tako da neprijatelj ne primijeti naše pokrete, koncentracije i namjere. Pokret treba držati u najvećoj tajnosti, a na prostoriji na kojoj bude smještena I Krajiška NOU brigada treba onemogućiti kretanje civilnog stanovništva u pravcu neprijatelja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba:

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 44-1/I, k. 407. Dokumenat je vjerovatno pisan 18 januara 1943 godine.

² Dopisano rukom.

³ Dopisano rukom.

⁴ Odnosi se vjerovatno na teren oko Sanskog Mosta i Manjače.

BR. 80

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NOU DIVIZIJE OD JANUARA
1943 GOD. VRHOVNUM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O OSLOBOĐENJU NOVOG ŠEHERA I ČIŠĆENJU OKOLNIH
UPORIŠTA OD ČETNIČKIH ELEMENATA¹**

III UDARNA DIVIZIJA

Radiogram

VRHOVNUM ŠTABU

Crnogorska² ocistila Crnu Reku, Novi Šeher,³ i ostala okolna četnička uporišta i rušila prugu.⁴ Zarobili 20 domobrana sa komandirom, četu četnika i nekoliko ustaških bandita. Sad je postavljena na pravcu Šeher — Tešanj — Jelah u sporazumu sa Koćom.⁵ Dejstvovaće u bok neprijatelja⁶ (radiostanica prestala da radi).⁷

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno istoriskog instituta pod reg. br. 12/17, k. 14 A. — Original je vjerovatno pisan 18 januara 1943 godine.

² Odnosi se na Petu crnogorsku NOU brigadu.

³ Opširnije o borbama za Novi Šeher vidi dok. br. 196.

⁴ Vjerovatno se odnosi na prugu Tešanj — Jelah. Vidi dok. br. 86.

⁵ Koča Popović, komandant Prve proleterske divizije

⁶ Vidi dok. br. 86.

⁷ Devet tačkica i rečenicu u zagradi vjerovatno je dopisao radio-telegrafista.

BR. 81

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 18 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O NE-
PRIJATELJSKIM SNAGAMA U PRIJEDORU I O NAMJE-
RAMA NEPRIJATELJA DA PREDUZME OFANZIVU¹**

DEPEŠA

ŠTABU I BOS. NOU KORPUSA

Prema sigurnim obavještenjima neprijatelj je došao u Prijedor u jačini 4.000 Njemaca.² Vjerovatno to nisu sve Njemci. Još će dolaziti snage do jedne divizije.

U Prijedoru se nalazi osam tenkova i 36 oklopnih borbih kola.

Prema ovim obavještenjima neprijatelj namjerava preduzeti ofanzivu od a — m,³ od Ljubije preko Šurkovca, od Jajca i Banja Luke prema Ključu i od Novoga prema Bihaću.

18/1 1943 g.

Primio: Gido⁴

Komandant,

Predao: Boško⁵

Slavko⁶

¹ Prepis originala, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/20, k. 407 A.

² Odnosi se na jedinice 714 njemačke divizije.

³ Sifrant, vjerovatno, nije mogao dešifrovati ova slova i zato ih je ostavio.

⁴ Odnosi se na telegrafistu. Redakcija nije mogla ustanoviti pravo ime i prezime.

⁵ Narodni heroj Slavko Rodić. Umro 1949 god. u Beogradu, kao general-potpukovnik.

⁶ Vidi primedbu 4.

BR. 82

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
19 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA RU-
ŠENJE KOMUNIKACIJE DOBOJ—DERVENTA U VEZI S
PRODOROM NEPRIJATELJA U TESLIĆ¹**

B · 100.²

19-1 u 12 č.

101. B.³

Nemačka kolona koja je 17 o.m. otpočela od Doboja prodor ka Tesliću, 18 o.m. do noći ušla je u Teslić.⁴ Sa kolonom je bila veća komora, 5 tenkova, a do Jelaha dejstvovali su i 3 haubice i 2 brdska topa.

Jedinice Pere Ćetkovića⁵ od 17 o.m. otpočele su dejstvo na željezničku prugu pored Bosne ka Žepču i [Novom] Šeheru.⁶

Da bi se razvukla neprijateljska pažnja na više strana našim dejstvom i ugrožavanjem više pravaca, te onemogućilo da neprijatelj sa istim snagama uzastopno interveniše ka pravcima rada Perinih jedinica, ili pak ka našem sektoru, to se određuju sledeći zadaci jedinicama na sektoru Teslić — Doboј.

1. — Dva bataljona 101. uputiti na prugu Doboј—Derventa, sa zadatkom rušenja i zaprečavanja pruge i ceste na tom pravcu i likvidacije manjih neprijateljskih delova, stanica neposredno pored pruge.⁷ Predočavamo da se na tom pravcu nalaze mostovi i želj. stanica kod Rudanke i Kotorskog, te su u tom pogledu najefikasnija mesta za onesposobljenje pruge i ceste. Te jedinice usput, do dolaska na određene ciljeve, treba da izbegavaju sukobe i zadržavanje po selima koja imaju miliciju. No, pri nailasku na četničke grupe (kao Leskove Vode) ove svakako likvidirati. Na tom prostoru, po obaveštenju drugova, ima nama naklonjenih sela, te pristupiti dobrovoljnoj mobilizaciji.

Po završenoj akciji bataljone vratiti bez zadržavanja na sektor Prnjavora. Odrediti način i mesto veze sa njima.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/1, k. 705.

² Prva proleterska divizija

³ Prva proleterska brigada

⁴ Vidi dok. br. 130.

⁵ Treća NOU divizija

⁶ Novi Šeher i Žepče napadala je Deseta hercegovačka i Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 80, 86 i 87.

⁷ Ovo naređenje je obustavljeno. Vidi dok. br. 84.

Preostali bataljon preko Kulaša da se poveže i uđe u sastav ostalih jedinica 101. na sektoru Prnjavor.

Pokret bataljona po ovom naređenju da otpočne sutra izjutra, tako da bataljoni mogu da izbiju na određene ciljeve na pruzi do 21 o.m. uveče.

2. — Jedinice 103.⁸ ostaju na sektoru Teslić sa zadatkom aktivnog zatvaranja pravca Teslić — jug ka bazi Pere Ćetkovića. Sa jedinicama Perinim održavati vezu preko s. Slatine. Takođe zatvarati i ostale pravce koji od Teslića vode ka novooslobođenoj teritoriji.

Sa jednim bataljonom u toku noći 20/21 o.m. izvršiti blokiranje s. Pribinić i preduzeti čišćenje te teritorije, a potom, prema prikupljenim podacima, preduzeti najočistije represalije. Ovaj Štab uputiće blagovremeno druga Božovića⁹ ili njegovog pomoćnika sa određenim direktivama o sprovodenju represalije i ostalih mera.

3. — U slučaju razvijanja borbe u međuvremenu kod susednih jedinica, bez obzira na opšte postavljene zadatke, intervenisati radi međusobnog potpomaganja.

4. — Ponovo upozoravamo da se predvide sve mere za zaštitu od bojnih otrova¹⁰: ne držati grupisane jedinice, menjati mesta boravka, izbegavati šume i udoline.

5. — Ovaj Štab nalaziće se tamo gde je bio pre napada na Teslić. Hirurška ekipa biće u našoj blizini.

6. — Stabovi da se postaraju da borci nabave bele ogrtače za kretanje po snegu.

7. — Izveštavati nas bar jedanput dnevno preko s. Klupe gde se sada nalazi četa iz 102.¹¹ Po likvidaciji Pribinića postaviće 103.¹² relejnu stanicu u s. Klupe, jačine 1 četa koja će smeniti dosadanju jedinicu iz 102.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv.
(otsutan)

Naštadiv.
Vasa¹³

Komdiv.
Koča¹⁴

⁸ Treća krajiška NOU brigada

⁹ Božo Božović

¹⁰ U to vrijeme Vrhovni štab je dostavio uputstvo o zaštiti protiv bojnih otrova, jer je neprijatelj, u borbi sa partizanima u Slavoniji, upotrijebio bojne otrove. Vidi dok. br. 75.

¹¹ Treća sandžaka NOU brigada

¹² Treća krajiška NOU brigada

¹³ Vaso Jovanović

¹⁴ Koča Popović

BR. 83

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
19 JANUARA 1943 GOD. VRHOVnom ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O PRODORU NIJEMACA U TESLIĆ I O SI-
TUACIJI NA OSLOBODENOJ TERITORIJI CENTRALNE
BOSNE¹**

I PROLETERSKA DIVIZIJA

Radiogram

VRHOVnom ŠTABU

Oko 1000 Nemaca sa pet tenkova stiglo 18 januara uveče od Doboja u Teslić. Pero² nas nije izvestio o ishodu operacija.³ U Prnjavoru⁴ zarobljeno nekoliko istaknutih ustaša. Miloje⁵ razbio Forkapu,⁶ vojska i novi prilaze, narod oduševljen, vođe beže. I pored nezauzimanja Teslića na širokom frontu široke mogućnosti, smatrali smo da ovako najbolje štitimo oslobođenu teritoriju. Zbog bolnice, ishrane i odmora ostalih moramo ostaviti nešto snaga prema četnicima sa Borja. Peri poslali kurire sa vašim naređenjem.

19 januara 1943 g.
u 10,55 h.

Koča⁷

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 1—7, k. 706 A.

² Pero Ćetković, komandant Treće NOU divizije

³ Odnosi se na akcije Treće NOU divizije na pruzi Sarajevo — Brod.

⁴ Prnjavor su 16 januara oslobođile jedinice Prve proleterske brigade. Vidi dok. br. 70, 76 i 130.

⁵ Miloje Milojević, zamenik komandanta Prve proleterske brigade

⁶ Nikola Forkapa, komandant Motajičkog četničkog odreda u Centralnoj Bosni

⁷ Koča Popović

BR. 84

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
19 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA OBUSTAVLJANJE POKRETA NA KOMUNIKACIJI DOBOJ—
DERVENTA¹**

B. 100²

19-I-943 = 14 h

101. B.³

Naše naređenje od danas o pokretu na pruzi Doboј — Derventa prestaje važiti.⁴

Sa sva tri bataljona krenite ka prostoriji Vijačani — Branеšci — Dubrava. Pokret izvršite preko Kulaša.

Ovo je u smislu direktive V.Š. u cilju intervencije s ove strane u slučaju moguće ofanzive⁵ ka oslobođenoj teritoriji.

S. F. — S. N.

Za Štab
Vasa⁶

Karanović⁷ će dobiti naređenje u smislu dobijene direktive za Diviziju.

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 10/1, k. 705.

² Prva proleterska divizija

³ Prva proleterska brigada

⁴ Vidi dok. br. 82.

⁵ U to vrijeme neprijatelj je izvršio koncentraciju svojih trupa za operaciju »Vajs 1« i »Vajs 2« (»Weiss 1« i »Weiss 2«) tzv. Četvrtu neprijateljsku ofanzivu.

⁶ Vaso Jovanović

⁷ Nikola Karanović, komandant Treće krajiške NOU brigade

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA O PRI-
PREMANJU NEPRIJATELJA ZA NAPAD NA OSLOBOĐENU
TERITORIJU¹**

ŠTABOVIMA BRIGADA

1) Sa raznih strana doznajemo, ma da još neprovereno, da je u i oko Banje Luke stigao neutvrđen broj nemačkih vojnika. Prema izveštaju Štaba I brigade, Nemci koji su išli od Doboja za Teslić raspitivali su se kod seljaka gde je mesto Maslovare. Prema iskazu jednog seljaka iz Zenice, Nemci se »povlače« iz Sarajeva u Zenicu. Najzad, prema takođe neproverenim glasovima, Nemci su se »povukli« iz Jajca i iz Travnika.

2) Ovi podaci o nepr.[ijateljskom] kretanju, ako bi bili tačni, jasno bi ukazivali na to da Nemci pripremaju neku ofanzivu bilo na oslobođenu teritoriju, bilo na sektor ove Divizije, ili uporedno. Dok se te vesti ne provere, potrebno je, za svaki slučaj, preduzeti sve mere predostrožnosti.

3) Jutros je štabovima brigada upućeno naređenje o novom rasporedu naših jedinica. U međuvremenu jedinice I brigade koje su bile oko Teslića stigle su na prostoriju Vijačani — Branešći, te je tako mogućno i potrebno da se jedinice I i II brigade² što pre postave prema novom rasporedu. Zadatak III brigade³ je zasada da čvrsto zatvara pravac od Teslića prema zapadu, tj. novooslobodenoj teritoriji.

Štabovi brigada narediće svojim jedinicama da maksimalno pojačaju budnost na pravcima mogućih neprijateljskih prodora, zahtevajući da o svim neprijateljskim pokretima budu najhitnije izvešteni. Oni će isto tako o svim novostima najhitnije izveštavati ovaj Štab.

Štab II brigade, posle dogovora sa Štabom I brigade, hitno će izvestiti kada će njegove jedinice biti spremne za pokret. Jedinice II brigade krenuće čim dobiju smenu od jedinica I brigade. Kao što je već naređeno, radio-stanicu br. 2 počeće sa sobom Štab II brigade, odmah će izvestiti ako je za-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, bez datuma, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/3, k. 705 A. Naređenje je vjerovatno upućeno štabovima brigada 19 januara.

² Treće sandžačke NOU brigade

³ Treće krajiške NOU brigade

gubio šifru koju mu je u svoje vreme ovaj Štab dostavio, do daljnog vreme rada u 9 i 21 h, a ne kao što je ranije bilo ugovoreno.

Bolnicu i magacin treba što pre prebaciti naređenim pravcem. I po dolasku na novu prostoriju, bolница treba uvek da ima potreban broj konja uza se, kako bi permanentno bila sposobna za pokret. Rukovalac magacina obavezno da predvidi radikalno uništenje materijala u slučaju da ne stigne da ga blagovremeno evakuiše.

Ukoliko se haubice ne budu mogle blagovremeno izvući na drum Karač — Jošavka — Banja Luka, izvršiti sve pripreme za brzo otvaranje vatre na eventualne ciljeve sa sadašnjih položaja. Znači treba već sada pripremiti elemente za moguće ciljeve, kako u pravcu Banje Luke, tako i u pravcu s. Klupe; elemente pripremiti i za noćno gađanje. Štab III brigade da uputi komandantu⁴ div. artiljerije tražene artiljerce. Svi štabovi brigada da naredi svojim jedinicama da sva vozarska sedla, zaplenjena na Sitnici, kod Jajca i Teslića, pošalju komandantu div. artiljerije, isto tako iz svake brigade da se uputi drugu Velebitu po jedan artiljeriski ručni durbin. Jedan deo ljudstva upućen u artiljeriju služio je u drugim rodovima oružja; štabovi brigada će na mesto ovih drugova uputiti artiljerce, ako ih još ima po jedinicama. Štab I brigade uputiće komandantu div. artiljerije druga Đola Popovića,⁵ iz II bataljona, koji je po struci veterinar i ima sav materijal za potkivanje i lečenje konja — ukoliko ovaj drug nije neophodan i nezamenljiv u svojoj dosadašnjoj jedinici. O rezervnim artiljeriskim konjima će se i dalje starati ljudstvo koje je pri topovima, oni će ostati uz topove. Nesposobne konje, već prema stepenu nesposobnosti, zadržati, zameniti ili ostaviti (predati seljacima). Svi topovi ostaju zasad na sektoru na kome se nalaze. Ako bi se ukazala potreba, jedan deo bi se prebacio prema s. Klupe, za dejstvo u pravcu Teslića, o čemu ćemo naknadno izdati naređenje. Mogućnost manevrisanja topova je mala između Karača i Solila, pa zbog toga ljudstvo treba da bude spremno i obučeno za brzo i što efikasnije onesposobljenje haubica.

4) U slučaju nužde, tj. nemogućnosti održavanja na ovoj teritoriji, opšti pravac povlačenja jedinica ove Divizije: prostorija severno od r. Ugar. Ako bi pravci nadiranja neprijatelja onemogućili povlačenje u tom pravcu, onda bi pravac povlačenja bio preko r. Bosne.

⁴ Milan Antončić-Velebit

⁵ Poginuo na Palisadu septembra 1944 god. kao komandir čete.

5) Sve što je izneseno u ovom naređenju shvatiti kao predviđanje izvesnih mogućnosti i ukazivanje na izvesne eventualnosti.

6) Odmah po prijemu ovog naređenja Štab I brigade uputiće u Štab II brigade druga aktivnog oficira⁶ koji se nalazi u I bataljonu. Pomenuti drug primiće dužnost komandanta bataljona u jednom bataljonu II brigade. Štab I brigade će preduzeti hitno mere da mu se privedu svi aktivni oficiri i petokolonaši iz bivšeg Forkapinog odreda.⁷ Pristupiti hitno razoružanju svih sumnjivih boraca. Slažemo se da se svi bivši četnici i jedinice koji su nam prišli rasporede po jedinicama brigada.

7) Obaveštavamo Štab II brigade da je četu II brigade u s. Klupe smenila četa III brigade. Tu smo četu uputili kod Div. bolnice. Pratnju za evakuaciju ranjenika i materijala iz magacina davaće II brigada, čiji se pokret i inače vrši u približno istom pravcu.

8) Delovi II brigade koji se budu nalazili u s. Maslovare održavaće svakodnevnu vezu sa delovima III brigade u s. Klupe.

9) Ponovo upozoriti sve borce na mogućnost upotrebe otrovnih gasova od strane neprijatelja, i na mere opreznosti koje treba preduzeti. Primetili smo da naše ljudstvo još uvek se ne stara o maskiranju konja za vedrih dana, da počinje da se sklanja, obično trčeći, tek kada se pojave avioni i time otkriva cilj itd. Treba staviti u zadatak komandirima i nižim starešinama da u tom pogledu budu stalno budni i da naviknu samo ljudstvo na takvu stalnu budnost, koja treba da pređe u naviku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv.
(otsutan)

Komdiv.
Koča⁸

Štab divizije biće od sutra u s. Spasevići.

P.S.⁹ Vraćamo vam Milojeve¹⁰ izveštaje, pošto smo ih već ranije dobili neposredno od Miloja u prepisu.

⁶ Narodni heroj Moma Stanojlović. Poginuo za vrijeme Pete neprijateljske ofanzive kao zamjenik komandanta Druge (Treće sandžačke) brigade.

⁷ Odnosi se na Motajički četnički odred, kome je komandant bio Nikola Forkapa. Jedan dio četnika ovog odreda na čelu sa komandirom Carevogorske čete Ljubom Podgradcem prešao je na stranu partizana.

⁸ Koča Popović

⁹ Sledеći tekst dopisan zelenim mastilom, latinicom.

¹⁰ Miloje Milojević

BR. 86

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NOU DIVIZIJE OD 19 JANUARA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O BORBAMA DESETE HERCEGOVAČKE NOU BRIGADE
KOD ŽEPČA I O SITUACIJI NA SEKTORU DIVIZIJE¹**

III UDARNA DIVIZIJA

Radiogram

VRHOVNOM ŠTABU

Treći dan danas neprijatelj nije uspostavio saobraćaj Dobojsko — Zenicu.² Tokom jučerašnjeg dana jedinice Hercegovačke brigade odbile četiri puta napade okupatora i četnika da povrate Žepče i da omoguće saobraćaj. Hercegovačka brigada nanosi velike žrtve okupatoru i četnicima Dražinim. Hercegovačka zarobila teški bacač i stotinu mina, četiri teška mitraljeza i tri laka. Crnogorska brigada³ i dalje dejstvuje u bok neprijatelja pravcem Tešanj — Jelah.

19 januara 1943 g.
u 12,30 h.

Pera⁴

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/17, k. 14 A.

² Deseta hercegovačka NOU brigada oslobođenjem Žepča 17. januara 1943 god. onemogućila je svaki željeznički i kolski saobraćaj na pomenutoj relaciji. Vidi dok. br. 87, 197 i 205.

³ Odnosi se na Petu crnogorsku NOU brigadu Treće NOU divizije.

⁴ Pero Ćetković, komandant Treće NOU divizije

BR. 87

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NOU DIVIZIJE OD 19 JANUARA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O OSLOBOĐENJU ŽEPČA¹**

III UDARNA DIVIŽIJA

Radiogram

**VRHOVNOM ŠTABU
(nastavak)²**

Neprijateljska ofanziva od pravca Doboja.³

Hercegovačka zauzela Žepče,⁴ zarobila 150 domobrana i ustaša. Zaplijenjeno: 150 pušaka, više teškog i lakog oruđa, 100.000 metaka, oklponi voz, 60 vagona zatečenih u Žepče. Saobraćaj nije uspostavljen. Ističemo hrabrost Hercegovačke, naročito Mostarskog bataljona.

Pero⁵

19 januara 1943 g.
u 12,05 h.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod br. 4/17, k. 14 A.

² Vjerovatno nastavak ranije depeše.

³ Neprijatelj je nastojao da odbaci Petu crnogorsku NOU brigadu od Tešnja i da ponovo zauzme Novi Šeher i Žepče.

⁴ Deseta hercegovačka NOU brigada oslobodila je Žepče 17 februara. Vidi dok. br. 197 i 205.

⁵ Pero Ćetković, komandant Treće NOU divizije

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE OD 19 JANUARA
1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
O BORBAMA PETE KRAJIŠKE BRIGADE NA SEKTORU
KARANA I O NJENIM DALJIM ZADACIMA¹**

ŠTAB
IV NARODNO-OSLOBODILAČKE
UDARNE DIVIZIJE
Br. SI.
Dana 19/I 1943 g.

ŠTABU I BOSANSKOG N.O. UDARNOG KORPUSA

V brigada² izvještava:

13 ov. mj. u 16 časova priredili su akciju na Knežicu gdje se nalaze žandari pod komandom Nijemaca (svega 68) smještenih u jednoj tvrđavi koju nije mogao razrušiti ni protivtenkovski top. Akcija je trajala od 16 časova 13 ov. mj. do 2 časa 14 ov. mj. Akcija nije uspjela radi jakog utvrđenja. U ovoj akciji imali smo dva mrtva i šest ranjenih.³

I bataljon V brigade ostao je na terenu Karana sa zadatkom da štiti prolaz preko Sane, prebacuje ranjene drugove, kao i da dovrši rušenje pruge. Sa ostala tri bataljona prešli su cestu Prijedor — Dubica i koncentrišu se pod Kozarom, s namjerom da produže prema određenom planu.⁴

Po današnjim izvještajima (dopis je pisan 14 januara) snage neprijatelja u Dubici jesu: 2.000 Nijemaca i oko 400 domobrana, ustaša i legionara. Te snage iz Dubice u toku dalganjeg popodneva krenule su desnom obalom Une od Dubice za Kostajnicu, a jedna bojna cestom Prijedor — Dubica i zadržala se na Kruškovcu. Prema već duže proturanim vijestima neprijatelj ima namjeru da pretrese Karan i po svemu izgleda da će to sada vršiti.

Pošto se I bataljon, a i II brigada⁵ nalaze na sektoru koji neprijatelj treba da pretresa, to smatramo da bi II brigada trebala da ubrza svoj pokret po planu koji joj je određen.

I bataljon V brigade treba odmah da prikupi svoje snage i u sastavu II brigade pređe cestu Prijedor — Dubica i krene

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 8 a/2, k. 407.

² Peta krajiska (kozarska) NOU brigada

³ O tome vidi dok. br. 96.

⁴ Opširnije o tom planu vidi dok. br. 20.

⁵ Druga krajiska NOU brigada

u sastav svoje brigade, izbjegavajući borbu na svom terenu, sem u slučaju potrebe probijanja.

(Naknadno pisano pod p.s.)⁶

Pošto se uporno pronose glasovi po kojima neprijatelj priprema jače snage kojima treba da pretresa Karan pa onda Kozaru, mi ćemo izvršiti koncentraciju naše brigade ispod Ko-zare i sačekati par dana da vidimo kakve su namjere neprijatelja, a tada produžiti na svoj zadatak.

Kod prebacivanja druga Žarka⁷ i ostalih na ovaj teren treba biti vrlo oprezan, jer bi se moglo desiti da neprijatelj u to vrijeme bude na Karanu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar,
Pero⁸

Politkomesar,
sl. otsutan,

BR. 89

ZAPOVIJEST ŠTABA ČETVRTE NOU DIVIZIJE OD 19 JANA NUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA DRUGE I PETE KRAJIŠKE BRIGADE ZA ODLAZAK NA TEREN KARANA I KOZARE I ZA RUŠENJE KOMUNIKACIJA BANJA LUKA—PRIJE- DOR, BOSANSKI NOVI—VOLINJA I BANJA LUKA—BO- SANSKA GRADIŠKA¹

ŠTAB
IV N.O. UDARNE DIVIZIJE
Pov. op. br. 2
19 januara 1943 g.

ŠTABOVIMA II i V KNOU BRIGADE

Z A P O V I J E T
(sekcije Pakrac i Banja Luka 1 : 100.000)

1) Akcija i njen značaj

Štab I Bosanskog N.O. udarnog korpusa stavio nam je u zadatku da u vezi namjeravane neprijateljske ofanzive na oslo-

⁶ Dostavljujući izvještaj Pete krajiške NOU brigade, sekretar Štaba Četvrte NOU divizije dopisao je sljedeći tekst.

⁷ Žarko Zgonjanin

⁸ Pero Radović. Umro 1944 godine.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 12/2, k. 407.

bodeni teritorij pređemo sa dijelovima divizije na teren Karama i Kozare, i isti očistimo od manjih neprijateljskih uporišta i dejstvujemo na komunikacije Banja Luka — Prijedor — Novi — Volinja, Banja Luka — Gradiška, Prijedor — Dubica i međukomunikacije sa ciljem: izbacivanje tih komunikacija iz stroja i time otežavanje i ometanje neprijateljske koncentracije.²

Postavljen nam je i zadatak da sa našim snagama prodremo u Lijevče, gdje treba od mrskih fašističkih gadova vratiti oteto naše žito i omogućiti našem narodu u Lijevču da se upozna na licu mjesta sa našom narodno-oslobodilačkom borbom i vojskom i omogućiti mu jedini pravilni put borbe: da narod Lijevča i Ravni masovno stupi u redove najboljih sина našeg naroda, u narodno-oslobodilačku vojsku, zajedno sa ostalim sinovima ponosne Krajine.

Ova akcija pada u vrijeme velikih pobjeda Crvene armije, koja nanosi fašističkim ljudožderima udar za udarom, i nezau stavljivo kreće na zapad. Pada u vrijeme nove ofanzive saveznika američko-engleskih snaga u Africi i njemačkom nebu — u vazdušnom ratu. Pada i u vrijeme kada pobjeđnjeni njemački fašistički psi sa svojim bijednim slugama ustašama i četnicima spremaju da »očiste« našu zemlju od narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda i da »konačno« obračunaju sa pobunjenim narodom. Ovaj »konačni obračun« pretvorice naša narodna armija pod vodstvom našeg Vrhovnog komandanta druga Tita, u savezu sa Crvenom armijom, u konačni obračun, ali konačan za okupatora. Čekaju nas teške borbe. Ali mi smo ponosni da će pobedonosne borbe krajiških brigada ubrzati protjerivanje okupatora iz naše zemlje, pružiti aktivnu pomoć saveznicima u borbi protiv fašizma, i time ubrzati njegov konačni slom i oslobođenje svih porobljenih naroda. Treba svaki naš štab i zadnji borac da preduzmu sve od sebe da se ovi zadaci koji nam se u pretstojećim akcijama postavljaju u potpunosti izvrše, da ceste i željezničke pruge u Krajini postanu groblja okupatorske vojske, švapskih gadova i njihovih vodiča — ustaških i četničkih pasa.

Borci II³ i V KNOU Brigade pomoćiće ovom akcijom spašanje naših snaga IV, I i V Divizije.

2) Podaci o neprijatelju

15 kilometara — straža nepoznate jačine,

Cerovljani — 20 žandara,

Mašići — 11 žandara,

² O rezultatu ovih borbi vidi dok. br. 126.

³ Druge krajiške NOU brigade

Klašnice — oko jedna satnija žandara sa vojskom,
Aleksandrovac⁴ — manja žandarska posada,
Topola⁵ — oko 20 žandara i 15 kulturbundovaca (16 ov.
mj. zanoćilo kod Friša u Sred. Topoli 7 tenkova *obojenih u bijelo*),
Elezagići — nepoznato,
Turske Dubrave — nepoznato,
Gradiška — oko 4.000 Nijemaca,
Banja Luka — oko 5—7.000 Nijemaca, ustaša i drugih i
30 tenkova,
Dragočaj — 15,
Preko ceste: Razboj — 96 žandara i domobrana,
Bajinci — 16
Lilici — 38
Kukulje — 11
Kosijerevo — 14
Maglajani — 40
Mičije, Simići, Ivanjska — domoroci nepoznate jačine.
Novoprispjeli podaci biće pravovremeno dostavljeni. Treba upozoriti da je cesta Banja Luka — Gradiška vrlo živa saobraćajnica i da se u momentu akcije mogu naći izvjesne putujuće neprijateljske snage na cesti koje treba tući paralelnom zasjedom ili dubinskom okomitom zasjedom.

3) Zadaci brigada

II Krajiška NOU brigada imaće sljedeće zadatke:

a) Sa jednim bataljonom likvidiraće neprijateljsko uporište Cerovljani i postaviće zasjede bočnog osiguranja naših snaga u akciji:

Na 15 kilometru,

u Lužanima i po likvidaciji Cerovljana u Bukviku i Čikulama (ispred Kolonija Dubrave prema Bos. Gradišci), da pomaže zasjedu pod b).

b) Sa jednim bataljonom biti u zasjedi prema Bos. Gradišci na liniji Čikule — Turske Dubrave — Brezik, likvidirati eventualno neprijateljsku posadu u Dubravama. Ova zasjeda ima zadatak da spriječi svaki pokušaj prodora neprijatelja od Gradiške i vredučeće sve mjere za brzo pravljenje prepreka i brana za tenkove i kamione, od prekopa do protivtenkovskih brana. Po napravljenoj prvoj brani protivtenkova uništiće telefonske veze sa Gradiškom.

c) Sa jednim bataljom napadaće i likvidirati neprijateljsko uporište Srednju i Donju Topolu, izvršiti čišćenje od

⁴ Bosanski Aleksandrovac

⁵ Nova Topola

petokolonaških elemenata Topole i susjednih sela, kao i potrebnu evakuaciju. Po potrebi pomoći zasjedu prema Gradiškoj. Stvarati antitenkovske brane i prekope na cesti, kao i spaljivanje za neprijateljsku vojsku važnih zgrada.

d) Sa jednim bataljonom izvršiti čišćenje Bereka, Elezagića i Rogolja i biti u rezervi.

Za V KNOU Brigadu:

a) Sa jednim bataljom vršiti sistematsko uništavanje pruge između Prijedora i Brezičana, Brezičana i Dragotinje, Dragotinje i Novog, Novog i Volinje. Štiti skelu sa desne obale Sane.

b) Sa jednim bataljom likvidiraće Mašiće, Viluse i Gornju Topolu. Ovaj će bataljon za vrijeme akcije potpadati pod komandu Štaba II brigade. Po likvidaciji Topole ovaj bataljon kreće se u pravcu Bos. Aleksandrovca.

c) Sa jednim bataljom napada i likvidira Klašnice i Laktaše. Po likvidaciji pomaže zasjedu prema Banja Luci. Štiti prelaz preko mosta za Prnjavor, i uspostavlja vezu sa I Dizijonom.

d) Sa jednim bataljom postavlja zasjedu prema Banja Luci u Glamočanima i bočno osiguranje u Miljevićima. Ovaj bataljon mora da preduzme opsežne mјere za stvaranje svakovrsnih prepreka od prekopa, brana, barikada do nagaznih mina i protivkolskog topa. Zasjeda treba da bude sa isturenim bočnim osiguranjem, da ne bude natkriljena.

e) Od Kozarske čete isturiti jedan vod u patroliranje prema Mičijama od Srednje Jurkovice.

Snage se ne smiju bez naređenja povlačiti, a naročito katastrofalno bi bilo povlačenje po danu, pod pritiskom motorizovanih jedinica. Koristiti kuće kao najbolji zaklon u ravni. Primjeniti sva raspoloživa sredstva u borbi protiv tenkova. Borba mora biti smjela, brza, prodorna tako da se uporišta likvidiraju u naletu i borba se prenosi na zasjede. Zasjede moraju biti hladnokrvne i otvarati vatru na jurišnom otstojanju.

4) **Vrijeme napada** biće 21 januara 1943 godine u 22 časa. Treba nastojati svim silama da jedinice blagovremeno otpočnu sa napadom.

5) Komandno mjesto:

Komandant divizije nalaziće se u početku akcije u Jazovcu a po likvidaciji Mašića preći će u Mašiće.

Štab II brigade nalaziće se u Elezagićima — kasnije Poljice.

Štab V KNOU brigade u Bakincima, kasnije u Jakupovcima.

Štabovi brigada poslaće u početku akcije po jednog kurira, a po prelazu štabova brigada u bližu zonu borbe još po jednog kurira u Štab divizije.

6) Sanitet: brigadna previjališta postaviti u Bereku i Jakupovcima.

7) Evakuaciju plijena i zarobljenika vršiti u pravcu Grbavaca. Osiguranje za logor daće divizijska zaštita i po potrebi snage od bataljona koji napada Gornju Topolu.

8) Telefonske veze: divizijski vod povezaće Štab divizije sa Štabom II brigade i po mogućnosti sa Štabom V brigade. Štab II brigade povezaće se svojim vodom sa bataljonom koji napada Topolu i po mogućnosti sa bataljom u zasjedi.

Štab V brigade povezaće se svojim vodom sa zasjedom prema Banja Luci i Štabom divizije.

9) Borbeni znaci:

21 januara: Teslić — Tito,
jedan dugi i dva kratka zvižduka.

22 januara: Grmeč — Glamoč,
dva kratka i jedan dugi zvižduk.

10) Zaštita štabova radi neprijateljskih sela kao i opreznost kurira mora biti na visini.

11) Poslije izvršenog zadatka pravac nastupanja naših snaga: II Brigada: Dragelji — Kijeveci — Jezovac, V Brigada: Bakinci — Romanovci — Donja Jurkovica. Naredenje za pokret izdaće se posebnom zapoviješću.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant,
Sosa⁶

⁶ Narodni heroj Josip Mažar-Šoša. Poginuo oktobra 1944 god., prilikom napada na Travnik, kao komandant divizije.

BR. 90

**DOPIS KOMANDANTA ČETVRTE NOU DIVIZIJE OD 19
JANUARA 1943 GOD. ŠTABU TREĆE OPERATIVNE ZONE
NOV I PO HRVATSKE O KONCENTRACIJI NEPRIJATE-
LJA U BANJOJ LUCI, PRIJEDORU, BOS. NOVOM, KOSTAJ-
NICI I DUBICI¹**

Komandant IV N.O.U. Divizije
Položaj, 19 januara 1943 g.
Str. pov. 7/43

Drugarskom

ŠTABU III OPERATIVNE ZONE NOV I POH

Prema naredenju² Štaba I bosanskog N.O.U. korpusa, str. pov. op. br. 34/43 od 12.I.1943 g., treba da osiguramo sa svojim jedinicama prebacivanje pet sovjetskih oficira,³ koji se nalaze na vašem sektoru, za Štab I bosanskog N.O.U. korpusa, odnosno V. Š.

Izvijestite nas da li se još pomenuti oficiri nalaze na vašem sektoru i sa sigurnom pratnjom dopratite ih do Save ukoliko se nalaze kod vas. Nas izvijestite o vremenu prebacivanja da bi i mi mogli poduzeti mjeru osiguranja kao i njihovo prihvatanje.

Pošto se dijelovi ove divizije nalaze na sektoru bivšeg II Odreda,⁴ sa zadatkom akcije na komunikacije Gradiška — Banja Luka, Banja Luka — Prijedor — Novi — Volinjska, to ćete održavati redovnu vezu sa nama i pružati nam redovne podatke o neprijateljskim garnizonima na domaku našega i vašega sektora (Kostajnica — Dubica i Gradiška), kao i pokret neprijateljskih snaga kroz pomenute garnizone, i druge korisne podatke.

Prema podacima naše obavještajne službe vrši se jača koncentracija Nijemaca i legionara u cilju ofanzive, dosada još nepoznatog nam karaktera.⁵

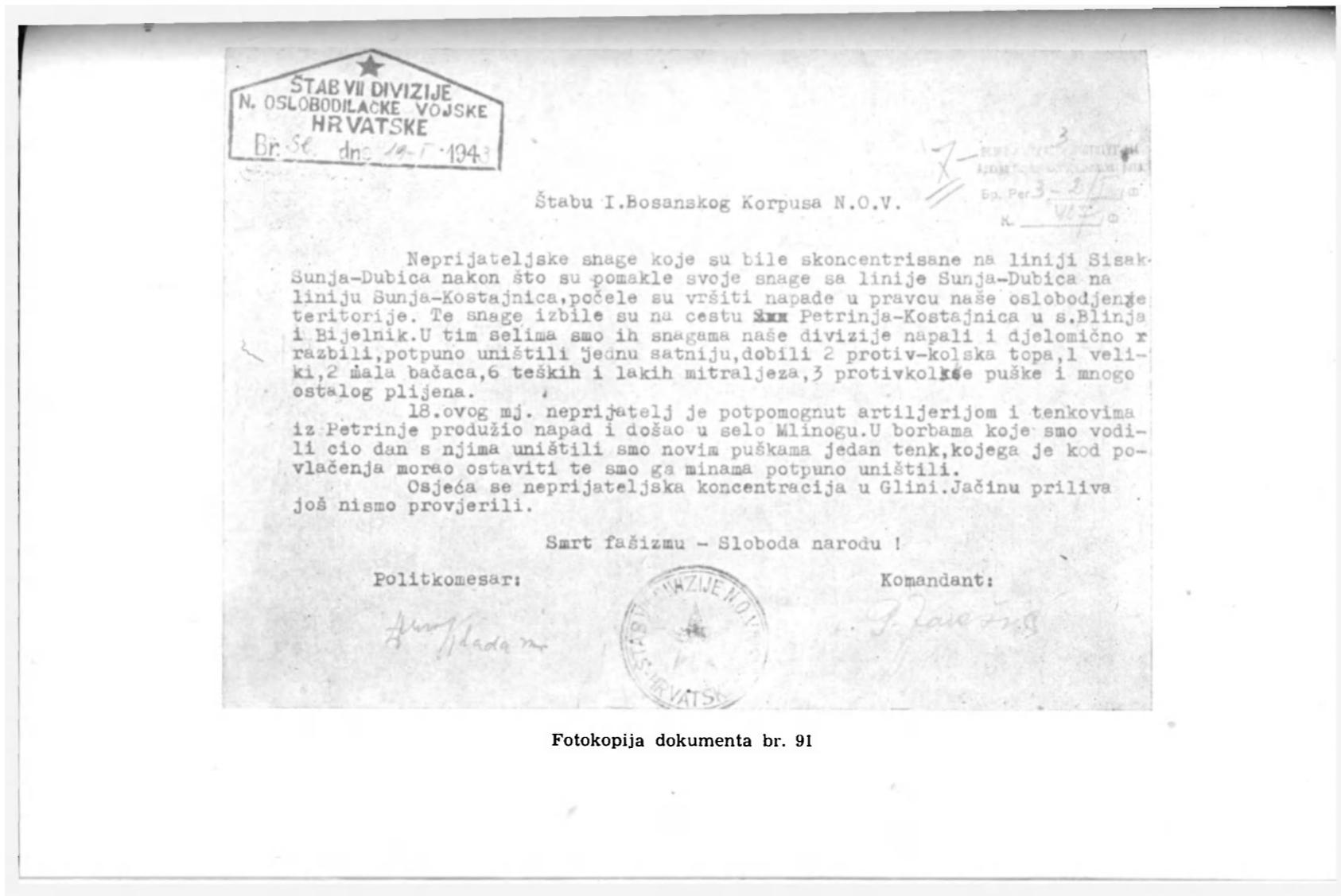
¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/2 I, k. 407.

² Vidi dok. br. 52.

³ Odnosi se na sovjetske oficire koje su bili zarobili Nijemci na Istočnom frontu, a oslobodili ih borci jedne čete Trećeg bataljona Kalničkog NOP odreda. Vidi tom V, knj. 9, dok. br. 73.

⁴ Drugi krajiški NOP odred »Mladen Stojanović«. Dejstvovao je na teritoriji Kozare i Prosare.

⁵ Odnosi se na koncentraciju trupa za Četvrtu neprijateljsku ofanzivu protiv oslobođene teritorije.

U Banja Luku pristižu dijelovi dviju krvnih njemačkih divizija iz Srbije (preko Bos. Gradiške).⁶ Pojačani su garnizoni Dubica, Kostajnica, Novi, a naročito Prijedor. Naše su snage stavile prugu Prijedor — Volinjski upotrebe već preko mjesec dana. Manje neprijateljske snage povukle su se poslije našega napada na Knežice⁷ u Jelovac, dok smo sinoć likvidirali žandarsku kasarnu u Karađorđevu (Kalemovi).⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant,
Šoša⁹

BR. 91

OBAVJEŠTENJE ŠTABA SEDME DIVIZIJE OD 19 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O NAPADU NA NJEMAČKU KOLONU NA PUTU KOSTAJNICA—PETRINJA¹

ŠTAB VII DIVIZIJE
N. OSLOBODILAČKE VOJSKE
HRVATSKE
Br. sl. dne 19-I-1943

ŠTABU I BOSANSKOG KORPUSA N.O.V.

Neprijateljske snage koje su bile skoncentrisane na liniji Sisak — Sunja — Dubica, nakon što su pomakle svoje snage sa linije Sunja — Dubica na liniju Sunja — Kostajnica, počele su vršiti napade u pravcu naše oslobođene teritorije.² Te snage izbile su na cestu Petrinja — Kostajnica, u s. Blinja i Bijelnik. U tim selima smo ih snagama naše divizije napali³ i djelimično razbili, potpuno uništili jednu satniju, dobili 2 protivkolska

⁶ Odnosi se na 714 i 717 diviziju.

⁷ Napad na Knežice vršila je 13 januara Peta krajiska (kozarska) NOU brigada. Vidi dok. br. 88.

⁸ Žandarmerisku stanicu u Karađorđevu likvidirao je jedan bataljon Druge krajiske brigade. Vidi dok. br. 96 i 205.

⁹ Narodni heroj Josip Mažar-Šoša

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3/2 I, k. 407.

² Odnosi se na 369 njemačku diviziju.

³ Ovaj napad je izvršen 17 januara.

topa, 1 veliki, 2 mala bacača, 6 teških i lakih mitraljeza, 3 protivkolske puške i mnogo ostalog plijena.

18 ovog mj. neprijatelj je, potpomognut artiljerijom i tenkovima iz Petrinje, produžio napad i došao u selo Mlinogu. U borbama koje smo vodili cio dan s njima uništili smo novim puškama jedan tenk, kojega je kod povlačenja morao ostaviti te smo ga minama potpuno uništili.

Osjeća se neprijateljska koncentracija u Glini. Jačinu priliva još nismo provjerili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Duro Kladarin

(M. P.)

Komandant:
P. Jakšić⁴

BR. 92

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE BRIGADE ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O AKCIJAMA ZA VRIJEME OD 1 DO 15 JANUARA 1943 GODINE¹

B. 103.²
Dana 19-I-1943 god.
u 13 časova.

100. B.³

U vezi postojećeg naređenja, dostavljamo Vam izvještaj, sa prilozima brojnih pregleda, o akcijama izvedenim u vremenu od 1 do 15 januara 1943 godine.

1-I-1943 jedinice III Brigade u zajednici sa dijelom jedinica I Brigade izvršile su pripreme i uveče napale neprijateljski garnizon Teslić, koga su do zore idućeg dana zauzeli. U ovoj akciji zarobljeno je 1.250 domobrana, i velika količina oružja, municije i ratne spreme, o kojoj nemamo tačnih podataka. U toj borbi poginuo nam je jedan drug i dva su ranjena.⁴

2-I-1943 bataljoni su bili raspoređeni na liniji Gusti Teslić — Komušina i Žarkovina radi odmora i razoružavanja četnika

• ⁴ Pavle Jakšić

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 22/2, k. 711.

² Treća krajiška NOU brigada

³ Prva proleterska divizija

⁴ Opsirnije o napadu na Teslić vidi dok. br. 16, 22, 42, 43, 175, 176 i 177.

na toj prostoriji, kao i hvatajući domobrane koji su bježali sa položaja oko Teslića.

3-I-1943 I bataljon je vršio evakuaciju spreme i materijala za Liplje. II bataljon se odmarao u selu Žarkovina gdje je razoružao 6 domobrana, sa 6 karabina, 1.000 metaka i 10 bombi. III bataljon je ostao na svom položaju, gdje se ljudstvo odmaralo. IV bataljon je krenuo iz Gomjenice prema Komušini, gdje je likvidirao pomenuto uporište, zarobio 16 milicionera sa 16 pušaka i nešto municije.

4-I-1943 I bataljon je vršio dalje evakuaciju, dok mu se jedna četa nalazila u Karaču kod magacina. II bataljon sa djelevima svojih snaga protjerao je neprijatelja sa Križa, gdje je spalio bunkere. Uhvaćen je jedan domobran. Dijelom ostalih snaga ovaj je bataljon pokušao protjerati neprijatelja iz Kaloševića. Tom prilikom ranjen je komandir II čete drug Dragija Đumić.⁵ Likvidacijom Križa zaplijenjeno je 500 metaka, 10 bombi i 2 brdska kazana. III bataljon je ostao na svojim položajima, a jednom četom je vršio konfiskaciju četničke imovine u selu Buletiću. IV bataljon je pristupio daljem razoružavanju milicije u okolini Komušine, gdje je iskupio 40 pušaka, 3.000 metaka, 5 pari vojničkih cipela i 6 šinjela.

5-I-1943 I bataljon je i dalje vršio evakuaciju. II bataljon vodio je borbe sa neprijateljem koji je nadirao prema Tesliću. Tom prilikom poginuo je drug Dragoje Popović i 4 druga ranjena. Na strani neprijatelja bilo je 10 mrtvih i veći broj ranjenih. III bataljon zaposjeo je položaje Vrućica — Gomjenica — Samardžići, osiguravajući se istočno. IV bataljon se prebacio sa prvobitnih položaja na Vel. i Mali Vis prema neprijatelju koji je nastupao ka Tesliću,⁶ kojom prilikom je vodena borba. Zarobljeno je 5 domobrana sa oružjem. Neprijatelj je ostavio na bojištu 10 mrtvih i više ranjenih. Na našoj strani ranjen je komandir II čete drug Rade Kljajić.

6-I-1943 I bataljon je vršio i dalje evakuaciju. II bataljon je bio u selu Osivici na odmaranju. III bataljon se prebacio u selo Buletić, isturajući osiguranje prema Tesliću i Borja [Pl.]. IV bataljon se povukao iz Gomjenice i Vrućice u selo Jasenovo i Gusti Teslić.

7-I-1943 god. I bataljon sa dvije čete zauzeo je položaj kod sela Pasjače, dok mu se jedna četa nalazila u Karaču kod magacina i zarobljenih domobrana. II bataljon je ostao na svojim položajima. III bataljon vodio je borbu sa neprijateljem

⁵ Poginuo aprila 1943 god., na Ifsaru kao komandir Druge čete Drugog bataljona Treće krajiške brigade.

⁶ Neprijatelj je prodro u Teslić 6 januara. Vidi dok. br. 33, 35, 40 i 176.

koji je nadirao od Teslića.⁷ Neprijatelj je imao osjetne gubitke. IV bataljon je takođe vodio borbu sa neprijateljem koji je nastupao od Teslića i kojega su nakon kraće borbe protjerali u grad. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

8-I-1943 I bataljon prikupio je svoje snage na položaju Pasjača — Rankovići. II bataljon je uputio jednu četu u selo Žarkovinu prema mostu, gdje je neprijatelj opravljao porušenu prugu. Četa je izvršila napad na neprijatelja, ali nije uspjela da ga protjera sa tih položaja. Neprijatelju su naneseni veliki gubici.⁸ Ostale snage toga bataljona bile su u selu Osivici na odmaranju. III i IV bataljon su bili na prvobitnim položajima. Kod njih nije bilo neke promjene.

9-1-1943 svi su bataljoni ostali na svojim položajima. Promjena nije bilo nikakvih.

10-I-1943 jedna četa II bataljona išla je u izviđanje prema Vitkovcima i povratila se sljedećeg dana. Ostali bataljoni su ostali na svojim položajima.

11-I-1943 bataljoni su bili na svojim položajima. Promjena nije bilo.

12-I-1943 do 14-I-1943 jedinice su bile na svojim položajima. Promjena nije bilo nikakvih. Vršene su pripreme za napad na grad Teslić.⁹

Vojna obuka:

Štab ove brigade izdao je naređenje štabovima bataljona za obuku sa pješadiskim i pratećim oruđima.

Ova naredba sprovedena je u djelo i pristupilo se je obučavanju ljudstva a naročito u rukovanju i pravilnoj upotrebi puškomitrailjeza. Takođe je obučavano u rukovanju sa bacalicima i protivkolskim topom. Ovaj rad pokazao je vidne rezultate.

Sa ljudstvom po jedinicama se radi u obučavanju izviđanja, osiguranju sa patrolama prilikom pokreta, stražarska služba i obezbjeđenje pri logorovanju itd.

Prema Vašem naređenju odredili smo za puškara pri Štabu ove brigade druga Orelja Danu, koji se razume u opravci oružja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

R.
S. Tadić¹⁰

D.
Karanović¹¹

⁷ Vidi dok. br. 42 i 176.

⁸ O ovoj borbi vidi dok. br. 42 i 176.

⁹ Ovaj napad nije uspio. Vidi dok. br. 71 i 130.

¹⁰ Simo Tadić

¹¹ Nikola Karanović

BR. 93

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 20 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O STANJU U NEPRIJATELJSKIM GARNI-
ZONIMA LJUBIJA, PRIJEDOR, SANSKI MOST, BOSANSKI
NOVI I OKOLNIM UPORIŠTIMA¹**

GLAVNI OB.² CENTAR
STABA I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. br. 23/43
dne 20 januara 1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ (za ob. otsjek)
OB. CENTRU ŠTABA V NOU DIVIZIJE

Ob. centar Štaba IV N.O.U. divizije izvještava:
Preko sigurne veze dobijeni su slijedeći — zasada neprovjereni — podaci:

U Ljubiji je posada 130 Njemaca, oko 200 ustaša i 1600 domobrana, sa kojima drže položaje na j. istoku i jugu od rudnika, tj. prema Rasavcima, St.[arom] Majdanu i B.[udimlić] Japri, dočim od istoka, s. istoka i sjevera nemaju položaja.

Rudnik je dobro utvrđen, opasan sa tri reda bodljikave žice i sa po tri reda nagaznih mina postavljenih, kao i žica, niz uvale i potoke u cik-cak liniji.

Tenkovi su prije 2 nedjelje otišli prema Prijedoru, a prema jednom nepouzdanom izvještaju 4 tenka vratila su se u rudnik, a 4 otišla prema S. Mostu i St. Majdanu. Ovaj izvještaj o povratku tenkova stigao je nešto kasnije od onog prvog.

U rudniku i okolini bila je 1 haubička baterija koja je 10 ov. mj. otišla u Prijedor, pošto smatraju da je on više ugrožen.

Kozin i St.[ara] Rijeka dobili su pojačanje, ali ne zna se broj. Većinom su domobrani.

Prijedor ima oko grada bunkere. U njima se nalazi oko 5—6.000 Njemaca,³ 10 tenkova i nekoliko kamiona.

Više Kozarca i na Mrakovici nalazi se nešto Njemaca.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 20/12, k. 407 A.

² Obaveštajni

³ U to vrijeme na ovom sektoru nalazile su se jedinice 714 njemačke pješadijske divizije.

U Prijedoru i Ljubiji osjeća se velika nestaćica živ. namirnica.

Pavlović Manda, kći Ivanova, iz Ravske, sada kod Malića u Miskoj Glavi, koja je 12 ov. mj. izbjegla iz Rudnika Ljubija, izjavljuje da je čula da u Prijedoru ima oko 7.000 Njemaca i da je prije mjesec dana gledala u Prijedoru kako se vježbaju četnici u crnim šubarama i uniformama. Bilo ih je, veli, dosta ali ne zna im broj. Dalje priča da je jedan radnik u rudniku noću nagazio na minu koja mu je otsjekla obje noge. Mina izgleda kao kutija od bonbone od 2 kg.

Istog dana izšao je iz rudnika Joškić Branko, sin Jovin. iz Ljeskara. Isti je izjavio želju da ostane u našoj vojsci. Kod ispita nije dao nikakve naročite podatke.

Šef jednog ob. centra, koji se nalazi na neprijateljskoj teritoriji, izvještava da se u S. Mostu nalazi oko 2.000 nepr. vojnika, od toga 600 Njemaca. Došla su i 2 tenka.⁴

Oko grada do raskrsnice na cesti S. Most — St. Majdan — Prijedor iskopani su rovovi sa desne strane ceste. Oko grada stalno se kopaju rovovi i postavlja žica.

12 ov. mj. stiglo je u Koprivnu 130 pionira, od toga 15 Njemaca, 45 kulturbundovaca, ostalo su domobrani. U Koprivnoj, oko kuća Radulovića, kopaju rovove okrenute na sve strane, a ispred njih postavljaju žicu. Drugi rovovi kopaju se na Oštrelju, kota 373, a ispred njih postavlja se bodljikava žica.

Ovi rovovi trebali su se završiti zaključno 16 ov. mj. a onda je pionirska jedinica trebala da utvrđuje oko crkve u Raszavcima. Ishrana jedinica na ovome sektoru je vrlo slaba. Vojска je većinom nezadovoljna, pa i pioniri. Stanovništvo Koprivne nezadovoljno i neće da prodaju hranu neprijateljskim vojnicima. Kretanje civila dozvoljeno je od svanača do 17 časova. Na vratima svake kuće mora se istaći koliko ima članova porodice u kući.

U S. Mostu okupatorske vlasti uspostavljaju novo činovništvo.

Stanje civilnog stanovništva je očajno, tako da neki pričaju da ni pobuna nije isključena. Svakog dana umire do desetak civila od bolesti, gladi i studeni. Izbjeglice u S. Mostu žale se što nisu ostale na oslobođenoj teritoriji prilikom našeg posljednjeg napada.

Komanda jedne čete izvještava da je u S. Most došlo 5 tenkova, oko 1500 vojnika, 2 mitraljeske čete sa jednom baterijom topova, 7 kamiona i 2 luksuzna automobila.⁵

⁴ U Sanskom Mostu nalazile su se jedinice 717 njemačke divizije.

⁵ Isto

U B. Novom nalaze se 4 njemačke čete u jačini od 650 vojnika, 10 tenkova, a na položajima oko 1800 domobrana, u gradu oko 450—500 neboraca. Imade 13 topova i oko 200 ustaša.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik šefa glav. ob. centra
Vele⁶

BR. 94

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 20 JANUARA 1943 GOD. ZAMJENIKU KOMANDANTA
PRVE BRIGADE O ZAUZEĆU ŽEPČA I NOVOG ŠEHERA,
O SITUACIJI OKO TESLIĆA I O DALJIM ZADACIMA NA
TERITORIJI CENTRALNE BOSNE¹**

ŠTAB
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NO VOJSKE JUGOSLAVIJE
20 januar 1943 — 22 h.

ZAMENIKU KOMANDANTA I BRIGADE²

- 1) Primili smo vaš izveštaj³ od 19 januara.
- 2) Jedinice III Divizije likvidirale su u toku noći 17/18 o.m. Žepče⁴ i N. Šeher.⁵ Jedinice I Brigade koje su bile na sektoru Teslić — Doboј verovatno su već krenule prema vama. Pošto smo danas dobili izveštaj od komandanta III Divizije da su njegovi delovi krenuli prema Tešnju, poslali smo naređenje Lekiću⁶ da se još zadrži na ovoj prostoriji i u sadejstvu sa jedinicama III Brigade bilo uništi neprijateljske snage koje su

¹ Vjerovatno Veljko Miletić-Vele

² Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 6/5, k. 510.

³ Prve proleterske brigade

⁴ Redakcija nije pronašla izvještaj.

⁵ Žepče su oslobodile jedinice Desete hercegovačke NOU brigade. Vidi dok. br. 87, 196 i 205.

⁶ Novi Šeher je oslobodila Peta crnogorska NOU brigada. Opširnije o tome vidi dok. br. 80 i 196.

⁶ Danilo Lekić, komandant Prve proleterske brigade

se zadržale na terenu između Doboja i Teslića, bilo olakša izvlačenje delova III Divizije ako na ove krenu nadmoćne neprijateljske snage. Međutim nema izgleda da će ovo poslednje naše naređenje stići na vreme.

Oko samog Teslića zasada nema ničeg novog. Nije poznato da li su Nemci koji su 18 o.m. od Doboja stigli u Teslić ostali u gradu ili su nekamo krenuli. Naša obaveštajna služba je još uvek neobično slaba — bez opravdanja. Ovim povodom naglašavamo da treba odmah pristupiti organizovanju obaveštajne službe na čitavoj teritoriji između Vrbasa, Save i Prnjavora, kako ne bismo ostali bez njene dragocene pomoći, naročito ako bismo napustili jedan deo ili čitavu teritoriju; isto tako treba odmah pristupiti organizovanju te službe na susednim, još neoslobođenim sektorima: između ostalog, potrebno je da znamo tačno stanje neprijateljskih snaga u Klašnici.

Jedinice III Brigade preduzimaju noćas 20/21 o.m. korenito čišćenje Pribinića . . .

3) Kada nam šaljete izveštaje sa priloženim pismima, treba uvek ukratko da nas obavestite koja su to lica koja pišu ta pisma ili koja pominjete. Naime, drugovi sa ovog terena nisu uvek uz nas, te ne možemo uvek da pogodimo o kome se radi — blagodareći dobrim delom i konfuznosti tih pisama.

4) Dosada su sigurno stigli u Prnjavor drugovi Fića⁷ i Vaso,⁸ kao i drugovi Plavi⁹ i Korać.¹⁰ Sa njima ćete se sporazumeti o budućem radu. Ipak bih načinio nekoliko napomena.

a. Oficire ne treba prosto »odbaciti«, pošto među njima ima možda nekih koji ne zasluzuju da budu odbačeni i drugih za koje bi bilo šteta da pobegnu.¹¹ Njih, pošto su se stavili pod našu komandu, treba pozvati i zajedno sa drugovima sa terena rešiti šta ko od njih zasluzuje. U svakom slučaju, pre nego što se utvrdi kako su se držali i šta su radili, treba ih odvojiti od ljudstva sa kojima su dosada bili. Po izvršenom proveravanju, lako ćemo posle rasporediti poštene među njima. Verujemo da se od njih mogu dobiti i interesantni podaci.

b. Prema Derventi smatramo da sada ne treba ništa preduzimati. Drug načelnik Štaba divizije¹² sigurno vas je obave-

⁷ Narodni heroj Filip Kljajić

⁸ Vaso Jovanović

⁹ Mijalko Todorović

¹⁰ Dušan Korać

¹¹ Misli se na domobranske oficire koji su zarobljeni prilikom oslobođenja Teslića, Prnjavora i okolnih uporišta i koje je Štab divizije raspodijelio po brigadama.

¹² Vaso Jovanović

stio o opštoj orientaciji koju je našim jedinicama odredio Vrhovni štab. Akcija na Derventu ili južno od grada na prugu došla bi, međutim, u obzir, ako bi se jedinice III divizije naše u teškom položaju.

c. Akcija na Klašnicu¹³ dolazi u obzir, ali bi prethodno — hitno — trebalo bar približno utvrditi koliko ima tamo neprijateljskih snaga.

d. Drug načelnik Štaba divizije vas je sigurno obavestio i o tome da je drug Vrhovni komandant izričito naredio da ljudstvo treba dobro odmoriti.

e. Treba nastaviti organizovanje narodno-oslobodilačke vlasti i jedinica narodno-oslobodilačke vojske na prostoriji između Vrbasa, Save i Prnjavora onako kako ste započeli, težeći njihovom što bržem učvršćivanju. Važno bi bilo imati jedinice sposobne za borbu i severno od druma Klašnica — Prnjavor, u slučaju da neprijatelj preduzme nešto u tom pravcu. Treba voditi računa da imamo naročite obaveze prema narodu koji nas je tako dočekao i da bi bio veliki politički gubitak ako bi se naš dolazak završio represalijama od strane neprijatelja prema stanovništvu koje ne bismo uspeli da odbranimo ili bar uspešno da branimo. To navodimo zato da bi se urgiralo organizovanje i konsolidovanje novih jedinica koje bi, uz našu pomoć, bile sposobne za borbu. U istom cilju smatramo da bi što pre trebalo izdati jedan letak stanovništvu i borcima toga kraja, u kome bi im se, pored ostalog, objasnilo i kakve su obaveze primili pristupanjem narodno-oslobodilačkoj borbi; treba, naime, objasniti da mi, zalažući se za trajne interese naroda, nemamo drugih sredstava danas za postizanje trajnog blagostanja i slobode — sem borbe i da će njihova bezbednost zavisiti dobroim delom od njihove odlučnosti u zajedničkoj borbi protiv svih neprijatelja, itd.; pokazati pravu ulogu četnika.

f. Treba pristupiti sistematskom rušenju, na pogodnim mestima, svih objekata i komunikacija prema Derventi i, po mogućnosti, prema Klašnici — Banja Luci.

Verujemo da ste većinu ovde predloženih mera već preduzeli.

g. I naše borce i stanovništvo treba upozoriti na mogućnost da neprijatelj upotrebi otrovne gasove, dajući konkretnе savete kako u takvom slučaju treba postupati. Treba paziti na formu kojom će se to saopštiti stanovništvu i tom prilikom pokazati i divljaštvo i nemoć okupatora.

¹³ O borbama na Klašnici vidi dok. br. 116, 130, 137, 141, 146, 193 i 198.

- 5) Niste nas izvestili da li se u Prnjavoru¹⁴ našao koji lekar i gde je sada.
- 6) Izveštavajte redovno, bar jedanput dnevno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komdiv.
Koča¹⁵

BR. 95

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
20 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O BROJNOM STANJU I NAORUŽANJU
NEPRIJATELJSKIH POSADA I ORGANIZACIJI OBAVJE-
ŠTAJNE SLUŽBE U DIVIZIJI¹**

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE
Str. pov. ob. broj 24
20 januara 1943 godine

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. i P.O.J.
(za »Ob — O«)

Prilikom borbe IV Proleterske brigade kod Posušja zarođeno je 39 domobrana.² Saslušanjem i istragom nad zarođenim domobranima utvrđeno je da je među njima bilo ustaša presvućenih u domobransku uniformu. Neki od njih su ranije bili u Stožernoj i Samokretnoj satniji iz Šimićeve pukovnije koje su brojale po 120 ljudi. Te satnije bile su u Slavoniji i prema naređenju njemačke komande imale su da opkole jedno srpsko selo u Slavoniji, da sve sposobne muškarce pohvataju i predaju u njemački logor, koji bi dalje išli na rad u Njemačkoj. Oni su ih poklali i zbog toga su bili progonjeni od njemačkih vlasti, pa su prebjegli u Mostar, gdje su se neki od njih presvukli u domobransku uniformu. Tri zarođena domobrana — ustaše strijeljani su, a ostali su predati Komandi Livanjskog područja.

¹⁴ O oslobođenju Prnjavora vidi dok. br. 69 i 76.

¹⁵ Koča Popović

¹ Original, pisan na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 7—1, k. 11.

² Iz sastava Šeste ustaško-domobranske divizije.

U selu Bršniku³ otkrivena je jedna grupa koja je organizovala bjekstvo seljaka u Imotski s ciljem da se naoružaju i formiraju miliciju u Bršniku poput one u Rakitnu. Glavni organizatori su Munif Bukvić, seljak iz Omerovića, Ante Letica, Stipe Cerlić, Andrija Cerlić i Ljuban Cerlić, svi iz Bršnika. U tu organizaciju umiješani su 12 seljaka iz Bršnika, četiri seljaka iz s. Krnjina (Raško Polje) i jedan iz Raškog Polja. Svi su noću 6—7 utekli za Imotski. Uhvaćeni su: Marko Čurčić, seljak, Ivan Čurčić, učitelj, i Mate Prljević, petnaestogodišnji dječak, svi iz sela Bršnika. Iсти su održavali sastanke sa organizatorima i trebali su pobjeći za Imotski. Od uhapšenih dobijem su podaci: učitelj izjavljuje da je pobegao što, prema naredjenju Ministra prosvjete, svaki onaj koji se nalazi na partizanskoj teritoriji gubi službu. U s. Bršniku Vice Čurčić i Ante Letica zaklali su jednog partizana IV Proleterske brigade pa su pobegli u Imotski. Marjan Begović iz s. Bršnika, sada domobran, aktivno je učestvovao u pokolju Srba prošle godine. Nastoji se od naših brigada koje su na tim položajima da se ovo sprječi i krvici hvataju.

Poslije borbe kod Posušja veliki broj domobrana utekao je svojim kućama paleći svoju uniformu i oblačeći se u civilno odijelo. U Posušje nije se vratilo više od 300 vojnika. Jako su demoralisani i neraspoloženi. Prema nepotvrđenim vijestima, a prema izvještaju IV Proleterske brigade od 12. I, u Posušju ima oko 1000 domobrana i ustaša i govorili su da će u Posušje stići pomoći talijanske vojske, ali do tog vremena nije stigla.

Prema izvještaju IV Proleterske brigade od 9. I, jačina milicije u s. Rakitnu prema neprovjerenim podacima je oko 5 do 600 naoružanih i toliko isto nenaoružanih. Pretstraže imaju na Ostrecu,⁴ Jarmu, Drniću, Bilom Brigu⁵ i Slobodniku.

Sela Bršnik, Roško Polje, Grbavica, Omerovići, Bukovica, Mrkodol su katoličkog življa i potpuno ustaški nastrojeni, te je teško doći do tačnih podataka o neprijatelju u Posušju, Rakitnu i Imotskom. Oni prave jake i planske organizacije. Pop iz Roškog Polja koje je sad pod našom kontrolom je neprijateljski raspoložen. Pripadao je ustaškoj organizaciji.

Prema izvještaju Ob. centra IV Proleterske brigade i prikupljenim podacima te brigade od III Dalmatinske brigade (IV Proleterske brigade od 19.I. t.g., a III Dalmatinske od 7.I.) jačina, raspored i naoružanje neprijatelja Sinjskog garnizona je po sljedećem:

³ Vjerovatno Brišnik

⁴ Oštrac (k. 1299)

⁵ Bijeli Brijeg

Jačina hrvatske vojske⁶ po mjestima

1. Sinj: 5 časnika, 60 dočasnika, 511 domobrana, 491 puška, 5 strojnica, 8 strojopušaka, jedan laki bacač i 49.000 metaka (stara posada Sinja).
- b) III bojna p.p. iz Knina: 1 časnik, 16 dočasnika, 150 domobrana, 124 puške, 8 strojopušaka, 4 strojnica, 8 bacača 46 mm, 14.000 metaka.
- c) I satnija IX ustaške bojne (crne):⁷ 3 časnika, 20 dočasnika, 230 ustaša, 240 pušaka, 2 strojnica i 20.000 metaka.
Ukupno: 9 časnika, 96 dočasnika, 661 domobrana, 230 ustaša, 905 pušaka, 16 strojopušaka, 11 strojnica i 9 bacača.
- 2) Ribarić: 2 časnika, 19 dočasnika, 152 domobrana, 150 pušaka, 2 strojopuške, 1 strojnica, 1 bacač i 25.000 metaka, 8 domobrana ima još žandarmerije i 56 ljudi naoružanih puškama.
- Prema podacima koji su dobiveni a još nisu potvrđeni, na Ribarić je iz Sinja stigla jedna satnija Crne legije, jer da se domobranska satnija pobunila i da je radi toga smijenjena.
- 3) Han: 1 časnik, 18 dočasnika, 82 domobrana, 100 pušaka, 1 strojopuška, 1 strojnica i 15.000 metaka. Žandarmerija broji 14 ljudi naoružanih puškama.
- 4) Trilj: 3 časnika, 17 dočasnika, 164 domobrana, 180 pušaka, 1 strojopuška, 1 stojnica, 20.000 metaka. Ovo je III bojna I domobranskog puka. Žandara i milicije u ovom selu ima 33 i naoružani su isključivo puškama.
- 5) Obrovac: 40 milicionera naoružanih sa puškama.
- 6) Hrvace — Panj: 1 časnik, 15 dočasnika, 135 domobrana, 150 pušaka, 1 strojnica i 15.000 metaka. Osim domobrana ima 100 milicionera naoružanih puškama sa 9.000 metaka.

Italijanske snage po mjestima

- 1) Sinj: 75 oficira, oko 2000 vojnika i podoficira, 1885 pušaka, 70 puškomitraljeza, 20 teških mitraljeza, oko 30 bacača mina i oko 10 topova.
- 2) Han: 4 oficira, 3 podoficira, 120 vojnika, 127 pušaka, 12 puškomitraljeza, 2 teška mitraljeza i 2 bacača mina.
- 3) Trilj: 5 oficira, 10 podoficira, 85 vojnika, 82 puške, 8 puškomitraljeza, 4 teška mitraljeza i 2 do 4 bacača.
- 4) Dicmo: 7 oficira, 6 podoficira, 250 vojnika, 15 puškomitraljeza, 2 bacača mina i 2 topa. Ovako jaka posada ovog mjesta je zbog osiguranja saobraćaja Sinj — Split i obratno. Što se tiče stanja kod domobrana i ustaša, po svemu izgleda da je nepromijenjeno. Naprotiv, broj Talijana stalno se

⁶ Misli se na domobrane.

⁷ Odnosi se na zloglasnu ustašku formaciju »Crnu legiju«.

mijenja. Ponekad odlaze da bi se ponovo vratili. Tako je 4 ov. mj. u noći evakuiran kompletan bataljon a 9 ov. mj. dobijaju se podaci da ponovo uvode vojnu bolnicu u Sinju, koju su već davno bili evakuisali. Talijani su pokupili telefonsku liniju između Sinja i Hana. Obavještajci sa terena uvjeravaju da Italijani postepeno evakuišu i da se može očekivati njihovo napuštanje Sinja. O ovome još nema tačnih podataka.

Ustaški oficiri koji su u domobranskim uniformama služe u domobranskim jedinicama, većinom su po položajima i mjestima oko Sinja, dok u samom Sinju ima nekoliko domobranskih oficira koji su skloni nama.

Dok smo se bavili u Livnu, preko naše obavještajne službe saznali smo da u Livnu ima elemenata neprijateljski raspoloženih prema nama. Saznali smo da su Mujaga Čefo i Meho Čefo iz Livna uhvatili i predali na strijeljanje ustašama 3 seljaka iz sela Pogreda: Božu Đurina, Božu Jagodića i Savu Jagodića. Zatim, Marku Čantiću iz sela Potočani koji je bio predsjednik ustaške organizacije, Gustinu Guriću iz sela Žabljaka, predvodniku ustaša prilikom napada na Livno, izdala je komanda mesta proputnice za slobodno kretanje. O svemu ovome smo obavijestili Komandu Livanjskog područja i komandu mesta Livno da se prema istima preduzmu potrebne mjere.

Štab divizije dobio je jedno pismo od Oblasnog komiteta Komunističke partije za Hercegovinu o stanju u Hercegovini. Štab je na ovo pismo odmah odgovorio. Sa ovim pismom je upoznat drug Đido, koji je bio kod ovoga Štaba kada je to pismo došlo.

Dostavljaju vam se neki neprijateljski dokumenti,⁸ zaplijenjeni u Livnu.

Obavještajna služba u Diviziji je organizovana po dobivenom upitu, ali za sada još ne daje dobrih rezultata. Ima malo i otežavajućih okolnosti kao: pokreti Divizije, neprijateljski raspoloženo stanovništvo, udaljenost jedinica od drugih. Za sada najbolje radi Ob. centar IV Proleterske brigade, dok su ob. centri ostalih brigada slabiji. Kod II Proleterske brigade rukovodilac ovog centra bio je prvo drug Lune,⁹ zamjenik komandanta brigade a sada na kursu, zatim načelnik štaba brigade drug Sredoje.¹⁰ I on je otišao u komisiju za obilazak bolnica. Pa i u tome ima malo poteškoća. Kroz koji dan drug Lune će doći i primiti dužnost šefa Ob. centra. Ob. centar ove

⁸ Redakcija nije pronašla pomenute dokumente.

⁹ Narodni heroj Miodrag Milovanović-Lune, poginuo 1944 god. na pruzi Požega — Titovo Užice kao zamjenik komandanta Druge proleterske brigade.

¹⁰ Sredoje Urošević

divizije u vezi je sa ob. centrima IV Operativne zone, Komande sektora Bosansko Grahovo i Livanjskog područja. Oni nam dostavljaju sve izvještaje koje dobijaju preko svojih ob. organa. Te izvještaje prikupljamo i sravnjujemo i dajemo ih na potrebno korišćenje. Ti su izvještaji dostavljeni vama, zbog toga ih mi ovdje nećemo iznositi.

Izvještaj je sa zakašnjenjem, jer smo čekali na izvještaje ob. centara brigada. Nastojaćemo da u buduće obavještajna služba u Diviziji bolje funkcioniše i da se na vrijeme dostavljaju redovni izvještaji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA STAB DIVIZIJE
Obavještajni oficir,
Rade¹¹

(M. P.)

BR. 96

**IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE OD 20 JANUARA
1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O
REZULTATU BORBI NA TERITORIJI KARANA I KOZARE¹**

KOMANDANT IV N.O.U. DIVIZIJE
ŠTABA I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. br. 8/43
Položaj, 20 januara 1943 godine

ŠTABU I BOSANSKOG NOU KORPUSA

Po prelasku na teren Karana 14 ovog mjeseca brigade su bile u pokretu prema Lijevču Polju bez I bataljona V brigade, koji je ostao na terenu Karana radi zaštite Skele kao i daljeg urušavanja pruge. Brigade su vršile u međuvremenu urušavanje pruge² i dvije neuspjele akcije na Dragotinji i Knežici.³ Žandarska posada Knežice po prolasku brigada preko

¹¹ Rade Janićević. Poginuo 1943 god., kod Foče, u borbi s četnicima.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 12b/2, k. 407.

² Rušenje željezničke pruge Prijedor — Bosanski Novi.

³ Vidi dok. br. 88 i 100.

ceste Dubica—Prijedor povukla se u sastav ustaške posade Gornji Jelovac (Studena).

18 ov. mj. vršio je jedan bataljon II brigade⁴ likvidaciju žandarske kasarne u Karadorđevu (Kalemovu) koju su nakon uporne borbe od 12 sati likvidirali. Ubijena su 2 a ranjeno 7 i zarobljeno 20. Zaplijenjena su 2 puškomitrailjeza i 27 karabina.

Do danas naneseni su neprijatelju sljedeći gubici: na Dragotinji oko 10 mrtvih, Martin Brdu 15 mrtvih i 30 ranjenih, na cesti Prijedor—Dubica, u dvije vatrene zasjede, radi terena neiskorištenog,⁵ oko 65 mrtvih i ranjenih i mnogo konja. Na Kalemovima 29, na Knežici oko 5 mrtvih i ranjenih.

Naši gubici za isto vrijeme iznose 12 mrtvih i 32 ranjena, od kojih je do sada 19 evakuisano za Grmeč. Neuspjeh u akciji na Knežici i Dragotinji uglavnom se pripisuje nedovoljnoj pripremi od strane štabova kao i potcjenjivanju neprijatelja. U Kalemovima žandari su se branili skoro do posljednjeg metka.

Iz poslatih obavještenja kao i iz materijala koji vam sada šaljemo vidi se da neprijatelj koncentriše veće snage u garnizonima oko Kozare i Grmeča sa ofanzivnim namjerama, najvjerovalnije u pravcu oslobođene teritorije Grmeča. To se vidi po tome što je najveća baza koncentracija Banja Luka i Prijedor, kamo su do danas stigle dvije krne njemačke divizije.⁶ Pošto je promet neprijateljskih snaga svakog dana, to se još ne može dobiti jasna slika o veličini njihovih snaga, kao ni tačnost namjera, kao ni pravci prvih pokreta. Najveći saobraćaj neprijateljskih snaga vrši se cestom Gradiška—Banja Luka, Banja Luka—Prijedor i Dubica—Prijedor. Od motorizovanih dijelova do sada je prošlo 45 tenkova za Banja Luku. Mrakovicu su također napustili Nijemci i sada se gore nalazi oko 500 ustaša i domobrana. U Ivanjskoj ima oko 500 ustaša, a u Omarskoj 1400 domobrana i legije.

Iz priložene zapovijesti⁷ vidi se naša skora namjera, ukoliko ne bi zadržavanje većih neprijateljskih kolona i tenkova promijenilo našu odluku, u svakom slučaju ja će se zadržati uz ove brigade,⁸ radi krnjeg sastava njihovih štabova (nešto bolesno, nešto po kursevima). Narod je, ukoliko ga ima, dočekao srdačno naše snage iako je ishrana bila na Karanu i između Prosare i Kozare slaba. Ima porodica koje se prehranjuju samo

⁴ Druge krajiske NOU brigade

⁵ Vjerovatno se misli da povoljne terenske mogućnosti nisu dovoljno iskorisćene da bi se neprijatelju nanijeli još veći gubici.

⁶ U to vrijeme na teritoriji Banja Luka — Prijedor nalazila se 714, a kod Sanskog Mosta 717 njemačka divizija.

⁷ Vjerovatno se odnosi na dok. br. 89.

⁸ Odnosi se na Drugu i Petu krajisku brigadu.

time što odlaze u susjedna sela i prose jedan do dva kilograma brašna, pa opet su rado i tu zadnju koricu kruha davale partizanima, iako su ovi to odbijali.

Mislim da u ovome pokretu neću moći da vršim pravilno dužnost komandanta i preostalih brigada, te molim da se o tom povede računa. Naročito skrećem pažnju da se preduzmu ozbiljne defanzivne mjere na oslobođenom teritoriju, prekontrolišu izdata naređenja komandama područja o prekopavanju cesta i stvaranju protivtenkovskih brana (od usađenih šina i drvenih panjeva do barikada i nagaznih mina), evakuiranje i sakrivanje žita i stoke, kao i piće za stoku.

U svakom slučaju mi ćemo nastojati spojiti se sa terenom V divizije, iako pravac ofanzive može biti vrlo lako na tom sektoru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant,
Šoša¹

BR. 97

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 20 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O
BORBAMA KOD VRHPOLJA¹**

STAB
V. N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA
Op. br. 20
Dne 20-I-1943 god.

ŠTABU I BOS. KORPUSA N. O. V.

Negdje

Danas je čitav dan vođena borba oko vode Sane i Sanice kod Vrhopolja. Neprijatelj je pod svaku cijenu bio riješen da pređe vodu, što je napokon i uspio uz zaštitu tenkova i jake

¹ Josip Mažar-Šoša

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 4/1, k. 407.

artiljeriske pripreme. Neprijatelj je nastupao u jačini oko 3.000 vojnika² njemačkim uniformama ali izgleda nisu sve Nijemci.

U današnjim borbama neprijatelj je imao oko 150 mrtvih i ranjenih. Naši gubici bili su 35 izbačenih iz stroja. Neprijatelj je vršio nekoliko puta juriš a naši borci kontra-juriš.³

Udarac u neprijateljski bok nije došao do izražaja jer ga je neprijatelj osigurao zauzevši raniju odbranbenu liniju Kijevo, Tomina a cestom do Čuprije držao je 5 tenkova. Jednom kolonom neprijatelj je došao preko Kljevaca i Hrustova našim dje-lovima u bok. Kljevce treba da kontrolišu djelovi VI Brigade.⁴

U ovim akcijama podbacili su djelovi VII Brigade čiji je komandni kadar slabo snalažljiv i neinicijativan. Kod ovakvog stanja morali smo prebaciti i čitavu I Brigadu na zatvaranje pravca od San. Mosta. Očekujemo da će neprijatelj težiti i dalje da prodire prema Ključu.

Na pravcima od Banje Luke i Jajca imamo IV Brigadu, što su male snage ako bi neprijatelj i sa tih pravaca pokušao nadirati. Iz ovoga svega izlazi da mi sigurno ne možemo održati Mrkonjić i Ključ ako neprijatelj bude nadirao sa jačim snagama. Telefonsku liniju koja vodi od Korpusa⁵ prema Vrhopolju treba otsjeći da je ne bi neprijatelj koristio za osluškivanje. Dobro bi bilo ako može da komanda mjesta u Petrovcu podiže liniju preko Bravskog, kako bi preko nje imali telefonsku vezu sa Vama.

Molimo Vas da nas obavijestite o situaciji na drugim sektorima.

Uz borbeni pozdrav!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
Ilija Došen

(M. P.)

Komandant
S. Rodić⁶

² Odnosi se na 737 i 749 puk i 202 oklopni bataljon 717 divizije. Oni su krenuli iz Sanskog Mosta da se prebace na lijevu obalu Sane. Toga dana su uspjele da se prebace tri čete Drugog bataljona 749 puka.

³ Borbu su vodile jedinice Sedme i Prve krajiške NOU brigade.

⁴ Seste krajiške brigade Četvrte NOU divizije

⁵ Prvog bosanskog NOU korpusa

⁶ Narodni heroj Slavko Rodić

DOPIS ŠTABA PRVE BRIGADE PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 20 JANUARA 1943 GOD. KOMANDANTU BRI-GADE I KOMANDANTU ŠESTOG BATALJONA O SITUACIJI NA TERENU OKO PRNJAVORA I O RASFORMIRANJU KOMBINOVANOG BATALJONA¹

ŠTAB I PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE DIVIZIJE
20-I-1943

DRUGOVIMA ŠPANCU² I MILADINU³

1. — Iz jučerašnjeg Milojevog izveštaja mogli ste videti raspored naših jedinica. Stanje na frontovima je od juče ne-promenjeno. Naime nema još nikakvog pokreta neprijatelja na našem sektoru. Samo je juče tukla artiljerija iz Dervente ali bez ikakvog cilja.

2. — Mislimo da je potrebno da odmah uputite topove ovamo preko Kulaša. Put je dosta bezbedan, viđene su, doduše, grupice od po 5—6 četnika po okolnim kosama, ali bismo mi sankama uputili jednu četu u susret do Kulaša. U tom slučaju vi biste trebali da pošaljete kurire ispred artiljerije.

3. — Mobilizacija se vrlo uspešno razvija. Naravno da smo se dogovorili sa drugom Fićom⁴ i ovdašnjim rukovodicima da svi ti borci ostaju u našoj brigadi.

Ali sve te novomobilisane neće moći odmah da obuhvate ova dva bataljona, a postoji i opasnost da se oni razvodne i da im oslabi ubojna moć za prve akcije koje se mogu očekivati svakog dana. Zato bi, po mome mišljenju, bilo neophodno da se odmah uputi na ovaj sektor još jedan naš bataljon, recimo I, a time bi i odbrana Prnjavora znatno bila obezbedenija.

4. — Tražio sam podatke od bataljona o najnovijem brojnom stanju, da bih iz toga zaključio celishodnost formiranja V bataljona. Svi su izgledi da je toliko boraca mobilisano, a mobilizacija i sada tako teče, da će moći svi naši bataljoni da se znatno popune i da se opet formira solidan V bataljon. Ljubo⁵

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5/1, k. 709.

² Danilo Lekić

³ Miladin Ivanović, komandant Šestog bataljona Prve proleterske brigade

⁴ Narodni heroj Filip Kljajić

⁵ Ljubo Podgorac

sa Carevogorskog četom⁶ ostaje, naravno, po sporazumu, kod nas. Mi bismo odmah formirali V bataljon, ali nam jako nedostaju ta tri bataljona da i iz njih uzmem potrebne rukovodioce. Uostalom, ako nam situacija nametne hitnu potrebu formiranja toga bataljona a vi sa tim bataljonima ne stignete, mi ćemo izvršiti bar delimično formiranje sa delimično privremenom komandom, koja bi došla iz tih bataljona, a vi ćete se, nadamo se, složiti sa nama. Za komandanta bataljona dolazi u obzir Gajo,⁷ on se nalazi na odmoru u div. bolnici, tražićemo ga odmah. Ukoliko je on ozbiljno bolestan, prema obaveštenju Fićinom nije, mogao bi doći u obzir Vučković,⁸ koji sada komanduje privremeno Kombinovanim bataljonom. Uostalom za takve funkcije čekaćemo vašu saglasnost.

5. — Rusi biju žestoko. Od opkoljene armije kod Staljin-grada ostalo je svega još 80.000. Ofanziva se razvija i kod Lenjingrada: obruč je definitivno razbijen, napredovali su oko 80 km i spojili se sa trupama južno od jezera Ladoga. Tamo su Vorošilov i Žukov, Timošenko odlazi na sever — biće izgleda i tamo kajgane. Na jugu su opet oslobođene neke varoši. Irak je objavio rat osovini. Po rečima Londona ofanziva se vodi na celom frontu od Lenjingrada do Kavkaza (3.600 km).

12 naših iseljeničkih udruženja u Americi uputili su pismo Ruzveltu u kojne raskrinkavaju Dražu i izbeglice i traže da Ruzvelt uputi pomoć u oružju i materijalu NO Vojsci Jug. [oslavije]. Kažu dalje da je AVNOJ prvi primer vlasti u Evropi koju je narod izabrao po Atlantskoj povelji!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade

Zam. politkoma,
Dule⁹

Politkom,
Plavi¹⁰

Šaljemo vam neke sitnice: ruma, keksa, malo cigareta, jer ovde nije gotovo ništa nađeno.¹¹

Pl.¹²

⁶ Vidi dok. br. 37, prim. br. 7.

⁷ Gajo Vojvodić

⁸ Miloš Vučković

⁹ Dušan Korać

¹⁰ Mijalko Todorović

¹¹ Ova rečenica je naknadno dopisana rukom, cirilicom.

¹² Paraf Mijalka Todorovića

NAREĐENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 21 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PETE DIVIZIJE ZA
ODBRANU PRAVCA PREMA KLJUČU I SANICI¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 51
21-I-1943 g.
— Položaj —

ŠTABU V N. O. U. DIVIZIJE

Primili smo vaš izveštaj Op. br. 20 od 20-I-1943.²

1) Dobili smo izveštaj od VI krajiške brigade da je neprijatelj posle 6-časovne borbe uspeo sinoć da izade na Đedovaču i Brajića Tavan koristeći se maglom. Izašao je našim jedinicama iza leđa. Delovi VI brigade imali su zadatak da protjeraju te neprijateljske snage, što su noćas u 3 časa 21-1 i učinile, tako da je Đedovača i Brajića Tavan sada u našim rukama.³

VI brigadi smo naredili da se pomeri više u desno, tj. da u početku bar jednom četom kontroliše položaje prema Kljevcima. Neprijateljski gubici i gubici naših jedinica u ovim borbama nepoznati su.

2) Po naređenju V. Š.⁴ najhitnije smo pozvali II i V krajišku brigadu na prostor Slatina—Kamengrad—Eminovci da bi nam poslužila kao udarna rezerva za sve pravce, samo njima treba dosta vremena da se vrate iz Kozare.

3) V. Š. nam je javio da vi sa vašim snagama treba najupornije da branite pravac prema Ključu i Sanici. Potrebno je da i vi prebacite bar jednu četu negde oko Korijenova, koja treba da se poveže sa četom VI brigade zapadno od Kljevaca, da bi kontrolisali pravac za Sanicu.

4) Izvestite nas da li je evakuisano žito iz Peći.

5) Ranjenike šaljite u Koričanicu.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1, k. 407.

² Vidi dok. br. 97.

³ Borba je vođena sa jedinicama Drugog gorskog zdruga. Vidi o tome dok. br. 100.

⁴ Vrhovnog štaba

6) Pojačavajte rušenje komunikacija za Ključ i Sanicu.

7) Prema izveštaju druga Čočeta,⁵ neprijateljske snage u Jajcu su oslabljene odlaskom izvesnih delova na istok, verovatno usled dejstva III divizije.

8) Neprijatelj je počeo sa ofanzivom od Karlovca i Petrinje. Jedinice Hrvatskog korpusa vode borbu već 2 dana. Od Petrinje neprijatelj je došao do Mlinoge. Jedinice VII hrvatske divizije uništile su 2 tenka.⁶

9) Treba skrenuti našim jedinicama pažnju na to da u neprijateljskoj vojsci ima jako malo Nemaca. Borbu protiv nas vode regрутi-legionari Pavelićeve vojske koji su svi obučeni u nemačko odelo i koji su bili 4 meseca u Nemačkoj na obuci. Isto tako upozorite naše jedinice da s fronta dočekaju neprijatelja sa što manjim snagama i da se što više primenjuju bočne udarne grupe. Veštим manevrom treba tući neprijatelja na otvorenom zemljisu. Juriše treba vršiti više sa boka, a isto tako primenjivati noćne borbe i juriše, za koje su naše jedinice daleko spremnije od neprijateljskih. Što manje snage držati izložene bombardovanju artiljerije i bacača. Neprijatelj je nadmoćan samo na drumu gde ima tenkove, inače njegova brojna nadmoćnost je nezнатна, za sada.

10) VI brigadi stavljeno je u zadatku da najupornije brani Đedovaču i Brajića Tavan. Proterivanje neprijateljskih snaga noćas sa Đedovače i Brajića Tavana dovoljan je dokaz da je neprijateljska vojska šarena i slaba, to treba iskoristiti.⁷

11) II diviziji stavljeno je u zadatku da likvidira Strmicu i pop Đurićeve četnike oko Knina.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

P. S. Budno pratite promene u Banja Luci i izveštavajte nas.
Koristite sva sredstva za ovu vezu, pa i novac.

Poslali smo vam 60.000.— dinara za tri brigade... znači da je poslat i za VII brigadu, kojoj treba da pošaljete 20.000.— dinara, koje su joj namenjene.

⁵ Ratko Vujović, šef obavještajnog centra štaba Prvog bosanskog NOU korpusa

⁶ O našim i neprijateljskim operacijama koje su vodene na teritoriji Hrvatske za vrijeme tzv. Četvrte neprijateljske ofanzive vidi u tomu II i V.

⁷ Vidi dok. br. 100.

⁸ Jedinice Druge proleterske divizije 25 januara u sadejstvu sa Trećom dalmatinskom brigadom, Kombinovanom brigadom, Kninskim odredom i sa dva lička bataljona zauzeli su Plavno i Golubić, a idućeg dana i Strmicu.

BR. 100

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 21 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I
PO JUGOSLAVIJE O BORBAMA KOD SANSKOG MOSTA,
VRHPOLJA, BRAJIĆ TAVANA I KNEŽICE¹**

**ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 55
21-I-1943 g.
— Položaj —**

**VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ
ZA »OP—O«²**

1) Jedinice naše V kozarske brigade izvršile su 13 ov. mes. akciju na Knežicu (Karan) gde je bilo 68 žandara pod komandom Nemaca smeštenih u jednoj tvrđavi koju nije mogao probiti ni protivtenkovski top. Akcija nije uspela. Neprijateljski gubici nepoznati, naši gubici 2 mrtva i 6 ranjenih.³

Jedinice II i V krajiške brigade, posle podnošenja ovog izveštaja, produžile su nadiranje prema Kozari, sa namerom da nadiru ka Orahovi između Dubice i Gradiške ili na sever i severoistok od Prijedora, već prema stvarnoj situaciji.

U istom izveštaju V brigada izvestila je da se uporno pronose glasovi po kojima neprijatelj priprema jače snage za ponovno pretresanje Karana i Kozare. Ukoliko bi se ove vesti potvrdile, jedinice bi se skoncentrisale i udarile neprijatelja koji bi vršio pretresanje.

Poslali smo najhitnije naređenje II i V brigadi da se odmah, bez obzira gde se nalaze i kakve imaju zadatke, vrate na prostoriju oko L. Palanke,⁴ da bi poslužile kao udarna rezerva na svima pravcima verovatnog neprijateljskog nastupanja od B. Novog, Prijedora, S. Mosta i Banja Luke, kako nam je to V. Š.⁵ naredio nočas. Napominjemo da će za povratak ovih jedinica trebati najmanje 4 pa i više dana.

2) Neprijatelj⁶ iz Sanskog Mosta nadirao je u više kolona juče ka Đedovači i Brajiću Tavanu. Naše jedinice⁷ vodile su

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/2, k. 407.

² Operativni odsjek

³ Vidi dok. br. 88 i 96.

⁴ Lušći Palanka

⁵ Vrhovni štab

⁶ Drugi domobranski gorski zdrug

⁷ To su bile jedinice Šeste krajiške brigade Četvrte NOU divizije.

borbu od 13 do 18 časova i otstupile sa tih položaja. Iste jedinice dobile su zadatku da noću proteraju neprijatelja sa označenih položaja, što su i učinile jutros 21-1 u 3 časa, proteravši neprijatelja u Sanski Most. Po tragovima krvi zaključeno je da je neprijatelj imao gubitaka, ali je sve pokupio, tako da su gubici ostali nepoznati. Po dosadašnjim podacima naše jedinice su imale 1 ranjenog.

Juče je neprijatelj⁸ iz Sanskog Mosta krenuo u više kolona preko Kljevaca, Hrustova i Čaplja, Kijeva i Tomine, u ukupnoj jačini od navodno 3.000, sa zadatkom da pod svaku cenu izbije u Vrhopolje. Neprijatelj je na drumu imao 5 tenkova. Ceo dan juče vodila se žestoka borba i neprijatelj je po cenu od oko 150 izbačenih iz stroja uspeo da uđe u Vrhopolje. Naši gubici iznose oko 35 izbačenih iz stroja. Vršeno je mnogo juriša i kontrajuriša.⁹

V diviziji naređeno je da najupornije brani pravce za Ključ i za Sanicu, s tim da s fronta dočekuje sa manjim snagama i da čuva ljudstvo od sistematskog bombardovanja bacćima i artiljerijom, a da što više koristi bočne udare i noćne prepade. Jedinice VII krajiške brigade, koje su učestvovale u borbama oko Vrhopolja, još su neiskusne i nove na tom terenu. Na tome su pravcu i jedinice I krajiške brigade.

3) Danas je neprijatelj¹⁰ krenuo opet prema Đedovači i Brajića Tavanu i naše jedinice su spremne da mu se najupornije odupru. Borba se vodi još uvek, ali nemamo izveštaja o rezultatu.¹¹ Od V divizije nemamo novih izveštaja.

4) Ovog časa smo izvešteni da su neprijateljski žandari iz Knežice i ustaške posade sa Jelovca (Knežpolje—Karan) pobegli.

5) Pozvali smo druga Kostu¹² u štab. I njemu će trebati oko 4 dana da stigne.

6) Dostavljamo prepise dvaju izveštaja¹³ III krajiskog odreda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba, Polit. komesar, Komandant,
službeno odsutan

⁸ 737 i 749 puk 717 njemačke divizije i 202 oklopni bataljon

• Borbe sa neprijateljem na sektoru Vrhopolja vodile su Prva i Sedma kраjiška brigada Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 97.

¹⁰ Vidi prim. br. 6.

¹¹ Borbu su vodile, i neprijatelja proterale u Sanski Most, jedinice Šeste krajiške brigade Četvrte NOU divizije. Vidi dok. br. 99.

¹² Kosta Nad, komandant Prvog bosanskog NOU korpusa

¹³ Vjerovatno se odnosi na dok. br. 77.

BR. 101

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 21 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PETE DIVIZIJE O BORBAMA ŠESTE KRAJIŠKE BRIGADE KOD SANSKOG MOSTA I O DOLASKU NJEMAČKE DIVIZIJE IZ PRIJEDORA U SANSKI MOST¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 59
21-I-1943 g.
— Položaj —

ŠTABU V N. O. U. DIVIZIJE

- 1) Primili smo vaš izveštaj od 21-I, bez oznake časa.²
- 2) Nije nam jasno zašto vaše snage nisu noću napadale neprijateljske snage iz Vrhopolja, pre nego što je neprijatelj dovukao pojačanja. V.Š.³ nam je ponovo skrenuo pažnju da taj pravac, tj. prema Ključu i Sanici, treba najupornije braniti.
- 3) Izvestite nas da li je evakuisano žito iz Peći i da li je sistematski porušen put za Ključ i Sanicu i da li je miniran.
- 4) Podiže se telefonska linija od Petrovca za Ključ. Preko V.Š. traženo je da se ubrza izrada te linije.
- 5) Tražili smo da se četnički komandant i komandiri upute u Komandu mesta u Lušci Palanci, koje je kod Jajca zatvorio 1 vod IV brigade. Preko vaših jedinica saopštite i vi to isto III kраjiškom odredu.
- 6) Juče⁴ 21-I jedinice VI krajiške brigade vodile su borbu sa neprijateljem iz Sanskog Mosta koji je pošao sa 7 satnija prema Đedovači i Brajić Tavanu i proterale ga u grad, nanevši mu gubitke.⁵
- 7) Po nepotvrđenoj vesti od Komande mesta u Budimlić Japri, neprijatelj je od Prijedora uputio 1 nemačku diviziju⁶ u Sanski Most. Treba voditi računa o činjenici da su nemačke

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 9/2, k. 407.

² Vidi dok. br. 105.

³ Vrhovni štab

⁴ U originalu vjerovatno pogrešno napisano, a treba: danas.

⁵ Napad je vršio Drugi gorski zdrug. Vidi dok. br. 99 (i 22. I. ital.).

⁶ Odnosi se na dijelove 714 njemačke divizije.

divizije vrlo malog brojnog stanja,⁷ obično prepolovljene na Istočnom frontu, i o činjenici da neprijatelj Pavelićeve regrute oblači u nemačku uniformu. U svakom slučaju neprijatelju treba suprotstaviti najuporniju aktivnu odbranu, a nikako se ograničiti na pasivnu odbranu, a čini nam se da postoji izvesna tendencija ka pasivnoj odbrani odozdo.

8) Nova neprijateljska taktika jesu nemačke uniforme na Pavelićevim regrutima, koja je vojska slaba kao domobrani i još gora, bela odela i beli čaršavi na vojnicima, ponegde i skije, ponekad i noćni neprijateljski napadi sa manjim odeljenjima. Treba imati na umu da nijedna vojska u našoj zemlji sem naše nije u stanju da vrši veće noćne napade.

9) Svi neprijateljski napadi od Petrinje, Gline, Gračaca i Gospića odbijeni su uz veće gubitke po neprijatelja i neprijateljske snage su gotovo svuda vraćene u gradove.⁸ Eto tako se odvija čuvena neprijateljska ofanziva, o kojoj neprijateljska propaganda toliko mnogo priča. Upoznajte sa svim ovim vaše potčinjene štabove i jedinice.

Šaljite nam što češće izveštaje.

10) Kurir koji je doneo vaše akumulatore na punjenje prosuo je usput sumpornu kiselinu iz njih, tako da se sada ne mogu napuniti. Tražili smo od Ekonomskog i Tehničkog otseka V.Š. ali je nismo dobili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar,

Načelnik štaba,

Komandant,

služb. otsutan

⁷ Štab Prvog bosanskog NOU korpusa imao je nepotpune podatke o sastavu i jačini njemačkih divizija. 714 divizija imala je u svom sastavu 721 i 741 pješadijski puk i 661 artiljeriski divizion; njeno ukupno brojno stanje moglo je iznositi 8—9.000 ljudi. 717 divizija imala je 737 i 749 pješadijski puk i 670 artiljeriski divizion, i bila je ojačana sa 202 tenkovskim bataljonom i Drugom domobranskom brdskom brigadom (Drugi gorski zdrug) od dva bataljona; njena ukupna jačina mogla je iznositi oko 10.000 ljudi. Jačinu i sastav 369 divizije (16—17.000) vidi u dok. br. 39 (prim. 2), a SS divizije »Princ Eugen« (20.000 ljudi) u dok. br. 213 prim. 6.

⁸ O našim i neprijateljskim operacijama na teritoriji Hrvatske za vrijeme tzv. Četvrte neprijateljske ofanzive vidi opširnije u tomu II i V.

BR. 102

IZVJEŠTAJ PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 21 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O SITUACIJI NA TERENU CENTRALNE BOSNE¹

Radiogram

I PROLETERSKA DIVIZIJA

VRHOVNOM ŠTABU

Primili vaše naređenje broj 44. Skoro svi četnici² na prostoru Vrbas — Sava — Prnjavor stavili se pod našu komandu, među njima neki oficiri koje ćemo proveriti. Forkapa³ se krije. Naša severna granica Sava. Tražimo vezu sa slavonskim partizanima. Po vašem naređenju postepeno se prebacujemo k Banjoj Luci.⁴ Javite nam ako otpada ofanziva na oslobođenu teritoriju kako bismo opet preuzeли inicijativu.

Rezultati sadejstva sa Perom⁵ mogli biti ogromni da smo imali bolju vezu. Praktično radio-vezu sa njim nemamo. Upućujemo novu grupu ranjenika na oslobođenu teritoriju.

Koča⁶

21 januara 1943 g.
u 10.35 h.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 17/15, k. 14 A.

² Jedan dio četnika na čelu sa Ljubom Podgorcem prešao je na stranu Narodnooslobodilačke vojske.

³ Nikola Forkapa, komandant Motajičkog četničkog odreda

⁴ Odnosi se na demonstrativan napad jedinica Prve proleterske brigade na Banju Luku. Opširnije o tome vidi dok. br. 130.

⁵ Pero Ćetković, komandant Treće NOU divizije

⁶ Koča Popović

BR. 103

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
21 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA NOVI
RASPORED JEDINICA U VEZI S NEPRIJATELJSKOM
OFANZIVOM NA OSLOBOĐENU TERITORIJU¹**

ŠTAB
PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NO VOJSKE JUGOSLAVIJE
Br. 21. I. 43 — 12,30 h

ŠTABOVIMA BRIGADA

Jutros u 10,30 h. primili smo od V.Š. sledeći radiogram:
»Krećite odmah u određenom pravcu² i obavestite nas svakog
dana gde se nalazite.«.

Pretpostavljamo da se očekuje nepr. ofanziva na oslobo-
djenu teritoriju.

Radi omogućenja intervencije naših jedinica u tom
slučaju

NAREĐUJEMO:

Čim stignu delovi I Brigade koji su bili na sektoru Teslić—
Dobojski, II Brigada³ zaposeće prostoriju Javorani—pl. Skatavi-
ca—Kotor Varoš—Maslovare.

I Brigada postaviće se desno od II [Brigade] držeći glavninu
prema Banja Luci, a najviše 2 bataljona na sektoru Prnjavor—
Derventa (za obezbeđenje Prnjavora). Štab I Brigade učvrstiće
svoju komandu nad novoformiranim meštanskim jedinicama,⁴
kako bi se one što pre osposobile za učešće u borbama protiv
neprijatelja.— Ako delovi I Brigade koji su bili oko Teslića
nisu još krenuli otuda, neka odmah krenu naznačenim prav-
cem: ovo naređenje da im saopšti Štab III Brigade.⁵

III Brigada zasada ostaje gde je, dok se ne izvrši preme-
štanje bolnice i magacina, a zatim će uputiti 2 bataljona na
sektor I Briga[de], dok će 2 bataljona, sa komandantom bri-
gade,⁶ ostati na prostoriji Čečava—Rankovići—Klupe, o čemu
će dobiti naknadno naređenje.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 11/1, k. 705.

² Odnosi se na sektor Banje Luke.

³ Treća sandžačka NOU brigada

⁴ Misli se na Carevogorsku i Vijačansku četu sa teritorije Cen-
tralne Bosne, koje su pripadale Četvrtom krajiškom NOP odredu.

⁵ Treće krajiške NOU brigade

⁶ Nikola Karanović

Komandant artiljerije⁷ će se postarati da se po svaku cenu osposebi put za prebacivanje topova na drum koji preko Jošavke vodi za Banja Luku. Izvestiće nas o postignutom.

Bolnica će se premestiti u s. Maslovare, a zatim, prema potrebi, kreće se pravcem Grabovica—Šiprage. Pripremu premeštanja preduzeti odmah, s tim što će, ako bude i dalje vedro, prebacivanje ranjenika započeti pred mrak i vršiti se noću.

Hirurška ekipa ostaće na sektoru I Brigade, o čemu će naknadno dobiti precizno naređenje. Borci II Brig. operisaće se u bolnici.

Glavni deo diviziskog magacina preseliti na pogodna mesta oko (neposredno južno) od s. Maslovare. Manji deo ostaće na sektoru I Brigade, a do daljnog može i na dosadašnjem mestu, za potrebe I i III Brigade. Pripreme izvršiti odmah, s tim što će rukovalac div. magacina organizovati evakuaciju tako da se ne vrši, bar ne masovno, dok je vedro, nego poglavito noću.

Radio-stanica br. 2 ostaje uz Štab II Brigade. Redovna veza u 8 h. svakog dana.

Štab divizije nalaziće se na sektoru I Brigade, uz Štab te brigade ili u s. Spasevići.

Štabovi brigada neka odmah izmire sve potrebe njihovih jedinica u municiji — dok spremna nije još evakuisana.

2) Sve ove mere treba razumeti kao ono što jesu: mere opreznosti. Naime, ako neprijatelj preduzme ofanzivu na oslobođenu teritoriju, zadatak jedinica ove divizije je da energično intervenišu na Banja Luku, radi rasterećenja naših snaga koje budu neposredno branile slobodnu teritoriju. Pošto taj zadatak zahteva koncentraciju glavnine naših snaga prema B. Luci, sa zadržavanjem samo manjih zastora prema Tesliću i Derventi, morala se preseliti naša bolnica i naš magacin. Osim toga, nije isključeno da bi jednim delom svojih snaga, u slučaju preduzimanja ofanzive, neprijatelj mogao udariti i na sektor ove Divizije.

3) Neophodno je potrebno sve snage uložiti za hitno poboljšanje obaveštajne službe. Rezultati na tom polju su zasada daleko ispod postojećih mogućnosti: tako je nepojmljivo da nemamo još nikakvih pouzdanih podataka o nepr. snagama u B. Luci, iako seljaci gotovo nesmetano i svakodnevno saobraćaju između svojih sela i B. Luke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komdiv.
Koča⁸

(M. P.)

⁷ Milan Antončić-Velebit

⁸ Koča Popović

BR. 104

**IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NOU DIVIZIJE OD 21 JANUARA
1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
O NOVOM RASPOREDU PETE CRNOGORSKE I DESETE
HERČEGOVAČKE NOU BRIGADE¹**

III UDARNA DIVIZIJA

Radiogram

VRHOVNOM ŠTABU

Prema vašem naređenju naredili smo povlačenje Crnogorske i Hercegovačke² na prostoriju Turbe. U dolini Usore i prostoriji Blatnice trebalo bi da se odmorimo dva tri dana. Zbog toga naredite Prvoj diviziji da drži izvjesne snage prema Tesliću.

Pera³

21 januara 1943 g.
u 14.20 h.

BR. 105

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 21 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O
BORBAMA SA NIJEMCIMA I ČETNICIMA KOD SANSKOG
MOSTA I SELA STRIČIĆA⁴**

ŠTAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA
Op. br. 25.—
Dne 21-I /1943 god.

ŠTABU I BOS. KORPUSA N.O.V.

Negdje

Danas su vođene borbe kod Vrhopolja sa neprijateljem koji nadire od San. Mosta. Borba nije bila žestoka kao u toku

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 7/17, k. 14 A.

² Peta crnogorska i Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije

³ Pero Ćetković, komandant Treće NOU divizije

⁴ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 10 a/2, k. 407.

jučerašnjeg dana jer neprijatelj nije ni navaljivao onom žestinom kojom je jučer navaljivao. Neprijateljske žrtve su bile 50 mrtvih i ranjenih Njemaca i legionara. Kod nas jedan mrtav drug i 6 ranjenih.²

U toku današnjeg dana neprijatelj je dovolio izvjesna pojačanja, tačan broj nije se mogao ustanoviti, te očekujemo da će sutra izvršiti jači napad na naše položaje koji se nalaze na liniji Golaja—Peći. Najveća je nezgoda što su sela iza naših položaja popaljena te nam se borci nemaju gdje smjestiti preko noći.

Jedinice IV Brigade³ vodile su borbu s četnicima koji su pokušali da ih napadnu kod sela Stričića. Četnici su razbijeni uz gubitke. Bataljon koji je bio napadnut sinoć je izvršio prepad na četnike kod Kadnih Voda, čiji ishod nam još nije poznat. Jedan vod IV Brigade uspio je zarobiti jednog četničkog komandanta bataljona, 2 komandira i jednog vodnika. Ovi četnici su predani u Štab III Kraj. odreda jer su bili zarobljeni u blizini Jajca.⁴

Štab IV Brigade nas izvještava da se čula borba i istočno i jugoistočno od Jajca. Sigurno III Divizija vrši pritisak u tom pravcu.

Pošto mi ne možemo osmatrati komunikacije Prijedor—San. Most i ne znamo da li stižu još neke neprijateljske snage na ovaj pravac, molimo Vas da tražite od VI Brigade da prate pokrete neprijatelja, o čemu bi nas Vi mogli izvještavati, kako bi mogli bolje ocijeniti namjere neprijatelja. Takođe je potrebno da VI Brigada zatvori front do r. Sanice kako neprijatelj ne bi osjetio tu prazninu.

Uz borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Komandant
S. Rodić⁵

² Borba je vođena sa jedinicama 717 njemačke divizije (737 i 749 puk). Vidi dok. br. 230.

³ Četvrte krajiške NOU brigade

⁴ Vidi dok. br. 147.

⁵ Narodni heroj Slavko Rodić

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE BRIGADE PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 21 JANUARA 1943 GOD. KOMANDANTU BRI-GADE I KOMANDANTU ŠESTOG BATALJONA O SITUA-CIJI NA TERENU PRNJAVORA I MOTAJICE¹

**ŠTAB I PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE DIVIZIJE
21-I-1943**

ŠTABU I PROLET. BRIGADE

— Drugovima Špancu² i Miladinu³ —

1.— Na prostoru Motajice, u oslobođenim selima Srbac i Kobaši,⁴ pojavio se opet Forkapa⁵ sa 30—70 ljudi i proterao je neke naše koji su bili počeli sa nekom uspostavom naše vlasti i nove jedinice. U cilju razbijanja i poslednjih delova tih bandita, a u saglasnosti sa drugovima Vasom⁶ i Fićom,⁷ poslali smo naš Kombinovani bataljon, ojačan sa novom četom⁸ koju je formirao Voja Stupar i dr., da razjuri te delove na čelu sa Forkapom i da izvrši mobilizaciju ljudstva. Sa njima je otišao i Dule⁹ sa Stuparom, nadamo se da će i tamo uspeti da nešto mobilišu.

2.— Zbog prednje akcije naredili smo Prvom bataljonu da dođe u Prnjavor, s tim da mu jedna četa bude u varoši, jedna u Vučijaku radi obezbeđenja sa pravca Jelah, a jedna u s. Šibovska radi čuvanja magacina, vršenja mobilizacije — zvali su nas otud — i ujedno bude rezerva IV bat. na tromedji.

II bat. se nalazi na liniji, po dubini, Kojin Han, Miljanovići, Hrvaćani, Devetina. Juče je ovaj bataljon proterao četnike Drenovića sa Devetine — njih oko 120 na broju. Ljubina četa¹⁰ je učestvovala u toj akciji i dobro se držala.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 56/1, k. 707.

² Danilo Lekić

³ Miladin Ivanović, komandant Šestog bataljona Prve proleterske brigade

⁴ Bos. Kobaš

⁵ Nikola Forkapa, komandant četničkog Motajičkog odreda

⁶ Vaso Jovanović

⁷ Narodni heroj Filip Kljajić

⁸ Vjerovatno Vijaćanskom četom.

⁹ Dušan Korać-Dule

¹⁰ Carevogorska četa, čiji je komandant bio Ljubo Podgorac.

IV bat. se i dalje nalazi na tromeđi: Bogosavac, Dubočko Brdo. Novo sa te strane ništa — sve je zasada mirno.

3.— Delove VI bataljona smo uputili u sastav bataljona sa oko 20 novih nenaoružanih boraca. Kragujevački vod¹¹ čemo takođe uputiti.

4.— Najzad vas možemo obavestiti o bar približno tačnom stanju — brojnom — naših jedinica.

II bataljon ima u svakoj četi po stotinu boraca. Pod njegovom komandom se nalazi Ljubina četa (oko 50 boraca).

IV bataljon ima u svakoj četi prosečno po 80 — 90 boraca. Pod njihovom komandom se nalazi jedna četa koju su oni sami formirali od odabranih omladinaca (60 boraca).

Ovde nismo uzeli u obzir borce koji su bili kod nas, a koje smo dali Voji Stuparu.

Što se tiče tog »Kombinovanog bataljona«, on se sastoji iz jedne kraljevačke¹² i jedne čete II bataljona. Hteli smo ga rasformirati, ali nismo mogli zbog zadatka koji nam je postavio Vaso i Fića, ali čim se taj zadatak izvrši čete čemo vratiti u sastav svojih bataljona.

5.— Sto se tiče popune naših bataljona, mislim da bi stvar trebalo postaviti ovako, upravo smo takve i direktive dali II i IV bat. II i IV bat. će popuniti svoje pešačke čete do 300, ukoliko to već nisu učinili, a sve ostale ljude koje sada mobilisu upućivaće odmah nama da ih pošaljemo III i VI bataljonu. Rekli smo im da sada, iako nemaju više od 100 ljudi, da sve nenaoružane upute za III i VI, jer ovde nema više oružja. I bataljon će imati uslova da sam ovde vrši mobilizaciju, a nadamo se da će i Kombinovani bataljon mobilisati nešto ljudi (rekli smo im da odmah, čim mobilisu, šalju ovamo grupu po grupu) pa čemo, to raspoređivati takođe na ova tri bataljona — I, III i VI.

Sa V bataljom stvar bi trebalo postaviti ovako: uzećemo Ljubinu četu i onu novu što su stvorili Kraljevcani i kasnije formirati još treću četu. Da bi taj bataljon kvalitativno brzo sposobili postavićemo čitavu komandu naših starijih rukovodilaca, sem minimalnih izuzetaka (recimo Ljuba može ostati komandir pored tri dobra partijca u komandi čete). Tu mislim na komandu od štaba bataljona pa do desetara, pa čak i nekoliko puškomitralskaca. Tako čemo imati i prilično jaku partorg.,¹³ a time će se dati mogućnosti da mnogi naši drugovi dobiju malo više odgovarajuće funkcije. Pozvaćemo danas zamenike politkoma bataljona da i sa njima razgovaramo o

¹¹ iz Trećeg bataljona

¹² iz Četvrtog bataljona

¹³ partisku organizaciju

ljudima koji bi došli u obzir za starešine tih jedinica. Uostalom formiranje toga bataljona ne može se izvršiti dok ne rasformiramo Kombinovani bataljon i dok ne vidimo kako će se i ostali bataljoni popuniti. Mi čemo ovde samo napraviti izvestan projekat, pa, ako se sa vama ne vidimo, ili čemo vam ga poslati ili čemo nekako gledati da se sastanemo da donešemo zajedničku — dakle punovažnu odluku. Za to vreme vi pozovite Gaju Vojvodića, da, ukoliko je ozdravio, bude pri ruci.

6.— Pošto ovde više nema pušaka za borce koje čemo verovatno još moći da mobilišemo, a jedan deo će ostati u I bat., to nam uputite jednu stotinu pušaka.

7.— Štofa je bilo mnogo i sav je [odnesen] tamo odavde — u s. Branešce. Tamo se nalazi i Voja¹⁴ intendant. Pošto postoji mogućnost da se to evakuše na slob. teritoriju, to vi hitno odvojite više štofa za našu brigadu, a proberite i za naš Stab. Voja intendant bi mogao odmah tamo organizovati radionicu. Što se veša tiče, nabavili smo nešto materijala i dali smo da se šije. Kape smo neke kupili valjda će vam biti taman.

Mislim, drugovi, da taj front, bar trenutno, nije mnogo aktivan, pa bi bilo dobro da i vi dođete ovamo da se o svim ovim stvarima porazgovaramo. Baš u vezi sa situacijom koju je nagovestio VŠ ne bi naši bataljoni smeli da ostanu u ovakovom stanju — u procesu reorganizacije, odvojenih pojedinih četa itd. A sve to možemo najbolje urediti ako se zajednički dogоворимо.

Mislim takođe da treba najcelishodnije rasporediti našu artiljeriju. Pored svega trebaće ovu teritoriju bar donekle braniti, a polit.[ički] uslovi su takvi na kakve nismo u tek oslobođenim krajevima dosad naišli.

Zaključak: treba da dođete. Ako ne možete odmah a vi javite po kuriru kada možete, da bismo javili i Duletu da i on dođe od Save.¹⁵

Drugarski pozdrav:

Plavi¹⁶

P.S. Ako je stigla »Borba« i »Proleter«, pošaljite odgovarajući deo ovamo.¹⁷

¹⁴ Voja Niketić

¹⁵ Odnosi se na rijeku Savu.

¹⁶ Mijalko Todorović

¹⁷ Ova rečenica dopisana je rukom, cirilicom.

IZVJEŠTAJ ŠTABA DESETE HERCEGOVAČKE BRIGADE
TREĆE NOU DIVIZIJE OD 21 JANUARA 1943 GOD. VRHOV-
NOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O UPUĆIVANJU
ZAROBLJENIH DOMOBRANA IZ ŽEPČA¹

ŠTAB
X. HERCEGOVAČKE
BRIGADE N.O.V.
Dana 21-I-1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O. JUGOSLAVIJE
Vojnosudski otsjek²

Prema naređenju Štaba III divizije N.O.V. sva vojna lica koja padnu u naše zarobljeništvo treba uputiti Vrhovnom štabu. U tom smislu upućujemo domobrane koje smo zarobili prilikom oslobođenja grada Žepča³ od strane naše Brigade. Ovom prilikom upućujemo jedan dio od ukupnog broja iz razloga toga što smo momentano u nemogućnosti da izvršimo razmjenu odijela i obuće. Šalju se slijedeći domobrani:

- 1.— Hitrec Franjo, 1910, Zlatar—Ivanec, zemljor., Stožer I bojne, Varaždin.
- 2.— Tot Jozo, 1900, Stara Pazova, zemljor., Želj. straža 16 bojne, Ruma.
- 3.— Varga Stjepan, 1906, Rezovac—Virovitica, zemlj., Želj. straža 16 bojne, Požega.
- 4.— Sigeti Franjo, 1904, Jamarica—Novska, zemlj., Želj. straža 16 bojne, Požega.
- 5.— Erlaner Ivan, 1907, Irig, stolar, Želj. straža 16 bojne, Ruma.
- 6.— Hrvoje Stipo, 1902, Bili Brig, zemlj., straža, Požega.
- 7.— Žmire Ivan, 1917, Sinj, zemlj., Stožer I bojne, Sinj.
- 8.— Mik Stjepan, 1906, Staro Topolje—Sl. Brod, zemlj., Želj. straža 16 bojne, Požega.
- 9.— Vugić Đuro, 1905, N. Varoš, zemlj., Želj. straža 16 bojne, Požega.
- 10.— Sanić Ivan, 1906, Pakrac, „ „ „
- 11.— Mihalec Anton, 1906, Daruvar, „ „ „
- 12.— Tenji Silvestar, 1909, Ruma, „ „ „ Ruma.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 9—1, k. 11.

² Dopusano mastilom.

³ Opširnije o oslobođenju Žepča vidi dok. br. 87.

- 13.— Dragomanović Josip, 1902, N. Gradiška, zemlj., Želj.
 straža 16 bojne, Požega.
 14.— Uzel Franjo, 1905, Pakrac, zemlj., Želj. straža 16 bojne,
 Požega. ~
 15.— Žalac Mato, 1901, Ruma, kovač „,
 16.— Rogina Mato, 1902, Podravska Slatina, zemlj.,
 17.— Kurjaković Ivan, 1904, Cernik,
 18.— Purgarić Anton, 1902, N. Gradiška,
 19.— Hlavček Franjo, 1904, Grubišno Polje,
 20.— Mak Mato, 1902, Novaci,
 21.— Makaj Petar, 1906, Daruvar,
 22.— Vrekalić Ivan, 1902, Dobrovci,
 23.— Semenić Dragutin, 1913, Krapina.
 24.— Vanjek Gašpar, 1905, Grubišno Polje,
 25.— Didović Mato, 1902, N. Gradiška,
 26.— Horvat Andrija, 1906, Irig, šuster, „ „ Ruma.
 27.— Kiš Ivan, 1905, Daruvar, „ „ Požega.
 28.— Mandić Tomo, 1905, Virovitica,
 29.— Doljanin Andrija, 1902, Grubinci, „ „ Ruma.
 30.— Crnjen Stjepan, 1907,
 31.— Valter Rudolf, 1905, Irig, limar,
 32.— Cuković Karlo, 1902, Bjelkovac, zemlj., „ Požega.
 33.— Stefanović Josif, 1903, Petrovaradin, „ „ Ruma.
 34.— Ferenc Petar, 1909, Stara Pazova,
 35.— Ivezić Mato, 1905, Novska, „ „ Požega.
 36.— Kosović Marko, 1902, Podravska Slatina,
 37.— Pšajet Avgust, 1911, Pleš, „ 15 p.p., 4 sat, Varaždin.
 38.— Željković Jusuf, 1914, Glamoč, „ „ Sinj.
 39.— Hlupić Stjepan, 1907, Miholec, „ „ Stožer I bojne,
 Varaždin.
 40.— Vučkovički Gašpar, 1909, Ivanec, „ 15 p.p., 4 sat „
 41.— Ostali zarobljenici kao i svi potrebni podaci o njima stići
 će poslije.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab:
Politkom
Cedo Kapor

Načelnik
Radeš

(M, P.)

⁴ Vjerovatno Golubinci
⁵ Rade Hamović

BR. 108

**NAREĐENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 22 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU TREĆEG KRAJIŠKOG
NOP ODREDA ZA PREFORMIRANJE U DEVETU KRAJI-
ŠKU NOU BRIGADU¹**

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Br. službeno
22 januara 1943 g.
— Položaj —

Po ukazanoj potrebi formira se iz snaga III kraj. odreda IX krajiška narodno-oslobodilačka udarna brigada. U vezi toga

NAREĐUJEMO:

Da se u sastav IX krajiške N.O.U. brigade uključe sve snage bivšega III kraj. odreda i to bataljoni: I, II, III i IV.² Brigada će nositi naziv narodnoga heroja Sime Šolaje.

Za komandanta određuje se drug Dakić Maksim, dosadašnji komandant III kraj. odreda.

Za političkoga komesara brigade određuje se drug Vlatković Nemanja, dosadašnji politički komesar III kraj. odreda.

Za zamenika komandanta određuje se drug Nedeljko Manojlović, dosadašnji komandant III bataljona III kraj. odreda.

Za zamenika političkoga komesara određuje se drug Blažo Orlandić, dosadašnji zamenik političkoga komesara III kraj. odreda.

Štab brigade popuniće štab potrebnim osobljem tako da može pravilno funkcionisati.

Zadatak IX krajiške N.O. brigade do daljnjega naređenja biće sledeći:

I bataljon držće položaje prema Jajcu kod Jezera, prema pruzi Jajce — Donji Vakuf kao i prema samome Vakufu, održavajući vezu sa V divizijom kao i sa ostalim susednim jedinicama.

II bataljon će držati položaje prema Kupresu zatvarajući drum Kupres — Šujica — Livno i to zajedno sa delom III bataljona iste brigade.

¹ Original, pisan na mašini, čirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12 a/2, k. 407.

² Prvi (kupreški), Drugi (blagajski), Treći (ravanjsko-vukovski) i Četvrti (prozorski) bataljon. Vidi dok. br. 77.

III bataljon će držati položaje prema Kupresu sa južne strane zatvarajući put Kupres — Šujica — Livno kao i zatvarajući cestu Prozor — Duvno.

IV bataljon će da kontroliše sektor između Prozora — Rame — Fojnica i Gornjega Vakufa, održavajući vezu sa III N.O.U. divizijom.

Sem ovoga vojničkoga zadatka brigada će imati zadatak da najintenzivnije preduzme prikupljanje ljudstva za brigadu, a naročito IV bataljon³ koji treba da ima pred sobom perspektivu da formira novu brigadu na tome sektoru.

IX N.O.U. brigada »Simo Šolaja« biće neposredno pod komandom Štaba I bos. N.O.U. korpusa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant korpusa,
(M. P.) 'Kosta'⁴

BR. 109

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 22 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA NOVI RASPORED JEDINICA U VEZI S POČETKOM ĆETVRTE NEPRIJATELJSKE OFANZIVE NA OSLOBOĐENU TERI- TORIJU¹.

STAB
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NO VOJSKE JUGOSLAVIJE
Br. 22. I. 43-13 h.

ŠTABOVIMA BRIGADA

1) Vrhovni štab nas je jutros izvestio da je započela nepr. ofanziva na oslobođenu teritoriju² »sa svih strana: iz Karlovca, Petrinje, Gračaca, Gline, Sanskog Mosta itd.« V. Š. nam je u vezi s tim naredio da ne šaljemo ranjenike na slobodnu teritoriju.

³ Prozorski bataljon

⁴ Kosta Nađ

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 141 a, k. 705.

² Ovo je bio početak Ćetvrte neprijateljske ofanzive.

2) Na osnovu novostvorene situacije, jedinice ove Divizije zauzeće najhitnije novi raspored — iznesen u jučerašnjem na-ređenju — kako bismo mogli da krenemo na Banja Luku čim dobijemo naređenje od V. Š. ili da dočekamo neprijatelja ako bi delom svojih snaga krenuo i prema nama.

Jedinice III brigade³ [da] ostanu gde su, ako je situacija na njihovom sektoru ostala nepromenjena. Ako se, međutim, pouzdano dozna da su Nemci otišli iz Teslića, prema Tesliću će ostati (prostorija Čečava — Klupe — Rankovići) svega 2 bataljona, sa komandantom brigade,⁴ dok će 2 bataljona doći u D.[onju] i Sr.[ednju] Šnjegotinu, odakle će odmah uhvatiti vezu sa ovim Štabom ili Štabom I brigade. Štab III brigade odmah da naredi temeljno rušenje druma Teslić — Klupe i objekata na njemu.

3) Jedinice III divizije nalaze se sada na prostoriji dolina r. Usora — Blatnica. Sa njima će držati redovnu vezu najbliža jedinica III brigade.

4) Upozoriti ljudstvo da je bar jedan deo Nemaca u belim mantilima, i da među njima ima skijaša, te da treba da bude krajnje opreznog i budno. U Prnjavoru smo preduzeli izradu belih mantila koji će se razdeliti brigadama, prema raspoloživoj količini.

5) Štab I i III brigade poslaće Štabu II⁵ brigade sve pu-škomitraljeze koje imaju preko predviđenog normalnog broja.

6) Pokret bolnice i magacina ne obustavlja se.

7) Div. odeljenje za vezu, u saradnji sa brigadnim odeljenjima, postaviće telefonsku vezu između štabova I i III bri-gade i ovog Štaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Polkomdiv.
Fića⁶

Naštadiv.
(otsutan)

Komdiv.
Koča⁷

³ Treće krajiške NOU brigade

⁴ Nikola Karanović

⁵ Treća sandžačka NOU brigada

⁶ Narodni heroj Filip Kljajić

⁷ Koča Popović

BR. 110

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA POLITIČKOG KOMESARA DRUGE DALMATINSKE NOU BRIGADE DRUGE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 22 JANUARA 1943 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE O RADU PARTISKE ORGANIZACIJE U BRIGADI¹

CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

Razvoj partiskih organizacija a uporedo s tim i razvoj brigade kao vojničke jedinice ide, naročito u posljednje vrijeme, u znaku stalnog napredovanja. Postižu se vidni uspjesi u svim pravcima, po svim linijama partiske djelatnosti. Izlazi se polako ali sigurno iz raznih slabosti, otklanjaju se mnogi nedostaci kojima smo obilovali, uspješno se likvidira sve ono što nas je sputavalo u radu. Danas, s pravom postavljaju naše organizacije zadatak — stići ostale brigade naše divizije. Osnovni nedostatak, koji nas je mnogo kočio u radu, jeste vrlo mlad i neiskusan partijski kadar. Takkvom kadru podići svijest o ulozi naše Partije u vojsci, naučiti ga vještini rukovođenja, vaspitati ga na odgovornost u radu, uliti mu dovoljno partijnosti, bio je glavni zadatak, koji se pred rukovodeće drugove u najvećoj mjeri postavlja. Dugim i svakodnevnim radom to pitanje je ipak u priličnoj mjeri pozitivno riješeno, što se, osjeća na stvarnom uticaju partijskih jedinica na život i rad vojske. Sve dok to pitanje nije uspješno riješeno, ostali niz, isto tako, važnih problema nije rješavan brzo i na vrijeme. Zahvaljujući izrastanju i jačanju partiske organizacije postigli smo da uspješno postavimo i sprovodimo za nas osnovna pravila: da se radi planski i da se organizacije osamostale.

Iako je plan osnovna i svakoj organizaciji poznata stvar, kod nas doskoro plan nije postavljan tako da predviđi sve i da za određeni zadatak angažuje sve partijce jedne organizacije. Danas je plan djelo bataljonskog rukovodstva. Po ispunjenju starog plana postavlja se novi. Uspijevamo da za tačno sprovođenje plana zainteresujemo sve partijce. Plan je kod nas omogućio da se razgranaju i unaprijede svi sektori rada. Kao rezultat plana uspješno se radi politički (česta bataljonska i

¹ Original, pisan na mašini, čirilicom, nalazi se u arhivi CK SKJ pod reg. br. 5644.

četna predavanja i diskusije), kulturno (niz priredaba za seljake i gradane, analfabetski tečajevi), vojnički (razne borbene radnje), itd. Ovakav rad zapošljava po raznim linijama velik broj boraca i time se daje mogućnost borcima da se kroz rad podižu.

Doskora, organizacije su nam mnogo trpiele zbog nesamostalnosti u radu. Uglavnom, svi su očekivali da se obidu od odgovornih drugova iz brigade pa da onda sa radom požure. Međutim, u posljednje vrijeme nezavisno od naših obilazaka organizacije rade. U radu donose predloge i odluke sa dovoljno samouvjerjenja da su ispravne i što je važno zapaža se da prave vrlo malo pogrešaka. Ovo je za nas od velike važnosti, jer je vrlo čest slučaj da su jedinice i terenski i vremenski udaljene od štaba brigade pa, uglavnom, tako udaljena jedinica radi na svoju inicijativu. Ovako sredene naše partiske organizacije mogu da se pozabave rješavanjem drugih problema, koji nam se nameću i koji iziskuju što brže i bolje rješenje.

Jedan od takvih važnih zadataka jeste teoretsko izdizanje partijaca. Mi mu danas posvećujemo najveću pažnju, jer zaista naši partijci znaju vrlo malo. Dosad nije bilo dovoljno sistema u tom radu. Postavili smo svim organizacijama kao obaveznu proučavanje Istorije V.K.P.(b). Proučavanje mora da bude što temeljitije. Pošto nijesmo imali umnoženu Istoriju, to danas radimo na tome da bar prve glave umnožimo. Već smo umnožili prvu glavu i ona se proučava. Radi se na umnožavanju sljedećih glava. Sva ostala literatura, koje ima prilično, treba da nam posluži kao materijal za bolje razumijevanje i učenje Istorije.

Pored pitanja teorijske izgradnje kao važna pitanja treba istaći nedovoljnu borbenost pojedinih dijelova nekih naših jedinica, zatim potrebu vaspitanja svih ljudi da sa voljom i ljubavlju podu, ako bude potrebno, i van granica Dalmacije u cilju daljeg vođenja naše borbe. Iako je, i po pitanju borbenosti i odilaska iz svoga kraja, brigada uglavnom daleko odmakla, ipak kod izvjesnih novodošlih elemenata treba još u tom pravcu uporno raditi.

Sva pitanja koja se danas postavljaju i koja će se ubuduće postaviti u ovoj brigadi biće riješena u interesu naše Partije. To garantuje današnje stanje Partije, koja stvarno pretstavlja najvažnijeg činioca u raspoloženju naših boraca.

Izuzetak od ovakvog stanja čini donekle organizacija IV-tog bataljona ove brigade. Ljudstvo ovog bataljona sastavljeno je od primoraca i ostrvljana, koje ne raspolaže sa dovoljno borbenih i uopšte vojničkih kvaliteta. To se da objasniti uslovima pod kojima se ono razvijalo i širinom dalmatinskog ustana-

ka, gdje se dižu i najzaostalije i za borbu najneiskusnije mase. Mi imamo namjeru da koristimo prvu priliku popune novim borcima iz nekog drugog kraja, pa da ovaj bataljon sa njima izmiješamo. To će svakako omogućiti ovom bataljonu da postane bolja jedinica. Na savjetovanju rukovodilaca Partije naše Divizije, pretstavnici ove brigade uzeli su vrlo vidno učešće u raspravljanju i postavljanju raznih pitanja. Pokazalo se da stvari dosta pravilno i zrelo postavljaju. Samo savjetovanje pretstavlja za partijce ove brigade ogromnu vrednost. Radi prenošenja sadržaja savjetovanja na drugove koji nijesu bili prisutni, mi održavamo plenume bataljonskih organizacija. Na taj način, svi drugovi biće u mogućnosti da se upoznaju sa potrebnim stavovima po političkom i organizacionom pitanju.

Iako smo imali u posljednjim borbama nekoliko poginulih partijaca, ipak je broj članstva prilično velik. U brigadi ima 151 član Partije, 62 kandidata, 339 skojevaca. Od svih članova Partije ima 66 radnika, 40 seljaka, 25 intelektualaca, 9 namještenika i 11 koji su imali prije razne vojne funkcije. Prosječni staž partijaca je 11 mjeseci. Ovako visok staž u našoj mladoj organizaciji objašnjava se time što ima u Partiji nekoliko drugova sa od 5—15 godina partijskog staža. Iz ovoga izlazi da je članstvo Partije po svom socijalnom sastavu uglavnom proletersko, jer i seljaci koji su u Partiji pretstavljaju pravu seosku sirotinju. Najveći broj intelektualaca koji su kod nas došao je iz drugih brigada. Inače ova brigada je sa njima vrlo siromašna. Ovako proleterska masa iziskuje uporan rad, ali s druge strane pretstavlja garanciju da će se od njih stvoriti ljudi do kraja odani Partiji.

Skojevske organizacije u ovoj brigadi pravilno su postavljene, prilično su očvrsnute i uglavnom dobro rade. U svim bataljonima stvoreni su bataljonski komiteti Skoj-a, koji rade prilično samostalno. Doskoro, u bataljonskim biroima nije bilo direktnih pretstavnika omladine, jer skojevska rukovodstva još nijesu bila izrasla, već je njima Partija pomagala preko drugova koji katkad i nijesu bili omladinci. Ulaskom pretstavnika Skoj-a u partijsko rukovodstvo osigurava se puna pomoć Partije i ima se pregled rada skojevske organizacije. Njihovi sastanci, koji se uredno održavaju, mnogo koriste podizanju omladine, preko raznih referata i diskusija, podjele rada po omladinskim sektorima i kroz međusobnu kritiku i samokritiku. Obrazovan je brigadni komitet Skoj-a, koji rukovodi radom Skoj-a u čitavoj brigadi a podnosi izvještaje C.K.-u Skoj-a. Pravilno postavljanje organizacije Skoj-a i pažnja koju mu ukaže Partija obećava da će se u tom pravcu dosta učiniti.

Žena u našoj brigadi ima oko 60. Nijesmo uspjeli da u radu sa njima postignemo veće rezultate. Uveli smo u praksu da pored toga što se sa njima radi preko Skoj-a i kroz čete održavamo posebne sastanke u okviru bataljona, gdje će sa njima odgovoran drug raditi praktično, teoriski i vaspitno.

Uporedo sa razvojem i napretkom Partije razvijaju se naši bataljoni. Kroz posljednje borbe koje su bile teške, vojnici su mnogo naučili u pogledu ratne vještine. Ova brigada, koja je sastavljena uglavnom od neiskusnog ljudstva, već je ospozobljena i za one zadatke gdje se iziskuje velika hrabrost i vještina. U bataljonima se redovno raspravlja svaka akcija. Politički rad, koji je ovdje mnogo potreban, razvija se, naročito u posljednje vrijeme, pravilno i dobro. Na bataljonskim sastancima raspravljavaju se najvažniji politički momenti i izvjesne teme iz oblasti teorije marksizma-lenjinizma. Za politički rad vlada kod svih veliko interesovanje. U posljednje vrijeme učinjen je veliki napredak po pitanju rada u narodu. Kulturni plan predviđa osposobljavanje boraca u izvođenju priredaba. Dosad je naučeno više raznih skečeva, pjesama, horskih recitacija itd. Pored priredaba za vojnike dato je i niz priredaba za narod. Priredbe su davane u više sela kao i u Livnu i Tomislavgradu.² Nivo ovih priredaba nije visok jer tu se sad tek počinje, ali svakako rad u tom pravcu ima kod nas dobru budućnost. Pored toga mi smo održali u više mahova sastanke sa seljacima ili građanima a pokatkad i sa n.o. odborima.

Vašom odlukom, koju nam je prenio komesar naše Divizije,³ izmijenjen je sastav Politodjela ove brigade. Drug Veliša Laković, koji je upućen iz IV crnogorske brigade, već je stigao i odmah je primio svoju dužnost. Još nije stigao drug Milija Sekulović, koji je isto tako određen za naš Politodjel. Sa drugovima iz Politodjela pretresao sam stanje Partije u brigadi i preduzeli smo niz konkretnih mjera u pravcu pojačanja rada. Po svima pitanjima među nama vlada puna saglasnost. Svaki posao zajednički pretresemo, pa zajedno ili pojedinačno posao obavimo. Između Štaba i Politodjela vlada puno drugarstvo i razumijevanje.

Stanje u Stabu brigade je dobro. Održavamo redovno sastanke, gdje pretresamo sva pitanja koja interesuju brigadu. Na sastancima osvrćemo se kritički na sve propuste ili greške, kako pojedinaca tako i svih, te time nećemo dozvoliti pravljenje ma kakvih grešaka. Našem Štabu nedostaje zamjenik komandanta,

² Duvno

³ Mitar Bakić

jer je nedavno umro.⁴ Svi mi nemamo još dovoljno znanja i umještosti ali se osjeća staranje svih da damo od sebe što više možemo.

Na Vaš zahtjev uputili smo Vam druga Novaka.⁵ On se kod nas dobro razvijao i mnogo nam je u radu koristio. Po svojim sposobnostima i po svome karakteru on zaslужuje neku odgovorniju dužnost. Drugovi Fejić⁶ i Vasić⁷ nalaze se u dva naša bataljona. Fejić od dolaska iz bolnice shvatio je napokon kritiku koju je od nas dobio i sad vrlo lijepo radi. Ja mislim da će i on u najskorije vrijeme preodoljeti svoje slabosti pa time primiti odgovorniju dužnost. Drug Vasić ovih dana došao je iz bolnice. Za njegov rad nema prigovora. Ali držanje u akcijama nije bilo najbolje, prema mišljenju partijaca. Mi smo mu na to ukazali i u budućim akcijama pazićemo na njegovo držanje. Obojici smo objasnili razvoj druga Novaka i postavili njima da tim putem pođu.

Naša tehnika radi neprekidno na umnožavanju raznog materijala. Pored nešto kulturnog materijala umnožili smo prvu glavu Istorije i jedan odlomak iz knjige »Džimi Higgins«. U toku je umnožavanje druge glave Istorije.

Pred svim part. organizacijama istakli smo⁸ kao naročito važno i potrebno prorađivanje »Proletera«. Ukažali smo na veliku važnost članaka koji objašnjavaju niz aktuelnih političkih problema, kao i na organizacione zadatke koji se postavljaju pred našu Partiju i koje prema tome moramo i mi na svom terenu rješavati.

Kadrovske upitnici ispunjavaju se postepeno. Pri tom ispunjavanju prave se često razne greške. Vodićemo računa da upitnici ubuduće budu bez greške.

Po povratku druga Mirka,⁹ člana Politodjela, sa Kongresa Omladine, održali smo sastanak, na kojem je on iznio nekoliko Vaših primjedaba. Odmah mogu naglasiti da nas je to pogodilo u najvećoj mjeri. Mi smo proanalizirali sve greške koje smo pravili i odnijeli se prema njima do kraja samokritički. Svakom od nas bilo je teško što smo Vas morali zaposliti takvim stvarima, koje smo mogli lako izbjegći. Čelija Štaba složila se je sa izjavom druga Mirka o našim greškama, koju je on dao pred Vama.

⁴ Jovo Martić. Umro početkom 1943 godine.

⁵ Franc Novak

⁶ Salko Fejić

⁷ Nenad Vasić

⁸ Riječi »istakli smo« dopisane rukom.

⁹ Mirko Milojković

Žena u našoj brigadi ima oko 60. Nijesmo uspjeli da u radu sa njima postignemo veće rezultate. Uveli smo u praksi da pored toga što se sa njima radi preko Skoj-a i kroz čete održavamo posebne sastanke u okviru bataljona, gdje će sa njima odgovoran drug raditi praktično, teoriski i vaspitno.

Uporedo sa razvojem i napretkom Partije razvijaju se naši bataljoni. Kroz posljednje borbe koje su bile teške, vojnici su mnogo naučili u pogledu ratne vještine. Ova brigada, koja je sastavljena uglavnom od neiskusnog ljudstva, već je ospozobljena i za one zadatke gdje se iziskuje velika hrabrost i vještina. U bataljonima se redovno raspravlja svaka akcija. Politički rad, koji je ovdje mnogo potreban, razvija se, naročito u posljednje vrijeme, pravilno i dobro. Na bataljonskim sastancima raspravljavaju se najvažniji politički momenti i izvjesne teme iz oblasti teorije marksizma-lenjinizma. Za politički rad vlada kod svih veliko interesovanje. U posljednje vrijeme učinjen je veliki napredak po pitanju rada u narodu. Kulturni plan predviđa ospozobljavanje boraca u izvođenju priredaba. Dosad je naučeno više raznih skečeva, pjesama, horskih recitacija itd. Pored priredaba za vojниke dato je i niz priredaba za narod. Priredbe su davane u više sela kao i u Livnu i Tomislavgradu.² Nivo ovih priredaba nije visok jer tu se sad tek počinje, ali svakako rad u tom pravcu ima kod nas dobru budućnost. Pored toga mi smo održali u više mahova sastanke sa seljacima ili građanima a pokatkad i sa n.o. odborima.

Vašom odlukom, koju nam je prenio komesar naše Divizije,³ izmijenjen je sastav Politodjela ove brigade. Drug Veliša Laković, koji je upućen iz IV crnogorske brigade, već je stigao i odmah je primio svoju dužnost. Još nije stigao drug Milija Sekulović, koji je isto tako određen za naš Politodjel. Sa drugovima iz Politodjela pretresao sam stanje Partije u brigadi i preduzeli smo niz konkretnih mjera u pravcu pojačanja rada. Po svima pitanjima među nama vlada puna saglasnost. Svaki posao zajednički pretresememo, pa zajedno ili pojedinačno posao obavimo. Između Štaba i Politodjela vlada puno drugarstvo i razumijevanje.

Stanje u Štabu brigade je dobro. Održavamo redovno sastanke, gdje pretresamo sva pitanja koja interesuju brigadu. Na sastancima osvrćemo se kritički na sve propuste ili greške, kako pojedinaca tako i svih, te time nećemo dozvoliti pravljenje ma kakvih grešaka. Našem Štabu nedostaje zamjenik komandanta,

² Duvno

³ Mitar Bakić

jer je nedavno umro.⁴ Svi mi nemamo još dovoljno znanja i umještosti ali se osjeća staranje svih da damo od sebe što više možemo.

Na Vaš zahtjev uputili smo Vam druga Novaka.⁵ On se kod nas dobro razvijao i mnogo nam je u radu koristio. Po svojim sposobnostima i po svome karakteru on zaslužuje neku odgovorniju dužnost. Drugovi Fejić⁶ i Vasić⁷ nalaze se u dva naša bataljona. Fejić od dolaska iz bolnice shvatio je napokon kritiku koju je od nas dobio i sad vrlo lijepo radi. Ja mislim da će i on u najskorije vrijeme preodoljeti svoje slabosti pa time primiti odgovorniju dužnost. Drug Vasić ovih dana došao je iz bolnice. Za njegov rad nema prigovora. Ali držanje u akcijama nije bilo najbolje, prema mišljenju partijaca. Mi smo mu na to ukazali i u budućim akcijama pazićemo na njegovo držanje. Obojici smo objasnili razvoj druga Novaka i postavili njima da tim putem pođu.

Naša tehnika radi neprekidno na umnožavanju raznog materijala. Pored nešto kulturnog materijala umnožili smo prvu glavu Istorije i jedan odlomak iz knjige »Džimi Higgins«. U toku je umnožavanje druge glave Istorije.

Pred svim part. organizacijama istakli smo⁸ kao naročito važno i potrebno prorađivanje »Proletera«. Ukažali smo na veliku važnost članaka koji objašnjavaju niz aktuelnih političkih problema, kao i na organizacione zadatke koji se postavljaju pred našu Partiju i koje prema tome moramo i mi na svom terenu rješavati.

Kadrovske upitnici ispunjavaju se postepeno. Pri tom ispunjavanju prave se često razne greške. Vodićemo računa da upitnici ubuduće budu bez greške.

Po povratku druga Mirka,⁹ člana Politodjela, sa Kongresa Omladine, održali smo sastanak, na kojem je on iznio nekoliko Vaših primjedaba. Odmah mogu naglasiti da nas je to pogodilo u najvećoj mjeri. Mi smo proanalizirali sve greške koje smo pravili i odnijeli se prema njima do kraja samokritički. Svakom od nas bilo je teško što smo Vas morali zaposliti takvim stvarima, koje smo mogli lako izbjegći. Čelija Štaba složila se je sa izjavom druga Mirka o našim greškama, koju je on dao pred Vama.

⁴ Jovo Martić. Umro početkom 1943 godine.

⁵ Franc Novak

⁶ Salko Fejić

⁷ Nenad Vasić

⁸ Riječi »istakli smo« dopisane rukom.

⁹ Mirko Milojković

U daljem radu uložićemo sve svoje snage da našu Partiju u brigadi podignemo na još veći stepen, i time je potpuno sposobimo da uspješno odgovori sadašnjim i budućim zadacima.

Mnogo drugarskih pozdrava,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

22-I-1943 g.

Zamj. politkoma
II Dalmatinske N.O.U. brigade
II Prolet. divizije
(M. P.) Jovan Kapičić

BR. 111

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 22 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA DRUGOG, TREĆEG I ŠESTOG BATALJONA O POČETKU NEPRIJATELJSKE OFANZIVE NA OSLOBOĐENU TERITORIJU I PREMANJU JEDINICA ZA POKRET¹

STAB I PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Br. 114
22 januar 1943 g.

ŠTABOVIMA III, VI i II BATALJONA

1. Štab divizije nas obavještava²: »Vrhovni štab nas je jutros izvijestio da je započela nepr[ijateljska] ofanziva na oslobođenu teritoriju sa svih strana: iz Karlovca, Petrinje, Gračaca, Gline, Sanskog Mosta itd.«

2. Na osnovu novostvorene situacije jedinice naše divizije moraju hitno posjeti prostoriju određenu naredbom V.Š., naime glavninu koncentrisati prema Banja Luci. U vezi sa tim raspored naših jedinica (Divizije) je sljedeći:

II brigada³ — na prostoriji: Javorani — Skatavica — K. Varoš — Maslovare;

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 9/1, k. 709.

² Vidi dok. br. 103.

³ Treća sandžaka NOU brigada

III brigada⁴ — oko Teslića. Ukoliko u Tesliću ne budu ostali Njemci koji su sada tamo prodrli, III brigada će na tom sektoru ostaviti dva bataljona, a sa ostala dva doći će na prostoriju I brigade;

I brigada — na prostoriji: Jelovčani — Brđani — Jovanovići (III b.), Hrvaćani — Devetina (VI b.), Potočani — Dragovići (II b.) i Prnjavor — Derventa (I i IV b.).

3. Zadaci naših jedinica (III, VI i II b.) je održavanje tijesne međusobne veze i potpune spremnosti za pokret prema B. Luci, ukoliko to bude postavio pred našu diviziju V.Š. u cilju rasterećenja snaga koje brane slobodnu teritoriju. A dotle zatvaranje na tom sektoru pravca od B. Luke prema novooslobođenoj teritoriji. I i IV b.[ataljon] zatvaraju pravce od Derrente i Jelaha.

4. S obzirom na to da neprijatelj jačim snagama napada na oslobođenu teritoriju i da će vjerovatno sa izvjesnim dje-lovima krenuti i prema nama, naši borci, komandno osoblje, jedinice kao cjeline, brigada kao jedinstvena cjelina, moraju preduzeti sve mjere, razviti svu energiju, uložiti sav trud da u ovim časovima opravdamo dosadanje povjerenje našeg V.Š., naše Partije. Mi moramo biti spremni ne samo da nanesemo neprijatelju teške udarce u momentu kada bude krenuo na nas, već i da ga nemilosrdno udarimo po njegovom slabom mjestu da bi tako potpomogli našu braću na drugim sektorima. Svaki pojedinac, sve jedinice moraju dati sve od sebe da se i pod ovakovim okolnostima odgovori obavezama prema narodu, prema Partiji. A jedno je sigurno: mi imamo dovoljno snaga da se uspješno borimo protiv neprijatelja, samo ako te snage budemo pravilno koristili i upotrijebili.

5. Potrebno je preduzeti hitno sljedeće mjere: II b.[ataljon] će u toku sutrašnjeg dana poslati sve ljudstvo koje mu pretječe preko broja 300, uračunavajući tu i Ljubinu četu.⁵ Naime, bataljoni treba da popune svoje brojno stanje do 300. Ukoliko budemo imali više ljudstva formiraćemo V b.[ataljon]. To ljudstvo će II b. poslati VI b. koji će zadržati pola cd ukupnog broja, a pola dostaviti III b. Sa tim ljudstvom II b. će poslati i suvišak p. mitraljeza, za bataljon može ostati svega 20 komada, VI b. nedostaje 2 komada, a III b. 3 komada. Suvišak preko 20 p.m. po bataljonima moramo dostaviti II brigadi. Po ovome II b. će postupiti hitno, sutra ujutru. Ljubina četa ostaje pri II b., tako da će isti raspolagati sa 4 čete.

⁴ Treća krajiška NOU brigada

⁵ Odnosi se na Carevogorsku četu koja je iz četničkog Motajičkog odreda stupila u NOV. Njen komandir bio je Ljubo Podgorac.

Novomobilisanom ljudstvu mora se posvetiti puna pažnja i kontrola. Može se pretpostaviti da će u malo težoj situaciji nastupiti otpadanje, što treba spriječiti time što će se za ranije pročistiti redovi tih boraca. Takođe je vrlo vjerovatno da su neprijateljski elementi, agenti, ubacili i niz svojih ljudi da bi vršili unutar naših jedinica razorni i demoralizatorski rad, to je vrlo vjerovatno u vezi sa raznim podacima koje smo dobili. Zato je potrebno hitno provesti maksimalnu kontrolu i budnost. To ne znači da treba u svakog sumnjati, već provesti jednu zdravu kontrolu i ne dozvoliti neprijatelju da nam podvali.

6. S obzirom da Njemci raspolažu bijelim mantilima, imaju ih i skijaša, postoji mogućnost da se neopaženo privuku našim položajima i mjestima stanovanja, potrebno je do maksimuma povećati opreznost i budnost, do maksimuma razviti odgovornost svakog pojedinog borca, kako se ne bi desilo nikakvo iznenadjenje. O ovome treba povesti najstrožije računa.

Naročito je to važno kada se uzme u obzir i to da će četničke bande nastojati da koriste svaki momenat kako bi našim jedinicama nanijele kakav udar ili štetu.

Sve te momente treba imati svakog momenta u vidu, kako se ne bi izlagali nepotrebним gubicima.

Takođe je nužno preduzeti najstrožije mјere, čije će se izvršenje kontrolisati svakog časa, za zaštitu od avijacije, koja ovoga puta može da pretstavlja duplu opasnost: bombardovanje i bacanje otrovnih plinova. Kao odbranu najvažnije je učiniti sve da se jedinica ne primijeti iz vazduha, kako na položajima, tako pri pokretu, na bivakovaju, uvijek. Dalje treba održati po jedinicama predavanje o otrovnim plinovima i zaštitu protiv njih: izbjegavanje dolina, šuma, razređivati ljudstvo, snabdjeti ih maramicama ili kakvom krpom, koje u slučaju bacanja gasova okvasiti i držati na ustima napuštajući zatrovana prostoriju itd.

7. Sve jedinice na svojim sektorima preduzeće temeljito uništavanje drumova koji vode od B. Luke prema nama (I i IV b. onih od Dervente i Jelaha). Za ovaj posao treba hitno mobilisati stanovništvo i odmah pristupiti efikasnom uništavanju.

8. Raspored, smještaj jedinica izvršiti tako da nisu izložene skupno bombardovanju iz vazduha. No, držati ih u pripravnom stanju kako bi, pri prvoj pojavi neprijatelja kod prethodnica, glavnina brzo stupila u dejstvo. U tu svrhu jedinice (osnovne) moraju biti na okupu, ne smije se dozvoliti nepotrebno rasipanje ljudstva odašiljanjem po selima ili u grad. Svaki borac, svaka jedinica mora biti na svom mjestu kako bi se što brže mogli suprotstaviti neprijatelju. Od brzine pokreta u mnogim slučajevima zavisiće ishod borbe.

9. Neobično je važno održavati što tješnju vezu među jedinicama (u ovom slučaju među bataljonima) i ovih sa Š.[tabom] brigade. Ta veza treba da omogući puno sadejstvo, obaveštenje jedne jedinice o stanju kod druge, uvid Štaba brigade u cijelokupnu situaciju, što će omogućiti cijeloshodnije vođenje operacije i neće se dospijeti u takav položaj da o nekoj jedinici ne znamo gdje se nalazi, što je u ovakovim prilikama neobično važno.

10. Neodložno pristupiti potpunom rasterećenju komore, kako bi se mogla ponijeti potrebna količina municije. Treba imati u vidu da u borbama ovakvog karaktera (defanzivnim) rijetko i u neznatnim količinama se dolazi do popune utrošene municije, koja se naprotiv vrlo mnogo troši. O tome treba povesti računa i na vrijeme se snabdjeti iz brigadne intendanture potrebnom municijom. Sve se može, u potrebnom momentu, baciti: kazani i druga spremna, ali municija se mora nositi. Borcima treba dodijeliti koliko god mogu ponijeti.

11. Svaki momenat slobodnog vremena koristiti za oporavak ljudstva, što bolju ishranu, dovođenje u red odijela, obuće, da ne govorimo o oružju, i intenzivnog političkog rada, kako sa starim, tako i prvenstveno sa novim borcima.

12. Ovdje su navedene osnovne stvari koje treba preduzeti. Međutim sa ovim se ne iscrpljuje pitanje našeg rada pod ovim okolnostima. Treba ozbiljno shvatiti situaciju i kao takovo pristupiti sa punom odgovornošću vođenju jedinice pod tim uslovima. Na poslu se mora sagorijevati, provodeći u djelo potrebne odluke, kontrolišući rad, dajući sve od sebe da se i pod težim okolnostima ostane na odgovarajućoj visini.

13. U toku sjutrašnjeg dana mi ćemo biti u s. Vršani, kuda treba slati izvještaje. Osim stalnih svakodnevnih izvještaja, treba hitno slati izvještaje o svakoj promjeni i pojavi na odgovarajućem, pa i na drugim sektorima. Mislim da nije potrebno ovo više naglašavati.

14. Jedinice III divizije sada se nalaze u dolinama r. Usora i Blatnica. Sa njima održava vezu naša III brigada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade,

Komandant,

BR. 112

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
22 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA PRVOG, DRUGOG I
ČETVRTOG BATALJONA ZA PREDUZIMANJE MJERA U
JEDINICAMA U VEZI S NEPRIJATELJSKOM OFANZIVOM
NA OSLOBOĐENU TERITORIJU¹

ŠTAB
PRVE PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Br. službeno
22 jan. 1943 g.

ŠTABOVIMA I, II i IV BATALJONA

1. — Sada smo dobili naređenje² od Štaba divizije pisano danas u 13 časova. U njemu se između ostalog kaže: »V.Š. nas je jutros izvestio da je započela neprijateljska ofanziva na oslobođenu teritoriju sa svih strana: iz Karlovca, Petrinje, Gračaca, Gline, Sanskog Mosta itd. V.Š. je u vezi sa tim naredio da se ne šalju ranjenici na slobodnu teritoriju.«

2. — U vezi sa tim bataljoni moraju najhitnije zauzeti ukoliko nisu učinili do sada, raspored prema današnjem naređenju.

3. — Pošto su I i IV bataljon nešto udaljeni od glavnine naše Brigade potrebno je u slučaju pojave neprijatelja da imaju što više samoinicijative i samostalnosti, naravno održavajući najtešnju vezu sa Štabom brigade (selo Vršani). Pravac eventualnog povlačenja je za našu Brigadu prema prostoriji severno od reke Ugar, ili ukoliko tamo bude nemoguće onda preko reke Bosne. Ponova podvlačimo da ovi bataljoni što više poruše drumove Prnjavor — Jelah i Prnjavor — Derventa.

4. — Sadanja situacija nam nalaže da prikupimo sve snage da do maksimuma budemo spremni da pod ovim prilikama odgovorimo zadacima i obavezama koje nam se postavljaju. Radi toga je potrebno:

a) Organizaciono učvrstiti svoje jedinice. Bataljoni koji imaju dosta novoga ljudstva radi veće čvrstine treba jedan deo novih boraca da upute III i VI bataljonu.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/1, k. 709.

² Vidi dok. br. 109.

b) Svi bataljoni treba da se odmah snabdeju dovoljnom količinom municije, da do maksimuma rasterete svoje komore i učine sve za postizanje najveće pokretljivosti.

c) Na određenim prostorijama svaki bataljon treba da zauzme takve položaje kako bi bio sposoban za manevriranje i da sve svoje delove tako drži na okupu da ga je moguće u svakom momentu prebaciti na drugi sektor prema razvitku situacije. Isto tako ne treba rasturati borce slanjem u varoš, po selima na otsustvo itd.

d) Pošto neprijateljski vojnici nose bele mantile, a imaju i skijaše, to se mora od svih jedinica sprovesti najveća budnost, opreznost na mestu i u pokretu.

e) Obaveštajnu službu razviti do najveće mere kako na terenu — u pravcima odakle se neprijatelj može pojaviti — tako i unutar samih jedinica u vezi sa prilivom novih boraca. Sumnjive nove borce, koji su bili u četničkim redovima, treba budno pratiti, a ukoliko izgledaju opasni razoružavati ih i slati Štabu brigade.

5. — IV bataljon će uputiti sve puškomitraljeze preko dvadeset I bataljonu, I bataljon će zadržati tri puškomitraljeza a ostatak uputiti Štabu brigade.

6. — Štab brigade biće u selu Vršani kod mlina.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom

Za Štab I Prolet. brigade:
Zamenik komandanta,
Miloje³

³ Miloje Milojević

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 23 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PETE DIVIZIJE O BORBAMA ŠESTE KRAJIŠKE BRIGADE KOD ĐEDOVAČE I BRAJIĆ-TAVANA I O STANJU NA SEKTORU KORPUSA¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Op. br. 61
23-I-1943 g.
— Položaj —

ŠTABU V N.O.U. DIVIZIJE

1) Jedinice VI brigade vodile su u toku jučerašnjeg dana borbu sa neprijateljskim snagama² koje su nadirale iz Sanskog Mosta ka Đedovači, Brajić Tavanu i od Pobrežja ka Kamengradu. Neprijatelj je opet izašao na Đedovaču. Na Brajić Tavan nije bio izašao ali sada ne znamo tačno da li je тамо. Kolona koja je išla od Pobrežja ka Kamengradu bila je vraćena u Sanski Most.

Noćas smo dobili izveštaj da je neprijatelj došao sa 14 tenkova, 3 oklopna kola u Kamengrad, a sa 30 kamiona u Husimovce između Zdene i Kamengrada. Pešadija u ovoj koloni nije primećena, ali se ne zna šta je u kamionima (pored ostalog verovatno i pionirski alat). Po dosadašnjim izveštajima, ova kolona još nije aktivna.

2) Po podacima obaveštajne službe, neprijatelj želi pod svaku cenu likvidirati oslobođenu teritoriju i to u etapama, komad po komad, iz razloga što ne raspolaže dovoljnim snagama. Pored Sanskog Mosta, koncentriše u Prijedoru, a nagoćeštava se koncentracija u Staroj Rijeci.

3) U toku jučerašnjeg dana nismo dobili od vas nikakav izveštaj i stoga uopšte ne znamo situaciju na vašem sektoru. Čak i da nije bilo borbe kod vas trebalo je podneti izveštaj, jer je to za nas veoma važno.

4) Najvažniji zadatak za nas jeste da branimo Grmeč gde su nam bolnice i magacini, kao i da omogućimo evakuaciju

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/1, k. 407.

² Borba je vođena sa jedinicama Druge brdske brigade 717 divizije. Vidi dok. br. 230. Toga dana neprijatelj nije bio zauzeo Brajić Tavan.

ranjenika i materijala koji su smešteni uz drum Sanski Most — Palanka — Krupa, tj. da borbom stvorimo potrebno vreme da se skloni ono što je najvažnije, da se na taj način oslobođimo onoga što predstavlja teret za operativne jedinice.

5) Odmah po prijemu ovog naređenja vi ćete uputiti dva bataljona I krajiške brigade preko Sanice za Eminovce i Fajtovce gde će nam oni poslužiti kao udarna manevarska grupa, koja će s boka napadati neprijateljske kolone koje pokušaju da nadiru prema Palanci i drugim mestima. Ovako ćete uraditi ako vaše jedinice nisu angažovane u borbi ili nisu angažovane u većoj borbi.

Ako su vaše jedinice jače angažovane u borbi uputite samo jedan bataljon I krajiške brigade istim pravcem i sa istim zadatkom.

Određeni bataljoni treba da idu što brže i da u Eminovačkoj školi uhvate vezu sa Štabom VI krajiške brigade sa kojom će kooperisati. Sa tim bataljonima neka pode najmanje jedan član štaba I krajiške brigade, koji će sa Štabom VI krajiške brigade komandovati ovim sektorom.

Jedinice VI krajiske brigade rasplinute su na širokom sektoru od Brajić Tavana do Ljubije Rudnika, tako da se od njih ne može obrazovati udarna grupa, koja je nužna za vođenje bitke za dobitak u vremenu. II i V krajiskoj brigadi naređeno je 20 ov. mes. da se najhitnije vrate na ovaj sektor istim putem kojim su i otišle. Po njihovom povratku one će preuzeti dužnost udarnih grupa.

6) Još nismo dobili od vas izveštaj da li je žito iz Peći evakuisano i da li ste sistematski porušili put Vrhopanje — Ključ i Sitnica — Klokočovac — Petrovac.

7) Zbog toga što se kod vas smanjuju snage, glavni pravac vaše najupornije odbrane jeste pravac za Ključ i Sanicu, kao i pored reke Sane, dok na sektoru kod Sitnice, Manjače i Jajca držite manje snage.

8) Postarajte se i preduzmite sve što je potrebno da vaše bolnice i magacini budu van pravaca verovatnog neprijateljskog nadiranja.

9) Podnosite nam redovno izveštaje čak i onda kad nema borbe.

Dostavite nam raspored vaših jedinica.

SMBT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar, Načelnik štaba, Komandant,
služb. otsutan

BR. 114

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 23 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PETE DIVIZIJE O BORBAMA KOD SANSKOG MOSTA I NAREĐENJE ZA UPUČIVANJE DVA BATALJONA U PRAVCU DABRA¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUŠA
Str. pov. op. br. 62
23-1-1943 g.
— Položaj —

ŠTABU V N.O.U. DIVIZIJE

Ovoga časa, tj. u 11.40 časova, danas 23-I pimili smo telefonsku depešu od Štaba VI krajiške brigade da je neprijatelj krenuo iz Sanskog Mosta i sa Đedovače u pravcu Fajtovaca i Dabre. Naše jedinice daju najžešći otpor. Neprijatelj uz zaštitu tenkova koje smo vam pomenuli u prošlom naređenju pokušava opravljati put za Lušci Palanku, u čemu ga ometa IV bataljon VI krajiške brigade od Okreča.²

Štab VI krajiške brigade predlaže da se iz V divizije uputi preko Korjenova za Dabar najmanje 1 bataljon, koji će napasti navedene neprijateljske snage sa boka i produžiti do Fajtovaca.

U prošlom našem naređenju mi smo označili da bataljon ili dva bataljona I krajiške brigade odmah krenu preko Sanice za eminovačku školu i Fajtovce. Računali smo da je prelaz nemoguć kod Korjenova.

Odmah po prijemu ovog naređenja uputite dva, odnosno jedan bataljon I krajiške brigade, ako može preko Korjenova, za Dabar i Eminovce sa zadatkom da napadnu neprijatelja s boka koji nadire ka Dabru. Ako ne može preko Korjenova,

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1, k. 407.

- Borba je na ovom sektoru vođena sa jedinicama Drugog gorskog zdruga. Na osnovu operaciskog dnevnika Šeste krajiške brigade, u ovim borbama kod Umaca i Eminovaca neprijatelj je pretrpio sljedeće gubitke: 50 poginulih i veći broj ranjenih. Ranjen je komandant bataljona (bojnik) Drugog gorskog zdruga, a njegov zamjenik je ubijen. Zaplijenjeno je: 8 pušaka, 2 njemačka pištolja, 1 strojnica, 4000 metaka, 18 konja sa samarima, 2 sedla, 10 brdskih kazana, arhiva Drugog gorskog zdruga i nešto hrane. — Arhiva Vojnoistoriskog instituta (reg. br. 2/1, k. 766 A).

uputite ga preko Sanice, s tim da isto tako napadne neprijatelja s boka.

Bataljone uputiti usiljenim maršem, s tim da se kreću i noću.

Culi smo da su vaše jedinice proterale neprijateljske snage iz Vrhopolja, ali od vas nemamo nikakva izveštaja, pa ne znamo šta je na stvari.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar, Načelnik štaba, Komandant,
služb. odsutan

BR. 115

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 23 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU ŠESTE KRAJSKE BRIGADE O NAČINU ODBRANE SLOBODNE TERRI-RIJE I O RASPOREDU SUSJEDNIH JEDINICA¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Op. br. 63 43
23-I-1943 g.
— Položaj —

ŠTABU VI KRAJIŠKE N.O.U. BRIGADE

1) Preko vas primili smo izvještaj o neprijateljskim koncentracijama u Sanskom •Mostu, Prijedoru, Ljubiji, a nagovestava se i koncentracija u Staroj Rijeci.*

Obavešteni smo preko obaveštajne službe da neprijatelj želi po svaku cenu likvidirati oslobođenu teritoriju i to u etapama, komad po komad, iz razloga što ne raspolaže dovoljnim snagama.

Neprijatelj od Karlovca, Petrinje i Gline, kao i Gračaca i Gospića pokušava da likvidira jedan deo oslobođene teritorije.

³ Neprijatelj nije bio protjeran iz Vrhpolja.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, bez potpisa, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1, k. 407.

² Odnosi se na jedinice 714 i 717 njemačke divizije.

Dosadašnji rezultati su vrlo mršavi za neprijatelja, jer je na nekim komunikacijama uspeo da napreduje najviše 10 do 15 km, a u većini slučajeva vraćen je sa velikim gubicima u polazne garnizone.

Dobili smo nepotvrđenu vest da su snage naše V divizije očistile Vrhopolje i osvojile most na reci Sani kod Vrhopolja.³ Od V divizije nemamo nikakvih izveštaja.

2) Iz navedenih neprijateljskih koncentracija vidi se da neprijatelj teži da od Sanskog Mosta, Ljubije, verovatno Stare Rijeke i Prijedora, likvidira jedan deo oslobođene teritorije, čime bi ugrozio Grmeč, gde se nalaze naše bolnice i magacini, i da ovlada komunikacijom Sanski Most — Palanka — Suvaja — Krupa.

Mi moramo po cenu najupornije borbe sprečiti neprijatelju da prodre u Palanku. Moramo voditi bitku za dobitak u vremenu dok nam ne dođu pojačanja tj. II i V kраjiška brigada. To je zadatak vaših jedinica.

Naredili smo V diviziji da odmah pošalje dva bataljona I kраjiške brigade ako nije jače angažovana u borbi, ili jedan bataljon I kраjiške brigade preko Korjenova, sa zadatkom da napadnu neprijateljske snage kod Dabre sa boka, ako su jače angažovani u borbi. Ako ne mogu da pređu pored Korjenova, naredili smo im da idu preko Sanice i da kod Dabre napadnu neprijatelja sa boka, kao i da produže preko Eminovaca na Fajtovce gde će poslužiti kao bočna udarna grupa, prema stvarnoj potrebi, za sprečavanje nadiranja na ovu teritoriju. Naređeno je da sa bataljonima I kраjiške brigade dove 1 član Štaba I brigade koji će sa Štabom VI kраjiške brigade komandovati ovim sektorom.

3) Naredili smo vam da vaše snage rokirate više u desno, a naročito da približite II bataljon vaše brigade. Obavešteni smo da ste to učinili. Potrebno je da vaš II bataljon patrolama krstari do skele gde je prešla II i V kраjiška brigada,⁴ radi kontrolisanja prelaza tih dveju brigada, kao i da patrolama održavate vezu sa 1 bataljonom VIII brigade koji se nalazi na Novskoj Planini. Te patrole kontrolisaće teren oko Miske Glave i prema Novskoj Planini i izveštavati da li tamo ima kakvih neprijateljskih pokreta.

4) Na protivtenkovsku odbranu obratite najveću pažnju i preduzmite najšire i najsvestranije mere, a to su: neprekidno rušenje puta, sprečavanje opravke porušenog puta, svežnjevi

³ Ovaj podatak nije tačan. Neprijatelj se u to vrijeme nalazio u Vrhopolju.

⁴ Druga i Peta kраjiška NOU brigada prešle su iz Grmeča preko r. Sane, između Blagaja i Dragotinje, na teritoriju Karana i Kozare.

bombi, flaše s benzinom u rukama bombaša koji su ukopani blizu puta, protivtenkovski topovi koji prvenstveno treba da gadaju zadnji ili dva zadnja tenka, a potom prednji i onda sve redom. Štab IV divizije poslaće na vaš pravac svoju četu pratećih oruđa.

5) U odbrani potrebna je aktivnost jedinica sa primenom noćnih bočnih napada.

6) Stanovništvo iz sela koja su ugrožena bombarđiranjem treba prvenstveno da pređe u sela na podnožju Grmeča a to su Jelashinovci, Tuk Bobija sa grmečke strane. Odatle će to stanovništvo preko Grmeča i Janjila biti dalje evakuisano ako bude trebalo. Za ostale krajeve koji momentalno nisu ugroženi bombardovanjem biće organizovana evakuacija preko naročitog odbora.

7) Štab IV divizije poslaće vam nešto benzina, a mi smo vam poslali flaše.

Izveštavajte nas hitno o svima promenama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**Polit. komesar, Načelnik štaba, Komandant
služb. otsutan**

BR. 116

NAREDENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
23 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA VRŠE-
NJE PRITISKA PREMA BANJOJ LUCI ZBOG NEPRIJA-
TELJSKE OFANZIVE PREMA OSLOBOĐENOJ TERITORIJI'

**ŠTAB
[PRVE] PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NO VOJSKE JUGOSLAVIJE**
Br 23. I. 43 — 11 h

ŠTABU I BRIGADE:

- 1) Primili smo vaš izvještaj od 22. I. — 17 h.
 - 2) Mi se nalazimo u s. Spasevići.
 - 3) Glavnu vašu pažnju posvetite pravcu Banja Luka. Vrhovni štab nam je bio naredio da čitave 2 brigade — bez 2 bataljona za obezbeđenje Prnjavora — postavimo na prostoriju

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 13/1, k. 705.

2 Prve proleterske brigade

Brdani — Dubrava — Branešci. Međutim, pošto je neprijatelj u Tesliću još aktivan, morali smo tamo da ostavimo celu III³ Brigadu, zasada. Za održavanje veze sa svim jedinicama vaše Brigade nesumnjivo je pogodnije da budete u Vršanima, ali pošto je težišni pravac Banja Luka, izgleda nam da bi celishodnije bilo da vaš Stab postavite oko Brezičana, s tim što biste odredili nekog iz Staba da komanduje jedinicama na sektoru Prnjavor — Derventa.

Osim toga, ako bi neprijatelj preduzeo iz B. Luke ofanzivu u našem pravcu, najverovatnije je da bi njegovi osnovni pravci nadiranja bili: a) prema Kotor Varoši, b) Jošavka — Karač — Klupe (možda sa istovremenim pokušajem prodiranja pravcem Klupe — Maslovare). Shodno tome treba, po našem mišljenju, da izvršite i raspored vaših snaga.

4) Slažemo se da novomobilisani borci ostanu zasada pod vašom komandom, tj. u sastavu vaših jedinica, zbog važnosti vašeg sektora i zbog nemogućnosti da se sada dovedu ovamo i jedinice III Brigade. Ne bismo se, međutim, nikako mogli složiti sa obrazovanjem šestog (tj. V) bataljona, kada znamo, između ostalog, da bataljon II⁴ Brigade ima svega 2 čete.

5) Nastojte da vaš vod za vezu stupi u vezu sa našim koji smo već juče uputili prema vama i da što pre uspostave telefonsku liniju između vas i nas.

6) Izvestite nas šta je bilo sa Janjićem i ostalim oficirima.
7) Pera Ćetković⁵ vas sve mnogo pozdravlja.

8) Prema poslednjim podacima, u Banja Luku je stiglo oko 2000 Nemaca i legionara, navodno sa Istočnog fronta. Na Čelincu ima oko 1000 kulturbundovaca i 200 Nemaca, dobro utvrdenih.

9) Sada smo primili sledeći radio-telegram od Starog⁶:
»Preduzmite odmah demonstraciju prema Banja Luci i akcije na komunikaciju Banja Luka—Gradiška«.

Preduzmite sve mere da se i demonstracija i akcije izvedu, po mogućnosti, još u toku noći 23-24 o.m. Predlažemo da demonstraciju pravcem Crni Vrh — Banja Luka (na sektoru Trapisti — s. Vrbanja) izvrši 2 bataljona, a 1 bataljon da napadne i likvidira Klašnicu.⁷ Ako, prema podacima kojima raspolaze, postoje mogućnosti za likvidiranje klasične⁸ uz učešće snaga jačih od jednog bataljona, možete izvršiti obrnutu po-

³ Treću krajišku NOU brigadu

⁴ Treće sandžačke NOU brigade

⁵ Komandant Treće NOU divizije

⁶ Josip Broz-Tito

⁷ O rezultatu napada vidi dok. br. 130.

⁸ Klašnice

delu snaga: 1 bataljon prema Banja Luci, 2 bataljona na Klašnicu i na pogodnim mestima severno od Klašnice. Ova druga varijanta nam se čini realnija i efikasnija; u tom slučaju bi sva-kako trebalo odrediti izvesne delove, ma i manje, za akciju na komunikaciju sev. od Klašnice — dolaze u obzir novomobilisani uokvireni našim borcima. Ako bi se neki naši delovi mogli za-držati izvesno vreme između r. Vrbasa i druma Banja Luka — Gradiška, to bi bilo vrlo dobro, i to bi vreme mogli da iskoriste za brzu mobilizaciju u tom kraju, gde nam je, po tvrđenju dru-gova sa terena, stanovništvo veoma naklonjeno.

Odmah šaljemo naređenje Jakiću⁹ da sa 1—2 bataljona demonstrira još u toku ove noći prema Banja Luci sa juga, a sa jednim bataljonom prema Čelincu.¹⁰

Ako bi se pokazala mogućnom likvidacija posada kod Trapista i s. Vrbanja — izvršiti je, s tim što se jedinice, na-ravno ne bi tu zadržale nego, po izvršenoj njihovoј likvidaciji i demonstraciji na Banja Luku sa najkraće mogućnog otsto-janja, vratile na polazne položaje.

Velebit¹¹ je juče prebacivao haubice unapred. Ako bude mogućno, zbog daljine, naredićemo mu da otvorи vatru na Čelinac.

Izvestite nas najhitnije šta ste preduzeli i za kad očeku-jete da će akcija moći započeti.

Pored toga što na ovaj način branimo slobodnu teritoriju, izgleda nam da je to i najbolji način odbrane ove naše prostorije.

S. F. — S. N.

Fica¹²

Komdiv.
Koča¹³

⁹ Narodni heroj Velimir Jakić

¹⁰ Vidi dok. br. 130

¹¹ Milan Antončić

¹² Narodni heroj Filip Kljajić

¹³ Koča Popović

BR. 117

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 23 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PROVOD BOSANSKOG NOU KORPUSA O SI-
TUACIJI NA SEKTORU DIVIZIJE¹

ŠTAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS.KORPUSA
Op. br. 21
Dne 23-I-1943 god.
12 h

ŠTABU I BOSANSKOG KORPUSA NOV

Negde

Primili smo vaše poslednje naređenje Op. br. 69 od 22. I. 1943 godine.²

1. — U toku jučerašnjeg dana neprijatelj nije bio aktivran, izuzev 9 neprijateljskih bombardera koji su bombardovali naše položaje. Žrtava nije bilo.

Naše jedinice drže prikrivene položaje po dubini sa zadatkom da neprijatelja upuste i da ga udare bočno — oseku — i unište.

2. — Prema obaveštenju komande područja Mrkonjić, Rade Radić³ sa nepoznatim brojem Nemaca i četnika uputio se je od Han Kola prema položajima naše IV brigade — prema Sitnici. Ovi podaci nisu provereni.

3. — Štab III bataljona IV brigade, koji se nalazi na položajima kod Jajca, obaveštava da neprijatelj ima namjeru da iz Jajca krene prema Mrkonjiću. Detaljnijih podataka nema.

4. — Jedna četa I brigade upućena je na levu obalu r. Sance da zatvara pravac od Hrustova.

5. — Sve žito iz Peći i Ramića blagovremeno je evakuisano i sada se nalazi u šumskim magacinima.⁴

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnistoriskog instituta pod reg. br. 13 b/2, k. 407.

² Vjerovatno se odnosi na naređenje Str. pov. br. 59 od 21. I. 1943 godine. Vidi dok. br. 101.

³ Rade Radić, četnički komandant u Centralnoj Bosni. Zbog ratnih zločina osuđen na smrt 1946 godine.

⁴ Ovi magazini su se nalazili u selu Crkveno.

6. — Jutros su ponovo neprijateljski avioni bombardovali naše položaje a neprijatelj⁵ je napravio pokret prema Krasuljama i razbijen je.

Još nisu stigli izveštaji o rezultatu.⁶

Ovoga momenta telefonski smo obavešteni (u 11 i 35 m.) da je neprijatelj naišao na jednu zasedu naše I brigade u visini Peći i razbijen uz velike gubitke. Sad baš II bataljon I brigade juriša na neprijatelja.⁷

O rezultatu današnjih borbi dobićete naknadno izveštaj.
Uz drugarski i borbeni pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
(otsutan)

Komandant.
S. Rodić⁸

P.S.

Jednu četu IV brigade dali smo za zaštitu drugu Radoviću,⁹ koji je otišao prema Prnjavoru.¹⁰

S. Rodić

24/I

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. br. 66
..... 194 g.

— Položaj —

⁵ Odnosi se na 749 puk 717 divizije.

⁶ O borbama Pete divizije južno od Vrhopolja vidi dok. br. 115.

⁷ Isto

⁸ Narodni heroj Slavko Rodić

⁹ Pero Radović

¹⁰ Sve pod P.S. dopisano je rukom, cirilicom.

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 23 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O BOR-
BAMA NA SEKTORU SANSKOG MOSTA I O RASPOREDU
JEDINICA DIVIZIJE¹

ŠTAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA
Op. br. 35
Dne 23-I-1943 god.
24 h.

STABU I BOSANSKOG KORPUSA NOV

Negde

1. — Primili smo vašu naredbu² od 23.I.1943 g., bez broja i časa, u 21 čas
2. — Odmah smo naredili I brigadi³ da uputi svoj 3. bataljon na određenu prostoriju⁴ i da hvata vezu sa Štabom VI brigade. Bataljon će noćas krenuti preko Gornje Sanice.
3. — Dva bataljona nismo mogli poslati iz I brigade jer se na ovome pravcu uglavnom oslanjamо na I brigadu. Jedinice VII brigade još se uporno ne zalažu na postavljenom im zadatku i po prvi put su na stranom terenu, te se bataljoni koji su došli iz III odreda⁵ još ne snalaze.
4. — Danas je neprijatelj⁶ svom žestinom napadao da probije naše prve linije, vršio je juriš na naše delove, ali je nekoliko puta bio jurišem i odbijen. Jednom je jedna četa bila odbacila neprijatelja od topova, ali se i sama morala povući od vatre kojom je neprijatelj obasuo sa druge linije iz automatskih oruđa.

Uglavnom je danas borbu vodila I brigada, koja je imala 20 ranjenih i dva poginula druga.

Neprijatelj je danas imao oko 80 mrtvih i ranjenih. Neprijatelj oprezno ide i neće u klopu, već frontalno napada tražeći naše snage, a kad ih pronađe tamo uperi glavni napad. Pre-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 2/7, k. 781.

² Vidi dok. br. 115.

³ Prvoj krajiškoj NOU brigadi

⁴ Korjenovo, Dabar, Eminovci. Vidi dok. br. 114.

⁵ Trećeg krajiškog NOP odreda »Simo Šolaja«

⁶ Odnosi se na 749 puk 717 divizije.

ma današnjem napadu neprijatelja i njegovom pregrupisavanju i dolasku pojačanja, izgledi su da će neprijatelj sutra jače napadati.

5. — Dva bataljona I brigade i tri bataljona VII brigade nalaze se na zatvaranju pravca prema Ključu i Sanici od S. Mosta.

Dva bataljona IV brigade zatvaraju pravce od B. Luke kroz Manjaču i cestom za Sitnicu, jedan bataljon prema Surjanu i jedan prema Jajcu.

Danas je jedan bataljon VII brigade upućen u G. Ratkovo, zbog pojave Nemaca i četnika na ovome pravcu.

Kad nam se postavlja odbrana Ključa i Sanice onda se mora braniti i Klokotovac i ne možemo mi oslabiti i onako male snage na pravcu Sitnica — Klckotovac, što nam vi predlažete.

6. — Najveća je nezgoda za naše jedinice što se nemaju gde smestiti na hladnim noćima i zbog toga neki bataljoni već 5—6 noći ne spavaju.

7. — Sada je veći saobraćaj vojnika kroz Bravsko i Budelj, u kojim selima ima tifusa, te bi sanitet ovim selima trebao da posveti veću pažnju, kako bi se tifus lokalizovao. Naše će jedinice možda morati stanovati u ovim selima i može da se desi da nam se jedinice zaraze tifusom.

8. — Komunikacije Vrhopolje — Ključ, Sitnica — Ključ i Ključ — Bravsko dobro su prekopane ali se prekopavanje i zarušavanje nastavlja i dalje.

Uz drugarski i borbeni pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
(otsutan)

Komandant,
Rodić⁷

P.S. Dok smo pisali ovaj izveštaj stiglo nam je vaše naređenje Op. br. 62 od 23. I. 1943. god.⁸ koje ste pisali u 13 h.

Prema njemu smo poslali direktno naređenje Stabu III bataljona I brigade (preko komande mesta u Sanici) da napravi pokret preko Kljevaca i udari neprijatelja, koji nastupa preko Dabra, u lijevi bok.

Komandant,
Rodić

⁷ Slavko Rodić

⁸ Vidi dok. br. 114.

BR. 119

NAREĐENJE ŠTABA PRVE BRIGADE PRVE PROLETER-SKE DIVIZIJE OD 23 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA ZA POSJEDANJE PROSTORIJE JOŠAVKA—DEVETINE—DRAGOVIĆI I ZATVARANJE PRAVCA PREMA BANJOJ LUCI¹

ŠTAB
PRVE PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Br. službeno
20 jan.² 1943 g.

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1. — Po naređenju Štaba divizije od 21 jan. u 12,30 časova glavnina naše brigade treba da se prikupi na prostoriji prema Banja Luci.

Ovakav raspored došao je kao posledica jučeranjeg naređenja³ VŠ da naša divizija podje u tom pravcu. Izgleda da se očekuje neprijateljska ofanziva na oslobođenu teritoriju, radi čega bi bila potrebna naša intervencija. Naime, ako neprijatelj preduzme ofanzivu na oslobođenu teritoriju, zadatak jedinica naše divizije je da energično intervenišu na Banja Luku, radi rasterećenja naših snaga koje budu neposredno branile slobodnu teritoriju. Osim toga nije isključeno da bi jednim delom svojih snaga, u slučaju preduzimanja ofanzive, neprijatelj mogao udariti na sektor naše divizije.

Kako taj zadatak i u jednom i u drugom slučaju zahteva koncentraciju snaga naše divizije prema Banja Luci, sa zadržavanjem samo manjih zastora prema Tesliću i Derventi, morala se preseliti diviziska bolnica i magacin. Naime, oni će se preseliti počev od danas u selo Maslovare (bolnica) i na prostoriju južno od Maslovara (magacin).

Hirurška ekipa ostaće na sektoru naše brigade.

2. — II brigada⁴ zaposešće prostoriju: Javorani — planina Skatavica — Kotor Varoš — Maslovare.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1, k. 709.

² Pogrešno napisano: 20 umjesto: 23, što se može zaključiti na osnovu dokumenta br. 109.

³ Vrhovni štab NOV i POJ je naredio da Prva divizija krene u pravcu Banje Luke. Vidi dok. br. 103.

⁴ Treća sandžačka NOU brigada

III brigada⁵ za sada ostaje gde je dok se ne izvrši premeštanje bolnice i magacina a zatim će uputiti na sektor naše brigade dva bataljona, dok će dva bataljona sa komandantom brigade ostati na prostoriji Čečava — Rankovići — Klupe.

3. — Naša brigada će za sada sa tri bataljona poseti prostoriju: Jošavka — Devetine — Dragovići (severno od druma Banja Luka — Prnjavor).

4. — Drug komandant brigade⁶ je već izdao naređenje III bataljonu da u toku današnjeg dana posedne prostoriju Jelovčani — Brđani — Jovanović, a VI bataljonu da posedne prostoriju Hrvačani — Devetina.

5. — Prema prednjem raspored ostalih jedinica naše brigade biće sledeći:

II bataljon će se prebaciti do linije severno od puta Banja Luka — Prnjavor, vis-a-vis sela Devetina. Raspored jedinica izvršiti po dubini, s tim što će najsjitniji delovi biti u Bundali — Bojići, pa u nazad do Hrvačana vezujući se levo sa VI bataljom u Devetinama. Bataljon će vršiti izviđanja prema Banja Luci, kao i prema Vrbasu severo-zapadno od Milosavića,⁷ no ne rasturati mnogo jedinice i držati ih uvek u pripravnosti za eventualnu bitku.

IV bataljon postaviće se sa glavninom u s. Palačkovci, s tim što će svoje isturene delove držati u Jadovici. Zadatak bataljona: obezbeđenje od Dervente — rušenje svih puteva, kao i rad na mobilisanju novih snaga.

I bataljon biće u Prnjavoru sa jednom četom. Jedna četa će mu biti u Šibovskoj, koja ima zadatak: mobilisanje novih masa, a jedna četa u Vučijaku, tj. gde je sada sa zadatkom izviđanja prema Kulašima. Ovaj bataljon će biti i kao rezerva IV bataljonu prema Derventi. Ovo u slučaju da se sa pravca Kulaši ne pojavi neprijatelj.

Kombinovani bataljon odmah po dobijanju naređenja uputiće čete u sastav svojih bataljona najkraćim putem.

Kada bataljoni dobiju svoje čete iz Kombinovanog bataljona, uputiće svoje četvrte čete kompletirane sa naoružanjem i to: IV bataljon uputiće svoju novoformiranu četu III bataljonu sa dva puškomitrailjeza a II bataljon VI bataljonu.

Drug Voja Stupar će sa svojom novoformiranom četom⁸ da dođe u s. Šibovsko kod čete I bataljona i biće pod komandom štaba I bataljona.

⁵ Treća krajiška NOU brigada

⁶ Danilo Lekić

⁷ Milosavci

⁸ To je bila, vjerovatno, Vijačanska četa.

6. — Bataljoni će upotpuniti svoje naoružanje i municiju iz brigadnog slagališta.

7. — Obavešteni smo od Vrhovnog štaba da je neprijatelj u jednoj borbi protiv naših jedinica u Slavoniji upotrebio bojne otrove. Upozoravaju se jedinice da o ovome povedu računa, tj. da u rovovskoj vojni ne drže jedinice prikupljene na jednom mestu već ih držati rastresito, kako ne bi mogao jednim bombardovanjem da nanese ozbiljnije žrtve. U pokretnoj vojni se redovno ne upotrebljavaju bojni otrovi.

8. — Štab brigade se nalazi i to: jedan deo u selu Vršane a drugi deo u Prnjavoru.

9. — Na svim frontovima organizovati najhitnije što bolju obaveštajnu službu i dostavljati Štabu brigade prikupljene podatke. II i VI bataljonu se u tu svrhu stavlja laki auto na raspoloženje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab I prolet. brigade:

Politkom
Plavi⁹

Zamenik komandanta,
Miloje¹⁰

BR. 120

NAREĐENJE ŠTABA PRVE BRIGADE PRVE PROLETER-SKE DIVIZIJE OD 23 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA DRUGOG, TREĆEG I ŠESTOG BATALJONA ZA NAPAD NA KLAŠNICU I TRAPISTE I RUŠENJE DRUMA BANJA LUKA—BOSANSKA GRADIŠKA¹

ŠTAB I PROLET. BRIGADE
I P.U.D. NOV JUGOSLAVIJE
Br. 115
23 januar 1943 g.

ŠTABOVIMA II, III i VI BATALJONA

1. U toku noći 23/24 ov.m. naše jedinice (II, III i VI b.) izvršiće napad na neprijateljske položaje na sektoru: Klašnica

⁹ Mijalko Todorović
¹⁰ Miloje Milojević

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 10/1, k. 709.

— Trapisti.² Cilj napada je demonstracija prema Banja Luci,³ zadatak — razbijanje neprijateljske posade na tim dvjema tačkama.

2. U akciji na Trapiste (manastir na r. Vrbasu, 3—4 km sjeverno od B. Luke, blizu mosta na starom drumu Prnjavor — B. Luka) učestvovaće III b.[ataljon]. Štab bataljona će proučiti na sekciji i preko obavještenja najkraći i najbolji put — preko C.[rnog] Vrha i s. Krčmarice — do Trapista, kako bi se akcija izvela u toku noći. No, ukoliko bataljon ne bude mogao stići da u toku noći izvede akciju, onda istu izvesti u zoru. Ukoliko bi se uspjelo likvidirati posadu u manastiru, zadatak bataljona bi bio da odmah poruši most na r. Vrbasu. Istodobno sa akcijom na Trapiste, Štab bataljona će poslati jedan dio snaga da izvrše demonstrativni napad na s. Vrbanje, oko 3 km istočno od B. Luke. Akcija III b. je u suštini demonstrativnog karaktera prema B. Luci, što ne znači da povoljne momente ne treba koristiti radi uništenja neprijateljskih snaga. Ovo je naročito važno za akciju na Trapiste, koja mora biti brza, odlučna, energična. Po završenoj akciji bataljon će se bez zadržavanja vratiti na svoje ranije položaje udvostručavajući budnost sa pravca B. Luka — Jošavka, kao najvjerovaljnijeg pravca neprijateljske ofanzive prema nama. Prema tome akciju treba postaviti tako: u odlučnom naletu napasti gornje tačke, po mogućnosti likvidirati ih, izvršiti demonstraciju na B. Luku i najkraćim pravcem vratiti se na sadanje položaje.

3. U akciji na Klašnicu učestvovaće II i VI b.

Raspored jedinica za akciju je sljedeći: direktni napad na Klašnicu izvešće VI b., pojačan jednom četom i t.[eškim] bacăcem II bataljona, kao i protivkolskim topom koji se nalazi kod VI b.; II b. će sa ostalim svojim snagama pokušati da se prebaci preko Vrbasa sjeverno od Klašnice, ukoliko postoji skela, o čemu će saznati preko stanovništva, ukoliko pak ne bude bilo mogućnosti prebacivanja poći će sa VI b., s tim što će za vrijeme akcije obezbjeđivati pravac od Trapista (jug), da se po likvidaciji Klašnice odmah prebaci preko Vrbasa i postavi na komunikaciju B. Luka — Gradiška, upravo na prostoriju između Vrbasa i druma B. Luka — Klašnica, sa zadatkom uništavanja toga druma i sprovođenja brze mobilizacije, za koju, prema iskazima drugova mještana, postoje svi uslovi. U tom slučaju Štab bataljona bi obezbjedio sebi prelaz preko Vrbasa

² Opširnije o rezultatu ovih borbi vidi dok. br. 130.

³ Ovaj demonstrativan napad vršen je po naređenju Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije, da bi se smanjio pritisak neprijateljskih snaga koje su vršile ofanzivu na oslobođenu teritoriju. Vidi dok. br. 109 i 116.

— na skelama, koje postoje kod s. Otoke (Kriškovci), kuda bi u slučaju potrebe mogao prebaciti jedinice. U tu akciju bataljon će poći najviše sa dvije pješačke čete, koje će biti pokretljive, lake, sposobne za manevrisanje.

Cilj ove akcije je napad na neprijatelja na komunikaciji B. Luka — Gradiška, a zadatak — likvidacija neprijateljskog uporišta u Klašnici, rušenje mosta na Vrbasu kod Klašnice, sprovođenje mobilizacije na prostoriji između Vrbasa i druma B. Luka — Gradiška.

Po likvidaciji Klašnice, — što treba izvesti što brže, samim tim akciju provesti što energičnije i odlučnije, — VI bataljon će se odmah povratiti na sadanju prostoriju, s tim što će se više rokirati u lijevo prema III b., kuda je najvjeroatniji pravac neprijateljskog napada na nas. Preostale jedinice II b. postaviće se na prostoriji Dragovići — Bundali održavajući vezu sa svojim jedinicama na lijevoj strani Vrbasa.

4. Komandant brigade⁴ biće sa VI bataljonom.

5. U toku noći 23 24 III brigada će svojim jedinicama izvršiti demonstraciju prema B. Luci sa juga, kao i jednim bataljom na Čelinac.⁵

6. Akciju treba shvatiti kao taktički potez ne samo odbrane slobodne teritorije, nego i kao najbolji način odbrane naše teritorije. A da bi ista uspjela potrebna je puna odlučnost i energičnost.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade,

Komandant,

(M. P.)

⁴ Danilo Lekić

⁵ Vidi dok. br. 130.

BR. 121

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 24 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU SEDME DIVIZIJE O BORBAMA JEDINICA KORPUSA PROTIV NEPRIJATELJA OKO SANSKOG MOSTA I KLJUČA¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 64
24-I-1943 g.
— Položaj —

ŠTABU VII N.O.U. DIVIZIJE HRVATSKE

1) Primili smo vaša dva pisma, jedno od 18-I, a drugo od 19-I.²

2) Čuli smo od druga Terzića³ o vašim novim velikim uspjesima na vašem sektoru, kao i o plenu i zarobljenicima.⁴ Mnogo nas raduju vaši uspjesi.

3) Naše jedinice vode ogorčene borbe oko Sanskog Mosta i Vrhopolja. Neprijatelj kod Kamengrada ima 17 tenkova. 4 dana bez prestanka, danju i noću, vođene su borbe prema Đedovači i Brajić Tavanu i Kamengradu. Đedovača i Brajić Tavan prelazili su triput iz neprijateljskih ruku u naše. Prema Fajtovcima naši su razbili jednu kolonu. Neprijatelj je imao oko 50 mrtvih, nešto zarobljenih, zaplijenjena je jedna komora od 20 konja sa namirnicama, 1 teški mitraljez i nekoliko puškomitrailjeza, ubijen bojnik — komandant bojne, a poslije ranjen i njegov zamjenik. Kod Vrhopolja, prema Ključu, vođene su takože žestoke borbe. Kad je neprijatelj uzimao Vrhopolje imao je oko 150 izbačenih iz stroja, a juče oko 130. Od Stare Rijeke prema Ruškovcu takođe je vođena juče žestoka borba. Naši su razbili neprijateljsku kolonu, pa je ovdje, kao i prema Fajtovcima, neprijatelj ostavio mrtve i ranjene. Za sada neprijatelj nije postigao nikakav rezultat.⁵

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/2, k. 407.

² Vidi dok. br. 91.

³ Velimir Terzić, zamjenik načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije

⁴ Vjerovatno se odnosi na borbu kod D. Selišta, 23 januara, koju su vodili dijelovi Sedme NOU divizije i Banijski NOP odred protiv Trećeg bataljona 969 pješadijskog puka 369 njemačke divizije. U toj borbi njemački bataljon je izgubio dvije čete.

⁵ O tim borbama vidi sljedeća dokumenta: 99 i 101.

4) Šaljemo vam jednu garnituru rezervnih dijelova za protivtenkovski top u jednom malom sandučiću.

5) Kad budete imali protivtenkovskih pušaka, molimo vas pošaljite i nama nekoliko s municijom.

6) Kurira nismo vratili odmah jer smo čekali da nam se pošalju rezervni dijelovi.

S drugarskim pozdravom,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar,

Načelnik štaba,

Komandant,
služb. otsutan

BR. 122

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 24 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE O
BORBI TREĆE BRIGADE U BLIZINI TESLIĆA I O PRIPRE-
MI NAPADA DRUGE BRIGADE PREMA BANJOJ LUCI I
KARANOVCU¹**

B. 100.²

24-I-16 h

101. B.³

1. — Primili smo vaš izveštaj.

2. — Karanović⁴ je 23 o.m. vodio vrlo žestoke borbe sa Nemcima, ustašama i domobranima koji su iz Teslića vršili ispad sa oko 1.500 ljudi. Neprijatelj je tukao brzom paljbom iz 6 haubica i velikog broja bacača.

Borba se je vodila celog dana. Odličnim držanjem bataljoni Karanovićevo vratili su natrag neprijatelja. Prema još nepotpunim podacima neprijatelj je na bojištu ostavio preko 100 mrtvih, dok je uspeo da izvuče veliki broj mrtvih i ranjenih. Na bojištu su ostavljena i 4 mrtva nemačka oficira. Zarobljeno je dosta ratne spreme koja se prebrojava. Za sada se zna da je zaplenjeno: 1 nemački t.[eški] bacač sa 36 granata, 1 nemački »Šarac« sa dosta municije, 35 konja natovarenih municijom i drugim ratnim potrebama.

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/1, k. 705.

² Prva proleterska divizija

³ Prva proleterska brigada

⁴ Nikola Karanović

Naši gubici su osetni: 3 mrtva i 24 ranjena. Do ovolikog broja ranjavanja [došlo] je zbog dejstva neprijateljskih tromblona i bacača, kao i zbog juriša jedne čete zbijenim strojem i ne u pravo vreme.⁵

2. — Dok se situacija kod Teslića ne stabilizuje Karanovićeve jedinice остаće tamo, s tim što će jedan bataljon biti na prostoru Čečava — Kulaši.

3. — Jakić⁶ će noćas 24 25 o.m. izvršiti akciju ka B. Luci i Karanovcu.⁷

Ukoliko vaše jedinice imaju mogućnosti (zbog zamora i udaljenosti) dobro bi bilo da sa *malim* odeljenjima demonstriraju pravcem ka Klašnici. Ovo zbog sadejstva sa večerašnjom Jakićevom akcijom.

4. — Nastojte da manjim delovima partizanski dejstvujete na komunikaciju na levoj obali Vrbasa.

Međutim ne treba uporno nastojati ka rušenju mosta kod Klašnice, ako to iziskuje žrtve.

S. F. — S. N.

Komdiv.
Koča⁸

BR. 123

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 24 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O
BORBAMA SA NIJEMCIMA I ĆETNICIMA NA SEKTORU
KLJUČA I MANJAČE¹**

ŠTAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA
Op. br. 38
Dne 24-I-1943 god.
u 22 h

ŠTABU I BOS. KORPUSA N.O.V.

Negde

Jutros je neprijatelj jačim snagama, uz artiljerisku i bacajuću pripremu i pomoću tenkova, napao naše položaje, i uspio

⁵ Opširnije o ovoj borbi vidi dok. br. 130.

⁶ Velimir Jakić, komandant Treće sandžačke NOU brigade

⁷ Vidi dok. br. 130.

⁸ Koča Popović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 13/2, k. 407.

da odbaci dijelove VII brigade od Peći, tako da je došao u bok i snagama I brigade, koje su poslije grčevite borbe morale da se povuku nazad na Krasulje. Naši su gubici 3 mrtvi i 15 ranjenih (iz 1 brigade). Kod neprijatelja je bilo oko 50 mrtvih i ranjenih.²

Otsutnost III bataljona I brigade odmah se osjetila i pokazalo se da bataljoni VII brigade koji su primili jedan dio položaja nisu u stanju odoliti jačim neprijateljskim napadima.

VII brigada treba još borbenog iskustva i političke svijesti pa da bude brigada kojoj se mogu povjeriti važni zadaci. Takođe i štab ove brigade treba popuniti.

Na Jajačkom sektoru nema promjena.

Četnici iz Manjače izvršili su prepad na jedan bataljon IV brigade, koji se nalazi u Trijebovu, ali su lako razbijeni.

U Manjači se osjeća prikupljanje četnika. Jedan bataljon IV brigade pošao je u napad na jednu grupu koja se bila zakončila kod Klisine, ali su ovi osjetivši naše snage ranije pobegli.

Ukoliko na pravcu Lušci Palanka nema ozbiljnijih neprijateljskih napada, povratite nam III bataljon I brigade³ jer je pravac koji mi zatvaramo isto važan.

Ova banda koja na nas napada sastavljena je od Njemaca, ustaša, domorodaca, Krasuljana, Sasinjana i Ključana, koji su uporni u borbi i poznaju dobro teren.

Neprijatelj se služi i avijacijom, koja nam dosad još nije nanijela gubitaka. I nas u Ključu uz nemiravaju avioni te ćemo štab preseliti van grada (u Vojice).

Uz borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkom
otsutan

(M. P.)

Komandant
S. Rodić⁴

² Na ovom sektoru nalazile su se jedinice 749 puka 717 njemačke divizije. Opširnije o ovim borbama vidi dok. br. 125.

³ Prve krajiške NOU brigade

⁴ Narodni heroj Slavko Rodić

BR. 124

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA ARTILJERIJE OD 24 JANUARA
1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE BRIGADE O PO-
STAVLJANJU TOPOVA NA PROSTORIJU RAILIĆA¹**

ŠTAB ARTILJERIJE
Br. službeno, 24 jan. 43
Položaj

ŠTABU I PROLETERSKE UDARNE BRIGADE

Položaj

Danas 24. o.m. uspjeli smo da prevučemo dvije haubice i jedan brdski top sa prostorije Karač na prostoriju Railići (drum Jošavka — Čelinac). Ista oruđa smo postavili sjeveroistočno od kote 449 a jugozapadno od sela Railića. Sa ovoga položaja najviše možemo tući okuku druma kod sela Pavlovića — kotu 307, kotu 310, kotu 315, selo Jovanovići — kota 343, selo Tešić — kota 329 i južni dio sela Kokori — kota 225.

Izvijestite vaše jedinice i isto ih upoznajte sa položajem naše artiljerije, skrenite im pažnju da u slučaju pojave neprijatelja na ovim kotama izvijeste ovaj štab koji se nalazi sa baterijom.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Strad. Bojović²

Komandant,
Mil. M. Antončić³
(V.)

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/1 I, k. 707.

² Stradimir Bojović

³ Milan Antončić-Velebit

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUŠA
OD 25 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O BORBAMA ČETVRTE I PETE DIVIZIJE¹**

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUŠA
Str. pov. op. br. 68
25-I 1943 g.
— Položaj —

**VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ
za »Op-O«²**

1) U toku 23-I jedinice, V N.O.U. divizije vodile su žestoku borbu sa neprijateljem³ koji je pokušao da prodre od Vrhopolja prema Ključu. Naše su jedinice odbile neprijateljski napad južnijem. Neprijateljski gubici su oko 80 izbačenih iz stroja, a naši: 1 mrtav i 20 ranjenih.

2) 23-I jedinice VI brigade IV N.O.U. divizije vodile su ceo dan žestoku borbu sa neprijateljskim snagama,⁴ koje su pokušavale sa sektora Sanskog Mosta, tj. da prodiru u pravcu Lušci Palanke sa položaja Đedovače, Brajić Tavana i Pobrežja u više kolona prema Dabru, Eminovcima i Fajtovcima. U toku dana neprijateljski pokušaj prodora ka Dabru i Eminovcima odbijen je, dok je grupa kolona koja je prodirala ka Fajtovcima došla do Fajtovaca. Neprijatelj je u ovim borbama imao teže gubitke. Jedna kolona koja je prodirala ka Fajtovcima imala je oko 50 mrtvih, ubijen je komandant bojne — bojnik i ranjen je njegov zamenik. Zaplenjeno je 20 konja u jednoj komori sa namirnicama, 1 teški mitraljez i nekoliko puškomitrailjeza.

U toku noći 23/24-I jedan bataljon VI brigade izvršio je kontranapad na Umce, Đedovaču i Brajić Tavan i proterao neprijateljske snage u Sanski Most.⁵ Jeden bataljon VI brigade izvršio je noćni napad na položaje severno od puta Kamen-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/2, k. 407.

² Operativni otsjek

³ 749 puk 717 njemačke divizije

⁴ Odnosi se na Drugu brdsku brigadu 717 njemačke divizije.

⁵ O ovoj borbi vidi sljedeća dokumenta: 114, 115 i 121.

grad — Fajtovci i očistio sve osim samih Fajtovaca, gde se neprijatelj najupornije brani uz pomoć tenkova.⁶

23-I snage VI brigade odbile su napad jedne kolone⁷ koja je pošla od Stare Rijeke prema Ruškovcu. Ta je kolona razbijena i naterana u bekstvo. Neprijatelj je ostavio veći deo mrtvih i ranjenih.⁸

3) 24-I jedinice V N.O.U. divizije vodile su žestoke borbe na pravcu Vrhopolje — Ključ u visini Peći. Posle grčevite borbe naše jedinice su se povukle na položaje kod Krasulja. Neprijateljski gubici su oko 50 mrtvih i ranjenih.

Naši gubici: 3 mrtva i 15 ranjenih. U borbama oko Vrhopolja sa neprijateljske strane učestvuju Nemci, ustaše i domorodci iz Ključa, Krasulja i Sasine, koji su uporni u borbi i dobro poznaju teren. Neprijatelj se služi avijacijom, tenkovima i artiljerijom.⁹

4) Na sektoru VI brigade na dan 24-I vladalo je relativno zatišje. Neprijateljski pokušaji od Stare Rijeke odbijeni su. U toku noći 24-25-I neprijatelj je pokušao da opravlja put prema Palanci kod njemu najbližeg prekopa. Pošto je opravio jedan prekop i produžio sa tenkom, tenk je naišao na nagaznu minu i odleteo u vazduh.

U toku noći izvršen je i prepad na neprijateljske položaje severno od puta Fajtovci — Kamengrad i ti su položaji očišćeni osim Kiska oko Fajtovaca, gde je neprijatelj jače utvrđen i gde se brani i sa tenkovima. Pred jutro je eksplodirala još jedna nagazna mina, pa je verovatno odleteo u vazduh ili tenk ili nešto drugo, što još proveravamo.¹⁰

5) 18-I jedinice II krajiške brigade, po odlasku sa Dragotinje, likvidirale su nakon 20-časovne borbe žandarmerisku kasarnu u Karađordjevu (Kalemovu). Ubijeno je 2, ranjeno 7, zarobljeno 20 žandara, . . . Zaplenjena su 2 puškomitraljeza i 27 karabina.

6) Prilažemo prepis zapovesti¹¹ komandanta IV N.O.U. divizije, iz koga se vidi da su jedinice naše II i V krajiške brigade 21-I imale izvršiti akciju oko Klašnice i ostalih nepri-

⁶ Po operaciskom dnevniku Šeste krajiške brigade, 'neprijatelj je u ovim borbama pretrpio sljedeće gubitke: ubijeno 16 vojnika, a zaplijenjeno: 10 pušaka, 1 pištolj, 1 postolje za teški mitraljez, 3600 metaka, 12 čebadi i ostalog materijala. — Arhiva Vojnoistoriskog instituta (reg. br. 2/1, k. 766 a).

⁷ Kolonu je vjerovatno sačinjavao Drugi bataljon 721 puka 714 divizije.

⁸ Vidi dok. br. 114 prim. br. 2.

⁹ Vidi dok. br. 123.

¹⁰ Vidi dok. br. 234.

¹¹ Vidi dok. br. 89.

teljskih uporišta između Banja Luke i Gradiške. Ta je akcija verovatno omela mnogo neprijatelja u njegovim akcijama na oslobođenoj teritoriji, pošto su naše jedinice, prema obaveštajima koje smo dobili od druga Marka,¹² zaplenile neke topove i gađale Banja Luku.

7) Dostavljamo 1 primerak našeg naređenja koje je izdato za formiranje IX krajške N.O.U. brigade sa nazivom narodnog heroja Sime Šolaje. Formiranje IX krajške brigade je izvršeno.¹³

8) Molimo, ako postoji mogućnost, da nam nađete ili nabavite ili naredite izradu izvesnog broja nagaznih mina.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar, Načelnik štaba, Komandant,
služb. otsutan B. N.¹⁴

BR. 126

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 25 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PETE NOU DIVIZIJE O BORBAMA OKO BANJE LUKE, BOSANSKE GRADISKE I SANSKOG MOSTA¹

STAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 69
25-I-1943 g.
— Položaj —

ŠTABU V N.O.U. DIVIZIJE

1) Primili smo vaša tri izveštaja, od 22-I u 12 časova, od 23-I u 24 časa i 24-I u 22 časa.²

2) Jedinice Hrvatskog korpusa prekinule su vezu železničku Sisak — Sunja.

¹² Aleksandar Ranković-Marko

¹³ Vidi dok. br. 108.

¹⁴ Kosta Nad

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 13/2, k. 407.

² Vidi dok. br. 118 i 123.

Na drugom jednom sektoru hrvatske jedinice³ uništile su 2 tenka.⁴

Neprijatelj je uspeo jačim snagama, a i usled grešaka naših jedinica, da zauzme Slunj.

3) Jedinice naše II i V krajiske brigade napale su Klašnicu i mnoga druga neprijateljska uporišta na sektoru Banja Luka — Gradiška, na dan 21-I. Prema izveštajima, koje je dobio V.Š. radio-putem preko I divizije, jedinice II i V krajiske brigade u borbama oko Banja Luke zaplenile su neke topove, sa kojima su odmah gađale Banja Luku.⁵

4) Jedinice I proleterske divizije potpuno su razbile jednu kolonu Nemaca od oko 1.200 negde na sektoru Teslić — Prnjavor. Detalje o tome ne znamo, ali izgleda da je veći deo te kolone uništen.⁶

5) Jedinice VI brigade u toku dana 23-I i noću 23/24-I vodile su žestoke bojeve sa neprijateljskim snagama koje su pokušale prodreti od Đedovače i Brajić Tavana ka Dabru i Eminovcima, od Kamengrada ka Fajtovcima i od Stare Rijeke prema Ruškovcu. Napad od Đedovače i Brajić Tavana ka Dabru i Eminovcima odbijen je uz veće gubitke po neprijatelju.

Kolona koja je prodrla do Fajtovaca pretrpela je velike gubitke od oko 50 mrtvih, nešto zarobljenih, ubijen je bojnik-komandant bojne i nađen mrtav, ranjen zamenik komandanta bojne, zaplenjeno 20 konja iz komore sa raznim namirnicama, 1 teški mitraljez i nekoliko puškomitraljeza.⁷

Kolona koja je nadirala od Stare Rijeke prema Ruškovcu potpuno je razbijena i jurišem proterana, tako da je neprijatelj ostavio veći deo mrtvih i ranjenih.

U toku noći 23/24-I jedinice VI brigade izvršile su kontra-napad u pravcu Đedovače i Brajić Tavana, kao i Umce, i proterale neprijatelja u Sanski Most.

Iste noći izvršen je prepad na neprijateljske snage severno od druma Kamengrad — Fajtovci, odakle je neprijatelj proteran osim iz Kiska kod Fajtovaca, što brani i sa tenkovima.

U toku noći 24/25-I neprijatelj je kod Fajtovaca popravio na drumu jedno porušeno mesto i pošao dalje sa tenkom, ali je taj tenk naišao na nagaznu minu i odleteo u vazduh. Eksplo-dirala je u toku noći i druga mina, pa je verovatno još nešto odletelo u vazduh, što se sad proverava. U toku iste noći izvr-

³ Dijelovi Sedme Hrvatske NOU divizije

⁴ Tom prilikom uništen je jedan tenk, a ne dva. Vidi dok. br. 91.

⁵ O borbama na ovom sektoru vidi dok. br. 88, 90, 96 i 125.

⁶ Vidi dok. br. 122.

⁷ O tim borbama vidi sljedeća dokumenta: 114, 115 i 125.

šen je ponova prepad na položaje severno od druma Kamengrad — Fajtovci, pa je sve očišćeno osim Kiska kod Fajtovaca.⁸

6) Jedna grupa četnika u blizini gnezda popa Đujića naišla je iznenada na jedinice II proleterske divizije, pa je gotovo uništena. Jedinice II proleterske divizije vršiće u najkraće vreme akciju čišćenja gnezda popa Đujića.⁹

7) Na drugim sektorima nema bitnih promena.

8) Čim stigne jedna od dveju brigada koje su otišle u Kozaru¹⁰ vratićemo III bataljon I krajiške brigade. Do toga vremena nemoguće nam je da vam vratimo taj bataljon. Pravac ka Ključu treba uporno braniti. Jedinicama VII brigade treba uputstvima pružiti što veću pomoć i u borbama ih kaliti jer su to inače dobre jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar, Načelnik štaba, Komandant,

⁸ O tim borbama oko Sanskog Mosta vidi sljedeća dokumenta: 114, 115 i 125.

⁹ Odnosi se na Strmicu, Plavno i Golubić. Vidi dok. br. 135, prim. br. 3.

¹⁰ U Kozaru su otišle Druga i Peta krajiška brigada. Vidi dok. br. 88 i 89.

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 25 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU DEVETE KRAJIŠKE NOU BRIGADE O BORBAMA NA SEKTORU KORPUSA¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 70
25-1-1943 g.
— Položaj —

ŠTABU IX KRAJIŠKE N.O.U. BRIGADE
»Simo Šolaja«
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA

1) Situacija na raznim sektorima je sledeća:

Na sektoru Sanski Most — Vrhopolje — Peći vode se žestoke borbe već 6 dana.² Neprijatelj je imao oko 300 do 350 izbačenih iz stroja. Naše su jedinice na položajima kod Krasulja.

Na pravcu Sanski Most — Fajtovci — Palanka vode se takođe 6 dana žestoke borbe. Neprijatelj na tom pravcu ima 17 tenkova. U toku ovih dana Đedovača i Brajić Tavan prelazili su tri puta iz neprijateljskih u naše ruke. Svi neprijateljski pokušaji do sada su razbijeni, kako od Sanskog Mosta, tako i od Stare Rijeke. Noćas je uništen 1 tenk, pošto je naišao na nagaznu minu. Još jedna nagazna mina je eksplodirala, ali još ne znamo šta je odletelo u vazduh. I na ovom sektoru neprijatelj je imao velike gubitke. U više mahova ostavljao je mrtve i ranjene. Jedna kolumna prema Fajtovcima razbijena je, ubijeno 50 neprijateljskih vojnika i 1 bojnik, ranjen zamenik komandanta bojne, zaplenjena komora od 20 konja sa namirnicama, 1 mitraljez i nekoliko puškomitraljeza, zarobljeno nešto legionara.³

Jedinice naše II i V krajiške brigade izvršile su akciju na Klašnicu i ostala neprijateljska uporišta između Banja Luke i Gradiške, zaplenile nekoliko topova i gadale Banja Luku. Detalje o tome ne znamo.⁴

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/2, k. 407.

² Odnosi se na borbe Pete NOU divizije sa 749 pukom 717 divizije.

³ O tim borbama vidi sljedeća dokumenta: 101 i 114.

⁴ Vidi dok. br. 88, 90, 96 i 125.

Na sektoru Prnjavor — Teslić razbijena je 1 kolona od 1.200 Nemaca i gotovo potpuno uništena od jedinica I proleterske divizije.⁵

Od Petrinje neprijatelj je uz najveće gubitke napredovao par kilometara. I tamo je izgubio 2 tenka. Pruga Sisak — Sunja opet je prekinuta. Neprijateljske snage ušle su u Slunj kod Karlovca, najviše napažnjom naših jedinica. Svi napadi od Gračaca i Gospića su odbijeni.

Jedna kolona četnika popa Đujića⁶ naišla je iznenada na jedinice II proleterske divizije i gotovo [je] potpuno uništena. Jedinice II proleterske divizije napašće gnezdo popa Đujića.⁷

Na sektorima Sitnica — Manjača — Jajce za sada nema nikakvih promena.

2) Štab korpusa — Pozadinski otsek — doneo je odluku da se za komandanta Jajačkog područja postavi drug Slobodan Ilić. Dosadašnji komandant Jajačkog područja⁸ stavљa se na raspoloženje, s tim da se javi drugu Starom⁹ u Bos. Petrovcu. O ovoj odluci pismeno izvestite Komandu jajačkog područja, s tim da se ova smena izvrši odmah.

3) Drug Nemanja¹⁰ neka nam pošalje obećane baterije.

Hitno nas izveštavajte o svima promenama na vašem sektoru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar,
služb. otsutan

Komandant,
Načelnik štaba,

⁵ Vidi dok. br. 122.

⁶ Momčilo Đujić, četnički komandant

⁷ Riječ je o napadu na Strmicu, Plavno i okolinu Knina. O rezultatu borbe vidi dok. br. 135 prim. 3.

⁸ Rade Janićijević. Poginuo u Foči 1943 god. kao obavještajni oficir Druge proleterske divizije.

⁹ Josip Broz-Tito

¹⁰ Nemanja Vlatković

BR. 128

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 25
JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JU-
GOSLAVIJE O BORBAMA TREĆE KRAJIŠKE BRIGADE
PROTIV NIJEMACA, USTAŠA I DOMOBRANA NA SEKTO-
RU TESLIĆA¹**

I PROL. DIVIZIJA

Radiogram

VRHOVNOM ŠTABU

Sada stigao izveštaj od Karanovića.²

Juče iz Teslića napalo 1500, većinom Nemci. Odbijeni, na bojnom polju ostalo 100 mrtvih i 4 oficira. Naša 3 mrtva, 24 ranjena. Plen: 1 bacač i 35 konja ratne spreme. Sjajno su se borili 3 i 4 bataljon.³ Zarobljen bundovac⁴ rekao da u Teslić došlo 23 o.m. 1000 Nemaca, ustaša i domobrana iz Travnika i Turbeta, gde je ostalo dosta i tamo došla pojačanja iz Jajca.

25-I-1943 g. u 10.00 h

Koča⁵

¹ Original, pisan mastiljavom olovkom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 26/15, k. 14 A.

² Nikola Karanović, komandant Treće krajiške NOU brigade Prve proleterske divizije

³ Vidi dok. br. 130.

⁴ Vjerovatno kulturbundovac — pripadnik njemačke nacionalne manjine.

⁵ Koča Popović

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE I DRUGE BRIGADE ZA
NAPAD PREMA BANJOJ LUCI I OKOLNIM NEPRIJATELJ-
SKIM UPORIŠTIMA¹**

ŠTABU I BRIGADE²

Obaveštenje o opštoj situaciji. Vrhovni štab nam poslao danas sledeći radiogram: »Na sektoru Sanski Most — Glina — Gračac, neprijatelj je odbijen na polazne položaje uz ogromne gubitke. Zbog slabosti u rukovođenju operacijama, neprijatelj³ je uspeo da uđe u Slunj, II Divizija danas napada kninsku teritoriju⁴: četnike iz Hercegovine i Crne Gore.⁵ III Divizija vršiće ofanzivne akcije na prostoriji Turbe — Travnik — D. Vakuf, a I Divizija prema B. Luci.«

Obaveštenje o neprijatelju na našem sektoru. Prema iskazu zarobljenog kulturbundovca, u Teslić do 23 o.m. stiglo 1.000 Nemaca, ustaša i domobrana iz Travnika i Turbeta.

Prema izveštaju Štaba I brigade, na osnovu iskaza seljaka iz okoline B. Luke, u B. Luci ima vrlo malo Nemaca, a mnogo ustaša (u civilu) naoružanih, a na Čelincu neustanovljen broj ustaša i neki radni bataljon Nemaca. Svuda oko B. Luke izgrađena su dobra utvrđenja koja se i dalje usavršavaju. U jednom dokumentu zaplenjenom od četnika, govori se o odlasku Nemaca iz B. Luke za Gradišku.

Neprijateljska kolona koja je bila krenula iz Dervente odbijena je. Kolona koja je bila krenula iz Jelaha prema Prnjavoru vratila se u Jelah.⁶

Radi izvršenja zadatka postavljenog od Vrhovnog štaba ovoj Diviziji, u sklopu opštih operacija

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 2/3, k. 705 A. Vjerovatni datum slanja naređenja je 25 januar.

² Prve proleterske brigade

³ Jedinice SS divizije »Princ Eugen«

⁴ Strmicu, Plavno, Golubić i okolinu Knina

⁵ Po odluci italijanske komande ovi četnici su prebaćeni na sektor Knina radi učestvovanja, sa Italijanima i Nijemcima, u Četvrtou neprijateljskoj ofanzivi na oslobođenu teritoriju. Bilo ih je oko 2.700, pod komandom majora Petra Baćovića.

⁶ Vidi dok. br. 130.

NAREĐUJEMO

1. — a) U toku noći 26/27 o.m., jedinice I i II⁷ Brigade izvršiće ponovo energičnu demonstraciju prema B. Luci⁸ kombinovanu sa napadima na slabije neprijateljske posade u blizoj i daljoj okolini B. Luke. Pravce i ciljeve ovih akcija odrediće štabovi brigada, na osnovu preciznijih podataka o neprijatelju kojima oni raspolažu i na osnovu iskustava stečenih prilikom poslednjih akcija prema B. Luci.

Izbegavati uporne borbe oko dobro utvrđenih i organizovanih neprijateljskih uporišta.

Za I Brigadu dolaze prvenstveno u obzir ciljevi na komunikaciji B. Luka — Gradiška.

II Brigada može da računa na dejstvo dve naše haubice u pravcu Čelinca, u kom slučaju će njen desnokrilni bataljon stupiti u vezu sa komandantom diviziske artiljerije⁹ u s. Railici.¹⁰

Poznato nam je da su mnoge jedinice, naročito I Brigade, umorne zbog neprekidnih borbi i marševa, ali je naša dužnost, u trenutku kada jake neprijateljske snage navaljuju na oslobođenu teritoriju, da uložimo najveće napore za rasterećenje onih jedinica naše vojske koje podnose glavni pritisak neprijateljske ofanzive. Najumornije jedinice ne moraju učestvovati u ovim akcijama: tako 3. bataljon I Brigade može izostati od akcije i ostati na sadašnjem svom zadatku, tim pre što je svakako potrebno da, obzirom na udaljavanje ostalih jedinica, izvensni delovi ostanu za zatvaranje pravca eventualnog neprijateljskog prodora.

Zadatak koji nam je određen od V.Š. nije vezan za određeni dan i vreme, nego je aktuelan sve dok traje neprijateljska ofanziva na slobodnu teritoriju. Zbog toga kao i zbog sporoštih naših veza — kako između Štaba divizije i štabova brigada, tako i između štabova brigada i štabova bataljona — u ovom opštem okviru štabovi brigada će dodeljivati svojim jedinicama zadatke ne čekajući posebna naređenja ovog štaba.

b) III Brigada¹¹ ostaje na dosadašnjem sektoru sa istim zadatkom kao i do sada.

Štab divizije ističe i pohvaljuje odlučno držanje 3. i 4. bataljona te brigade prilikom neprijateljskog napada iz Telića 23 o.m.¹²

⁷ Treće sandžačke NOU brigade

⁸ Vidi dok. br. 133, 137 i 146.

⁹ Milan Antončić-Velebit

¹⁰ Vjerovatno Radovci

¹¹ Treća krajiška NOU brigada

¹² Vidi dok. br. 122 i 130.

2. — Sada je stigao izveštaj Štaba II brigade, iz koga se vidi da je neprijatelj, ma i privremeno, napustio Čelinac, da između Karanovca i B. Luke postoji neprijateljska posada samo u Novoseliju, da na Velikom Poniru, u neposrednoj blizini B. Luke, takođe nije bilo neprijatelja, da je na Karanovcu relativno mala posada, što sve pokazuje da je na sektoru II Brigade bio gotovo otvoren prilaz ka B. Luci, da su postojale široke mogućnosti efikasnog dejstva — pa i zadržavanja na izvesnim položajima sa kojih postoji mogućnost veoma efikasnog produbljenja pritiska — što, kako izgleda, štabovi bataljona nisu umeli da iskoriste. Verovatno neprijatelju nije bilo poznato prisustvo većih naših snaga na tom sektoru. Razume se da [je] nedovoljno poznavanje gde se nalazi neprijatelj omelo pravilno iskorišćenje ovakve situacije, ali je isto tako jasno da su štabovi bataljona i najpozvaniji i na najpovoljnijem mestu za pribavljanje takvih podataka. Potpuno je pogrešno, naročito za onu vojsku koja vrši noćni napad, da otvara vatru na mesta gde nasumice pretpostavlja gde se nalazi neprijatelj i da vatrom traži neprijatelja, umesto da odgovarajućim potretkom u kretanju — kako bi se izbegle žrtve prilikom prvog dodira — bude ona ta koja će naterati neprijatelja da otkrije svoje položaje. Osim toga na Čelincu je trebalo da se zadrže isturena odeljenja i posle zore, koja bi bar utvrdila gde se neprijatelj tačno nalazi, što je ovako ostalo još uvek nepoznato. Smatramo da su se i bataljoni I Brigade, obzirom na karakter zadataka koje su bili dobili, suviše zadržali oko Klašnice i Trapa, budući da je situacija na njihovim pravcima bila, tako reći, obrnuta od one na pravcima jedinica II Brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

P.S¹⁴

Komdiv.
Koča¹³

1) U saradnji sa drugovima iz O.K.,¹⁵ ili sami, hitno izdajte letak za teritoriju Motajičkog odreda. Forkapa¹⁶ je već izdao! U letku treba, po našem mišljenju, raskrinkati do kraja Forkapu, utoliko oštiriće što je momenat našeg obračuna sa njim mogao na izvestan broj ljudi nepovoljno da deluje.

2) Izvešteni smo da je ustaška arhiva koju ste nam uputili bila usput — ranije — izgubljena. Ako je to tačno, ispitajte ceo slučaj i izvestite nas.

¹³ Koča Popović

¹⁴ Sljedeći tekst dopisan je rukom, latinicom.

¹⁵ Okružnog komiteta

¹⁶ Nikola Forkapa, komandant Motajičkog četničkog odreda

3) Upozorite drugove iz ob. službe da budu mnogo konspirativniji. Uputstva za organizovanje ob. službe, dobivena od druga Tita i Terzića,¹⁷ ne smeju, kao takva, da idu dalje od štabova brigada. Dalje od štabova brigada samo se mogu davati usmena uputstva, na osnovu njih.

4) Ukoliko se i kod vas razmenjuje pamuk za namirnice, odmah to obustavite, jer je *sav* pamuk potreban za prerađu u zavoje.

5) Ako je kod vaših jedinica ostalo suvišnih teških mitraljeza ili t. bacača, hitno ih uputite u div. magacin — za potrebe III Divizije.

6) Dostavite brojno stanje sa 15-todnevnim izveštajem.

Komdiv.

Fica¹⁸.

Koča

7) Organizujte sigurnu kontrolu novoprimaljenih boraca; njihov poimenični spisak nam dostavite (ime i prezime, odakle je i iz koje četničke jedinice).

¹⁷ Velimir Terzić, zamjenik načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije

¹⁸ Narodni heroj Filip Kljajić

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O BORBAMA I AKCIJAMA IZVRŠENIM U VREMENU OD 10 DO 25 JANUARA 1943 GODINE¹

STAB
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NO VOJSKE JUGOSLAVIJE
Op. br. 122
25-I-1943 g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ — ZA »OP.-O«
(petnaestodnevni izveštaj o akcijama)
(veza: izveštaj Op. br. 117²)

10—I: Bez promena. Bataljoni I Brigade koji su učestvovali u akcijama oko Teslića prikupljaju se sa ostalim delovima te Brigade na sektoru prema Prnjavoru i s. Klašnica. II Brigada severno i južno od reke Vrbanje prema Crnom Vrhu, Čelincu i Karanovcu. III Brigada prema Tesliću.

11—I: Bez veće promene. 150—200 četnika izvršilo je ispad na sektoru Crni Vrh — Devetina; zadržani su od manjih delova II Brigade. Naši su imali 4 ranjenika.

12—I: Prvi bataljon II Brigade razbio je četnike koji su se prethodnog dana pojavili na sektoru Crni Vrh — Devetina. Na drugim sektorima bez promene. Ovoga dana upućena su tri bataljona I Brigade ka sektoru Teslić radi učestvovanja u predviđenoj akciji na tom terenu.

13—I: Prvi bataljon II Brigade produžio je čišćenje pl. Crni Vrh i proterao četnike sa tog terena. U toj akciji jedna četnička zaseda ubila je 2 borca a jednog ranila. Na ostalim sektorima bez promene.

14—I: 1. i 2. bataljon II Brigade preduzeli rasterivanje četnika i čišćenje sela Crni Vrh, Junge, Štrbe, Opsječka, Kneževići i noću izvršili prepad na Čelinac i Barakovac.

5. bataljon II Brigade³ na levoj obali Vrbanje očistio je od četnika sela Mehovići, Popovići, Lipovac i sa te strane izvr-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 29/1, k 8.

² Vidi dok. br. 42.

³ Treća sandžačka NOU brigada

⁴ Isto

šio prepad na Čelinac. Jednovremeno je ka ovom bataljonu izvršilo ispad 150 Nemaca i domobrana od Karanovca, koji su brzo povraćeni. U ovim borbama ubijeno je 3 četnika, a više ranjeno; mi smo imali jednog lako ranjenog.

2. i 3. bataljon I Brigade razbili su četnike kod Devetine i oterali ih ka Klašnici. Ubijen je jedan četnik a više ranjeno; mi nismo imali gubitaka.

Akcije izvedene u toku ovog dana i noći od strane delova I i II Brigade postavljene su zbog glavne akcije koja se ovog dana izvodila na Teslić.

Ovoga dana u 19 č. III Brigada otpočela je napad na Teslić, a tri bataljona I Brigade ka pravcu Teslić — Doboј na uporišta Jelah i Tešanj.

III Brigada uspela je da likvidira spoljna utvrđenja sa svih strana grada. Grad se nije likvidirao zbog uporne odbrane neprijatelja koji se branio iz kuća i rovova postavljenih na periferiji grada. Sem toga dva oklopna voza ometala su prodiranje ka gradu. Protivkolski top nije bio iskorišćen zbog slabe obučenosti ljudstva, a takođe i bacači.⁵

Dva bataljona I Brigade upućena su za likvidaciju Jelaha i Tešnja. Oni su u Jelahu našli na oko 250 domobrana koje su brzo razbili; tu su zarobili 18 domobrana iz železničke bojne. Međutim, 40—50 oficira, žandarma i milicionera zabarikadirali su se u školu od tvrdog materijala. Sa ovom kolonom nije bilo p. kolskog topa, te su oni ostali do dolaska oklopnog voza iz Doboja koji ih je odveo sa sobom za Doboј.⁶

Treći bataljon I Brigade dejstvovao je ka Doboju severno od puta. On je na svom pravcu razbio milicionere u mestima Križ, Sovša i Omanjska. Neprijatelj je imao nešto mrtvih i više ranjenih i zarobljenih.

15—I: Dva bataljona I Brigade koji su bili oko Jelaha oštetili su oklopni voz koji je dolazio od Doboja i ubili na njemu više vojnika. Naši su imali jednog mrtvog i 6 ranjenih. Treći bataljon I Brigade stigao je na 6 km ispred Doboja u s. Alibegovci. U Doboju je data uzbuna i otpočela je otuda artiljerijska vatra ka Alibegovcima. Potom je neprijatelj pokušao pešadijom prodror ka tom pravcu. Naš bataljon ga je odbio, žrtava nismo imali.⁷

Ovoga dana u 21 čas predviđen je ponovni napad na Teslić. Zbog toga, dva bataljona I Brigade upućena su od Jelaha ka Tešnju. Neprijatelj je u Tešnju razbijen sem maloga broja

⁵ Opširnije o napadu Treće krajiške brigade na Teslić vidi dok. br 48, 71 i 73.

⁶ O napadu na Jelah vidi dok. br. 48 i 70.

⁷ Vidi dok. br. 205.

koji je pobegao u tvrđavu. Žrtava nismo imali. Ubijeno je više milicionera i dosta njih zarobljeno, a potom pušteno. Po ranjem naređenju Tešanj je sledećeg dana u zoru napušten.⁸

III Brigada nije ni ovog puta uspela da likvidira Teslić. Upotreba topa i bacača i ovog puta bila je slaba.⁹

Na sektoru Teslića neprijatelj je imao veliki broj mrtvih i ranjenih vojnika a zarobljeno je 150 domobrana, 3 oficira i 1 p. oficir. III Brigada je zaplenila 10 p. mitraljeza, 1 teški bacač sa 42 mine, 2 konja za tovarenje, 60 pušaka sa dosta municije, 4 strojnica, 2 pištolja i 1 dvogled. Ova Brigada je imala 7 mrtvih i 18 ranjenih boraca.

2. i 4. bataljon napali su ovoga dana na Prnjavor, koga su bez žrtava zauzeli 16-I u 5 časova. Zarobljena je cela posada: jedna bojna I pukovnije sa štabom (10 oficira i oko 500 domobrana). Zaplenjeno 20 p. mitraljeza, 3 t. mitraljeza, 2 bacača, 300 pušaka, dosta municije i ostalog ratnog materijala.¹⁰

16—I: Na sektoru Teslića jedinice III i delovi I Brigade prikupljeni su za zatvaranje pravca Doboja i odmor, s tim da se ponovi napad na Teslić 17-I uveče sa učešćem delova I Brigade i boljom upotrebom artiljerije i bacača sa obučenom poslugom iz I Brigade.

U toku ovog dana neprijateljske snage iz Doboja pokušavale su u nekoliko mahova da se probiju ka Tesliću, a i pojedina manja odeljenja domobrana iz Teslića, izgleda samovoljno otstupala su ka Doboju. U toku ovih neprijateljskih pokušaja zarobljeno je 40 domobrana i posada jednog oklopног voz koji je spaljen. Kod Jelaha je oštećen drugi oklopni voz, a zaplenjena su 4 vagona suvih šljiva i krušaka. Treći bataljon I Brigade koji je bio prema Doboju pokvario je još jedan oklopni voz i bacačem probio jedan tenk koji se u voznu nalazio. Tom prilikom zarobljen je natsatnik, komandant snaga za čuvanje pruge. Ovaj bataljon neprestano je tukla artiljerija iz Doboja, ali bez rezultata.

Na sektoru Prnjavora zarobljena je i razoružana jedna satnija domobrana kod s. Glogovac. Domobranska bojna koja je bila ispred Dervente kod prve raskrsnice cesta pobegla je ka Derventi ispred naših delova koji su ka njoj nastupali. Korišteći to jedna četnička četa Forkapinog odreda razoružala je jednu satniju domobrana. Naše jedinice su povratile domobransko oružje i dombrane, a četničku četu razoružale, ostavljajući samo one koji su nam pristupili.

⁸ O napadu na Tešanj vidi dok. br. 70 i 205.

⁹ Opširnije o ovom napadu na Teslić vidi dok. br. 70, 71, 73 i 206.

¹⁰ O oslobođenju Prnjavora vidi dok. br. 69 i 76.

17—I: Na sektoru Prnjavor i B. Luka bez promena. Naše patrole izvršile su manje prepade ka Čelincu.

U 22 časa otpočeo je napad na Teslić sa III Brigadom i sa dva bataljona I Brigade. Neprijatelj je davao žilav otpor i grad nije mogao biti zauzet. U gradu je bilo: dve domobranske bojne, nepoznat broj milicionera tesličke domdobojske¹¹ i oko 300 Nemaca. Neprijatelj je bio demoralisan i zamoren stalnom borbom i opsadom još od 14-1. No ovoga puta bio je obavešten o jakom pojačanju iz Doboja, o čemu smo mi bili obavešteni tek u toku napada. Naime, jače nemačke snage iz Broda sa 3 haubice i 2 brdska topa otpočele su prođor od Doboja i u toku dana dospele do Jelaha sa obe strane r. Usora.¹²

18—I: Ovoga dana u zoru izvučene su jedinice III Brigade iz borbe, s tim što su 2 bataljona postavljena južno od Teslića sa obe strane r. Usora za zatvaranje pravca ka bazi III Divizije koja je dejstvovala južno od nas.

Bataljoni I Brigade postavljeni su severozapadno od pravca Teslić — Jelah. Neprijatelj je od Jelaha u toku ovog dana uputio jednu kolonu ka Tešnju, a drugom kolonom nadi-rao je levom obalom Usore ka Tesliću i uspeo da u toku dana sa prilično žrtava uđe u Teslić. U ovoj koloni bilo je oko 1.000 Nemaca sa velikom komorom. Prednja odeljenja ove kolone bila su snabdevena belim mantilima.¹³

Na sektoru Prnjavor — Banja Luka bez promena.

Zaseda II Brigade sačekala je nemačku patrolu kod Čelinca i ubila jednog a ranila 2 Nemca. Nemci su potom pljačkali kuće oko Čelinca a stanovništvo sa sobom odveli.

19—I: Bez promena. U smislu depeše V.Š. bataljoni I Brigade sa sektora oko Teslića upućeni su ka B. Luci. III Brigada zadržana na sektoru Teslića do povratka III Divizije i stabilizacije oko Teslića.

20—I: Neprijatelj iz Teslića sa jačim snagama, potpomognut jakom artiljeriskom i bacaljkom vatrom, otpočeo je napad ka III Brigadi na liniji Gomjenica — Vlajići — Gusti i Gornji Teslić — Rankovići — Osivica. Borba se vodila celog dana a pred mrak neprijatelj je odbijen. Ubijeno je 10, a ranjeno oko 20 neprijateljskih vojnika. U napadu su učestvovali većim delom Nemci. Zaplenjeno: 1 nemački karabin, 2 pištolja, postolje od teškog mitraljeza i oko 1.000 metaka. Mi smo imali 2 lakše i 2 teže ranjena. Pri ovom prođoru Nemci su usput od seljaka pljačkali hranu, koju su pri povlačenju bacali; naši su je potom vraćali seljacima.

¹¹ Domdobojska — domobranska dobrovoljačka bojna

¹² Vidi dok. br. 82.

¹³ O prođoru neprijatelja u Teslić toga dana vidi dok. br. 82.

Na ostalim sektorima bez promene. Kod ušća Vrbasa u selu Srbac jedna grupa omladinaca i ranijih partizana obrazovala je NO vlast i prišila zvezde. 3 oficira koja su se tu nalazila skinula su četničke oznake očekujući naš dolazak. Forkapa sa grupom od oko 70 odbeglih bandita iznenada je napao s. Srbac, razoružao tu grupu, nekoliko poubijao, a mnoge mučio, zlostavljao i odveo; manji deo je prebegao i o tome nas izvestio.

21—I: Ka s. Srbac upućen je jedan bataljon, bez jedne čete koja je upućena sa druge strane Motajice ka mestu Kobaš, radi proterivanja i razbijanja Forkapine bande, kao i mobilizacije ljudstva sa tog terena. Sa ovim snagama upućena je i bivša četnička četa koja je nama prva prišla. Na tom terenu, prema prvom izveštaju, zarobljeno je nešto četnika i mobilisan manji broj boraca. Detaljnijih podataka još nemamo.

Na sektoru Teslić neprijatelj je ponovo pokušao jačim snagama, potpomognut sa 4 haubice, bacačima i konjicom, prodor ka Pribiniću i Čečavi. Borba je vodena celog dana, a pred mrak je neprijatelj otstupio. Ubijeno je 15 a ranjeno više neprijateljskih vojnika (3 ranjenika su ostavili na terenu). Većina neprijateljskih vojnika je iz Austrije; na rukavima nose kukačke krstove. Zaplenjene su tri puške i nešto municije. III Brigada je u ovoj borbi imala 3 lakše ranjena. Za vreme borbe četnička banda iz Čečave pucala je našima s leda.¹⁴

Ovoga dana u zoru jedan bataljon III Brigade preduzeo je čišćenje s. Pribinić i represalije prema imovini odbeglih četnika. Četnici iz ovog sela stalno su iz zasede pucali na naše transporte ranjenika, materijala i zarobljenika; uhvatili su i streljali 3 borca III Divizije. Četnici su pobegli, represalije su preduzete.

Na sektoru Derventa i B. Luka bez promene.

22—I: Delovi III Brigade preduzeli čišćenje i represalije prema četničkim bandama i jatacima u Čečavi. U ovom selu nalazi se oko 40 odbeglih bandita.

Na sektoru Teslića neprijatelj sa manjim snagama uz jaku artiljerisku vatru pokušao prodor ka Gornjem Tesliću. Neprijatelj je odbijen od delova III Brigade sa tog pravca. Mi smo imali od neprijateljske artiljerije 3 poginula i jednog lakše ranjenog druga.

Na sektoru Derventa i B. Luka bez promene. U toku dana neprijateljska avijacija bombardovala je položaj II Brigade¹⁵ oko Čelinka. Od bombardovanja su ubijena 4 druga, 3 ranjena i 3 malo ugruvana.

¹⁴ Opširnije o borbi Treće krajiške brigade toga dana vidi dok. br. 205.

¹⁵ Treća sandžačka NOU brigada

23—I: Neprijatelj od Teslića otpočeo je napad u 10 časova ka položajima III Brigade, potpomognut plotunskom paljbom iz 6 haubica i više bacača. Neprijatelj je nadirao: preko Osivice i Ukrnjice kolonom od 800 Nemaca i ustaša-legionara; ka Guštom Tesliću i podnožjem Pl. Borje kolonom od 500—600 Nemaca i duž ceste ka Gornjem Tesliću. U akciji su aktivno učestvovala i 2 neprijateljska aviona. Borba je trajala do mraka kada su dva bataljona III Brigade bočnim dejstvom i jurišem razbili neprijatelja. Neprijatelj je imao velike gubitke. Na sektoru jednog bataljona, samo na bojištu, neprijatelj je ostavio oko 100 mrtvih vojnika i 4 ubijena nemačka oficira. Zaplenjeno: mnogo ratnog materijala koji se prebrojava, 1 teški nemački bacač sa 36 granata, 1 nemački »šarac« sa dosta municije, 35 konja sa municijom i ostalim ratnim materijalom. Naši gubici su 3 mrtva i 24 ranjena borca (6 teže). Do ovolikog broja žrtava došlo je zbog dejstva neprijateljskih bacača i tromblona, kao i zbog prevremenog i zbijenim strojem vršenog juriša jedne čete na inicijativu komandira koji je i sam ranjen.¹⁶

Na sektoru Prnjavor — B. Luka neprijatelj je sa tri aviona bombardovao i mitraljirao naše položaje; žrtava nije bilo.

Prema depeši V.Š. od ovog dana, I Brigadi dat je zadatak: demonstracije ka B. Luci i pritisak ka Klašnici i komunikaciji na levoj obali Vrbasa; a II Brigadi: pritisak ka Čelincu i Karanovcu.

U toku noći 23/24 o.m. jedan bataljon I Brigade u cilju demonstracije nadirao je glavninom preko Crnog Vrha i s. Slatine ka manastiru Trapista kod B. Luke, a jednom četom ka s. Vrbanja. Na tom sektoru čula se jaka vatrica, neprijatelj je topovima iz B. Like tukao ka tom pravcu. Izveštaj o rezultatu s tog pravca još nemamo.¹⁷

Jedan bataljon nadirao je preko s. Boškovići ka Klašnici. U s. Boškovići posle upornje borbe razbijeni su četnici, oko 250, koji su pobegli sa Klašnice. Ubijena su dva a zarobljeno 5 četnika. Mi smo imali jednog mrtvog i 1 ranjenog. Jedan bataljon imao je da pređe čamcima Vrbas severno od Klašnice radi dejstva na komunikaciju B. Luka — Gradiška. No kako su Nemci već ranije prebacili sva prevozna sredstva na drugu stranu, to se ovaj bataljon pridružio bataljonu koji je nadirao od Boškovića, te su zajednički produžili ka Klašnici. Kod Klašnice, na levoj obali Vrbasa, bilo je 100 Nemaca, 300 ustaša i domobrana i razbijeni četnici od Boškovića. Neprijatelj je skoncentrisao jaku vatru na most, te zbog ovog i zbog pojave ten-

¹⁶ Vidi dok. br. 122.

¹⁷ O napadu na Trapiste i Klašnicu vidi dok. br. 120.

kova od B. Luke, bataljoni su se u zoru povukli. Mi smo imali jednog ranjenog.¹⁸

U toku dana primećene su izvesne neprijateljske snage koje su od Dervente preko s. Miškovci (ispred raskrsnice za Prnjavor) pošle ka s. Trstenici (na obali Save). U tom pravcu čula se artiljerija — naših delova tamo nema.

24-I: Na sektoru Teslić neprijateljska artiljerija tukla bez rezultata ka našim položajima.

Na sektoru Derventa neprijatelj je izvršio pokrete ka našim položajima. Naši delovi su ga povratili. Mi smo imali dva ranjena. Izveštaj o borbi još nije stigao. Neprijatelj na tom sektoru pljačka i pali okolna srpska sela.

Na sektoru B. Luka delovi Druge brigade izvršili su pritisak noću ka Čelincu i Karanovcu. Izveštaj o rezultatu još nije stigao.¹⁹

25-I: Bez promena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv.
Fića²⁰

Naštadiv.
Vasa²¹

Komdiv.
Koča²²

(M. P.)

¹⁸ O napadu na Trapiste i Klašnicu vidi dok. br. 120.

¹⁹ Vidi dok. br. 122.

²⁰ Narodni heroj Filip Kljajić

²¹ Vaso Jovanović

²² Koča Popović

Na sekstou, kada je ugrajdelj, je počeo pokazati jačinu snage, potrebitog za 4 austrije, takođe i konjicu, predor na Britaniju i u vi. Korac, da voljno odigra, a prvi put je ugrajdelj ostupio. Utijenje je 15. u vremenu više ugrajdeljivih vojsaka /3. romanjem su ostvareni u Veneciji/. Ugrajdeljivih vojsaka je u Austrije, ne rukovima niti ukrasne krovove, sačinjene su tri pukov i deseto bataljona. III brigada, u svog potro imala je mnogo vojnika. Na vremenu borbne linije je ušao u Cetinju pobjedil je u Bini i ledju.

sent to Berrett. I S. Lata has promised to take care
of the children until we get back to the U.S. I will be
able to get them to you as soon as possible.

su se Darwinti prepočuli u svoj stranici The wild dove. U tom pravokutniku su se levo i desno napisale riječi: "Darwin's theory of evolution".

BR. 131

**IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA KOMANDANTA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD 25 JANUARA 1943 GOD. ŠABU
BRIGADE O SITUACIJI NA SEKTORU PRNJAVOR¹**

ŠTAB
PRVE PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Br. službeno
25 jan. 1943 g.

**ŠABU I PROLET. BRIGADE — DRUGOVIMA ŠPANCU² I
PLAVOM³**

Dobili smo vaš izveštaj⁴ o razbijanju Nemaca kao i o postavljanju jednog bataljona III Brigade na prostoriji Čečava — Kulaši. Ovo je došlo u pravi čas.

Situacija kod nas:

Neprijatelj kreće od Dervente ka nama u više pravaca, tj. došao je na Detlak — Kalenderovci — Mišjak⁵ i Trstenci. U Trstencima kažu da ima oko 800 Crne legije, koja se prebacila čamcima preko Save na tom mestu. Seljaci kažu da ona ide i pali sve od reda. Prvac nadiranja te kolone je za sada Kobaš a verovatno kasnije i ka Prnjavoru. Jačina trupa neprijateljskih na Detlaku, Kalenderovcima, Mišjaku je oko 400 ljudi (ovo su domobrani [i] Ukrajinska legija), u Detlaku i Kalenderovcima imaju dva topa. Po svemu sudeći, a naročito po koloni od Trstenaca, karakter pokreta je ofanzivan.

Sada oko 15 časova šaljemo jedan bataljon u susret koloni od Trstenaca da zaustavi ovu kolonu i vrati natrag.⁶ Ovaj bataljon je u jačini dve čete: jedna crnogorska i jedna vijačanska. Njom komanduje Saya Burić i kapetan Ceranić i Voja Stupar. Kraljevački bataljon⁷ takođe će odmah krenuti od Palackovaca ka Jadovice — Bogosavac i zauzeće u toku noći Miškovce dej-

¹ Original, pisan cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3-1/I, k. 707.

² Danilo Lekić

³ Mijalko Todorović

⁴ Redakcija nije pronašla izvještaj.

⁵ Vjerovatno Miškovci

⁶ Kolona je odbijena. Vidi dok. br. 130, 133 i 146.

⁷ Četvrti bataljon

stvujući u bok koloni od Trstenaca. Prvi crnogorski bataljon⁸ — jačine tri čete (dve crnogorske i jedna vijačanska) biće u gradu i služiće kao opšta rezerva za sve pravce. Ovim bataljonom komanduje zamenik komandira Milonjine čete poručnik (ne znam ime).⁹

Ako vama nisu neophodne sve jedinice na tom sektoru pošaljite nam barem jednu četu u Prnjavor, kako bi mogli sa ova tri bataljona da likvidiramo sve neprijateljske kolone koje su krenule k nama.

Danas sam obišao položaje oko Prnjavora i utvrdio da je nemoguće prelaziti preko Vijake pošto je voda jako nadošla a mostovi su porušeni, čime je odbrana olakšana.

Naredićemo bataljonima da odmah pošalju izveštaje. Kuriere šaljemo.

Po tačci 7 odgovorio vam je Dule.¹⁰

Sada ćemo obići IV bataljon i utvrditi tačan broj automatskih oružja i šta treba da se pošalje.

S nama je veza Prnjavor — Bogosavac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab I prolet. brigade
Zamenici:

Politkoma
Dule

Komandanta
Miloje¹¹

⁸ Prvi bataljon Prve proleterske brigade

⁹ Milovan Peković. Poginuo za vrijeme Pete neprijateljske ofanzive kao komandant bataljona u Trećoj sandžačkoj NOU brigadi.

¹⁰ Dušan Korać-Dule

¹¹ Miloje Milojević

BR. 132

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 26 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PETE DIVIZIJE O BORBAMA PRVE I ŠESTE BRIGADE NA PROSTORIJI DEDOVAČA, BRAJIĆ TAVAN, UMCI I EMINOVCI¹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Str. pov. op. br. 73.
26-I-1943 g.
— Položaj —

ŠTABU V N.O.U. DIVIZIJE

1) Primili smo vaš izveštaj od 25-I u 22 časa.

2) Juče 25-I neprijatelj iz Sanskog Mosta krenuo je sa jednom zdrugovskom² bojnom od oko 600 i 1 satnijom-kompanijom Nemaca³ od oko 150 prema Đedovači, Brajić Tavanu, Umcima i Eminovcima. Naše jedinice vodile su žestoke borbe sa njim ceo dan, a noću su ga upustile i opkolile i potpuno uništile. Najviše ako je pobeglo 10—15%, ostalo je sve mrtvo. Ubijen je 1 pukovnik koji se zarekao da će po svaku cenu predeti drumom u Palanku. Ispuniće mu se želja ali mrtvome. Zaplenjena je cela komora, 40 puškomitraljeza, 10 teških mitraljeza, 4 nemačka brdska topa, nekoliko protivtenkovskih pušaka, dosta puščane i artiljeriske municije, spreme i drugog ratnog materijala, kao i 1 radio-stanica.⁴ U ovoj borbi naročito su se istakli I bataljon VI brigade i III bataljon I brigade.⁵ Izveštaje o ovoj velikoj pobedi dobili smo jutros u 2,30 časova.

IV bataljon VI brigade vodio je noćas borbu napadajući Fajtovce gde su tenkovi. Rezultat nam nije poznat.

Neprijatelj u ovim borbama, primenjivao je i presvlačenje ustaša u domobranе, pored onog što smo vam ranije navodili.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/2, k. 407.

² Drugi gorski zdrug

³ Iz 737 puka

⁴ Prema operaciskom dnevniku Štaba Šeste krajiške brigade, neprijatelj je u ovim borbama pretrpio sljedeće gubitke: 70 mrtvih i više ranjenih; zaplijenjeno: 20 teških mitraljeza, 10 puškomitraljeza, 15.000 metaka, 4 brdska topa, 40 pušaka, 60 konja, municije za topove i bacače, jedna radio-stanica, 1 protivkolski top. Partizani su imali 8 mrtvih i 7 ranjenih. Arhiya Vojnoistoriskog instituta reg. br. 2/1, k. 766 a. Vidi dok. br. 140 i 234.

⁵ Prve krajiške NOU brigade

3) Na ostalim sektorima nema bitnih novosti.

4) Pošto neprijatelj nije uspeo u prvim naletima da postigne nikakve vidne uspehe, to sada posle ovako teških gubaka na oba pravca tj. prema Palanci i Ključu ima još manje sansa za to. Očekujemo da ni na vašem pravcu neprijatelj neće postići nikakve vidne rezultate.

Izvestite sve borce o ovom značajnom jučerašnjem i noćasnjem uspehu u kome se naročito istakao i III bataljon I brigade.

Politički komesar III bataljona⁶ I brigade izvestio nas je noćas da je moral kod boraca III bataljona I brigade odličan.

Naše jedinice drže položaje na Umeima, Đedovači i Brajić Tavanu.

5) Pošaljite nam izveštaj o vašim noćasnjim akcijama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab korpusa:
Načelnik štaba,

P.S. Kad se vrati drug Dr Vasa⁷ onda ćemo videti šta se od sanitetskog materijala može poslati hirurškoj ekipi.

BR. 133

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE BRIGADE OD 26 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O NAPADU NEPRIJATELJA SA PRAVCA DERVENTE I RIJEKE SAVE⁸

ŠTAB I PROLET. BRIGADE
I P.U.D.⁹ NOV JUGOSLAVIJE

Br. 131
26 januara 1943 g.

ŠTABU I P.U. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

1. Primili smo vaše naređenje od 26 (valjda 25¹⁰) ov. m.,
u 23.30 čas.

⁶ Dragan Đukić

⁷ Dr Vaso Butozan

⁸ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 9/1, k. 707.

⁹ Prve proleterske udarne divizije

¹⁰ Datum slanja naređenja vjerovatno je 25 januar, što se vidi iz zaglavlja dokumenta; zato je Štab Prve brigade i stavio ovu primjedbu.

2. U toku 25 ov. m. na našem sektoru prema B. Luci nije bilo promjena. Na sektoru prema Derventi situacija je sljedeća:

Neprijatelj je pošao 24 ov.m. poslije podne i 25 ov.m. prije podne u više pravaca od Dervente prema novooslobođenoj teritoriji. Došao je na liniju Detlak — Kalenderovci — Mišjak⁴ i Trstenci. U Trstencima kažu da ima oko 800 Crne legije, koja se prebacila čamcima preko Save, na tom mjestu. Po iskazima seljaka legija pali sve na prolazu. Pravac nadiranja te kolone je za sada Kobaš, a kasnije, vjerovatno, Prnjavor. Jačina neprijateljskih trupa na Detlaku, Kalenderovcima i Mišjaku je oko 400 ljudi (domobrani i Ukrajinska legija⁵). U Detlaku i Kalenderovcima imaju dva topa. Po svemu sudeći, a naročito po koloni sa Trstenaca, karakter pokreta je ofanzivan.

Preduzeli smo sljedeće mjere:

Uputili smo jedan bataljon, 25 ov.m. u 15 časova, u susret koloni od Trstenaca. Drugi bataljon je upućen od Palačkovaca prema Jadovice — Bogosavac, sa zadatkom da u toku noći uzme Miškovce dejstvujući bočno na kolonu od Trstenaca. Od oba bataljona odvojena je po jedna četa, koje su zadržane u Prnjavoru, kao rezerva za eventualne nove pravce.

Rezultate borbe još ne znamo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade,
Politkom, Komandant,

⁴ Vjerovatno Miškovci

⁵ Odnosi se na Kozake i Čerkeze koje su Nijemci zarobili na Istočnom frontu i od njih formirali posebne jedinice za borbu protiv jedinica NOV.

BR. 134

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE
OD 27 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE O
SITUACIJI NA OSLOBOĐENOJ TERITORIJI I O PRIPRE-
MANJU DIVIZIJE ZA POKRET NA SEKTOR GORNJI VA-
KUF—BUGOJNO¹**

B. 100²

27.I. = 17 h

101.B.³

1. — Situacija na oslobođenoj teritoriji teška; neprijateljska ofanziva se pojačava.

Tito naredio da prikupimo Diviziju i hitno krenemo ka ciljevima na drugom terenu.⁴

2. — Štab da se što hitnije vrati u St. Dubravu u cilju preduzimanja mera za izvršenje gornjeg naređenja.

3. — Bez odobrenja ovog štaba nisu se smeli svi članovi štaba te brigade udaljiti.

S. F. — S. N.

18.40⁵

Komdiv.
Koča⁶

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 8-5, k. 706 A.

² Štab Prve proleterske divizije

³ Štab Prve proleterske brigade

⁴ Odnosi se na teren Gornjeg Vakufa i Bugojna.

⁵ Dopisano crvenom olovkom.

⁶ Koča Popović

BR. 135

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
27 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA PO-
KRET NA PROSTORIJU MASLOVARE, ŠIPRAGE ZBOG
NEPRIJATELJSKE OFANZIVE NA OSLOBODENU TERI-
TORIJU¹**

ŠTAB
I PROLETERSKE UDARNE BRIGADE²
NO VOJSKE JUGOSLAVIJE
Op. br. 126
27-I = 20 h

Strogo poverljivo

ŠTABOVIMA BRIGADA

A) Danas nas je naš Vrhovni komandant obavestio da neprijatelj sve jače nadire na oslobođenu teritoriju i da je situacija ozbiljna. Neprijatelj je sa 12 aviona bombardovao Bihać. Naše jedinice su zauzele Strmicu, Plavno i Golubić, na sektoru Grahovo — Knin.³ Italijani zajedno sa četnicima pripremaju ofanzivu pravcem Ravno — Livno.

U vezi sa takvom situacijom naša je divizija dobila zadatak da se prebaci na prostoriju Jajce — D. Vakuf — Turbe, i da zauzme Jajce ili D. Vakuf. III Divizija napada Bugojno i G. Vakuf.⁴

Naređenje Vrhovnog štaba se ima izvršiti hitno.
U tom cilju

NAREĐUJEMO:

1) U toku sutrašnjeg dana i noći jedinice I Brigade prikućiće se na prostoriji južno od linije Banja Luka — Prnjavor. 29 o.m. uveče jedinice ove Brigade krenuće, najpogodnijim putem, pravcem Maslovare — Šiprage.¹ II do mraka, glavnina ima biti u s. Šiprage i neposrednoj okolini. Kretanje vršiti sa jačim zaštitnicama.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnistoriskog instituta pod reg. br. 15/1, k. 705.

² Treba: Prve proleterske divizije, što se vidi iz potpisa rukovodilaca divizije na kraju dokumenta.

³ Druga proleterska divizija, u sadejstvu sa Trećom dalmatinskom brigadom, Kombinovanom brigadom, Kninskim odredom i dva bataljona Trećeg ličkog NOP odreda, zauzela je 25 januara četnička uporišta Plavno i Golubić, a 26 januara Strmicu.

⁴ Gornji Vakuf je oslobođila Prva dalmatinska NOU brigada. Opširnije o tome vidi dok. br. 163.

2) Jedinice II⁵ Brigade krenuće sa sadašnje prostorije pravcem Skender Vakuf onog dana kada I Brigada bude krenula iz Maslovara. O tome će Štab II brigade dobiti posebno naređenje. Ovo mu se naređenje dostavlja kao avizo-zapovest, kako bi određenog dana jedinice bile spremne za pokret.

3) Jedinice III⁶ Brigade prebacice se noću 30—31 južno od druma Teslić — Klupe na prostoriju Pribinić — Buletić, kontrolišući i zatvarajući sve do svog odlaska sa te prostorije pravac Teslić — Maslovare. Dalji pravac kretanja: Očauš. Ovo se naređenje dostavlja Štabu III brigade kao avizo-zapovest, radi blagovremenog pripremanja jedinica za pokret. Naknadno će mu se dostaviti podrobno naređenje.

4) Komandant Diviziske artiljerije⁷ postaviće što pre 2 haubice tako da može da tuče Čelinac i što dalje prema Banja Luci. Radi se o tučenju čitave prostorije. Paljba treba da počne predveče 28 o.m. i da se produži dok se ne potroši sva raspoloživa municija. Ako ne bi bilo mogućno haubice postaviti za dejstvo 28 o.m., obavezno ih postaviti za dejstvo 29 o.m., koje može početi i ranije i ima trajati sve do izvlačenja jedinica I Brigade. Po završenoj vatri, haubice temeljito uništiti, kao i svu art. spremu i eventualno preostalu municiju: haubice gurnuti u neku duboku jarugu odakle se neće moći izvući.

Jednu haubicu sa odgovarajućim brojem municije uputiti na sektor III Brigade, koja će je, pre svog odlaska, upotrebiti za intenzivno tučenje Teslića. Po završetku paljbe i tu haubicu uništiti. Neobučeni artiljeri stižu večeras u Karač. Komandant artiljerije odrediće za tu haubicu vođu odeljenja i nišandžiju koji će se preko Štaba divizije povezati sa tim ljudstvom. Ukoliko se ne raspolaže sa zapregom za tu haubicu, odmah po izvlačenju jedne od onih prvih dveju, poslati zapregu za prebacivanje te treće haubice.

Predvideti blagovremeno uništenje i četvrte haubice.

Pripremiti brdski top i odgovarajuću municiju za tovarene. Ovaj će se top kretati zajedno sa glavninom I Brigade, kao i ljudstvo prvih dveju haubica, dok će ljudstvo treće haubice da se vrati u sastav III Brigade.

5) Svi štabovi brigada narediće potrebno za osposobljenje protivkolskih topova za prenos konjima.

6) Bolnica će se, odmah po priјemu ovog naređenja, pripremiti za pokret, i najdalje 30 o.m. krenuti pravcem Šiprage — Imljani. Potrebnu zaštitu davaće bataljon II Brigade koji je u Maslovarama.

⁵ Treće sandžačke NOU brigade

⁶ Treće krajiške NOU brigade

⁷ Milan Antončić

Hirurška ekipa kretaće se sa Štabom divizije.

7) Rukovalac ubojne spreme Divizije, u saradnji sa delegatom Ekonomskog otseka Vrhovnog štaba i sa intendantom Divizije, urgiraće evakuaciju celokupnog korisnog plena, pravcem Maslovare — Šiprage — Imljani. Iz magacina na prostoriji Šnjegotina poslednji transport treba da krene do mraka 30 o.m. tj. na nekoliko sati pre pokreta jedinice I Brigade sa iste prostorije. Sav onaj materijal koji se dotada ne bi mogao evakuisati ima se potpuno uništiti, a eventualne namirnice ili druga korisna roba podeliti seljacima.

Štabovi brigada uputiće hitno ljudstvo za uzimanje potreba; u magacinima ima: ručnih bombi, municije za protivkolce, za puške i mitraljeze, ispravne puške »Mauzer« itd.

8) Štab divizije kretaće se pravcem Maslovare — Šiprage. Sa ovog mesta krenuće najverovatnije 29 o.m.

9) Teren preko kog ćemo prolaziti siromašan je i iscrpljen. Štabovi brigada postaraće se da njihove intendanture ponese što više hrane i povedu što više stoke — prvenstveno iz sela koja su do kraja ostala neprijateljski raspoložena prema nama, konfiskujući imovinu svih onih koji su u četničkim — ili ustaškim — redovima. Ako bi se te količine pokazale male, nedovoljne, vršiti nabavke putem kupovine i, u krajnjoj nuždi, rekvizicije.

10) Novomobilisano ljudstvo povesti sa sobom. Po sastanku sa drugovima sa ovog terena, izdaćemo o tome preciznije direktive.

11) Pokret naših jedinica držati u najvećoj tajnosti. Prilikom vršenja pokreta sve će brigade imati jače zaštitnice, da bi se naš pokret što kasnije primetio. Samo kretanje treba takođe da bude što prikrivenije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv.
Fića⁸

Naštadiv.
Vasa⁹

Komdiv.
Koča¹⁰

(M. P.)

⁸ Narodni heroj Filip Kljajić

⁹ Vaso Jovanović

¹⁰ Koča Popović

BR. 136

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 27 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O
BORBAMA SA NIJEMCIMA KOD PUDIN HANA I KLJUČA
I ČETNICIMA KOD STRIĆIĆA I SURJANA¹

ŠTAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA
Op. br. 47
Dne 27-I-1943 god.
u 13.30

ŠTABU I BOSANSKOG KORPUSA N.O.V.

Danas se vode borbe oko Pudin Hana i Ključa. Neprijatelj teži da zauzme dominantne položaje.²

Za noćas ćemo pripremiti napad na neprijateljske isturene djelove.³

Prošlu noć je izvršen napad na četničke bande u Stričićima i Surjanima (Manjača).⁴

Naknadno ćemo Vas izvijestiti o ishodu napada.
Uz borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Komandant
Rodić⁵

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/7, k. 781.

² Vidi dok. br. 144.

³ Vidi dok. br. 144.

⁴ O rezultatu napada na četnike u Stričićima vidi dok. br. 153.

⁵ Narodni heroj Slavko Rodić

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE BRIGADE OD 27 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O BORBAMA
KOD KLAŠNICE I PRIPREMAMA ZA NAPAD U PRAVCU
BANJA LUKE¹**

ŠTAB I PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Br. 140
27 januar 1943 g.

ŠTABU I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE

1. Primili smo vaša naređenja od 27 ov.m.

2. Stanje na našem sektoru u toku 26 27 ov.m. je sljedeće:
a) Neprijateljske kolone koje su krenule od Dervente prema Prnjavoru odbijene su i povraćene na polazne položaje. Detalje borbe još ne znamo, čim dobijemo obavještenja javićemo vam.²

b) U toku noći 26/27 ov.m. naš II bataljon napao je ponova Klašnicu i izvjesnim snagama pokušao da se prebaci preko Vrbasa, sjeverno od Klašnice, u cilju razbijanja manjih neprijateljskih posada po selima na drumu od Klašnice prema Građiški. Rezultate operacija još ne znamo.³

c) 26 ov.m., u 10 časova, došla je jedna neprijateljska kolona iz Klašnice do s. Boškovići. Jačina kolone bila je 300 Njemaca i 200 četnika. Naše jedinice su se nalazile u s. Devetina. Glavnina je brzo zauzela položaje a u susret neprijatelju su upućeni manji izviđački djelovi. Neprijatelj je bez borbe, čim je primjetio naše djelove, napustio selo i vratio se u Klašnicu. Seljaci kažu da su se uplašili, pošto im je javljeno da se u Devetini nalazi naša velika vojska. Činjenica je da su se naglo i bez borbe povukli.

d) U toku 26 ov.m. naše patrole su osmatrale drum Građiška — B. Luka. Tim drumom čitavog dana nije prošao nijedan neprijateljski vojnik, niti, pak, kakvo motorno vozilo.

e) Ponovo smo obaviješteni da u B. Luci ima vrlo malo Njemaca, da je stanje ustaša, a naročito četnika slabo, posljednjih očajno. Potpuno su demoralisani.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 11/I, k. 707.

² Vidi dok. br. 135.

³ O rezultatu borbi kod Klašnice vidi dok. br. 146.

3. Sve naše jedinice dobole su zadatak potpune aktivizacije fronta prema B. Luci. U tu svrhu naše jedinice su razvile ob.[avještajnu] službu, vrše nasilna izviđanja krstareći laksim odjeljenjima do Slatine i do Vrbasa, sjeverno od Klašnice.

Izdali smo naređenje našim jedinicama da se postaraju da obezbijede prebacivanje naših jedinica preko Vrbasa, gdje smo izvršili niz brzih akcija, presjekli drum B. Luka — Građiska, zauzeli Klašnicu itd., prokrstarili malo terenom, pa, ukoliko bi bio jači pritisak, povukli se ponova ovamo. To prebacivanje bismo, ukoliko se ne promijeni situacija, izvršili sa jednim bataljonom — sjeverno od Klašnice (pomoću čamaca, a ima izgleda i da dobijemo skelu), sa ostala dva bataljona napali bismo ponova, tj. istovremeno na liniju Trapisti — Klašnica.

4. Sve tražene spiskove dobicete u najkraće vrijeme. Nedostaju nam neki bataljoni, koji su u akciji. Nastojaćemo da vam ih uputimo što prije.

5. Sanitetskog veterinara⁴ smo već ranije tražili od bataljona, ali on se nalazi u Prnjavoru. Mislimo da će u toku ovog dana već prispjeti. Sa njim ćemo vam uputiti i kompletну veterinarsku apoteku.

6. Naše odjeljenje za vezu nije imalo telefonsku sekциju, tako da nemamo nimalo telefonskog materijala. Telefonske aparate koje smo imali evakuisali smo u div.[iziski] magacin. U toku sutrašnjeg dana poslaćemo vašem odjeljenju 6 drugova, koji će u saradnji sa njima postaviti liniju. Nastojaćemo da prikupimo potrebnii materijal, obrazujući i telefonsku ekipu.

7. Večeras, tj. u toku noći 27/28, Štab brigade biće u Prnjavoru. Ukoliko bude naređenja ili obaveštenja šaljite nam preko Dubrave, tu ostaje veza.

8. Nastojaćemo da uspostavimo vezu, što smo već i naredili jedinicama, sa slavonskim i krajiškim partizanima.

9. Održavamo stalnu vezu sa jednom četom bataljona II brigade⁵ na Skatavici.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade, komandant,

10. Druga Milivoja Bankovića,⁶ borca III — Kragujevačkog — bataljona (člana K.P.J.), šaljemo za nišandžiju na protivkolskom topu u III brigadi. Drug Banković je služio vojni

⁴ Dole Popović. Poginuo na Palisadu 1944 god. kao komandir čete.

⁵ Treća sandžačka NOU brigada

⁶ Poginuo prilikom njemačkog desanta na Drvar 25 maja 1944 godine.

rok u protivkolskoj bateriji. Vrijedan je, dobar borac, prilično politički osposobljen, malo više je impulzivan, naravno mnogo manje nego što je to bio ranije.

Molimo vas da ga uputite Štabu III brigade.⁷

11. Sa diviziskom artiljerijom takođe održavamo stalnu vezu. Kod njih se nalazi jedan naš vod.

S. F. — S. N.!

Politkom,

Komandant,

BR. 138

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA KOMANDANTA I ZAMJENIKA POLITIČKOG KOMESARA PRVE BRIGADE PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 27 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU BRIGADE O BORBAMA PROTIV NEPRIJATELJA NA SEKTORU MIŠKOVCI—TRSTENCI I O BROJNOM STANJU NEPRIJATELJA U DERVENTI¹

ŠTAB
PRVE PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Br. službeno
27 jan. 1943 g.
Prnjavor

ŠTABU PRVE PROLET. BRIGADE

1. — Juče smo sa pet četa, tj. Kraljevački bataljon² i jedna meštanska³ i jedna crnogorska četa, izvršili napad na neprijateljske trupe na liniji Miškovci — Trstenci. Desna kolona (IV bataljon) izbila je juče do 6 časova na liniji Miškovci — Krčevina (kota 913). Leva kolona pod komandom Save Burica u isto vreme stigla je do pred Trstence. Ova kolona je trebala sinoć u zajednici sa jednom četom Kraljevačkog bataljona da

⁷ Treće krajiške NOU brigade

¹ Original, pisan na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 10/1, k. 707.

² Četvrti bataljon Prve proleterske brigade

³ Vjerovatno Vijačanska četa

razbije neprijateljske snage u Trstencima (Crnu legiju). O ovome još nisam dobio izveštaj ali postoji verovatnoća da je zadatak izvršen. Po završetku zadatka jedinice su imale da se postave na tromeđi — u selima Smrčići — Miškovci.

U gradu je ostao I bataljon sa svoje dve čete i jednom meštanskom.⁴

U vremenu kada ovo pišem čuje se artiljeriska vatrica sa pravca Dervente; o čemu se u stvari radi ne znam ali pretpostavljam da je izlaženje neprijateljske artiljerije na položaj kod Agića, koja se noću povlači u Derventu. Ova polubaterija od dve haubice kada izlazi na položaj i vraća se u grad otvara vatru. Da li je to slučaj i jutros videćemo.

Neprijateljske snage u Derventi su oko 1.500 ljudi, od toga najveći deo domobrani, nešto Crne legije i ustaša. Ovde su uračunate snage u Derventi, Agićima, Trstencima pa sve do Save, gde oni kopaju sada rovove i utvrđuju se praveći odbranbenu liniju prema Brodu. U samoj Derventi može da bude samo jedna domobranska bojna. Ukoliko me neprijatelj ne bi napadao sa pravca Jelah — Kulaši jednovremeno kada i od Dervente, osećam da bi se sa jedne strane mogli braniti, pa čak da preduzmem i ofanzivne mere.

Neprijatelj preko Ukraine ne može nigde preći pošto od Kulaša do Dervente nigde ne postoji most, te opasnost sa te strane i ne preti a na ovom uskom delu između Save i Miškovaca moći ćemo da zadržimo svaki neprijateljski napad pošto su položaji povoljni po nas.

Imali smo namjeru ofanzivnog karaktera tj. da se prebacimo preko Ukraine i rasteramo ih sa Detlaka i Kalenderovaca, no se nije mogla preći Ukrina.

Javite nam o svima novostima kod vas a II bataljon, kome takođe šaljem ovo pismo, neka nam javi situaciju na svom delu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab I prolet. brigade
Zamenici:

Politkoma,
Dule⁵

Komandanta,
Miloje⁶

Nz. — O svakoj promeni kod vas javite a to ćemo i mi činiti.

⁴ Vjerovatno Carevogorska četa

⁵ Dušan Korać-Dule

⁶ Miloje Milojević

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA KOMANDANTA ČETVRTE DIVI-
ZIJE OD 27 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSAN-
SKOG NOU KORPUSA O PRODORU NEPRIJATELJA PRE-
MA JASENICI I BORBAMA KOD MAJKIC JAPRE I BE-
NAKOVCA¹

ŠTABU KORPUSA²

Položaj

Neprijatelj³ je prodro preko Vakufa,⁴ M. Japre,⁵ Benakovca i prema Jasenici.⁶ Istog smo gonili do M. Japre, odakle sam vratio sve snage na položaj Vakuf, Eminovci, Dabar i Kljevci. Pola Četvrtog bataljona i Drugi bataljon istog tuku u kretanju.⁷

Preduzeće se mijere da se isti potuče. Neprijatelj je jačine oko 800 vojnika. O izvršenom izvijestiće se. Potrebno bi bilo izvijestiti Krupu⁸ i Bihać da isti pomognu potući grupu bande.

27. I. 1943 g.
Položaj 6.50 h

Komandant, u.z.
Petar⁹

¹ Original, pisan rukom, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 16/2, k. 407.

² Prvog bosanskog NOU korpusa

³ Jedinice 737 puka i 202 oklopni bataljon 717 njemačke divizije. Vidi o tome dok. br. 236.

⁴ Skucani Vakuf

⁵ Majkić Japra

⁶ Jasenica (Velika i Mala)

⁷ U operaciskom dnevniku Štaba Šeste krajiške brigade o borbama 26, 27, 28 januara 1943 god. kod Benakovca i Majkić Japre stoji: »Snage VI brigade vodile su borbu sa neprijateljem u okolini Benakovca. Neprijatelj je imao 30 mrtvih i 41 ranjen. Zaplijenjen je 1 konj sa samarom i 1.500 metaka.

Dijelovi snaga VI brigade i snage II brigade u Benakovcu i Majkić Japri izvršili su napad na neprijatelja. Napad nije uspio. Neprijateljski gubici nepoznati. Naši gubici: 5 mrtvih i 10 ranjenih.

II bataljon II brigade izvršio je juriš na neprijatelja u s. Benakovcu i istjerao ga iz rovova. Neprijatelj je imao 15 mrtvih i 19 ranjenih.

⁸ Snage VIII brigade vodile su borbu sa neprijateljem koji se kretao iz Ivanjske i Bužima u jačini od 4 bojne. Zarobljen je jedan domobran i zaplijenjen jedan konj. Neprijatelj je povraćen na polazne položaje. Arhiva Vojnoistoriskog instituta reg. br. 2/1, k. 766 a.

⁹ Bosanska Krupa

⁹ Petar Vojnović, zamjenik komandanta Četvrte NOU divizije

BR. 140

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA PRVE KRAJIŠKE BRIGADE PETE NOU DIVIZIJE OD 27 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU BRIGADE O REZULTATU BORBE NA BRDU NAGLIŠ¹

ŠTAB
3. BATALJONA I K.N.O.
UDARNE BRIGADE
Položaj 27.I.1943 godine

Trajna vrednost.²

ŠTABU I KRAJIŠKE N.O. UDARNE BRIGADE

Izvještaj o akciji 25. i 26. na brdu Nagliš,³ koju je vršio ovaj bataljon sa snagama Šeste brigade.⁴

U vezi naređenja Štaba Šeste brigade ovaj bataljon dobio je zadatku da izvrši napad na neprijateljsko uporište na brdu Nagliš, koji je to i učinio. Raspored snaga ovog bataljona bio je sljedeći:

Prva četa ovog bataljona sa četom Prvog bataljona Šeste brigade imala je u zadatku da se probije klinom do samih kuća Veselinovića i da neprijatelju udari sa leđa, koje je ta ista četa i učinila.

Druga četa ovog bataljona imala je u zadatku da napadne neprijatelja frontalno na brdu Nagliš, tako da izazove na sebe vatru dok ostale snage udare s bokova, koje je ta ista četa i učinila i sobom imala je jedno mitraljesko odjeljenje.

Treća četa ovog bataljona imala je u zadatku da prođe s desne strane sa jednom četom Prvog bataljona Šeste brigade i da tako udare bočno i sa leđa neprijatelju. Sa Trećom četom bilo je isto jedno mitraljesko odjeljenje, koje su isto u potpunosti izvršile svoj zadatku.

Napad izvršen tačno u 20.30 časova. Borba je trajala svega 1 sat. U ovoj borbi ovaj bataljon cio udarao je zajednički, povezano sa svojim četama i isti se pokazao na djelu i u borbi onako kako najbolje može da se reče, da su isto i u ovoj akciji pokazali jednu visoku i odlučnu borbenost kao što su isto pokazali na Pejićima kod Prijedora. Ovdje se može da kaže da

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 1-2, k. 787 A.

² Napisano crvenom olovkom

³ Na karti 1 : 100.000 nije nadeno.

⁴ Šesta krajiška NOU brigada. O napadu 25 januara na Drugu brdsku brigadu 717 njemačke divizije vidi dok. br. 234.

su sve tri čete tako bile aktivne i pokazale svoje neizmjerne herojstvo.

Zajednički u ovoj akciji zarobljeno je 4 brdska topa kalibra 75 i mnogo granata, kao i ovaj bataljon što je zarobio 2 teška mitraljeza i 7 puškomitraljeza, 1 bacač teški i 3 mala ručna bacača, mnogo municije, kao i karabina oko 40 komada i ostale vojne spreme koja se nije mogla ni prebrojati; to je sve upućeno u Štab korpusa. Bilo je mnogo zarobljenih konja, samara, čebadi, šatorskih krila, kojih nijesmo ustanovili broj.

U ovoj akciji bili su Njemci, Crna legija i zdrugovci. Dvije bojne Drugog gorskog zdruga u ovoj akciji potpuno razbijene, potučene i zarobljene. Na sektoru ovog bataljona neprijatelj je imao preko 70 mrtvih vojnika. Isto je zarobljeno 12 zdrugovaca, koji su upućeni u komandu mjesta Palanka. Naši gubici 4 mrtva i 11 ranjenih vojnika. Od ostalih ranjenika, ranjen je i komandir naše Prve čete.

26. ovog mjeseca naš bataljon bio je na položaju kod Bošnjaka i lijevo do ceste koja ide za Palanku, među kojima isto imade ranjenih još 7 vojnika, među kojima od ovih ranjenih imade i tri drugarice.

N a p o m e n a:

Drugovi, izvještavam vas da u ovom bataljonu imade i omanjkalog komandnog kadra koji je izranjavan prilikom vršenja akcija na ovome terenu. Drugovi, isto vas izvještavam da nam se na ovom terenu nije mogla tako da doturi hrana sa kojom bi vojnici mogli biti zadovoljni. A povrh svega toga borci su toga svjesni da su tako sve istrpili i da nijesu ni najmanje popustili sa moralom. Borbenost i moral dosta je na velikoj visini. Pri vršenju akcije i zarobljavanju vojne spreme data je svakom vojniku koji je bio najpotrebniji, još po neki imade lošije obučen, ali obući će ga Njemci, pošto je na njima novo odijelo. Drugovi, pošto se isto žurim i sad, te sam tako zaboravio da vam odmah gore navedem da smo zarobili još tri strojnica i tri parabelum pištolja automatska.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab
Zam. komandanta:
Zec M.^s

^s Mirko Zec

BR. 141

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
28 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O BORBAMA SA NEPRIJATELJSKOM KO-
LONOM KOD DERVENTE I TESLIĆA¹**

I DIVIZIJA

VRHOVNOM ŠTABU

Kolona od Dervente odbijena, svi ispadli iz Teslića suzbijeni.² Svakodnevno vršimo akcije ka B. Luci.³ Pre uništenja naših haubica sva zrna ispalicemo ka B. Luci i na Teslić. Treba li vam slati puške i municiju, kojim putem? Na određenoj prostoriji⁴ bićemo najkasnije 5 februara.

28-I-1943 u 09.45 h

Koča⁵

BR. 142

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
28 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA PRI-
KUPLJANJE NA PROSTORIJI JOŠAVKA—ŠNJEGOTINA—
DUBRAVA¹**

B. 100.²

28-I- u 22,30 č.

101. B.³

- 1) Primili smo vaš izveštaj br. 145 od danas.⁴
- 2) Izvestili ste: »Druga kolona, od dva bataljona, izvršće pokret 29 o.m. sa prostorije Branešci — Vijačani u 17 č.

¹ Original, pisan crnom olovkom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 28/15, k. 14 A.

² Vjerovatno se odnosi na borbu koja se spominje u dok. br. 133.

³ Vidi dok. br. 119 i 130.

⁴ Vjerovatno na prostoriji Bugojno — G. Vakuf.

⁵ Koča Popović, komandant Prve proleterske divizije

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1, k. 705.

² Štab Prve proleterske divizije

³ Štab Prve proleterske brigade

⁴ Vidi dok. br. 146.

Na toj prostoriji ostaće do 30 o.m. ujutro, kada će izvršiti dalji pokret za Maslovare.⁴

Iz toga nam nije jasno kada sa poslednjom jedinicom napuštate ovaj teren.

3) Prema našem naređenju Op. br. 120, tač. 7,⁵ sve vaše jedinice 30 o.m. do mraka imaju još biti na ovom terenu.

Dakle, do 30 o.m. do mraka vaše jedinice imaju biti sa ove strane Uzlomca. Pokret preko Uzlomca možete preduzeti najranije 30 o.m. uveče. Do toga vremena možete izvršiti prikupljanje jedinica i postavljanje na pravcima daljega pokreta, ostavljajući potrebne zaštitne delove prema neprijatelju. Za sada — do preduzimanja pokreta preko Uzlomca — vaša glavnina, smatramo, treba da se prikupi na prostoriju Jošavka — Snjegotina — Dubrava.

4) Odmah uputite za B. 102. druga (bivšeg oficira)⁶ koji je predviđen za komandanta bataljona u 102.

5) Napominjemo da je prikupljanje jedinica vaše brigade, naznačeno za 28 o.m. do prostorije južno od linije Banja Luka — Prnjavor u naređenju Op. br. 126,⁷ — bilo predviđeno za one delove koji su bili sasvim istureni i udaljeni severno i istočno od te linije.

6) Smatramo da je i sada bilo suviše veliko zalaganje jedinica u akciji ka Klašnici.⁸ Po ovome smo izneli svoje zapanje u naređenju Op. br. 123 komentarišući prethodnu akciju na tom pravcu.

7) Verski referent⁹ ići će sa vašom brigadom. O ovome ga obavestite, pošto mi za sada nemamo vezu sa njime.

8) Ostalo se je pri tome da ljudstvo mobilisano sa ovog terena pode sa nama, tj. da ostanu u jedinicama gde se nalaze.

9) Dejstvo artiljerije smo obustavili, pošto ćemo — po naređenju V.S. — artiljerisku municiju poneti sa sobom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU! .

Polkcmdiv.

Naštadiv.
Vasa¹⁰

Komdiv.
Koča¹¹

⁵ Redakcija nije pronašla naređenje.

⁶ Narodni heroj Moma Stanojlović. Poginuo 1943 god., za vrijeme Pete neprijateljske ofanzive, kao zamjenik komandanta Treće sandžačke NOU brigade.

⁷ Vidi dok. br. 135.

⁸ Vidi dok. br. 137 i 146.

⁹ Blažo Marković. Umro 1950 godine.

¹⁰ Vaso Jovanović

¹¹ Koča Popović

**PISMO POLITIČKOG KOMESARA ČETVRTE DIVIZIJE OD
28 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU
KORPUSA O BORBAMA KOD BENAKOVCA I EVAKUA-
CIJI ŽIVOTNIH NAMIRNICA SA TERITORIJE UGROŽENE
OD NEPRIJATELJA¹**

ŠTABU I BOS. N.O.U. KORPUSA

Položaj

Dragi drugovi,

Vaše pismo² primio sam u Benakovcu jutros oko 8 časova. Već tokom noći uspostavio sam bio vezu sa Bajom³ i Šošom⁴ koji su se nalazili u Lipniku. Šoša me obavestio da je dao pravac Drugoj brigadi⁵ Srp. Jasenice, jer su bili pogrešno obavesteni da je nepr. prošle noći bio stigao u Benokovac i nadirao prema Jasenicama.⁶

Jutros od zore do 13 časova nepr. je navaljivao na naše položaje u pravcu Benakovca i tek uz pomoć avijacije naši su napustili te položaje⁷ i zaposeli kose u visini same Kom-[ande] područja Benakovca. Nije isključeno da će neprijatelj do mraka prodreti u sam Benakovac. Na tom su pravcu 3 čete VI brig. a jedna je podbijena⁸ između Grmeča i nepr. levog boka, pri čemu ostale snage VI brig. s ove strane bile su raspoređene od Podvidače do između Lipnika i Skucanog Vakufa.

Jedna neprijateljska kolona sa napljačkanom imovinom oko 12 č. kretala se niz Majkić Japru prema Hašanima. Ja sam već bio poslao kurira da presretne Il-gu brigadu i dâ joj pravac prema M. Japri kako bi smatrla tu kolonu i prema vašem pismu napadala bok i leđa nepr. Nastojaćemo večeras da povežemo čvršće naše snage i napadnemo neprijatelja.

U jutrošnjim borbama mi smo imali 1 mrtvog i nekoliko ranjenih, a neprijatelj oko 30 mrtvih. Sve prve bombe iz 5 neprijateljskih aviona pale su na položaje neprijatelja.

¹ Original, pisan rukom, čirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 17/2, k. 407.

² Redakcija nije pronašla pismo.

³ Dimitrije Bajalica

⁴ Narodni heroj Josip Mažar-Šoša, komandant Četvrte krajiške NOU divizije.

⁵ Druga krajiška brigada

⁶ Vidi dok. br. 139.

⁷ Hoće da kaže: neprijatelj je pomoću avijacije prinudio naše da napuste položaje.

⁸ postavljena.

Primećujemo da narod pri povlačenju ostavlja da padne mast, slanina, meso nepr. u ruke i ja sam izdao direktivu da omladina i to sklanja ispred nepr. po principu: bolje i uništiti nego dati neprijatelju. Politkomima sam rekao da uzimaju deo hrane za dnevnu potrebu od onih koji pod izgovorom da se ne mogu spasiti ostaju i ostavljaju imov.[inu] neprijatelju. Primetno da objasne da vojska uzima koliko joj je nužno jer će nepr. uzeti sve. To ukoliko se inače teško organizuje ishrana i sa polit. komesarom.

VIII⁹ je javila da je neprijatelj¹⁰ na njenom pravcu prema Bužimu juče bio pokušao prodor, ali [je] odbijen. Očekuju ponovni napad jačim snagama.

Sa Šošom se još nisam sastao i nisam mu uručio vaše pismo. Po pismu ćemo postupiti, a sa Šošom se nisam mogao još sastati zbog neprijateljske kolone koja se bila ubacila između nas niz Majkić Japru prema Hašanima.

Šta ima novo na drugim stranama?

S drugarskim pozdravom

S. F. — S. N.

28.1.1943

14 30

Politkom. IV div.

Kušić¹¹

⁹ Osma krajiška NOU brigada

¹⁰ Odnosi se na Treću brdsku brigadu 369 divizije.

¹¹ Narodni heroj Milinko Kušić, politički komesar Četvrte NOU divizije. Izvršio samoubistvo u agoniji, kao tifusni bolesnik, marta 1943 godine.

BR. 144

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 28 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O
REZULTATU BORBI KOD PUDIN HANA I RAMIĆA¹**

ŠTAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA
Op. br. 48
Dne 28/I/1943 god.
u 22,15

ŠTABU I BOSANSKOG KORPUSA N.O.V.

Prema usmenom naređenju druga Koste² uputili smo III bataljon IV brigade³ prema Palanci. Bataljon će stići sutra na određeno mjesto. U toku jučerašnjeg dana neprijatelj⁴ je pokušavao da zauzme dominantne položaje južno od Pudina Hana, da bi osigurao cestu za prolaz u Ključ. Poslije tročasne borbe neprijatelj je odbačen nazad i zanoćio u Ramićima i na položajima iznad Ramića. Na ovim položajima su ga napale naše jedinice sinoć u 12 časova. Poslije kraće borbe neprijatelj je bio izbačen iz spoljnih rovova, ali se uspio održati u zidanim zgradama i unutarnjim rovovima. U ovoj akciji i jučerašnjoj borbi neprijatelj je imao oko 80 izbačenih iz stroja. Naši gubici: 5 mrtvih i 15 ranjenih drugova. Zaplijenjeno je nešto materijala.⁵

Danas se neprijatelj, poslije noćasne borbe, sređivao u selu Ramićima i nije nikud kretao. Danas su stigla i pojačanja neprijatelju.

Očigledno je da će neprijatelj sa pojačanim snagama nadirati prema Petrovcu.⁶ Odlaskom jednog bataljona I i jednog IV brigade ove dve brigade su nam okrnjene, i bataljoni se zamaraju jer bez smjene drže položaje.

Potrebno je da nam povratite bataljone kako bi imali brigade kao cjeline, što uslovljava i borbenost brigada.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 4/7. k. 781.

² Kosta Nad

³ Četvrte krajiške NOU brigade

⁴ Na ovom sektoru su se nalazile jedinice 749 puka 717 njemačke divizije.

⁵ Vidi dok. br. 237 i 239.

⁶ Bosanskom Petrovcu

Na pravcu Jajca i Banja Luke nije bilo promjena.
Uz borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
Ilija Došen

(M. P.)

Komandant
S. Rodić¹

BR. 145

**NAREDENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
28 JANUARA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA
ZA POKRET NA PROSTORIJU JAJCE—DONJI VAKUF—
TURBE²**

STAB I PROLET. BRIGADE
Br. 144
28 januar 1943 g.

ŠTABOVIMA BATALJONA I KOMANDAMA JEDINICA

1. S obzirom na to da neprijatelj pojačanim snagama napada na našu slobodnu teritoriju, naša Divizija dobila je zadatak da hitno krene na novi teren, na prostoriju Jajce — D.[onji] Vakuf — Turbe i da zauzme Jajce ili D. Vakuf. III Divizija napada Bugojno i G.[ornji] Vakuf.²

2. U tu svrhu preduzeti sljedeće:

u toku 28 ov.m. sve jedinice naše brigade prikupiće se na prostoriji južno od linije B. Luka — Prnjavor, u sljedećem rasporedu:

III bataljon na prostoriji Spasojevići — Vukovići,
VI bataljon na prostoriji Jelovčani — Tešići, II bataljon na prostoriji s. Kokori — Brezičani.

Na toj prostoriji bataljoni će ostati do 16 časova, 29 ov.m., kada će poći pravcem: D. Šnjegotina — Marin Grob — Novakov Kamen — Matrakova Kosa (preko pl. Uzlomac) — Hrvaćani — Savići — Vakuf, sa sljedećim rasporedom: VI bataljon u s. Hrvaćani, II bataljon u s. Savići i III bataljon u s. Vakuf.

Ova tri bataljona sačinjavaće jednu kolonu, čija prethodnica će biti VI, glavnina II i zaštitnica III bataljon, koji će samim tim sačekati prolazak oba bataljona.

¹ Narodni heroj Slavko Rodić

² Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13/1, k. 709.

² Gornji Vakuf je oslobođila Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 163.

3. I i IV bataljon će u toku noći 28/29 ov.m. izvršiti pokret na sljedeću prostoriju: I bataljon u s. Branešci, IV bataljon u s. Vijačani. Na toj prostoriji bataljoni će ostati do 16 časova 29 ov.m. kada će poći pravcem: St. Dubrava — Sr. Šnjegotina — Kovačevići — Prdeljica (Uzlomac) — Gavrići³ — Žilici, sa sljedećim rasporedom: I bataljon u s. Žilici, IV bataljon u s. Gavrići. Ova dva bataljona sačinjavaju jednu kolonu, predvodnica I, zaštitnica IV bataljon.⁴

4. Topovsko odjeljenje će u toku 28 ov.m. doći u St. Dubravu, gdje će u toku 29 ov. m., najkasnije do 12 časova, ospobiti topove za tovarenje i istoga dana, u 15 časova, poći pravcem: Sr. Šnjegotina — Kovačevići — Gavrići — Grabik, gdje će se i smjestiti.

5. Intendantura će sa Karača poći pravcem II kolone i topovskog odjeljenja, 29 ov.m. u 17 časova. Do tog vremena izdaće bataljonskim i drugim intendantima rezerve hrane, municije, bacačkih bombi, ručnih bombi i dr. Samim tim bataljoni će, u toku današnjeg i sjutrašnjeg dana, poslati potrebno ljudstvo u intendanturu kako bi primili određene rezerve hrane i municije.

6. Štab brigade, pionirski vod i sanitet ići će pravcem II kolone i krenuće 29 ov.m. u 17 časova, i smetiće se u s. Grabik.

7. Pokret jedinica kako u toku 28 ov.m., tako i u toku 29 mora biti potpuno tajan, što je moguće neprimjetniji. Sve do polaska 29 ov.m., jedinice će davati jaka obezbjeđenja na svojim pravcima: prema B. Luci i Prnjavoru. U toku pokreta zaštitnice moraju biti spremne da svakog momenta prihvate i odbiju neprijatelja kako nam ne bi jahao na vratu. U toku noći 29/30 kao i u toku 30 ov.m. III bataljon će isturiti jača obezbjeđenja prema Šnjegotini, pravcem kojim su došli, — to isto uradiće i IV bataljon, osiguravajući i izviđajući pravac kojim je prošla njegova kolona. Sa te prostorije jedinice će krenuti dalje vjerovatno 31 ov.m.

8. Još jedanput se strogo naređuje da se pokret i pripreme za isti imaju izvršiti u najstrožoj tajnosti, o čemu mogu znati samo štabovi bataljona i komande jedinica. Novomobilisano ljudstvo povesti sa jedinicama. Nastojati, putem kontrole, da oni koji budu bježali ne nose oružje. Glavno je prvih dana pokreta održati ih pri sebi, a što se dalje budemo udaljavali, tim je manja vjerovatnoća dezertiranja.

9. Pošto nas put vodi kroz pasivne krajeve, sve jedinice moraju se snabdjeti što većim količinama rezervne hrane, kao

³ Garići

⁴ U originalu ovaj tekst pod tačkom 3 precrtao je crnim mastilom.

i municije. U tu svrhu sve jedinice će na svojim sektorima izvršiti konfiskaciju četničke stoke. Ukoliko takvih mogućnosti nema pristupiti kupovini stoke, a u krajnjem slučaju, nuždi rekvizicijom. Intendantura treba da preduzme sve da bi potjerala što više stoke. Rezervno brašno podijeliti bataljonima, koji sa tim moraju ekonomisati.

10. Da bi pokret ostao što neprimjetniji jedinice će do samog polaska ostavljati duboko isturena jača odjeljenja na svojim pravcima, što će po polasku raditi zaštitnice. Na taj način ne samo da se bolje obezbjeđuje glavnina nego se prisustvom naših jedinica daje utisak da smo mi još tu.

11. 28 ov.m., predveče, ili najkasnije 29 ov.m., otpočeće artiljeriska paljba na Čelinac i dalje prema B. Luci. Radi se o tučenju čitave prostorije. Paljba će trajati sve dok bude trajalo municije, sa zadatkom da se municija potroši na neprijatelju, poslije čega će haubice biti uništene, a i da eventualno potpomognu izvlačenje naših jedinica. Uglavnom ovo dajemo radi obavljanja — da ne bi bilo zabune.

12. Raspored kretanja II kolone (I i IV) bataljona se mijenja, s time što se njihov marš produžuje za jedan dan. Naime, u toku noći 28/29 oba bataljona će doći na prostoriju Branešci (I bat.) — Vijačani (IV bat.). Sa te prostorije će krenuti 29 ov.m., u 18 časova, za Šnjegotinu, sa rasporedom: I bataljon na prostoriji Karač — Sr. Šnjegotina, a IV bataljon na prostoriji Vučići — Spasevići. Sa te prostorije bataljoni će krenuti ranije naznačenim pravcem na prostoriju Gavrići — Žilići, sa ranije rečenim rasporedom: I bataljon kao prethodnica za s. Žilići, IV bataljon kao zaštitnica za s. Gavrići. Taj pokret, iz Šnjegotine, I i IV bataljon će izvršiti 30 ov.m. u 17 časova, tako da će prispjeti na prostoriju Gavrići — Žilići u toku noći 30/31 ili 31 ujutro.

Samim tim što ova dva bataljona polaze sa ovog terena najkasnije preduzeti sve mjere opreze, obezbjeđenja i zaštite.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade,

Politkom,
Plavi⁵

(M. P.)

Komandant,
D. Lekić⁶

Noću 28—29 — do I Vijačani, IV Branešci.
29 u 18 h za I Karač, IV Vučići — Spasevići.
30 u 17 h za I Žilići, IV Gavrići.⁷

⁵ Mijalko Todorović

⁶ Danilo Lekić

⁷ Dopisano plavim mastilom.

BR. 146

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE BRIGADE OD
28 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVI-
ZIJE O BORBAMA NA SEKTORU ŠTRBA I KLAŠNICE¹

ŠTAB I PROLETERSKE BRIGADE
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Br. 145
28 januar 1943 g.

ŠTABU I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE

1. U toku noći 27/28 ov.m. djelovi naših jedinica izvršili su napad na neprijateljske položaje počev od s. Štrbe pa do Klašnice.

Naše jedinice koje su operisale u s. Štrbe, koje je bilo zaposjednuto sa 120 četnika, razbile su iste i najurile ih iz sela. Neprijatelj je imao tri mrtva. Mi nismo imali žrtava.

Jedinice koje su operisale na s. Slatina-Ilidža, takođe su protjerale neprijatelja u jačini od 80 ustaša i milicionera. Kakvi su neprijateljski gubici ne znamo. Mi nismo imali gubitaka.²

Jedinice koje su vrštile akciju na Klašnicu vodile su borbu sa neprijateljem na širokom frontu duž druma ka Trapistima, kota 221, pa dalje k s. Blaško, dalje raskrsnica, pa produženje na sjever, čitava ta linija sa desne strane, ojačana linijom sa lijeve strane Vrbasa. Naše jedinice su uspjеле da proteraju neprijatelja sa njegove prve odbrambene linije. Međutim preko mosta ipak nisu uspjele da pređu. Jačina neprijateljske posade prve linije bila je oko 300 Njemaca i nešto (do 50) četnika. Kolike su snage na drugoj liniji, tj. u samoj Klašnici i na košama iznad, ne znamo, pošto su pred mrak 27 ov.m. stigla neka pojačanja. U tim borbama imali smo tri ranjena druga. Kolike su neprijateljske žrtve nismo mogli ustanoviti.³

2. U toku čitavog jučeranjeg dana vršen je vrlo živ saobraćaj na drumu B.[anja] Luka — Gradiška. Priča se da iz B. Luke idu trupe za Kozaru.

3. Pronašli smo jednu skelu 16 km nizvodno od Klašnice. No, sada je kasno.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 8/I, k. 407.

² Vidi dok. br. 205.

³ O napadu na Klašnicu vidi sljedeća dok.: 137 i 141.

4. Prema vašoj naredbi izdali smo naređenje jedinicama za pokret.

29 ov.m., počev od 16 časova, otpočeće pokret naših bataljona na prostoriju Hrvaćani — Garići. To je desna kolona, od tri bataljona, koja će preko Jošavke — D. Šnjegotine — Uzlomac — Hrvaćani.

Druga kolona, od dva bataljona, izvršiće pokret 29 ov.m., sa prostorije Branešci — Vijačani, u 17 časova. Na toj prostoriji ostaće do 30 ov.m. ujutro, kada će izvršiti dalje pokret za Maslovare.

Tako će u toku 30 ov. m. sve naše jedinice biti sa one strane pl. Uzlomac.

Molimo vas da ovo uzmete u obzir radi ravnjanja za diviziski magacin i dr.

5. U borbama protiv neprijateljskog napada iz Dervente, o čemu smo vam već javili, nismo imali žrtava. Zaplijenili smo jedan t. bacač. Neprijatelj je imao osjetne gubitke.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade,
Politkom, Komandant,

⁴ O neprijateljskom ispadu iz Dervente vidž dok. br. 133.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DEVETE KRAJIŠKE BRIGADE OD 28
JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU
KORPUSA O BROJNOM STANJU BRIGADE, JAČINI NE-
PRIJATELJA U JAJCU I VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI
NA TERENU¹**

ŠTAB
IX KRAJIŠKE- N.O.U. BRIGADE
Strogo pov. broj 12
28 januara 1943 g.
Položaj

ŠTABU I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA

Položaj

I.

Prema Vašem naređenju strogo pov. op. br. 70 od 25 januara o.g.² izvijestili smo komandanta Jajačkog područja o njegovoj smjeni, koja je odmah i izvršena.

II.

Primili smo 12.000 kg kukuruza, od kojih smo podijelili 5.000 kg stanovništvu sreza Kupres a ostalo ostavili za vojsku. Odobrena su još dva vagona kukuruza iz Sanice, koje treba da prebacimo sa konjima. Ovo kukuruza što sada imademo u magazinu može nam biti samo još 10 dana. Ovaj preostali kukuruz kao i onaj koji će stići ne možemo ni u kom slučaju dijeliti stanovništvu, jer broj vojske iz dana u dan raste, tako n.pr. I Bataljon, koji je prije 3—4 dana brojao 200 boraca, danas broji 270. Iz ovih kukuruza osim vojske hrani se i komanda područja i partizanske seoske straže. Izvijestite nas da li ćemo i nadalje od kukuruza koje imamo i koje ćemo dobiti izdržavati partizanske straže.

III.

Brojno stanje naše Brigade povećava se iz dana u dan, i u najkraće vrijeme ova Brigada mogla bi da broji preko 1000 bo-

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5-2/I, k. 407.

² Od snaga Trećeg krajiškog NOP odreda »Simo Šolaja« formirana je Deveta krajiška NOU brigada. Opširnije o njenom formiranju vidi dok. br. 108.

³ Vidi dok. br. 127.

raca, ukoliko bude oružja i hrane. Prije dva dana javilo se je iz Dragnića i Gerzova 40 omladinaca. Kroz koji dan će ih doći 150 iz Dragnića. Podgore i Gerzova, ali za iste nemamo oružje. Bilo nam je odobreno od Štaba⁴ 50 pušaka, 2 puškomitraljeza, 2 teška mitraljeza i odgovarajuća municija. Od toga svega primili smo samo 20 pušaka. Osim toga poslali smo na popravku u radionu 16 pušaka, 2 puškomitraljeza i 1 teški mitraljez, ali do danas ovo sve nije popravljeno. Naše je mišljenje da se na ovome sektoru osim ove Brigade može formirati još jedna, samo je potrebno oružje i politički radnici. Ova Brigada oskudjeva u obući i odjeći, pa ako ima mogućnosti da se pošalje izvjesna količina obuće i odjeće. Otpočeo je vojnički i politički rad, jer jedinice nemaju nekih većih akcija.

IV.

Neprijatelj nije pokušao do danas sa ofanzivom Jajce — Mrkonjić, Jajce — Janj. Obaviješteni smo da je neprijatelj vodio borbu u Krezluku, tj. s onu stranu Vrbasa, sa nekim jedinicama III Divizije. Rezultat borbe nije nam još poznat. Doznavali smo da je neprijatelj opleo žicu oko Jajca i postavio nagazne mine. Garnizon u Jajcu nije nam poznat, jer se stalno mijenja. Do prije 5 dana brojao je oko 1600, od kojih oko 800 Njemaca, 560 ustaša a ostalo domobrani, i dva tenka — 2 oklopna kola. Čim dobijemo podatke, bićete obaviješteni.

V.

Od uhvaćenih 10 četnika sa ovoga sektora, uputili smo najzloglasnijih 6 u Petrovac⁵. Oni su otpráeni pod jakom stražom kao i svezani sa lancima, gdje su predati tamošnjoj komandi mjesta. Potvrdu o prijemu četnika dostavljamo Vam u prepisu. Štab ove Brigade skrenuo je pažnju komandi mjesta da budu budni i oprezni prema ovim banditima. Doznavali smo, ali ne zvanično, od sprovodnika naših koji su četnike odveli, da su dva najzloglasnija u Srežu mrkonjićkom, glamočkom i ključkom, koji su napadali i na članove Vrhovnog štaba, Stevan Prole, komandant četničkog bataljona, i Ilijica Vasić, komandant zelenog kadra, kao i komitske petorke, pobegli ispred partizana Komande mjesta Petrovac, kad su ih ovi vodili na strijeljanje. Ako je to tačno, za najveću su osudu drugovi kojima je skrenuta pažnja na te bandite a nisu obratili dovoljnu pažnju. Likvidacijom ovih dvaju bandita, Mrkonjićki srez u najkraće vrijeme dao bi 1000 boraca, ali sa njihovim bjekstvom

⁴ Odnosi se na Štab Prvog bosanskog NOU korpusa.

⁵ Bosanski Petrovac

nastace rovarenje po ovome sektoru. Njih su dvojica mnogo gori za ovaj sektor nego sam Drenović i Perica Vasić. Poznato nam je da je poslije njihovih hapšenja politički rad se mnogo razvijao, dao mnogo više ploda, a i priliv boraca iz tog sektora bio je iz dana u dan [veći], a i pored svega toga, mi ćemo još sa jačim tempom nastaviti rad na Mrkonjićkom sektoru i u prikupljanju samih boraca. Pronašao sam 1000 metaka na planini Jastrebnjak, koju je municiju bacio avion istim ovim banditima koji su pobegli. Pronašli smo kolibu komitske petorke, gdje su imali svoj radio i ubijali kurire. Ako nam dozvolite da u buduće sve bandite i krvce poubijamo koje ovdje pohvatamo, i da Vas o tome na vrijeme obavijestimo — vjerujemo da se kod nas neće desiti slučaj bjekstva.

Sva saslušanja, kao i četnička arhiva, poslata su preko Komande mjesta u Petrovcu za Štab korpusa. Istraga je vođena 8 dana, dok se je pronašla arhiva, municija i njihovo skrovište. Ako je tačno da su ovi banditi pobegli, drugovi iz Komande mjesta Petrovac načinili su zločin prema ovome sektoru.

U Pljevi održan je zbor 27 januara o.g. na kome je bilo oko 1500—2000 duša iz Mrkonjićkog i Jajačkog sreza, ali najviše iz Sreza mrkonjićkog. Svi su očekivali i imali volju da vide druga komandanta Kostu⁶ kao što je zakazano bilo. Zbor je uglavnom uspio. Na tom zboru govorili su četnici koje smo pustili o vezi Drenovića sa ustašama⁷ i o cijeloj izdajničkoj radbi u Srezu mrkonjićkom i jajačkom.

Saljem Vam 20 baterija i dva konja.

Kroz koji dan poslaćemo Vam 10 metara soli.

Drug Komandant nalazi se kod III Bataljona (Vukovsko).

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar,
Nemanja⁸

(M. P.)

Komandant,
otsutan na terenu

⁶ Kosta Nad

⁷ Odnosi se na četnike iz Drenovićevog bataljona koji su pušteni iz partizanskog zarobljeništva. Oni su na zboru govorili o saradnji četničkog komandanta Drenovića sa ustašama.

⁸ Nemanja Vlatković

BR. 148

OBAVJEŠTENJE ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA OD 29 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PETE DIVIZIJE O BORBAMA PROTIV NEPRIJATELJA KOD MAJKIĆ JAPRE I NAREĐENJE ZA ORGANIZOVANJE ODBRANE NA PRAVCIMA KOJI VODE PREMA BOSANSKOM PETROVCU¹

**ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Dne 29 januara 1943**

ŠTABU V N.O.U. DIVIZIJE

Vaš dopis² od 28-I smo primili.

Situacija na ovom sektoru je sledeća:

Neprijatelj³ u jačini od 800 do 1.000 vojnika uspeo je da se probije preko Skucanog Vakufa do Majkić Japre. Ta kolona je imala zadatak da prodre preko Krupe za Bihać; pošto je baš istog tog dana prebacila se naša II i V brigada, to smo mi uspeli da neprijatelja zadržimo između Majkić Japre i Benakovca, a isto tako smo organizovali od snaga VI brigade da stvorimo jednu grupu koja je krenula preko Palanke u pravcu Majkić Japre. Ova neprijateljska kolona sada je potpuno opkoljena i naši je tuku sa svih strana. Noćas su se vodile borbe, izgleda da su naši napali na neprijatelja, o rezultatu još nismo obavešteni.⁴

I bataljon VI brigade zauzeo je juče Eminovce, Đđedovaču i Brajić Tavan. Čim se koncentriše II i V brigada⁵ priči će se uništavanju ove neprijateljske kolone, koja je opkoljena u Majkić Japri. Juče su ceo dan 5 »Štuka« aviona bombardovali položaje oko opkoljene kolone. Bombardovali su i svoje.

¹ Kopija, pisana na mašini, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/I, k. 407.

² Vidi dok. br. 144.

³ 737 puk 717 njemačke divizije

⁴ Vidi dok. br. 239.

⁵ Četvrte NOU divizije

Neprijatelj nadire od pravca Slunja prema Bihaću.⁶ Za pojačanje bihaćkog sektora stigla je II proleterska divizija.⁷ Od Novoga nema nikakvog pokreta.

Naši su oborili juče 1 bombarder kod Ripča.⁸ 3 pilota su izgoreli, 1 je uhvaćen živ.

Juče su snage VI brigade zarobile 1 nemačku patrolu od 4 konjanika kod Fajtovaca.

Čim se ovde stanje konsoliduje odmah ćemo vam poslati vaša dva bataljona. Ovde su stigli 45 Krajišnika rodom iz okoline Kulen Vakufa, a koji su bili ranije u ličkim jedinicama, mi smo ih raspodelili u III bataljon vaše I brigade.

Organizujte dobro odbranu pravaca prema [Bosanskom] Petrovcu. Mi smo preko komanda mesta i područja preduzeli rušenje ceste Petrovac — Bravsko i vi isto preduzmite potrebne mere. Ovaj pravac treba svakako da se brani ovih dana, dok se ovde ne raščisti situacija. Posle likvidacije ove neprijateljske kolone mi ćemo narediti VI brigadi da zauzme položaje Fajtovci — Đedovača — Korenovo — Zavolje, tako da ćete vi vaše snage moći rokrirati više prema Ključu i Bravskom. Vodite računa i o pravcu Banja Luka — Sitnica, a isto tako naredite da se dobro zaruši cesta Mrkonjić Grad — Mlinište. Uopšte sve pozadinske organizacije treba da budu angažovane u rušenju svih komunikacija. Neprijatelj nije mogao da prodre u Palanku samo zbog toga što je cesta bila dobro zarušena.

Ostalih promena na ovome sektoru nema.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant korpusa,

⁶ Odnosi se na jedinice SS divizije »Princ Eugen«. Ova divizija formirana je sredinom 1942 god. u Banatu. Ljudstvo je regrutovano među njemačkom manjinom, a komandni kadar je doveden iz Njemačke. Bila je to vrlo jaka operativna pješadiska divizija: od dva brdska puka (13 i 14 SS) sa po četiri bataljona, jedan artiljeriski puk od četiri divizionala (dva divizionala brdskih topova 75 mm, jedan divizion brdskih haubica 105 mm) i svi ostali dijelovi njemačkih operativnih divizija. Raspolažala je jakim motorizovanim parkom, a ujedno je bila opremljena za brdski transport. Jačine oko 20.000 ljudi.

⁷ To je bila Sedma banjiska NOU divizija Prvog hrvatskog NOU korpusa, a ne Druga proleterska divizija: u to vrijeme su se njene dvije brigade (Druga i Četvrta proleterska) nalazile oko Bosanskog Gračova, a jedna (Druga dalmatinska) oko Livna.

⁸ Avion su oborile, vjerovatno, jedinice Sedme NOU divizije.

BR. 149

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
JANUARA 1943 GOD. VRHOVНОM ŠTABУ NOV I PO JU-
GOSLAVИJE O BORBAMA NA SEKTORУ BANJA LUKA,
TESLIĆ, DERVENTА¹**

27 na 28 vršili smo na širokom frontu pritisak na B. Luku
st² Šeher teškim oružjima. Na sektorу Dervente zaplenili teški
bacač i naneli osetne gubitke.³

Juče tukle naše haubice prostor Čelinaс — B. Luka.⁴

Neprijatelj ispadao iz Teslića, odbijen. 3 bataljon III Bri-
gade⁵ pobio 23 Nemca, ranio 50, zarobio 1.

Plen: 5 lakih mitraljeza, 15 pušaka, 18 sanduka municije,
40 ručnih bombi i dr. Istakli se p. mitraljezac Abramović i
vodnik Ostojić.⁶ Na juriš oteli lake mitraljeze i okrenuli ih
na Nemce.

Koča⁷

¹ Original, pisan rukom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistro-
riskog instituta pod reg. br. 27/15, k. 14 A. Pisan je vjerovatno 29 ja-
nuara 1943 godine.

² Vjerovatno Gornji Šeher

³ Vidi dok. br. 205.

⁴ Vidi dok. br. 198.

⁵ Treća krajiška NOU brigada

⁶ Redakcija nije uspjela da sazna imena pomenutih drugova.

⁷ Koča Popović, komandant Prve proleterske divizije

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
29 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA PO-
KRET NA PROSTORIJU ŠIPRAGE—SKENDER VAKUF—
MASLOVARE I ZA EVAKUACIJU ORUŽJA IZ KOTOR VA-
ROŠI I SKENDER VAKUFA¹

ŠTAB
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NO VOJSKE JUGOSLAVIJE
Op. br. 127
29-I = 10 h

ŠTABOVIMA BRIGADA
U cilju daljeg pokreta ka teritoriji istočno od Jajca

NAREĐUJEMO:

- 1) I Brigada sa prostorije Javorani — Šnjegotina — Dubrava krenuće najranije 30 o.m. noću. Tačno vreme i pravce odrediće Štab brigade tako da jedinice brigade stignu na prostoriju Šiprage i okolinu do mraka 1-II.
- 2) II Brigada² u toku 31 o.m. prebacice sve jedinice na prostoriju na levu obalu r. Vrbanje. U toku 1-II glavninu brigade postaviti na prostoru Skender Vakuf — Živinica, ostavljajući zaštitne delove prema neprijatelju.
- 3) III Brigada³ sa prostorije Klupe — Pribinić — Buletić krenuće 31 o.m. i do mraka se postaviti glavninom u zaseoke Očauša, a manjim delom u Maslovare.
- 4) Na prostorijama označenim za prikupljanje brigada do mraka 1-II, jedinice će ostati u toku 2-II radi odmora.
- 5) U to vreme diviziska bolnica (sa jednim bataljonom II Brigade) nalaziće se u s. Imljani.
- 6) Brdski top sa svojim odeljenjem upućen je u Kotor Varoš i biće u sastavu II Brigade. Nastati da se top osposobi za tovarenje. Samare koji nedostaju nabaviti kupovinom, a u slučaju potrebe rekvizicijom.
- 7) Štabovi brigada održavaće svakodnevnu vezu sa nama pravcem Maslovare — Grabovica.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 17/1, k. 705.

² Treća sandžačka NOU brigada

³ Treća krajiška NOU brigada

8) Na dan 1-II članovi štabova brigada doći će na zajednički sastanak do mraka u s. Grabovica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv.
Fića⁴

Naštadiv.
Vasa⁵

Komdiv.
Koča⁶

P.S.

1) Štabovi brigada izvestiće komande mesta na svom sektoru o našem pokretu sa ove teritorije i potpomoći ih u njihovom radu koji će oni imati preduzeti povodom toga.

2) Nastati da se jedinice što manje zamaraju, izbegavati sukobe sa neprijateljem na ovom terenu, radi čega isturati, odnosno ostavlјati, jače zaštitne delove što više prema neprijatelju.

3) II Brigada:

a) starace se o evakuaciji oružja i ostalog materijala koji se zatekao u Kotor Varoši i Skender Vakufu, i taj materijal sa sobom nositi do daljeg naređenja;

b) hitne izveštaje predavati svojom radio-stanicom čije emisije čujemo.

c) Uhapsiće Todu Budića iz Skender Vakufa i sprovesti ga sa jakom stražom ovom štabu do 2-II.

(M. P.)

⁴ Narodni heroj Filip Kljajić

⁵ Vaso Jovanović

⁶ Koča Popović

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE DIVIZIJE OD 29 JANUARA
1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
O SITUACIJI NA SEKTORU DIVIZIJE¹

ŠTAB
IV NARODNO-OSLOBODILAČKE
UDARNE DIVIZIJE
Br. sl.
DANA 29/I 1943 G.
13,45 h

ŠTABU I BOSANSKOG NOU KORPUSA

Položaj

Kod nas je situacija slijedeća:

Na sektoru prema Benakovcu i Potkalinju neprijatelj² drži položaje koje je držao juče, 28 o.mj. u 14 časova (linija od kuće lugara Bundala — gajićem iznad ceste i ivicom rijeke Japre). Sa sektora od Hašana i Lipnika dobio sam izvještaj, ali ne javljaju ni o kakvim promjenama.

Sve jedinice VIII Brigade³ i Banijski odred, koji broji do 500 boraca, prebačeni su po naredbi Vrhovnog štaba na ovu stranu rijeke Une, i VIII Brigada drži položaje od Novske Planine do iznad Otoke i Krupe, a Banijski odred pod komandom Štaba VIII brigade trenutno je u Suvaji na odmoru i sređivanju.

Jedinice VI Brigade raspoređene su od Podvidače do ispred Potkalinja, a na desnom njihovom krilu, podvijajući se jednim bataljonom između neprijateljskih snaga i Grmeča, raspoređene su jedinice II Brigade⁴ sa 3 bataljona, a 4-ti će u toku dana stići u sastav. Jedinice V Brigade⁵ sa 2 bataljona ostale su da drže položaje prema Ljubiji, kontrolišu Sanu i povezuju se sa bataljom VI Brigade⁶ na Novskoj Planini, a 2 bataljona dobila su naredbu da se primaknu bliže Hašanima, kako sam dobio obavještenje od druga Šoše.⁷

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 7/2 II, k. 407.

² Odnosi se na 737 puk 717 divizije.

³ Osme krajiške brigade

⁴ Druge krajiške brigade Četvrte NOU divizije

⁵ Pete krajiške brigade Četvrte NOU divizije

⁶ Šeste krajiške brigade Četvrte NOU divizije

⁷ Narodni heroj Josip Mažar-Šoša

Smatram da s obzirom na snage i sve druge uslove postoje mogućnosti da potpuno razbijemo i uništimo neprijateljsku pljačkašku bandu koja se je uvukla u Majkić Japru. U tu svrhu preduzećemo noćas jedan organizovani napad sa svih strana. Komandant drug Šoša, koji se je zadržao u Hašanima, preciziraće tehniku toga plana, a ukoliko zbog udaljenosti ne bi taj plan mogli i vama na vrijeme dostaviti, potrebno je da jedinice s kojima ste vi u vezi (sa drugom Petrom Vojnovićem⁸) obavijestite, kako bi preko dana do kraja se založile da neprijatelju ne dođu pojačanja, a večeras budu pripravne na borbu kada se otvori vatra sa naših strana.

Tokom noći između 28 i 29 o.mj. vršen je napad na neprijatelja snagama II i VI Brigade, koji nije uspio zbog premorrenosti i nedovoljnog zalaganja svih jedinica. Pri tome je II Brigada imala oko 10 ranjenih i 5 mrtvih.

Drugovi će danas sa komandnim kadrom i borcima dobro izvidjeti teren, vojska će se nahraniti i odmoriti i objasnićemo politički i vojnički značaj ove akcije, i ona bi morala uspjeti.

VIII Brigada sa Banijskim odredom ispala je ispod komande (neposredne) druga Terzića,⁹ i mi ćemo joj postaviti dalji zadatak.

Iz naše V.T.¹⁰ radionice dobavićemo još nagaznih mina za cestu, a od Komande područja tražićemo da se nastavi prekinuto obrušavanje ceste.

Mi ćemo pravac preko Benakovca ka Srp. Jasenicama i dalje braniti čvrsto, i u vezi smo sa drugovima Boškom Šilje-govićem¹¹ i Veljom Stojnićem¹² koji se trenutno nalaze u V. Rujiškoj, te smo ih obavijestili da nastave i ubrzaju evakuaciju.

Zbog slabog zauzimanja odgovornih drugova, rad na mobilizaciji za vojsku i formiranje i angažovanje u radu radnih omlad.[inskih] četa sasvim su nedovoljni, i mi ćemo po tim pitanjima opet urgirati.

Od bombardovanja avionima položaja kod Benakovca i samog mjesta S. Jasenice u pozadini našeg položaja nije bilo većih gubitaka.

Drugovima Alfredu¹³ i Kreši¹⁴ prenio sam direktivu u pogledu bolnice. Tamo je rezervisano još oko 100 mjesta za ranjenike.

⁸ Petar Vojnović je bio zamjenik komandanta Četvrte NOU divizije.

⁹ Velimir Terzić, zamjenik načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije

¹⁰ vojno-tehničke

¹¹ Bio je član Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku Krajinu.

¹² Isto

¹³ Dr Alfred Ržehak

¹⁴ Dr Krešo Majer

Vijesti sa radija sredili smo i izdali borcima na položaju.
Molimo vas opet nas obavijestite o novostima na našem unutrašnjem frontu.

U Krupi je VIII Brigada spalila građu da ne bi pala neprijatelju u ruke, a prema Bihaću su poslali patrolu da ispitaju tačno stanje na toj strani.

Drugovi kursisti prošli su ovuda i upućeni su u svoje jedinice.¹⁵

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar,
Kušić¹⁶

BR. 152

PISMO ZAMJENIKA KOMANDANTA ČETVRTE DIVIZIJE OD 29 JANUARA 1943 GOD. KOMANDANTU PRVOG BO- SANSKOG NOU KORPUSA O PRIPREMI NAPADA NA BE- NAKOVAC I O SITUACIJI NA TERENU¹

Op. II 29-I-43²

Druže Kosta!³

Primio sam dopis i cigarete.

Situacija je ovakva: Neprijatelj je blokiran u Benakovcu⁴ i istom su naneseni dosta veliki gubici od 80—100 Njemaca, legije i ustaša. Ovdje su bile do sinoć naše čete i to iz II batalj. dvije čete, iz IV batalj. dvije čete i iz III bataljona I brig.⁵ jedna četa. Juče su počele stizati snage II brigade.⁶

Hteli smo sinoć izvršiti [napad na Benakovac i Majkić Japru], noću 28/29 ovog mjeseca, što smo i učinili, ali nije se uspjelo iz razloga što nije bila komanda sjedinjena.⁷

¹⁵ Kursevi su održavani pri Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije u Bihaću.

¹⁶ Narodni heroj Milinko Kušić

¹ Original, pisan rukom, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6-2/I, k. 407.

² Dopisano crnom olovkom.

³ Kosta Nad

⁴ U s. Benakovcu bio je opkoljen 737 puk 717 njemačke divizije.

⁵ Prve krajiške brigade Pete NOU divizije

⁶ Druge krajiške brigade Četvrte NOU divizije

⁷ Napad na s. Benakovac i Majkić Japru vršile su Druga i Šesta krajiška brigada.

Sada je veza uhvaćena i pozvan sam bio od Štaba divizije⁸ večeras u 17 časova na sastanak za noćasnji napad i vjerovatno da ćemo noćas u napad.

Na ostalim sektorima je situacija dobra. Jedino što su počele ustaše i Njemci nadirati preko Vakufa⁹ i istim sam poslao u susret dvije čete 4. bataljona i ustavljeni su.

Očekujem naređenje Divizije. Danas je bilo žestoko bombardovanje, ali nije bilo velikih gubitaka.

S. F. — S. N.

29. I. 43 g.
Položaj

Pozdrav
Petar¹⁰

BR. 153

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 29 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O STANJU NA SEKTORU KLJUČ I MANJAČA¹

STAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA
Op. br. 50
Dne 29-I/1943 god.
u 23 č.

ŠTABU I BOSANSKOG KORPUSA N.O.V.

U toku današnjeg dana na Ključkom sektoru nije bilo borbi. Neprijatelj je dovlačio tenkove i prebacivao izvjesna pojačanja svojim snagama u Ramiće.²

Naše jedinice su prvi put poslije 10 dana borbi i nespanja uspjеле da se odmaraju. Dolaskom drugova sa vojnog i političkog kursa³ stanje će se u bataljonima povratiti,⁴ a naro-

⁸ Četvrte NOU divizije

⁹ Skucanog Vakufa

¹⁰ Petar Vojnović, zamjenik komandanta Četvrte NOU divizije

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 5/7, k. 781.

² U s. Ramići nalazio se 749 puk 717 divizije.

³ Kurs je održavao Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije u Bihaću.

⁴ popraviti

čito u I i II bataljonu I krajške brigade gdje je moral i borbenost bila popustila zbog toga što su štabovi ovih bataljona bili nepotpuni.

U Manjači se danas čula borba ali još nismo dobili izvještaja o tome.

U akciji na Stričiću nije došlo do zarobljavanja četnika niti su im naneseni gubici jer su pobjegli pred napad. Zaplijenjeno je samo nešto stoke.⁵

U preksinoćnom napadu bataljon IV brigade bio je došao do neprijateljskih topova, od kojih je otjerao neprijatelja, ali ih nije mogao izvući jer nisu bila likvidirana druga neprijateljska uporišta.⁶

U ranijim izvještajima smo tražili da nam povratite naša dva bataljona⁷ koji se nalaze na Podgrmečkom sektoru. Niste nam odgovorili kad ćete ove bataljone povratiti.

Uz drugarski i borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol.komesar
Ilija Došen

(M. P.)

Komandant
S. Rodić⁸

⁵ Napad na četnike vršili su 26 januara dijelovi Četvrte krajške brigade Pete NOU divizije.

⁶ Vidi dok. br. 136 i 144.

⁷ Treći bataljon Prve krajške NOU brigade i, vjerovatno, Treći bataljon Četvrte krajške NOU brigade.

⁸ Narodni heroj Slavko Rodić

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVE BRIGADE OD 29 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE O SITUACIJI
KOD NEPRIJATELJA U BANJOJ LUCI I NA KOMUNIKACIJI BANJA LUKA—GRADIŠKA¹**

ŠTAB I PROLET. BRIGADE
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Br. 148
29 januar 1943 g.

STABU I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE

1. Primili smo vaše naređenje od 28 ov. m. u 22.30 časova.²
2. Saglasno vašoj naredbi br. 126,³ gdje se između ostalog, u opštem rasporedu jedinica, kaže: »29 ov.m. uveče jedinice ove brigade (tj. I) krenuće najpogodnijim putem, pravcem Mavlovare — Šiprage...«, izdali smo naredbu našim jedinicama za pokret. Međutim, kako smo isto tako uočili i onaj dio na koji vi ukazujete, a koji, izgleda mi, isključuje onaj dio pod t. 1, odredili smo dva bataljona da podu odavde za jedan dan kasnije, tj. 30 ov.m., kako bi do tog vremena poslužili za zaštitu diviziskog magacina. A o tome smo vas blagovremeno obavijestili, jer nam je izgledalo da u naredbi postoje neke protivrečnosti.
3. Postupićemo po vašem novom naređenju. Naime, obustavićemo pokret 29 ov.m. i izvršićemo ga 30 ov. m. uveče.
4. Po pitanju Klašnice molim vas da uzmete sljedeće u obzir:
 - a) mi smo akciju izvodili na osnovu naređenja V.S., koje ste vi razvili;⁴
 - b) na osnovu vlastitog shvatanja situacije, koja se prestavljava kao sljedeća (o čemu smo vas obavijestili):
u B. Luci vrlo neznatne njemačke snage,
na komunikaciji B. Luka — Gradiška, pred samom Gradiškom, na padinama Kozare vode se žestoke borbe između Krajišnika i Njemaca. Njemci su rasporedili dvije divizije prema Kozari i dr.

¹ Kopija, pisana na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 13/1, k. 707.

² Vidi dok. br. 142.

³ Vidi dok. br. 135.

⁴ Hoće da kaže: razradili. Vidi dok. br. 116 i 129.

Tako je bilo stanje kada smo prvi put — demonstrirali.⁵ Međutim, upravo zato što je ta demonstracija bila slaba, usamljena, neprijatelj nije reagirao. Kada smo ponova dobili naređenje nastojali smo da pojačamo udar, jer smo smatrali da nas ne pohvaljuje činjenica da se neprijatelj pred našim nosem obračunava sa našim jedinicama, a da na nas ne obraća pažnju. Tako smo mi shvatili stvar. A vaša zapažanja u naređenju br. 123 i u naređenju od 28 ov.m.⁶ nisu nas ubjedila u protivno, možda zato što nisu davala obrazloženja nego samo konstatacije.

5. U toku noći na našim sektorima nije bilo promjena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab brigade,

Komandant,

BR. 155

OBAVJEŠTENJE NAČELNIKA ŠTABA ČETVRTE KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 29 JANUARA 1943 GOD. KOMANDI PODRUČJA MRKONJIĆ GRADA O POKRETU BRIGADE U PRAVCU KLJUČA I O NAPADU PETE NOU DIVIZIJE NA SELO RAMIĆI¹

KOMANDI PODRUČJA

Mrkonjić²

U Mrkonjiću se nalaze članovi politodjela IV brigade (drug Sava,³ Žika⁴ i ost.). Hitno ih izvestite da krenu za Čađavicu jer naša brigada kreće prema Ključu — u toku 29/I-43.

Položaje oko Mrkonjića preuzima VII brigada,⁵ o čemu će Vas obavestiti štab VII brigade.

Sinoć je V divizija napala Nemce i ustaše sa pet bat.[aljona] u s. Ramići — s ciljem da se banda baci u Vrhopolje. Napad

⁵ Odnosi se na prvi demonstrativni napad na Klašnicu. Vidi dok. br. 130.

⁶ Vjerovatno se odnosi na dok. br. 142.

¹ Original, pisan rukom, cirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 2/4, k. 788.

² Mrkonjić Grad

³ Sava Radojčić-Feđa

⁴ Živko Živković

⁵ Sedma krajiska NOU brigada

nije uspeo iako su neprijatelju naneti veliki gubici — naime neprijatelj nije odbačen u Vrhpolje.

S. F. — S. N.

29/I-
12 čas.

(M. P.)

Nač. štaba
Hotić

BR. 156

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA
OD 30 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O PRODORU NEPRIJATELJA U OSTRO-
ŽAC, OPKOLJAVANJU 737 PUKA 717 DIVIZIJE I OPŠTOJ
MOBILIZACIJI NA SEKTORU GRMEČA I PODGRMEČA¹**

**ŠTAB I BOSANSKOG KORPUSA
30-I-1943. g.
u 11,30 čas**

VRHOVNOM ŠTABU

Po izvještaju druga Hamdije,² neprijatelj³ je prodro preko Cazina — Ostrošcu juče 29 ov.m. Mi smo preduzeli mjere da se osiguramo od pravca Ostrožac — Krupa.

Na sektoru V Divizije nema promjena. Treba dobro porušiti cestu Petrovac — Bravsko.

Na sektoru Grmeč vode se borbe za uništavanje opkoljene kolone.⁴

Naredili smo V Diviziji da izvrši opštu mobilizaciju na prostoru Brezova⁵ — Drvar — Petrovac. Na sektoru Podgrmeča — Sana, mi već izvodimo mobilizaciju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant,
Kosta⁶ s.r.

¹ Mesud Hotić, načelnik štaba Četvrte krajiške NOU brigade

² Kopija, pisana na mašini, čirilicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 34/1, k. 8.

³ Hamdija Omanović, komandant Osme krajiške NOU brigade

⁴ Odnosi se na izviđački bataljon 369 divizije.

⁵ Kod s. Benakovac bio je opkoljen 737 puk 717 divizije od strane jedinica Četvrte NOU divizije. Vidi i dok. br. 143.

⁶ Vjerovatno Brezik, raskršće sjeveroistočno od Ključa.

⁶ Kosta Nađ

Druže Stari,⁷

Iz izveštaja druga Hamdije vidi se da su oni izbili do Une, prema Krupi i Ostrošcu, što je sasvim razumljivo, pošto su se naše snage prebacile na ovu stranu.

Razgovarao sam sa drugom Kostom. On će doći večeras na konju do 16 čas. gde će uzeti sobom druga Đuru.⁸ Pošto nemaju nikakvih prevoznih sredstava, ja sam im obećao auto, da se prebace do nas, pošto se Kosta mora odmah vratiti.

⁹Naredio sam da se odmah ruši cesta Petrovac — Bravsko.

Bombardovanje Petrovca kratko vreme, palo 3—4 bombe i nešto su mitraljirali, a zatim se udaljili.

Terzić¹⁰

BR. 157

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD 30 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA HITNO PREBACIVANJE NA PROSTORIJU MRKONJIĆ GRAD — GLAMOČ RADI OBEZBJEDENJA BOLNICE¹

B. 100².

30.I.43 = 10,30 h

ŠTABOVIMA BRIGADA

V.Š. je jutros radiogramom naredio:

»Krenite najhitnije na prostoriju Prozor, sa 2 brigade, da zajednički sa III Divizijom napadnete neprijatelja. Jedna brigada bez teške komore neka se najhitnije prebaci na pravac Mrkonjić — Glamoč da ga zaštiti, jer su svi naši ranjenici u velikoj opasnosti. Neprijatelj vrši ofanzivu sa svih strana i preti opasnost da nam kod Livna otseku ostupnicu. Delujte brzo uz punu odgovornost. Brigada kod Mrkonjića mora već sutra biti prebaćena.*

⁷ Josip Broz-Tito. — Slijedeći tekst nalazi se u istom dokumentu kao i prethodni, pisan na istoj mašini, cirilicom.

⁸ Đuro Pucar-Stari

⁹ Slijedeći tekst dopisan je plavim mastilom, latinicom.

¹⁰ Velimir Terzić, zamjenik načelnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije

¹ Original, pisan mastilom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 18/1, k. 705.

² Stab Prve proleterske divizije

U vezi sa ovim naređenjem:
n a r e d u j e m o

1) Odmah po prijemu ovog naređenja II Brigada³ će se prikupiti i najkraćim putem najhitnije se prebaciti na prostoriju Mrkonjić — Glamoč, sa zadatkom izloženim u naređenju V.Š. Tešku komoru uputiti odmah pravcem Šiprage — Imljani. — Obavestili smo V.Š. da će ova brigada moći stići na određenu prostoriju tek preksutra.

2) Odmah po prijemu ovog naređenja I Brigada, bez obzira na vreme pokreta određeno u naređenju Op. br. 127,⁴ krenuće ranije određenim pravcем.

(M. P.)

3) Isto tako krenuće odmah i jedinice III⁵ Brigade ranije određenim pravcima.

Svi delovi III Brigade koji se nalaze u s. Klupe najhitnije i bez ikakvog odlaganja krenuće za Maslovare, sa zadatkom zaštite evakuacije bolnice iz tog mesta ka Šipragama, obezbeđujući prvenstveno pravac od Kotor Varoša — obzirom na hitni odlazak jedinica II brigade. Za ovim delovima krenuće i sav ostatak bataljona kome ovi delovi pripadaju. Štabu bataljona izdaće potrebno naređenje neposredno ovaj Štab. — Po pristizanju jedinica I Brigade, ovaj bataljon će odmah krenuti pravcem Šiprage — Imljani, sa zadatkom neposredne zaštite bolnice.

4) Štab I brigade izdaće odgovarajuća naređenja rukovatu Div. ubojne opreme kao i svim delovima koji učestvuju u izvršenju evakuacije.

5) Ovaj Štab nalaziće se na pravcu Grabovica — Šiprage.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komdiv.
Koča⁶

³ Treća sandžačka NOU brigada

⁴ Vidi dok. br. 150.

⁵ Treća krajiška NOU brigada

⁶ Koča Popović

NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE BRIGADE ZA SMJE-
ŠTAJ I OBEZBJEĐENJE BOLNICE IZMEĐU SELA ŠIPRAGE
I RIJEKE UGAR¹

ŠTAB I PROLETERSKE
UDARNE DIVIZIJE
NO VOJSKE JUGOSLAVIJE

ŠTABU I BRIGADE²

- 1) Na putu za Imljane, uverili smo [se] da bi dalje transportovanje teških ranjenika bilo skopčano sa ogromnim teškoćama; pored toga bi njihovo prenošenje toliko usporilo marš naših jedinica da bismo gotovo sigurno zakasnili.
- 2) Zbog toga smo rešili da sve teže ranjenike sa potrebnim sanitetskim osobljem ostavimo na ovoj visoravni između s. Šiprage i r. Ugar.
- 3) Bolnica, međutim, ne može ostati bez zaštite. Stoga smo rešili da uz bolnicu ostane jedan vaš bataljon: predlažemo III. Zadatak tog bataljona je:
 - a) neposredna zaštita bolnice — sa jednom četom;
 - b) sadejstvo sa meštanskim bataljonom³ koji ostaje na ovom terenu;
 - c) održavanje veze sa II Brigadom⁴ — bilo neposredno, bilo preko najbliže krajiške jedinice;
 - d) evakuacija ranjenika u najpovoljnijem pravcu, u slučaju nužde.
- 4) Za komandanta svih partizanskih snaga u Centralnoj Bosni određuje se drug Miladin,⁵ koga odmah uputiti u s. Zlovarići, radi prijema direktiva.
- 5) Štabu bataljona koji ostaje izdati sve potrebne vojničke i političke directive: vršenje partiz. akcija, likvidiranje manjih nepr. uporišta, mobilizacija novih boraca itd. Verovatno je da će sektor dejstva tog bataljona biti uglavnom između r. Vrbane i r. Vrbasa.

¹ Original, pisan rukom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 27/4, k. 705 A. Datum otpremanja naređenja vjerovatno je 30. januar.

² Prve proleterske brigade

³ Odnosi se na Prnjavorški bataljon.

⁴ Trećom sandžačkom NOU brigadom

⁵ Miladin Ivanović

- 6) O svemu ovome obavestićemo drugove iz Povereništva.⁶
7) Izvestićećemo prvim radiogramom i V.S.,⁷ ali ovo spro-
vodite ne čekajući odgovor V.S.

S. F. — S. N.

Komdiv.
Koča⁸

BR. 159

**NAREĐENJE ŠTABA ČETVRTE NOU DIVIZIJE OD 30 JA-
NUARA 1943 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NA-
PAD NA NEPRIJATELJSKU POSADU U BENAKOVCU I
MAJKIĆ JAPRI¹**

ŠTAB
IV N.O. UDARNE DIVIZIJE
Pov. op. br. 6/43
30 januara 1943 god.

ŠTABOVIMA II i VI KNOU BRIGADE,
ČETI PRATEĆIH ORUĐA IV DIVIZIJE i
DIVIZIONU I BOSANSKOG NOU KORPUSA

1) Značenje akcije:

Uništenjem neprijateljske grupe² koja je prodrla na slo-
bobnu teritoriju Grmeča, nanijele bi naše jedinice snažne udar-
ce neprijatelju, u njegovojoj namjeri da raskomada našu slo-
bobnu teritoriju, koja je baza naše vojničke i političke moći,
kao i nada svih neoslobođenih krajeva.

Naše sve jedinice i borci moraju biti svjesni razbojničkih
planova fašističke ofanzive na našu narodno-oslobodilačku voj-
sku i slobodnu teritoriju u momentu kada Crvena armija uni-
štava dnevno na desetke fašističkih divizija, kreće se nezau-
stavlјivo na zapad a savezničke američko-engleske trupe iz
Afrike prema Evropi.

Mi svi moramo dati sve od sebe da razbojničke planove
udruženih faš. dželata i izdajica našeg naroda razbijemo, pre-
uzmimo inicijativu u naše ruke i ovu fašističku skrpanu ofan-

⁶ Odnosi se na Povjereništvo okružnog komiteta KPJ za teren
Četvrtog krajiškog NOP odreda, sa Šefketom Maglajlićem na čelu. Vidi
dok. br. 61.

⁷ Vrhovni štab

⁸ Koča Popović

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-
istoriskog instituta pod reg. br. 3-1/I, k. 407.

² Odnosi se na 737 puk 717 njemačke divizije.

zivu pretvorimo u našu fabriku oružja i konačni obračun sa fašističkim okupatorom i njegovim razbojničkim društvom.

2) Zadaci naših jedinica: uništiti neprijateljsku grupu u Benakovcu. II KNOU brigada imaće sljedeći zadatak:

a) Da sa jednim bataljonom u toku dana blokira neprijatelja od kote 473 (Gušće Brdo) na Bobića Glavici (552) i Komandu područja Benakovac, a u momentu akcije napada sa toga pravca.

b) Da sa jednim bataljom u toku dana blokira a u momentu akcije napada od Komande područja Benakovac preko kote 627 do Dukina Brda (više Podkalinja).

c) Da sa jednim bataljom preko dana blokira a u momentu akcije napada od Dukina Brda (476) preko Podkalinja do kuće Adamovića.

d) Sa jednim bataljonom da napada između kote 413³ (Gušće Brdo) i kote 495⁴ ili 514 — ako je neprijatelj ne drži.

3) VI KNOU brigada imaće sljedeći zadatak:

a) Sa jednim bataljom napadaće od Majkić Japre, odnosno od Adamovića kuće do ceste.

b) Sa jednim bataljom napadaće južno od ceste, preko kote 530 do kote 514 (ili 495). Ovaj bataljon sastaviti od dijelova I Bataljona VI i dijelova III Bataljona I Brigade.

I Divizion I Bosanskog N.O.U. korpusa imaće sljedeći zadatak:

a) Da preko dana uzme elemente i izvrši korekciju za tučenje tvrdih zgrada i kota na kojima se neprijatelj učvrstio i ukopao. U momentu početka akcije otvoće brzu paljbnu na pomenute ciljeve. Stajaće u čvrstoj vezi sa bataljonima II Brigade, koji napadaju sa južne i zapadne strane, i pomoći likvidaciju pojedinih gnijezda jačeg otpora. Brza paljba neka traje pola sata od početka napada.

Prateća četa ove Divizije imaće sljedeći zadatak:

a) Ima iste zadatke kao i Divizion, s tim da preko dana po mogućnosti namjesti i tuče protivkolskim topom avione. Neka se poveže sa Štabom diviziona i štabovima bataljona II Brigade koji napadaju sa južne i zapadne strane.

3) Podaci o neprijatelju:

Neprijateljska grupa sastoji se od oko dvije bojne (800) boraca i skoro isto tolikog broja neboraca. Posjeduje veliku komoru od oko 1000 konja. Sastav neprijatelja: većina su Nijemci i legionari. Ima nešto i domobrana, i civila, ukopao se između Majkić Japre i Benakovca.⁵

³ Vjerovatno k. 473

⁴ Vjerovatno 405

⁵ Vidi prim. 2.

4) Evakuacija ranjenika:

- a) Lakši ranjenici u centralnu bolnicu br. 2.
- b) Teži ranjenici u Korčanici.

c) Divizisko previjalište između Jasenice i Gorinja.

Veze: Štab II brigade povezaće se telefonski sa bataljonom a kurirsku vezu sa Štabom divizije, a Štab VI brigade povezaće Diviziski vod za vezu telefonski sa Štabom divizije Poslati po jednog kurira Štabu divizije do 21 h.

Mjesto Štaba divizije — Hašani (šk.).*

Način borbe: Zadatak koji nam je postavljen traži od naših jedinica najveći napor i zalog da se neprijateljska grupa na Benakovcu uništi.

Naši štabovi založiće se u razradi zadatka, nastojeći da primijenimo sve iskustvo za podvlačenje, juriš, ubacivanje klinova sa ciljem razbijanja na manje dijelove, razbijanje jedinstva njihovog otpora i time stvaranje mogućnosti za brže uništenje, i uništenje po dijelovima. U slučaju da neprijateljska grupa pokuša prodor bilo u kom pravcu sa ciljem da se spoji sa drugim svojim dijelovima, treba to pod svaku cijenu sprječiti i tući neprijatelja u pokretu, i progoniti ga, sa svima raspoloživim jedinicama, ukoliko se ne izda drugo naređenje. Koristiti sve bacače.

Borbeni znaci su: Osvetnik — oslobođilac.

Zvučni znaci: dva kratka i dva kratka zvižduka.

Vrijeme napada: 30 januara 1943 u 22 sata.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Kušić⁷

(M. P.)

Komandant,
Šoša⁸

P.S. Jučer je vraćena neprijateljska kolona i komora koja je kretala u pravcu opkoljene grupe od S. Mosta preko Fajtovaca i jutros je ponovo krenula. Naše snage spriječiće taj prodor, neovisno od snaga koje napadaju opkoljenu grupu.⁹

ŠTAB
I BOSANSKOG N.O.U. KORPUSA
Op. br. 74
1-11-1943 g.
— Položaj —

⁶ Vjerovatno škola

⁷ Narodni heroj Milinko Kušić

⁸ Narodni heroj Josip Mažar-Šoša

⁹ O tome vidi dok. br. 239.

BR. 160

IZVJEŠTAJ ŠTABA SEDME NOU DIVIZIJE OD 30 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O POSJEDANJU POLOŽAJA NA PROSTORIJI SELO ZAVALJE, GORIJEVAC, HRGAR, VELEBIT, GRABEZ¹

STAB VII DIVIZIJE
N. OSLOBODILACKE VOJSKE
HRVATSKE

Br. sl. dne 30/1 1943 u 10-15 časova

VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE i P.O. JUGOSLAVIJE

Noću 28/29 ov. mjeseca izvršili smo prelaz preko rijeke Une skelom kod s. Pokoja. Za vrijeme prelaza naše zaštitnice bile su u stalnom kontaktu sa neprijateljem² koji je nailazio iz Tržaške Raštele prema s. Vrsta.

Neprijatelj ni tokom jučerašnjeg dana nije ušao u Bihać.³ Prema još neprovjerjenim podacima, sinoć kasno došla je neka motorizacija u grad. Ovo ćemo provjeriti tokom današnjeg dana.

Poslije prelaza rijeke naše snage raspoređene su ovako:

V Brigada,⁴ koja je uslijed pritiska neprijatelja bila u zaštitnici za vrijeme prelaza, morala je preći Unu kod s. Pokoj. Noću 29/30 ona je ponovo prešla Unu kod s. Račić i zaposješće položaje kod s. Zavalje i s. Skočaj sa zadatkom: zatvaranje pravca prema D. Lapcu.

VII Brigada⁵ kantonuje sa dva bataljona u s. V. Račići a jednim u s. Gorijevac. Bataljon iz s. Gorijevac ima zadatak da manjim snagama stupi u kontakt sa neprijateljem i prisili ga da se ustavi pred Ripačkim Klancem i time stvori vrijeme i prostor ostalim snagama da se razviju za borbu i napadnu neprijatelja s boka niz rijeku Unu.

VIII Brigada⁶ kantonuje na prostoriji s. Hrgar — s. Velebit.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 33/1, k. 8.

² Odnosi se na jedinice SS divizije »Princ Eugen«.

³ Dijelovi SS divizije »Princ Eugen« ušli su u Bihać predveče 29 januara. Vidi o tome u dok. br. 239.

⁴ Peta kordunaška brigada Osme NOU divizije

⁵ Sedma banjska brigada Sedme NOU divizije

⁶ Osma banjska brigada Sedme NOU divizije

Ona ima zadatok da manjim snagama posjedne kotu 485 istočno od s. Bijelo Brdo a glavninom da napadne neprijateljsku po-bočnicu koja će se vjerovatno kretati pravcem Bijele Vode — Tihotina, da je odbaci nazad u Bijele Vode i presječe otstupnicu neprijateljskoj glavnini kada je napadne VII Brigada.

XVI Brigada⁷ ostavila je jedan bataljon u s. Jezero sa zadatkom sprečavanja popravke mosta kod Ostrošca i kontrole doline Une. Jedan bataljon je u s. Grabež, koji ima zadatok u slučaju nailaska neprijatelja [da] posjedne položaje na Kosi (kota 739, kota 747) i da tu primi borbu. Treći bataljon smješten je u s. Tihotina (s. Volarica je popaljena). On ima zadatok da pri nailasku neprijatelja posjedne položaje na Turskom Kozjanu i odatle napadne u bok neprijatelja koji bi se kretao cestom, koji bi vodio borbu sa snagama na Kosi.

Naša taktika sastojiće se u tome da male snage zadržavaju i iznuravaju neprijatelja što duže a glavnina da čeka razvoj situacije i u pogodnom momentu da se svom žestinom baci na neprijatelja tamo gdje je on najosetljiviji.

Komora VII Brigade sa protivkolskim topom i jednim bacačem odvojila se pri nailasku neprijatelja u Vaganac od svoje brigade i krenula prema Zavalju zajedno sa XV Brigadom.⁸ Dobili smo izvještaj da je produžila put u Lapac. Ukoliko bi postojala veza telefonom, molimo da im prenesete naše naređenje da se preko Kulen Vakufa i Vrtoče vrate u sastav brigade.

Mi smo se jučer vezali telefonom na liniju Bihać — [Bos.] Petrovac ali nikako ne možemo uspostaviti vezu. Čekajući svaki čas tu vezu zakasnili smo sa izvještajem. Uputili smo svoje linijaše da pregledaju liniju prema Petrovcu ali do sada još nema rezultata. Potrebno je iz Petrovca poduzeti mjere da se linija što prije oposobi.

Baš sada primili smo naređenje da uputimo jednu brigadu u pravcu Petrovca. Odmah smo izdali naređenje VIII Brigadi da preduzme pokret u tom pravcu i da se stavi na raspoloženje Vrhovnom štabu. U vezi s time mi mijenjamo svoj raspored utolikو što bataljon iz s. Jezero prebacujemo u s. Hrgar, s tim da bataljoni iz s. Hrgar i Tihotina mogu dejstrovati i na pravcu Bihać — Petrovac i na pravcu Bihać — [Bos.] Krupa.

Za što čvršću vezu sa vama uspostavljamo relejne stanice u s. Lipa, s. Vrtoče — s. Medeno Polje i upućujemo k vama dva naša kurira.

⁷ Sesnaesta banjska brigada Sedme NOU divizije

⁸ Osme NOU divizije

Molimo da nas obavijestite gdje se nalazi Štab Korpusa Hrvatske i Glavni štab.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
D. Kladarin⁹

(M. P.)

Komandant:
P. Jakšić¹⁰

P.S.¹¹ Molimo da nas izvestite o situaciji na ostalim sektorima —

BR. 161

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGE DALMATINSKE BRIGADE OD
30 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE PROLETERSKE
DIVIZIJE O BORBAMA KOD POSUŠJA I RAKITNA I O DO-
LASKU NOVIH NEPRIJATELJSKIH SNAGA U POSUŠJE¹**

ŠTAB II DALMATINSKE BRIGADE
II PROLETERSKE DIVIZIJE

Br. 4/43
30 januara 1943

IV Op. zona²

ŠTABU II PROLETERSKE DIVIZIJE

Dostavlja vam se izvještaj o promjenama i akcijama na našim položajima, kao i podaci koje smo saznali preko Ob. službe o neprijatelju.

1.) Od našeg III bataljona, koji se nalazio na položajima Mesihovina, a sa jednom četom u Studenim Vrelima, dobili smo 28 o.mj. podatke o neprijatelju u Posušju. U ovom izvještaju jejavljeno da se jake neprijateljske snage nalaze na položajima prema selu Vinjani [G. i D.] i na Podima [G. i D.]. Od prije neki dan došlo je u Posušje 17 kamiona vojske, a prije toga u samom Posušju imalo je oko 1000 ustaša i domobrana.

⁹ Duro Kladarin

¹⁰ Pavle Jakšić

¹¹ Slijedeći tekst dopisan je plavim mastilom, latinicom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 3/2, k. 876.

² Kopija ovog izvještaja poslata je vjerovatno Četvrtoj operativnoj zoni Hrvatske.

Talijani se nalaze na Širokom Brijegu i na rudniku boksita (Crne Lokve). U toku istog dana od Imotskog za Posušje vojska je vukla 2 brdska i 1 poljski top. U samom Imotskom nije bilo nekih bitnijih promjena.

2.) U vezi naređenja Vrhovnog štaba, a i zbog koncentracije neprijatelja u Posušju, mi smo 28 o.mj. uveče izvršili napade u pravcu Posušja i na selo Rakitno.³ Jedan naš bataljon imao je zadatak da likvidira neprijateljske postaje (milicije) u selima Zagorje, Vir i Gornje i Donje Vinjane. Ovaj bataljon je u toku noćnog pokreta cestom u pravcu Klenka (k. 988) naišao na zasjedu kod sela Doci, sjeverno od Klenka. Neprijatelj je bio posjeo lijevu i desnu stranu puta i kada je naišao naš bataljon otvorio je vatru na njega. Tom prilikom ranili su nam lakše 3 druga. Poslije toga bataljon se razvio u streljački stroj, izvršio napad na neprijatelja (jačina 1 satnije) i protjerao ga u pravcu Posušja. Istu večer zauzeli su selo Zagorje, selo Vir i Vinjane, odakle su se morali povući zbog mnogo jačih snaga koje su bile ispred Posušja.⁴

Iste večeri 2 druga naša bataljona napali su preko Crvenice selo Rakitno. Prema podacima sa kojima smo raspolagali, u Rakitnom je bio mnogo veći broj milicije nego što je to u stvari bilo. Neprijatelj je od prvog našeg pucnja počeo bježati u pravcu Širokog Brijega i Posušja. Zbog velikog prostranstva sela (dužine skoro 10 km) selo se nije moglo sa ovoliko snaga potpuno blokirati i onemogućiti im otstupanje. Bježali su na sve strane uz brda i niz polje, a zahvaljujući noći u tome su i uspjeli. Ipak je neprijatelj imao vrlo mali broj gubitaka, a zaplijenjeno je i nešto oružja. Sa naše strane nije bilo ni mrtvih ni ranjenih. U žandarmeriskoj kasarni nađeno je nešto robe i hrane. Narod u ovom selu je bio toliko preplašen da su mislili da ćemo ih sve poklati. Kažu da su im ustaše govorili da smo mi sve oko Duvna i Livna poklali. Naši borci u selu su se primjerno držali, vrlo lijepo postupali sa seljacima koji su bili ostali, objašnjavajući im cilj naše borbe. Konfiskaciju smo izvršili samo najokorelijim zlikovcima (tabornicima i logornicima), dok ostalim seljacima nije ništa dirnuto. Po izvršenju akcije jedan bataljon smo odmah povukli u Duvno, radi svake eventualnosti od pravca Kupresa i Prozora preko Ravnog. Jedan bataljon će ostati u Rakitnom 2 dana radi održavanja zbora, kao i radi toga da taj narod uvidi ko su i zašto se bore partizani, a zatim će se povući u Gornji Brišnik. Ovo iz razloga što je pravac Posušje — Tomislavgrad,⁵ bilo cestom bilo preko

³ Opširnije o tome vidi dok. br. 199 i 200.

⁴ Vidi dok. br. 199 i 200.

⁵ Duvno

Buškog Polja, najvjerovalniji za neprijateljski napad, a i zbog toga baš u Posušju ima mnogo neprijateljske snage. Da je bila ovdje čitava brigada, onda bi svakako ostavili u Rakitnom duže vremena jedan bataljon.

Sa ovim akcijama po našem mišljenju malo smo ošamutili neprijatelja, tako da iako je mislio preduzeti ofanzivu prema Duvnu, da je izvjesno-vrijeme odložio.

U toku jučerašnjeg dana a i danas neprijateljski avioni (tromotorci) kruže stalno iznad Rakitnog i bombarduju.⁶

3.) Po naređenju Štaba IV Op. zone naš I bataljon dobio je zadatak da se prebaci sa Vagnja u Potočane.

4.) Obavijestite nas da li se možemo nadati nekoj popuni za naše štabove bataljona, ili čemo mi to sami uraditi sa kadrovima koje imamo. Najpotrebnije bi nam bilo kada bi nam poslali jednog dobrog zamjenika politkoma bataljona. Predlažemo da se za komandanta II bataljona odredi drug Dušan Filipović, dosadašnji zamjenik komandanta istog bataljona. Ostale zamjenike komandanta bataljona, ukoliko ih ne možemo dobiti iz neke druge brigade, odredićemo ih sami. (Nedostaje nam 2 zam. komandanta).

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom.
Marko Jović⁷

Komandant,
Ljubo Vučković

⁶ Vidi dok. br. 199 i 200.

⁷ Ante Jurlin-Marko. Poginuo u Petoj neprijateljskoj ofanzivi, 1943 god., kao komesar brigade.

BR. 162

**NAREĐENJE ŠTABA PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE OD
31 JANUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA SME-
ŠTAJ NA NOVU PROSTORIJU I EVAKUACIJU RATNOG
MATERIJALA¹**

ŠTAB
I PROLETERSKE UDARNE DIVIZIJE
[NO] VOJSKE JUGOSLAVIJE
Op. br. 128
31-I = 12 30

ŠTABOVIMA BRIGADA
REFERENTU SANITETA DIVIZIJE
KOMANDANTU ARTILERIJE
RUKOVAOCU UBOJNE OPREME

U toku dana 31-I:

Jedinice I Brigade postaviće se na prostoru Šiprage i okolina;

Jedinice III Brigade² stići će na prostoriju Očauš (glavninom) — Maslovare;

Diviziska artilerija (brdski top, zaprežni materijal, konji i ostalo) stigla je u Maslovare sa zadatkom osposobljavanja brdskog topa i ostalog za tovarenje;

Diviziska bolnica vrši pokret za selo Imljane;

Rukovalac ubojne opreme i delegat Ekonomskog otseka V.Š. u zajednici sa intendantom Divizije produžavaju sa evakuacijom ubojne opreme i ostalog materijala pravcem Imljani — Vitovlje.

U cilju daljeg pokreta

NAREĐUJEMO:

1) Pošto će jedinice I Brigade današnji marš završiti tek u toku noći, to u toku 1-II neće vršiti veće pokrete.

U toku 2-II do mraka ova brigada ima se postaviti na prostoriju Meline — Dobretići — Bojtočići i okolni zaseoci.

2) III Brigada u toku 1-II izvršiće pokret do sela pored Vrbanje: od Šipraga (uzvodno) do mesta Kruševo Brdo.

U toku 2-II ova brigada do mraka postaviće se na prostoriju Gračani — Šišava — Mudrike — Žilići — Sažići i okolni zaseoci.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 19/1, k. 705.

² Treće krajiške NOU brigade

3) Diviziska bolnica u toku 1-II otpočeće sa pokretom ka selu Vitovlje, gde će se smestiti.

I Brigada uputiće 1-II jedan bataljon pravcem kretanja bolnice, sa zadatkom da ostane kod bolnice kao njena neposredna zaštita.

4) Rukovalac ubojne opreme u sporazumu sa članom Ekonomskega otseka i intendantom Divizije izvršiće u toku 1-II dalju evakuaciju ubojne opreme i drugog materijala za s. Vitovlje. Neispravno i nekorisno oružje uništiti.

5) Komandant Diviziske artilerije,³ sa odeljenjem brdskog topa, sa zapregom i konjima od haubica, do 2-II preći će u s. Vitovlje. U toku 1-II sakriveno će zakopati haubička zrna u šumi oko Imljana.

Štabovi I i III Brigade uputiće u toku 1-II, a najkasnije 2-II do 6 časova izjutra, po tri gvozdena samara u Šiprage i predati ih komandantu artilerije.

6) Vezu sa nama od 1-II izjutra održavati pravcem Imljani — Vitovlje.

2-II, odmah po izbjanju na označenu prostoriju, štabovi brigade poslaće nam u s. Vitovlje izveštaj sa naznačenjem rasporeda jedinica.

7) prilikom pokreta, a naročito po prelasku na levu obalu Ugra, sve jedinice obezbediće se u pravcu neprijateljskih uporišta (Travnik, Turbe, komunikacija Turbe — Jajce, Jajce). Prema neprijatelju izviđati i razviti obaveštajnu službu. Nastojati da se prikupe podaci o neprijatelju na pravcu Travnik — Jajce i Travnik — D. Vakuf, kao i obaveštenje o najpogodnijim mestima prelaza tih komunikacija ka teritoriji južno od linije D. Vakuf — Travnik.

8) Bataljon III Brigade, koji je našim naređenjem od 30 o.m. predviđen za zaštitu bolnice, ostaće u sastavu Brigade. Zaštitu bolnice kao što je gore naređeno — vršiće jedan bataljon I Brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomdiv,
Fića⁴

Naštadiv,
Vasa⁵

Komdiv,
Koča⁶

(M. P.)

³ Milan Antončić-Velebit

⁴ Narodni heroj Filip Kljajić

⁵ Vaso Jovanović

⁶ Koča Popović

BR. 163

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆE NOU DIVIZIJE OD 31 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE O OSLOBOĐENJU GORNJEG VAKUFA I O SITUACIJI NA SEKTORU DIVIZIJE¹

Naša dalmatinska² zauzela G. Vakuf,³ ustaše su intervensale iz Bugojna, vode se borbe, hercegovačka⁴ sa bolnicom maršuje u pravcu nas, nalazi se na onu stranu pruge,⁵ mi ćemo se prebaciti na liniju Prozor — Šćit — Ravno sutra i preko-sutra, izvesnim snagama moramo prihvatići hercegovačku sa bolnicom. O razvoju dalje situacije javićemo.

31-I-43.

Pera⁶

¹ Original, pisan crnom olovkom, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/17, k. 14 A.

² Odnosi se na Prvu dalmatinsku brigadu Treće NOU divizije.

³ Opširnije o oslobođenju Gornjeg Vakufa vidi dok. br. 189 i 204.

⁴ Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije

⁵ Misli se na željezničku prugu između Travnika i Donjeg Vakufa.

⁶ Pero Ćetković, komandant Treće NOU divizije

BR. 164

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE DIVIZIJE OD 31 JANUARA 1943
GOD. ŠTABU PRVOG BOSANSKOG NOU KORPUSA O
BORBAMA SA NEPRIJATELJEM KOD PAUNOVCA¹**

ŠTAB
V N.O. UDARNE DIVIZIJE
I BOS. KORPUSA
Op. br. 51
Dne 31-1-1943 god.
U 11 h

ŠTABU I BOS. KORPUSA

Položaj

Primili smo vaš dopis od 29-I-43.²

Četiri domobraska oficira koje ste nam uputili podijelili smo po brigadama.

Danas je neprijatelj pošao u dva kline i lijevo od ceste prema Paunovcu. Naše su ga jedinice dočekale na bliskom otstojanju i sad se vode borbe.³

Prije tri dana Njemci i ustaše iz Jajca izvršili su opkoljavanje s. Bareva sa ciljem da zarobe vod IV brigade⁴ koji je bio tamo na odvojenom zadatku. Vod je za ovo ranije saznao i izvukao se iz takve situacije.

Drugih promjena nema.
Uz borbeni pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkom,
otsutan

(M. P.)

Komandant.
Rodić⁵

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 18 a/2, k. 407.

² Vidi dok. br. 148.

³ Peta NOU divizija vodila je borbu sa 749 pukom 717 njemačke divizije. Poslije teške borbe neprijatelj je zauzeo čuke iznad Paunovca.

⁴ Četvrte krajiške NOU brigade

⁵ Narodni heroj Slavko Rodić

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA TREĆE KRAJSKE BRIGADE PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE ŠTABU BRIGADE O VOJNIM AKCIJAMA U VREMENU OD 15 DO 31 JANUARA 1943 GODINE¹

ŠTAB
I BATALJONA
III BRIGADA
I PROLETER. DIVIZIJA

ŠTABU III BRIGADE I PROLETERSKE DIVIZIJE

Položaj

Dostavlja se petnaestodnevni izvještaj o vojnim akcijama od 15—31. I. 1943 god.

- 15-I. Jedinice ovog bataljona napadale su grad Teslić sa sjeverne strane, likvidirajući bunkere na Kaćunu i Ruževiću, jednim dijelom svojih snaga rušile su prugu Jelah — Teslić.²
- 16-I. Ponovni napad na Teslić, koji nije uspio.³
- 17-I. Napad na Teslić, koji nije uspio; tom prilikom imali smo sedam ranjenih drugova, od kojih je jedan umro naknadno.
- 18-I. Jedinice ovog bataljona nalazile su se u Barićima i Đulićima; istog dana krenuli smo u selo Vlajići i Gomjenicu.
- 19-I. Jedinice su se nalazile u istim selima.
- 20-I. Napadnuti od neprijatelja u spomenutim selima, vođena je borba, te tom prilikom neprijatelj je imao dosta mrtvih i ranjenih.
- 21-I. Jedinice ovog bataljona nalazile su se u selima Jasenova⁴ i Markočevići, iste noći krenuli za selo Rankovići i Ljeljuh, sa jednim dijelom ostali na istim položajima.
- 22-I. Na položaje gdje su se nalazile naše jedinice neprijatelj je tukao artilerijom, te je tom prilikom bilo trojica mrtvih i jedan drug ranjen.
- 23-I. Jedinice ovog bataljona nalazile su se na starim položajima. Tog dana neprijatelj je napadao na položaj naše I čete, jedinica je prihvatile borbu, neprijatelj je odbijen uz nepoznate gubitke.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 2/12, k. 711 A.

² O napadu na Teslić vidi dok. br. 130. .

³ Vidi dok. br. 130.

⁴ Vjerovatno Jasenice.

- 24-I. Isti položaj. Neprijateljske patrole su se sukobile sa našim patrolama, koje su tom prilikom rastjerane u paničnom bjekstvu.
- 25-I. Neprijatelj je tukao artilerijom naše položaje, te je tom prilikom jedan ranjen i jedan mrtav od naših boraca iz III čete.
- 26-I. Jedinice su se nalazile na starim položajima.
- 27-I. Neprijatelj napao položaj naše Treće čete, te je isti uz gubitke — što mrtvih i ranjenih — povraćen natrag.
- 28-I. Jedinice su se nalazile na istim položajima, neprijatelj je tukao artilerijom naše položaje, tom prilikom ranjena su nam tri borca iz Treće čete i to lakše. Istog dana naša II četa, koja se je nalazila u sastavu IV bataljona, tom prilikom bila je napadnuta od neprijatelja, neprijatelj je odbijen; ukoliko nam je poznato, dvojica mrtvih i više ranjenih.
- 29-I. Na istim položajima. Neprijatelj je tukao artilerijom naše položaje, nije bilo ni mrtvih ni ranjenih.
- 30-I. Jedinice našeg bataljona nalaze se na istim položajima. Navečer pokret za selo Očauš.
- 31-I. Jedinice su se nalazile u selu Očauš na odmaranju, dok je [bataljon] sa jednim dijelom vršio pretres četničkih kuća, te je tom prilikom nađeno dvije puške vojničke, 100 metaka, dvije bombe, te jedna civilna puška.

Napomena:

Dana dvadesetšestog ovog mjeseca desio se je nesretan slučaj u našem rad. vodu. Nehotice je opalila puška jednoj drugarici, te je tom prilikom ranila dvojicu drugova i to Kalemberra Đoku i Atlagića Radu (prvi je nakon kratkog vremena umro).

Za sve vrijeme slobodno, održavani su vojni i politički časovi.

Na položaju,⁵ 1-I-1943 god.

Politkomesar:

Komandant:
M. Atlagić⁶

⁵ Datum je vjerovatno 31 januar 1943 godine.

⁶ Milan Atlagić

BR. 166

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA PRVOG BATALJONA TREĆE KRAJIŠKE BRIGADE PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE NA DAN 31 JANUARA 1943 GODINE¹

BROJNO STANJE

ljudstva I Bataljona III Brigade I Proleterske divizije od
15—31-I-1943.

J E D I N I C A	Na licu		U rashodu		Po spisku	
	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih
Štab bataljona	12	—	—	—	12	—
I četa	58	2	15	1	73	3
II četa	50	2	15	1	65	3
III četa	43	3	10	1	53	4
Prateći vod	28	—	3	1	31	1
Radni vod	32	1	—	—	32	1
S v e g a:	223	8	43	4	266	12
UKUPNO:					278	

Pol. komesar
Josip Gizdić

Komandant
M. Atlagić²

¹ Original, pisan plavim mastilom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/12, k. 711 A.

² Milan Atlagić

BR. 167

STATISTIČKI PREGLED NAORUŽANJA PRVOG BATA-
LJONA TREĆE KRAJIŠKE NOU BRIGADE PRVE PROLE-
TERSKE DIVIZIJE NA DAN 31 JANUARA 1943 GODINE¹

STATISTIČKI
oružja i municije kod Štaba

Jedinica	Pušaka	Puščane municije	Puško- mitralj.		Municije za pušk. mitraljez		Teški mitraljez		Municije za teški mitraljez		Bacača
			Jugosl.	Ital.	Jugosl.	Ital.	Jugosl.	Ital.	Jugosl.	Ital.	
Štab batalj.	8	640									
I četa	36	2.050	5		3220						
II četa	35	2.500	8		2500						
III četa	25	2.500	7	1	3500	400					
Prateći vod	26	2.600					2		3000		1
Radni vod	32	rezerve 17.500 1.500									
Svega	162	29.290	20	1	9220	400	2		3000		1

Pol. komesar
Josip Gizdić

¹ Original, pisan zelenim mastilom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/12, k. 711 A.

P R E G L E D

I bataljona od 15—31 - 1 - 1943 god.

Municije za bacače	Teske	Lake	Revolvera	Municije za revolvere	Prot. kol. top	Municije za prot. kol. top	Bombe	Defanzivne	Ofanzivne	Vojnih pištolja	Municije za voj. pistoje	Strojnica	Municije za strojnice	Raketla	Primedba
16						30	25	3	35	44	80	4	400	20	
rez.	30					10	50	5	50						
						65	40	5	50						
46						105	115	17	215	4	400	20			

Komandant
M. Atlagić²

² Milan Atlagić

BR. 168

**PREGLED NAORUŽANJA ČETVRTOG BATALJONA TREĆE
KRAJIŠKE NOU BRIGADE PRVE PROLETERSKE DIVI-
ZIJE NA DAN 31 JANUARA 1943 GODINE¹**

**B R O J N O
naoružanja jedinica IV bataljona**

Naziv jedinice	Broj i vrsta oružja										Pistojja
	Pušaka		P. mitr.		Teš. mit.		Šarac		T. bacac		
	Jugosl.	Tal.	Jugosl.	Tal.	Švarc	Švarc	Šarac	Šarac	Teski bac.	Strojnica	Bombi
Štab bataljona	7	—	—	—	—	—	—	—	3	4	1
I četa	41	1	5	—	—	—	—	—	—	6	26
II četa	36	—	5	1	—	—	—	—	—	8	22
III četa	41	1	5	—	—	—	1	—	—	6	26
Radni vod	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Prateći vod	26	2	—	—	2	—	1	—	—	6	12
Svega:	183	4	15	1	2	1	1	3	30	93	20

Politkom.
Lj. Ćurguz²

¹ Original, pisan plavim mastilom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/16, k. 711 A.

² Ljubiša Ćurguz

S T A N J E
III brigade na dan 31-1-1943 god.

Broj i vrsta municije										Primedba	
Za puške	Jugosl. Tal.	Za p. mitr.	Tal.	Za teš.	Švarc	Šarac	Za bac.	Za strojnici	Za stroj. Bomba za bac.		
400	—	—	—	—	—	—	—	120	—	50	
3.400	50	2.100	—	—	—	—	—	—	—	70	
3.600	—	2.000	400	—	—	—	—	—	—	40	
3.400	50	2.100	—	—	1.000	—	—	—	—	70	
2.240	100	—	—	—	—	—	—	—	—	5	Rezervne municije 7.300 kom.
1.000	—	—	—	4.100	—	50	—	—	—	—	
14.040	200	6.200	400	4.100	1.000	50	120	—	—	235	

Za komandanta
J. Pužić

Jovan Pužić

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG BATALJONA TREĆE KRA-JIŠKE BRIGADE PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE ŠTABU BRIGADE O AKCIJAMA I VOJNO-POLITIČKOM RADU OD 16 DO 31 JANUARA 1943 GODINE¹

ŠTAB
IV BAT. III BRIG.
I PROLETERSKE DIV.
31-I-43 godine

ŠTABU III BRIGADE I PROLETERSKE DIVIZIJE

Položaj

15-todnevni izveštaj o vojnim akcijama, vojnem i političkom radu.

16-I-43 g. Bataljon se povukao iz akcije koju je vršio na Teslić, pravcem duž desne obale reke Usore, na neprijateljska uporišta koja su se nalazila u tom pravcu i smestio se u selo Vlajići, gde se toga dana odmarao.

17-1-43 g. Bat. je izvršio pokret iz sela Vlajića, u 17 časova izvršio ponovo napad na Teslić,² i sa istim pravcem. Posle neuspele akcije bat. se povukao na prostoriju Bardarci,³ Gomjenica. U ovoj akciji imali smo jednog druga ranjenog, dok su neprijateljski gubici nepoznati.

18-I-43 g. U 18 časova bat. se prebacio na prostoriju Podovi, Pranjići — Studenci, sa zadatkom: držanje čuprije na reci Usori, kao i kontrolisanje pruge i ceste Teslić — Slatina (Komušina).

19-1-43 g. Bat. je držao iste položaje sa istim zadatkom.

20-1-43 g. Bat. je izvršio pokret iz sela Podova u 17 čas. i smestio se na prostoriju selo Dolici, Vujanovići, sa zadatkom izviđanja neprijateljskih uporišta prema Tesliću, kao i obezbeđenja sa pravca Teslić, Komušina.

21-I-43 g. Bat. je držao iste položaje, sa istim zadatkom.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/16, k. 711 a.

² Opširnije o napadu na Teslić vidi dok. br. 82, 92 i 130.

³ Vjerovatno Brdaci.

- 22-I-43 g. Bat. je krenuo u 4 čas. i prebacio se na prostoriju selo Jasenovo,⁴ ostavljajući jedan deo snaga u zaseoku Breza, sa zadatkom postavljanja zasede prema neprijatelju sa pravca Komušina i levo sa pravca Teslić.
- 23-I-43 g. Neprijatelj je napao naše položaje u 11,30 čas. i posle četvoročasovne borbe naše su snage izvršile juriš na neprijatelja u selu Dolićima, i nateralna neprijatelja u panično bekstvo. U ovoj akciji ubijeno je i ranjeno preko 100 neprijateljskih vojnika, među njima 4 nemačka oficira, zaplenjeno je: jedan teški bacač, 36 mina, jedan nemački laki mitraljez »šarac«, 10.000 puš. metaka, jedan nemački pištolj, nekoliko pušaka, 24 konja, 40 kom. čebadi 50 kom. šatorskih krila, i mnogo drugih sitnih stvarčica. Naši gubici: 2 mrtva i 7 ranjenih.⁵
- 24-I-43 g. Neprijatelj je napao sa istim pravcem naše položaje u 12 čas. Posle kraće borbe neprijatelj je odbijen uz nepoznate gubitke, na našoj strani nije bilo gubitaka.
- 25-I-43 g. Bat. je držao iste položaje, dok je neprijatelj pod zaštitom jake artiljeriske i bacačke vatre i po treći put pokušao da sa manjim delovima krene prema našim položajima gde su ga dočekale naše zasede i sa bliskog otstojanja otvorile vatru na njega. Neprijatelj je pobegao u paničnom bekstvu, njegovi gubici: 2 mrtva i više ranjenih fašista. Sa naše strane nije bilo gubitaka.
- 26-I-43 g. Bat. je izvršio pokret u 18 časova iz s. Jasenova i prebacio se na prostoriju Markočevići — Buletići sa zadatkom: izviđanje neprijatelja sa pravca Teslić, Komušina, Pl. Borja, kao i postavljanje zaseda u tom pravcu.
- 27-I-43 g. Bat. je držao iste položaje sa istim zadatkom.
- 28-I-43 g. Neprijatelj je napao naše položaje sa pravca Vlajići — Gusti Teslić. Borba je otpočela u 12 časova. Posle petočasovne borbe neprijatelj je odbijen i bačen je na polazne položaje. Neprijateljski gubici: 15 mrtvih i ranjenih vojnika, naši gubici: 2 ranjena druga.
- 29-I-43 g. Bat. je držao iste položaje sa istim zadatkom.
- 30-I-43 g. Bat. je držao iste položaje sa istim zadatkom.

⁴ Na karti Jasenice.

⁵ O ovoj borbi vidi i dok. br. 122, 128 i 130.

31-1-43 g. Bat. je izvršio pokret iz sela Buletića u 24 časa pravcem preko šume Borja⁶ i stigao u selo Dukarići — Bogdanići i Babici u 10 č.

Vojni rad

Na dan 25-I održan je sastanak sa komandama četa, sa kojima se radilo o nedostacima u akcijama, i tome slično. Na dan 31 o.m. održana je konferencija sa komandama četa, gde su prenesene direktive u vezi sa pokretom i drugim nedostacima.

I četa održala je u toku 15 dana dva sastanka komande čete, tri sastanka sa vodnicima i desetarima, na kojima su ukazivali na dužnost desetara i vodnika, o disciplini i drugim nedostacima. Održana su tri časa sa četom gde su se većinom vojnici upoznavali sa svim vrstama oružja i bombi, i u isto vreme osposobljena su dva vojnika za rad sa p. mitraljezom.

II četa održala je sa vodnicima i desetarima dva sastanka na kojima se je govorilo o dužnostima vodnika i desetara, kao i o pitanju dužnosti dežurnog u četi kao i k-dira straže; tri vojna časa sa celom četom na kojima se govorilo o naoružanju i rukovanju sa raznim vrstama oružja. Osposobljen je jedan drug u rukovanju sa p. mitraljezom. III četa, komanda čete, održala je dva sastanka, sa vodnicima i desetarima je rađeno o čuvanju autoriteta kod vojnika, ratna služba i razno. Održan je jedan sastanak sa celom četom gde je ukazivano o samodisciplini i dužnosti patrole prethodnice.

Prateći vod. Održan je jedan čas sa celim vodom na kome je opisivan t. mitraljez, t. bacač i municija.

Politički rad

Politički rad u bataljonu se razvija sve bolje i bolje. Po svim četama postavljeni su politički komesarji, a takođe i politički delegati vodova. Ipak slab politički nivo istih ne dozvoljava da se rad razvije onakvim tempom i onakvog karaktera kakav bi trebalo da bude. Stoga se nastoji u zadnje vreme da se teoretskim časovima sa političkim radnicima isti što pre osposobe za što uspešniji rad.

Po jedinicama je održano 12 političkih časova. Drugovi dobro prate političke časove, ali slabo učestvuju u diskusiji.

U cilju što uspešnijeg rada održana su dva teoretska i jedan radni sastanak sa politkomesarima i politdelegatima.

Po jedinicama je održano sedam radnih konferencija na kojima su raspravljana razna pitanja koja su se stavila na

⁶ Odnosi se na Borja Planinu.

dnevni red, većinom nepravilni stavovi pojedinaca prema narodu ili neispravan postupak na dužnosti. Odlučeno je da se u buduće stvari postavljaju kao problemi, tako da se povodom jednog slučaja navede više sličnih, kako bi ga što bolje ocertali, a i da bi više drugova uzelo učešće u diskusiji.

Materijala za rad ima u dovoljnoj meri, ali se još ne iskorističava dovoljno i pravilno.

Kulturni rad se razvija u priličnom tempu, ali bi mogao još bolje. Donekle smo već uspeli da omasovimo list. Popularišemo knjižnicu. To ide malo teže. Ljudi još nisu navikli da u dovoljnoj meri iskorističavaju vreme pod ovim uslovima. Na čitanju je preko dvadeset knjiga.

Nepismeni se obučavaju. Hor nije imao mnogo uslova za rad.

Odnos vojske prema narodu je vrlo dobar. Radi toga uspevamo da raskrinkavamo četničke bande i da pridobijamo narod uz sebe.

Održano je šest konferencija sa narodom. Većinom su teme bile u vezi sa našom borbom.

Moral vojske je dobar, ali disciplina nije najbolja. Slabo ekonomsko stanje i zdravstveni uslovi to još više pospešuju. Zadnje akcije nisu dozvolile odmor, a slabo odelo, nedostatak obuće i odeće još više su stvarali kod ljudi humor i iscrpljenost, takođe i oboljenja. Pošto je narod bio iscrpljen našim stalnim boravkom na ovom terenu, ishrana je bila vrlo slaba.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
N. Jončić⁷

Za komandanta
J. Puzić⁸

⁷ Nikola Jončić

⁸ Jovo Puzić. Poginuo oktobra 1943 god. kod Rostova kao komandanat Trećeg bataljona Treće krajiške brigade.

II

USTAŠKO - DOMOBRANSKA DOKUMENTA

BR. 170

**IZVJEŠTAJ DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 1 JANA
NUARA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU TESLIĆA OD STRANE
JEDINICA NOV¹**

1/2

29

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:		KOME SE JAVILO:
II. Dom Zbor Brod Pukovnik Helbich	Sati	9045	
	Dan	I.	
	Mjesec	I.	
Primio: ust. nadporučnik Ivan Jelavić	Godina	1943	Predao:

SADRŽAJ

Zapovjednik četvrte divizije pukovnik Majetić javlja: Teslić je noćas jako napadnut u pet sati, vodile su se ulične borbe u samom mjestu, koje je palo.² O sudbini čitave posade nezna se ništa, pošto nemamo nikakove veze. U Tešanj stigao je zapovjednik bojne Feriz Begović sa sto ljudi. Posada oklopnog vlaka iz Žarkovine (3. km. sjev. od Teslića) javlja da se od jutros nečuju nikakve borbe i da je željeznička pruga prekinuta tako, da se dalje nemože. Molimo odmah da zrakoplovstvo izviđa i bombardira sve što želi iz mjesta izaći.

D.³

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1-30, k. 17.

² Teslić su osloboidle jedinice Prve proleterske i Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 16, 22, 42, 43, 175, 176 i 177.

³ Vjerovatno paraf načelnika operativnog odjeljenja Glavnog stožera domobranstva generala Dragojlova.

BR. 171

IZVJEŠTAJ REDARSTVENOG RAVNATELJSTVA IZ TRAVNIKA OD 1 JANUARA 1943 GOD. O ZAUZEĆU BUSOVAČE OD STRANE JEDINICA NOV¹

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:	KOME SE JAVILO:
Velika Župa — Travnik Redarstv. ravnateljstvo	Sati Dan	23.50 1.
Zamjenik ravnat. Bernardikosti Vladisl.	Mjesec	I.
Primio: dopukovnik Farrant	Godina	1943.
		Predao: dop. Ferrant

SADRŽAJ

Busovača (30 km j. i. Travnika) pala noćas,² sa Sarajevom b.b. veze prekinute, cesta razorana.

Noć dosada mirna, ali očekujemo svaki minut novi napadaj. Poslednji napadaj bio je danas od 2.30 do 10.00, ali su se domobrani jako dobro držali, a neprijatelj imao je velike gubitke.

Prije 3 dana bila je obećana pomoć, koja ali do danas nije stigla, što može imati loše posljedice. Pučanstvo već je sve spremilo za dolazak pomoći.

Pošto se pruga i cesta bliže jedna drugoj, to bi u slučaju prekida pruge bila prekinuta i cesta, šta je važno u pogledu šiljanja pomoći.

P
2/I 943 D³

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1-24, k. 17.

² Busovaču je oslobođila Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije. O borbama oko Busovače vidi dok. br. 44 i 204.

³ Vjerovatno paraf načelnika operativnog odjeljenja Glavnog stožera domobranstva generala Dragojlova.

BR. 172

**IZVJEŠTAJ POSADNOG ZAPOVJEDNIŠTVA U TRAVNIKU
OD 2 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA
TRAVNIK¹**

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:		KOME SE JAVILO:
Posadno zapov. Travnik Bojnik Šel	Sati	0830	
	Dan	2.	
	Mjesec	I.	
Primio: General Dragojlov	Godina	1943	Predao:

SADRŽAJ

Noću 31.XII./1.I. i 2.I. napadaju jačih partizanskih snaga na Travnik odbijeni.² Poslato pojačanje u Travnik 2.I. u jutro stiglo. Napadaju su izvršeni uviek noću od 1 do 7 sati sa juga, sjevera i zapada. Neprijateljske snage ciene se na oko 1500. Naši gubici 1.I.: 1 ranjen, a 2.I. 2 mrtva, 14 teže ranjenih dok broj lakše ranjenih nije poznat. Partizanski gubitci 1.I.: 22 mrtva (većinom kod s. Vidoševići) 3 km z. od Travnika). Gubitci 2.I. još nisu ustanovljeni.

P. 2/I 43 D

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1-29, k. 17.

² Ove demonstrativne napade na Travnik vršio je Drugi bataljon Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 173, 181 i 204.

BR. 173

**IZVJEŠTAJ REDARSTVENE OBLASTI VELIKE ŽUPE
LAŠVA I GLAŽ U TRAVNIKU OD 2 JANUARA 1943 GOD.
O NAPADU JEDINICA NOV NA TRAVNIK¹**

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:	KOME SE JAVILO:
Vel. Župa Lašva i Glaš iz Travnika Redarstvena Oblast.	Sati	04.35
Zamjenik zap. redarstva, Bernadikosti Vladislav	Dan	2.
	Mjesec	I.
Primio: satnik Tomić	Godina	1943
		Predao: satnik Tomić

SADRŽAJ

Travnik jutros u 0330 žestoko napadnut nadmoćnjim snagama.² Ako nam odmah ne stigne pomoć, sati su nam odbrojani. U ž. p.³ Vitez (17. km Istočno od Travnika) ima jedna njemačka bojna i u Lašvi se nalaze dva transporta, koja su pošla u Travnik, i koja su u Lašvu stigla još u 1030 sati i nikako se ne miču dalje. Molim za žurnu intervenciju, da nam ovi dođu u pomoć.

Sadržaj brzjavke javljen III. Domobranskom Sboru Sarajevo u 04,50 sati, koji je izjavio (službujući častnik), da su istu brzjavku preko njemačke linije primili.

U 05,05 sati ponovno nazvan Travnik i zamjenik zapovednika župskog redarstva kaže, da je o situaciji brzglasno

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1-25, k. 17.

² Vidi dok. br. 173, 181 i 204.

³ željezničkoj postaji

izviestio III. D. S., Vitez — njemačku bojnu i Lašvu, ona dva transporta, ali da mu je saobćeno, da u Travnik ne mogu krenuti, dok ne dobiju zapovied. Nazvao je i njemačko zapovjedništvo u Sarajevu, i tamo mu je samo rečeno »Jawoll« ali pomoci još nema. Izvještava, da napad još uviek »bjesni nesmanjenom žestinom«, a njihova jedina dva topa su se onesposobila za upotrebu. Napad je sa svih strana na bunkere, koji se još dobro drže.

2/1 943 D⁴

Sarajevo⁵ III. DSbor pp⁶ Waner javlja, da je napad na Travnik odbijen. Pojačanja u Travnik upućena.

Primio Drag.⁷

Prošle noći: 1200 sa juga, sjevera i zapada⁸
Ove noći: 1600
1/2 2—1/2 8

nočas 2 mrtva 14 teško ranj.[enih]
jučer 22 part. mrtva (Vidoševići 12)
1 ranj..

okl. kola

⁴ Vjerovatno paraf generala Dragojlova, načelnika operativnog odjeljenja Glavnog stožera domobranstva.

⁵ Sljedeći tekst dopisan je mastilom, vjerovatno od strane generala Dragojlova.

⁶ potpukovnik

⁷ Dragojlov

⁸ Vjerovatno se odnosi na pravce napada jedinica NOV na Travnik.

BR. 174

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVI
ZIJE U MOSTARU OD 3 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA
PROTIV JEDINICA NOV KOD POSUŠJA I IMOTSKOG¹**

SIFRA

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »Op.²«
HRVOPO-SUPERSLODA³ — SUŠAK
ZAPOVJEDNIŠTVO III. DOMOBRANSKOG SBORA »Glst.⁴«

Najžurnije.

Zapovjedništvo I. dobrovoljačke pukovnijejavlja:

»Pokušana akcija sa 10 satova od Posušja ka Tomislav Gradu nije uspjela. Partizani su nas odbili i zauzeli crtu u visini Studenih Vrela. Imamo 15—20 mrtvih, a kod partizana 100 mrtvih.⁵

Naše snage raspoređene opet za neposrednu odbranu Posušja i Imotskog, koja su mjesta sada vrlo ugrožena, jer su posade demoralizirane i nesigurne.

Najžurnije potrebe svježe i pouzdane snage sa teškim naoružanjem i topništvom, jer sadanje snage neće odoliti napadu partizana ako ovaj usledi.

Šaljite odmah pukovnika Šimića i udijeljene častnike.«

Dostavljeno Glavnom stožeru domobranstva, Obćem vojničkom povjereniku i zapovjedništvu III. domobranskog sbora.

6. divizija Op. br. 12

Zamjenik zapovjednika
Satnik Džal
Džal

Zapovjednik, pukovnik,
Šarnbek
Šarnbek

**ZAPOVJEDNIĆTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op Broj 12/taj.**

U Mostaru, dne 3/I 1943

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/2, k. 102. Izvještaj je upućen višim komandama radiogramom.

² operativno

³ Hrvatsko vojno povjerenstvo pri italijanskoj Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija-Dalmacija«

⁴ Glavni stožer

⁵ Borbe su vodile jedinice Druge dalmatinske NOU brigade Druge proleterske divizije. O tome vidi dok. br. 161.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUZNIČKE
PUKOVNIJE U TUZLI OD 4 JANUARA 1943 GOD. O ZAU-
ZIMANJU TESLIĆA OD STRANE JEDINICA NOV¹**

ZAPOVJEDNIČTVO

4. ORUZNIČKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 29/taj.

U Tuzli, dne 4 siječnja 1943.

Predmet: Izvješće o padu
Teslića dostavlja.

1. GLAVNOM STOŽERU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(OP. ODJEL).
2. VRHOVNOM ORUZNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU (J.S.) ZAGREB.
3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB.
4. ZAPOVJED. USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE URED I. ZAGREB.
5. ZAPOVJED. USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE URED II. ZAGREB.
6. ZAPOVJEDNIČTVU II. DOMOBRANSKOG SBORA BROD.
7. ZAPOVJEDNIČTVU 3. PJEŠACKE DIVIZIJE TUZLA.
8. ZAPOVJEDNIČTVU 4. PJEŠACKE DIVIZIJE DOBOJ.
9. OPUNOMOČENIKU MIN. UNUTARNJIH POSLOVA SARAJEVO.
10. VELIKOJ ZUPI USORA I SOLI TUZLA.

Zapovjednik oružničkog voda Teslić iz Tešnja sa br. Uredovno od 2. siječnja 1943. dostavlja slijedeće izvješće:

»1. siječnja o.g. u 21 sat otpočeo je sa istočne, sjeverne i zapadne strane jači napad partizana na Teslić. Naše snage prihvatile su borbu koja je trajala do 2. siječnja do 5 sati u jutro. U 5 sati su partizani na juriš zauzeli Teslić.²

U napadu na Teslić partizani su imali oko 2500 osoba. Sa naše strane jačina je bila oko 2000 domobrana, milicionera i oružnika.

Partizani su većinom imali strojopuške i bacače mina. U napadu je bilo dosta i ženskih osoba.

Prilikom pada Teslića razoružana je ciela 4. p.p. Ovom prilikom partizanima je pao u ruke veliki plien i to: 12 teških strojnica, 102 strojopuške, oko 70 strojopuške, 4 haubice,

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/I-1, k. 92.

² U napadu na Teslić učestvovalo su Prva proleterska i Treća krajiska brigada Prve proleterske divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 16, 22, 43, 176 i 177.

4 poljska i 4 gorska topa, 11 pito topova,³ 12 bacača sa 500 naboja, oko 1500 pušaka, 2 vagona puščani naboja, 1 vagon povovskih naboja kao i sva komora sa kolima i oko 15 vagona hrane.

Prilikom borbe žrtava je bilo na našoj i njihovoj strani, ali se još nezna koliko na kojoj strani.

Među vojskom nastala je velika zbrka što je partizanima išlo u prilog. Istočnu stranu i glavni most branili su 22 oružnika, 15 milicionera i 15 domobrana. Ova strana je vrlo dobro branjena, ali su partizani pošto je vojska odbacila oružje došli sa zapadne strane oružnicima za leđa tako, da su i ovi bili primorani na povlačenje.

Čim su partizani ušli u grad zapalili su pilanu od čega je zavladao strah među građanstvom, a po ulazu u grad odmah su munjevitom brzinom zauzeli i sva nadleštva.

Ovom prilikom je nestao oružnički vodnik Josip Duma, Boško Marijanović, oružnici: Ivan Pastuović, Mujo Seđimović, Mile Matijević, pomoćni oružnici: Hasan Mujezinović i Huso Kamišević, te domobran Josip Ožbolt, a oružnik Jakov Šimić prilikom borbe slomio je nogu i pao partizanima u ruke.

Ostali oružnici od njih 12 sa postaje Teslić i Blatnica (u Komušini) povukli su se sa bojnikom g. Rendićem i satnikom g. Ferizbegovićem, sa još 5 častnika i oko 60 domobrana. U istom pravcu povlačenja pred ovima se je povlačio i sam zapovjednik pukovnije g. Binder i logornik iz Teslića Bijuk i ovi su po saznanju zarobljeni po partizanima, koji su se povlačili istočno prema Tešnju.

Partizani se sada nalaze i u šumi »Crnom Vrhu« 3 km. južno od Tešnja. Broj i jačina snage ovdje je još nepoznata.

Od državne imovine od svih zauzeti državnih nadleštava nije ništa spašeno jer je ovo bilo nemoguće.

Predlažem prednje na znanje. Izdao sam zapovjed da zapovjednik krila Tuzla odmah izide na lice mjesta i ustanovi pravo stanje zauzeća postaje Blatnica i Teslić po partizanima, te da podnese izvješće po ovome.

Zapovjednik pukovnik
Emanuel Mašek
Mašek

³ Pješadiski top 37 mm, francuskog porijekla, bio u naoružanju u bivšoj jugoslovenskoj vojsci.

ZAPOVJEDNIČTVO
4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

U TUZLI, die 21. JUNI 194

Mr. Taylor, & son

Predstavljajuće ogranak
Tehničke državnosti

1. GLAVNI STOJALCI NARODNE RADNICE BOSNE I HERZEGOVINE
2. ZEMLJOTROŠIĆI
3. MAMATELJSTVO ZA JAVNI RAD I SUGERENCIJE ZA RAD
4. ZAKONIĆE USTAVNIH I DRUGIH RADNIH I SEĆAČKIH
5. ČAROBNIČKI USTAVI HADžA
6. ZAKONIĆE JAVNIM RADIMA
7. SEĆAČKI BESPOD
8. ZAKONIĆE JAVNIM RADIMA
9. SEĆAČKI BESPOD
10. SEĆAČKI BESPOD
11. SEĆAČKI BESPOD

Izađao sam zapovijed da zapovjednik
čeka Tugl, održao je sredu i ustanovio
četvrti stupanj zahreća

postajao Blatnica i realit po partizanima, te da podnese izjavu da se ovo ne

12. 1. 1943

Kotter

Fotokopija dokumenta br. 175

IZVJEŠTAJ USTAŠKOG DOGLAVNIKA ADEMAGE MEŠIĆA OD 5 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOVNA TESLIĆ¹

Op. 1194/43

I/43.

OPIS BORBE U TESLIĆU.

Napad na Teslić počeo je na 1. siječnja 1943. godine u 8.30 h na večer.

Prva je navala uslijedila na Lug — Bare južno od Teslića, na kojem je položaju bila III Bojna, gdje nije bilo niti jednog pučnja.

Jedan Sat od III. Bojne predao se je odmah a da nije niti jednu pušku opalio.

Time je bio otvoren put za grad Teslić a to je bilo na liniji tesličko groblje, Crkvica — Pilana.

Oko 9.30 na večer izviestio je pukovnika Bindera zapovjednik Bitnice, da su partizani oduzeli dve haubice.

Pukovnik je uputio dvije satnije od II. Bojne kao pomoć, koje su stupile u borbu sa partizanima kod Lipića i Barića i pod gubitcima su uspjeli, da oslobođe dvije zauzete haubice i neprijatelja potisnu.

U međuvremenu odigrao se je napad na bunkere sjeverno od Teslića kao i tučenje njihovih strojnica na glavni most tako, da se nije uobće moglo više saobraćati preko mosta.

Naša je vojska bila sa dvije strojnica i jednim bacačem na mostu i branila prielaz preko mosta, da uđu u grad Teslić, koji su preko toga mosta počeli nadirati. Ovaj je napad trajao do 11 h po pola noći, poslije prekida oko pola sata, partizani su sa još jačom snagom učinili nove napade između brda »Kaćuna« puta Gornjega Teslića — Simića — Luga te Barića potpomognuti sa jakom strojničkom vatrom i izvršili su proboj i zaokružili satnije, koje su se nalazile kod Lipića i Barića a koje su se počele povlačiti u sam grad Teslić. —

Povlačenje je izvršeno pod zaštitom oklopjenog vlaka, ali po ulasku u grad Teslić, vojska se je razbjježala a su neki domobrani i puške pobacali te se posakrivali u kuće a među tim

¹ Kopija, pisana na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/I-4, k. 55.

povlačenjem partizani su zauzeli Pilanu i borba je trajala sa ono vojnika, koji nisu bacili oružje do 1 sat po pola noći.

Poslije ovoga vremena do 3 i po sata u jutro Bojnik Rendić i satnik Ferizbegović pokušali su prikupiti rasute snage da ponovno organizuju najnužniju odbranu u centru grada Teslića kod željezničke stanice u Tesliću sa onim vojnicima, koji su se bili po kućama sakrili i sa onim, koji su bježali sa prvih položaja.

Ova odbrana nije uspjela i to za to, kada su vojnike na jedan položaj postavili i pošli da urede drugi položaj, već bi vojnici sa prvog položaja pobjegli.

Bojnik Rendić i nadsatnik Ferizbegović ostali su samo sa 2 strojnica kod mosta i sa dvadesetak vojnika iz II. Bojne.

Da ne bi pali u ruke partizanima, kad je grad pao u ruke partizana u 4 h po pola noći, povukli su se u pravcu Banje Vrućice prema Tešnju, jer nije bilo moguće, da se ma šta za odbranu Teslića učini, jer su se domobrani predali ili su bili razoružani ili su se razbjegali.

Zapovjednik Pukovnik Binder bio je kod Stožera pukovnije, viđen je od strane bojnika Rendića u 2 sata po pola noći a poslije se nije vido.

Neki bunkeri, koje su milicionari i nakon pada Teslića držali, bili su tako preslabi, da nisu mogli ništa poduzeti. Bojnik Rendić i satnik Ferizbegović nastojali su, da barem do svanača dana održe najnužniji dio grada, ali uslied demoralizacije vojske, to nije bilo moguće.

Tvornička straža, koja je bila organizirana od radnika da brani tvornicu, za vrijeme borbi nije se vidjelo nikoga, prema tome i oni su zatajili.

Od II. Bojne bojnik Rendić je uspio sakupiti 6 časnika i oko 70 domobrana sa dvije strojnica i povukao se preko Banje Vrućice prema Tešnju, gde je ostao a ljudstvo uputio u Doboj.

Partizana je moglo biti oko 1.200 do 1.500, koji niti su imali topova niti bacača, nego kada su osvojili naše topove i bacače, onda su nas tukli sa tim našim topovima i bacačima.

Ovi naši topovi, dok su u našim rukama bili, bili su bez ikakva zaklona, na polju su ležali i nikakva ljudstva oko njih nije bilo. Partizani su bili o svemu obaviešćeni.

Po četnicima je bila naša pukovnija obaviješćena, da se partizani povlače u Šnjegotinu a da oni drže Pribinić i Gornji Teslić, što međutim nije bilo točno.

Svi položaji, koje su milicioneri iz Domdo — Bojne držali, održali su se preko cijele noći i kraj ovih bunkera protivnici —

partizani nisu mogli prodrijeti u grad. Čak je bilo i takvih primjera, da su pojedini bunker, koje su držali milicioneri, da su ih držali do 11 h prije podne na 2 ov.mj. kao na primjer položaj Stražanica i Križ kod Teslića i ako nisu imali nikakvog drugog naoružanja osim običnih pušaka i po koju strojopušku. Ima primjera da je cijeli bunker izginuo u borbi kao bunker »Andrije« na Sterijaci, koji su držali sve do zadnjeg branioca, a kojim je bunkerom zapovjedao Adem Skula, koji je zajedno sa svojim bratom Ibrahimom u ovom rovu poginuo. Oba su iz sela Matuzića kotara tešanjskog. —

Od čitavog broja milicionera u odbrani Teslića od njih 800 stotina na broju, sudjelovalo je u obrani samo 250 dok je drugih 550 milicionera bilo raspoređeno i to: 230 Sat Jelah, koji su držali položaje od Kaloševića prema Bobarama — Blaževcima — Križ — Vrela — Lončari — Miljanovci, dalnjih 160 milicionera služe u tešanjskom Satu u Tešnju, koji drže položaje oko Tešnja i onda 160 milicionera, koji su imali položaje u selu Komušini, Rajševi, Kamenici, Dubravi i Crnoj Rijeci. Ove položaje oko Komušine milicioneri i sada drže i ako je na njih velika navala partizana.

Dužina svih ovih položaja, koji su milicioneri držali iznaša 73 klm.

Od ovih milicionera najviše ih je razoružano oko 200 i to najviše poslije pada u Tesliću. Milicioneri, koji su izbjegli sa bunkera u Tesliću, nisu se dali na Husaru razoružati od Nedе Nedića zapovjednika četničke čete u Vrućici, dočim svi domobrani koji su na ovu stranu izbjegli, dali su se po istom razoružati, odjeću i obuću istom i tako su domobrani IV Pješačke Pukovnije iz Teslića istome dali dosta oružja, odjeće i obuće. I drugi su četnici razoružavali naše domobrane.

Po izjavi častnika, koji su se uspjeli po vrlo teškim okolnostima povući u Tešanj — Teslić nije trebao pasti, jer je imao preko 1.700 domobrana, 4 haubice poljske, 4 gorska topa, 3 protuoklopna topa, 1 pješački top te oko 12 strojnica, 60 strojopušaka, 8 bacača te velik broj strojosamokresa, ali je pao uslijed demoralizacije domobrana IV. Pješ. Pukovnije, koji se jednostavno nisu htjeli boriti.

Prigodom pada Teslića u istom je izgubljeno 4 poljske haubice 4 gorska topa, 10 strojnica, svi bacači i skoro sve strojopuške, oko 2 vagona puščanog streljiva, 1 vagon topovskog i preko 600 mina za bacače. — Pored ovoga oko 150 konja sa svom opremom i zapregom, oko 50 kola, sva odjeća i obuća te najmanje 1.500 pušaka. Od hrane je zarobljeno najmanje 15 vagona i to samo vojničke hrane a sigurno u gotovom novcu

1 do 2,000.000.— Kuna. Od destilacije drva zaplijenjeni su također od 10—15 vagona hrane.

Častnici, koji su se povukli, kada se više nisu mogli boriti u Tesliću, sa prikupljenim milicionerima i domobranima su došli u Tešanj na 2. siječnja 1943. godine u 9 sati i 15 minuta izjutra.

Partizani su tako dobro naoružani, da je skoro svaki treći partizan oborуžan sa strojopuškom ili strojosamokresom i u borbi po izjavama svih lica, koji su se s partizanima borili — da skoro obične puške ne upotrebljavaju u borbi, nego samo automatsko oružje i teško oružje a vojnici su im vrlo mladi od 17 do 25 godina a među njima je 1/5 mlađih djevojaka, koje su vrlo borbene. Opremljeni su vrlo dobro a neobično su disciplinovani i ne smije se njihova snaga pocjenjivati. Njihova promičba tako je jaka i opasna da je teško naše domobrane skloniti na jednu uspješnu borbu protiv njih. Nose razna odijela kao domobranska, ustaška riz. straže i t.d. Kako se govori, partizani su u Tesliću razdijelili narodu hranu, isplatili tvorničke radnike i nikoga nisu maltretirali ili klali.

Dojavna im je služba odlična, jer je potpuno istinjita i neopažena, dočim naša dojavna služba je slaba, nepouzdana, lažljiva i skoro se može pravo reći, da je i neimamo.

Ademaga Mešić v.r.
doglavnik

Tešanj 5. siječnja 1943.

BR. 177

**IZVJEŠTAJ DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 6 JANA
NUARA 1943 GOD. O PRODORU USTAŠKO-DOMOBRAN-
SKIH SNAGA U TESLIĆ¹**

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:		KOME SE JAVILO:
II. Dom zbor čast. namj. Jurišić	Sati	20.20	
	Dan	6.	
	Mjesec	siječanj	
Primio: Bojnik Schuster	Godina	1943.	Predao:

SADRŽAJ

U podhvatu prema Tesliću naše čete su pod jakim odporom 5. ov.mj. izbile na crtu: 1 km izt. od Kaloševića (7 km s.-z. Tešanj) — Putešić (5 km s.-i. Teslić) — Lepo Brdo (4 km s.-i. Teslić) — kota 423 (4 km i. Teslić) — Martinovac (4,5 km i. Teslić). Desna kolona bila je već izbila na kote 401 i 330 (4 km s. Teslić), ali je bila prisiljena da se povuče. Saznaje se naknadno, da je oko 20 sati lijeva kolona ušla u Teslić.²

Naši gubitci: 5 poginulih i 26 ranjenih

Neprijateljski gubitci nepoznati.

U toku 4 o. mj. poduzeto je čišćenje u prostoru zapadno od Priedora, a južno od rieke Sane. Kod Đenića Brda (15 km s.-z. Priedora) razpršeni su dielovi partizana u jačini jednog sata. Gubitci partizana 32 mrtva izbrojano.³

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1-16, k. 17.

² O prodoru njemačkih i ustaško-domobranskih snaga u Teslić vidi dok. br. 25, 26 i 42.

³ Borba je vođena sa jedinicama Pete divizije Prvog bosanskog NOU korpusa.

U toku 4. ov. mj. posada Sanskog Mosta izvršila je napad na postave partizana⁴ izt. od Šehovca (2 km s. Sanskog Mosta). Neprijatelj je odbačen, njegovi postavi razoreni.

Naši gubitci: 2 poginula i 2 ranjena domobrana, 1 njemački vojnik poginuo.

Gubici neprijatelja nepoznati.

7/I 43 Dragojlov

BR. 178

IŽVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PU-KOVNIJE U SARAJEVU OD 6 JANUARA 1943 GOD. O GRU-PISANJU JEDINICA NOV NA SEKTORU ROGATICE I FOJNICE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIŠTVO

5. ORUŽNIČKE PU-KOVNIJE

Taj. J. S. Broj 23

Sarajevo, 6. siječnja 1943.

Predmet: Dnevno izviešće od

5.1.1943. 9 sati do

6.1.1943. 9 sati.

GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČTVA ZA II.
ZAGREB
RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNIH POSLOVA
SARAJEVO

Oružnička postaja Žljebovi, krila Rogatica, od 5.1.1943. brzo-glasno javlja:

Nadirući sa sjevero-zapada, 5.I.1943. primjećene su na području obćine Sokolovići (jugo-istočno od Žljebova) jače partizanske grupe i to u selima: Madžari, Krčevine, Selištu i Klečkovcu. Navodno im je dalnji smjer nadiranja Stari Brod (18 km. sjevero-istočno od Rogatice) u cilju borbe sa četnicima.² Pri-

⁴ Borba je vođena sa Prvom krajiškom brigadom Pete NOU diviziјe. O tome vidi dok. br. 32.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1-1, k. 149.

² Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu koja se u to vrijeme nalazila na ovom terenu radi hvatanja veze sa partiskom organizacijom u Sarajevu i radi razbijanja četnika na Romaniji. O borbama jedinica NOV na Romaniji vidi dok. br. 183 i 196.

mjećena je četnička grupa Alekse Krzmanovića u blizini sela Madžari (5.5 km. jugo-istočno od Žljebova).

Napomena pukovnije:

Partizanske grupe oko Fojnice (Dnevno izviešće od 5.1. 1943.) povukle su se u smjer Šebešića³ (16 km. sjevero-zapadno od Fojnice).

Zamjenik pukovnik
Koloman Bilic
Bilić K

BR. 179

**IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 6 JANUARA 1943 GOD. O SADRŽINI PISMA
SAVE DERIKONJE, KOMANDANTA ČETNIČKOG ODREDA,
UPUĆENOG VASI JEREMIĆU, KOMANDIRU ČETNIČKE
ČETE¹**

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST U SARAJEVU
Taj. Broj: 48/43.

Dnevno izviešće za dan Sarajevo, 6 siečnja 1943.
5. siečnja 1943. god.

- 1) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST —
ZAGREB
- 2) ZAPOVJEDNIČTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE — ZAGREB
- 3) USTAŠKOJ NADZORNOJ SLUŽBI URED I — ZAGREB
- 4) OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNJIH POSLOVA —
SARAJEVO
- 5) VELIKOM ŽUPANU VELIKE ZUPE VRHBOSNA — SARAJEVO
- 6) ZAŠТИTNOM REDARSTVU — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29. prosinca 1942. broj 150.604-I-A.-42. čast mi je podnjeti izviešće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu u Velikoj župi Vrhbosna za dan 5. siečnja 1943. god.

³ Na ovom terenu u to vrijeme je bila Prva dalmatinska NOU brigada. Vidi dok. br. 181.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 26-1-1, k. 154.

Dne 4. siečnja o.g. oružnička postaja preko stalne ophodnje Kobilja Glava primila je pismo vođe četnika Save Derikonje² upućeno Vasi Jeremiću komandiru skakavačke čete kod sela Nahoreva. Jeremić je spomenuto pismo poslao preko seljaka iz Nahoreva oružničkoj ophodnji Kobilja Glava, da se isto dostavi zapovjedniku zračne luke u Rajlovcu pukovniku Rogulji, koji vodi pregovore ispred Njemačke komande sa četnicima u selu Nahorevu u Vučijoj Luci.

Pismo glasi:

»Položaj 2.I.1943. bratu Vasi Jeremiću.

Dobili smo Vaš izvještaj od 2. ov. mj. i sadržinu potpuno razumili. Što se tiče pomoći Hrvatske vojske u ljudstvu nije potrebno. Pomoć u municiji i bombama jesu vrlo potrebne, jer sa vrlo malim brojem muničije raspolažemo.

U toku ovih 6 dana od kako vodimo borbu sa komunistima³ utrošili smo nešto 48.676 metaka puščane muničije i 2427 ručnih bombi i 100 komada mino-bacača. Prema tome, ako želite ti naši prijatelji da nam pomognu neka nam pošalju muničiju i bombe, treba da im objasniš da su komunisti imali namjeru, da napadnu Vareš. Tom prilikom da dignu željezaru u vazduh. Tu njihovu namjeru smo mi točno spricili, proračunajući tu štetu koju su komunisti namjeru da učine bila bi mnogobrojno veća nego oko ove muničije, što smo mi utrošili prema tome Hrvati imaju računa, da nam istu spreme u najkraćem roku. Komunisti se nalaze u okolini Ozrena. Jer smo uspjeli da ih povratimo iz sela Visovice. Jačina oko 2500 ljudi naoružani su vrlo dobro. Raspolažu sa 10 teških i oko 50 lakih mitraljeza i 2 bacača i veći dio pikavaca. Pomoć im ide iz Šehovića oko 1000 ljudi. Ako uspiju da im dođe pomoć u sastav uspjeće da izvrše svoj zadatak na Varešu. Ako mi dobijemo muničiju u stanju smo da ih odbijemo.

Brate Vaso traži muničiju što prije pa pošalji pratnju uz istu.

Komandant četničkog odreda:
Savo P. Derikonja, v.r.

Upravitelj Župske redarstvene oblasti iz Travnika javlja, da su partizani danas u 4 sata u jutro bez borbe zauzeli selo Buliće, udaljeno od Travnika 7 km.⁴

² Poginuo 1947 godine, u borbi protiv organa Narodne vlasti.

³ Na ovom terenu u to vrijeme nalazila se Šesta istočnobosanska NOU brigada. O pokretima i borbama jedinica NOV na ovom terenu vidi dok. br. 183 i 196.

⁴ Na ovom sektoru nalazili su se dijelovi Prve dalmatinske NOU brigade, i oni su, vjerovatno, izvršili ovaj napad.

Kotarski predstojnik iz Vlasenice javlja, da su se dne 4. ov. mj. vodile borbe između partizana i četnika kod sela Bunova⁵ i Karanova polja 10 km. zapadno od Knežine. Partizani su pokušali preći rieku Vijačicu⁶ sa namjerom, da se prebacuju u šumu Šekovići,⁷ ali su ih četnici strojopuščanom vatrom dočekali i rastjerali.⁸

U gradu Sarajevu vlada red i mir.

Za Dom spremni!

Upravitelj
Župske redarstvene oblasti:
(Petković) s.r.

(M. P.)

⁵ Vjerovatno Žunovi.

⁶ Vjerovatno Biostica.

⁷ Odnosi se na pošumljeni predio oko Šekovića.

⁸ Podatak o ovoj borbi nije tačan: jedinice NOV nisu bile rastjerane, nego su jedinice Šeste istočnobosanske brigade imale manji okršaj.

BR. 180

DNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGOG DOMO-
BRANSKOG ZBORA OD 11 JANUARA 1943 GODINE¹

ZAPOVJEDNIČTVO
II. DOMOBRANSKOG ZBORA
Glavno-stožerni odjel
Op. Broj 45/taj.

U Brodu n/S., dne 11. siječnja 1943

Predmet: Dnevno izvješće.

MINDOMU (OPEROD- GLAVNI STOŽER),
OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNJIH
POSLOVA g. ŠANDORU BENAKU SARAJEVO
Sastavak.

I.

A. — KRATKA OCJENA SITUACIJE:

U glavnom bez promjene.

B. — DJELATNOST PODREĐENIH ĆETA I POJEDINOSTI O NEPRI-
JATELJU:

3. pješačka divizija:

11. o.m. ujutro oko 1500 partizana iz Šekovića (14 JZ Capardi) i Vidakovića (9 JZ Capardi) zauzeli Podborogovo — Pantići — Šajkovići³ i Rakino Brdo (6—8 JZ Capardi).⁴ Četnici se pod borbom povukli u Metkovac (2 JZ Capardi).⁴

Preko pouzdanika saznalo se; da se među partizanima u predjelu Šekovića govori, da će u vremenu od 1. do 20. veljače o.g. komunisti po gradovima istočne Bosne dići obči ustanak, a partizani komunisti iz šuma istodobno napasti gradove. Ovo se provjerava.

4. pješačka divizija:

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/1-21, k. 17. Redakcija je izostavila tekst koji se ne odnosi na borbe protiv jedinica NOV u Bosni i Hercegovini.

² Operativno odjeljenje

³ Vjerovatno Sajtovići.

⁴ Pomenuta sela, u kojima su se nalazili četnici, zauzele su jedinice Majevičkog i Sremskog NOP odreda.

Oko Teslića zatišje. Brzoglasna veza i promet sa Teslićem 10. o.m. uzpostavljena. Bojnik Rendić koji je upućen u Teslić da prikupi povjerenstveno zaostalo tvorivo i oružje razbijenih četa u Tesliću prikupio je 7 vagona tvoriva i nalazi se na putu u Osijek.

Banjalučki zdrug:

Naknadno se saznaće da je 8. o.m. oko 1200 napadnuta naša preselica iz Priedora za Sanski Most kod s. Ališića (12 J Priedor) jakom vatrom sa desne obale Sane. Naši gubitci 1 domoran poginuo, a partizanski nepoznati. Preselica stigla u S. Most.

Istoga dana napadnuta i njemačka preselica jakom vatrom sa desne obale Sane kod s. Trkulje (18 JZJ Priedor). 1 njemački vojnik ranjen.⁵

8. o.m. jedna skupina partizana neutvrđene jakosti prodrla u područje južno od Bronzanog Majdana (18 Z Banja Luka)⁶.

Prema neprovjerjenim podatcima dobivenim od četnika dvije partizanske brigade nastupaju iz područja Sitnica ka sjeveru. U toku 9. o.m. njihove izvidnice dostigle crtlu Surjan — Dujakovci (25—28 J Banja Luka).⁷

9. o.m. jakom topničkom vatrom sa lieve obale Sane razpršeni su dijelovi partizana na desnoj obali Sane u području k 336 (18 J Priedor) i 1 neprijateljski povoz u području s. Mistrovići (12 J. Priedor).

Savezno sa jučerašnjim izvještajem o napadu na Omarsku saznaće se da je jakost partizana bila oko 300 ljudi sa 10 strojopušaka, 1 strojnicom, 1 lakiom i 1 teškim bacačem. Borba je trajala oko 4 sata kada su partizani odbijeni i navodno prešli u Kozaru.⁸

Slavonski zdrug:

9. o.m. oko 2000 skupina pobunjenika 25—30 došla u s. Forkuševci (8 SI Đakovo) i odnijela 2 vojničke i 2 lovačke puške i 2 samokresa.

8. o.m. oko 1200 opažena je skupina od oko 200 pobunjenika u blizini s. Predrijeva (7.5 S Čačinci). 9. o.m. oko 0100 izvršila je ova skupina napad na Predrijevo sa svih strana. Napad trajao do 0230 kada se posada ustaša zbog nadmoćnosti povukla. Naši gubitci 3 ustaše zarobljeni, a kod pobunjenika

⁵ Na ovom terenu nalazile su se jedinice Četvrte NOU divizije.

⁶ U to vrijeme na ovom terenu nalazile su se jedinice Prve krajiške brigade Pete NOU divizije.

⁷ Taj teren su čistile od četnika jedinice Pete krajiške NOU divizije.

⁸ Napad na Omarsku izvršile su jedinice Prve krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 51.

oko 11 mrtvih i 7 ranjenih. Pobunjenici se povukli u pravcu Orahovice.

Savezno sa jučerašnjim izvješćem o napadu na Košku (15.5 S Našice) nadopunjuje se: 10. o.m. oko 0030 skupina od 150 pobunjenika izvršila napad na naše straže na željezničkom mostu kraj postaje Koška. Istodobno izvršen napad na željezničku postaju Koška, občinu i oružničku postaju. Razoružano 5 domobrana i 4 oružnika i odnešeno 9 pušaka. Naši gubici 1 domobran ranjen, a 1 seljak od građanske straže poginuo.

Srienski zdrug:

Ništa naročitog.

Vlastite namjene:

Održana i izviđanje.

II.

POKRETANJE I PREMJEŠTAJ VLASTITIH ĆETA:

Nije bilo.

III.

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BORBENE DJELATNOSTI ĆETA:

Nije bilo.

Za točnost:

Zapovjednik
general Iser v.r.

Pročelnik glavnostožernog odjela
glavnostožerni bojnik
(Nekić)
Nekić

Naknadno se saznaje od Slavonskog zdruga:

U podhvatu radi izvlačenja posade iz Voćina 11. o.m. u 1400 stanje je bilo slijedeće: desna kolona od Đulaveca izbila na M. Breznicu 295 (3 JI Đulavec) gdje je obkolila jednu skupinu partizana. Srednja kolona odbačena od Huma na Levinovac od nadmoćnog protivnika (5 SI Đulavec). Lieva kolona izbila na Vereričinu (5 S Voćin). Kolona od Podr. Slatine izbila na Slanu Vodu (8 SI Voćin) gdje je prihvatila 170 ljudi Voćinske posade. Od ovih se je saznalo da je u toku devetodnevnih borbi kod Voćina naša posada imala 25 mrtvih i 51 ranjenog. Jedan dio posade Voćina pokušao je probiti se ka Pivnici. Dalji podatci se prikupljaju.

Pročelnik glavnostožernog odjela
glavnostožerni bojnik
(Nekić)
Nekić

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PU-KOVNIJE OD 13 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-TIV JEDINICA NOV U CENTRALNOJ I ISTOČNOJ BOSNI¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
5 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
V. Taj. J. S. Broj 64
Sarajevo: 13. siječnja 1943.

Predmet: Izvještaj o partizanima.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA, GLAVNOM
RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST,
ODSJEK X

Zagreb

Savezno okružnici M.U.P. Ravnateljstvo za javni red i sigurnost odsjek X V.T. Br. 11/42. od 14.XII.1942. predlažem sljedeći izvještaj o partizanima:

28. i 29.12.1942. jake partizanske grupe napadaju Kupres; ruše brzoglas Kupres — Bugojno. Naša se posada žilavo bori. 2 ustaška sata 5. zdruga iz Bugojna napadaju partizanima u leđa, kod Kupreška Vrata. Partizani su ispalili na Kupres cca 200 naboja iz bacača i 2 topa. Sa jednim oklopnim samovozom uleteli u Kupres. Naše snage zapljenile su samovoz sa 11 sanduka strieljiva, jednu tešku, 2 lake strojnica i veći broj pušaka. Budući da su partizani odbijeni razbjegali su se po šumama. Gubitci partizana, 64 mrtva među njima 5 žena, veći broj ranjenih. Naši gubitci, 13 ustaša mrtva i 2 milicionera mrtva.²

Koncem prosinca 1942. nadiranje partizana sa sjevero-istoka (područje planine Majevice) na jugo-zapad i jugo-istok na područje Ozren — Romanija, kao i sa Šejkovića (15 km. sjevero-zapadno od Vlasenice) isto područje.³

28.12.1942. u 22 sata grupa od cca 100—150 partizana⁴ zauzela je oružničku postaju Grbići — Kalimanići (13 km.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1-1, k. 149.

² Napad na Kupres vršile su Druga proleterska i Druga dalmatinska brigada Druge proleterske divizije. Opširnije vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 221.

³ Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu koja je u to vrijeme bila na ovom terenu. Vidi dok. br. 183 i 196.

⁴ Isto

sjeverno od Rogatice). Partizanima se pridružili zapovjednik postaje i 1 domobran.

29./30.12.1942. grupa od cca 500 partizana obkolila je selo Nišići (21 km. sjevero-istočno od Semizovca). Četnički bataljon Vase Sande iz Nišića, vodi borbu sa partizanima. Partizani su uhitili 2 četnička kurira. Jedna grupa partizana nadire preko sela Kostreša (7 km. sjeverno od Mokrog) prema Ozrenu. Druga grupa od Žeravica zauzela je sela Žunovi i Medojevići (30 km. sjevero-istočno od Semizovca). U selu Cvrčićima i kod Medojevića vode se borbe između četnika i partizana. Četnicima nestalo strieljiva. Treća grupa nadire prema Dragoradima i Sudićima (24 km. sjevero-istočno od Semizovca) u smjeru Rakove Noge i Ozrena. Svaka grupa cca 800—1000 partizana jaka.⁵

1.1.1943. partizani cca 1000⁶ su sa Crnog Vrha kota 1024 potisnuli četnike, sa namjerom nadiranja prema Semizovcu — Reljevu. 2. 1. 1943. borbena grupa Wüst⁷ potisnula je partizane prema sjeveru. Očita je namjera partizanskih skupina na području Romanija — Ozren, da pređu rijeku Bosnu i da se udruže sa partizanima na zapadu sa područja Travnik — Jajce.

Na zapadu: Prikupljanje jačih partizanskih grupa oko Travnika, sa manjom grupom oko Busovače (22 km. jugo-istočno od Travnika); koja 1.1.1943. u toku noći napada Busovaču, da u jutarnjim satovima bude izbačena.⁸

1., 2. i 3.1.1943. noću iaće partizanske grupe napadaju Travnik, borba traje tokom cijele noći. Partizani su odbijeni u jutarnjim satima. Prekinuli su brzoglasnu liniju i razorili prugu Travnik — Turbe. Gubitci partizana 7 mrtvih, više ranjenih; naši 3 mrtva, 14 ranjenih.⁹

4.1.1943. primjećene su partizanske grupe kod Starog Sela i Prokosa (4.5 km. zapadno od Fojnice).¹⁰

Kao važnije iznosim slijedeće dogodjaje:

15.12.1942. u 3 sata cca 500—600 partizana (crnogorska brigada) obkolila je i upala u selo Željezno Polje (8 km. jugo-zapadno od Žepča). Razoružali seosku miliciju, koja nije dala nikakav otpor. Partizani su zapljenili 33 komada pušaka i po 50 naboja na pušku.¹¹

⁵ Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu koja je u to vrijeme bila na ovom terenu.

⁶ Isto

⁷ Borbenu grupu Vist (Wüst) sačinjavao je ojačani 750 njemački pješadijski puk 718 divizije.

⁸ U to vrijeme na ovom sektoru su se nalazile Prva dalmatinska i Deseta hercegovačka NOU brigada Treće divizije. Vidi dok. br. 44.

⁹ Demonstrativni napad na Travnik vršio je Drugi bataljon Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 173, 181 i 204.

¹⁰ Na tom se sektoru tada nalazila Prva dalmatinska NOU brigada, pa je ona, vjerovatno, upućivala izvidačke djelove prema Fojnici.

¹¹ Akciju je izvršila Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije.

Isti dan u 23 sata grupa od cca 150 partizana napala je selo Papratnicu (5 km. zapadno od Žepča) i uporišta. Dočekani vatrom oružnika i milicionera partizani su odbačeni Željeznom Polju. Puškaranje je trajalo 2 sata. Gubitci partizana, 2 poginula, više ranjenih. Plije jedna puška i 70 naboja. Nismo imali gubitaka.¹²

15.12.1942. partizani su u selu Vlajsoviće zarobili 4 ustaša, dva 1. zdruga, a dva iz Bugojna koji su bili na dopustu, opljačkali ih i odveli sobom. Iste noći partizani su napali domobransku stražu kod Turbeta. Napad su ponovili 16.12.1942. u 3 sata odbijeni su.¹³

15.12.1942. u borbi sa partizanima prigodom napada istih na Nemilu, dali su jak otpor oružnici postaje Nemila i oružnički krstareći odjel Zenica. Partizana cca 500. Ranjen je oružnik Franjo Gašić, zarobljen oružnik Mirko Rajić navodno ranjen, i pomoćni oružnik Hasib Sačić, nestao: oružnik Franjo Gavran. Svi krila Travnik. Gubitci partizana: 3 poginula, 10 ranjeno.¹⁴

15.12.1942. od 20—21.30 sati grupe partizana cca 300—400 svaka, prigodom napada na Gučju Goru¹⁵ i oružničku postaju, te napada na oružničku ispostavu Mehurići (sjeverno od Gučje Gore), zapalili su u Gočoj Gori vojarnu oružničke postaje i pučku školu. Opljačkali franjevački samostan, zarobili gvardijana Fra. Ivu Matkovića i Fra. Franu Strukara a iz sela Brajkovića Fra. Zorka Čolića. Zaplijenili 15 konja natovarili hranu i stvari i otjerali u selo Dub (4.5 km. sjeverno od Gučje Gore).

U Mehurićima partizani su zapalili pučku školu, u kojoj je bila nastanjena ispostava.

Nakon ogorčene borbe zarobili su sve oružnike ispostave i to: narednika Mirka Arapovića, oružnika Ante Marušića i Petra Bobana, pomoćnog oružnika Muju Salihovića, pričuvne domobrane Ivu Kosovića, Peru Obradovića i Ivu Matkovića i odveli ih u Gluhu Bukovicu (3 km. zapadno od Gučje Gore). Oružnik Radnić Grgo poginuo je.

16.12.1942. partizani su pred Vrandukom razorili 100 m. željezničke pruge, povukli se u Nemilu, natjerali narod da pljačka skladište državne šumarije. Opljačkano je 3.000 kg.

¹² Napad je vršila jedna četa Pete crnogorske NOU brigade. Opširnije o tome vidi knj. 8, dok. br. 190 i 196.

¹³ Na Turbe je vršila demonstrativan napad jedna četa Desete hercegovačke NOU brigade, a zatim se povukla u selo Korićane. O borbama za Turbe vidi i dokumenta br.: 196 i tom IV, knj. 8, dok. br. 221.

¹⁴ Napad na Nemilu izvršio je Peti bataljon Pete crnogorske brigade i jedan bataljon Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 192, 197 i 211.

¹⁵ Oslobođenje Gučje Gore izvršila je Deseta hercegovačka NOU brigada. Vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 191 i 210.

kukuruza, 2.000 kg. zobi, i oko 140 kg. masti i ulja, zatim zapalili zgradu državne šumarije i hrvatsku čitaonicu; pa razorili 100 m. željezničke pruge u smjeru Begov Hana.¹⁶

16.12.1942., 3 naoružana razbojnika opljačkali su kuću rudarskog radnika Pave Pavlića (3 km. sjevero-zapadno od Vareš Majdana) oštetivši ga za 60.000 Kuna.

Noću 17/18.12.1942. navodno su se prebacili iz Srbije na našu stranu, 2 km. sjevero-zapadno od Drinjače, 26 bivših časnika i 150 partizana.¹⁷ Namjera i pravac kretanja istih nepoznat. Provjerava se.

18.12.1942. partizani su osudili na smrt: zapovjednika ispostave Mehurići narednika Arapovića, oružnike Marušića. Bobana i pričuvnog domobrana Obradovića, a ostale su pustili. Osuđeni na smrt navodno su već streljani.

22.12.1942. u 21 sat, grupa od 30 partizana napala je uporište Radanj (3 km. sjevero-istočno od Nove Kasabe), posadu od 7 legionara potisnuli i uporište zauzeli. Ustaše 4. sata XXVIII. bojne uz pomoć bacača istjerali su partizane i uporište vratili. Nismo imali gubitaka. Gubitci partizana nepoznati.¹⁸

24.12.1942. u 18.15 sati grupa od 100 partizana izvršila je vatreni prepad na Ramu.¹⁹ Oružnici sa talijanskom posadom vatrom odgovorili. Puškaranje je trajalo do 21.15 sati. Upućene talijanske snage iz Jablanice i Konjica, te okloplji vlak rasprštile su partizane, koji su se povukli preko planine Majan i Rajan Klek za Studenčicu (23 km. sjevero-zapadno od Konjica). Gubitaka nije bilo.

24.12.1942. u 21.30 sati, grupa od 30 partizana²⁰ napala je uporište Glušac (2 km. istočno od Nove Kasabe), stražnika legionara razoružali, upali u bunkere i posadu potisnuli. Jedan naš odjel uspio je isti dan u 23 sata protunapadom partizane potisnuti i uporište zauzeti.

26.12.1942. u 24 sata cca 400 partizana napalo je Turbe (7 km. sjevero-zapadno od Travnika). Partizani su zapalili oružničku postaju, željezničku stanicu, dvie pučke škole, ustaški tabor, pilanu firme Ugar, vijadukt i skladište hrane. Razorili željezničku prugu više metara. Domobrana bojna povukla se

¹⁶ Akciju je izveo jedan bataljon Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

¹⁷ U ovo vrijeme nikakvi partizani nisu se prebacivali iz Srbije. Vjerovatno se odnosi na četnike.

¹⁸ Napad su izvršili dijelovi Birčanskog NOP odreda.

¹⁹ Napad su vjerovatno izvršili dijelovi Prozorskog bataljona Trećeg krajiškog NOP odreda.

²⁰ Dijelovi Birčanskog NOP odreda

je. Oružnici su se borili, nezna se za njihovu sudbinu. Partizani su se povukli na sjever i jugo-zapad.²¹

27.12.1942. kod sela Kusače (8 km. jugo-zapadno od Žlebova) grupa od 25 partizana napala je oružničku obhodnju 4 oružničke postaje Žlebovi. Nakon kraće borbe 2 oružnika zabiljena razoružana i puštena. 2 oružnika povukli se na postaju.

28.12.1942. u 22 sata grupa od cca 100 partizana zauzela je oružničku postaju Grbići — Kalimanići (13 km. sjeverno od Rogatice).²² 6 oružnika razoružali i pustili. Zapovjednik postaje i 1 domobran pridružili se partizanima.

29.12.1942. u 10 sati, partizani su napali na vlak kod stанице Žeravice (18 km. sjevero-zapadno od Han Pijeska — pruga Han Pijesak — Olovko. Putnici se razbjegali. Gubitci nepoznati. Brzoglasna linija prekinuta. Iz Han Pijeska upućena pomoć.²³ 29.12.1942. u 15 sati grupa od cca 450—500 partizana,²⁴ među kojima dosta žena prošla je kroz selo Kruševce (3 km. sjevero-zapadno od Knežine). Rasplivali su za četničkog vodu Savu Derikonju. Dobro su naoružani, imadu i teške strojnice. Vodili su 4 svezana četnika, od kojih su jednog strijeljali. Partizani su nadirali u dvije grupe iz Šejkovića (15 km. sjevero-zapadno od Vlasenice).

Istog dana u 16.45 sati vođena je borba kod sela Šareno Polje — Žunovi — Medojevići (10 km. zapadno od Knežine) između partizana i četnika.²⁵

30.12.1942. od 6 do 12 sati borba je nastavljena između partizana i četničke grupe Save Derikonje, koji je prikupio jače četničke grupe.

29./30.12.1942. grupa od cca 500 partizana obkolila je selo Nišići (21 km. sjevero-istočno od Semizovca). Četnički bataljon Vase Sande iz Nišića, vodi borbu sa partizanima. Partizani su uhitili 2 četnička kurira. Jedna grupa partizana nadire preko sela Kostreša (7 km. sjeverno od Mokrog) prema Ozrenu. Druga grupa od Žeravica zauzela je sela Žunovi i Medojevići (30 km. sjevero-istočno od Semizovca). U selu Čurčićima i kod Medojevića vode se borbe između četnika i partizana. Četnicima nestalo strijeljivo. Treća grupa nadire prema Dragoradima i Sudićima (24 km. sjevero-istočno od Semizovca) u smjeru Rakove Noge i Ozrena. Svaka grupa cca 800—1000 partizana jaka.²⁶

²¹ Oslobođenje Turbeta izvršile su Peta crnogorska i Deseta hercegovačka NOU brigada. Vidi knj. 8, dok. br. 221.

²² Napad su izvršile jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade.

²³ Isto

²⁴ Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu.

²⁵ Borbu su vodile jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade. Četnici su protjerani.

²⁶ Isto

30.12.1942. u 20.30 sati grupa od 50—60 partizana izvršila je vatreni prepad na Bugojno.²⁷ Puškaranje je trajalo do 22.30 sati. Odbijeni su po našim snagama. Gubitaka nije bilo.

Istog dana u 21.30 sati grupa od 50 partizana²⁸ napala je u selu Kopčiću (6 km. sjevero-zapadno od Bugojna) domobransku stražu od 30 momaka, koja čuva most na rijeci Vrbasu. Borba je trajala 1 sat. U pomoć oklopnog vlaka iz Donjeg Vakufa partizani su rastjerani. Gubitci, jedan partizan poginuo, jedan ranjen, jedan konj ubijen. Naši gubitci, jedan domobran poginuo.

1.1.1943. u 2.15 sati jače partizanske grupe napale su naše položaje oko Travnika, sa južne, zapadne i sjevero-zapadne strane. Puškaranje je trajalo do 7 sati. Partizani su odbijeni. Kod povlačenja naše ih topničtvo tuče. Gubitci nepoznati.²⁹

1.1.1943. grupa od 20 partizana zatvorili su cestu Busovača — Kiseljak, postavivši na istu 4 balvana (3.5 km. jugoistočno od Busovače). U toku noći partizani su napali Busovaču, ali su u jutarnjim satovima izbačeni. Brzoglasni spoj sa Busovačom prekinut.³⁰

2.1.1943. u 3.15 sati jače partizanske grupe³¹ ponovo su napale Travnik. Borba je trajala do 7 sati. Napad odbijen. Gubitci naši, 3 mrtva, 14 ranjeni. Gubitci partizana nepoznati.

3.1.1943. u 0.20 sati jače partizanske grupe napale su Travnik. Borba je trajala do 6.30 sati. Gubitci nepoznati. Partizani su prekinuli brzoglasne linije i razorili željezničku prugu Travnik — Turbe.

5.1.1943. nadirajući sa sjevero-zapada primjećene su na području obćine Sokolovići (jugo-istočno od Žljebova) jače partizanske grupe³² i to u selima: Madžari, Krčevine, Selištu i Klečkovcu. Navodno im je dalnji smjer nadiranja Stari Brod (18 km. sjevero-istočno od Rogatice) u cilju borbe sa četnicima. Primjećena je četnička grupa Alekse Krzmanovića u blizini sela Madžari (5.5 km. jugo-istočno od Žljebova).

6.1.1943. u 1 sat grupa od cca 350 partizana³³ napala je oružničku postaju Rastovo u selu Stojkovići i selo Rankovići (4.5 do 6 km. jugo-istočno od Travnika). Oružničku nastanbu (seljačka kuća) i občinu Stojkovići zapalili. U selima pljačkali

²⁷ Prepad su, vjerovatno, izvele jedinice Pete crnogorske brigade Treće NOU divizije, jer su se one tada nalazile sjeveroistočno od Bugojna.

²⁸ Vjerovatno dijelovi Desete hercegovačke NOU brigade.

²⁹ Demonstrativni napad na Travnik izvršio je Drugi bataljon Desete hercegovačke NOU brigade. Vidi dok. br. 44, 173, 181 i 204.

³⁰ Napad je izvršila Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije.

³¹ Drugi bataljon Desete hercegovačke NOU brigade

³² Odnosi se na Sestu istočnobosansku NOU brigadu.

³³ Drugi bataljon Desete hercegovačke NOU brigade

hranu i odjela, pa se u 5 sati povukli prema Rastovu (20 km. južno od Travnika).

6.1.1943. razvidanjem na prostoru Kusača (8.5 km. jugo-zapadno od Žljebova) uhićen je naoružani partizan Marković Milovan iz sela Markovića občina Sokolac. Na istom prostoru nalaze se grupe od cca 1.500 partizana,³⁴ naoružani puškama, 50 lakih, 5 teških strojnica i 2 bacača sa po 10 zrna.

Zapovjednik pukovnik:
Stjepan Toma

BR. 182

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA U
BILEĆI OD 14 JANUARA 1943 GOD. O PREGLEDU I SMO-
TRI ČETNIČKIH JEDINICA OD STRANE ITALIJANSKOG
KOMANDANTA¹**

ORUŽNIČKO KRILNO ZAPOVJEDNIČTVO BILEĆE
Broj 83/Taj.

U Trebinju, dne 14. siječnja 1943. —

Predmet: Pregledba D.Pk.² postrojbi
po zapovjedniku 55. pu-
kovnije divizije »Marche«

- 1) OBĆE UPRAVNOM POVJERENIKU N.D.H. KOD VIŠEG ZAPOVJEDNIČTVA TALIJAN. ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMAČIJA« (II. ARMATA) SUŠAK
- 2) OBĆE VOJNIČKOM POVJERENIĆTVU KOD SUPERSLODA SUŠAK
- 3) ZAPOVJEDNIĆTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE MOSTAR
- 4) ZAPOVJEDNIĆTVU 6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE MOSTAR
- 5) VELIKOJ ZUPI DUBRAVA DUBROVNIK
- 6) ZAPOVJEDNIĆTVU 14. PJEŠAČKE PUKOVNIJE (I. REON)
TREBINJE
- 7) ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI DUBROVNIK

11. i 12. ov. mjeseca zapaženi su pokreti skupina D. Pk-M. na području kotara Trebinje. —

³⁴ Šesta istočnobosanska NOU brigada

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/5, k. 102.

² Ustaško-domobraska komanda nazivala je četnike i Dobrovoljačkim protivkomunističkim postrojbama (jedinicama).

Izvršenom provjerom točno je ustanovljeno kako slijedi:

Zapovjednik 55. pukovnije pješačke divizije »Marche« pukovnik gospodin Luigi Scotti, koji je ujedno i zapovjednik italijanske posade u Trebinju, izvršio je 12. ov. mj. pregledbu D. Pk. postrojbi u Grabu — 13 km. j. i. od Trebinja (Zubački bataljon) Humu — 12 km zapadno od Trebinja — (Šumski bataljon) i Lastvi — 12.5 km. istočno od Trebinja — (Lastvanski bataljon) i tom prigodom prisustvovao liječničkom pregledu momčadi za određivanje četne sposobnosti pojedinaca. —

Pouzdano saznajem, da je ova pregledba u svakom pogledu uspjela i da je talijanski zapovjednik bio zadovoljan sa držanjem i stegom momčadi, a pogotovo u pogledu njihovog zdravlja i tjelesne razvijenosti, buduć je vrlo mali broj pronađen nesposobnim za četnu službu. —

Ovom prigodom talijanski zapovjednik naročito se laskavo izrazio o držanju momčadi Lastvanskog bataljona. —

Po dovršenoj pregledbi momčad pojedinih postrojbi mirno se razišla bez i najmanjeg narušenja javnog reda. —

U ovoliko ispravljam izvješće oružničke postaje Lastva u Arslanagića Mostu br. 10/Taj. od 13. ov. mjeseca — dostavljen Velikoj Župi Dubrava i zapovjedničtvu 6. oružničke pukovnije. —

(M. P.)

Zapovjednik bojnik
(Anton Drobac)
Drobac

BR. 183

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG VODA U
ROGATICI OD 14 JANUARA 1943 GOD. O POVLAČENJU
JEDINICA NOV IZ ROGATIČKOG SREZA¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIČTOV ORUŽNIČKOG VODA ROGATICA

5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Broj 25/Taj.

U Rogatici, dne 14 siječnja 1943

Predmet: Povlačenje partizana
sa područja kotara Ro-
gatice.

ZAPOVJEDNIČTVU 5 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE.
ZAPOVJEDNIČTVU 13 PJEŠAČKE PUKOVNIJE.
ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČKOG KRILA ROGATICA
KOTARSKOJ OBLASTI ROGATICA I
ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI SARAJEVO.

13 siječnja 1943. povukli su se partizani² sa područja obćine Sokolovići, kotar Rogatica, koji su otišli preko Žlibova prema Han-Pijesku, kotar Vlasenica. Razlog njihovog povlačenja je nepoznat, ali izgleda da su osjetili koncentraciju jačih četničkih odreda oko sebe od kojih im je priala opasnost.

11. siječnja 1943. oko 6 sati jedan odred četnika pod vodstvom Dušana Vukovića, iz Obretića, krenuo je iznad sela Rakitnice, Vjeternika, Jasika, Berega, dakle sjeverno od Han-Stjenica, u cilju čišćenja i izviđanja terena od strane partizana. U selu Beregu primjetili su jednu partizansku obhodnju od četiri partizana, na koju su četnici otvorili vatru, pa su dvojicu partizana ubili, a drugoj dvojici uspjelo je pobjeći prema selu Selištima.

Istoga dana napao je Drago Mitrović sa svojih 250 četnika, partizane³ iznad sela Vraneša sjeverno od Grbića za oko 5 km. kojima je nanio znatnih gubitaka, čiji broj je do sada nepoznat.

Prilikom svoga boravka partizana u obćini Sokolovići pokupili su od seljaka sve vriednije i bolje konje, koje su sa

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 18/1, k. 149.

² Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu. Vidi dok. br. 196.

³ Isto

sobom pri odstupanju odveli navodno za Šejkoviće, kotar Vla-senica.

Voda partizana je neki »Tenpo«⁴ koji po naglasku govora izgleda da je Crnogorac.

Broj partizana je bio oko 2.000 koji su imali 4 teške i oko 15 lakih strojnica, sa 1 bacačem mina i navodno 10 bombi za bacač.

Kada idu u izviđanje i borbu daju pojedinim partizanima po 30 komada naboja, a kada su na straži samo dobije 5 naboja, što znači da sa streljivom oskudievaju.

Gaje veliku mržnju prema četnicima, radi toga što ih četnici progone i tuku.

Uhvaćena 2 učitelja, Ilija Grbić, bivši učitelj iz Pala i Spasoje Marković,⁵ bivši učitelj u Sokolcu, a koji je rodom od nekud iz Srbije, koji su uhvaćeni od strane četnika na 6 siječnja 1943. koji se spominju u izvješću ovoga voda Broj 5/Taj. od 7 siječnja 1943. četnici su ubili negdje na Glasincu. Ovo četnici negiraju, ali je utvrđeno da se tako sa njima obojicom dogodilo.

Zapovjednik, poručnik.
(Osman Terzić)
Terzić

⁴ U ovo vrijeme Svetozar Vukmanović-Tempo nije se nalazio sa Sestom istočnobosanskom NOU brigadom.

⁵ Iliju Grbića i Spasoja Markovića ubili su četnici, januara 1943 godine.

BR. 184

OBAVJEŠTENJE ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 15 JANUARA 1943 GOD. O IZDANJU MUNICIJE ČETNICIMA¹

ZAPOVJEDNIČTVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 261/taj.

U Sarajevu, dne 15.I.43.

Predmet: Izdatak streljiva
četničkim postrojbama

ZAPOVJEDNIČTVU:

III.D.S.P. (Glst. i odjel za
naoružanje i teh. opremu);
5. i 6. pješačke divizije;
7., 9., 13. i 15. pješačke puk.
Zagrebačke konjan. pukovnije;
I., II. i III. konjan. sklopa.
IX. i XI. top. sklopa;
mjesta Sarajevo;

Upravitelju oruž. skladišta Sarajevo.

Zapovjedničtvo 718. njemačke pješačke divizije od 13.1. 1943. godine dostavilo je dopis sliedeće sadržine:

»U prilogu dostavlja se znanja radi prievod dopisa upućenog četničkim vođama: Derikonja, Todić, Mitrović, Kosorić i Plemić.

U zadnje vrieme množe se molbe četničkih odreda kod njemačkih kao i hrvatskih službenih mjesta za dodielu streljiva. Pri tome se navode brojke streljiva i ispaljenih naboja koje dostižu astronomsku visinu.

Prema tome zapovjeda se:

1. — U buduće izdavati će se streljivo samo onim četničkim odredima, koji pod njemačkim vodstvom sudjeluju u borbama protiv partizana.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/5, k. 102.

2. — Da bi primili streljivo moraju se vođe ovih četničkih odreda prijaviti njemačkom zapovjedniku i točno pismeno sa podpisom navesti:

- a) Jačinu svoga odreda
- b) Broj pušaka
- c) Broj strojnica
- d) Broj strojosamokresa
- e) Broj bacača.

Mora postojati mogućnost, da se ovi podatci u svako doba provjere po njemačkim ili hrvatskim častnicima.

3. — Vođe ovih četničkih odreda moraju se osim toga sa svojim podpisom i na četničku častnu rieč obavezati, da će sa svojim ciljem odredom sudjelovati tako dugo u borbi dok se ne postigne svrha borbe t.j. dok neprijatelj ne bude uništen ili razbijen. Da li je i kada ovaj slučaj usliedio, određuje njemački zapovjednik.

4. — Vođe ovih četničkih odreda moraju se osim toga pismeno i sa častničkom častnom rieči obavezati na bezuvjetnu poslušnost sa svima svojim ljudima u trajanju zajedničke akcije prema njemačkim zapovjednicima sa kojima se zajedno bore.

Ovi zahtjevi, koji su zapravo sasvim razumljivi, moraju se pod svima okolnostima ispuniti ako se hoće opravdati ogromno povjerenje koje se sa njemačke i hrvatske strane pokazuje sa isporukom streljiva«.

Prednje se dostavlja radi znanja i upravljanja u slučaju potraživanja streljiva od strane četnika.

P.N.Z.

Pročelnik glst. odjela
glst. potpukovnik (Janković)
Janković

17. I. 1943

(M. P.)

DNEVNI IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 17 JANUARA 1943 GOD. O PROGLASU NJEMAČKOG KOMANDANTA STANOVNIŠTVU BOSNE I HERCEGOVINE I O NAPADU JEDINICA NOV NA TRAVNIK I VITEZ¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST U SARAJEVU

Taj. Broj: 48/43

Sarajevo, dne 17 siječnja 1943

Predmet: Dnevno izviešće za dan
17 siječnja 1943 godine.

- 1) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST — ZAGREB
- 2) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST URED X — ZAGREB
- 3) ZAPOVJEDNIČTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE — ZAGREB
- 4) USTAŠKOJ NADZORNOJ SLUŽBI URED I — ZAGREB
- 5) G. OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNJIH POSLOVA — SARAJEVO
- 6) G. VELIKOM ŽUPANU VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO
- 7) ZAŠTITNOM REDARSTVU ZA GRAD — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29 prosinca 1942 broj 150604-I-A1942. čast mi je podnjeti izviešće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 16 siječnja 1943 godine.

Danas je po nalogu Njemačke Vojne vlasti po Sarajevskim ulicama afiširan sljedeći

PROGLAS!

Događaji zadnjih tjedana prisiljavaju na ponovno proglašenje već prije izdane odredbe:

Hrvatsko područje omeđeno sa sjevera Savom, sa istoka Drinom, sa juga i zapada Njemačko-Talijanskom demarkacijskom crtom i crtom Bihać — Sisak — je njemačko podhvratno područje (operativno područje).

Svatko tko učestvuje u borbi protiv njemačke oružane sile i Hrvatske države pomaže neprijatelje njemačke oružane sile i Hrvatske države ili bude zatečen u posjedu oružja bez

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/2-1, k. 154.

propisanog oružanog lista hrvatskih vlasti, biti će bez sudskog postupka *KAŽNJEN SMRCU*.

Obćine, koje pomažu partizane i kuće u kojima bude pronađeno oružje biti će uništene. Cijelokupno oružje ima se odmah predati najbližoj njemačkoj ili hrvatskoj vojničkoj jedinici. U koliko to zahtjeva sigurnost četa i smirivanje u zemlji, vrijede po njemačkoj oružanoj sili izdane naredbe prije svakog ostalog prava.

Ovaj se proglašenje ima izvjesiti u svakoj obćini na dobro vidljivo mjesto i zaštiti od uklanjanja.

Obćine koje ovaj proglašenje nisu izvjesile na dobro vidljivo mjesto, biti će do temelja popaljene.

Zapovjednik njemačkih četa u Hrvatskoj

Upravitelj župske redarstvene oblasti iz Travnika brzoglasno javlja, da je dne 16. ov. mj. u 22 sata od strane partizana napadnut Travnik.² Napad je počeo od Kruščica prema Vitezu i Busovači i trajao je sve do sedam sati u jutro. U 2 sata partizani su zauzeli Vitez,³ gdje su zapalili oružničku postaju i šumsku upravu, te pokidali brzoglasne žice.

Kotarski predstojnik iz Rogatice javlja, da je jučer sklopljen sporazum o zajedničkoj akciji protiv partizana sa četnicima kotara Rogatica.⁴

Od strane Velike Župe Vrhbosna bio je izaslan Marko Šakić, ispred domobrana pukovnik Gašić, a ispred Ustaša pukovnik Stipković, a od strane četnika prisustvovali su četničke vode Radivoje Kosorić, Mladen Đajić, Dušan Vuković i Milovan Bojović.

Iz ostalih kotareva Velike Župe Vrhbosna nema podataka. —

Za Dom Spremni!

Upravitelj redarstva:

(Petković)

Petković s.r.

(M. P.)

² Demonstrativni napad na Travnik vršio je Drugi bataljon Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 173, 181 i 204.

³ Napad na Vitez vršile su jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 188 i 196.

⁴ Vidi dok. br. 188.

BR. 186

**DOPIS KOMANDE BOSANSKIH ČETNIČKIH ODREDA OD
17 JANUARA 1943 GOD. NJEMAČKOM KOMANDANTU U
BANJOJ LUCI O ZAJEDNIČKOJ SARADNJI U BORBI
PROTIV JEDINICA NOV KOD PRNJAVORA, VRŠANA I
BRANEŠACA¹**

KOMANDA

Bosanskih četničkih odreda

Broj 17.

17 januara 1943 god.

Položaj

KOMANDANTU NJEMAČKE VOJSKE U BANJOJ LUCI.—

Banja Luka

Trupe Njemačke vojske koje su 16 ov. meseca bile upućene da operišu protiv partizana od Klašnice prema Devetini, povratile su se i ako nije ni došlo do dodira sa partizanima, jer su partizani bili grupisali svoje snage prema Prnjavoru, te je Prnjavor jučer u 2 časa posle podne pao u ruke partizana.²

Četnici Borjanskog odreda koji su saradivali sa Njemačkim trupama zauzeli su položaje koji su im određeni i sada ih drže, a ti su položaji na Devetini i u Hrvaćanima kod Rusko-pravoslavne crkve.

Partizani koji su ušli u Prnjavor pljačkaju robu iz radnja i prevoze je preko Lišnje za Vršane, a odatlen će verovatno i dalje prevoze preko Šnjegotine za Liplje.

Mišljenja sam da je potrebno da se ponovno upute jače Njemačke snage koje bi u saradnji sa četnicima presjekle ovaj put partizanima i povratile obljačkanu robu, i partizanima koji su zauzeli Prnjavor presjekla otstupnica.

Iznenađuje me da je Njemački obrlajtnt g. Liprecht mogao u Klašnicama da izjavljuje, kako uopšte nema partizana na položajima Devetina — Kremenjak, nego da su to pucali sami četnici, i ako su četnici Borjanskog odreda na 14 ov. mjeseca čitav dan vodili borbu sa partizanima na navedenim položajima.

¹ Kopija, pisana na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

² Prnjavor su oslobodile 16 januara jedinice Prve proleterske brigade. Vidi i dok. br. 69, 70, 76, 130 i 205.

jima pa su tom prilikom na strani četnika bila dva mrtva i dva teže ranjena o čemu se možete uveriti, jer se ta dva ranjenika nalaze u domobranskoj bolnici u Banjoj Luci. Neprijatelj je bio nadmoćniji jer je imao 3 bacača i više teških i lakih mitraljeza.

Isti dan vodila se je borba u Jošavci između partizana i četnika pa su se i tamo četnici morali da povuku prema Čelincu, jer je neprijatelj bio nadmoćniji u naoružanju.³

Na temelju prednjih činjenica molim, da izvolite upozoriti g. Liprehta da ne daje izjave koje nisu u skladu sa stvarnošću, a čime on baca neosnovanu sumnju u dobru volju četnika da se u saradnji sa Njemačkim trupama bore protiv komunista, jer je činjenica da su partizani zaista bili na položajima Devetina — Kremenjak pre dva dana ali su se povukli prema Prnjavoru što najbolje svedoči pad Prnjavora u njihove ruke.

Kao što je napred naglašeno molim da ponovno izvolite uputiti Njemačke snage i to što hitnije, kojima bi bio zadatak da operišu u pravcu Prnjavora, Vršana i Branešaca. —

Komandant,
R. Radić⁴

(M. P.)

³ Borbu su vodile jedinice Prve proleterske i Treće krajiskog bri-gade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 72.

⁴ Rade Radić. Zbog ratnih zločina, osuđen je 1946 godine na smrt.

BR. 187

**IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U VLASENICI OD 18 JANA
NUARA 1943 GOD. O PREGOVORIMA SA MILOŠEM MATIĆEM,
KOMANDANTOM LETEĆEG ČETNIČKOG ODREDA¹**

Nezavisna Država Hrvatska
Kotarska oblast u Vlasenici
V. T. Broj: 10/43

Vlasenica, dne 18. siječnja 1943. g.

Razgovor sa Milošem Matićem,
zapovjednikom letećeg četnič-
kog odreda. —

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA

Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost
Odsjek X.

Zagreb

Zapovjednik oružničke obhodnje, koja je pratila paroha hrvatske pravoslavne crkve iz Vlasenice jeremonaha O.² Varnavu Radovanovića u selo G. Zalukovik, kotara Vlasenica, a koji je u selo isao radi krštenja djece, donio mi je 14. siječnja 1943. g. u 18 sati pismo od Miloša Matića, zapovjednika letećeg četničkog odreda u kotaru Vlasenica. Pismo glasi:

»Gospod. kotarskome, po dobrijem Vašijem željama i po dokazima časnika Varnave sa kojijem sam dobijo priliku da se danas sastanem ako vi imate vašu želju da vi dođete samnom u kontakt u toliko da vas ja zaštitim od ljudoždera komunista koji će brzi dana da napadnu vaše položaje mismoji proterali sa Romanije za Šekoviće njiov je zadatak da napadnu Vlasenicu a verovatno daće napasti prije na Miliće i Srebrenicu pa ako vi očete da se mi zajednički borimo protiv njihove Bande a vi 16. I. 43. God. pošaljitemi 4000 metaka za puške i mitraljeze 200 komada za pištolje 6.35 i državne 7.65 pa gde oni udare jaću njima sa leđa u sporazumu sa vama i ocom Varnavom. Bratski pozdav od

Komandanta letećeg odreda
Mil. S. Matić s.r.

(M. P.)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/2-1, k. 154.

² Otac

U sporazumu sa zapovjednikom XXVIII. ustaške bojne u Vlasenici, ustaškim poručnikom g. Jukićem i zapovjednikom oružničkog krila Vlasenica, satnikom g. Kokotom poslao sam Matiću 15. siječnja ovaj odgovor:

»Gospodinu Matiću Milošu, komandantu letećeg odreda
G. Zalukovik

Primio sam jučer Vaše pismo koje ste mi uputili po zapovjedniku oružničke obhodnje, koja je pratila u G. Zalukovik paroha O. jeromonaha Varnavu.

Pripravan sam da stupim s Vama u razgovore, jer mi je mnogo stalo do smirivanja ovih krajeva. Od kako sam kotarski predstojnik kotara Vlasenice, držim da sam svojim radom i postupkom pokazao koliko mi leži na srcu red i zakonitost, a posebno kako mi je naročita briga da se cito kotar Vlasenica smiri.

O. Varnava mi je rekao da ste voljni doći u Vlasenicu, ako Vam garantiramo za život. Vi slobodno dođite, naravno bez oružja, ja Vam garantiram za život. Istu garanciju daju Vam g. Jukić, zapovjednik XXVIII. ustaške bojne i g. Čazim Hasaneffendić, obć. načelnik.

Na ovom sastanku razgovaraćemo o svemu što je potrebno za smirivanje ovih krajeva.

Ovo pismo doniet će Vam O. Varnava sa kojim će doći i g. Šefkija Kurtagić, ovdašnji trgovac.

Pozdravlja Vas

Za Dom — Spremni!

Kotarski predstojnik: Kršlak v.r.

Dne 16-siečnja pred večer došao je u Vlasenicu Matić Miloš, zapovjednik četničkog letećeg odreda bez oružja u pratnji oružnika i spomenutog paroha.

U nedjelju 17. siečnja u 10 sati u uređevnici podpisatog poveo sam razgovore sa Matićem u prisustvu zapovjednika XXVIII. ustaške bojne g. Jukića i zapovjednika oružničkog krila g. Kokota.

Odmah sam Matiću skrenuo pažnju, da sam njegovu ponudu za razgovore primio da saslušam njegove želje i priedloge, da ne mogu voditi nikakve pregovore niti sklopiti obvezatan sporazum bez odobrenja predpostavljenih. Matić mi je odgovorio da i on mora dobiti odobrenja od svojih starijih.

Pripravan je da prizna vrhovništvo Nezavisne Države Hrvatske i njezine vojne i građanske vlasti.

1.) *Njegova je želja da se više četnici ne biju sa hrvatskim oružanim snagama, nego da se zajednički bore sa zajedničkim neprijateljem komunistima.* Veli da je bio nedavno sa svojim odredom u Sokolovićima, kotar Rogatica, u borbi sa komunistima koje su predvodili Mujo Šatorović i Kurjak i da su komunisti iz Sokolovića protjerani. Tada su komunisti prešli preko Berkovine, kotar Vlasenica, i vjerovatno otišli u Šejkoviće, kotar Vlasenica, gdje je glavni logor komunista. Kaže, da ih je bilo oko 500.

- 2.) *Moli da mu se dade streljivo za njegovo ljudstvo.*
- 3.) *Tvrdi da ima pod sobom 400 naoružanih četnika.*

Iz razgovora proizlazi, da žele da ostanu pod oružjem, da im se dade streljivo za oružje, da bi se zajednički sa hrvatskim oružanim snagama borili protiv komunista.

Raspitivao sam mnoge ovdašnje građane, koji su bili pod vlašću četnika, kakvog je Matić bio ponašanja prema našem svetu i niko mi nije o njemu rekao ružnu rieč. Dapače mi je ovdašnji obć. načelnik g. Čazim Hasaneffendić, koga su četnici bili zatvorili, izjavio, da je Matić mnogo doprineo da ga puste iz zatvora.

Po mišljenju g. Jukića, zapovjednika XXVIII. ustaške bojne u Vlasenici, *Miloš Matić ima sa sobom najviše 40 naoružanih četnika.*

Očito je da nemaju streljiva, što se vidi iz pisma kojeg je uputio podpisatom kao i izjavljene želje na sastanku, da mu se dade streljivo za ljudstvo. U dosadašnjim borbama streljivo su potrošili, a niodkuda ga ne mogu dobiti, pošto je granica prema Srbiji čvrsto zatvorena.

Iako Matićev leteći odred ne predstavlja jaču snagu, i ako mu fali streljivo, *podpisati predlaže da se odobre pregovori IZ OVA DVA RAZLOGA:*

1.) Uspješno završeni pregovori mnogo bi doprinijeli smirivanju ovih krajeva i dali bi vjerovatno povoda drugim četničkim odredima da ponude pregovore.

2.) Ako pregovori ne bi bili odobreni bojati se je, da većina njegovih četnika ne priđe komunistima, a to s toga što bi im predstojala borba sa hrvatskim oružanim snagama i sa komunistima. Pošto nemaju dovoljno streljiva u borbu se ne smiju upuštati, pa kad hrvatske državne vlasti ne bi odobrile pregovore, ne bi im ništa drugo preostalo nego prići komunistima.

Prilazak ove male grupe četnika mogao bi utjecati na eventualni prilazak ostalih četničkih grupa.

G. Jukić, u glavnim potezima izložio mi je Rogatički sporazum od 16. siječnja 1943. g. pa bi se na ovoj bazi mogao sklopiti sporazum i sa Milošem Matićem.

Sa prednjim priedlogom za odobrenje pregovora sa Milošem Matićem, suglasio se i g. Jukić. —

Molim odluku sa uputstvima.

Za Dom — Spremni!

Kotarski upravitelj
(Kršlak) v.r.

BR. 188

IZVJEŠTAJ ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U SARAJEVU OD 21 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA VITEZ I O PREGOVORIMA SA ČETNIČKIM KOMANDANTOM RADIVOJEM KOSORIĆEM¹

ŽUPSKA REDARSTVENA OBLAST U SARAJEVU

Taj. broj: 48/1943

Sarajevo, dne 21 siječnja 1943

Predmet: Dnevno izviešće za dan
20 siječnja 1943 godine.

sa 1 prilogom!

- 1) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST —
ZAGREB
- 2) GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
URED X — ZAGREB
- 3) ZAPOVJEDNIČTVU USTASKE NADZORNE SLUŽBE — ZAGREB
- 4) USTAŠKOJ NADZORNOJ SLUŽBI URED I — ZAGREB
- 5) G. OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNJIH POSLOVA —
SARAJEVO
- 6) G. VELIKOM ŽUPANU VELIKE ŽUPE VRHBOSNA — SARAJEVO
- 7) ZAŠTITNOM REDARSTVU ZA GRAD — SARAJEVO

Savezno nalogu Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost od 29 prosinca 1942 broj 150604-I-A-1942 čast mi je podnjeti izviešće o političkoj i vojnoj situaciji u gradu Sarajevu i Velikoj Župi Vrhbosna za dan 20 siječnja 1943 godine.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/2-1.

III Domobranski Zbor u Sarajevu javlja da su četnici talijanski suborci pod vodstvom bivšeg upravnika policije Fe-hima Musakadića i Dr Ismeta Popovca zauzeli selo Bjelimić jugo-zapadno od Konjica 26 kilometara.

Kotarski predstojnik iz Konjica potvrđuje gornje navode i saobćuje da ova grupa četnika koja je napala Bjelimić broji preko 2000 dobro naoružanih četnika. Muslimani obližnjeg sela ljuto bojeći se četnika odbjegli su u šumu.

Dne 20 ov. mj. u 22 sata napali su partizani željezničku postaju Vitez' i prilikom puščane paljbe koja je trajala jedan sat pогинuo je jedan njemački доčасник. Nedaleko željezničke postaje preko rijeke Lašve zapaljena je oružnička postaja i Hrvatski Dom.

Dne 21. I. ov. mj. u 1 sat napali su partizani ugibalište Bila i borba je trajala oko 90 minuta. Na tom mjestu partizani su minirali most kojeg su onesposobili za promet. Promet će biti u zastolu 16 sati. Partizani su oštetili željezničku prugu između Busovače i Lašve i prema najnovijim podatcima isti navaljuju na Lašvu u namjeri da se dočepaju Zenice.³

Oružnička postaja u Pazariću javlja, da se je u selu Korjen dne 15 ov. mj. pojavila jedna grupa od 30 odmetnika koja je naoružana sa puškama a obučena u domobranskoj odori sive boje slično zrakoplovцима. Tražili su od tamošnjih seljaka da im se pokaže put do Vojisave kotar Sarajevo. Na glavama imali su domobranske kape sa hrvatskim znakovima.

Istog dana jedna manja grupa odmetnika obučeni u domobransku odoru otišli su u pravcu sela Gudanja občina Kreševio kotar Fojnica.

Jedna četnička obhodnja dne 19 ov. mj. u selu Rudnik kotar Sarajevo susrela je domobrana radne bojne Mirka Popovca koji se vraćao sa dopusta i kad im je rekao da ide svojoj jedinici odveli ga sobom na Crni Vrh kod Ozrena gdje je bio od strane četničkog komandira Vase Gogića preslušan i zatvoren.

Povodom napada partizana na četnike uspio je da pobegne.

Oružnička postaja u Alipašinom Mostu javlja, da su se dne 11 siječnja povratili iz sužanstva djelatni domobrani radne bojne Stevo Vidić i Rade Bušić koji su u mjesecu listopadu 1942 g. u Ravnoj Planini odvedeni po četnicima.

Dne 20 ov. mj. u 12 sati obilazio je domobranski poručnik Blažević sa nekoliko domobrana bunkere na željezničkoj pruzi

* Napad su izvršile jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 185 i 196.

³ Diverziju na željezničku prugu izvršile su jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

Vraca — Zenica i na putu zaustavljen po četnicima koji su ga odveli u šumu.

Jučer je ovo redarstvo primilo izviešće od kotarske oblasti u Rogatici u kojem se izvješće da je dne 16 siječnja u selu Kovanju kotar Rogatica održan sastanak predstavnika hrvatske vlasti sa predstavnicima četničke grupe Radivoja Kosorića radi donošenja konačnog sporazuma u svrhu zajedničke suradnje protiv partizana.

U prigibu prilaže se prepis utanačenja.

Za Dom spremni!

(M. P.)

Upravitelj redarstva:
(Petković)
Petković s.r.

ZAPISNIK

o održanom sastanku između zapoviednika 13 Pješačke pukovnije g. Stjepana Gašića, Kotarskog pretstojnika iz Rogatice Pilava Hasana, zapoviednika Oružničkog krila u Rogatici bojnika Ivana Srdoče sa jedne strane i Radivoja Kosorića i Dušana Vukovića sa druge strane, a po odobrenju Zapoviednika 718 Njemačke pješadijske divizije.

Na temelju prvog pisma g. Kosorića prema kome se je izjasnijio da želi suradivati održavanju reda i mira na ovome području predlaže da mu se odobri:

Slobodno kretanje sa svojim četama od planine Devetaka do Romanije, a na liniji Bogovići, Šenkovići, Jasik, Džindići, Grbići, Devetak kao sjevernoj granici i od Miošića, Ozerkovića, Rabar, Rakitnica, Rađevići kao južnoj granici. Cilj ovoga moga kretanja bio bi održavanje sigurnosti u ovom kraju kao i zaštita mještana od partizana odnosno od njihovih agenata. Ovaj svoj rad vršio bi uz punu garanciju kako Njemačkih tako i svih vojni i civilnih vlasti. Također neću ometati u radu Hrvatsku civilnu vlast ni oružnike. Ovo moje kretanje na zoni Devetaka išlo bi do ceste Sarajevo — Han Pijesak.

Život i imovina svakog građanina bez razlike na vjeru zjamčeni. Izključuje se kolektivno kažnjavanje kao samovoljno ubijanje, već svaki uhićenik biće predat Hrvatskim vlastima u Rogatici.

Na predlog g. Kosorića odgovoreno mu je, da se u načelu slažemo sa momentanom potrebom da njegove čete ostanu naooružane na ovom području do konačnog odobrenja zapoviednika 718 Njemačke divizije kao Državnog ravnateljstva za red i sigurnost, odsjek X sa slijedećom nápomenom:

Kod konačnog sklapanja ugovora da izjavi: 1) Priznaje li Vrhovništvo Države Hrvatske i njezine vlasti. 2) Da nepomirljive elemente u četničkim odredima i njihovo oružje preda Njemačkim ili Hrvatskim vlastima i da Hrvatskom zapoviedničtvu preda izkaz momčadi i oružja po vrstama. Nadalje načito mu se skreće pažnja, na poštivanje vjerskih narodni običaja. Isto tako da u svojim redovima zabrani pjevanje pjesama koje bi mogle vrijedati Hrvatski živalj.

G. Kosorić u načelu pristaje i priznaje gornji ugovor stime, da će pojedine napomene učiniti odnosno ugovor nadopuniti kod konačnog ugovora, a do toga vremena obavezuje se, da će u svome radu obavieštavati zapovednika 13 Pješačke pukovnije u Rogatici o svemu, što bi bilo korisno za zajednički rad u pogledu odbrane i sigurnosti.

Zapovednik četničkog odreda
Kosorić Rade s.r.
Dušan Vuković s.r.

Zapovednik pukovnije
Stjepan Gašić s.r.
Kotarski pretstojnik
Pilav Hasan s.r.
Zapovednik oružn. krila
Ivan Srdoč s.r.
bojnik

ZA TOČNOST PRIEPISA

Kotarski pretstojnik:
(M. P.)

UTANAČENJE

Dana 16 siječnja 1943 godine u selu Kovanju kotara Rogatičkog sastali su se sljedeći predstavnici Hrvatski vojni i civilnih vlasti, te naoružani predstavnici pravoslavnog pučanstva kotara Rogatičkog i to:

Pukovnik Stjepan Gašić zapovednik 13 Pješačke pukovnije u Rogatici, Hasan Pilav kotarski predstojnik iz Rogatice, Kosorić Radivoje zapovednik naoružanih odreda, Dušan Vuković, Mladen Đajić, Milovan Bojović, Jovica Kušić, te su utanačili shodno odobrenju Ravnateljstva za javni red i sigurnost Odjel X V. T. broj 211=43 od 11 siječnja 1943 g. i zapovjedništva 718 Njemačke Divizije broj 509=43 sljedeće:

1) Naoružani odred Radivoja Kosorića priznaje Vrhovništvo Nezavisne Države Hrvatske i Poglavnika kao nosioca tog Vrhovništva.

Nadalje priznaje sve zakone i propise Nezavisne Države Hrvatske i da će se istim kao i ostali građani Nezavisne Države Hrvatske pokoravati.

2) Odred Radivoja Kosorića se obvezuje da će omogućiti Hrvatskim Državnim vlastima, da provedu izvide za svako bezakonje koje se dogodi na području u kome mu je dozvoljeno i omogućeno kretanje sa oružjem, bilo da je to bezakonje izvršeno nad imovinom ili životom stanovnika bilo kojevjere i bez obzira koje to bezakonje izvršio.

U slučaju da bezakonje izvrši pojedinac ili skupina koja pripada odredu Kosorića, vođa se obvezuje i preuzima odgovornost da će takve ljudi predati Državnim vlastima da im se po zakonu sudi.

3) Voda odreda Kosorić se obvezuje da od strane njegovih ljudi neće pjevati pjesme, neće davati izjave ili u opće raditi čini uperenih protiv Nezavisne Države Hrvatske i predstavnika Vlasti, odnosno koje vrijeđaju vjerske osjećaje ili narodne običaje drugih osoba.

Svaki ovakav slučaj učinjen od njegovih ljudi, će sam voda kazniti i izvijestiti Kotarsku oblast u Rogatici.

4) Slobodno kretanje pod oružjem i rad savezno sa tačkom 2 ovog utvrda jest u području omeđenom od planine Devetaka do Romanijske i na liniji Bogovići, Šenkovići, Jasik, Džindići, Grbići, Devetak kao sjevernoj granici i od Miošića, Uzerkovića, Rabar, Rakitnica, Rađevići kao južne granice.

Na ovom području sve Hrvatske i vojne vlasti uključivši i Ustaške postrojbe imaju pravo prolaza pod oružjem i svakog uredovanja, a po potrebi će odred Kosorić pružiti Hrvatskim vlastima oružanu pomoć a i one njemu.

5) U slučaju potrebe, a na poziv Hrvatski ili Njemačkih vlasti vođa se obvezuje dati potrebnu naoružanu snagu za podravat i izvan naprijed naznačenog područja u borbi protiv partizana.

U ovom slučaju naoružani odred Kosorića koji bude upotrijebljen ima pravo na redoviti obrok hrane, i na dopunu streljiva kao i ostale naoružane postrojbe Nezavisne Države Hrvatske.

6) Odredu Radivoja Kosorića odobrava zadržavanje oružja za borbu protiv partizana, sve dok ta potreba postoji, a ona će biti određena od Njemačkih i Hrvatskih vlasti.

Kada ta potreba prestane vođa odreda će predati po iskazu Hrvatskim Državnim Vlastima uz možebitnu novčanu nagradu koja će Državna vlast odrediti svoje oružje.

Voda odreda Radivoje Kosorić obvezuje se zapovjedniku 13 Pješačke pukovnije u Rogatici predati popis svojih članova

odreda uz oznaku čina i oružja skojim je svaki član naoružan. Za ovu svrhu popis će imati sliedeće stavke. Tek. broj, Ime i prezime, selo i občina, puška (obrazac i model) 7/9 ili 8 strojopušaka (7) ili 8) strojnica, bacača, model.

Zapovjednik 13 pješačke pukovnije po primitku popisa izradiće za svakoga posebne izkaznice i predati vodi, koji je dužan izkaznice predati označenim osobama.

Svaka osoba dužna se je na poziv naoružanih vlasti izkazati i sve one osobe koje se nađu bez tih izkaznica smatraće se odmetnicima.

8) Vođa se obvezuje da u odredu neće biti ni jedna osoba koja nije Državljanin Nezavisne Države Hrvatske.

9) Vođa se obvezuje da odobrava povremeni pregled svojih postrojbi od strane osoba koje bude za ovo pismeni nalog od strane Njemačke Divizije ili Domobranskog zbora ovlašćeni.

10) Kao vidan spoljni znak naoružanih pripadnika Radića Kosorića ustanavljuje se sporazumno nošenje na kapi samo sliedeće: Dvije ukrštene mrtvačke kosti i sa mrtvačkom lumbanjom.

11) Ovo utanačenje stupa na snagu 20 siječnja 1943 godine.

Zapovjednik odreda
Radivoje Kosorić s.r.
Vuković Dušan s.r.
Mladen Dajić s.r.
Milovan Bojović s.r.
Kušić Novica s.r.

Zapovjednik pukovnik
Gašić s.r.
Zapovjednik pukovnik
Stipković s.r.
Kotarski predstojnik
Hasan Pilav s.r.

Kovanj 16 siječnja 1943 godine

KOTARSKI PREDSTOJNIK:
Pilav v.r.

(M. P.)

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG VODA U
BUGOJNU OD 23 JANUARA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU
GORNJEG VAKUFA OD STRANE JEDINICA NOV¹

ZAPOVJEDNIČTVO ORUŽNIČKOG VODA
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
BUGOJNO

Broj 65/taj.

U Bugojnu, dne 23-I-1943

Predmet: Upad partizana u mjesto
Gornji Vakuf, izvještava.

ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE J. S.
SARAJEVO.
KRILNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU JAJCE.

Oružnička postaja Gornji Vakuf Br. 23/tajni od 21 siječnja 1943. dostavila je slijedeće:

21 siječnja 1943. oko 5 sati ujutru, upala je jedna grupa partizana jačine oko 200 ljudi, u mjesto Gornji Vakuf,² kotara Bugojno, velike župe Plive i Rame, neprimjećena od naših naoružanih snaga, koje održavaju položaje za odbranu Gornjeg Vakufa.

Poslije upada partizana u Gornji Vakuf, odmah su došli u općinsko poglavarstvo Gornji Vakuf, pismohranu ispreturali i poništili, a potom došli u poštanski ured, polupali brzoglasne i telegrafske aparate, i njihovu opremu. Iz Muslimanske čitanice odnigli su 2 krugovalna aparata (radia) a iz kotarske ispostave jedan pisaći stroj. U oružničku postaju nasilno su otvorili vrata i jednu fijoku od astala u vojarni, iz koje nijesu ništa odnijeli, jer nije se nalazilo ništa vrijednoga, a po tome napustili mjesto Gornji Vakuf oko 6.30 sati.

Upali su u privatni stan oružničkog vodnika Omara Here, koji se je navodno povratio 21. siječnja 1943. u 22 sata iz službe, koji je uslijed slabosti bio na odmoru i tom prilikom partizani su mu nasilno otvorili vrata, te mu odnigli pušku, nabojnjaču, opasač, bodež, 60 komada naboja, kabanicu, haljinac, zimske hlače, i 2 para preobuke (veša) i sve sobom odnijeli.

¹ Original, pisan na mašini, latinicom, nalazi se u arhivi Vojno-istoriskog instituta pod reg. br. 24/1-1, k. 149.

² Gornji Vakuf oslobođile su jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 163 i 196.

Pobunjenici su došli jedna partija od preko sela Ždrimaca jugoistočno od G. Vakufa udaljeno oko 3 Km. a druga partija od Rastovo sjeveroistočno udaljeno od Vakufa 23 Km. a poslošto su se povukli iz Vakufa navodno su istim pravcem se povukli.

Borbe pri upadu uopće nije bilo niti su od naših oružanih snaga uopće primjećeni, jer milicija koja se nalazila sa oružnicima drži položaj sa sjevero istočne strane i sa istočne strane položaj, koji je udaljen od samoga grada oko 1 Km. a ostalo je prazno. Pri izlasku pobunjenika iz G. Vakufa bilo je nešto malo borbe, ali u ovoj borbi nije niko od naših snaga a niti od njihovih poginuo a oni su sa plijenom pobjegli.

U Gornjem Vakufu, ima oko 90 naoružanih milicije Ustaške pripremne bojne od kojih nije bilo otpora, jer navodno da nijesu partizani primjećeni. Ova grupa milicije je za odbranu samog varoša uopće nepodesna, te ni građanstvo u okolini nema u istu pouzdanje da ih zaštite od partizanskih bandi, jer je ovo raspušteno bez ikakove stege. O prednjem sam stvar predočio zapovjedniku V. Ustaškog stojaćeg zdruga Ustaškom bojniku g. Bobanu, koji mi je obećao da će preduzeti on potrebno i da će se tamo uspostaviti jedna čvršća jedinica za odbranu G. Vakufa.

Povodom prednjeg nije ništa do sada poduzeta ma kakova akcija, koja bi trebala da protjera i poništi ovakovu partizansku bandu, kako bi i pučanstvo imalo zaštitu od vlasti, i povjerenje u istu.

Protiv oružničkog vodnika Omara Here, povešće se izvijaj i predmet sređen dostaviće se na mjerodavnost, za predato oružje i ostalu opremu u ruke neprijatelju, u koliko do imenovanog bude krivice.

Prednje izvješće dostavljam savezno zapovjedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva J. S. Br. 29/tajni od 5 siječnja 1943. na uredovanje.

5 oružnička pukovnija obavještena je brzoglasom pod gornjim brojem od 21 siječnja 1943.

26./I. J. S.

Zamjenik zapovjednika nared.
(Križan Miličević)
Miličević

BR. 190

IZVJEŠTAJ ČETRNAESTE PJEŠAČKE PUKOVNIJE U TREBINU OD 24 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA VOZ KOD SELA DIKLIĆA¹

**14. PJEŠAČKA PUKOVNIJA
Op. Br. 78/taj.**

U Trebinju, dne 24-I 1943 g.

Predmet: Napad na mješoviti vlak kod sela Diklići.

Zapovjedničtvu 6. pješačke divizije Mostar (III sek)
Krilnom oružničkom zapovjedničtvu Trebinje.

Danas sam povodom atentata na vlak kod sela Diklići posjetio talijanskog zapovjednika posade, koji mi je o tom saobćio ovo:

1 — U noći 22. siečnja oko 2320 sati zaustavljen je mješoviti vlak broj 6 iz Mostara na km. 2407 (na dva km. od ž. p. Diklići prema ž. p. Poljice) na taj način, što su tračnice raztavljene bile, te je lokomotiva izpala iz kolosjeka i nagnula se u stranu, a 3 prva vagona izašla su iz kolosjeka, pri čemu je kolosjek oštećen.

Čim je vlak zaustavljen, čuli su se sa svih strana povici: »Talijani predajte oružje!« Talijanski vojnici koji su se nalazili u prednjem djelu vlaka, otvorili su vatru, na koju su napadači odgovorili iz pušaka i 2 strojopuške. Napadači su oduzeli talijanskim vojnicima 3 puške i 1 samokres a iz vagona su odnijeli 1 vreću sa dotrajalim talijanskim vojničkim cipelama. Naredniku 14. pješadijske pukovnije, koji se je nalazio na kraju vlaka, Romanivu Dmitru, oduzeli su kabanicu i pripasni remen. Sprovodnik voza, jedan oružnik iz oružničkog krila Mostar, nestao je. Naše domobrane koji su bili u vlaku, nisu dirali, jer su bili bez oružja i u građanskom odielu kao povratnici sa dopusta.

Napadači su bili partizani u jačini oko 15 ljudi,² koji su zatim pobegli sjeverno prema s. Dračevo, te su uz put ostavili onu vreću sa cipelama, koja je opet pronađena od talijanske potjere.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 25/6, k. 102.

² Akciju je vjerovatno izveo partizanski bataljon »Sloboda«.

Zapovjednik talijanske posade u Trebinju pukovnik Luigi Scotti je iste noći u 0030 krenuo sa 10 članova D. Pk. M.³ i 20 talijanski vojnika iz Trebinja samovozima do mjesta napada, a sa ž. p. Hum upućene su takođe još iste noći potjere.

Do danas nije uspjelo pronaći ovu grupu partizana, koja već nekoliko mjeseci na istom djelu željezničke pruge (Ravno — Hum) vrši svoje terorističke akcije.

2 — Talijanske vlasti su uhitile glavara željezničke postaje Zavala, i to u vezi sa podatcima iz pronadene pismohrane poslije borbe D. Pk. M. kod k. 519 (moj izvještaj Op. Br. 71/taj. od 20. I. 1943.).

3 — Talijansko zapovjedništvo posade u Trebinju izdalo je danas zapovjed za preduzimanje mjera sigurnosti povodom propuštanja postrojba D. Pk. M. iz Crne Gore, koje 25., 26. i 27. siječnja stižu iz Nikšića vlakovima u 1210 i u 1600 sati i produžuju putovanje na sjever u 1315 i u 1630 sati (spoj moj izvještaj Op. broj 70/taj od 21. I. 1943.).

25. 1. 1943

Zapovjednik I. reona
Pukovnik (Mesić)
Mesić ppk

BR. 191

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETE BOJNE TREĆE PJEŠAČKE PU-KOVNIJE OD 25 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDI-NICA NOV NA RUDNIK I CAPARDE¹

STOŽER
V. BOJNE 3. PJEŠAČKE PUKOVNIJE
Br. 2 i 5 Taj

25. I. 1943
CAPARDE

Predmet: Napad partizana. —

KOTARSKOM PREDSTOJNIKU

Zvornik

Dana 25. siječnja 1943. u 2 sata u noći partizani su sa strašnim jurišom i mnogo velikim snagama napali na Rudnik,

³ Misli se na četnike koje su Italijani nazivali Dobrovoljna protivkomunistička milicija (M.V.A.C.).

¹ Original, pisani na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/1-65, k. 18.

a isto takvim snagama i užasnom vatrom iz teških strojnica i bacača izvršili su napad na Caparde.²

U isto vrieme partizani su sa slabijim snagama žestoko i jako napali na uporište Brezik i Osmatračnicu,³ koje su držali dobrovoljci; u najžešćoj vatri kad su partizani bili već na rovvima probili su se legionari sa bodom na pušci u borbi prsa u prsa na Caparde nanijevši partizanima gubitaka teških.

Napad na Rudnik izveden je sa svih strana uz groznu vatrnu partizanskih strojnica. Taj napadaj prihvatali su domobrani i odgovorili isto takvom vatrom uz podrštu bacača i topova. Napadaj na Rudnik trajao je neprekidno sve do 4.20 sati i svi juriši i pozivi partizana »Domobrani predajte se, ništa Vam neće biti« slomili su se na snažnoj i mnogo jakoj odbrani uporišta Rudnik i tako su partizani u svom prvom naletu na Rudnik bili krvavo odbijeni uz mnogo gubitaka.

Pred završetak napada na Rudnik partizani su se okomili na uporište Čanakdžije. Ovo uporište napali su partizani od strane Rudnika, Metkovac i Saraca. Domobrani ovog uporišta prihvatali su borbu i munjevitom brzinom probili se kroz obruč partizana, koji se oko njih stezao. Uz djelotvornu pomoć haubica i bacača ovi domobrani uspjeli su se povući na Caparde. Bez sigurne pomoći haubica i bacača sigurno bi svi ovi domobrani bili raspršeni i zarobljeni od jako nadmoćnih partizana.

Dok je trajala borba strahovitom žestinom sa Rudnika se spustila na Caparde opet jedna grupa od 300 do 400 partizana⁴ i opkolila ih je sa južne strane, a kad su bili partizani sa Rudnika odbijeni, stigle su im pričuve, koje su bile ubaćene u borbu oko Caparde i otvorile jaku vatrnu naše položaje. Partizani su uz svoju strahovitu vatrnu izvršili mnogo jaku navalu i juriš i to sa južne strane od puta Caparde — Zvornik, no bili su uz krvave gubitke odbijeni. Našto su se povukli, a zatim su oko 5.30 sati poduzeli sa prethodno pripravljenom vatrom i brzometnog oružja u grupama 50 do 60 ljudi na dva rova južno i desno od ceste Tuzla — Zvornik juriš, koji je bio tako jak, da su ove linije probili i zašli u saobraćajnice i zaklone bacajući bombe i vičući »Pobjeda, pobjeda«. Oni su napredovali sve do konjušnice i stogova sijena bitnice, te se unutar kruga razvila ogorčena bitka na noževe, bombe i borba prsa u prsa. Nakon kratke ali očajničke borbe potisnuti su partizani uz djelovanje karteča i protunapadu izvan položaja, te im u tome nanešeno

² Caparde, Rudnik i okolna uporišta napadale su jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade i Birčanski, Majevički i Sremski NOP odred. Vidi dok. br. 205.

³ Napad izvršile iste jedinice kao pod prim. br. 2.

⁴ Odnosi se na Treći bataljon Šeste istočnobosanske NOU brigade.

mnogo krvavih gubitaka. Uz neprekidnu strahovitu pucnjavu domobrana povukli su se još dalje partizani na daljinu od 100 do 150 m. i gađali na uporište neprekidno do 8.30 sati kada su se počeli povlačiti u okolna brda. Da su partizani odbijeni najveća je zasluga topova i bacača te na bezobzirnom ulogu domobranskih dobrovoljaca. Oni su jurnuli na neprijatelja u najtežem trenutku za uporište Caparde, a to je mnogo i mnogo donijelo za udaljivanje partizana i uporišta i tako su bili izbačeni. Povremena jaka borba bila je na uporištu Caparde do 7 sati a na Rudniku do 8.30.

Ujutro u 7.15 upućena je 23. sat. u pravcu Čanakdžije, da uspostavi svoje uporište koje je bilo u rukama partizana i navalio je 23. sat uz pomoć bacača i haubica i nakon žestoke i kratke borbe protjerao je *partizane uz* gubitke partizana do u pravcu Matkovca.

Domobranci dobrovoljci su u isto vrieme bili upućeni u Musl. Caparde i nakon kratke ali žive borbe partizani su protjerani prema Jelici.

U 9.20 sati upućen je 10. sat. III. bojne 8. p. p. u pravcu ceste Zvornik gdje je izvršio čišćenje sve do Kulina — Glumina, dok su se partizani povukli.

Napad na Caparde vršilo je 6 do 8 bataljona partizana dok se cjelokupna snaga partizana cijeni na kojih 30 bataljona.⁵ Jačina bataljona kreće se do 250 ljudi a jačina četa po 50. Bataljoni su naoružani sa 4 teške strojnica i jednim bacačem, a na svaku četu po 4 strojopuške. Svaki borac ima 50 do 100 nabroja i jednu do dvije bombe.

Naši gubitci dva mrtva 10 ranjenih; četnika četiri mrtva i deset ranjenih.

Gubitci partizana još do sada nisu ustanovljeni.

Zapovjednik nadporučnik:
Matković v.r.

(M. P.)

D...

⁵ Podatak nije tačan. U to vrijeme u Istočnoj Bosni nalazila se Šesta istočnobosanska NOU brigada i Majevički, Birčanski i Sremski NOP odred, čija je ukupna jačina bila oko deset bataljona.

BR. 192

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVI-
ZIJE U MOSTARU OD 25 JANUARA 1943 GOD. O SPORA-
ZUMU SA DELEGATOM ČETNIČKE VRHOVNE KOMANDE
DOBROSAVOM JEVĐEVIĆEM¹

NAJŽURNIJE — OSOBNO NA RUKE

ZAPOVJEDNIČTVO
6 PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 823/taj.

U Mostaru, dne 25 siječnja 1943

Predmet: preliminarni razgovo-
ri sa Jevđevićem.

- GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »Op.« — 3
— OBĆEM VOJNIČKOM POVJERENIKU N.D.H. — SUŠAK

Danas je u privatnom stanu oružničkog pukovnika g. Stjepana Jakovljevića, zapovjednika 6. oružničke pukovnije, održan prvi sastanak predstavnika naših vlasti sa vođom Srba Dobrosavom Jevđevićem. Od naše strane bili su prisutni Veliki župan Velike župe Hum g. Petar Zlatar, podpisani i zapovjednik 6. oružničke pukovnije g. Stjepan Jakovljević. Jevđević je ovaj sastanak uvjetovao time, da na njemu ne uzme učešća Stožernik i da se isti ne održi u službenoj zgradji Velike župe ili divizije. Na ovom sastanku rekao je Jevđević u glavnom slijedeće:

1. — Da je opunomoćen voditi i zaključiti pregovore sa predstavnicima domobranstva, ali ne i sa upravnim i političkim vlastima. Međutim time on ne isključuje razgovore i sa Velikim županom u cilju pacifikacije.
2. — Žali se na dosadanju obskrbu kotareva Konjic, Mostar i Nevesinje hranom.
3. — Želi da se sve četničke snage bacaju u nemilosrdnu borbu protiv partizana.
4. — Da želi učiniti sve za ostvarenje snošljivog stanja u Hercegovini, za prestanak uzajamnog vriedanja, pljačke, nasilja itd., za povratak izbjeglica kotara Stolac svojim kućama, što uslovjava osiguravanjem podizanja i popravke porušenih domova, organiziranjem prehrane i primoravanjem izbjeglica na najintenzivniji rad oko rane sjetve, itd.; jednom riječju želi sa svoje strane učiniti sve za pacifikaciju Hercegovine.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 48 6-1, k. 230.

5. — Traži pružanje naše bolničke pomoći četnicima i teškim bolesnicima iz borbi protiv partizana.

6. — Da je milicija Dr. Ismeta Popovca ustrojena protiv njegovih intencija i da je samo njegovim naporima predviđeni broj od 8.000 smanjen na 2.500 milicionera-muslimana.

7. — Dozvoljava mogućnost postojanja i uviđa pojedinačne pojave nasilja, vriđanja i pljačke od strane četnika, ali kaže, da su redovito u pitanju divlji četnici, odnosno u koliko su u pitanju organizirani četnici, da se protiv njih postupa najstrožije — redovito se strieljaju. / Kaže, da je baš ovih dana streljano oko 35 četnika; vojnički sud im je u Kalinoviku.

8. — Da je dolazak 1 čete crnogorskih četnika u s. Bijelo Polje (10 km sjeverno od Mostara) predviđen baš zbog toga, da se pohvata tamošnja samovoljna skupina četnika i da im se onemoguće dalje pljačke i nasilja.

9. — Da je velika talijansko-četnička predviđena akcija uperena jedino protiv partizana i da će on, kao zapovjednik svih četnika, strogo voditi računa, da tako i bude.

Na ovom sastanku donieta je zajednička odluka, da se odredi jedno mješovito povjerenstvo za kotareve Konjic, Mostar i Nevesinje, koje će riešavati sve nesuglasice i sporove između naših oblasti odnosno pojedinaca i četnika. U ovo povjerenstvo sa svake strane imaju ući po 3 člana.

O održanom sastanku pismeno je obaviješteno zapovjedništvo talijanske divizije »Murge« u Mostaru, po priloženom konceptu.

ZAPOVJEDNIK, PUKOVNIK,
Šarnbek
Šarnbek

Zurno

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
OBCE VOJNIČKO POVJERENIĆTVO
KOD SUPERSLODA-

STATO INDIPELENTE DI CROAZIA
COMMISSARIATO GENERALE MILITARE
PRESCO SUPERSLODA
(2 a armata)

Br. 744/tajno
Nr./segreto
Sušak, dne 1. II. 1943.
Sušak ..

Obćem upravnom Povjereniku
Na uredovanje. Molim uzeti podatke i
vratiti.

² Viša komanda oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«

ZAPOVJEDNIKU SUPERSLODA ROBOTTI-U

Po već ranije poslatim mojim uputstvima o provođenju politike smirenja, zapovjednik hrvatske 6. pješačke divizije u Mostaru dogovorio je sa predstavnicima četnika u Hercegovini (i to baš Jevđević) sve potrebne mjere za zajedničko provođenje smirenja i za saradnju između četnika i hrvatskih vlasti u tom području koliko za borbu protiv komunizma toliko za međusobno izglađenje svih sporova i prestanak međusobnog obračunavanja.

Molim Vas da o ovome obavjestite V. armijski korpus time da i od strane talijanskih vojnih vlasti bude sve preduzeto kako bi se pomoglo i nastavilo djelo smirenja i suradnje. U tom pravcu molim da talij. vojne vlasti djeluju i kod četnika i kod naših oblasti.

Ja sam u tom pravcu uputio naloge mojim podređenim upravnim vlastima

Broj 3362/43

Predmet: Jevđević — pregovori

Predsj. Vlade, Pom. Dru Vj. Vrančiću
Min. Vanj. Poslova, na ruke min. Dra Lorkovića
Minist. oruž. snaga — glavaru gen. Prpiću

U vezi sa pregovorima, što ih je 19 ožujka 43. vodio Zapovjednik 6. pješ. divizije u Mostaru sa vođom četnika Dobrosavom Jevđevićem, smatram, da treba svim sredstvima podpomoći gornjeg našeg zapovjednika u provođenju sporazuma sa Jevđevićem, jer to apodiktički traži današnje stanje u Hercegovini: naša vojnička slabost, povlačenje talij. četa te imperativno spašavanje našeg naroda u Hercegovini i čuvanje narodnih i državnih probitaka u tom kraju.

Molim stoga da hrv. vlada ide u svemu nasusret svim priedlozima i zahtjevima navedenog našeg diviz. zapovjednika.

Z. D. S.

Vel. župi Hum

na ruke Vel. Župana

„ „ Dubrava

Zapovjednik 6. pješ. divizije u je u pregovorima vođenim 19/III.43. sa četničkim vođom Dobrosavom Jevđevićem postigao s njima sporazum o slijedećem:

Prepiši

NARUDZBINE - OBIM NA RUKU

18/6-1

Op.	823	230
Zgrada:	3	
PRIMETI: preliminarni razgovor ri sa Jevđevićem.		
- GLAVNOJ STOŽERI DOMOBORANSTVA "Op." - 3 - OBIM VOJNIKOM POUZDANIKU N.P.H.-SULAK		

Danas je u privatnom stanu crnjačkog pukovnika g. Stjepana Jevđevića, zapovjednika 6. oružničke pukovnije, održan prvi sastanak predstavnika naših vlasti sa vođenom Urba DOMOBORANSTVA JEVĐEVICEM. Od naše strane bili su prisutni Veliki Supan Velike Kuge Hun g. Petar Zlatar, podpisani i zapovjednik 6. oružničke pukovnije g. Stjepan Jakovljević. Jevđević je ovaj sastanak uvjetovao time, da na njemu ne usme učešća Steđernik i da se isti ne održi u službenoj zgradi Velike Kuge ili divizije. Na svem sastanku rekao je Jevđević u glavnom ali edešće:

1.- Da je spuštanjan vediti i uključiti pregevere sa predstavnicima domobranstva, ali ne i sa upravnim i političkim vlastima. Međutim time on ne isključuje razgevere i na Velikim Kugama u cilju pacifikacije.

2.- Žali se na dosadanju obeskrbi ketareva Kanjic, Mostar i Nevesinje hranom.

3.- Želi se sve četničke snage bacaju u nemilešnju terbu protiv partizana.

4.- Da boli učiniti sve za ostvarivanje smodljivog stanja u Hercegovini, za prestank usajannog vriđanja, pljačke, nasilja itd., za povratak izbjeglica katra Stolac svejim kućama, što uveljavljava osiguravanje podizanja i popravke poređenih domova, organiziranjem prehrane i primenjivanjem izbjeglica na najintensivniji rad skoro ranije, itd.; jednom riječju boli sa svoje strane učiniti sve za pacifikaciju Hercegovine.

5.- Traći pružanje našu belačice pomoći četnicima i teškim balašnicima iz berbi protiv partizana.

6.- Da je milicija Dr. Izmets Pepeva ustrežena protiv njegovih intencija i da je samo u povim naprima predviđeni broj od 8.000 muških na 2.500 milicionera-muslimana.

7.- Dozvoljava mogućnost pestojanja i uvidja pojedinačne pojave nasilja, vriđanja i pljačke od strane četnika, ali kaže, da su redovite u pitanju divlji četnici, odnosno u kelicu su u pitanju organizirani četnici, da se protiv njih postupa najstrođije - redovito se strijeljaju /Kale/, da je baš svih dana strijeljane eke 35 četnika; vojnički sud im je u Kalinoviku.

8.- Da je deljak i čete crnogarskih četnika u s. Mijala Pejje /10 km sjeverno od Mostara/ predviđen baš abeg tega, da ne pokvata takozvana smrževaljna skupina četnika i da im se onemoguće dalja pljačke i nasićenje.

9.- Da je velika talijansko-četnička predviđena akcija uperana jedino protiv partizana i da će on, kao zapovjednik svih četnika, strateži voditi računa, da tako i bude.

Na svem sastanku doneta je sa jednoga odluka, da se održi jedna mješavita povjerenstva na ketareve Kanjic, Mostar i Nevesinje, koje će rješavati sve neuglasice i sporevo imadžu naših oblasti odnosno pojedincu i četnika. U svu povjerenstvo sa svake strane imaju ući po 3 člana.

O održanom sastanku pisano je stavljeni zapovjedništvo talijanske divizije "Murge" u Mostaru, po prileženom konceptu.

ZAPOVJEDNIK PUŠKA
Baranek

U vezi sa gornjim sporazumom pozivam vel župane da u svakom pogledu podpomognu ostvarenje istog sporazuma te da u tom smislu upute i svim podređenim kot. predstojnicima.

Z. D. Sp. . . . 9/4. 43. . . .

BR. 193

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U BANJOJ LUCI OD 25 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA SELO KLAŠNICE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA Prepis!
KOTARSKA OBLAST U BANJOJ LUCI Banja Luka 25.I.1943.
Taj. br. 85/43.

Predmet: Napadaj partizana na Klašnice i oružničku ispostavu Krnete.

OBĆEM OPUNOMOĆENIKU VLADE NEZAVISNE DRŽAVE
HRVATSKE

Prema izvješću oružničke postaje u Laktašima br. 90, 92/43, kao i izvršenim uvidom na licu mjesta u selu Klašnicama povodom napadaja partizana^z noću između 21. i 22. ovog mj. po prikupljenim podacima dostavljaju se sljedeće izvješće:

Napadaj partizana usljedio je 22. ov. mj. oko 0.30 sati na vojnu posadu, oružničku ispostavu u selu Klašnicama. U napadaju je učestvovalo oko 300—400 partizana, među kojima su bile i četiri ženske. Glavni vođa bio je neki Rade Kondić³ oko 28 godina rodom iz Priedora, a njegov politički komesar neki Mustafa rodom iz Bos. Dubice. Partizani su najprije napali na bunkere koji se nalaze na brdu više oružničke postaje. Tu su se nalazili domobrani sa 2 teške strojnica i jednim topom. Kako je partizana bilo brojčano mnogo više domobrani su bili

¹ Prepis originalna, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1-47, k. 18.

² Napad su izvršile jedinice Druge i Pete krajške brigade Četvrtne NOU divizije. Vidi dok. br. 116, 119, 120 i 130.

³ Narodni heroj Rade Kondić. Poginuo u borbi sa SS divizijom »Princ Eugen«, 30 avgusta 1944 god., prilikom prelaza preko rijeke Bosne kod sela Manjače.

prisiljeni napustiti bunkere a partizani su zatim napravili na-valu istodobno na oružničku postaju i obćinu. Pred brojčano jačim partizanima oružnici su se povukli prema Laktašima a domobrani preko mosta i prema kamenolomu u pravcu Banja Luke. Oružnici u postaji otvorili su vatru na partizane a u jednom momentu je zapovjednik 18 sata poručnik Nadž poviknuo (»ne pucajte na brdo to su naši«) pa kada su se ovi domobrani povukli na cestu iz bunkera partizani su zauzeli bunkere i otvorili vatru iz strojnica. Zatim su partizani prodrli u same Klašnice, gdje su odmah u grupama upali u obćinsku zgradu, oružničku postaju, trgovinu i gostonu Nike Mihaljevića i Ante Šalića, te Savke Komadine. Odmah zatim pobunjenici su provalili u same zgrade i počeli iznositi sve stvari koje su tu zatekli. Pojedinci od partizana opljačkanu su robu nosili na brdo povrh Klašnica, gdje ih je čekalo oko 80 saona koje su isti prilikom polaska iz Klašnica silom uzeli od pojedinih seljaka, na iste utovarili opljačkane stvari. Prilikom upada u Klašnice zarobili su zapovjednika 18 sata poručnika Nadža i satničkog liječnika koji su odveli sa sobom, te se za njihovu sudbinu ne zna. Zahobljene domobrane razoružali su ih i pustili. Prije samog napada prekinuli su brzoglasnu vezu sa Banjom Lukom. U zgradi više obćine nalazio se je stan obćinskog bilježnika Steve Maličića, kojega su potpuno opljačkali i htjeli da ga odvuku sa sobom u šumu. U jednom zgodnom momentu imenovani je iskoristio priliku i pobjegao sa ženom prema Banjoj Luci. Odmah po izvršenoj pljački partizani su upalili obćinu, oružničku postaju, trgovinu i gostonu Nike Mihaljevića i Ante Šalića, koje su do temelja izgorile, dok je kod Savke Komadine izgorio samo pod. Oko 4.10 sati partizani su se počeli povlačiti. Prema izjavi bilježnika obćine isti su se, njih oko 50 povratili na brdo povrh Klašnica gdje su bili ostavili sol te su i to sa sobom odvukli.

Prigodom povlačenja partizani su od pojedinih mještana oduzimali žito, suho meso i mast, dok su iz sela Bakinaca (8 km. sjevero-zapadno od Laktaša odveli sa sobom legionara Kazimira Najdeka i Habinjaka Jozu koji su se u to doba nalazili u pomenutom selu). Prilikom povlačenja partizana po sol isti su otvorili strojopuščanu vatru na domobrane koji su se tu nalazili i tom prilikom ubili jednog domobrana. Prema izvješću oružničke postaje Laktaši prilikom povlačenja partizana naši zrakoplovi napali su na partizane i tom prilikom ubili preko 50 partizana.

Isto tako su partizani napali i na oružničku obhodnju u Krnetima koja se je povukla prema Adolfstalu ali je drugog dana vraćena natrag pošto su se partizani povukli.

BR. 194

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE U TUZLI OD 26 JANUARA 1943 GOD. O
BROJNOM STANJU I RASPOREDU BRIGADA NOV U
ISTOČNOJ BOSNI¹**

ZAPOVJEDNIČTOV
4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 236/taj.
U Tuzli, dne 26. siječnja 1943.

Predmet: Izvješće o kretanju partizana dostavlja.

1. ZAPOVJEDNIČTVU 3. PJEŠAČKE DIVIZIJE TUZLA.
2. ZAPOVJEDNIČTVU 4. PJEŠAČKE DIVIZIJE DOBOJ.
3. ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE SARAJEVO.

Oružnička postaja Kladanj sa br. 46/taj. od 21. siječnja o.g. dostavlja sljedeće izvješće:

»21. siječnja o.g. primila je ova postaja pismeno izvješće od zapovjednika Pripremne Bojne Branitelja Kladnja pod br. 51/taj. od 21. siječnja o. g. sljedećeg sadržaja:

Potpisati je doznao sa vrlo pouzdane strane, da su dvije partizanske brigade² koje su se prebacile na Capardama progongile Savu Derikonju sve do sarajevskog Ozrena i tamo ga stigle, te mu oteli hranu, konje i nešto stoke, koju je Derikonja odnio iz Šekovića. Partizani su zarobili 200 ljudi Save Derikone³, pa su se isti 19. o.m. u 9 sati po noći preko sela Žeravica povratili u Šekoviće.

Treća partizanska brigada, nalazi se oko Zenice, ali na nepoznatom mjestu, četvrta partizanska brigada nalazi se negdje oko Doboja, a peta partizanska brigada nalazi se negdje oko Papraća, Osmaka i Capardi.⁴

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13/1-1, k. 149.

² Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu i Birčanski NOP odred.

³ Podatak nije tačan. Ovom prilikom zarobljeno je samo nekoliko četnika.

⁴ U to vrijeme nikakvih novih brigada nije bilo na ovom terenu.

U Šekoviće je stigla prva i druga partizanska brigada,⁵ a zapovjednici su im prve brigade Hadži Murat⁶ a njegov zamjenik Franjo⁷ sa Morančana, zapovjednik druge brigade je Majo⁸ a njegov zamjenik Ratko⁹ iz Bijeljine. Obadvije brigade broje preko 1200 ljudi. Među njima ima mnogo i žena.

Partizani su dobro naoružani a streljiva imaju prilično. Svi su se smjestili u Šekovićima u okolnim zaseocima.

Zapovjednik postaje Kladanj je doznao, da su četnici iz sela Doli i sela Klještana njih oko 60 prešli u selo Trnovo k partizanima.

O točnim i boljim podatcima ova postaja za sada ne raspolaze, a u koliko se nešto kasnije dozna izvestiti će se».

Predlažem prednje na znanje i mjerodavnost.

29./I. J.S.

Zapovjednik pukovnik

Emanuel Mašek
Mašek

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
29/I.
ZAPOVJEDNIŠTVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. broj 43.

Sarajevo 29. siječnja 1943.

za pukovnika Mašeka

Oružničkoj 4. pukovniji Tuzla

Pod 1. je točno čak šta više partizani su slabije djelove četničkog odreda Save Derikonje potisnuli do željezničke pruge Semizovac. Protu akcijom naših i njemačkih snaga partizani su potisnuti na sjevero istok. Cilj je bio partizana prieći kod Rajlovac — Semizovac rieku Bosnu i sjediniti se sa partizanima na području Rastovo — Travnik. Gubitci Derikonje nisu poznati. Pod 2. Nije primjećeno prisustvo partizana na području Zenice. U p.

Zapovjednik pukovnik Stjepan Toma
M.

⁵ Vjerovatno se odnosi na bataljone Šeste istočnobosanske NOU brigade.

⁶ Pašaga Mandžić, komesar bataljona u Šestoj istočnobosanskoj NOU brigadi

⁷ Franjo Herljević, komandant Drugog bataljona Šeste istočnobosanske NOU brigade

⁸ Cvjetin Mijatović, politkomesar Šeste istočnobosanske NOU brigade

⁹ Ratko Perić, komandant bataljona u Šestoj istočnobosanskoj NOU brigadi

**OBAVJEŠTENJE MINISTARSTVA DOMOBRANSTVA OD
27 JANUARA 1943 GOD. O NAREĐENJU KOMANDANTA
NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ ZA POSTUPAK S NA-
RODOM¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER DOMOBRANSTVA
Op. Broj: 1008/taj.

U Zagrebu, dne 27. siječnja 1943.
Predmet: Smjernice za postupak sa
pučanstvom i td.

1. POGLAVNIKOVOM VOJNOM UREDU
2. MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
3. ZAPOVJEDNIČTVU USTAŠKE VOJNICE
(ured zapovjednika)
4. PREDSJEDNIČTVU VLADE (Pomoć. Predsjed.
Vlade dr. Vrančiću.)

Hrvatski častnik za vezu 718. njemačke pješačke divizije Sarajevo 3 — Konak sa br. 628/tajno od 22. siječnja 1943 dostavilo je zapovijed 718. pješačke divizije Odjel Ia br. 135/43 taj. »Zapovjedajući njemačkih četa u Hrvatskoj zapovjedio je dne 12. I. 1943:

»U hrvatskom prostoru vriede slijedeće smjernice:

- 1) Svaka mjera, potrebna za osiguranje četa i svrshodna za smirivanje, opravdana je.
- 2) Poželjna je dalekosežna suradnja hrvatskih vojnih i građanskih oblasti sa vlastitom odgovornošću.
- 3) Nitko se radi preoštrog postupka ne smije pozivati na odgovornost. Samo se po sebi razumije, da se time ne odobravaju djela iz nečastnih pobuda (n. pr. osobno obogaćivanje, zlostavljanje žene i djece).

4) Postupak sa pučanstvom:

Tkogod sudjeluje ili je sudjelovao u borbi protiv posadnih četa ili protiv Države Hrvatske, imade se objesiti ili strieljati. U to se ubrajaju i stranci kao i oni, koji se na bojištu zateku.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 613-1, k. 184.

One, za koje se sumnja, da su u borbi sudjelovali, treba uhititi. Vode upotrebiti kod zamjene zarobljenika, ostale sumnjive zadržati kod divizije kao taoce i streljati ih, kad nastane potreba odmazde.

Svi ostali za borbu sposobni muškarci, stariji od 15 godina koji poticu iz partizanskih zadojenih područja imadu se pod stražom odpremiti u posebne sabirne logore. Do odpreme u logore brinu se divizije za nadzor, prehranu i td.

Težko pristupačna naselja i druga mjesta (špilje, logori baraka i td.) koja su ustanovljena kao partizanska uporišta ili bi kao takva mogla poslužiti, imadu se uništiti. Isto tako postupiti sa naseljima iz kojih se pucalo. Inače se naselja smiju uništavati samo ako je radi odmazde od zapovjednika divizije izričito zapovjeđeno.

6) Plien:

Cjelokupnim plienom (oružjem, opremom, stokom, hranom i td.) raspolaže izključivo zapovjedajući njemačkih četa u Hrvatskoj. Čete mogu svoju potrebu pokriti samo u okviru padajućih im količina, uz istodobno izvješće zapovjedajuće, njemačkih četa u Hrvatskoj.

Oružje se bez iznimka imade predati sabiralištu pliena.

Zalihe, koje se od strane četa ne mogu odpremiti i za koje prieti opasnost da bi mogla iznova koristiti partizanima imadu se uništiti.

7) Svakome mora biti jasno, da se samo najoštijim mjerama mir i red konačno opet može uzpostaviti i da se samo na taj način može izbjegći dalnjim gubicima vlastitih drugova kao i u istinu nevinog diela pučanstva.«

Dodatak divizije:

Ponovno se napominje, da će svakoga, koji je energično postupio uzeti u zaštitu.

Častnike i vojnike, koji bi kukavičlukom, neodlučnošću ili nedjelatnošću nanieli štetu Državi Hrvatskoj, njemačkim ili hrvatskim četama, uzeti će bezobzirno na odgovornost, staviti će ih pred ratni sud, koji će im suditi bez obzira na način, stališ i podrietlo.«

Prednje se dostavlja na znanje.

GLAVAR GLAVNOG STOŽERA
General Prpić v. r.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA — MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA UNUTARNJU UPRAVU

R. U. Broj: T. 137 — 1943. Zagreb, dne 11. veljače 1943

VELIKA ŽUPA — SVIMA

Na znanje i ravnjanje.

ZA DOM SPREMNI!

Glavni ravnatelj
Glavnog ravnateljstva za unutarnju upravu:
(Šipuš)
Šipuš

R 382—314

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA VRHBOSNA SARAJEVO
Primljeno 17. II. 1943 god.

radna jedinica	T. broj uručbenog zapisnika	Broj priloga	Biljeg	izvestitelj
II	410			

Na priepisu
osobno

Upravitelju župske redar. oblasti. Sarajevo
Kotarskom predstojniku:

Sarajevo
Vlasenica
Višegrad
Rogatica

Upravitelju kotar. ispostave:

Goražde
Prača

Prednje se dostavlja na znanje i ravnjanje.

Sar. 18. II. 43.
Saćini jedan priepis za mene.

Za dom spremni!
Zam. ust. žup.
podžupan,

BR. 196

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE U SARAJEVU OD 27 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA I AKCIJAMA JEDINICA NOV NA TERENU CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIŠTVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Broj 122

Sarajevo, 27. siječnja 1943.

Predmet: Izvještaj o partizanima.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA, GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST, ODSJEK X

Zagreb

Savezno okružnici M.U.P. Ravnateljstvo za javni red i sigurnost odsjek X V.T. Br. 11/42. od 14. XII. 1942. predlažem sljedeći izvještaj o partizanima:

Na jugo-istočnom prostoru pukovnije: Partizanske skupine 800—900 partizana,² na području obćine Sokolovići (18—20 km. sjeverno od Rogatice) sa jačom grupom u selu Bođovići—Romanija (13 km. sjevero-istočno od Pala) ova grupa imala je namjere napasti naše snage na željezničkoj pruzi Stambolčići — Prača, razoriti prugu i prekinuti željeznički promet Sarajevo — Višegrad, potisnute su tokom prve polovice mjeseca siječnja 1943. našim snagama i četničkim odredima na sjever u smjeru Knežine, Han Pijeska na područje Šekovići (15 km. sjevero-zapadno od Vlasenice). Pri povlačenju sa prostora Sokolovići opljačkali su seljacima najbolje konje 9. 1. 1943. u 0300 sata jedna njihova kolona od 400—500 partizana napala je oružničku postaju i ustašku posadu Žljebovi (11 km. jugo-istočno od Han Pijeska). Usljed pritiska oružnici i ustaše povlače se u Sokolac.

Na sjevero-zapadu, područje Travnik, početkom druge polovice mj. siječnja 1943. partizani³ uporno napadaju naše i sa-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 27/1-1, k. 149.

² Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu, koja je u to vrijeme bila na Romaniji. O pokretu i borbama partizana na Romaniji vidi i dok. br. 178 i 183.

³ Tada su se na ovom terenu nalazile jedinice Treće NOU divizije.

vezničke njemačke postave uzduž željezničke pruge. Busovača — Vitez — Turbe (pruga Lašva — Travnik, kako bi ova mješta opljačkali, objekte i postrojenja zapalili, a promet prekinuli. 20. 1. 1943. ponavljaju napad na Vitez⁴ (12 km. jugoistočno od Travnika), željezničku stanicu i impregnaciju pravoga. Zapalili su oružničku vojarnu i hrvatski dom, razorili dio pruge, pa se zatim uz znatne gubitke povlače u smjeru Rastova.

17. siječnja 1943. jače partizanske grupe, nadirući iz smjera Novi Šeher (10 km. sjeverno od Žepča), a to su grupe koje su početkom siječnja 1943. izbačene iz Teslića i potisnute na jugo-zapad; napadaju Žepče i zauzimaju ga. Prekidaju željeznički promet na pruzi Zenica — Zavidovići. 21. 1. 1943. partizani su po našim i njemačkim oružanim snagama iz Žepča izbačeni, kojeg dana u 2100 sat je promet uspostavljen. 21. siječnja 1943. u 0500 grupa od 200 partizana upala je u Gornji Vakuf. Nakon izvršene pljačke povukli se jugo-istočno prema selu Pridvorci.⁵

27. 12. 1942. u 1400 sati Kupres — Bugojno km. 16 partizani⁶ su napali poštu. Ubili oružničkog vodnika Marka Vučovića, poštara Zajiju Kostorovića i jednog putnika, a zarobili obskrbnog časnika Vranešića i jednog putnika, opljačkali poštu i pusteljinu postaje Kupres.

6. 1. 1943. četnička grupa Radivoja Kosorića vršeći na prostoru Han Stijenica — Burati (11 km. sjevero zapadno od Rogatice) potjeru za partizanima naišla je na grupu od 20 partizana⁷ koje su četnici razbili, 2 partizanska kurira židova ubili, a jednog židova Majer Levia uhitili i predali oružničkoj postaji Han Stijenice, koji je predan III. domobranskom zboru.

9. 1. 1943. u 0330 grupa od cca 80 partizana napala je oružničku postaju Vitez.⁸ Opljačkali skladište hrane državne šumarije i dvije gostione, pa se povukli prema Rastovu (20 km. južno od Travnika).

9. 1. 1943. u 0300 sata grupa od cca 500 partizana napala je oružničku postaju i ustašku posadu u Žljebovima (11 km.

⁴ Napad na Vitez je izvršila Prva dalmatinska NOU brigada. Vidi dok. br. 188.

⁵ Žepče je oslobođila Deseta hercegovačka, Novi Šeher Peta crnogorska, a Gornji Vakuf Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 87, 197 i 205.

⁶ Ovu akciju su vjerovatno izveli neki izviđački dijelovi Druge proleterske divizije, koja je vršila napad na Kupres 28 decembra 1942 godine.

⁷ Odnosi se na grupu političkih radnika sa terena Romanije.

⁸ Napad su izvršili dijelovi Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. O borbama za Vitez vidi dok. br. 188.

jugo-zapadno od Han Pijeska). Oružnici i ustaše pod pritiskom partizana povlače se Han Kramu (4.5 km. sjevero-istočno od Žljebova). Iz Sokolca upućena su u pomoć 2 sata ustaša. Prema izjavi izbjeglica partizani su zapalili oružničku vojarnu i nekoliko kuća. Do sada poznati gubitci, dva mještanina poginula.⁹

10/11. 1. 1943. grupa od cca 400 partizana¹⁰ iz Visočnika kota 1252 (4 km. jugo-zapadno od Han Pijeska) prešla je željezničku prugu, Han Pijesak — Olovo, kod Berkovine i kreću pravcem Nevačka (12 km. sjevero-zapadno od Han Pijeska) i Žeravice (17 km. sjevero-zapadno od Han Pijeska) za Šekoviće.

12. 1. 1943. u Zenici i u selu Tetovu (3 km. sjeverno od Zenice) otkrivene su komunističke ćelije.¹¹ Uhićeno je 23 osoba, koje su predane njemačkom vojnog zapovjedničtvu Zenica.

12. 1. 1943. uhićen je u Bugojnu seljak Zrno Jure, iz Kupresa jer je u jednoj kafani širio komunističku promičbu.

13. 1. 1943. u 0815 sati do 0130 sati u Jezeru (8 km. sjevero-zapadno od Jajca) vođena je borba između skupine oko 700—800 partizana¹² naoružanim puškama i nekoliko strojopušaka, te domobrana i njemačkih vojnika oko 330 momaka; koji su se prema Jezeru nalazili u nasilnom izviđanju. Gubitci partizana nepoznati. Gubitci naši 1 domobran nestao, 1 njemački vojnik poginuo, 4 ranjena. Partizani su došli sa planine Otomalj kota 1052 (1.5 km. južno od Jezera), u istom su smjeru otišli.

13. 1. 1943. partizanske grupe¹³ koje su se smjestile na području obćine Sokolovići (18 km. sjevero-zapadno od Rogatice) pod pritiskom četnika napustili su to područje i krenuli na sjever u smjeru Šekovića na područje kotara Vlasenica. U obćini Sokolovići pokupili su sve bolje konje.

14. 1. 1943. u Šekovićima (15 km. sjevero-zapadno od Vlasenice) primjećena su pripremanja partizana¹⁴ za jaču akciju prema Vlasenici. Odred četnika Matića iz okoline Vlasenice traži streljivo i suradnju protiv partizana. Napomena: (III. domobranski zbor izvješćen je).

15. 1. 1943. od 0900 do 1200 sati kod sela Rajića (5 km. jugo-zapadno od Nove Kasabe) odjel od 25 oružnika i 20 legio-

⁹ Akciju je izveo Treći bataljon Šeste istočnobosanske NOU brigade. Ubijeno je 6 žandarma i zaplijenjeno nešto oružja i nekoliko sanduka municije.

¹⁰ Šesta istočnobosanska NOU brigada

¹¹ Odnosi se na grupu simpatizera NO pokreta. U ovo vrijeme u Zenici i selu Tetovu nije postojala partiska organizacija.

¹² Borbu je vodio Prvi bataljon Četvrte krajiške brigade. Vidi dok. br. 74.

¹³ Šesta istočnobosanska NOU brigada. Vidi dok. br. 183.

¹⁴ Ista brigada

nara sukobio se je sa grupom od oko 60 partizana. Gubitci odmetnika, 10 poginulo, plien 4 goveda, 4 konja i 7 ovaca. Nismo imali gubitaka.

16. 1. 1943. u 1000 sati primjećena je u prolazu kroz selo Vidosavići (3,5 km. jugo-istočno od Kreševa) jedna obhodnja od 11 partizana, među njima 1 žena, 7 naoružanih, 4 nenaoružana. Došli su iz smjera Gunjani i krenuli u smjeru planine Bitovnja (11 km. jugo-zapadno od Kreševa).

16. 1. 1943. 2130 do 2230 sati grupa od 60 puškama naoružanih partizana napala je našu i njemačku posadu Turbe¹⁵ (7 km. sjevero-zapadno od Travnika). Poginuo jedan partizan. Nismo imali gubitaka. Partizani su došli iz sela Varošluka (3 km. jugo-zapadno od Turbe) i u istom se smjeru povukli. 16. 1. 1943. u 2330 sati do 17. 1. 1943. 0300 sata jača grupa naoružanih partizana napala je željezničku stanicu Busovaču¹⁶ (pruga Lašva — Travnik). Naša i njemačka posada napad odbila. Gubitci partizana nepoznati. Gubitci naši jedan domobran poginuo, jedan njemački vojnik ranjen. Partizani se povukli u selo Buselje (2,5 km. zapadno od Busovače). Veća partizanska skupina nalazi se u selu Buselje i nastanila se po seoskim kućama; gdje im je i stožer.¹⁷

16. 1. 1943. u 2200 sata do 17. 1. 1943. 0100 sat oko 400 partizana podjeljeni u grupe od po 100 napali su puščanom i strojopuščanom vatrom Vitez¹⁸ (12 km. jugo-istočno od Travnika). Napad je bio upravljen na oružničku postaju, državnu šumariju, željezničku stanicu, željeznički most i obćinu. Oružnička postaja i šumarija oštećena i opljačkana. Naše i njemačke snage potisnule su partizane. Jedan domobran poginuo. U 0600 partizani se povukli prema Rastovu (20 km. južno od Travnika) iz kojeg su smjera i došli.

17. 1. 1943. u 2110 sati jače partizanske grupe nadirajući iz smjera Novi Šeher (10 km. sjeverno od Žepča) stigle su 2 km. pred Žepče. Istog dana u 2300 sata naknadno se saznaje preko željezničke stanice Zenica, da su partizani Žepče zauzeli, zapalili željezničku stanicu, zgradu kotarske oblasti, poštu, dva željeznička skladišta, 8 vagona, oružničku vojarnu, kotarski sud, poresku upravu, pučku školu, hrvatsku čitaonicu, domobran-

¹⁵ Na ovom terenu u to vrijeme nalazili su se dijelovi Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. O borbama oko Turbeta vidi i dokument br. 181 i knj. 8, dok. br. 221.

¹⁶ Napad su izvršile jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. O borbama oko Busovače vidi i dok. br. 44 i 204.

¹⁷ Odnosi se na dijelove Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

¹⁸ Napad su izvršile jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 188.

sko skladište hrane i kuću logornika. Željezničku prugu razorili 800 m. streljali blagajnika obćine, podvornika suda i 2 željeznička službenika. Zarobili i odveli sobom kotarskog liečnika i jednog oružnika, a brzoglasnu vezu sa Žepčem prekinuli.¹⁹

18. 1. 1943. u 0200 grupa od 30 naoružanih partizana upala je u selo Ljubunci (5 km. sjevero-istočno od Prozora), iz puške teško ranili seljaka Brajko Stipu, a ostale zlostavljali. Među partizanima seljaci su prepoznali bivše oružnike Bojčić Sabitu i Škoro Husu koji su služili na postaji Prozor.

20. 1. 1943. u 2200 sata grupa od oko 200 naoružanih partizana napala je Vitez (12 km. jugo-istočno od Travnika), željezničku stanicu i pregnaciju pragova u istom mjestu. U Vitez je upućen oklopni vlak. Zapalili oružničku vojarnu i hrvatski dom, razorili prugu, promet obustavljen. Partizani su došli iz Rastova (20 km. južno od Travnika). Isti dan u 2400 sata povukli se u smjeru Rastovo. Gubitci partizana 6 mrtvih 20 ranjenih. Gubitci naši, 1 njemački dočastnik poginuo. Pruga se popravlja.²⁰

21. 1. 1943. u 0500 sati grupa od 200 partizana upala je u Gornji Vakuf.²¹ U pošti uništila brzoglase, u občinskom poglavarstvu pismohranu, iz čitaonice odnjeli 2 krugovalna aparat, iz kotarske ispostave jedan pisaći stroj. U posebničkom stanu jednog oružnika razoružali i odnjeli mu oružje i odoru. Po izvršenoj pljački partizani se povukli jugo-istočno prema selu Pridvorci.

Zapovjednik pukovnik
Stjepan Toma

¹⁹ Vidi prim. br. 5.

²⁰ Akciju su izvele jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi prim. br. 4.

²¹ Gornji Vakuf je oslobođila Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 163 i 189.

BR. 197

IZVJEŠTAJ ISPOSTAVE ŽUPSKE REDARSTVENE OBLASTI U ZENICI OD 29 JANUARA 1943 GOD. O ZAUZEĆU ŽEPČA OD STRANE JEDINICA NOV¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

R. S. Broj: Prs. 1459/1943. Zagreb, dne 29.1.1943.
Predmet: Žepče — napad partizana.

**GLAVNI STOŽER MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
OPERATIVNI ODJEL**

Zagreb

Ispostava žup. red. oblasti u Zenici, svojim izvješćem br. 356 od 23. I. 1943. god. dostavila je slijedeće:

»Po Vašem nalogu broj: 339/43. od 22. siječnja 1943. dobio sam nalog, da odputujem za Žepče i izvjestim o stanju Žepča prilikom napada partizanskih bandi na samo Žepče, te izvješću-jem slijedeće:

Dne 17. siječnja 1943. god. oko 21. sat i 30 minuta, u noći napali su partizani sa svih strana grad Žepče, kojih je bilo u jačini oko 900 do 1000, što muških što ženskih.²

Partizani bili su naoružani s puškama, lakim i teškim strojnicama, bacačima mina i lakim topovima. U grad Žepče, bilo je upalo partizana oko 500 stotina, a u okolini grada, ostalo ih je kao obhodnje osiguranje grada oko 500 stotina.

Partizani čim su upali u grad odmah su zapalili slijedeće zgrade i to: Kotarsku oblast, Porezni ured, kotarski sud, grun-tovnicu, občinsko poglavarstvo, oružničku postaju, željezničku postaju, stan ustaškog logornika, tri željeznička magazina, pu-čku školu, hrvatsku čitaonicu i jednu zgradu braće Kendića u kojoj je bilo smješteno vojno skladišće.

Istu večer kada su upali u Žepče, odveli su slijedeće osobe: Dr. Nikolu Kisića, kotarskog liječnika, navodno radi toga da je voda četnika, 2) Edhema Pašalića šerijatskog sudca bivšeg logornika, 3) Ibrahima Slavića prometnog željezničkog činovnika radi toga što je iste večeri pustio kao prometni činovnik

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1—38, k. 18.

² Žepče je napadala i oslobođila Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 87 i 196 (27 I, 5 pukovnija).

teretni vlak da izbjegne za Zavidoviće. 4). Mehmeda Babinjca trgovca.

5) Milorada Lumovića občinskog činovnika radi toga što je on kao crnogorac ostao u službi Nezavisne Države Hrvatske i 6) Oljačku Ljubicu sa svojom kćerkom Ljubicom radi toga što je Ružica bila ranije u partizanima, pa se kasnije predala Hrvatskim vlastima, istom je odveden Avdo Šahonović oružnički narednik i nekoliko domobrana, a neki su se od ovih domobrana povratili.

Bili su odvedeni, ali su kasnije povraćene ove osobe:

1) Alojz Humski nadstojnik željezničke postaje, 2) Nikola Grgić nadstojnik pošte, 3) Hofbauer Slavko nadzornik željezničke pruge, 4) Berković Ivan prometni činovnik željeznički, 5) Sole Ivan občinski bilježnik, 6) Štefan Štefanko gostioničar odveden je i navodno ubijen.

Prilikom upada partizana u Žepče, poginuo je Selim Babinjac občinski blagajnik jer je pokušao da prikrije novac iz občinske blagajne, isto je poginuo Mehić Husein sudska podvornik, ali pukim slučajem od puščanog naboja. Kotarski predstojnik g. Muhamed Tafre bio je iste večeri poveden od svoga stana do zgrade kotarske oblasti, gdje je kasnije bio pušten na slobodu po partizanima.

Ova partizanska banda koja je upala u Žepče, imala je naziv II. Hercegovačka Brigada³, među kojima je bilo većinom pravoslavaca, a u manjem djelu katolika i Muslimana. Vodja brigade zvao se neki Vlado⁴, također je među njima bio Čedo Kapor sin Milanov iz Trebinja, neki Bjelica⁵ Mostarac, židov Ozme, iz Zavidovića, bivši sudac Filipović, a mislim da je od Mostara, kao i ing. Alikalfić Fazlija iz Mostara.

Dne 20. siječnja oko pola noći, došlo je pojačanje od jedne bojne domobrana i ustaša iz Zavidovića, koji su oslobodili Žepče, a partizani su se povukli i otišli u Blatnicu kotar Teslić.

Željezničke pruge bile su porušene od željezničke postaje Žepče u pravcu Zavidovići, oko 900 metara, jedan pancerni vlak koji je 27. na večer naišao kroz Žepče, toga su partizani ustawili i samoga bez upravljača pod punom parom, pustili put Begovu Hanu. Prilikom upada u Žepče partizanskih bandi, opljačkana je činovnička zadruga u vrijednosti 200.000 kuna istom je opljačkana oko 10. trgovackih radnji, kao i privatni stanovi, a ove su pljačke vršili većinom građani grada Žepča. Istom je porušena jedna četvrtina drvenog mosta koji vodi put Zavidovića.

³ Deseta hercegovačka brigada unutar Treće NOU divizije imala je naziv: Druga brigada.

⁴ Vlado Segrt

⁵ Tripo Bjelica

Prilikom napada na grad Žepče, bilo je u odbrani grada naših domobrana skupa što u gradu i željezničkoj postaji oko 100 domborana.

Viđen je u Poglavnikovoj ulici jedan partizan mrtav, a vjerovatno da ih je bilo još mrtvih jer partizani, običavaju svoje mrtve sa sobom nositi. Po gradu sam primjetio na više mjesta krvi.

Napominjem da su četnici prilikom napada partizana na Žepče a vodili borbu protiv istih.

Žgradu gdje je smještena pošta nijesu zapalili radi toga, jer je ista privatno vlasništvo, već je su sve unutrašnje aparate uništili.

Napominjem da su partizani od naših domobrana, zaplijenili jedan bacač, jednu tešku strojnicu i nešto od pušaka.

Gornje se dostavlja, s molbom na mjerodavnost. —

ZA DOM SPREMNI!

PO OVLAŠĆENJU GLAVNOG RAVNATELJA
NADSTOJNIK OBČEG ODSJEKA:

Dr. Vučić

Dr. Vučić

(M. P.)

BR. 198

**DNEVNI IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG OFICIRA ZA VEZU
KOD 714 NJEMAČKE PJEŠADISKE DIVIZIJE ZA 29 JANUAR 1943 GOD. O REZULTATU BORBI KOD KLAŠNICA¹**

ČASTNIK ZA VEZU
kod 714. njem. pješ. div.
Op. br. 198/taj.
29. siječnja 1943.

Predmet: Dnevno izviešće. —

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA
Operativni odjel.
Obće stanje:

N e p r o m j e n j e n o.

I.

Podhvati u toku: na 28/I.

Prema izvještaju stanovnika i vlastitog razviđanja naslučuje se napad 4. Partizanske divizije na luk Une i Sane. Ustanovljeno je neprijateljsko osiguranje za povlačenje od voda do bojne prema Sjeveru, Istoku, Jugu.²

Prostor JI. Bos. Gradiške i IZ Prosare sloboden je od neprijatelja.

Uporište Đedovača³/4 Km. sjevernije Sanskog Mosta / zauzeto bez borbe. Zapovjednik 12. sata 10. pješačke pukovnije zbog kukavičkog držanja pred neprijateljem uhapšen.

Neprijatelj južno od Banja Luke od pojačane izvidnice prema jugu potisnut.⁴

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—20, k. 18.

² U to vrijeme na ovom sektoru se nalazila Druga, Peta i dijelovi Šeste krajiške brigade Četvrte NOU divizije, dok su na zapadu Osma krajiška brigada i Banjaski NOP odred zatvarali pravac Bosanska Krupa — Bihać. Osma krajiška brigada je u to vrijeme bila pod komandom Prvog bosanskog NOU korpusa.

³ Đedovaču je oslobođio Prvi bataljon Šeste krajiške NOU brigade.

⁴ Odnosi se na povlačenje Prve proleterske divizije u pravcu Gornji Vakuf — Solakova Kulja — Ivan Sedlo.

Kod borbe IZ od Klašnica brojano 6 mrtva neprijatelja i 2 puške zaplijenjene.⁵

Na večer neprijateljska topovska vatra na uporište Čelinac, od 97 granata, 35 sjeverno od uporišta eksplodirali.

Most preko rieke Save jednosmjerno upotrebljiv za promet.

Obkoparski sat 714. Bos. Gradiška.

7. sat 11. Gren. puk. 721, 1/2 3 sat 661 top. sklop Priedor, III bojna 2. Gorskog zdruga Bos. Dubica.

Čišćenje luka Une-Sane: III bojna 2 Gorskog zdruga na D. Jelovcu-Gradina (12 km. JZ Bos. Dubica), 11 sat 721 Gren. puka, IV bojna 3 Gorskog zdruga Priedor na Jutrogoštu (12 SSZ Prijedor), I bojna 721 Gren. puka Bos. Novi na Dl. Vodičevu (12 km. S1 Bos. Novi). Nadiranje iz Brezičana, Dragotinje, uporišta IZ Svodne (6,12 odnosno 15 km. IZ Priedora) kao i od Kostajnice prema J.

31/I svršeno
bez rezultata.⁶ 30. I: Namjeravano opkoljavanje i uništenje u prostoru Devetaci-Grabašnica (17 km. SZ Prijedora).

Čišćenje Bjeljevine Gore južno Banja Luke pojačanom III bojnom 741 Gren. puka i posada uporišta Vrbas i Čelinca. Bojno razviđanje, izgradnja položaja i mosta.

ČASTNIK ZA VEZU
satnik (von Ullisperger)
von Ullisperger stk

⁵ Na Klašnice je napadala Prva proleterska brigada Prve divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 137, 146 i 193.

⁶ Na originalu dopisano crvenom olovkom: 31/I svršeno bez rezultata. Primjedbu je vjerovatno dopisao general Dragojlov, načelnik Operativnog odjeljenja hrvatskog domobranstva.

BR. 199

**DNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA OTSJEKA POSUŠJE—IMOTSKI—LJUBUŠKI ZA 29 JANUAR 1943 GOD.
O POKRETU JEDINICA NOV PREMA IMOTSKOM I O
BORBAMA OKO POSUŠJA¹**

Zapovjedničtvo Odsjeka
Posušje — Imotski — Ljubuški
Op. Broj Uredovno

U Goricić dne 29. I. 1943.

Predmet: Dnevno izvješće.

**ZAPOVJEDNIČTVU 6 PJEŠAČKE DIVIZIJE
(Glst.)**

28. ovog mjeseca u 6 sati preduzeta akcija nasilnog izviđanja pravac Kamenmost selo Poljica o čemu se podnosi posebno izvješće.

U toku noći na podotsjeku Imotski nikakovih novosti izuzev manjih čarkanja na postavama.

Na podotsjeku Posušje 28. ovog mjeseca oko 12 sati upućena jača obhodnja (razvodnički vod) došao do sukoba sa grupom partizana u Marića Docu (jačina partizanske grupe oko 15 momaka sa tri strojno-puške) ovome vodu upućen je kao pojačanje još jedan vod koji je vodio borbu do kasno u noć. Tok borbe odlučen u našu korist u kojoj nismo imali gubitaka dok je protivnik izgubio 8 boraca i jednu pušku koja je zarobljena. — U toku noći 28 i 29 partizani napali selo Rakitno (miliciju) raspolažući navodno sa tri bacača više strojnica i strojopušaka. — Oko 11 sati još se je čula po koja puška sa pravca oružničke postaje Rakitno. — Svi su izgledi da je Rakitno zauzeto po partizanima.² — Ovo sve javlja oružnička među-postaja Trebistovo. — Radi provjere upućene su sa podotsjeka jače obhodnje prema Trebistovu i Marića Docu. — Rezultat se očekuje.

Po dobivenim podatcima od mještana i povjerenika 27. ov. mjeseca u 11,30 sati primjećen je pokret od Priske preko Vinice u pravcu Ržana oko 100 oboružanih partizana sa 25 ko-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 29/7—3, k. 102.

² Rakitno su osloboidle jedinice Druge dalmatinske brigade Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 161.

nja natovarenih jednim topom »Škoda« 37, dvie do tri strojnice više strojopušaka i dosta pušaka, koji 27. uveče stigli u Ržano. — Dalji pravac pokreta za sada nepoznat. — Prema viestima dobivenim 28. u večer navodno se prikuplja jedna grupa od oko 600 partizana sa jednim topom u oblasti sela Vir sa namjerom napada na Imotski.³ — Detalji nepoznati. —

Savezničko zrakoplovstvo bombardiralo je jučer do 9 sati sela: Klenovac, Krivi Dol i Poljice — rezultat nepoznat izuzev kod sela Poljica (zaseok Domnjani) gdje su bombe eksplodirale u blizini škole u kojoj su nalazili oko 200 partizana (muških i ženskih) koji nisu imali žrtava. — Posle podne oko 16 sati zrakoplovi⁴ su bombardirali Podosoje i po svima izgledima zaseoke Šošić i Igar (Gornje Igrane) — rezultat do sada nepoznat. — Jutros oko 9 sati bombardirala su dva talijanska zrakoplova sela: Klenovac, Crnogorce, Krivi Dol i Poljica — rezultat još nepoznat.

Molim da se od strane zrakoplovstva bombardira i poruši zaseoci: Puljizi, Garci, i Jerkovići — sklopa Podosoja; zaseoci: Lujani, Runci, Domjan (škola), Matkovići, Skako i Lazići sklopa Poljice; sela Lapenover, Ujevići, Krivi Dol (škola — kuća kat sjeverne strane puta), Crnogorci, Medvidovići i Rupučići i što je važno selo Klenovac (*kuća najbliže cisterne*); Zaseoci Vranješi, Igrišće, Kurtovići i Rudeži sklopa sela Poljica (osam kilometara jugo-zapadno sela Drinovci; zaseoci Šošići, Nevistina Stina i Igar sklopa Gornje Igrane (5 kilometara istočno Podgorje). — Zatim molim da se razviđa prostorija: Aržano, Vinica, Roško Polje, Zagorje, Vir, Studenci i u koliko se šta primjeti (pokret četa ili komore) bombardirati i mitraljirati, a o primećenom podnjeti izvješće. —

Zapovjednik, pukovnik,
(Šimić)
Šimić pk

³ Vjerovatno se odnosi na Drugu dalmatinsku brigadu Druge proleterske divizije.

⁴ Italijanski

BR. 200

**OBAVJEŠTENJE ŽAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE
DIVIZIJE U MOSTARU OD 30 JANUARA 1943 GOD. O BOR-
BAMA ŽANDARMA I MILICIONERA PROTIV JEDINICA
NOV KOD SELA RAKITNO¹**

NAJŽURNIJE

ZAPOVJEDNIČTOV
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 979/taj.
U Mostaru, dne 30. siečnja 1943

Predmet: bombardiranje.

**ZAPOVJEDNIŠTVU 154. PJEŠAČKE DIVIZIJE
»M U R G E«**

Prema podatcima dobivenim danas u 10 sati brzoglasom iz Posušja, naši milicioneri i oružnici vode borbu sa partizanima koji su tokom 29. siečnja ušli u s. Rakitno² i izgleda da su naše snage uspjele izbaciti partizane iz jednog diela navedenog sela.

Molim, da se danas poslije podne izvrši bombardovanje s. Klenovac (poglavito zgrada koja je najbliža do cisterne) i zaselka Damnjan u s. Poljica.

U oblasti Rakitna molim, da se za sada ne vrši bombardiranje.

Zapovjednik, pukovnik,
Šarnbek
Šarnbek

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 29/7—2, k. 102.

² Rakitno su oslobodile jedinice Druge dalmatinske brigade Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 161 i 199.

BR. 201

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE ORUŽNIČKE PU-KOVNIJE U MOSTARU OD 30 JANUARA 1943 GOD. O STANJU U HERCEGOVINI U DRUGOJ POLOVINI JA-NUARA¹

ZAPOVJEDNIČTOV
6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 389/taj

U Mostaru, dne 30. siječnja 1943.

T A J N O

Predmet: Doglasno izviešće za
II. polovinu siječnja
1943.

1. — VRHOVnom ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU (J.S.) ŽAGREB
2. — ZAPOVJEDNIČTVU I. i III. DOMOBRANSKOG SBORA (GLST.)
3. — GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
4. — MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA — GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST (ODSJEK X.) ZAGREB
5. — OPĆEM UPRAVNOM POVJERENIČTVU NDH. KOD VIŠEG ZAPOVJED. TALIJ. ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMA-CIJA« (II ARMATA) SUŠAK
6. — OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTARNJIH POSLOVA ZA VELIKE ŽUPE VRHBOSNA- HUM I USORA I SOLI SARAJEVO
7. — ZAPOVJEDNIČTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE (III. SEKTOR) MOSTAR
8. — DRŽAVNOM TAJNIKU PREDSJEDNIČTVA VLADE DR. VJE-KOSLAVU VRANČIČU ZAGREB
9. — ZAPOVJEDNIČTVU 1, 2, 3, 4. i 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE (J. S.)
10. — ORUŽNIČKOM KRILNOM ZAPOVJEDNIČTVU MOSTAR, OMIŠ, DUBROVNIK I BILEĆA U TREBINJU.—

Temeljem odredaba privremenog Naputka za rad i organiziranje izvještajne službe u vojski i zapoviedi Vrhovnog oružničkog zapovjedničtva Taj. Broj 321/J.S. od 31 srpnja 1941. godine, podnosim doglasno izviešće za II. polovinu mjeseca siječnja u slijedećem:

I. OBČA UNUTARNJA SITUACIJA:

1) Raspoloženje naroda

Raspoloženje naroda i unutarnje prilike ostale su nepromjenjene. — Hrvatski je narod, osobito onaj u Primorskim

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 32/1—22, k. 149.

krajevima, izložen teškom iskušenju. Nezaštićen i ostavljen sam sebi postaje žrtvom ili četničko-komunističke akcije ili talijanske protuakcije. — U svakom slučaju strada i nalazi se u teškom položaju. Uništavanje njegove imovine na dnevnom je redu. To još više pogoršava i onako slabo gospodarsko stanje i kod masa ubija vjeru u Državu i njenu moć. Konačno posljedica je svega toga sve više ispoljavanje neraspoloženja prema Državi i njenim predstavnicima vlasti. — Vrhovna državna vlast osjeća se veoma slabo ili nikako na skoro svim područjima. — Bude li se ovim putem nastavilo posljedice su očigledne. —

Narodne mase budno prate događaje u svijetu i na ratištu, — jer znaju i uvjerene su da o ishodu rata zavisi njihova vlastita budućnost. —

Komunistička djelatnost pod vidom partizanske borbe za oslobođenje od okupatora nastavlja se nesmanjenom žestinom. Poslijednje stanje na ratištu izgleda da je dalo veći moralni podstrek za njihovu djelatnost. Napadi, pljačka i uništavanja svakodnevne su pojave. Najaktivniji su u srednjoj i južnoj Dalmaciji i radi toga je stanje na području krila Omiš zabrinjavajuće. Veliki dio područja toga krila ugrožavaju partizanske skupine. Na poluotoku Pelješcu krila Dubrovnik i u kotaru Metkovićkom osjeća se također njihova jača djelatnost. —

Talijanske vojne snage neuspjevaju da onemoguće rad ovih skupina niti da njihovu djelatnost smanje. U protuakcijama koje poduzimaju ne postizavaju konačni cilj, već se sve u glavnom svodi na ubijanje naših ljudi i podpunom uništavanju njihove imovine. — Naravski da pri takvom stanju stvari imaju protiv sebe sve naše stanovništvo bez obzira kakvog je mnijenja i opredjelenja. Mjesto ukazivanja zaštite i pomoći, oni ga sistematski uništavaju, svejedno pod kojim vidom i metodom.

Četničke postrojbe neprekidno djeluju pod vodstvom i upravom talijanskih vojnih vlasti. Dobro su naoružani i organizirani, osobito u istočnoj Hercegovini. — Talijanske ih vlasti upotrebljavaju za borbu protiv partizana. I ako te postrojbe prilikom akcija napadaju i pljačkaju naše mirno pučanstvo, Talijani ništa ne poduzimaju da to spriječe i onemoguće. — Šta više, za pojedine četničke akcije nemoguće je i zamisliti da su pripremljene i izvršene bez da su to znale talijanske vojne vlasti. —

Predstoji odlazak 10.000 Crnogoraca pripadnika dobrovoljne protukomunističke milicije pod vodstvom talijanskih časnika radi čišćenja zemljišta od partizana u Bosni. Imali su proputovati područjem pukovnije 26. i 27. ovog mjeseca, ali izgleda da je taj odlazak, iz nepoznatih razloga, odgođen.

Muslimanski dio pučanstva i dalje se organizira u t.zv. muslimansku dobrovoljnu protukomunističku miliciju pod vodstvom Dr. Popovca Ismeta i dr. Pripadnici domobranstva koji dolaze kućama na dopuste, ne vraćaju se u postrojbe, nego se učlanjuju u tu miliciju i ostaju kod domova. U ovome imaju podršku talijanskih vojnih vlasti. Hrvatsko-katolički dio pučanstva ovo sve gleda sa velikim iznenadenjem i strahuje od toga, budući se zna da je rad Dr. Popovca glavnog organizatora ove milicije usmijeren jedino protiv probitaka NDH. Ovo se je osobito ispoljilo prilikom napada na selo Bjelemiće, zarobljavanje i ubojstva oružnika katolika, o čemu će biti govora u ovom izviešću na određenom mjestu.

Pravoslavno pučanstvo i dalje je zadржалo svoj nepomirljiv stav prema Državi i Ustaštvu. Uvjereni su u pobjedu saveznika osobito u poslijednje doba, i jedino u tom vide svoju bolju budućnost.

Židovi su sa područja pukovnije prikupljeni u Kuparima (8 km j.i. od Dubrovnika) i na otocima Braču i Hvaru, te se nalaze pod nadzorom talijanskih vojnih vlasti. Kretanje van određenih logora nije im dozvoljeno. Izdržavaju ih talijanske vojne vlasti.

2) Četnička akcija i poduzete protumjere:

Općenito o četnicima, svrstanim u redove dobrovoljne protukomunističke milicije, rečeno je u prednjoj točci.

U savezu sa njihovom akcijom protiv našeg pučanstva u toku minulih 15 dana dogodilo se je slijedeće:

Na području oružničkog krila Mostar:

3. siječnja jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih četnika iz kotara Nevesinje, napala je na muslimansko selo Ljubuča (32 km j.i. od Konjica). 5 oružnika postaje Bjelemići sa naoružanom milicijom stupili u borbu, koja je vođena 6 sati, kada im je uspjelo odbiti četnike i protjerati na drugu stranu rijeke Neretve. Na našoj strani nije bilo gubitaka, dok su 2 nepoznata četnika ubijena. —

5. siječnja vođa muslimanskih četnika Dr. Popovac uputio je pismo muslimanskom svećeniku Rašidu Trnki u selo Bjelemiće i pozivao ga, da savjetuje muslimanima, da se pripoji u njegovu miliciju, jer da će u protivnom sa 3.000 četnika napasti na Bjelemiće, zauzeti vlast a oružnike protjerati. Pismo je upućeno iz Kalinovika, gdje je toga dana održana konferencija po četnicima. Posredovano je kod talijanskih vojnih vlasti preko 6. pješačke divizije, da se ova namjera sprijeći.

10. siječnja po nalogu i pozivu talijanskih vojnih vlasti, sakupilo se je u Blagaju (13 km j.i. od Mostara) oko 400 čet-

nika iz okolnih sela i oko 400 muslimana, također pripadnika t.zv. dobrovoljne protukomunističke milicije. Ovdje im je jedan talijanski častnik održao govor, bodrio ih na borbu protiv partizana obećavši im dati hranu, plaču i sve ostalo. Pri dolasku talijanskog častnika, izvršen je pozdrav trupom po biv. jugoslovenskim propisima.

11. siječnja u 1700 sati dva naoružana četnika, sačekali su na cesti Mostar—Nevesinje kod mjesta zv. »Carski Vingradi« (5 km j.i. od Mostara) seljaka katolika Marka Krtalića iz sela Gnojnice kotara Mostar i tom prigodom oduzeli mu novčarku sa 5.280 kn.

Istog dana u 1800 sati na istoj cesti u selu Kočanima (6 km j.i. od Mostara), 3 naoružana četnika sačekali su seljaka katolika Marka Dragoju iz Gnojnica, kotara Mostar i tom su mu prigodom oduzeli 10.000 kuna gotovoga novca. —

11. siječnja u 2000 sati jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih četnika, upala je u selo Gnojnici, zaselak Kočine (5 km j.i. od Mostara) i odpočeli sa pljačkom domova našeg pučanstva. Oružnici izpostave Gnojnici sa naoružanom milicijom priskočili su u pomoć seljanima i četnici su se razbježali. Opljačkali su 2 doma odnesavši sve do čega su došli. Oružnici izpostave Gnojnice i postave Blagaj vode istragu. Poslijedak za sada nijedan.

11. i 12. siječnja izvađena su dva nepoznata lješa iz rijeke Neretve odmah povrh Mostara, koji su bili vezani žicom, bez odjeće, a predhodno ubijeni. Istraga se vodi i sumnja se, da su ovo pripadnici ustaške vojnica koji su negdje u okolini Mostara ubijeni po četnicima i bačeni u vodu. Župsko redarstvo i oružnici postaje Mostar vode istragu da se rasvjetli ovaj slučaj.

17. siječnja po noći, ubijen je po četnicima seljak katolik Jure Petrić iz sela Gnojnice, kotara Mostar. Vođeno istragom utvrđeno je, da je u ubojstvu učestvovao četnik Lazo Džonlaga iz istog sela. Od strane talijanskih vojnih vlasti Džonlaga je uhićen i sada se nalazi u pritvoru. Istraga se vodi. — Poslijedak za sada nepoznat.

10. siječnja jedna veća rulja do zuba naoružanih četnika iz sela Baćevića i Ortiješa, kotara Mostar, došla je u selo Slipčiće, kotar Mostar i tom su prigodom pjevali: »Ubili smo Francetića, skoro će mo Pavelića«, »Paveliću j..... ti oca, gdje su naši Srbi oko Stoca«, »Četničke se pjesme ore, a ustaške kuće gore« itd. Kada je naišao katolički svećenik iz sela Tepčića O. Fra Marinko Jelić, digli su na njega veliku viku, potezali oružja da ga ubiju, ali ipak propustili su ga da prođe svojim putem. Pučanstvo ovog sela, koje je u većini katoličko, ogorčeno je na

ovaj postupak četnika i zamolili su, da se preko talijanskih vojnih vlasti spriječi zalazak ovim bandama u katolička sela. —

15. siječnja u 0600 sati jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih četnika, upala je u selo Jasenjani (16 km s. od Mostara) i vršili su premetačine domova našeg pučanstva. Oduzimali su sve do čega su došli, a ovo su tobož vršili pod vidom traženja vojničkog oružja i opreme. — Oružnička postaja Sjenčine izvjestila je zapovjednika talijanske posade u Drežnici, koji je obećao da će poduzeti potrebne mjere. Do sada nije ništa poduzeto. Četnici su pripadnici četničke čete u Bijelom Polju.

14. siječnja iz kuće pravoslavca Riste Janjića u Raškoj Gori bačena je bomba na željezničku motornu trokolicu, koja je dolazila iz Sarajeva u pravcu Mostara. Pukim slučajem žrtava nije bilo. U ovoj kući nalazilo se je 7 četnika plemena Janjići iz Raške Gore. Zapovjednik talijanske posade u Drežnici obavještan po ovome obećao je, da će poduzeti mjere. Do danas nije ništa poduzeto. —

17. siječnja u 0300 sata po do sada nepoznatim četnicima zapaljen je štagalj — staja Ilije Perića seljaka — katolika iz sela Malog Polja, kotara Mostar. Uzrok paljevinje je taj, budući se sin oštećenog nalazi u ustaškoj postrojbi.

17. siječnja u 0400 sata zapaljena je staja seljaka Marka Perića iz sela Blagaja, kotara Mostar u kojoj je bilo nešto stočne hrane i gospodarskog alata. Djelo je osveta četnika, budući se je imenovani ispoljavao Hrvatom, te je prošle jeseni morao i izbjegći iz tog sela. —

18. siječnja u 2300 sata po do sada nepoznatim četnicima, zapaljena je kuća Alije Balalića u selu Blagaju, kotara Mostar. Šta je sve bilo u kući nije poznato, budući je imenovani odsutan od kuće u Doboju, kao željeznički dužnostnik. —

18. siječnja u 0600 sati, jedna grupa nepoznate jačine naoružanih četnika, upala je u selo Vihoviće (3 km s. z. od Mostara) i tom su prigodom opljačkali kuću seljaka — katolika Franje Džidića odnesavši gotovog novca 1.000 kuna i raznih stvari u vrijednosti za 6.730 kuna. — Ivanu Džidiću opljačkali su raznih stvari u vrijednosti za 3.300 kuna, a na kući Ivana Krešića razbili su vrata. —

21. siječnja jedna grupa nepoznate jačine naoružanih četnika, ponovo je upala u ovo selo i kod istih seljana vršili su premetačine domova, prietili ženama i djeci ubojstvom, tražeći oružje da im se izruči. Ova grupa četnika bila je dotične noći na krsnoj slavi kod pravoslavca Jovana Čvore, gdje su svu noć pijančili, a ujutro rano naišli su kroz selo i nasilja vršili. Talijanske vojne vlasti obavještene su radi posredovanja. —

21. siječnja u 1200 sati četnici Novica Golo i Veljko Sa-
vić oba iz sela Baćevića, kotara Mostar, sačekali su u Baćevići-
ma Antu Prusinu, željezničara i tom su mu prigodom oduzeli
gotovog novca 2.600 kuna, skinuli sa njega kožni kaput i odu-
zeli mu sve isprave koje je kod sebe imao. Krilo Mostar posre-
dovalo je kod talijanskih vojnih vlasti preko velike župe Hum,
da se sa krivcima postupi po zakonu. —

21. siječnja u 1715 sati četnik Momir Golo i 3 dr. iz sela
Baćevića, kotara Mostar, došli su u krčmu Mate Barišića u selu
Buni, (12 km j. od Mostara) i tu su vlastnika gostione kao i
ostale Hrvate koii su se zatekli u krčmi pod prijetnjom smrti
prisilili, da ljube sliku biv. kralja Petra. Jedan je htio baciti
bombu u krčmu, ali je po jednom od njih spriječen i bacio ju
je u muslimansko groblje preko puta krčme. Po izlasku iz krč-
me, upali su u kuću Pere Vučine, gdje su vršili premetačinu,
pa ne našavši ništa za njih, istukli su mu ženu, sa sobom bili
poveli njegovog 13-godišnjeg sina, koga su odveli u noć i nakon
kraćeg vremena pustili na slobodu.

19. siječnja iz oblasti Nevesinja, upućeno je oko 800 na-
oružanih četnika u pravcu Kruševljani — Glavatičevo — Bje-
lemeći. Ovi imadu namjeru udružiti se sa četnicima iz Foće i
Kalinovika i udruženim snagama napasti na selo Bjelemeće (26
km j. i. od Konjica).

19. siječnja oko 3.200 četnika, talijanskih suboraca, izvr-
šili su napad na selo Ljuta (28 km j. i. od Konjica) i nakon
kraće borbe sa milicijom bez osobitog otpora zauzeli ovo selo. —

20. siječnja ista ova grupa četnika izvršila je napad na
selo Bjelemeće (26 km j. i. od Konjica) i nakon kraće borbe
zauzeli su i ovo selo. Zarobljeno je 30 domobrana i 50 naših
milicionara. Oružnike katolike uhitali su i odpremili u Kalino-
vik i za njihovu se sudbinu do danas nezna. Zamjenika zapo-
vjednika postaje oružnika Stojana Curića po do sada prikuplje-
nim podatcima mučili su dva dana, potom ga ubili i zakopali
u jednu jamu. Oružnici muslimani njih četvorica ostali su u
Bjelimićima i tamo se slobodno kreću i nose fesove mjesto
domobranskih kapa. Zarobljenih 30 domobrana pustili su na slo-
bodu i izgleda, da su i ovi stupili u ovu muslimansku miliciju.

Napad na Bjelemeće izvršen je pod vodstvom Dr. Ismeta
Popovca, Hamdije Čengića odbjeglog časnika našeg domobran-
stva i još nekih istaknutijih muslimana iz Kalinovika i okoline
Konjica. Po još točno neprovjerenum podatcima, a kako su izja-
vili neke izbjeglice iz Bjelemeća, prigodom ove akcije kružio
je jedan talijanski krilaš iznad Bjelemeća i pratio tok borbe. Po-
slije zauzeća Bjelemeća, četnici su se povukli, ostavivši na oruž-
ničkoj postaji nekoliko svojih naoružanih četnika i uspostavili

neku svoju vlast u tom kraju. Pučanstvo Bjelemića i okolnih sela, a koje je pripadalo ustaškoj organizaciji, izbjeglo je, a većina ih je ostala i predala se subbini. Ima izgleda, da će ovi isti četnici nastaviti i dalje sa akcijom i zauzimanjem sela sve do lijeve obale rijeke Neretve i u pravcu Bradine. — Talijanske vojne vlasti o sve obavještene, ali nisu još ništa poduzele.

Na području oružničkog krila Omiš:

Četničke postrojbe koje su bile ustrojene u oblasti Vrlike, zauzećem ovog mesta po partizanima, raspršile su se.

29. prosinca po odobrenju talijanskog mjesnog zapovjednika u Gradcu, jedna skupina četnika njihovih suboraca, prenočila je u tom mjestu u zgradu »Rudarskog Doma« i kod odlaška zapalili su zgradu, koja je do temelja izgorila. Dom je bio vlasništvo Rudarskog poduzeća iz Sarajeva, a bila je ustupljena njemačkom društvu Todt. Šteta se cijeni na oko 3,000.000 kuma.

7. siječnja putem pošte, primili su četničke letke pod naslovom »Krik iz Jama« vidjeniji pravoslavci u selu Dugi Rat, kotar Omiš. U letcima se napada Ustašto i Hrvatstvo. Ovakovi letci rasturani su po Splitu i okolici pa se sumnja, da je izdavač letaka Serdžije Urkuš pravoslavni pop. Dr. Mimica Tomo iz sela Kutleše, kotara Omiš i Aleksander Jukić profesor, sve trojica sada borave u Splitu.

Na području oružničkog krila Dubrovnik:

1. siječnja četnik Trifko Bulat iz Pribilovaca, kotara Čapljina, ubio je iz puške hrvata Vidoju Blaževića iz sela Višića kotara Čapljina. Ubojstvo je izvršeno kod Deranskog Blata (11 km j. z. od Čapljine).

2. siječnja jedna grupa nepoznate jačine naoružanih četnika, izvršila je napad na selo Lokve (15 km j. z. od Čapljine). Oduzeli su 60 glava sitne stoke i razoružali 6 naših milicionara.

4. siječnja ubijen je po četnicima seljak Jusuf Šabanović iz sela Ševaš Njiva (4 km j. od Čapljine). Talijanske vojne vlasti uhitile su pod sumnjom četnike Živka Lojpura i Ljubu Toholja iz Tasovčića. Istraga u toku i za sada se utvrdilo, da je ovaj ubijen prigodom pljačke. —

14. siječnja jedna grupa četnika pod vodstvom Rade Kvesića iz sela Tasovčića, kotara Čapljina, došla je u Čapljinu gdje su u mjesnoj krčmi zadržavali se oko pola sata i pili. Ovom prigodom izražavali su se protiv Hrvata i vrijedali Državu. Pitali su neke karabinjere da li ih ima dosta (četnika) da mogu zauzeti Čapljinu. Karabinjeri su ih uputili preko mosta u selo Tasovčice i nije došlo do incidenta. —

Na području oružničkog krila Bileća:

12. siječnja krilni zapovjednik u Bileći iz podpuno pouzdanog izvora doznao je, da je među pravoslavce u Trebinju prigodom Božićnih blagdana podijeljeno oko 1,200.000 kuna kao zimska pomoć. Odkuda je ova pomoć stigla za sada se nema točnih podataka. Ovo je poznato i među talijanskim vojnim krugovima, koji vode provjeru.

12. siječnja u 1500 sati na putu Zavala — Slano na mjestu zv »Vratilo« (7 km j. od Ravnog), 5 naoružanih četnika sačekali su i opljačkali: Jelu Baliju iz Golubinaca, Stanu Kristić ženu Ivana, Stanu Kristić ženu Nikolinu, Anicu Tomičić sve iz sela Orahov Dol, kotara Ravno, odnesavši im sve životne namirnice koje su bile izuzele kod kotarske oblasti u Ravnom. Povrh ovoga, oduzeli su im i nešto novca, kojeg su kod sebe imali, a potom se izgubili u šumu.

15. siječnja krilni zapovjednik u Trebinju doznao je, da se je u Bileću skorih dana zadržavao Draža Mihajlović, četnički vojvoda. Nije se točno utvrdilo, kod koga je bio nastanjen. Povrh ovoga doznao se je i to, da se Mihajlović kreće u seljačkom odijelu sa torbom i da se ponajviše zadržava u selu Kući (Crna Gora).

3) O K o m u n i z m u:

Komunizam pod vidom partizanske narodno oslobodilačke borbe za oslobođenje od okupatora naglo se širi, a osobito u poslijednje doba. Stanje je na području krila veoma teško i zabrinjavajuće. Nemamo snaga za neku veću protuakciju i partizanske bande iz dana u dan postaju djelatnije. Posljednjih dana rasturani su letci svake vrste, a jedan podpisan pod »Prvi Antifašistički kongres omladine Jugoslavije«. Prikazuju bijedno stanje u krajevima okupiranim po Talijanima i pozivaju pučanstvo da stupi u njihove redove za zajedničku borbu protiv okupatora. Krajnje je vrijeme da se poduzmu protumjere od strane naših domobranskih snaga, jer Talijani ne samo da nisu ništa u tome postigli, nego su doprinijeli da je stanje svakim danom nesnošljivo.

U savezu sa njihovom akcijom protiv našeg pučanstva od poslijednjeg izviešća do danas prikupljeni su slijedeći podaci

Na području oružničkog krila Mostar:

3. siječnja došlo je iz Ljubuškog u Vrgorac povjerenstvo za odkup duhana i ishodili su proputnice za tamošnje seljane da mogu dovesti duhan u Vrgorac i predati na odkup državi.

Međutim partizanske skupine koje se nalaze u tamošnjim selima, zabranile su izvoz duhana i sve propustnice oduzeli sadićima. —

6. siječnja u selu Prološcu, kotara Imotski, rasturan je komunističko-partizanski letak naslova »Narode Imotske Krajine«. U njemu se napadaju naše vlasti, Poglavnik, vođa Reicha Hitler i Musolini. Nadalje se narodu stavlja do znanja, da su četnici Draže Mihajlovića u zajednici sa Talijanima izvršili pokolj pučanstva u Kozici, Župi i Rašćanima i pozivaju pučanstvo za zajedničku borbu protiv okupatora. —

9. siječnja povratila se je iz partizanskog zarobljeničtva Fatima Terzić dak 6 razreda gimnazije iz Konjica i prijavila se talijanskim vlastima. Izjavila je, da je kod partizana bila bolničarka, a u poslijedne doba da je bila na mjestu zv. »Crni Vrh« (35 km s. od Ostrošca). Nadalje je izjavila, da se među partizanima pogovara, da će uskoro učiniti pohod na Mostar i zauzeti ga. —

15. siječnja odbegli su od svojih domova i pridružili se partizanskim bandama u selu Solakova Kula (20 km s. z. od Konjica): Ibro Hrnjica, Mujo Hrnjica, Safet Graho i Muharem Graho, svi iz sela Gorana, općine Ostrožac, kotara Konjic. —

15-16. siječnja po noći, po trojici naoružanih partizana odveden je Luka Granić iz sela Orah (5 km s. i. od Vrgorca). Odveli su ga u planinu Biokovo, gdje je zadržan dva dana, a potom pušten na slobodu. —

20. siječnja općinski tajnik u Vrgorcu Ivan Erceg, dobio je dopis od partizana i to od »Općinskog Narodno Oslobodilačkog Odbora« u Vrgorcu u kome ga pozivaju da dadne ostavku na službu dosadašnjeg općinskog odbora i da priđe u njihov odbor. Priklopili su dopisu oko 20 ostavki na službu od općinskih šumara, čauša itd. jer u protivnom da će biti osuđen na smrt.

U vremenu od 29. prosinca 1942. do 21. siječnja 1943. udaljili su se od svojih domova i pridružili partizanima: Andrija Gudelj iz sela Poljice, Ante Tolić iz sela Podbablja, Mila Tolić žena Antina iz sela Podbablja, Pero Kujundžić iz Poljica, Jure Ivkošić, Ivan Lešina, Ivan Jakić, Mijo Babić i Ivan Babić svi iz sela Runovića, Marko Gudelj iz Podbablja, sve kotara Imotski i Stanko Peša pripravnik rizničke straže u Kamenmostu, rodom iz Zatona, kotara Biograd n/M.

Na području oružničkog krila Omiš:

22. prosinca u luki Baška Voda (25 km j. i. od Makarske) prigodom dolaska broda »Zora«, upala su na brod 4 naoružana partizana i pričuvne domobrane Marka Barišića i Iliju Pašalića

razoružali, odnesavši im bodeže sa pripasnim remenjem, kabalice, a jednom su svukli i cipele. Ostale putnike nisu dirali. —

23. prosinca pušteni su svojim kućama iz partizanskog logora gdje su bili zarobljeni Nikola Maretić i Pavao Zebić, oba iz sela Sičana, kotara Sinj. Vratili su im partizani također i 3 vola i 2 konja, koje su bili sa njima zarobili.

24-25. prosinca po noći tri naoružana partizana upala su u kuću domobrana Ante Tenžere u selu Obrovcu, kotara Sinj i tom prigodom oduzeli mu domobransku odoru, a potom se udaljili iz sela. Imenovani je bio na dopustu. —

26. prosinca u 1400 sati vođa Bračkog partizanskog odreda Benko Matulić, održao je komunistički sastanak u selu Gornje Podborje, općine Bol na Braču na kome su sastanku uzeli učešća svi mlađi ljudi komunistički orientirani. Matulić im je naglasio da budu uvijek spremni i kada se pozovu, da odmah stupaju u njihove redove za zajedničku borbu. —

27. prosinca u 5000 sati jedna jača grupa naoružanih partizana, upala je u selo Poljica, zaseok Kujundžići (7 km j. z. od Imotskog). Seoska milicija stupila je sa njima u borbu, ali su je partizani zbog nadmoćnosti raspršili. . . . Razoružali su dva milicionara, zarobili seoskog glavara i još dva seljana koje su nakon preslušanja kod svoje komande u selu Zagvozdu pustili na slobodu. Naše postrojbe iz Imotskog pošle u potjeru za napadačima, ali bez uspjeha.

28. prosinca odbjeglo je od svojih domova u selu Bolu, na otoku Braču deset momaka u starosti od 16—21 godinu i pridružili se partizanskim bandama na ovom otoku. —

28. prosinca jedna grupa od 30 naoružanih partizana, dolazila je u selo Obrovac, kotara Sinj i u zaselku Čačjin Dolac (6 km s. z. od sela Han) sakupljali su kod seljaka životne namirnice. — Istog dana jedna druga grupa partizana, sakupljala je namirnice kod seljaka u selu Gljev, kotara Sinj.

29. prosinca odbjeglo je iz Omiša 7 muškaraca i 3 ženske i pridružili su se partizanskom odredu u planini Mosor. —

1. siječnja odbjegli su od svojih domova i pridružili se partizanskim bandama u planini Mosor: Ante Krnić iz Zadvarja, kotara Omiš i Josip Olujić iz Opanaka, kotara Omiš.

1. siječnja odbjegli su od svojih domova i pridružili se partizanskim bandama: Vujević Marko, Čatipović Bogdan, Dalbelo Uroš, Mirković Vinko, Delić Uroš, Strujić Drago i Gunjača Jerko, svi rodom iz Sinja. —

5. siječnja u 12 sati jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih partizana na cesti Lovreć — Imotski, na mjestu »Klenovac«. (8 km i. i. od Lovreća) opljačkali su trgovce kožom Ivana Krželja iz s. Žeževice i Miju Krnića iz sela Zadvarja, kotara

Omiš, odnesavši im 42 para neizrađenih opanaka. Uhitili su ih i odveli u zapovjedništvo njihove — partizanske divizije u selu Gor. Igrana i nakon preslušanja pustili su ih na slobodu. Po novac za oduzetu kožu rekli su im da mogu doći u komandu divizije kroz 20 dana. —

5. siječnja u 2030 sati trojica naoružanih partizana pokušala su se sa čamcem prevesti preko rijeke Cetine kod sela Bajagića, kotara Sinj, ali su primjećeni od naših domobranksih i oružničkih obhodnji, koje su na njih otvorile puščanu vatru i uništili ih. Na mjestu gdje su se iz čamca prevrnuli, nađeno je oko 150 kg soli, 50 kg sode, i paket razne robe, 5 kutija klinaca za podkivanje opanaka, 1 puška i 1 foto aparat.

6. siječnja u 2300 sata uhičeni su i odvedeni po partizanima seljaci Stipan i Petar Efendić iz sela Obrovca, kotara Sinj, koji su nakon preslušanja pušteni na slobodu.

7. siječnja po odlasku talijanske vojske iz sela Krilo-Jesenice, kotara Omiš, partizani su na više mjesta uz cestu postavili svoje obhodnje u svrhu kontrole putnika. Sve osobe koje nisu imale partizanske propustnice, vraćali su domovima.

8. siječnja u 1900 sati nepoznate snage partizana izvršile su prepad na naše snage u predgrađu Makarske. Oružničtvvo i ustaše posade Makarska stupili su u borbu i napad bez gubitaka odbili. Za gubitke partizana nema podataka. —

8. siječnja u 2100 sat jedna grupa neutvrđene jačine naoružanih partizana, izvršila je prepad na selo i oružničku ispostavu u selo Potravlje, kotara Sinj. Oružnici pomoću milicije odbili napad bez vlastitih gubitaka, dok se ni za gubitke partizana nema podataka. —

9. siječnja u 0100 sat jedna grupa nepoznate jačine naoružanih partizana, izvršila je napad na oružničku postaju Ribić (15 km s. z. od Sinja). Oružnici primili borbu, koja je vodena sve do 0400 sata toga dana, kada su napad bez vlastitih gubitaka odbili.. Za gubitke partizana nema podataka. —

9. siječnja u 2100 sat jedna grupa od 20 naoružanih partizana, upala je u selo Strmen Dolac, kotara Sinj i od tamošnjeg seljaka Krole Ivana oduzeli su: 400 kg pšenice, 800 kg kukuruza, 45 kg suhog mesa, 2 gunja i još druge razne robe u ukupnoj vrijednosti 136.000 kuna. —

9-10. siječnja po noći, jedna grupa nepoznate jačine naoružanih partizana, opljačkala je vojarnu rizničkog razdjela u selu — Krilo-Jesenice, kotara Omiš, odnesavši svu državnu opremu i jedan samokres. Izvršili su premetačinu i u posebničkim stanovima oženjenih rizničkih stražara, ali u njihovu posebničku imovinu nisu dirali.

10. siječnja odjeli talijanske vojske iz Omiša, vršili su premetačinu područja u okolini sela Dugi Rat, kotara Omiša i tom su prigodom na šest munjovodnih stubova pronašli postavljene mine, od kojih su dvije eksplodirale bez učinka. Ostale su stručnjaci odstranili i nije došlo do štete. Mine su postavili partizani. —

10. siječnja u 1000 sati jedna grupa od 30 naoružanih partizana otvorili su puštanu i strojopuštanu vatru na putnički vlak koji je dolazio iz Sinja u blizini tvornice »Majdan« (1 1/2 km s. i. od Solina). Vlak je pokušao proći, ali je uslijed oštećenja stroja morao stati. Tom prigodom poginula su naša dva domobrana, 3 ranjena. Poginuo je domobranski vodnik neki Krolo i ranjeno je još 5 talijanskih vojnika. Talijanske snage posade kod tvornice »Majdan« otvorile su topovsku vatru i prisilili partizane na bjegunstvo.

11. siječnja u 2200 sata jedna skupina od 140 naoružanih partizana koja je nastanjena u selu Zelovo (9 km s. z. od Sinja), izvršila je napad na oružničku izpostavu u selu Satrić (11 km s. z. od Sinja). Oružnici primili borbu, koja je vođena sve do 12. siječnja 6000 sati, kada su partizane odbili bez vlastitih gubitaka. Uhićena su dva naoružana partizana i to neki Milićević Peran iz Kaštel Starog, kotara Split i Antun Matić iz sela Sunkovića, kotara Šibenik. Predati su mjesnom talijanskom zapovjedničtvu u Sinju i na 14. siječnja strijeljani su u Sinju. —

12. siječnja jedan roj domobrana pod zapovjedničtvom poručnika Josipa Matijevića iz posade Zadvarje, uhitili su našeg domobranskog neposlušnika — partizana Matu Stipetića rodom iz Novih Sela, kotara Omiš, u selu Čista, kotara Imotski. Uhićen je sa oružjem bez otpora i na 15. siječnja strijeljan je po našim domobranskim vlastima u Zadvarju. —

13. siječnja u 1630 sati ubijen je od strane domobranskog zastavnika Mirka Biločeka partizan Dušan Dodaja iz sela Dugopolja, kotara Omiš. Ovaj je pokušao ubiti zastavnika Biločeka, ali ga je ovaj preduhitrio i ubio. Ubijeni partizan bio je naoružan sa samokresom i dvije bombe.

13. siječnja u 1830 sati dva naoružana partizana upala su u posebnički stan oružničkog narednika Mate Pocrnje u selu Milna na otoku Braču. Tom prigodom tražili su od njega da im predala oružje, pa budući ga nije imao izvršili su mu kućnu premetačinu i oduzeli bodež. Talijansko posadno zapovjedničtvu po ovome obavješteno nije poduzelo mjere, da se partizani uhvate. Oružnici ove postaje razoružani su od strane Talijana, te na posredovanje da im se oružje vrati nije još donesena odluka. —

14-15. siječnja po noći partizani su zapalili zajedničku kuću Andrije Strujića i Kuštre Jozu u selu Krušvar kotara Sinj. Kuća sa svim namještajem i životnim namirnicama izgorila je do temelja čime su oštećeni za oko 500.000 kuna. —

14. siječnja po nepoznatim partizanima postavljene su dvije mine na cesti Omiš — Makarska na mjestu zv. »Vela Luka« (3 1/2 km j. i. od Omiša). Mine su postavljene u svrhu uništenja talijanskih preselica, ali su pravodobno primjećene od strane oružnika i odstranjene, te nije došlo do težih slučajeva.

15. siječnja po noći, partizani su zapalili zgradu pučke škole u selu Satriću (11 km s. z. od Sinja), koja je do temelja izgorila. Ovo je učinjeno zbog toga, da se onemogući nastanba oružnika postaje Vrlika, koji su se bili smjestili u ovoj zgradi.

19-20. siječnja po noći, partizani su prepilali 42 b. b. stuba uzduž željezničke pruge Sinj — Split između sela Grlo i Kočino Brdo i posjekli svu žicu. Promet je kroz tri dana uzpostavljen.

21. siječnja u 2300 sata jedna grupa od 50 naoružanih partizana, upala je u selo Krušvar, kotara Sinj i tom su prigodom opljačkali seljaka Župu Duju odnesavši mu 100 kg pšenice, 400 kg kukuruza i 60 kg suhog mesa. Ovo su učinili iz osvete, budući mu se sin nalazi u nekoj ustaškoj postrojbi. —

23. siječnja u 2340 sati jače snage partizana izvršile su napad na oružničku izpostavu Kučići (14 km i. od Omiša). Oružnici su primili borbu, koja je vođena sve do 24. siječnja 0600 sati, kada su se oružnici zbog jake nadmoćnosti partizana morali povući. Ovom prigodom ranjena su dva oružnika i dva domobrana. Partizani su zapalili zgradu vojarne. Ovom prigodom ubijeno je tri partizana, a 7 ranjeno.

Na području oružničkog krila Dubrovnik:

11. siječnja pojavila se je jedna veća skupina naoružanih partizana pod vodstvom Balde Mikešića poznatog komunista iz sela Stona, kotara Dubrovnik u selu Ponikve i Sparagovići, kotara Dubrovnik. Izvršili su pljačku nekoliko domova tamošnjih seljaka, a potom napustili selo. — Talijanska posada po ovome je obavještena ali se nema podataka da li je ma šta poduzela. —

Istog dana i ova ista grupa partizana, navraćala je u sela Točionik, kotara Dubrovnik, među kojima je prepoznat i bivši oružnik Stjepo Barkidčija. Po ovome su obavještene talijanske vojne vlasti, koje su uhitile nekoliko sumnjivih osoba iz ovog sela, dok u potjeru za partizanskom bandom nisu išli. —

12. siječnja u 2100 sat jedna jača skupina naoružanih partizana, izvršila je napad na vojarnu talijanskih rizničkih strażara u selu Trpanj na Pelješcu. Talijanski riznički strażari primili borbu i nakon nekoliko časaka partizani su se povukli. Gonjenje partizana nije poduzeto.

17. siječnja u 0900 sati jedan odjel od 30 oružnika i milicionara oružničke postaje Slano, sukobio se je sa jednom jačom grupom naoružanih partizana na mjestu zv. »Baleta« između sela Trnovice i Točionika (34 km s. z. od Dubrovnika). Oružnici su primili borbu, koja je vođena sve do 1800 sati toga dana, kada su se partizani koristeći mrak povukli u pravcu Stona i prebacili se na poluotok Pelješac. Prigodom borbe na našoj strani nije bilo gubitaka, dok je ubijen jedan nepoznati partizan, a ranjen vođa partizana Baldo Mikešić, dak prava rodom iz Stona, kotara Dubrovnik. —

18. siječnja u 1500 sati jedan odjel talijanskih vojnika sa oružnicima postaje Ston, sukobio se je sa jednom grupom neutvrđene jačine naoružanih partizana kod sela Metohija (kota 188) (43 km s. z. od Dubrovnika) i nakon kraće borbe partizani su se raspršili. Na našoj strani nije bilo gubitaka, dok je ubijen jedan partizan a dva zarobljena. Zarobljeni se zovu: Ivo Viočić — tečak iz s. Potomnja na Pelješcu i Marija Radeljević, dak agronomije rodom iz Dubrovnika.

Na području oružničkog krila Bileća:

12. siječnja uhićen je po četnicima bataljona Lastva, u selu Budinje (7 km i. od Lastve) Ljubo Kovačević, rodom iz sela Nudola (Crna Gora), poznati partizan i brat Save Kovačevića »Mizera«² vođe jednog odjela partizana koji sada operiraju u Bosni. Imenovani odgovara za mnoga zvjerstva učinjena u oblasti Trebinja za vrijeme partizanske akcije u tim krajevima. — Predat je talijanskim vojnim vlastima na postupanje. Za sada se nema podataka šta je sa njime učinjeno. —

18. siječnja nepoznatog sata jedna četnička obhodnja bataljona na Humu, sukobilna se je sa jednom grupom neutvrđene jačine naoružanih partizana³ kod sela Dobromani (6.5 km s. od Huma) i nakon kraće borbe partizani su se raspršili, ostavivši na mjestu borbe 4 puške sa nešto strijeljiva i tragove krvi. Kod četnika nije bilo gubitaka, dok se ni za gubitke partizana nema podataka. —

² Narodni heroj Sava Kovačević. Poginuo 13 juna 1943 godine na Sutjesci, u Petoj neprijateljskoj ofanzivi, kao komandant Treće NOU divizije.

³ Akciju je, vjerovatno, izvršio partizanski bataljon »Sloboda«.

Istog dana jedna druga četnička obhodnja sukobila se je sa jednom grupom naoružanih partizana nepoznate jačine kod sela Poljica (12 km s. z. od Huma) i nakon kraće borbe partizani su se raspršili, ostavivši na mjestu borbe također tri puške, nešto strijeljiva i pismohranu, zapakovanu u jednoj torbi. Na strani četnika nije bilo gubitaka, dok se ni za gubitke partizana nema podataka. —

19. siječnja u 2330 sati jedna grupa nepoznate jačine naoružanih partizana, izvršila je napad na vojarnu četničkog sata u selu Slivnici (10 km j. z. od Trebinja). Četnici su primili borbu i napadače odbili bez vlastitih gubitaka. Za gubitke partizana nema podataka. —

22. siječnja u 2320 sati vojnički vlak broj 6 naišao je na razstavljenje tračnice na km 240 između sela Diklići i Poljice pruga Hum — Mostar, kojom je prigodom stroj sa tri vagona iskliznuo. Ovom prigodom ranjen je jedan talijanski vojnik i strojovoda. U isto doba jedna grupa partizana nepoznate jačine otvorila je puščanu vatru na vlak, ali su talijanski vojnici primili borbu i napad bez gubitaka odbili. Talijanske snage povele istragu i potjeru za ovom partizanskom skupinom. Ishod za sada nepoznat.

4) O akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tudijskih i neprijateljskih agenata, provokatora i protudržavnih elemenata:

Dr. Ismet Popovac i dr. i dalje nesmetano provode svoju akciju na odcjepljenju muslimana, pa je u poslijednje doba u zajednici sa četnicima Draže Mihajlovića iz oblasti Foče i Kallinovika odpočeo i vojničku akciju protiv naših snaga u oblasti Bjelešića, kako je to iznešeno u toč. 2) ovog izviešća. U kotaru Mostar, Konjic i Nevesinje, pridobio je većinu muslimana za svoju svrhu i sada prema primljenim podatcima živo radi na tom i u kotaru Gacko. Posredovano je kod talijanskih vojnih vlasti da mu se sprijeći ovako po naše probitke štetan rad, ali u tome nije postignut do sada nikakav uspjeh.

13. siječnja u 1830 sati došao je u krčmu Ivana Jerkovića u Konjicu, Dešo Ramušković, izbjeglica iz Pljevlja sada vođa muslimanske protukomunističke milicije u Podorašcu kod Konjica i tu je uznemiravao goste, pjevajući razne protudržavne piesme. Konačno je izvadio bombu, skinuo sa nje poklopac, rekvavši »NEMA VIŠE »SPREMNO«, DA J... ONOGA KOGA POSTAVIO, PSOVAO JE I VRIJEĐAO POGLAVNIKA I DRŽAVU«. Po talijanskim karabinjerima odstranjen je iz krčme, dok druge mjere protiv njega za sada nisu poduzete. Posredovano je kod Talijana da ga izruče našim vlastima, ali za sada se nema podataka, da li je to učinjeno.

5) O stranoj promidžbi u narodu:

Komunisti vrše je potajno među pučanstvom, rasturanjem letaka, a partizani u zauzetim selima održavaju i govore pozivajući pučanstvo u zajedničku borbu protiv sila Osi. Osobito u poslijednje doba učestalo je rasturanje letaka na cijelom pukovnijskom području. Iznose se slabe prehranbene prilike, veličaju se uspjesi partizana i Ruske i Engleske vojske na ratištima, što sve pogubno utiče na raspoloženje pučanstva, osobito u područjima, kojima partizani dominiraju već duže vrijeme.

6) O prilikama prehrane i prometu:

Prehranbene prilike su teške i zabrinjavajuće. Nemože se opisati ni zamisliti, u kakvom se položaju nalazi pučanstvo cijelog pukovnijskog područja, a osobito u Dalmaciji, a i istočnoj Hercegovini. Na tržištima nema ništa, a i u koliko nešto ima, to je tako skupo, da se mogu obskrbiti samo imućnije osobe, dok sirotinja gladuje. Šverc je dostigao vrhunac i nabijači cijena bogate se tako, da ih imade takovih, čiji se je imetak ustosručio. Ako se ovom zlu ne nađe lijeka i ne stane na kraj nabijačima cijena, siromašno pučanstvo, koje je u ogromnoj većini, pomrijeće od gladi. Ovime su pogodjeni i svi državni službenici, a oružničtvo pogotovo. —

Željeznički promet odvija se normalno i nije bilo većih oštećenja pruge u proteklih 15 dana. Ograničenjem putovanja, pučanstvo je veoma pogodeno, jer se nemogu obskrbiti životnim namirnicama iz plodnijih krajeva naše države.

Brodski promet nalazi se u rukama Talijana i upriličen je i usklađen vremenu njihovim vojnim potrebama.

Samovozni promet zamro je zbog nestašice pogonskog tvoriva i guma, a na većem dijelu područja pukovnije i nesiguran je zbog svakodnevnog napadaja partizanskih bandi na prometala. —

7) O odnosima vojske sa ustaškim organizacijama i sa građanskim vlastima:

Dobili su u znaku uzajamne suradnje i pomaganja.

3. siječnja u Makarskoj, došlo je do sukoba između oružničkog narednika Franje Balića i jednog ustaškog vodnika i ovaj ustaški vodnik pomoću nekoliko naoružanih ustaša, razoružao je narednika Balića i odpremio u zatvor, a sutradan pušten je na slobodu. Istraga je u toku. —

8) O odnosima sa savezničkom vojskom, čiji se dijelovi nalaze u našoj zemlji:

Sa savezničkom njemačkom vojskom, čiji se manji dijelovi nalaze u Mostaru i okolici na prevozu bauksitne rudače veoma su iskreni i priateljski.

Sa savezničkom talijanskom vojskom korektni su, ali ne i srdačni. Uzrok ovome izložen je u toč. 1) ovog izviešća. Stanje se je osobito pogoršalo, odkako je izvršen napad na postaju Bjelemiće od strane četnika, jer je ovo uslijedilo po znaniu i odobrenju talijanskih vojnih vlasti.

U toku nastavka svojih akcija na poluotoku Pelješcu, talijanske vojne vlasti u selima Oskorušno, Gornjoj i Donjoj Vrućici popalile su 7 stanbenih kuća i 8 staja i uhitile su 26 osoba budući se iz njihovih obitelji nalazi po neki član u partizanskim bandama. —

11. siječnja talijanske vojne snage iz Omiša, vršile su premetačinu domova u selu Krilo-Jesenice, kotara Omiš i tom su prigodom opljačkali nekoliko domova. Ranjen je seljak Mate Tomaš, koji je počeo bježati iz kuće opazivši talijanske vojниke.

12. siječnja od strane talijanskih krilaša, bombardirano je selo Donja Brela, kotara Makarska. Učinak nepoznat, budući se to selo nalazi pod vlašću partizana. —

13. siječnja talijanski karabinjeri dopratili su vezane u lancima 7 četnika, 1 ustašu i 1 željezničara iz Mostara, koje su pritvorili na Lapad u zatvor.

15. siječnja talijanski karabinjeri dopratili su iz Metkovica u Dubrovnik 52 muška i 9 ženskih osoba koje su rodom sa Pelješca i kao sumnjive komunizmu pritvorili su u tamošnji zatvor »Lovrienac« u Dubrovniku.

15. siječnja vlakom iz Mostara doputovali su u Dubrovnik ustaški nadporučnik Marko Čavić, poručnik Franjo Mažić, vodnik Ante Borić i dorojnik Ante Devčić, koji su odsjeli u kući Luke Radenkovića. Istoga dana u 21 sat ova je kuća bila opsjednuta po talijanskim karabinjerima i ustašama nije dozvoljen izlazak iz kuće sve do sutradan 10 sati, kada su ih karabinjeri sa jednim samovozom odveli u talijansko zapovjedništvo, oduzeli im puške i strojnice, ostavivši im samo samokrese. —

18. siječnja u 1000 sati po talijanskim vojnim vlastima osuđena je na kaznu smrti i strijeljana Emila Lozić žena Filipova iz sela Donje Vrućice, na poluotoku Pelješcu. Uzrok strijeljanja je taj, budući je po nepoznatoj osobi u tom selu pokvana poljska brzoglasna veza i ovo je strijeljanje izvršeno kao

odmazda, budući se nije pravi krivac pronašao. Imenovana je strijeljana baš na onom mjestu, gdje je žica bila presečena. —

20. siječnja došla su dva talijanska vojnika u kuću Ivana Ivanović u selu Uskoplju, kotara Dubrovnik i od njegove žene tražili vina i smokava, a da će joj oni za to dati jednu talijansku košulju. Ova je to odbila, a oni su odmah izvršili joj kućnu premetačinu i u školskoj torbi djeteta pronašli 5 puščanih nabroja, koje je dijete našlo idući iz škole. Poslije ovoga udaljili su se, a odmah iza tog došao je jedan talijanski častnik sa nekoliko vojnika i ponovno su izvršili premetačinu i pronašli dvije talijanske vojničke deke. Uhitili su vlastnika kuće i sina mu, koga su sutradan nakon preslušanja pustili na slobodu.

20. siječnja talijanski vojnici iz Omiša, vršili su kućne premetačine u selu Krilo-Jesenice, kotara Omiš tom su prigodom opljačkali 7 domova, a u nekim su sav namještaj polupali. Uzrok ovog je odmazda za posjećene b. b. stubove po partizanima. Po jednoj našoj ophodnji postaje izpostave Dugi Rat zatečeni su neki vojnici, gdje vrše premetačinu, pa kada su zapitani šta to rade odgovorili su da traže nešto za pojesti, budući da su gladni. —

24. siječnja po talijanskim vojnim vlastima uhićeni su i odvedeni u Metković seljaci: Ante Šetka, Veselka Šetka kćer Antina, Anto Nikolić i Mato Nikolić svi iz sela Momića, kotara Metković. Uzrok uhićenja navodi se, da su sumnjivi da održavaju veze sa partizanima. —

16. prosinca 1942. talijanski vojnici u zajednici sa četnicima vršili su raciju u selu Slivno Ravno, kotara Metković, uhitili su: Juru i Anđelka Babića iz sela Kleka, Utovac Matu, Utovac Matiju, Juračić Ivana, Butigan Franju i Mustapić Petru, svi iz sela Slivno Ravno, kotara Metković, iste odveli na ušće rijeke Neretve i тамо ih strijeljali. Uzrok ovome navodi se, da iz njihovih domova ima po neki član obitelj u partizanskim redovima. —

10. siječnja strijeljan je po talijanskim vojnim vlastima iz Opuzena, kotara Metković, seljak Jure Bartulović iz sela Slivno Ravno, kotara Metković. Strijeljanje je izvršeno navodno zbog toga, budući je imenovani priznao pred talijanskim vlastima, da je uzeo učešća sa partizanima u jednom napadu na talijansku preselicu, kojom je prigodom ubijeno nekoliko talijanskih vojnika. —

12. siječnja talijanske vojne snage iz Metkovića u zajednici sa milicijom iz kotara Ljubuškog, došle su u selo Desne, kotara Metković, gdje su uhitile nekoliko osoba među kojima i žene i odveli u Metković. Zapalili su 8 najboljih domova i od-

veli više grla krupne stoke. Pučanstvo ovog sela vidjevši da talijanski vojnici i milicija pale domove, pobjeglo je u šumu. Uhićene osobe puštene su drugi dan na slobodu, a strijeljali su Juru Markića starog 60 god. budući da mu je sin — učitelj odsutan od kuće, a nije mogao navesti gdje je. —

13. siječnja talijanske vojne vlasti iz Metkovića sa milicijom iz Ljubaškog, vršile su raciju protiv partizana u selu Kominu kotara Metković i tom zgodom uhitile su oko 100 osoba oba spola i od ovih su odmah strijeljali: Stanka Vukovića, Tomu Medaku, Stanka Medaku, Antu Đugandžića i Nikolu Čopu svi iz sela Komina. Uzrok strijeljanja navodi se, da je odbjegli partizan Duro Medak bio došao u ovo selo da popisuje pučanstvo za partizanske redove i da je bio upisao već 70 osoba, ali kada je spazio talijansku vojsku, pobjegao je zaboravivši torbu sa popisom u kući Stanka Medaka, koja je torba dospjela u ruke talijanskim vojnicima sa iskazom popisanih osoba. —

20. siječnja talijanske vojne vlasti iz Klisa, pojačane sa snagama iz Splita, zapalile u selu Kosa (Klis) 15 domova sa svim namještajem i životnim namirnicama koje su se u kućama nalazile. Ukupna vrijednost učinjene štete iznosi 2,290.000 kuma. — Uzrok ovog paljenja navodi se, da je neki Spiro Šubašić iz tog sela pucao i ranio jednog mehaničara u tvornici Majdan kod Splita i da je sa njime uzelo učešća u ovom napadu još nekoliko osoba iz ovog sela. —

II. STANJE U ORUŽNIČTVU:

1) Raspoloženje, duh i stega kod oružnika:

Borbeni duh i stega i povrh svih teškoća kod momčadi na dostoјnoj su visini. Zapaža se stanovito neraspoloženje kod momčadi, a ovo je kao poslijedica slabe prehrane, jer oružničtvo iz obskrbnih skladišta prima samo jednu polovinu hrane od one, koja je propisana za domobrane, a iz drugog izvora zbog skromnih beriva nisu se u stanju obskrbiti. Po ovome bi trebalo donijeti žurno rješenje i oružničtvu izdavati onu kolичinu hrane, koja je propisana za domobrane, jer u protivnom može se očekivati poremećaj stege.

2) Incidenti, neredi i izgredi većeg značaja:

Nije ih bilo. —

3) Bjegunstva iz oružničtva:

26. studenog 1942. pričuvni domobran Šimun Šaribok kri-
la Omiš, pušten je kući na jedan mjesec dana odgoda vježbe

i do danas se nije povratio u postrojbu. Rodom je iz sela Čačvine, kotara Sinj. Postoji sumnja, da se je pridružio partizanskim bandama.

16. prosinca 1942. upućen je u svojstvu teklića iz Hvara u Mostar oružnik Meho Zećo, suhodnik na postaji Hvar i do danas se nije povratio na postaju. Poslijednji puta viđen je na 7. siječnja o. g. kod mjesta »Smokovik« (2 km s. od Hvara) i tu mu se je svaki trag zagubio. Nosio je životne namirnice za postaju i sve je ovo pronevjerio, te se pouzdano sumnja, da se je pridružio partizanskim bandama na otoku Hvaru. —

23. prosinca povratio se je iz bolnice Mostar pričuvni domobran Lovro Čipčić u rodno mjesto Dugopolje, kotara Omiš, a na postaju Klis nije htjeo doći i nastupiti službovanje i ako je po zapovjedniku postaje više puta pozivan. Pridružio se je partizanskim bandama u tom selu. —

29. prosinca 1942. od strane zapovjednika izpostave Satrić, krila Omiš, pušten je, odnosno upućen je na raspremu u krilo Omiš pokusni oružnik Jure Plazibat, budući da je pronađen po liječničkom povjerenstvu nesposobnim za oružničku službu, ali se ovaj nije javio u stožeru krila, nego je sa oružjem i opremom otišao u nepoznatom pravcu i po prikupljenim podacima pridružio se je partizanskim bandama u tamošnjoj okolini.

17. siječnja 1943. oružnik Ivan Rogošić sa postaje Omiš, pokupio je od članova menažni ulog, te sa ovim novcem i svim oružjem i opremom, otišao u selo Gata, kod Omiša i pridružio se partizanskim bandama. —

19. siječnja odbjegli su sa oružničke postaje Imotski oružnici Juraj Balić i Jure Jelović-Mitrović i po prikupljenim podacima pridružili su se partizanskim bandama u tamošnjoj okolini. Protivu Balića vodi se istraga zbog održavanja veza sa partizanima a oružnik Jelavić također se nalazio pod istragom za napuštanje postaje pri napadu partizana. —

16. siječnja dolazio je u Mostar po nekom poslu oružnik Mate Livančić, vođa ophodnje postaje Buna, krila Mostar i bio je toga dana u stožeru pukovnije u pogledu udjelbe-premještaja sa postaje Buna, na postaju Sućuraj, krila Omiš. Na postaju se do danas nije povratio. Među bliskim znancima, a i oružnicima govorio je, da će rađe otići, odnosno pobjeći iz oružničtva i pridružiti se četnicima nego otići na novu udjelbu. Po nekim seljanima viđen na 16. siječnja poslije podne da putuje na kolima iz Mostara za Bunu i dalje mu se je svaki trag zagubio. Predstoji dvoje: ili se je pridružio četnicima, ili je pak po njima ubijen i negdje zakopan. Oženjen je i imade djete. —

Za svim gore navedenim oružnicima i domobranima, raspisana je tjericalica na području ove pukovnije, a dostavljen je raspis i svima pukovnjama. —

4) Uticaj strane izvještajne službe i neprijateljske promidžbe:

Nije primjećeno ništa sumnjivog u ovom pogledu. —

5) Ponašanje dočastnika i momčadi van vojarne:

Propisno. —

III. VANJSKA SITUACIJA:

O prilikama u pograničnim oblastima susjednih država, (raspoloženje pučanstva, kretanje vojske i njihovim vojnim mjerama):

Pučanstvo u anektiranom djelu Dalmacije veoma je raspoloženo prema našoj državi. Budno prate prilike na ratištima, očekujući svršetak rata u korist sila Osi gajeći nadu, da će tada i taj dio zemlje ući u sklop naše države. —

1. siječnja u 0045 sati u Splitu je nastala žestoka paljba iz svih vrsti oružja i trajala je oko 15 časaka. Nije utvrđen pravi uzrok ovome, ali se drži da je jedna talijanska ophodnja u pripitom stanju pucala i tako uzbunila cijelu splitsku posadu.

Od 16. siječnja pa do dalje odredbe, talijanske vojne vlasti u Splitu odredile su slobodno kretanje samo od 7 do 17 sati. — Uzrok za ovakove mjere nepoznat je. —

13. siječnja u 12 sati, talijanske vojne vlasti zaposjele su sa svojim vojnim snagama i anektirale selo Kunu i Pridvorje, kotara Dubrovnik. Anektiranje je prošlo u redu.

2. siječnja u 16 sati uplovili su u luku Gruž talijanski brodovi: »San Martino«, »Portoriko« i »Napoli«. Doplovili su iz Splita i na 3. siječnja odplovili prema Boki Kotorskoj. —

6. siječnja u 15 sati uplovili su u luku Gruž talijanski brodovi »Brioni«, »Margentini« i »Silvestro«. Doplovili su iz Drača i na 7. siječnja odplovili u pravcu Splita u pratnji torpiljera T 8.

9. siječnja doplovio je u luku Gruž talijanski parobrod crvenog križa »Toscano«, koji je ukrcao ranjene i bolesne vojnike i odvezao ih u unutrašnjost Italije. —

O prilikama u Crnoj Gori, nema nikakovih podataka.

2) O stranim vojnim bjeguncima:

Nema podataka. —

3) O nedozvoljenim prelazima na državnoj granici, švercu i tsl.

Nema podataka. —

4) O odnosima sa pograničnim oblastima susjednih država:

U koliko postoje, odnosi su dobri. —

IV. OSTALI VAŽNI DOGAĐAJI:

1. siječnja župnik Luka Pavlinović iz Zadvarja, kotara Omiš, primio je putem pošte jedan letak pod naslovom »Hrvatski Narode«. U letku se pominje Dr. Vlatko Maček, koji je pritvoren i čuvaju ga ustaše, a radi toga budući se bori za slobodu Hrvatskog naroda. Konačno se naglašava, da je pobjeda blizu i pozivaju se narodi, da iztraju u započetoj borbi do kraja. Na omotu u kome je letak poslat, stavljen je žig sa tiskanim slovima »Ministarstvo veleobrta i trgovine Zagreb«. Omot je župnik poništio i nije se ovo moglo točno utvrditi. — Jedino je na omotu bio žig pošte Zagreb.

3. siječnja u 1000 sati opažen je nad Makarskom jedan balon, koji je išao visoko oko 2.000 m od s.z. strane i prešao je preko Makarske prema planini Biokovo. Budući je išao visoko, nisu se mogli opaziti nikakvi znaci na njemu. —

7. siječnja u selu Jasenske, kotara Sinj, spustio se je jedan balon nepoznate pripadnosti. Balon je velik kao bačva od 500 l oblika lopte, boje smeđe, sa strane jedna cjevčica u vidu ručice od kišobrana, ispod ove ručice jedna kantica od oko pola litre napunjena petroleumom, a za kanticu privezana je žica oko 50 m dužine. Seljaci, koji su balon pronašli, neopreznim baratanjem odkvačili su kanticu, uslied čega se je balon naglo digao u zrak i odletio prema selu Hanu i nije pronađen. Pronađena kantica od balona predata je zapovjedniku II sektora vojničkog povjerenika u Sinju.

29. prosinca u 0430 sati osjetio se je jači potres na cijelom pukovnijskom području. Osobito je jak udarac bio u zapadnom dijelu Hercegovine i u oblasti Imotskog. Najviše su stradala sela: Runovići, Kamenmost, Podbablje, Proložac, Postranje, Glavina i Vinjani Donji, kotara Imotskog. U tim selima ima dosta razorenih domova i oko 30 ljudskih žrtava. U selu Sovići, Gorica i Drinovci, kotara Ljubuškog, ima dosta oštećenih, a i porušenih domova. Ljudskih žrtava nije bilo u ovim selima. —

V. OBĆI ZAKLJUČAK:

Prilike javne sigurnosti zbog pobunjeničke akcije nepovoljne su na cijelom pukovnijskom području krila Omiš stanje je osobito teško. Nemamo snaga za protuakciju, dok talijanske vojne vlasti nisu do sada pokazale nikakav uspjeh na suzbijanju pobunjeničke akcije. Naše snage koje su došle u oblast Makarske i Imotskog preslabe su i nisu u stanju poduzeti neku veću protuakciju. U posljednje doba stanje u oblasti Imotskog pogoršalo se je, jer su partizani usmjerili svom žestninom napad u ovoj oblasti. Naše snage koje se tamo nalaze, do sada se ipak

uspješno bore. Neodložna je potreba, da se upute jače snage našeg domobranstva, radi čišćenja zemljišta u Dalmaciji. Poduzeta akcija od strane Talijana na Pelješcu, nije urodila plodom, jer se partizanske bande i dalje zadržavaju na tom poluotoku.

Prehranbene prilike slabe i zabrinjavajuće. Krajnje bivrijeme bilo, da se nešto poduzme, jer se očekuju katastrofalne poslijedice koje će glad prouzrokovati. —

Izvještajna služba oteščana, zbog odmazde pobunjenika, koju vrše nad pučanstvom, koje se stavi u službu dojavljivanja. —

VI. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE PRIVREMENO NE DJELUJU:

Krilo Mostar: Umoljani, Glavatičevo, Bjelemić, Bišina, Ulog, Klinja, Rilji, Lukavac i Fojnica. —

Krilo Omiš: Kijevo, Vrlika, Muč, Lećevica, Tijarica, Lovreć, Studenci, Blato n/C., Zagvozd, Župa Biokovska, Kozica, Igrane, Sućuraj, Bogomolja; Selca — Bol, Milna i Pučišće razoružane i radi se na ponovnoj uzpostavi ovih. I postaja Milna povučena u Supetar, budući su partizani ponovno napali na ovu i odnijeli svu opremu. Ova je bila razoružana po Talijanima i nisu više dali momčad naoružati, dok se ne odrede druga momčad. —

Krilo Dubrovnik: Berkovići, Hodovo, Domanovići i Orebić. —

Krilo Bileća u Trebinju: Plana, Divin, Krstača, Zmijanac, Jasenik, Kazanci, Sipovica, Ljubinje i Vlahovići.

VII. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE SU PRESELJENE U DRUGA MJESTA:

Krilo Mostar: Rujište u Bijelom Polju, Ivan u Bradini. —

Krilo Omiš: Srinjine u Strožancu, Baška Voda u Makarsku, Studenci, Lovreć i Blato n/C. u Šestanovcu, Pučišće u Postire. —

Krilo Dubrovnik: ./.

Krilo Bileća: Stepen u Međuliću, Donja Lastva u Arslanagića Mostu, Zrab Zubci u Čičevu, Dobromani na Humu i Jasen u Gorici. —

(M. P.)

Zapovjednik, pukovnik:
Stjepan Jakovljević
Jakovljević,

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 718 NJEMAČKE PJEŠADISKE DIVI-
ZIJE OD 30 JANUARA 1943 GOD. O SITUACIJI KOD TE-
SLIĆA, JAJCA, TRAVNIKA I TUZLE¹**

P r i e v o d .

**DNEVNO IZVJEŠĆE 718, NJEM. PJEŠ. DIV.
od 29./30. siječnja 1943.**

I. 1.) Cjelokupno stanje nepromjenjeno.

2.) a) *Teslić:*

Vlastito razvidanje ustanovilo je, da je prostor Vitkovci, 8 km sj. Teslić, posjednut od neprijatelja.² Inače ne-promjenjeno.

Vlastiti gubitci: Niemci: 1 nestali mrtav, 3 ranjena.

b) *Jajce — Travnik:*

Željeznička pruga između Turbe i Komar prekinuta od komunista.³ Popravak u toku. Nije bilo novih napada neprijatelja.

Gubitci: Niemci: 1 mrtav, 3 ranjena.

Hrvati: 2 ranjena 52 nestala.

Neprijateljski gubitci nisu se mogli ustanoviti.

c) *Tuzla:*

Daljni napadi komunista na Caparde odbijeni.⁴

Ic

U Sarajevu, dne 31. siječnja 1943.

(M. P.)—

Za točnost prievara
podpukovnik (Bajd)

Bajd. s. r.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—8, k. 18.

² Na području Teslića u ovo vrijeme se nalazila Prva proleterska divizija.

³ Akciju su izvele jedinice Pete crnogorske brigade Treće NOU divizije.

⁴ Napade su vršili Majevički i Sremski NOP odred.

BR. 203

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE U TUZLI O BORBAMA NA PODRUČJU ISTOČ-
NE BOSNE U VREMENU OD 15 DO 30 JANUARA 1943
GODINE¹**

ZAPOVJEDNIČTOV
4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 341/taj.

U Tuzli, dne 31. siječnja 1943.

Predmet: Doglasno izvješće za
proteklih 15 dana do-
stavlja.

1. GLAVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU (J. S) ZAGREB.
2. PREDSJEDNIŠTVU VLADE NA RUKE POMOĆNIKA PREDSJED-
NIKA VLADE DRŽAVNOG TAJNIKA Dr. VJEKOSLAVA
VRANČIĆA.
3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB.
4. OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUT. POSLOVA SARAJEVO.
5. ZAPOVJEDNIČTVU II. DOMOBRANSKOG ZBORA BROD.
6. ZAPOVJEDNIČTVU 3. PJEŠAČKE DIVIZIJE TUZLA.
7. ZAPOVJEDNIČTVU 4. PJEŠAČKE DIVIZIJE DOBOJ.
8. SREDIŠTNJEM UREDU ZA SUZBIJANJE KRIMINALITETA
ZAGREB.
9. ZAPOVJEDNIČTVU USTASKE NADZORNE SLUŽBE URED I/III.
ZAG.
10. ZAPOVJEDNIČTVU 1. 2. 3. 5. i 6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE.

Prema uputu za rad i organizaciju izveštajne službe i za-
povjedi Glavnog oružničkog zapovjedničtva Taj. J.S. Br. 320
od 31. srpnja 1941. predlažem slijedeće izvješće za vrieme od
15. do 30. siječnja 1943.

II. ČETNIČKA AKCIJA:

Četnici i dalje izvode svoja nedjela i čine osvete nad hr-
vatskim pučanstvom. Ovo čine u manjim grupama, a kad se
kad njihovih vođa postavi pitanje ovi to odbiju — navodeći,
da to nisu njihovi četnici učinili. Vođe četnika imadu svoju
suradnju u borbi protiv partizana, ali njihova suradnja do sada

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod reg. br. 32/1—24, k. 149.

nije dala vidnih uspjeha. Prividno se ispoljavaju mirnim i pokornim da bi imali podrške i zaštite vlasti do ishoda sadanje borbe za novu Evropu.

Od posljednjega izvješća do danas na području ove pukovnije, četnici su izvršili sliedeća nedjela.

Oružničko krilo Tuzla:

14. siječnja 1943. u 19 sati, jedna partizanska brigada nepoznatog imena pod vodstvom Miroslava Popovića² u jačini od 2500 boraca, izvršila je napad na grad Teslić³ sa žestokom puščanom, strojopuščanom, parabelima, bacačima i topničkom vatrom koja je trajala do 15. siječnja do »0615 sati« a zatim su se ukopali oko Teslića (1 km. istočno u Pajićima), zatim sjeverno Žarkovina—Stražanica 2 km. s.z. (Na ovim mjestima partizani su ostali sve do 18. siječnja 1943. do 19 sati, odakle su se počeli pomalo povlačiti, opazivši pristignuće pomoći domobranskoj posadi u Tesliću.

14. siječnja 1943. naši gubitci 2 mrtva, 3 ranjena i 52 izgubljena sa jednim častnikom. Gubitci na strani partizana bili su veliki, ali im se točan broj nezna, jer su ih pokupili na konje, natovarili i otjerali što se je video po tragovima krvi u snijegu, a 4 partizana nađena su mrtva koje nisu uspjeli sobom odnijeti.

14. siječnja 1943. oko 500 partizana,⁴ napalo je na oružničku postaju Dragalovci (u Jelahu) i željezničku stražu koja je bila u bunkerima oko Jelaha. Napad je odpočeo u 20 sati i trajao je do 5 siječnja 1943. do »06« sati. Partizani su jedan dio željezničkih stražara zaslužili a ostalim je uspjelo priključiti se oružnicima, koji su se zajednički borili protiv neprijatelja.

15. siječnja 1943. u »07« sati, kombinovani vod ustaša i legionara P.B.B. Kladnja u jačini od 80 momaka, naišao je na odmetničku zasjedu,⁵ jaku od 80—100 ljudi na prostoru između sela Vučinići i Visovići, kota 1154 (4 km. j.i. od Kladnja) i sa istom stupila u borbu, te su odmetnike potisnuli u smjeru planine Sjedaljka (6 km. j.i. od Kladnja). Ovom prilikom na našoj strani nije bilo gubitaka, a po tragovima krvi na strani odmetnika, bilo je dosta ranjenih.

² Odnosi se na Koču Popovića, komandanta Prve proleterske divizije.

³ Napad na Teslić vršila je Treća krajiška brigada Prve proleterske divizije. Napad nije uspio iako je ponavljan 15, 16 i 17 januara. Opširnije o borbama oko Teslića vidi dok. br. 130.

⁴ Treći bataljon Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130.

⁵ Zasjedu je vjerovatno postavio Birčanski NOP odred.

15. siječnja 1943. u 1 sat, ponovno su partizani izvršili napadaj na grad Teslić sa svojim jakim snagama i borba je trajala do 16. siječnja do »06« sati. U ovoj borbi naši su gubitci, 2 njemačka vojnika poginula i 2 ranjena, naša 4 domobrana poginula i 19. sat 1. pješačke pukovnije sa jednim častnikom i 14 milicionera dom. dob. pukovnije iz Teslića zaslužnjeni, a 1 domobran sa oružničke postaje Teslić, lakše je ranjen. Gubitci neprijatelja bili su veliki od kojih je pronađeno 7 mrtvih, a ostale su uspjeli pokupiti i sobom ponjeti.

16. siječnja 1943. u 23 sata izvršen je napad ponovno od strane partizana na grad Teslić i borba je trajala do 17. siječnja do »02« sata. Na našoj strani nije bilo gubitaka, a kod neprijatelja nepoznato.

16. siječnja 1943. u »03« sata jedna grupa partizana u jačini od 400 ljudi, napala je sa sjeverne i zapadne strane grad Tešanj.⁶ Borba je trajala istoga dana do »06.30 sati«. Oružnici i milicioneri u jačini 100 momaka, davali su jaki otpor (Zidine Tešnja) i partizane odbili, koji su se povukli u smjeru Jelaha (4 km. sjever. od Tešnja). Na našoj strani nije bilo gubitaka, a kod neprijatelja nepoznato.

16. siječnja 1943. u 23.30 sati od pravca Papraće oko 3000 partizana, izvršilo je napadaj na našu posadu V. bojne u Capardama sa puščanom i strojopuščanom vatrom i sa 2 bacača mina. Borba je trajala do 17. siječnja 1943. do »03« sata kada je napadač odbijen, te se je povukao na jug prema Podborogovu (6 km. j.z. od Capardi). Na našoj strani nije bilo gubitaka, a kod neprijatelja nepoznato.⁷

Partizani su bili najprije napali na četnički odred vojvode Kovačevića na Malom Rudniku (4 km. južno od Capardi), pa su se četnici morali povući do najbližeg domobranskog uporišta i sa istima zajednički odbijati neprijatelja. U ovoj borbi četnici su imali 4 mrtva, a na strani partizana gubitci su nepoznati.

17. siječnja 1943. u 21 sat ponovno su partizani sa jakom puščanom vatrom napali na grad Teslić.⁸ Borba je trajala do 18 siječnja do 07 s. Ova je borba bila žestoka a naročito na zapadnoj strani Teslića, gdje su partizani pored svoga lakog i težkog oružja upotriebili i nekakvo njihovo konjaničtvo i

⁶ Napad na Tešanj vršile su jedinice Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije.

⁷ Napad na Caparde i okolna neprijateljska uporišta izvršila je Šesta istočnobosanska brigada sa Sremskim, Majevičkim i Birčanskim NOP odredom. Vidi dok. br. 205.

⁸ U ovom napadu učestvovale su jedinice Treće krajiške NOU i Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130.

uspjeli se privući do predgrađa Teslića. Na ovome mjestu, naši su domobrani udarili na juriš i odbili neprijatelja. Na našoj strani 4 domobrana poginula, 1 častnik i 2 domobrana ranjeni. Gubitci su partizana veliki, od kojih je pronađeno 3 mrtva, a 1 ukopan u snijegu, a ostale pokopali i sakrili u potocima u šumi.

Ovoj udarnoj partizanskoj brigadi na Teslić bio je komandant neki Boško Pećanac,⁹ rodom iz Drvara, kotara istog, a kao politički komesar bio je neki Filip Kljajić,¹⁰ rodom iz Valjeva (Srbija). Sudjelovao je i komandant neki Miroslav Popović iz Valjeva.

25. siječnja 1943. u »06« sati šejkovićska partizanska brigada i djelovi 6. partizanske brigade iz Šejkovića nepoznate jačine, izvršile su napad na naše domobransko uporište Osmaci (3 km. istočno od Capardi), gdje je bila jedna satnija domobranstva. Borba je trajala 3 sata i u ovoj su borbi partizani našu posadu razbili i Osmake zauzeli.¹¹

Istoga dana jače partizanske grupe¹² napale su na oružničku postaju Caparde (Memići) i 11 oružnika i 6 legionara natjerali na povlačenje, pa su partizani opljačkali vojarnu. Istoga dana jače naše snage oružnika i legionara uspjele su razbiti partizane i postaju Memiće povratiti.

U ovoj borbi naši su gubitci: 1 oružnik je lakše ranjen, a 1 partizan je nađen mrtav. Po tragovima krvi na snijegu se vidi, da je partizana bilo više ranjenih i ubijenih, ali su ih vješto odvukli sobom. Istodobno jači partizanski odredi, napali su na V. bojnu u Capardama, prvenstveno pokidavši brzglasnu liniju Memići—Caparde i Memići—Zvornik. Poslije žestoke borbe neprijatelj je sa većim gubitcima odbijen.

Na našoj strani 1 poručnik i 2 domobrana poginuli i 2 domobrana ranjena. Borbe se i sada vode na cijelom prostoru Memići—Capardi, pa će se ishod borbe u idućem izvješću predložiti.

...
3./II. J.S.

Zapovjednik pukovnik
(Emanuel Mašek)
Mašek

⁹ Vjerovatno se odnosi na Nikolu Pećanca, komandanta bataljona u Trećoj krajiškoj NOU brigadi.

¹⁰ Narodni heroj Filip Kljajić, politički komesar Prve proleterske divizije. Poginuo 5. jula 1943. godine u Zvorniku.

¹¹ Domobransku posadu u s. Osmaci napale su jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade.

¹² Šesta istočnobosanska NOU brigada sa Sremskim i Majevičkim NOP odredom. O borbama za Caparde vidi i dok. br. 205.

BR. 204

**BOJNA RELACIJA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA ZA
MJESEC JANUAR 1943 GODINE¹**

OBĆA BOJNA RELACIJA

o poduhvatima četa na području III. domobranskog zbora u mjesecu siječnju 1943. godine.

a) Podhvati

Područje grada Sarajeva (Zapovjedništvo mesta)

U toku mjeseca siječnja postrojbe u sastavu zapovjedništva grada Sarajeva nijesu vodile niti učestvovale u nikakovim poduhvatima, a niti je bilo važnih događaja od operativnog značaja.

I. Zona (9. p.p.)

Tokom mjeseca siječnja 9. p.p. bila je u pokretu sa područja ove zone u područje Pala, sa koga područja su, na njeno mjesto, vršene preselice Zagrebačke konjan. pukovnije. Postrojbe ovih dviu pukovnija, obzirom da su se međusobno smjenjivale, nisu vršile nikakove podhvate od operativnog značaja, pa za ovaj mjesec nisu ni predložile bojne relacije.

Prema podatcima iz dnevnih izvješća, u mjesecu siječnju na području ove zone bilo je nekoliko podhvata protiv partizanskih skupina,² koje podhvate su uglavnom poduzimale njemačke postrojbe. Tokom ovoga mjeseca sa područja ove zone partizanske skupine su se povlačile prema jugu i prilikom svoga povlačenja napadale su i rušile želj. pruge, puteve, mostove, palili državne zgrade u pojedinim selima i pljačkali hranu od seljaka, a pri tome su poduzimale i manje podhvate protiv naših i njemačkih posada.

Važniji događaji bili su sledeći:

Od 1. do 3. siječnja: Partizani su tri noći uzastopno napadali na Travnik. Svi napadaji uspješno su odbijeni uz neznatne

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—3, k. 57.

² Na području Trećeg domobranskog zbora u mjesecu januaru 1943 godine nalazila se Druga proleterska divizija, Treća NOU divizija i Sesta istočnobosanska NOU brigada sa Majevičkim, Romaniskim, Birčanskim i Sremskim NOP odredom.

gubitke. Nakon ovih napadačkih pokušaja na Travnik, partizani su se između Travnika i Turbeta počeli povlačiti prema jugu.³

4. siječnja: U okolici Travnika, usled povlačenja partizana, zavladao je mir i zatišje.

6. siječnja: U selu Stojkovići (4 km. j. od Travnika), partizani su zapalili obćinsku zgradu i oružničku postaju, opljačkali hranu seljacima i nakon toga povukli se prema jugu.

7./8. siječnja: Partizani⁴ razrušili želj. prugu na 3 mesta između Travnika i Turbeta i uništili jedan most.

12. siječnja: Jedan njemački potjerni odjel, kod sela Pečuj (8 km. j. od Travnika), razrušio je skupinu od 150 partizana. 10 partizana mrtvih i 4 njemačka vojnika ranjena.⁵

13. siječnja: Jedan njemački potjerni odjel, slomio je odpor neprijatelja južno od kt. 902 (4 km. s. od Jezera). 1 Niemac mrtav i 4 ranjena. Kod neprijatelja 45 mrtvih.

15. siječnja: Jedna njemačka izvidnica uništila je jednu partizansku skupinu u selu Zaselju (10 km. j. i. od Travnika). 6 partizana mrtvih i 22 zarobljena.⁶

16./17. siječnja: Partizani napali na Busovaču i Komar.⁷ Napadaji odbijeni. Istodobno partizani su u selu Vitez (11 km. j. i. od Travnika) opljačkali i oštetili oružničku postaju i šumariju. U selu Bare (3.5 km. s.z. od Busovače) ubijeno je 27 partizana i 3 Niemca ranjena.

20./21. siječnja: Partizani⁸ oštetili željeznički most na rieci Bila (9 km. j. i. od Travnika), te prekinuli želj. prugu između Busovače i Lašve i time privremeno spriječili prebacivanje naših preselica. Promet u roku od 1 dana uzpostavljen.

Skupina od 200 partizana upala je u G. Vakuf i u pošti uništila brzoglase i pismohranu.⁹

28. siječnja: Jedna njemačka izvidnica kod sela Vitez (11 km. j. i. od Travnika) ubila 3 partizana.

³ Organizovanog napada na Travnik nije bilo, već je Drugi bataljon Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije vršio demonstrativni napad. Vidi dok. br. 173 i 181.

⁴ Dijelovi Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije

⁵ Borba je vodena sa dijelovima Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

⁶ Isto

⁷ Busovaču i Komar napadale su jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. O borbama za Busovaču vidi dok. br. 44.

⁸ Prva dalmatinska brigada

⁹ Gornji Vakuf je oslobođila Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 163.

Manji napadaji partizana na Jajce, Turbe, Goleš i Komar uspješno odbijeni bez vlastitih gubitaka.¹⁰

29./30. siječnja: Neprijatelj prekinuo želj. prugu i brzoglasnu vezu između Jajca i D. Vakufa.¹¹

Zapovjednik general
(M. P.) Lukić
Lukić

BR. 205

BOJNA RELACIJA DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA ZA MJESEC JANUAR 1943 GODINE¹

I. DIO

I. OPERACIJE:

A. — Kod 3. pješačke divizije:

U toku mjeseca siječnja čete i postrojbe su učestvovali samo u manjim podhvativima.

2. I. 1 vod 2. bitnice VII. topničkog sklopa podpomaže svojom vatrom četnike u obrani njihovih položaja Pa-praća, Velike Njive i Zilonje, sa uporišta Capardi. Napad partizana odbijen. Jačina snaga koje su učestvovali u ovoj borbi, kao i posljedak borbe sa podrobnijim podatcima nepoznat.²
5. I. I. bojna 3. pješačke pukovnije, po zapoviedi zapovjedništva Sicherungsgruppe,³ krenula u podhvat protiv manje skupine partizana u Suho Polje, pravcem: Suljin Han—Zagora—Suho Polje. Na partizane se nije

¹⁰ Ove akcije su izvele jedinice Treće NOU divizije.

¹¹ Ovu akciju su, vjerovatno, izveli dijelovi Pete crnogorske NOU brigade.

¹ Original, pisani na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—9, k. 55. — Ova bojna relacija zavedena je 1 marta 1943 god., pod br. 2143, u djelovodni protokol Glavnog stožera oružanih snaga — operativni odjel.

² Borbe na pomenutim položajima vodili su Majevički i Sremski NOP odred.

³ Njemačke grupe za osiguranje

naišlo, jer su se isti, po izjavi mještana, povukli u pravcu Modrana (5 Z Suho Polje). Bojna se istog dana vratila u Bieljinu.

8. I. Ojačana satnija I/6. pješačke pukovnije iz Ugljevika krenula je u krstarenje pravcem: Ugljevik—Jablangrad t. 451 — Mezgraja t. 252 — Ravnji Gaj — Mukat — Prokoš t. 339 — Vučjak — Ugljevik. Prilikom ovog krstarenja kod sela Vučjaka ova satnija je napadnuta s jakom vatrom pušaka i strojopušaka.⁴ Satnija se odmah razvila za borbu i uspjela razbiti odmetnike, koji su se razbježali u raznim pravcima.

Vlastiti gubitci: 1 častnik (prič. por. Pandurović Žarko) i 1 domobran poginuli, 6 domobrana ranjeno, i 6 domobrana zarobljeno.

Protivnički gubitci: 20 ubijenih odmetnika.

9. I. I. bojna 3. pješačke pukovnije sa njemačkom obkoparskom satnjicom krenula je radi pretraživanja sela Obarske i hvatanja sumnjivih osoba.

Uhvaćeno 24 sumnjive osobe, koje su predane njemačkom zapovjedničtvu u Bieljini.

1 vod 18. satnije 6. pješačke pukovnije upućen u razviđanje iz Modriča ka Botajici. Na odmetnike se nije naišlo.

11. I. Dielovi IV/3. pješačke pukovnije iz Muslimanskih Šepaka i 30 dobrovoljaca 19. satnije V. bojne domdo pukovnije Tuzla izvršili podhvati čišćenja pravcem: Musl. Šepak — Pravosl. Rojčević — Barakovina — Vrela — Gradac. Sa Gradca primjećena je skupina ljudi, koja se kretala prema Visu (4 SZ Gradac). Od mještana se saznalo, da su to četnici Zvorničkog bataljona, koji se prikljuju nakon završenog podhvata u Majevici. Do sukoba nije došlo.

15. I. 1 ojačana satnija 1/6. pješačke pukovnije iz Ugljevika krenula u razviđanje pravcem: Ugljevik — Modran Most — Obriež — Zabrdje — Mađarica — Čađavica — te preko Obrieža za Ugljevik. Na odmetnike se nije naišlo.

17. I. Izvršeno je krstarenje s ojačanim vodom 23. satnije V/6. pješačke pukovnije iz Dragaljevac pravcem: Dragaljevac — Njemić — Jokić — k. 106 — cestom do Dragaljevac. Na partizane i na skriveno oružje nije se naišlo. Narod je dombrane dočekivao sa strahom i nepovjerenjem.

⁴ Napad je vjerovatno vršio Majevički NOP odred.

Skupina od oko 900 partizana izvršila napad na domobraska uporišta Čanagdžije (1 J Capardi) i četničke položaje Veliki i Mali Rudnik, te Matkovac. Partizanima je uspjelo zauzeti uporište Čanagdžije i četničke položaje Matkovac i Veliki Rudnik.⁵ U ovoj borbi partizani su gadali iz 2 bacača uporište Capardi.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Četnički gubitci: 16 mrtvih, 4 ranjeno i 35 zaobljenih.

Protivnički gubitci: 35 ubijenih, nepoznat broj ranjenih.

22. I. Ojačana satnija IV/6. pješačke pukovnije upućena iz Modrića u Miloševac da potjera skupinu četnika Trebavskog četničkog bataljona koji su 21. I. došli u Miloševac. Ojačana satnija obkolila Miloševac a četnicima upućeno pismo u kome je zahtjevano da odmah napuste selo, što su ovi i učinili bez oružane intervencije. Po izjavi zapovjednika Gajića Pavla, ovi su četnici došli u Miloševac radi uhićenja nekih pljačkaša a po zapoviedi zapovjednika Trebavskog četničkog odreda pop Save Božića, navodno nisu imali nikakovih namjera na štetu hrvatskih oblasti.
23. I. 1 satnija I/6. pješačke pukovnije krenula je u razvidanje pravcem: Ugljevik — Faličići — Glinje — D. Trnova — Atmačići — Ravno Polje — Modran Most — Ugljevik. Na odmetnike se nije naišlo.
25. I. U 0230 odpočeo je napad na uporište Capardi. Odmah u samom početku borbe partizani su, prekinuli brzoglasnu liniju prema Tuzli i Zvorniku. Prvi napad počinje na uporište Osmaci, koje bude sa svih strana obkoljeno sa jakim snagama partizana. Zbog ovoga zapovjednik V/3. pješačke pukovnije izdaje nalog za povlačenje posade ovog uporišta, koja se povlači dielom ka Memićima, a' dielom na Caparde.

Odmah nakon pada uporišta Osmaci partizani vrše žestok napad na uporišta Mali Rudnik, Brezik i Kusonje kao i Capardi. Napad na Mali Rudnik odpočeo je oko 0230 sa sviju strana i trajao je do 0930 sati ali ga napadači nisu mogli zauzeti, te su se povukli u pravcu Paprača.

Posada uporišta Brezik i Kusonje nakon kraće ali žilave borbe sa nadmoćnjim neprijateljem, po nalogu

⁵ Napad na pomenuta četnička i domobraska uporišta vršili su Majevički i Sremski NOP odred.

zapovjedničtva V/3. pješačke pukovnije povlači se na Capardi. Nakon ovoga partizani usmjeruju svoj glavni napad sa svima snagama na uporište Capardi, sa snagom od oko 1800 partizana, i u nekoliko juriša pokušavaju osvojiti Caparde, ali u tome ne uspjevaju. Pred zoru, koristeći maglu i jaruge, privukli su se na 100 do 150 metara i sa ove udaljenosti otvorili žestoku vatru iz pušaka i strojopušaka a potom krenuli na juriš. U silovitom naletu probili su se unutar položaja na sjeveroistočnoj strani, te se razvila borba unutar samog položaja. Zahvaljujući junačtvu legionara i domobrana kao i brzom djelovanju topova kartečnom pučnjavom, partizani su izbačeni sa položaja. Poslije ovoga, jer se magla počela dizati, partizani se povlače i nastaje zatišje.

Istog dana ujutro izvršen je protivnapad, uz pomoć topova i bacača, na uporište Čanagdžije, koje je bilo posjednuto slabijim partizanskim snagama. Uporište je vraćeno u naše ruke.⁶

Vlastiti gubitci: 1 častnik (prič. por. Radmilov Krsto) i 1 domobran poginuli, 10 domobrana ranjeno i 24 domobrana zarobljeno (od ovih 1 strieljan, 1 ostao kod partizana a 22 pušteno 29. I.).

Četnički gubitci: 9 poginulih i 5 ranjeno.

Protivnički gubitci: 375 ubijeno (prebrojano), 11 zarobljeno (od kojih 10 strieljano) i neutvrđeni broj ranjenih.

Plien: 5 pušaka, 1 samokres i 1 konj.⁷

27. I. Dielovi V/6. pješačke pukovnije, 13., 14. i 15. satnija 3. pješačke pukovnije sa njemačkom obkoparskom satnjom krenuli su iz Bieljine pod zapovjedničtvom njemačkog bojnika Poche-a u podhvat protiv partizana u selu Batkoviću (12 S Bieljina). Po dobivenoj zapoviedi naši dielovi (osim 13. satnije) zatvorili su ivicu sela Batkovići od kanala do potoka Bistrik, a njemački dielovi sa 13. satnjom imali su izvršiti pokret kroz selo. Prilikom zatvaranja sjeverne ivice, jedna skupina partizana od oko 120 liudi, izvršila je napad prema desnom krilu sjevernog

⁶ Napad na Caparde i ostala uporišta vršila je Šesta istočnobosanska brigada i Majevički, Šremski i Birčanski NOP odred. Vidi dok. br. 191.

⁷ Ukupni gubici partizana: u ljudstvu: 19 poginulih, 37 ranjenih, 5 nestalih; u oružju: 2 puškomitrailjeza i oko 20 pušaka. Gubici neprijatelja: 18 ubijenih, preko 30 ranjenih i 57 zarobljenih, od kojih oko 30 četnika; a zaplijenjeno je: 3 puškomitrailjeza, oko 60 pušaka i nekoliko sanduka municije.

rasporeda i uspjela obkoliti jedno odjeljenje jačine 11 domobrana pod zapovjedničtvom prič. poručnika Maltarića, koje je imalo zadaću zatvoriti prostor između kanala i puta. Borba je trajala do 1300 sati, kada je ovo odjeljenje savladano, odvedeno, razoružano, te sliedećeg dana pušteno.⁸

Vlastiti gubitci: 1 častnik (por. Maltarić) i 2 domobrana ranjeno.

Izgubljeno: 11 pušaka, 7 bodova, 1 strojosamokres, 1 samokres i 12 kabanica.

Protivnički gubitci: 2 ubijena i 3 ranjena.

29. I. Oko 0230 sati jedna jača skupina partizana⁹ nepoznate jačine izvršila je napad na uporište III. bojne domdo¹⁰ pukovnije Tuzla na Vis i Vukovina (10 SZ Capardi) sa pravca Jelovo Brdo. Partizani su uspjeli zauzeti uporište Vukovina. Spalili su uređene bunkere. Pristignutim pojačanjem neprijatelj je odbijen, nakon čega se je povukao u pravcu Jelova Brda.

Vlastiti gubitci: 1 legionar lakše ranjen.

Protivnički gubitci: 1 nađen ubijen.

B. — Kod 4. pješačke divizije:

U toku mjeseca siečnja čete i postrojbe učestvovale su u manjim podhvatuma.

2. I. Izvršena je zamjena posade na Vučijaku između VI/1. pješačke pukovnije sa dielovima III/5. pješačke pukovnije.

Noću za vrieme napada na Teslić¹¹ neobično jak odpor partizanima pružio je postav »Andrija« koji je branilo ljudstvo domdo bojne Teslić sa 1 strojnicom i 9 pušaka. Položaj je, pod zapovjedničtvom narednika Adema Skule, junački održan sve dok neprijatelj nije počeo gađati sa bacačima te kada je uspio razbiti bunker i pobio posadu.

Položaji domdo bojne Teslić i poslije pada Teslića su održani.

Vlastiti gubitci: 1 narednik i 7 dobrovoljaca poginulo i 1 častnik (nadpor. Steiner) sa svojim vodom zabiljjen.

⁸ Napad su vjerovatno izvršile jedinice Sremskog NOP odreda.

⁹ Šesta istočnobosanska NOU brigada

¹⁰ Domobranske dobrovoljačke

¹¹ Napad na Teslić vršile su Prva proleterska i Treća krajiška brigada Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 42.

3. I. Na postavu Pridjel četnici su napadali jedan bunker zaposjednut sa 3 domobrana iz 21. satnije 1. pješačke pukovnije. Domobrani su razoružani. Istog dana četnici su napali na bunker na postavu Selište, ali su vatrom odbijeni.

19. satnija 1. pješačke pukovnije na svom putu iz Tešnja za Teslić kod Bučja napadnuta od strane odmetnika. Nakon dvosatne borbe odmetnici su se povukli.

VI. bojna 1. pješačke pukovnije vodila je cieli dan oštru borbu sa pobunjenicima sa Ozrena na k. 239. Veza sa Prniavorom nije se mogla održati, jer je rad bio ometan od strane Forkapinih četnika.

Vlastiti gubitci: 1 častnik i 1 domobran poginuli i 1 domobran ranjen.

Izgubljeno: 1 strojopuška i 2 puške.

4. I. 19. satnija 1. pješačke pukovnije na putu za Teslić napadnuta je kod Malog i Velikog Visa. Napad je odbijen.

Po zapoviedi njemačkog zapovjedništva 1. bitnica V. topničkog sklopa otvorila je vatru na ciljeve: s. Planje, s. Orašje Planje, s. Djemilići i Kuminu Kosu.

5. I. Na bunkere kod Križa, čija je posada bila iz domobojne Teslić, izvršen je napad od strane partizana. Napad je odbijen.

Domobojna Teslić i 1. bitnica V. topničkog sklopa učestvuju u oslobođenju Teslića.

Vlastiti gubitci: 6 domobrana poginulo i 1 ranjen.

7. I. Upućuje se 8. pješačka pukovnija u Teslić, koga dana je izvršen podhvata prema G. Tesliću, po zapoviedi njemačkog generala Fortnera, u cilju hvatanja dodira sa neprijateljem i povraćanja topova 4. pješačke pukovnije, oduzetih prilikom zauzimanja Teslića.¹²

13. I. U s. Jadovici napadnuta su dva bunkera čiju su posadu sačinjavali 2 voda 15. satnije 5. pješačke pukovnije. Tom prilikom odmetnici su zauzeli postav 15. satnije. Nakon ovoga napad je izvršen na postav 9. satnije 5. pješačke pukovnije koja je nakon kraće borbe savladana.

Vlastiti gubitci: 1 častnik i 57 domobrana zarobljeni.

Izgubljeno: 3 strojopuške.

14. I. Četnici napadaju bunker u Suhom Polju.

¹² Opširnije o neprijateljskom napadu na Teslić vidi dok. br. 42 i 130.

Napadnuta je 19. satnija 1. pješačke pukovnije, koja se je nalazila na osiguranju pruge kod Žarkovine. Nakon dvosatne borbe, uslijed nadmoćnosti napadača, satnija se povukla u Teslić.

VI/1. pješačke pukovnije stiže na Tromeđu (12 Ž Dervente) i zauzima postav k. 204, koju su bili četnici prije zauzeli. Radi podhvata u s. Miškovcima došao je četnički izaslanik iz Motajičkog bataljona na Tromeđu i tražio da se cieli spor rieši na miran način, pod uvjetom da se četnici ne smiju kretati u blizini puta Tromeđa — Derventa 300 m s jedne i druge strane, nadalje da će se povratiti zarobljeni domobrani i oružje. Bojna je bez obzira na ovo krenula u borbenom redu kroz Miškovce, gdje je stigla bez borbe. Ljudstvo je upotrebljeno za opravak ceste, koju su četnici razorili te je tako promet ponovno uzpostavljen za Prnjavor.

Odpočeo je napad partizana sa sviju strana vanjskog pojasa odbrane Teslića.¹³ Sva uporišta vanjskog pojasa bila su napuštena, a ljudstvo iz 8. pješačke pukovnije povučeni na uži pojas odbrane Teslića. I pored žestokog napadaja partizana u jačini oko 1200 sa mnogo automatskog oružja, bacača i topova uspjelo je našim jedinicama pobjiti neprijatelja.

Vlastiti gubitci: 1 dočastnik i 1 domobran poginuli, 1 domobran ranjen, te 1 častnik i 8 domobrana nestalo.

Izgubljeno: 3 puške, 3 nabojnjače, 1 kabanica i 310 naboja.

Protivnički gubitci nepoznati.

15. I. Ponovo je upućena 19. satnija 1. pješačke pukovnije na osiguranje pruge kod Žarkovine gdje je došlo do borbe sa partizanima, koja je trajala 2 sata.

Iz 5. pješačke pukovnije upućena obhodnja iz Luga za Tromeđu koja je od strane odmetnika kod Tomićevog Brda iz zasjede napadnuta.

Noću odpočeo neprijatelj napad na Teslić s jakom pripremnom vatrom iz bacača i protuoklopnih topova. Napad je odbijen.

Skupina odmetnika od oko 500 napada Jelah, s. Tešanj, Trnovaču i s. Alibegovac sa namjerom zauzeća Doboja.¹⁴ 1. bitnica V. topničkog sklopa zapornom vat-

¹³ Napad je vršila Treća krajiška brigada (bez jednog bataljona). Opširnije o tome vidi dok. br. 130.

¹⁴ Na pomenuta uporišta napadale su jedinice Prve proleterske i Treće krajiške brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130.

rom spričila daljnje prodiranje odmetnika i istom prilikom je paralizirala rad protuoklopnih topova, neprijateljskih.

Vlastiti gubitci: 1 dočastnik i 1 domobran poginuli, 3 domobrana ranjeno, 3 častnika, 3 dočastnika i 52 domobrana zarobljeno, 7 dobrovoljaca nestalo.

Izgubljeno: 57 taborskih kapa, 57 kabanica, 57 haljinaca, 57 hlača, 76 pari omotača, 71 krušnih torba, 296 košulja, 299 gaća, 67 čutura, 113 zdjelica, 79 telečaka, 83 kaciga, 86 pripasnih remena, 72 para cipela, 128 gunjeva, 16 strojopušaka i 51 puška.

16. I. Posada Prnjavora, koju su sačinjavali dielovi 5. pješačke pukovnije, napadnuta je od strane partizana. Poslije kraće borbe dielovi vanjske crte obrane povukli su se na užu obranu Prnjavora. Satnija legionara ukrajinaca¹⁵ za vrieme borbe povukla se bez ičijeg naloga dok se je borba u Prnjavoru vodila, tako, da je kroz prostor kojeg je do sada držala legionarska satnija, provukao veći dio partizana i došao posadi u led. Po padu Prnjavora stiglo je u Derventu: 3 častnika, 1 častnički namjestnik i 65 naoružanih domobrana, od oko 350 domobrana koji su skupa sa zapovjednikom bojne bili u Prnjavoru. Točni podatci o gubitcima, u mrtvima i ranjenima, još do sada nisu ustanovaljeni.¹⁶

Odpočeo je slabiji ponovni napad partizana na Tесlić. U ovoj obrani učestvuje i 1. bitnica V. topničkog sklopa sa zapornom vatrom na ciljeve sa povećanom dalmajnom i košenjem.

Vlastiti gubitci: 1 domobran ranjen.

Protivnički gubitci: 1 ubijen i 3 ranjena odmetnika.

17. I. Iz 1. pješačke pukovnije upućen 1 vod u obhodnju pravcem: Mala Bukovica — Rudanka, a drugi pravcem: Krčevine — k. 322, te od milicionerske satnije 2 roja u pravcu: Visoka Glava — Rajkovo. Za osiguranje lievog krila njemačke satnije određen 1 častnik sa 30 domobrana pravcem: Usora — Bojna Glava. Vod je naišao kod s. Žabljaka na partizane, koji su se povukli bez borbe. Sve upućene obhodnje po izvršenoj zadaći vratile su se.

Krajnji postav kojeg je držala jurišna satnija 4. pješačke pukovnije izpred Dubočca, napadnut je od strane četnika

¹⁵ Vjerovatno se odnosi na Ukrajince koje su Nijemci zarobili na Istočnom frontu i od njih formirali posebne jedinice za borbu protiv partizana.

¹⁶ Prnjavor su oslobodile jedinice Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 62, 70 i 76.

jačine oko 200 ljudi sa 3 strojopuške. Napad je trajao oko 2 1/2 sata, kada se uspjelo odbiti napadače.

U isto vrieme napadnut je 1. vod iste satnije, koji je bio na postavu prema Savi, isti je nakon kraće borbe savladan i zajedno sa častnikom zarobljen. Postav koji je držao ovaj vod zauzeli su ponovno pripadnici ustaške pripremne bojne Bijelo Brdo izbacivši četnike iz rovova.

Oko 2130 sati neprijatelj je namjeravao sa jakim snagama prodrijeti u Teslić (sam grad) iz pravca zapada i od jugozapada prema sjevero-istoku.

Upali su partizani u s. Komušinu i Slatinu, čije su posade sačinjavale dielovi domdo bojne Teslić.

Vlastiti gubitci: 2 dobrovoljca nestalo.¹⁷

18. I. Primjećeno je grupisanje četničkih snaga iz Kočića i Motajice oko škole u Trstencima. Poduzet je vatreni prepad na krajnje krilo postava, (iz 5. pješačke pukovnije) u Bosanskom Dubočcu. Napad odbijen.

U 0100 sat došlo je do borbe prsa u prsa kod Teslića. Partizani su odbijeni. Ovo je bila posljednja noć napada partizana na Teslić, ali je bila ujedno i najkrvavija za partizane.

Neprijatelj jačine oko 400 pobunjenika sa više strojopušaka i bacača napao je na položaj 1. satnije domdo bojne Teslić u Stenjaku i Crnom Vrhu, ali je bio odbijen.

Vlastiti gubitci: 9 domobrana poginulo, 1 častnik i 14 domobrana ranjeno, i 2 častnika i 104 domobrana nestalo.

Njemački gubitci: 2 poginula i 1 ranjeni vojnik.

Protivnički gubitci: 28 ubijenih, pronađeno nezakopanih, izpred uporišta obrane Teslića, koje partizani nisu mogli odvući. Osim toga prema izjavi mještana partizani priznaju oko 600 poginulih i ranjenih.¹⁸

20. I. Poduzet podhvati na prostoru: Teslić Gusti (uključivo) i Gomjenica. U podhvatu je sudjelovala IV/8. pješačke pukovnije ojačana sa vodom njemačkih protuoklopnih topova. Na crti: Vujanovići — Dolići — Vlajići — partizani u jačini oko 500 pružili su jak otpor.¹⁹ Borba je trajala do pred mrak, kada su se naši povukli u Teslić.

¹⁷ Napad na Teslić, s. Komušinu i Slatinu vršile su jedinice Prve proleterske i Treće krajške brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130 i 169.

¹⁸ O borbama kod Teslića toga dana vidi dok. br. 130.

¹⁹ Na pomenutoj liniji držale su položaje jedinice Treće krajške i Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130.

- Vlastiti gubitci: 6 ranjenih domobrana.
Protivnički gubitci nepoznati.
21. I. U 1500 sati krenula je IV/1. pješačke pukovnije sa 17., 18. i 20. satnjom sa namjerom preko Viništa zaузeti Žepče, koje se nalazilo u rukama partizana.²⁰ U polazku sa položaja u s. Tatarbudžak podpomognuta vatrom bacača. Po zauzeću k. 437 osiguran je ključ obrane Žepče. Po ulazku 18. satnije 1. pješačke pukovnije u Žepče osiguran je bio dolazak i ostalih satnija.
Od strane dijelova 8. pješačke pukovnije poduzet je podhvati na prostoru sjeverno od puta Teslić i G. Teslić. Usljed jakog otpora partizana borba je prekinuta.
Vlastiti gubitci: 2 domobrana poginula i 1 ranjen.
Njemački gubitci: 3 ranjena vojnika.
Protivnički gubitci nepoznati.
22. I. III. bojna 6. pješačke pukovnije sa jurišnom satnjom 4. pješačke pukovnije izvršila je napad na odmetničke postave: Ristića Brdo — k. 176 — k. 210 — Kapetanovića Hrast.
Dijelovi 8. pješačke pukovnije vrše akciju na području oko Teslića u zajednici sa njemačkim snagama.
Vlastitih gubitaka nije bilo.
Protivnički gubitci nepoznati.
25. I. 1 bojna 8. pješačke pukovnije u toku razviđanja naišla na jak otpor partizana na crtici: Mukadanovac — Ljeljuh — Borak. Iz Ljeluha i Borka naš oklopni vlak dobio je preciznu vatru sa 2 puna pogodka od protuoklopnih partizanskih topova. Usljed mogućnosti obkoljavanja s obzirom na veliko brojčano stanje partizana bojna se je povukla na crtici: Šimići k. 264.
Vlastiti gubitci: 1 ranjeni domobran.
Protivnički gubitci nepoznati.
27. I. U 0300 sata prebačena 18. satnija 1. pješačke pukovnije u Dubočac radi podhvata u povraćanju Trstenaca, kojeg je neprijatelj predhodnog dana zauzeo. Uz sudjelovanje 1 ustaške satnije pod vodstvom satnika Reškovića Nikole, povraćeni su Trstenci.
Vlastitih gubitaka nije bilo.
Protivnički gubitci nepoznati.
28. I. Na 18. satniju 1. pješačke pukovnije otvorena je jaka neprijateljska vatrica. Vatrom naših boraca neprijatelj je ušutkan.

²⁰ U Žepču se tada nalazila Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 87 i 197.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Protivnički gubitci nepoznati.

30. I. Upućena je dočastnička obhodnja iz satnije legi-
nara ukrainaca u pravcu: Smrlički Ml — Bogosavac
Obhodnja nije mogla izvršiti zadaću zbog nabujalosti ri-
eke Ukraine. Druga častnička obhodnja upućena je prav-
cem: Kalenderovci — Sredeljani — Prnjavor ušla je u
Prnjavor gdje nije naišla na neprijatelja. Sam Prnjavor
čuvali su nekoliko vatrogasaca.

C. — Kod Banjalučkog zdruga:

U toku mjeseca siječnja čete i postrojbe učestvovali
su u manjim podhvativima.

4. I. Oko 0800 sati posada Sanskog Mosta, podpomognu-
ta sa jednim njemačkim odjelom, izvršila je napad na
neprijateljske postave kod s. Šehovaca u cilju proširenja
obruča, kojim su partizani obsjedali grad.²¹ Poslije jake
borbe koja je trajala do 1200 sati, naši dielovi uspjeli
izbaciti partizane iz njihovih postava, koji su se povukli
ka Debeljaku.

Vlastiti gubitci: 2 poginula i 2 ranjena domobrana.
Njemački gubitci: 1 poginuli vojnik.

Protivnički gubitci nepoznati.

6. I. Skupina od oko 300 partizana²² sa 2 teške strojnica
i 1 bacačem, napala oko 0900 sati naše dielove, koji su
vršili opravku mostova na rieci Gomjenici 2 km J
Omarske.

1. satnija domdo bojne Banja Luka, koja je bila
određena za osiguranje radova, prihvatile je borbu, ali
uslijed neprijateljske nadmoćnosti u broju i naoružanju,
morala se je povući ka Omarskoj. Skupa sa ovom satni-
jom povukla se je i satnija radne bojne, koja je izvodila
radove.

Vlastiti gubitci: 1 domobran težko ranjen i 1 do-
moran radnik teže ozlijeđen prilikom pada sa mosta.

Protivnički gubitci nepoznati.

Po povlačenju naših četa, partizani su ponovo za-
palili oba mosta i podpuno ih uništili.

8. I. Domobranska preselica (1. i 2. satnija 10. pješačke
pukovnije i 2. pohodna satnija) koja je iz Priedora krenu-

²¹ Položaj oko Sanskog Mosta u to vrijeme držala je Prva krajiška brigada Pete NOU divizije. O ovom napadu neprijatelja vidi dok. br. 32.

²² Prva krajiška brigada

la za Sanski Most, napadnuta je u visini s. Ališići (13 J Priedora) jakom vatrom sa desne obale Sane. Poslije kraćeg puškaranja partizani su se povukli a preselica je nastavila put za Sanski Most.

Vlastiti gubitci: 1 domobran poginuo.

Protivnički gubitci nepoznati.

10. I. Oko 0100 sat skupina od oko 300 partizana napala je našu posadu u Omarskoj.²³ Partizani dobro naoružani imali su oko 10 strojopušaka, 1 težku strojnici i 2 bacača. Naša posada je prihvatile borbu, koja je trajala sve do 0500 sati, kada su se partizani povukli. Zahvaljujući samo jakoj prepreki od žice, partizani nisu mogli prodrieti u uporište i zauzeti ga.

Istovremeno sa napadom na Omarsku, partizani su razorili željezničku prugu između Ivanjske i Omarske.

Vlastiti gubitci: 2 poginula i 3 ranjena domobrana.

Protivnički gubitci: 4 ubijena partizana.

Plien: 1 strojopuška, 2 puške i nešto strieljiva.

13. I. U toku dana poduzela je II/5. pješačke pukovnije iz Priedora, ojačana sa 1 njemačkom satnjom, čišćenje duž željezničke pruge ka Martin Br. (12 SZ Priedora). Oko 1130 sati došlo je kod Martin Br. do sukoba sa jačim snagama partizana i naše su se čete poslije ogorčene borbe morale povući ka Priedoru.²⁴ Jačina partizana procjenjena je na oko 600 ljudi, dobro naoružanih, sa više težkih strojnica i bacača.

Vlastiti gubitci: 1 častnik i 3 domobrana poginula i 5 domobrana ranjeno.

Njemački gubitci: 7 ranjenih i 1 nestao — vojnika.

Protivnički gubitci: 10 ubijenih (prebrojano), ali su gubitci vjerojatno veći, što se nije moglo utvrditi usled povlačenja.

18. I. Oko 0200 sata jedna skupina od oko 600 partizana napala je oružničku postaju u Karađorđevu.²⁵ Borba sa prekidima trajala je sve do 19. I. u 0400 sata, kada su se oružnici (27 momaka) morali predati usled nestanka strieljiva. Jedna ustaška satnija koja je u toku 19. I. upućena iz Bosanske Gradiške ka Karađorđevu, radi pružanja pomoći postaji, nije se mogla probiti do Karađor-

²³ Napad na Omarsku vršile su jedinice Prve krajiške brigade. Vidi dok. br. 51.

²⁴ Neprijatelja su potisle u Prijedor jedinice Druge krajiške brigade. Vidi dok. br. 74.

²⁵ Na žandarmerisku kasarnu u Karađorđevu vršio je napad jedan bataljon Druge krajiške brigade. Vidi dok. br. 96.

deva, jer su partizani jačim snagama bili posjeli most na Jablanici.

Vlastiti gubitci: 27 oružnika zarobljeno.
Protivnički gubitci nepoznati.

20. I. Ovoga dana poduzeta je akcija ka Karađorđevu u cilju protjerivanja partizana, koji su ga 19. I. zauzeli. U akciji je učestvovala jedna njemačka bojna iz Srednje Topole i IV. ustaška bojna iz Bosanske Gradiške. Napredovanje je izvršeno u redu do mosta na Jablanici u s. Vrbaški, gdje je IV. ustaška bojna uspjela preći preko mosta, ali dočekana još jačom vatrom bila prinuđena da se povuče. Kada je izdata zapovied za povlačenje, u bojni je nastao nered i pojedini dielovi su se bez ikakve veze povukli u Bosansku Gradišku, gdje je tek uspjelo prikupiti bojnu.

Njemačka bojna koja je također učestvovala u ovoj akciji uspjela je doći do s. Dragelja (2 JI Karađorđeva) ali zbog neuspjeha IV. ustaške bojne, morala se je zau staviti na Jablanici.

Vlastiti gubitci: 3 poginula domobrana i 1 častnik i 10 domobrana ranjeno.

Njemački gubitci: 5 poginulih i 18 ranjenih vojnika.
Protivnički gubitci: 22 ubijeno.

Plien: 1 bacač, 1 strojopuška i 4 puške sa nešto strieljiva.

22. I. Oko 0030 sati skupina od oko 400 partizana izvršila napad na Klašnice.²⁶ Naša posada (18. satnija 10. pješačke pukovnije sa nešto dobrovoljaca i oružnika) brojčano mnogo slabija od partizana, nije mogla zadрžati napad i partizani su oko 0130 sati zauzeli Klašnice. Jedan dio posade sa zapovjednikom — bojnikom Brencicom — povukao se je na postav 1 km J Klašnice gdje su se zahvaljujući prisebnosti domobrana i dobro upravljenom vatrom uspjeli održati sve do 1100 sati, kada su iz Banja Luke stigla pojačanja. U isto vrieme 1 dočastnik sa 6 domobrana prebacio se je preko mosta u Klašnice na desnu obalu Vrbasa i posjeo postav na razkrsnici puteva u selu Poljašani (500 m I Klašnice) odakle je jakom vatrom, pomognut od nekih četničkih straža, uspio zapriječiti partizanima prelaz preko mosta. Ostatak posade i oružnici povukli su se u Aleksandrovac (10 S Klašnice).

²⁶ Napad na Klašnice vršile su jedinice Druge i Pete krajiške brigade. Vidi dok. br. 125. O borbama za Klašnice vidi i sledeća dok. 137, 141 i 146.

Po zauzimanju Klašnice partizani su zapalili oružničku postaju, obćinu i 2 zgrade u kojima su stanovali domobrani.

Jednovremeno sa ovim napadom, jedna slabija skupina od oko 200 partizana napala je s. Trn (10 SI Banja Luka) i presjekla je vezu između Banja Luke i Klašnice. Ova je skupina ugrozila uzletište u Zalužanima, ali uslijed male snage, nije se usudila napasti na isto.

Istoga dana u 0700 sati upućena su pojačanja u Klašnice i oko 1100 sati, partizani su uz sudjelovanje zrakoplovstva odbačeni i povukli se u Kozaru.

Ponovo je poduzeta akcija ka Karađorđevu sa IV. ustaškom i 1 njemačkom bojnom. U toku dana uspjelo je zauzeti selo.

Vlastiti gubitci: 1 domobran poginuo i 1 ranjen, zatrpljeno: 1 častnik (por. Nadž) i 24 domobrana među ovima i liečnik Dr. Kišicki. Domobrani su sutradan pušteni, a častnik i liečnik su zadržani i odvedeni.

Protivnički gubitci nepoznati.

24. I. Odmah poslije pola noći partizani su sa oko 600 ljudi, sa više strojnica, napali četnike na postavu: k. 297 (4. 5 J Klašnice) — k. 221 — Bijela Str. s. Poljašani (500 m J Klašnice) i poslije jake borbe uspjeli su ih odbaciti ka Klašnicama i Slatini (11 SI Banja Luke).²⁷

Pošto su odbačeni četnici, partizani su napali našu posadu u Klašnicama, ali u ovom napadu nisu uspjeli, jer nisu mogli preći most na Vrbasu.

U isto vrieme skupina od oko 300 partizana napala je oružničku postaju Slatina Ilidže (11 SI Banja Luke) i uspjela ju zauzeti.²⁸ Oružnici su se povukli na Krčmarice.

Pošto je napad na Klašnice odbijen i pošto su partizani opljačkali oružničku postaju Slatina Ilidže isti su se povukli ka Crnom Vru i s. Devetinama (20 SI Banja Luke).

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Četnički gubitci: 1 poginuo i nešto lakše ranjeno, koji su ostali u svojim postrojbama na liečenju.

Protivnički gubitci, po izjavi četnika 6 ubijeno.

²⁷ Borbe sa četnicima vodile su jedinice Prve proleterske brigade. Vidi dok. br. 130.

²⁸ Napad su izvršile jedinice Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 130.

Oko 0100 sat skupina od oko 300 partizana²⁹ iznenada je napala 12. satniju 10. pješačke pukovnije na postavu Đedovača (444) (4 I Sanskog Mosta). Poslije kraće borbe 12. satnija se je povukla u Sanski Most. Partizani su zaposjeli Đedovaču (444).

Vlastiti gubitci: 2 poginula i 5 ranjenih domobrana.
Protivnički gubitci nepoznati.

28. I. Oko 0100 sat partizani su iz pravca s. Devetine ponovo napali jačim snagama četničke postave: k. 297 — k. 221 — Bijela Stena — s. Poljašani.³⁰ Poslije borbe, koja je trajala do 0300 sata, četnici su se povukli ka s. M. Blašku (3 JI Klašnice). Po povlačenju četnika partizani su napali jakom vatrom bacača i strojnica Klašnice i pokušali su prieći most na Vrbasu, ali su odbijeni od strane naše posade. Pošto im nije uspio napad partizani su se povukli ka s. Devetinama.

Vlastitih gubitaka nije bilo.
Četnički gubitci: 1 poginuli.

Protivnički gubitci, po četničkom izvješću: 10 ubijenih i 20 ranjenih.

II. Izkuštva:

I ovog puta, prilikom napada na Caparde, dokazalo se, da ona uporišta, koja su dobro utvrđena za obranu i sa sviju strana, koja imaju dovoljno jaku posadu, koja se čvrsto odlučila braniti svoj postav, a nalazi se pod zapovjedničtvom sposobnih i hrabrih starješina, mogu odbiti i zadržati napad daleko nadmoćnijeg neprijatelja.

Usamljena uporišta koja se moraju držati, treba snabdjeti sa krugovalnom postajom makar i manjeg dometa. Ovo zbog toga, što su brzoglasne veze na koje se ovakva uporišta oslanjaju veoma nesigurne. Nesigurnost tih veza dolazi od tuda, što ih partizani — odmetnici prilikom svakog napada prekidaju te na taj način napadnute posade ostaju bez ikakove veze sa nadređenima pa i susjednim postrojbama, pa se na taj način ne može znati pravo stanje. Krugovalne postaje trebalo bi dodjeliti i zbog tajnosti.

²⁹ Odnosi se na jedinice Šeste krajiške brigade Četvrte NOU divizije. Vidi dok. br. 125 i 198.

³⁰ Napad je vršila Prva proleterska brigada Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 146.

U ovome razdoblju uočeno je također, da su krstarenja koja se vrše u cilju spriječavanja prikupljanja partizana i odmetnika, kao i spriječavanja njihovog rada, daju veoma dobre rezultate, ali za podpun uspjeh trebalo bi razpolagati sa jačim snagama za krstarenje.

Osjeća se velika potreba za pričuvama. Potrebno je pojedine postrojbe mjenjati nakon sudjelovanja u pojedinim podhvatuma, te nakon smjene bar po jedan dan da se odmore i na taj način bi se mogao ustanoviti utrošak strijeljiva kao i pojedini nedostatci kod ljudstva.

Padom Prnjavora ustanovljeno je, da uslijed slabog uticaja starješinskog osoblja momčad skloni panici i bijegu pred protivnikom koji je u svakom pogledu slabiji.

Partizani imaju veoma dobro organiziranu službu osmatranja i obavlještanja. Slaba pokretljivost naših snaga ima posljedak da partizani po selima budu blagovremeno obavješteni o pokretima naših četa i zbog toga na vrieme razbjegnu i tada se ne mogu stignuti i pohvatati ih.

Za područje Sriemskog zdruga potrebno bi bilo djeliti 1 satniju konjanika.

III. Nedostaci i grieške:

Ponovo se iztiče nedostatak starješinskog osoblja (djelatnih časnika i dočasnika) te slaba stručna sprema pričuvnih časnika i dočasnika.

Snabdevanje hranom, uslijed nedostatka prevoznih sredstava, jako otežano.

Slaba oprema i obuća kod momčadi slabi odpornost i borbeni duh jedinica.

Osim toga, kada se čete stalno upućuju iz jednog podhvata u drugi, gube svoju borbenu moć.

Osjeća se nedostatak u automatskom naoružanju (strojnicama) a tako isto i u bacačima.

Zapovjednik
general Iser
Iser

III

NJEMAČKA I ITALIJANSKA
DOKUMENTA

BR. 206

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DAL-
MACIJA« O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI
3 I 4 JANUARA 1943 GODINE¹**

bg.² Kopija

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 277

Stiglo 5 januara 1943/XXI

Njemački štab za vezu
pri Superslodi³

5 januara 1943

Komandi Superslode (operativno odjeljenje)

— Sjedište —

Bilten od 3. I. 1943

Srbija: Zona 717 pješadijske divizije⁴ preuzeta od 704 pješadijske divizije. Predviđa se preuzimanje zone SS divizije »Princ Eugen«⁵ od strane odgovarajuće jedinice I/PKK bugarskog korpusa na dan 4. 1. 43. U Beogradu 6 hapšenja. Nekoliko napada.

¹ Kopija, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3/C 4). Tekst je na više mesta podvučen crvenom olovkom.

² Redakcija nije uspjela da objasni značenje ove skraćenice.

³ Skraćenica za Comando Superiore FF.AA. »Slovenia—Dalmazia« — Viša komanda oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« — što je ustvari Druga italijanska armija, sa sjedištem u Sušaku.

⁴ Ova je divizija upućena u Bosansku Krajinu da učestvuje u operacijama Vajs (Weiss) — Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi. O neprijateljskim pripremama za izvođenje ove ofanzive vidi u dok. br 210 211, 213, 214, 216 i 220.

⁵ SS divizija »Princ Eugen« (Prinz Eugen) počela je 13 januara da pristiže u rejon Karlovca, jer je trebalo da učestvuje u operacijama Vajs.

Hrvatska:

Istočna Bosna: Neprijateljska grupa, koja je pokušala preći Bosnu sjeverozapadno od Sarajeva, odbačena je prema sjeveroistoku.⁶

Zapadna Bosna: Potvrđeno je zauzimanje Teslića od strane pobunjenika.⁷ Pobunjenici zaplijenili naoružanje dvaju hrvatskih bataljona i jedne baterije. Veliki gubici na obje strane. U početku su se hrvatske jedinice držale dobro, ali su kasnije bile napadnute od stanovništva.⁸ Neprijateljska grupa odbijena prema istoku, u zonu 20 km sjeverozapadno od Banje Luke.

Bilten od 4. I. 1943

Južno od Save: O Tesliću (56 km istočno-jugoistočno od Banje Luke) Hrvati javljaju: Pukovnik Binder, komandant 4 hrvatskog puka, vjerovatno je zarobljen, njegov adjutant vjerovatno poginuo. Dio II hrvatsog bataljonata nalazi se u Jelahu (sjeveroistočno od Teslića) a dio jednog domobranskog bataljona nalazi se u Tešnju (11 km istočno od Teslića) sa komandantom. Uporišta Komušina (10 km južno-jugoistočno od Teslića), Kalošević, Križ, Bobara i Jelah (6 km sjeveroistočno, 9 km sjevero-sjeveroistočno, 28 km sjeveroistočno od Teslića) održavaju se još uvijek.⁹

Pilana u Tesliću zapaljena. Komunisti prenose plijen iz Teslića prema istoku pomoću industrijske željeznice.

Pukovnik Diesner

⁶ Odnosi se na jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade.

⁷ Teslić su oslobodile, 1 januara, Prva proleterska i Treća krajiska NOU brigada Prve proleterske divizije. Opširnije o napadu na Teslić vidi u dok. br. 16, 22, 23, 170, 175 i 176.

⁸ U originalu, uz ovu rečenicu je napisana, crnom olovkom, na italijanskom jeziku, sljedeća primjedba: »Skrenuti pažnju podređenim komandama (Karlovac)«. Ispod nje je crvenom olovkom, stavio svoj paraf pukovnik Zanussi, zamjenik načelnika Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija«.

⁹ Na pomenuta neprijateljska uporišta vršila je napad Prva proleterska i Treća krajiska NOU brigada Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 13, 17, 25, 28 i 29.

BR. 207

**OBAVJEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 7 JANUARA 1943 GOD. O
PRIPREMAMA ZA IZVOĐENJE OPERACIJA »WEISS«¹**

DCL-

Prepis za operativno odjeljenje.³

Šifrovani telegram

V. P.⁴ 10, 7 januara 1943/XXI

Od Više komande or. sn. »Slov. — Dalmac.« — operativno
Generalštabu — Veze
i na znanie
Inspektoratu inžinjerije
Komandi inžinjerije Više komande or. sn. »Slov. — Dalm.« *Fo-*
nogram-pismo Br. prot. 27 TR.

Veza: akt toga Glav. generalštaba kr. vojske (S. M. R. E.)
br. T 1/7406 od 22 decembra prošle god. Uskoro će otpočeti
velike operacije u sadejstvu sa njemačkim i hrvatskim trupa-
ma i antikomunističkim formacijama,⁵ saglasno uputstvima Vr-
hovne komande. Operacije, koje će se izvoditi na cijeloj armi-
skoj zoni, zahtijevaju sva sredstva za vezu i stoga ne dopuštaju
povlačenje pomenutog specijalnog radio-centra za vezu prije
njihovog završetka.

7. jan. 1943/XXI

General Roatta

¹ Kopija, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/2).

² Redakcija nije uspjela na objasni značenje skraćenice.

³ Napisano crvenom olovkom.

⁴ Vojna pošta

⁵ Odnosi se na četnike Draže Mihailovića.

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DAL-
MACIJA« OD 7 JANUARA 1943 GOD. O SITUACIJI U ZA-
PADNOJ BOSNI I O SARADNJI ČETNIKA I NIJEMACA¹

rzb.²

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 462

Stiglo 9 jan. 1943/XXI

Njemački štab za vezu pri 9 januara 1943
Višoj komandi oruž. snaga za »Sloveniju — Dalmaciju« opera-
tivno odjeljenje
— Sjedište —

Bilten od 7. I. 43
Srbija: u opštim crtama

Porast raznih dela sabotaže

Iz slušanja radio-stanice Mihailovića proizlazi da je slab-
ljenje Srbije poznata stvar.

Poneki napad.

Hrvatska

Istočna Bosna:

Nikakav važniji događaj.

Zapadna Bosna:

U Tesliću mirno. U toku su mjere represalija.³ Planirano
vazdušno bombardovanje skloništa bandita u blizini Teslića.

¹ Kopija, na italijanskom jeziku, pisana na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4). Tekst je na više mesta podvučen crvenom olovkom.

² Redakcija nije uspjela da objasni značenje skraćenice.

³ Neprijatelj je prodro u Teslić 6 januara. Šire o tome vidi dok. br. 35, 42 i 177.

Koncentrisanje neprijatelja 30 km na sjever i 35 km na sjeverozapad od Jajca.⁴ 717 pješadiska divizija stigla u maršu u »Weiss« (?).⁵

Pristaše Mihailovića u Hrvatskoj, po naređenju Draže Mihailovića, umjesto četnici, zvaće se ravnogorska vojska. U nju može da stupi svaki Jugosloven, bilo kojoj vjeri pripadao. Ravnogorska vojska zasad ima zadatak da bude u dobrim odnosima sa Nijemcima, da izbjegava trvanje sa Hrvatima, da razoružava partizane i da razvija intenzivnu propagandu.

Poručnik
(Potpis nečitljiv)

⁴ Odnosi se na koncentraciju jedinica Prve proleterske divizije.

⁵ Redakcija nije mogla ustanoviti gdje je tada stigla 717 divizija. Međutim, prema zapovijesti komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 12. januara 1943. god., 717 divizija imala je zadatak da iz Sanskog Mosta, preko s. Velagića, nastupa prema Bosanskom Petrovcu, a jednom kolonom u pravcu s. Jasenice. Operacije ove divizije otpočele su 20. januara 1943. godine — tj. tada su otpočele operacije Vajs (Weiss). O pripremama i planovima operacija Vajs vidi u dok. br. 210, 211, 213, 214, 216, 218 i 223.

Onaj upitnik na kraju rečenice prenesen je iz originala.

BR. 209

SAOPŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 8 JANUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA USTAŠKO-DOMOBRANSKU POSADU U TESLIĆU¹

Predmet: rzb.

Operativni

Pisani telegram

V. P. 10, 8 januara 1943 — XXI

Od Više komande oruž. snaga »Slov.« — Dalm.« — operativno

Komandi V Armijskog korpusa

Komandi VI Armijskog korpusa

Komandi XI Armijskog korpusa

Komandi XVIII Armijskog korpusa

Br. protokola: 277

Proizlazi da je u jednom napadu partizana na jedan hrvatski garnizon,² i pored odličnog držanja odbranbenih trupa, garnizon bio savladan, jer su branioci neočekivano bili napadnuti od stanovništva. Skreće se pažnja gore navedenim komandama na potrebu poduzimanja svih mjera za zaštitu jedinica naših garnizona od opasnosti pete kolone.

8 jan. 1943 — XXI

Načelnik štaba Superslode

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

² Riječ je o napadu na Teslić, 1 januara 1943, koji su izvršile Prva proleterska i Treća krajiska brigada Prve proleterske divizije. O oslobođenju Teslića vidi dok. br. 16, 22, 33, 170, 175 i 176.

BR. 210

NAREĐENJE ITALIJSKE VRHOVNE KOMANDE OD 10
JANUARA 1943 GOD. ZA IZVOĐENJE OPERACIJA »WEISS«¹

P. M. 21, 10 Gennaio 1943/XXI

SEGRETO
COMANDO SUPREMO
• 1° Reparto

COMANDO SUPERIORE F.F.A.A. »SLOVENIA—DALMAZIA«
UFFICIO OPERAZIONI

No 671

ARRIVATO IL 14 GEN. 1943—ANNO XXI

A ECCELLENZA GEN. DES. D'ARMATA
MARIO R O A T T A

Comandante Superiore FF.AA.
Slovenia — Dalmazia (2 Armata)
Posta Militare 10

Ufficio Operaz.—Scacch. Orient.

Prot. N. 20127/op. Allegati

Risposta al Foglio del

Div. Sez. N.

OGGETTO: Operazioni invernali combinate italo-tedesco-croate.

I. — Conformemente alle disposizioni impartite da questo Comando Supremo con telegramma 25244 in data 7 dicembre per l'attività offensiva invernale delle truppe da Voi dipendenti, sono state concordate con l'O.K.W. le linee generali per un' operazione tedesco-croata con il concorso delle forze italiane, da compiersi a cavallo della linea di demarcazione e nella terza zona.

Scopo di tale operazione: eliminare prima della prossima primavera la minaccia potenziale rappresentata dalle formazioni partigiane che recentemente in detti territori si sono riunite e rafforzate.

II. — In relazione all'esame fatto del problema con la parte germanica durante i colloqui svoltisi presso questo Comando Supremo il 3 e 4 corrente, a cui anche Voi Eccellenza avete partecipato, le linee fondamentali dell'operazione rimangono così stabilite:

a) — *Territorio da rastrellare*: le zone attualmente occupate dai ribelli, dalla regione a sud di Zagabria

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/I). Tekst je na više mesta podvučen crvenom olovkom.

- fino ai confini del Montenegro;
- b) — l'operazione verrà eseguita da nord verso sud in tre tempi successivi:
- 1° tempo: (inizio il 20 gennaio) nella zona compresa fra il parallelo Glina — Vrgin Most e il parallelo di Bos Petrovac (compreso);
- 2° tempo: nella zona compresa fra il predetto limite sud e l'allineamento Livno — Bugojno (compreso);
- 3° tempo: nel rimanente territorio fino ai confini del Montenegro;
- c) — contegno verso le popolazioni:
dovrà essere improntato a deciso rigore, in relazione al largo concorso dato da esse alla ribellione; nelle modalità particolari si uniformerà all' atteggiamento che verrà attuato dalle truppe germaniche;
- d) — partecipazione delle truppe tedesco-croate:
veranno impiegate gradualmente le divisioni 714 — 717 — 718 — SS Principe Eugenio — 187 di riserva (in parte) — 369 tedesco-croata — 5 btg. croati;
detti reparti agiranno, in linea di massima, a nord dell'allineamento rotabile (compreso):
Karlovac — Bihac — Bos Petrovac — Drvar
Livno — Prozor — Mostar — Nevesinje — Gacko — confine montenegrino;
- e) — partecipazione delle truppe italiane:
verrà attuata con forze corrispondenti a circa 3 divisioni (2 nel settore nord ed 1 nel settore sud). Compito generale: rastrellare la zona compresa fra l'allineamento Karlovac — Gacko sopradetto e il limite attuale della nostra occupazione;
- f) — modalità particolari per il coordinamento dell'azione fra truppe italiane e truppe tedesche:
vale quanto stabilito nella riunione di Zagabria in data 9 gennaio fra Voi, Eccellenza, e il generale Loëhr.

Prego inviarmi notizia, appena possibile, delle modalità di cui al precedente capoverso e delle direttive da Voi impartite circa 10 svolgimento dell'azione.

IL CAPO DI STATO MAGGIORE GENERALE
Ugo Cavallero

Povjerljivo
Vrhovna komanda.
1. Odjeljak
Odjeljenje: Operativno — Istočno
ratište
Br. prot. 20127/op. Prilozi ...
Odgovor na akt od
Odjelj. ... Otsjek ... Br. ...

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 671

Stiglo 14 jan. 1943/XXI

V. P. 21, 10 januar 1943/XXI.

Ekselenciji v.d. armijskom generalu
Mariu Roatti
Višem komandantu oruž. snaga
»Slovenija—Dalmacija« (2. Armija)
Vojna pošta 10

Predmet: Italijansko-njemačko-hrvatske
kombinovane zimske operacije.

I.— U saglasnosti sa naređenjima, izdatim od strane ove Vrhovne komande telegramom br. 25244 od 7 decembra, o zimskoj ofanzivnoj djelatnosti potčinjenih Vam trupa, ugovorene su sa OKW²-om opšte linije za jednu njemačko-hrvatsku operaciju uz učestvovanje italijanskih snaga, koja treba da se izvede s obje strane demarkacione linije i u trećoj zoni.³

Cilj ove operacije: ukloniti, prije idućeg proljeća, stalnu prijetnju koju pretstavljaju partizanske formacije, koje se nedavno sjedinile i ojačale na pomenutim teritorijama.

II.— Na osnovu ispitivanja problema, izvršenog sa Nijemcima, tokom razgovora obavljenih u ovoj Vrhovnoj komandi 3 i 4 t.m., a kojima je prisustvovala i Vaša Ekselencija, osnovne crte operacija ovako su utvrđene:

² OKW — njemačka Vrhovna komanda

³ »Treća zona« je pojas italijanske operacione oblasti, neposredno južno od demarkacione linije.

- fino ai confini del Montenegro;
- b) — l'operazione verrà eseguita da nord verso sud in tre tempi successivi:
- 1° tempo: (inizio il 20 gennaio) nella zona compresa fra il parallelo Glina — Vrgin Most e il parallelo di Bos Petrovac (compreso);
- 2° tempo: nella zona compresa fra il predetto limite sud e l'allineamento Livno — Bugojno (compreso);
- 3° tempo: nel rimanente territorio fino ai confini del Montenegro;
- c) — contegno verso le popolazioni:
dovrà essere improntato a deciso rigore, in relazione al largo concorso dato da esse alla ribellione; nelle modalità particolari si uniformerà all' atteggiamento che verrà attuato dalle truppe germaniche;
- d) — partecipazione delle truppe tedesco-croate:
veranno impiegate gradualmente le divisioni 714 — 717 — 718 — SS Principe Eugenio — 187 di riserva (in parte) — 369 tedesco-croata — 5 btg. croati;
detti reparti agiranno, in linea di massima, a nord dell'allineamento rotabile (compreso):
Karlovac — Bihac — Bos Petrovac — Drvar
Livno — Prozor — Mostar — Nevesinje — Gacko — confine montenegrino;
- e) — partecipazione delle truppe italiane:
verrà attuata con forze corrispondenti a circa 3 divisioni (2 nel settore nord ed 1 nel settore sud). Compito generale: rastrellare la zona compresa fra l'allineamento Karlovac — Gacko sopradetto e il limite attuale della nostra occupazione;
- f) — modalità particolari per il coordinamento dell'azione fra truppe italiane e truppe tedesche:
vale quanto stabilito nella riunione di Zagabria in data 9 gennaro fra Voi, Eccellenza, e il generale Loëhr.

Prego inviarmi notizia, appena possibile, delle modalità di cui al precedente capoverso e delle direttive da Voi impartite circa 10 svolgimento dell'azione.

IL CAPO DI STATO MAGGIORE GENERALE
Ugo Cavallero

Povjerljivo

Vrhovna komanda

1. Odjeljak

Odjeljenje: Operativno — Istočno
ratište

Br. prot. 20127/op. Prilozi ...

Odgovor na akt od

Odjelj. Otsjek ... Br.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 671

Stiglo 14 jan. 1943/XXI

V. P. 21, 10 januar 1943/XXI.

Ekselenciji v.d. armijskom generalu
Mariu Roatti

Višem komandantu oruž. snaga
»Slovenija—Dalmacija« (2. Armija)
Vojna pošta 10

Predmet: Italijansko-njemačko-hrvatske
kombinovane zimske operacije.

I. — U saglasnosti sa naređenjima, izdatim od strane ove Vrhovne komande telegramom br. 25244 od 7 decembra, o zimskoj ofanzivnoj djelatnosti potčinjenih Vam trupa, ugovorene su sa OKW²-om opšte linije za jednu njemačko-hrvatsku operaciju uz učestvovanje italijanskih snaga, koja treba da se izvede s obje strane demarkacione linije i u trećoj zoni.³

Cilj ove operacije: ukloniti, prije idućeg proljeća, stalnu prijetnju koju pretstavljaju partizanske formacije, koje se nedavno sjedinile i ojačale na pomenutim teritorijama.

II. — Na osnovu ispitivanja problema, izvršenog sa Nijencima, tokom razgovora obavljenih u ovoj Vrhovnoj komandi 3 i 4 t.m., a kojima je prisustvovala i Vaša EkSELencija, osnovne crte operacija ovako su utvrđene:

² OKW — njemačka Vrhovna komanda

³ »Treća zona« je pojas italijanske operacione oblasti, neposredno južno od demarkacione linije.

- a) Teritorija koju treba čistiti: zone koje sada drže ustanici, od predjela južno od Zagreba pa sve do granice prema Crnoj Gori.⁴
- b) Operacija će se izvesti sa sjevera prema jugu u tri uzastopna perioda:
1. Period: (početak 20 januara) u zoni između uporednika Glina-Vrgin Most i uporednika Bos. Petrovac (zaključno);
 2. period: u zoni između naprijed navedene južne granice i linije Livno—Bugojno (zaključno);
 3. period: na preostaloj teritoriji do granice prema Crnoj Gori.
- c) Držanje prema stanovništvu:
moraće da se karakteriše velikom strogošću, zbog obimne pomoći koju stanovništvo pruža ustanicima, način postupka u pojedinim slučajevima uskladiće se sa postupkom njemačkih trupa.
- d) Učešće njemačko-hrvatskih trupa:
Postepeno će biti angažovane divizije 714—717—718—SS Princ Eugen-187 rezervna (djelimično) — 369 njemačko-hrvatska i 5 hrvatskih bataljona.
Pomenute jedinice će dejstvovati uglavnom sjeverno od linije puta (zaključno): Karlovac—Bihać—Bos. Petrovac — Drvar — Livno — Prozor — Mostar — Nevesinje — Gacko — crnogorska granica.
- e) Učešće italijanskih trupa:
Učestvovaće snage od tri divizije (2 na sjevernom sektoru i 1 na južnom sektoru).
Glavni zadatak: očistiti zonu između naprijed pomenute linije Karlovac—Gacko i sadašnje granice naše okupirane teritorije.
- f) Naročita uputstva za usklađivanje akcije italijanskih i njemačkih trupa:
Važi ono što je rečeno na sastanku u Zagrebu, 9 januara, između Vas, Ekselencijo, i generala Löhr-a.
Molim da me izvijestite, čim bude moguće, o uputstvima iz prethodnog stava i o direktivama koje Vi budete izdali za izvođenje akcije.⁵

Načelnik Glavnog generalštaba
Ugo Cavallero

⁴ Ispod ovog teksta, u originalu, general Mario Robotti je napisao, crvenim mastilom, datum 19. I i svoj paraf (m). Svoj paraf je stavio, crvenom olovkom, i pukovnik Zanussi, zamjenik načelnika Superslode.

⁵ Vidi dok. br. 216.

SEGRETO

COMANDO SUPREMO

1° Reparto

Ufficio Operaz.-Seacch.Orient.

Prot. N. 20187 /op. Allegato

Risposta al Foglio del

Div. Ser. N.

Oggetto: Operazioni invernali combinate italo-teDESCo-croate.

P.M. 21, 10

24
Gennaio 1943/XXX

A ECOLELENZA GEN. DES. D'INTESA

MARIO RICATTÀ

Comandante Superiore FF.IA.
Slovenia - Dalmazia (2^a Armata)

Posta militare 10

1.- Conformemente alle disposizioni impartite da questo Comando Supremo con telegramma 25244 in data 7 dicembre per l'attività offensiva invernale delle truppe da Voi dipendenti, sono state concordate con l'O.H.W. le linee generali per un'operazione tedesco-croata con il concorso delle forze italiane, da compiersi a cavallo della linea di demarcazione e nella terza zona.

Scopo di tale operazione: eliminare prima della prossima primavera la minaccia potenziale rappresentata dalle formazioni partigiane che recentemente in detti territori si sono riunite e rafforzate.

II.- In relazione all'esame fatto del problema con la parte germanica durante i colloqui svoltisi presso questo Comando Supremo il 3 e 4 corrente, a cui anche Voi Eccellenza avete partecipato, le linee fondamentali dell'operazione rimangono così stabilite:

a) - Territorio da rostellare: le zone attualmente occupate dai ribelli, dalla regione a sud di Zagabria fino ai confini del Montenegro;

BR. 211

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 11 JANUARA 1943 GOD. O NAČINU VOĐENJA OPERACIJA »WEISS«¹

Da consegnarsi a mano
A MEZZO UFFICIALE

COMANDO SUPERIORE FF. AA.
»SLOVENIA — DALMAZIA«
2 Armata

UFFICIO OPERAZIONI P. M. 10, 1 i 11 gennaio 1943-Anno XXI

N. di Prot. 550 SEGRETO
Risposta al
Carte annesse:

OGGETTO: Operazioni invernali. —
(riferimenti, carta 1 : 500 000, fogli di: Trieste — Zagabria — Belgrado — Ancona — Sarajevo — Novi Pazar). —

ALL'ECC. IL, COMANDANTE DEL C. A.
e, per conoscenza: 3 copie
ALL'ECC. IL COMANDANTE DELL'XI C. A. — 2 copie
ALL'ECC. IL COMANDANTE DEL XVIII C. A. — 3 copie

AL SIG. GENERALE COMANDANTE GENIO
SUPEPSLODA

AL SIG. GENERALE COMANDANTE AVIAZIONE SUPERSLODA

AL SIG. GENERALE INTENDANTE SUPERSLODA

A conferma delle disposizioni verbali già impartite, e con riserva di ordini esecutivi, indico qui di seguito i principali lineamenti che assumeranno le prossime operazioni invernali. —

I) — Dal 20 corrente in avanti, truppe tedesche agiranno, contemporaneamente da nord e da sud, lungo l'asse

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/1).

Karlovac — Slunj — Bihać — Bos. Petrovac, che manteccano per punti.

Concorreranno a detta azione, muovendo verso l'asse sopra considerata:

- da est, altre truppe tedesche e truppe croate;
- da ovest, truppe italiane e truppe croate.

Scopo dell'operazione: ripulire tutta la zona compresa »grosso modo« tra la ferrovia Karlovac — Ogulin — Knin e la rotabile Glina — Bos Novi — Sanski Most — Kljuc, dalle formazioni partigiane che vi sono annidate. —

II) — Le truppe italiane che concorgeranno alle operazioni saranno agli ordini del generale GLORIA comandante il V C. A.

Esse saranno ripartite in tre raggruppamenti:

- *a nord*, div. »Lombardia«,
- *al centro*, div. »Re«,
- *a sud*, div. »Sassari«.

III) — A nord la div. »Lombardia« preveda:

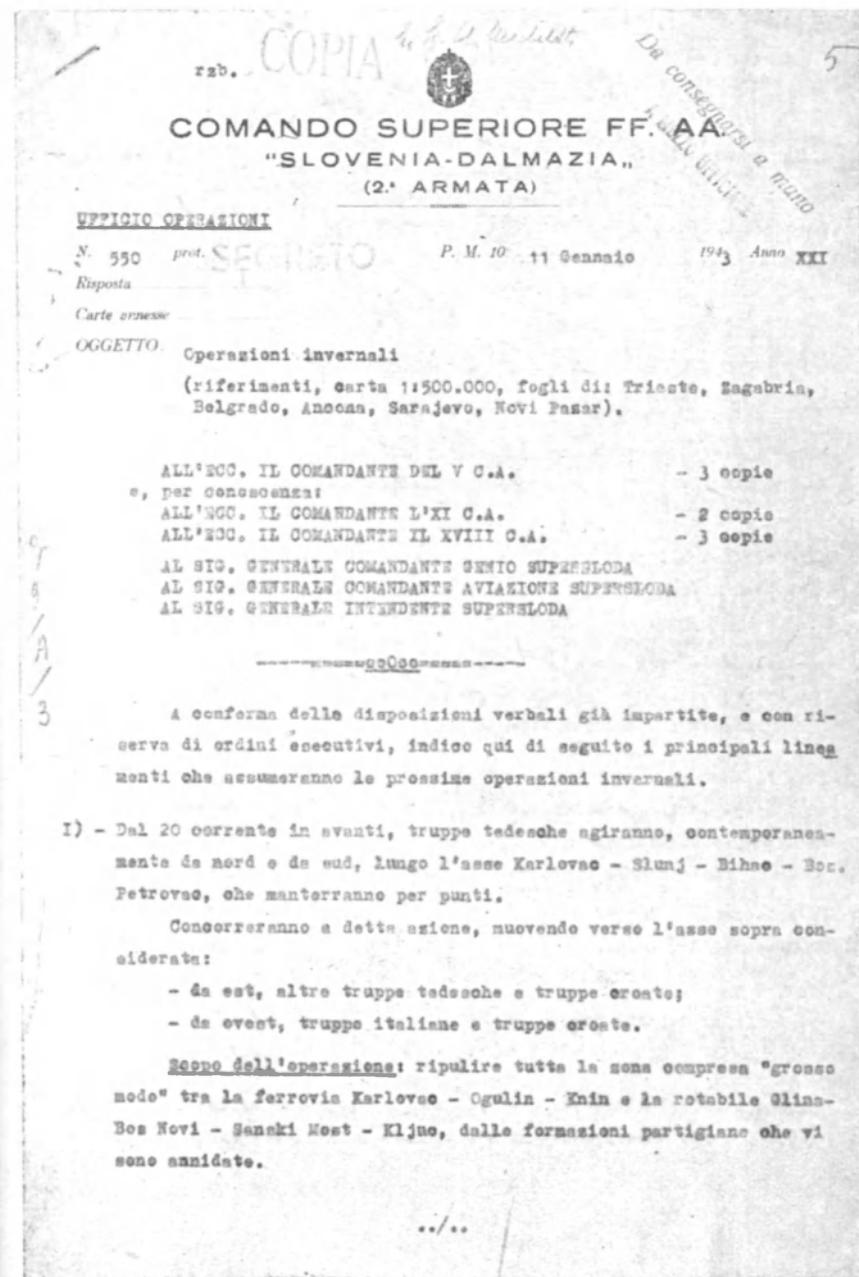
- a) — azione da nord-ovest ed ovest su Slunj;
- b) — successiva costituzione, per punti, di un fronte a sud-est. fra Slunj (probabilmente esclusa) e la ferrovia Ogulin — Vrhovine;
- c) — controllo della zona compresa fra la rotabile Karlovac — Slunj e la ferrovia Karlovac — Ogulin — Vrhovine, a nord del fronte suddetto;
- d) — azione successiva, dalla linea Brinje — Novi — Delnice — Vrbovsko — Ogulin — Plaski — Vrhovine — Otocac, contro le bande partigiane dislocate nella regione del Kapela.

IV) — Durante le suddette operazioni la div. deve mantenere il saldo possesso della regione di Karlovac, ed assicurare il regolare funcionamento della ferrovia dei petroli, con particolare riguardo alle provenienze da nord (Gorianci) e da ovest (Bosiljevo).

— Il comando della piazza di Karlovac e delle truppe italo — croate addette alla difesa della regione e P. F. sarà tenuto dal generale Scipione.

— Il comando delle truppe incaricate dei compiti di cui in a) ed in d) sarà tenuto dal generale Fabbri.

V) — Forze: quelle attuali, piu due btg. e due cp. carri (cp. 1. f. e cp. meccanizz. »Zara«) dell'XI C. A. e quelle di rinforzo che riterrà destinarvi il comando V C. A.
Ricordare che: •

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 211

— il presidio della regione di Karlovac non dovrà complessivamente essere diminuito (tenendo conto che si potranno recuperare due battaglioni fanteria della div. »Lombardia« sostituiti dai due battaglioni che entro il 18 corrente avvierà in sito 1'XI C. A.).

Potranno essere temporaneamente allontanati per il controllo di cui in c), un btg. (italiano, croato o, preferibilmente, misto) e una cp. carri;

— per il compito di cui in a) non dovranno essere impiegati meno di 4 btg. e 1 cp. carri;

— il compito di cui in b) sarà assolto da non più di 2 btg. rinforzati;

— alle operazioni di cui in d) parteciperanno, oltre tutte le formazioni M. V. A. C. locali e parte dei nostri reparti inizialmente impiegati nella regione di Slunj (almeno 2 btg. e 1 cp. carri), aliquote degli altri presidi dislocati intorno all'anello Brinje — Novi — Delnice — Vrbovsko — Ogulin — Plaski — Vrhovine (forze corrispondenti ad almeno 1-2 btg.).

VI) — Al centro, la div. »Re«, preveda:

a) — di agire lungo la direttrice Vrhovine — Prijedor su Bihac;

b) — di puntare lungo le direttrici di Bunic e di Udbina su Korenica.

— Forze: quelle attualmente disponibili, rinforzate da 1-2 btg., e da 2-3 cp. carri destinate dal V C. A., dai 3 btg. di rinforzo ricevuti dalla »Sassari« (direttrice di Udbina) e da 3 btg. croati di manovra (XXXI »U« — XXXII »U« e un btg. domobrani), ripartiti fra le direttrici sopra indicate.

VII) — A sud, la div. »Sassari« preveda:

a) — di operare su Bihac, per la direttrice Bruvno — D. Lapac;

b) — di puntare su Bos. Petrovac, per la direttrice Srb — Kulen Vakuf.

— Forze: quelle divisionali ancora nel territorio del XVIII C. A., rinforzate da 2-3 cp. carri, 1-2 btg. div. »Bergamo«, 3-4 btg. bersaglieri.

VIII) — Tener presente, sin d'ora:

— la stagione e il terreno, e cioè tutte le predisposizioni che ne conseguono per affrontare i disagi di operazioni invernali in zona di montagna;

— la necessità di mantenere l'assoluto segreto sulle operazioni, non soltanto nei confronti delle popolazio-

oni, ma pure delle autorità croate militari e civili, e delle formazioni M. V. A. C. — Poiché i concentramenti di forze non potranno sfuggire, accennare a direzioni di attacco diverse da quelle sulle quali intendiamo realmente operare;

— l'assoluto divieto di impiegare le formazioni M. V. A. C. al nostro fianco, salvo che nelle operazioni di cui alla lettera d), capo III). Ciò non toglie che di alcuni singoli elementi particolarmente fidati ci si possa avvalere per il servizio di guida;

— l'opera di concorso che le colonne dovranno vicendevolmente prestarsi tra loro, oltre che alle unità tedesche o croate viciniori.

Particolare interesse tra le prime rivestono:

— quella da parte della div. »Re« in direzione di Slunj;
— quella che le colonne estreme della div. »Re« eserciteranno a favore della colonna centrale, operante lungo la direttrice di Bunic;

— quella da parte della colonna di sinistra della div. »Sassari« a favore della colonna di destra della div. »Re« (per D. Lapac su Udbina);

— la possibilità di attingere, per le operazioni, assai più largamente di quanto sinora non sia stato fatto dalle truppe dei presidi. L'efficienza raggiunta dalle sistemazioni difensive, la contemporaneità delle azioni intraprese nei vari settori, la saldezza dei nostri reparti danno garanzia che neppure stavolta dovremo lamentare sorprese spiacevoli in questo campo, anche se le aliquote di truppe lasciate nei presidi saranno ridotte;
— la prevedibile durata del ciclo operativo (20—30 giorni).

IX) — Salvo casi imprevisti, corrispondenti alle circostanze contingenti (che richiedano, o consiglino, movimenti rapidi o profondi) e salvo il movimento compiuto da truppe germaniche — nei due sensi — lungo l'asse Karlovac — Slunj — Bihac — Bos. Petrovac, le truppe italo — germano — croate muoventi dalle due parti verso l'asse predetto agiranno con le caratteristiche del *rastrellamento metodico*, avanzando ogni giorno di una media — in profondità — di 5 chilometri.

— Tale avanzata, a seconda delle condizioni ambientali e del momento (nemico — viabilità — percorribilità del terreno — etc.), potrà presentare due aspetti:

— o marcia a reparti schierati in battaglia, su largo fronte (così da scandagliare minutamente per ogni verso il terreno);

— o marcia per colonna sino alla zona di attestamento, successivamente integrata dall'azione di colonne minori irradiantisi tutt'intorno nel territorio cirostante (con il che, si otterrà egualmente quell'azione di scandaglio di cui si è detto sopra).

X) — Riserva di comunicazioni circa le operazioni che, contemporaneamente a quelle sopra delineate ma indipendentemente da esse, verranno condotte, con tutta probabilità, dalle formazioni M. V. A. C. erzegovesi ed eventualmente da quelle agenti agli ordini del Pope Djuic, nella regione Bos. Grahovo — Glamoc.

I comandi dei C. A. V, XI e XVIII sono pregati, per guadagno di tempo, di far trasmettere direttamente le copie annesse delle presenti disposizioni, rispettivamente ai sigg. generali **Pelligra, Ruggero, Fabbri** e ai sigg. generali **Piazzoni e Berardi**.

IL GENERALE
COMANDANTE DESIGNATO D'ARMATA
M. Roatta

**Predati u ruke
pomoću oficira**

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»Slovenija—Dalmacija«

19. I m²

2 Armija

V.P. 10, 11 januara 1943/godina XXI

OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. protok. 550 Povjerljivo

Predmet: Zimske operacije.

(veza: karta 1:500.000, sekcija: Trst—Zagreb—Beograd—Ankona—Sarajevo—Novi Pazar).

EKSELENCIJI KOMANDANTU V ARM.

KORP. — 3 kopije

i na znanje:

EKSELENCIJI KOMANDANTU XI ARM.

KORP. — 2 kopije

² Datum 19. I i slovo m napisao je crvenim mastilom general Mario Robotti.

EKSELENCIJI KOMANDANTU XVIII ARM.
KORP. — 3 kopije
GOSPODINU GENERALU KOMANDANTU INŽINJERIJE SUPERSLODA
GOSPODINU GENERALU KOMANDANTU AVIJACIJE SUPERSLODA
GOSPODINU GENERALU INTENDANTU SUPERSLODA

—————oooOooo—————

U potvrdu već izdatih usmenih naređenja, obzirom da će se naknadno izdati izvršna naređenja, iznosim sljedeće osnovne poteze pretstojecih zimskih operacija.

I) — Od 20 t.m. nadalje, njemačke trupe će dejstvovati jednovremeno sa sjevera i s juga, duž osovine Karlovac — Slunj — Bihać — Bos. Petrovac, koju će zadržati kao uporište.

U pomenutoj akciji sudjelovaće, krećući se ka gore pomenutoj liniji:

- sa istoka, ostale njemačke trupe i hrvatske trupe;
- sa zapada, italijanske i hrvatske trupe.

Cilj operacija: očistiti cijelu zonu, obuhvaćenu — grubo rečeno — željezničkom prugom Karlovac — Ogulin — Knin i putem Gline — Bos. Novi — Sanski Most — Ključ, od partizanskih snaga koje su se tu učvrstile.

II) — Italijanske trupe koje budu sudjelovale u operacijama biće pod komandom generala Glorije (Gloria), komandanta V Arm. korp.

One će biti raspodijeljene u tri grupe:

- na **sjeveru**, diviz. »Lombardia«,
- u **centru**, diviz. »Re«,
- na **jugu**, diviz. »Sassari«.

III) — Na **sjeveru**, divizija »Lombardia« neka pripremi:

- a) akciju sa sjevero-zapada i zapada na Slunj;
- b) naknadno uređenje jednog fronta u vidu utvrđenih tačaka na jugo-istoku, između Slunja (vjerojatno isključno) i željezničke pruge Ogulin — Vrhovine;
- c) kontrolu zone obuhvaćene putem Karlovac — Slunj i željezničkom prugom Karlovac — Ogulin — Vrhovine, sjeverno od naprijed spomenutog fronta;

d) naknadnu akciju, sa linije Brinje — Novi — Delnice — Vrbovsko — Ogulin — Plaški — Vrhovine — Otočac, protiv partizanskih bandi razmještenih u predjelu oko Kapele.

IV) — Za vrijeme naprijed spomenute operacije, divizija mora čvrsto da zadrži u svojim rukama predio oko Karlovca, i da osigura pravilno funkcionisanje petrolejske pruge,³ naročito obratiti pažnju na upade sa sjevera (Gorjanci) i sa zapada (Bosiljevo).

— Komanda mjesta Karlovac i komanda italijansko-hrvatskih trupa određenih za odbranu ovog predjela i Šumskog policijskog biće pod komandom generala Scipione.

— Komanda trupa određenih za izvršenje zadatka pod a) i d) biće pod komandom generala Fabbri.

V) — Snage: one kojima sada raspolaze, više dva bataljona i dvije čete bornih kola (četa bacača plamena i mehanizovana četa »Zara«) iz XI Arm. korps. kao i pojačanja koja komanda V Arm. korps. bude riješila da tamo uputi.

Imati u vidu sljedeće:

— Posada rejona Karlovac ne smije se nikako slabiti (imajući u vidu da se mogu dobiti 2 bataljona pješadije iz divizije »Lombardia«, zamijenjeni sa dva bataljona koje će XI Arm. korps. uputiti u mjesto do 18 t.m.).

Privremeno će se moći odvojiti za kontrolu iz tačke c) jedan bataljon (italijanski, hrvatski ili radije mješovit) i jedna četa tenkova.

— Za zadatak pod a) ne smije se upotrijebiti manje od 4 bataljona i 1 četa tenkova.

— Zadatak iz tačke b) biće izvršen sa ne više od 2 ojačana bataljona.

— U operacijama iz tačke d) učestvovaće, pored svih lokalnih jedinica M.V.A.C.⁴ i dijela naših jedinica u početku upotrijebljenih u predjelu Slunj (bar 2 bataljona i 1 četa tenkova), takođe i odgovarajući dio iz ostalih garnizona raspoređenih oko prstena Brinje — Novi — Delnice — Vrbovsko — Ogulin — Plaški — Vrhovine (snage koje odgovaraju jačini bar 1—2 bataljona).

VI) — U centru, divizija »Re« neka pripremi:

- a) dejstvo duž pravca Vrhovine — Prijedor ka Bihać;
- b) nastupanje duž pravaca od Bunića i Udbine ka Korenici.

³ Željeznička pruga Zagreb—Rijeka

⁴ M. V. A. C. — Milizia volontaria anticomunista (Protivkomunistička dobrovoljačka milicija)

— Snage: one kojima sada raspolaže, ojačane sa 1—2 bataljona i sa 2—3 čete tenkova iz V Arm. korp., sa 3 bataljona pojačanja dobivena od div. »Sassari« (pravac od Udbine) i sa 3 hrvatska manevarska bataljona XXXI »U«, XXXII »U«⁵ i jedan bataljon domobrana), raspodijeljene na gore naznačene pravce.

VII) — Na jugu, divizija »Sassari« neka pripremi:

- a) operacije ka Bihaću pravcem Bruvno — D. Lapac;
- b) nastupanje ka Bos. Petrovcu, pravcem Srb — Kulen Vakuf.

— Snage: diviziske snage koje se još nalaze na teritoriji XVIII arm. korp., ojačane sa 2—3 čete tenkova, sa 1—2 bataljona divizije »Bergamo«, i sa 3—4 bataljona bersaljera.

VIII) — Voditi računa od sada:

— o godišnjem dobu i terenu, to jest preduzeti sve potrebne mjere kako bi se otklonile teškoće zimskih operacija u planinskoj zoni;

— o potrebi da se sačuva absolutna tajnost operacija, ne samo u odnosu na stanovništvo, nego i u odnosu na hrvatske vojne i civilne vlasti, kao i formacije M.V.A.C. Pošto se ne može prikriti koncentrisanje snaga, treba navijestiti druge pravce napada a ne one kojima stvarno namjeravamo da operišemo;

— o izričitoj zabrani da se formacije M.V.A.C. upotrijebe na našem boku, izuzev u operacijama pod tačkom d), odjeljak III). Ovim se ne odbacuje korišćenje izuzetno odanih pojedinaca za službu vodiča;

— o sadejstvu koje će kolone morati međusobno da ostvare, pored sadejstva sa susjednim njemačkim i hrvatskim jedinicama.

Od naročitog su interesa i zauzimaju jedno od prvih mjeseta:

— sadejstvo divizije »Re« u pravcu Slunja;

— sadejstvo koje će krajnje kolone divizije »Re« ispoljiti u prilog srednje kolone, koja će operisati pravcem od Bunića;

— sadejstvo lijeve kolone divizije »Sassari« u korist desne kolone divizije »Re« (preko D. Lapca ka Udbini);

— mogućnost mnogo jačeg sadejstva trupa garnizona u toku operacija nego što je to do sada bilo. Postignuta efikasnost odbranbenih uređenja, jednovremenost preduze-

⁵ Odnosi se na XXXI i XXXII ustašku bojnu.

tih akcija u raznim sektorima, postojanost naših jedinica garantuju da ni ovoga puta neće biti neugodnih iznenađenja na tome polju, pa ma i jačina trupa koje su ostale u garnizonima bila smanjena.

— Predviđa se trajanje operativnog perioda (20—30 dana).

IX) — Izuzev nepredviđenih slučajeva, koji bi se pojavili sticajem okolnosti (koji zahtijevaju, ili upućuju na brze i duboke pokrete), i izuzev pokreta koje su njemačke trupe izvršile u oba pravca duž linije Karlovac — Slunj — Bihać — Bos. Petrovac, italo-njemačko-hrvatske trupe, koje se kreću se dvije strane ka naprijed spomenutoj liniji, dejstvovaće u vidu **metodičnog raščišćavanja**, nastupajući svakog dana oko 5 kilometara — u dubinu.

— Ovo nastupanje, s obzirom na okolnosti i na trenutnu situaciju (neprijatelj — dobro stanje puteva — prolažnost terena — itd), može poprimiti dva vida:

— ili kretanje po jedinicama u borbenom rasporedu na širokom frontu (kako bi zemljište bilo pažljivo pregledano sa svih strana);

— ili nastupanje kolonama do zone prikupljanja, a zatim dopunjeno akcijom manjih kolona, raspoređenih svuda naokolo na obližnjoj teritoriji (čime će se postići takođe mogućnost pažljivog pregleda terena kao što je ranije rečeno).

X) — Naknadno će se javiti o operacijama koje će, jednovremeno sa gore pomenutim, ali nezavisno od njih, biti izvođene, sasvim vjerovatno, sa jedinicama hercegovačkih M.V.A.C.⁶ i eventualno onima koje dejstvuju pod komandom popa Đujića, u predjelu Bos. Grahovo — Glamoč.⁷

Molimo komande V, XI i XVIII arm. korpusa, radi dobitka u vremenu, da neposredno dostave priložene kopije ovih naređenja gospodi generalima Pelligra, Ruggero, Fabbri i gosp. generalima Piazzoni i Berardi.

General
vršilac dužnosti komandanta armije
M. Roatta

⁶ Odnosi se na hercegovačke četnike, kojih je bilo oko 2.700, pod komandom majora Petra Baćovića.

⁷ Vidi dok. br. 215, 220, 224, 226 i 229.

BR. 212

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 11 JANUARA 1943 GOD. ZA ORGANIZOVANJE KONCENTRACIONIH LOGORA¹

DCL. Operativno
V. P. 10, 11 januara 1943 XXI

Od Više komande or. sn. »Slov. — Dalm.« — operativno
Intendanturi Više komande or. sn. »Slov. — Dalm.« Fonogram-pismo i na znanje
Komandi V arm. korp. — telegram-pismo
Pov. apsolutna prednost Viša komanda or. sn. »Slov. — Dalma-cija« — 551 — 124 — 11 — I. 43 — 13.30

Br. 551/ protok.

Veza: naš današnji akt br. 550.

Molimo tu intendanturu da hitno pripremi jedan ili više privremenih koncentracionih logora za muške interrirce-civile, koji će eventualno biti pokupljeni, odnosno zarobljeni od strane naših trupa, za vrijeme pretstajećih operacija. Gore spomenuti logori moraće biti spremni za upotrebu od 21 t. m. sa 5000 mje-sta, s tim da se do 25 t. m. broj mjesta popne na 10.000; treba da budu snabdjeveni i osnovnim potrebama s obzirom na njihovu privremenost; postavljeni u obalskim mjestima sjeverno od Senjske paralele, gdje već postoje naši garnizoni izvjesne jačine.

Načelnik štaba Više komande or. sn.
»Slovenija—Dalmacija«
Primieri

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta K. 3 C/3.

BR. 213

**OPERACISKA ZAPOVIJEST KOMANDANTA NJEMAČKIH
TRUPA U HRVATSKOJ OD 12 JANUARA 1943 GODINE ZA
VOĐENJE OPERACIJA »WEISS«¹**

COMANDO SUPERIORE FF. AA. »SLOVENIA — DALMAZIA«
UFFICIO OPERAZIONI

Nº 770

Arrivato il 16. 1. 43

Geheime Kommandosache

Bfh. d. dt. Tr. i. Kroatien
Ia Nr. 2/43 g. Kdos. Chefs.

O. U., den 12. 1. 1943.

CHEFSACHE!

Nur durch Offizier!

12 Ausfertigungen.

— 10. — Ausfertigung.

Anlagen: 2.

Bezug: Mündl. Einweisung der Div. Kdr.
am 12. 1. 1943.

OPERATIONSBEFEHL FÜR DAS UNTERNEHMEN »WEISS«.

Karte 1 : 200000

1.) Feindlage folgt gesondert.

2.) Auftrag:

Im Zusammenwirken mit ital. V. Korps den Partisanenstaat im Raum KARLOVAC — OGULIN — GOSPIC — KNIN — PETROVAC zu zerschlagen und durch Ausrotten der Banden einschliesslich sämtlicher übrigen unzuverlässigen Elemente die Grundlagen für Sicherheit und geordnete Verwaltung dieses Gebietes zu schaffen.

Hierzu tritt Gen. Kdo. Kroatien am 20. 1. mit Hell — werden aus der Linie: KARLOVAC — GLINA — KOSTAJNICA — BOS. NOVI — SANSKI MOST an, kesselt durch Stoss schnellbeweglicher Kräfte auf BIHAC und PETROVAC die vor der Front vermuteten Partisanengruppen ein und vernichtet sie.

¹ Original, izvučen na geštetneru, pisan na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/1).

3.) Trennungslinien: s. eingezeichnete Karte.

4.) Kampfführung:

a) SS-Div. »Prinz-Eugen«

stösst am 20. 1. 43. mit allen Teilen antretend, mot. Abteilungen voraus, von KARLOVAC und PETRINJA. Richtung SLUNJ — BIHAC vor, erreicht bis 20. 1. 43. abends mit 1 mot. Abteilung BIHAC, mit einer weiteren mot. Abteilung DREZNICGRAD, folgt mit Infanterie dichtmöglichst auf und sperrt die Strasse BIHAC — KARLOVAC gegen nach Westen ausbrechenden und von Westen angreifenden Feind. Nach Erreichen von BIHAC ist durch bewegliche Kräfte Verbindung mit einer Vorausabteilung der 717. Div. (von PETROVAC kommand) aufzunehmen und die dorthin führende Strasse bis KOVILJACA (ausschliesslich) gleichfalls zu sperren. Mit Teilen der ostwärtigen Rgts. — Gruppe ist die PETROVA GORA durchzukämmen.

b) 369. (kroat.) Div.

tritt in breiter Front an und durchkämmt in langsamem Vorgehen planmässig das Gelände in Richtung auf die Linie SLUNJ — BIHAC. Besonders gründliche Säuberung der SAMARICA ist erforderlich.

c) 714. Div.

unterstützt durch Teilstossen nach Vereinbarung mit 369. Div. deren Vorgehen durch SAMARICA, verhindert Ausbruchsversuche des eingeschlossenen Gegners nach Osten bzw. Nordosten und säubert später unter Ausnutzung des Vorgehens der 717. Div. den Winkel BOS. NOVI — PRIJEDOR — SANSKI MOST bis zur Demarkationslinie. Aus Versorgungsgründen ist die laufende Sicherung der Strasse und Bahnlinie KOSTAJNICA — BOS. NOVI — PRIJEDOR — SANSKI MOST notwendig.

d) 717. Div.

tritt mit mot. Kräften und Masse der Div. am 20. I. 43. von VELAGICI auf BOS. PETROVAC an, stösst bis KOVILJACA vor und nimmt mit der bis BIHAC vorgehenden Vorausabteilung der SS-Div. Verbindung auf. Die Div. sperrt die Vormarschstrasse gegen Ausbruchsversuche nach Süden und SW und Entzatzversuche von Süden und SW. Mit einer Nordkolonne ist, von SANSKI MOST am 21. 1. 43. antretend, das Gelände südlich der Strasse SANSKI MOST — PRAVOSL. JASENICA zu säubern. Durch gutes Verbindung — Halten der inneren

Flügel muss ein Abreissen der Einschliessungsfront an den Div. Grenzen vermieden werden.

5.) Ital. V. Korps:

Tritt am 20. 1. 43. mit 3 Div. aus der allgemeinen Linie KNIN — OGULIN gegen die Linie: BIHAC — SLUNJ an, schwenkt mit Nordflügel nach Süden ein und stellt im Anschluss an SS-Div. »Prinz-Eugen« eine Abwehrfront nach Süden in der Linie DABAR — SLUNJ her.

6.) Sicherung bei Nacht:

Alle beim Vormarsch erreichten Strassenknotenpunkte sind bei Einbruch der Dunkelheit igelförmig zu sichern und gegen jeden Angriff zu halten. Hierbei müssen die Vorausabteilungen befähigt sein, sich unter Umständen tagelang gegen jeden Angriff zu behaupten. Dies ist bei der Mitgabe der Versorgung vorausschauend zu berücksichtigen.

7.) Beabsichtigter Zeitplan (wird täglich durch Befehl ge-
20. 1. 43. regelt). Antreten

bis 21. 1. 43. abends Schliessung des Kessels

22. 1. 43. Säuberung der Ortschaften an der
Einschliessungsfront der SS-Div. u
717. Div.

Gesamte Operation muss bis 10. 2. 43. beendet sein.

8.) Luftwaffe:

Fliegerführer Weiss unterstützt am 20. 1. mit Masse das Vorgehen der Vorausabteilung SS-Div., mit Teilen das Vorgehen der 717. Div. Nach näherer Vereinbarung mit SS-Div. ist deren Angriff auf BIHAC durch möglichst starke Kräfte zu unterstützen.

Für Zusammenarbeit zwischen Erdtruppe und fliegenden Verbänden gilt Anlage 2.

Einweisung der mitwirkenden kroat. Truppenteile über Zusammenarbeit zwischen Erdtruppe und Luftwaffe hat durch deutsche Organe zu erfolgen.

9.) Nachrichtenverbindungen:

Verstärkte Nachr. Komp. Kroatien stellt her:

Fernsprechverbindung bis KARLOVAC, GLINA, BOS. NO-VI und SANSKI MOST.

Funkverbindung zu sämtlichen Div. — Gefechtsständen.

10.) Meldungen:

Die Div. melden beabsichtigte Gliederung und Ansatz der Kräfte sowie beabsichtigte Tagesziele für 20. und 21. 1. baldmöglichst an Bfh. d. dt. Tr. i. Kroatien.

Mindestens täglich 07.00 h, 12.00 h, 17.00 h, 21.00 h medlen
die Div.:

- a) Feindlage (jederzeitige Unterrichtung über das Feindbild
der Div. ist für die Führung wichtig, keine
einzelnen Marschbewegungen)
- b) erreichte eigene Linie
- c) weitere Absicht. (Vorschlag für nächste Tagesziele).

11.) **Geheimhaltung:**

Einweisung der Truppe hat möglichst spät zu erfolgen.
Dieser Befehl ist ab 20. 1. 43. geheime Kommandosache.
Die mit Befehl Bfh. d. dt. Tr. i. Kroatien Ia Nr. 1/43 g.
Kdos. Chefs. befohlenen Ziele treten ausser Kraft.

12.) **Korpsgefechtsstand bleibt Sisak.**

Verteiler im Entwurf.

Im Entwurf gez.

Lüters.

F.d.R.:

Pfaffnrott.

Oberstleutnant i. G.

Anlage 2
zu Bfh. d. dt. Tr. i. Kroatien
Ia Nr. 2/43 g. Kdos. Chefs.
v. 12. 1. 43.

**BESONDERE ANORDNUNGEN FÜR DIE
ZUSAMMENARBEIT MIT DER LUFTWAFFE.**

- 71.) Im Stabe des Bfh. d. dt. Tr. i. Kroatien befindet sich der »Fliegerführer Weiss«. Ihm sind für die Dauer des Unternehmens »Weiss« alle Beteiligten deutschen und kroatischen Luftstreitkräfte unterstellt. Auch ital. Luftverbände werden vom ital. AOK eingesetzt werden.
- 2.) Das Zusammenarbeiten zwischen Erdtruppen und fliegenden Verbänden ist durch die »Richtlinien für den Erkennungsdienst und Verständigungsdienst zwischen Truppen-Teilen am Boden und fliegenden Verbänden« geregelt. Von Erkennungsmitteln ist reichlich Gebrauch zu machen. Die Mitwirkung ital. und kroat. Fliegerkräfte erfordert eingehende Unterweisung aller beteiligten Truppenteile (auch der unterstellten kroat.) über die Richtlinien und die Ausstattung mit den notwendigen Erkennungsmitteln. Nur so können Verluste durch eigene Flugzeuge vermieden werden.

- 3.) Die geringen Nachrichtenverbindungen erfordern häufige Fligerabwurfmeldungen. An die Einrichtung geeigneter Abwurfplätze bei Stäben und vorderster Truppe muss daher jeder Zeit gedacht werden.
- 4.) Bei Anforderung von Luftwaffe für Bekämpfung feindlicher Widerstandsnester ist zu berücksichtigen, dass von der Anforderung bis zum Bombenabwurf mitt einem Zeitraum von mindestens 2 Stunden zu rechnen ist.
- 5.) Zur Kenntlichmachung feindlicher Widerstandsnester für Bekämpfung durch Luftwaffe ist Beschuss mit Nebelgranaten zweckmässig.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

br. 770
Stiglo 16. I. 1943 /

POVJERLJIV DOKUMENAT

Lično za Komandanta!
Samo po oficiru!

Komandant njem. trupa u Hrvatskoj
I a, pov. op. br. 2/43.

Priloga. 2
Veza: usmene direktive
komandantima divizija
12. I. 1943.

Sjedište štaba
12. I. 1943

Umnoženo u 12 primjeraka.
10. primjerak

OPERACISKA ZAPOVIJEST ZA AKCIJU »WEISS«²

Karta 1 : 200.000

1) Situacija kod neprijatelja dostavlja se odvojeno.

2) **Zadatak:**

U sadejstvu sa V italijanskim korpusom razbiti partizansku državu na prostoriji Karlovac — Ogulin — Gospic — Knin — Pe-

² U pripremanju operacija »Weiss« — Četvrte neprijateljske ofanzive — učestvovali su najviši fašistički i državni rukovodioци. Najprije, početkom novembra 1942 godine, došlo je do sastanka u Hitlerovom Glav-

trovac³ i istrebljivanjem bandi, zajedno sa svim ostalim nepouzdanim elementima, stvoriti osnove za bezbjednost i uredno upravljanje ovom oblasti.⁴

U tome cilju jedinice korpusne komande Hrvatske nastupaju 20. 1., u svitanje, sa linije: Karlovac — Gлина — Kostajnica — Bos. Novi — Sanski Most, i prodiranjem brzopokretljivih snaga ka Bihaću i Petrovcu okružuju partizanske grupe za koje se pretpostavlja da se nalaze pred frontom i uništavaju ih.

3) **Granice dejstva:** vidi ucrtanu kartu.⁵

4) **Vodenje borbe:**

a) **SS divizija »Princ Eugen«⁶**

polazi 20. 1. 1943, sa svim dijelovima, sa unaprijed izbačenim motorizovanim odredima, od Karlovca i Petrinje pravcem Slunj — Bihać, stiže do 20. I. 43 uveče sa jednim motorizovanim odredom u Bihać, sa jednim drugim motoriz. odredom u Drežnik Grad, zatim nastupa sa pješadijom na što bližem otstojanju i zatvara drum Bihać — Karlovac prema neprijatelju koji vrši ispad ka zapadu i napada sa zapada. Po sticanju u Bihać, pomoću pokretnih snaga hvata vezu sa prethodnicom 717 divizije (koja dolazi od Petrovca), zatvarajući tom prilikom drum do Koviljače (isključno) koji vodi u pravcu Petrovca. Dijelovima istočne pukovske grupe ima se pročešljati Petrova Gora.

nom stanu i Vinici (Ukrajina), kojem su prisustvovali Hitler, general-pukovnik Lohr i Pavelić; zatim je, 18 i 19 decembra 1942, održana u Rastenburgu (Istočna Pruska) konferencija na kojoj su učestvovali Hitler, Ribbentrop, Keitel, Ciano i Cavallero; najzad, na sastanku Lohra i Cavallera u Rimu, 3. januara 1943, konačno je razrađen plan o velikim njemačko-italijanskim operacijama protiv NOVJ, koje su nazvane: »Weiss 1«, »Weiss 2«, »Weiss 3« i »Schwarz«. Operacije »Weiss 3« i »Schwarz«, kojim je trebalo uništiti četnike, nisu izvršene zbog suprotnih gledišta između italijanske i njemačke Vrhovne komande u pogledu četnika, i zbog neuspjeha u operacijama »Weiss 1« i »Weiss 2« protiv NOVJ. O pripremama i izvođenju operacija »Weiss« vidi opširnije u II tomu, V tomu, u ovoj knjizi (dok. br. 207, 210, 211, 214, 215, 216, 217, 220, 222, 227, 236, 237) i u IV tomu (knj. 10, dok. br. 311).

³ Bosanski Petrovac

⁴ Vidi operaciske zapovijesti italijanske komande u dok. br. 210 i 211.

⁵ Karta se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta.

⁶ SS divizija »Princ Eugen« formirana je sredinom 1942 god. u Banatu. Ljudstvo je regrutovano među njemačkom manjinom, a komandni kadar doveden je iz Njemačke. U svom sastavu imala je dva

341

BfM d. dt. Tr. i. Kroatien	O.U., den 12.1.1943.
Ia Nr. 2/43 g. Kdos. Chefs.	
Anlagen: 2	12 Ausfertigungen.
Bezug: Mündl. Einweisung der Div. Kdr. am 12.1.1943.	10. Ausfertigung.
OPERATIONSBEFehL FÜR DAS UNTERZEICHNETE " WEISS "	
Karte 1 : 200000	
1.) Feindlage folgt gesondert. 2.) Auftrag: Im Zusammenwirken mit ital. V. Korps den Partisanenstaat im Raum MARLOVAC - OGULIN - GOSTIC - ZNIN - PETROVAC zu zerschlagen und durch Ausrrotten der Banden einschliesslich sämtlicher Übrigcn unzuverlässigen Elemente die Grundlagen für Sicherheit und geordnete Verwaltung dieses Gebietes zu schaffen. <i>Alljährlich</i> Hierzu tritt Gen.Kdo. Kroatien am 20.1. mit Heli - werden aus der Linie: KARLOVAC - GLINA - KOSTAJNICA - BOS. NOVI SANSKI MOST an, kosselt durch Stoss schnellbeweglicher Kräfte auf BIHAC und PETROVAC die vor der Front vermuteten Partisanengruppen ein und vernichtet sie. 3.) Trennungslinien: s. eingezeichnete Karte. 4.) Kampfführung: a) SS-Div. "Prinz Eugen" stösst am 20.1.43. mit allen Teilen antrönd, mot. Abteilungen voraus, von KARLOVAC und PETRINJA Richtung SLUNJ - BIHAC vor, erreicht bis 20.1.43. abends mit 1 mof. Abteilung BIHAC, mit einer weiteren mot. Abteilung DREZNIKGRAD, folgt mit Infanterie dichtmöglichst auf und sperrt die Strasse BIHAC - KARLOVAC gegen nach Westen ausbrechenden und von Westen angreifenden Feind. Nach Erreichen von BIHAC ist durch bewegliche Kräfte Verbindung mit einer Vorausabteilung der 717. Div. (von PETROVAC kommand) aufzunehmen und die dorthin führende Strasse bis NOVILJACA (ausschliesslich) gleichfalls zu sperren.	

-2-

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 213

b) 369 legionarska divizija⁷

polazi širokim frontom i, laganim nastupanjem i planski, pročelijava zemljište u pravcu ka liniji Slunj — Bihać. Potrebno je naročito temeljno očistiti Šamaricu.

c) 714 divizija⁸

svojim djelimičnim prodorima, potpomaže, u sporazumu sa 369 divizijom, njeno nastupanje kroz Šamaricu, spriječava pokušaje probijanja okruženog neprijatelja ka istoku, odnosno sjeveroistoku, i čisti docnije, iskorišćujući nastupanje 717 divizije, ugao Bos. Novi — Prijedor — Sanski Most do demarkacione linije. Da bi se osiguralo snabdijevanje potrebno je da drum i željeznička pruga Kostajnica — Bos. Novi — Prijedor — Sanski Most budu neprekidno osigurani.

d) 717 divizija.⁹

polazi sa motorizovanim snagama i glavninom divizije 20. I. 1943 od Velagića pravcem ka Bos. Petrovcu, prodire do Koviljače i hvata vezu sa prethodnicom SS divizije, koja nastupa do Bihaća. Divizija zatvara nastupni drum protiv pokušaja neprijatelja da se probije ka jugu i jugozapadu, kao i pokušaja deblokade sa juga i jugozapada. Sa jednom sjevernom kolonom, polazeći iz Sanskog Mosta 21. I. 1943, ima da se očisti zemljište južno od druma Sanski Most — Prav. Jasenica.

Dobrim održavanjem veze između unutrašnjih krila mora se izbjegići prekid okružavajućeg fronta na granicama dejstva divizija.

5) Italijanski V korpus:

Polazi 20. I. 1943 sa tri divizije sa opšte linije Knin — Ogulin ka liniji Bihać — Slunj, zahodi sjevernim krilom na jug i u nastavku SS divizije »Princ Eugen« obrazuje odbranbeni front prema jugu na liniji Dabar — Slunj.¹⁰

6) Obezbjedjenje noću:

Sve raskrsnice drumova koje su zauzete u toku nastupanja treba pri padu mraka obezbijediti zauzimajući položaj u vidu ježa i odbraniti ih od svakog napada. Pri ovome prethodnice moraju biti osposobljene da se na svojim položajima odupiru svakom napadu, po potrebi i više dana. Ovu okolnost treba uzeti u obzir

brdska puka (13 i 14 SS) sa po 4 bataljona, jedan artiljeriski puk od četiri divizionala (dva divizionala brdskih topova 75 mm, jedan divizion brdskih haubica 105 mm sa stočnom vučom i jedan divizion motorizovanih haubica 105 mm) i sve ostale dijelove njemačkih operativnih divizija. Raspolažala je jakim motorizovanim parkom a ujedno je bila opremljena za brdski transport.

⁷ Sastav i jačinu ove divizije vidi u dok. br. 39, prim. 2.

⁸ Njen sastav vidi u dok. br. 101, prim. 7.

⁹ Njen sastav vidi u dok. br. 101, prim. 7.

¹⁰ Vidi prim. 4.

prilikom dodjeljivanja snabdijevanja dotičnim jedinicama.

7) **Predvidjeti vremenski plan** (regulisaće se svakodnevno zapoviješću).

20. I. 1943 polazak
do 21. I. 1943 uveče završiti okruženje neprijatelja.
22. I. 1943 čišćenje naseljenih mjesta na frontu okruženja
SS divizije i 717 divizije.
Cjelokupna operacija mora biti završena 10. II. 1943.

8) Vazduhoplovstvo:

Komandant avijacije »Weiss« potpomaže 20. I. sa glavninom nastupanje prethodnice SS divizije, a sa dijelovima nastupanje 717 divizije. Prema bližem sporazumu sa SS divizijom, njen napad na Bihać treba potpomoći sa što jačim snagama.

Za saradnju između trupa na zemlji i avijacije važi prilog 2.¹¹

Njemački organi izdaće hrvatskim jedinicama koje učestvuju u operacijama uputstva o saradnji trupa na zemlji sa avijacijom.

9) Veze:

Hrvatska ojačana četa za vezu uspostaviće:
telefonsku vezu do Karlovca, Gline, Bos. Novog i Sanskog Mosta;
radio-vezu sa komandnim mjestima svih divizija.

10) Izvještavanje:

Divizije će što prije podnijeti izvještaje Komandantu njem. trupa u Hrvatskoj o namjeravanom rasporedu i angažovanju snaga kao i o predviđenim dnevним ciljevima za 20. i 21. I.

Dnevno najmanje u 7, 12, 17 i 21 čas, divizije će slati izvještaje:

- a) o situaciji kod neprijatelja (opšta slika o stanju kod neprijatelja u svako doba — to je važno za ovu komandu, a ne pojedinačni marševski pokreti);
- b) o sopstvenim dostignutim linijama;
- c) o daljoj namjeri (predlog za sljedeće dnevne ciljeve).

11) Čuvanje tajne:

Trupi izdati uputstva što docnije. Ova zapovijest je od 20. I. 43 povjerljiv dokumenat komande. Ciljevi koji su bili određeni zapovješću Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj, I a pov. br. op. 1/43, stavljuju se van snage.

¹¹ Pomenuti prilog se nalazi na kraju ovog dokumenta.

12) Komandno mjesto korpusa ostaje u Sisku.

Dostavljeno kao u originalu.

Za tačnost:

Pfaffnrott

generalštabni potpukovnik

Na prvom primjerku potpisao
Lüters

Prilog 2.

Uz zapovijest I a pov. op. br. 2/43 od 12. I. 1943

Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj.

NAROČITE ODREDBE ZA SARADNU SA AVIJACIJOM

- 1) Komandant avijacije »Weiss« nalazi se u štabu Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj. Za vrijeme trajanja akcije »Weiss« njemu su potčinjene sve njemačke i hrvatske vazduhoplovne boračke snage koje učestvuju u ovoj akciji. Komanda italijanske armije angažovaće također svoje vazduhoplovne jedinice za ovu akciju.
- 2) Saradnja između trupa na zemlji i avijacije regulisana je »Uputom za službu raspoznavanja i službu sporazumevanja i veze između trupnih jedinica na zemlji i avijacije«. Sredstva za raspoznavanje i vezu treba koristiti u najvećoj mjeri.
Radi sadejstva italijanskih i hrvatskih vazduhoplovnih snaga, potrebno je detaljno upoznati sve trupne dijelove (također i potčinjene hrvatske) koji učestvuju u akciji, sa navedenim Uputom, i snabdjeti ih potrebnim sredstvima za raspoznavanje. Samo tako mogu se izbjegći gubici od sopstvenih aviona.
- 3) Zbog nedovoljnih veza potrebno je što češće slati izvještaje bacanjem iz aviona. Stoga se mora uvijek nastojati da se kod štabova i u prednjim linijama urede podesna mjesta za bacanje izvještaja iz aviona.
- 4) Prilikom traženja aviona za tučenje neprijateljskih otpornih gnijezda, mora se uzeti u obzir da je od momenta traženja do momenta bacanja avionskih bombi na ciljeve potrebno da protekne najmanje 2 časa.
- 5) Radi označavanja neprijateljskih otpornih gnijezda koje treba da tuče avijacija, cijelishodno je da se takva gnijezda tuku gravatama za zamagljivanje.

BR. 214

ZAPOVIJEST KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HR-VATSKOJ OD 12 JANUARA 1943 GOD. ZA KONCENTRACIJSKU TRUPU ZA IZVOĐENJE OPERACIJA »WEISS«¹

Geheime Kommandosache

Bfh. d. dt. Tr. i. Kroatiens O. U., den 12. I. 1943.
Ia Nr. 3/43 g. Kdos. Chefs. 12 Ausfertigungen
— — 8. — Ausfertigung.

Chefsache!
Nur durch Offizier!

**BEFEHL FÜR DIE VERSAMMLUNG ZUM UNTERNEHMEN
»WEISS«.**

- 1.) Feindlage folgt gesondert.
- 2.) Gen. Kdo. Kroatiens steht am 19. 1. 43. abends zum Antreten berit.
- 3.) Hierzu versammeln sich:
 - a) SS-Div. »Prinz-Eugen« mit mot. Vorausabteilung und 1 Rgts. — Gruppe im Raum nördlich Karlovac mit einer weiteren Rgts. — Gruppe im Raum Petrinja und westlich so, dass Antreten mit West — Gruppe von Karlovac über Slunj auf Bihac, mit ostwärtiger Gruppe von Petrinja über Virgin Most — Vojnic möglich ist. Versammlung der Rgts. — Gruppen im Raum nördlich Karlovac hat aus Tarnungsgründen derart zu erfolgen, dass Feind aus der Aufstellung mit beabsichtigtem Angriff in Richtung auf Metlika (NW Karlovac) rechnen muss.
 - b) 369. (kroat.) Div. nördlich Linie Glina — Kostajnica so, dass Antreten in breiter Front zum Durchkämmen des Geländes gegen Linie Slunj — Bihac gewährleistet ist.
 - c) 714. J. D. in derzeitiger Linie (Div. tritt nicht mit an, unterstützt durch Vorstoss verfügbarer Kräfte zunächst 369. Div.)

¹ Original, izvučen na geštetneru, pisan na njemačkom jeziku. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/1).

Geheime Kommandosache

BfH.d.dt.Tr.i.Kroatien
Ia Nr.3/43 g.Mos.Chefs.

O.U., den 12.1.1943.

Chefsache 12 Ausfertigungen.
Der durch Chefsache 12 Ausfertigung.

DEFEHL FÜR DIE VERSAMMLUNG ZUM UNTERNEHMEN " WEISS ".

- 1.) Feindlage folgt gesondert.
- 2.) Gen. d.e. Kroatien steht am 19.1.43. abends zum Antröten bereit.
- 3.) Hierzu versammeln sich:
 - a) SS-Div."Prinz-Urgon"
mit mot.Vorausabteilung und 1 Rgts.-Gruppe im Raum nördlich MARLOVAC mit einer weiteren Rgts.-Gruppe im Raum PETRINJA und westlich so, dass Antröten mit West-Gruppe von MARLOVAC über SLUNJ auf BIHAC, mit ostwärtiger Gruppe von PETRINJA über VRGIN MOST-VOJNICI möglich ist.
Versammlung der Rgts.-Gruppe im Raum nördlich MARLOVAC hat aus Tarnungsgründen dorart zu erfolgen, dass Feind aus der Aufstellung mit beabsichtigtem Angriff in Richtung auf METLIKA (MARLOVAC) rechnen muss.
 - b) 369.(kreat.) Div.
nördlich Linie GLINA - KOSEAJMICA so, dass Antröten in breiter Front zum Durchkommen des Geländes gegen Linie SLUNJ - BIHAC gewährleistet ist.
 - c) 714.J.D.
in derzeitiger Linie (Div.tritt nicht mit an, unterstützt durch Vorstoß verfügbarer Kräfte zunächst 369.Div.)
 - d) 717.Div.
im Raum SANSKI MOST - VELAGICI so, dass Antröten mit mot. Kräften und Massen der Div. auf BOS.PETROVAC am folgenden Tage mit kroat. Geb.Brigade (2 Btl.) von SANSKI MOST nach Westen auf Pravacal. JASENICA möglich ist.
- 4.) Mit umfangreichen Strassensperren bzw. -zerstörungen ist zu rechnen. Zuteilung von Pionieren zu jeder Kampfgruppe erforderlich. Schneeräumgeräte (Schneepflüge) müssen gleichfalls bei jeder Kolonne mitgeführt werden.

-2-

- d) 717. Div.
 im Raume **Sanski Most** — **Velagici** so, dass Antreten mit
 mot. Kräften und Masse der Div. auf **Bos. Petrovac** am
 folgenden Tage mit kroat. Geb. Brigade (2 Btl.) von **Sanski
 Most** nach Westen auf **Pravosl. Jasenica** möglich ist.
- 4.) Mit umfangreichen Strassensperren bzw. — zerstörungen
 ist zu rechnen. Zuteilung von Pionieren zu jeder Kapmf-
 gruppe erforderlich Schneeräumgeräte (Schneepflüge)
 müssen gleichfalls bei jeder Kolonne mitgeführt werden.
- 5.) Nachrichtenverbindungen:
 Die Drahtverbindungen enden in **Karlovac** — **Glina** — **Bos.**
Novi und **Sanski Most** (letzteres fraglich). Sie werden nicht
 weiter vorgebaut. Bei Fortführung der Bewegung kann nur
 mit Funkverbindungen gerechnet werden.
- 6.) Korpsgefechtsstand ab 18. 1. 43. abend **Sisak**.
- 7.) Dieser Befehl ist ab 20. 1. 43. geheime Kommandosache.

Verteiler im Entwurf.
 F.d.R.:

Im Entwurf gez.

Pfaffnrott.
 Oberstleutnant i.G.

Lüters.

Povjerljiv dokumenat

Lično za Komandanta!
 Samo po oficiru!

Komandant njem. trupa u Hrvatskoj
 I a pov. op. br. 3/43

Sjedište štaba
 12. I. 1943

Umnoženo u 12 primeraka
 — 8. — primjerak.

**ZAPOVJEST ZA KONCENTRACIJU SNAGA ZA
 AKCIJU »WEISS«**

- 1) Situacija kod neprijatelja dostavlja se zasebno.²
 2) Korpusna komanda Hrvatske biće spremna za pokret 19. I. 1943
 uveče.

² Redakcija nije pronašla pomenuti dokumenat.

3) Za ovo će se prikupiti:

a) SS divizija »Prinz Eugen«

sa motorizovanom prethodnicom i jednom pukovskom grupom na prostoru sjeverno od Karlovca, sa jednom drugom pukovskom grupom na prostoru Petrinja i zapadno, tako da je omogućen polazak Zapadne grupe od Karlovca preko Slunja ka Bihaću, a istočne grupe od Petrinje pravcem Vrgin Most — Vojnić.

Prikupljanje Pukovske grupe na prostoriji sjeverno od Karlovca treba, u cilju kamuflaže, izvršiti tako, da neprijatelj na osnovu njenog rasporeda mora da računa da je napad usmjeren u pravcu Metlike (sjeverozapadno od Karlovca).

b) 369 (hrvatska) divizija

sjeverno od linije Glna — Kostajnica tako, da se obezbijedi nastupanje širokim frontom radi pročešljavanja terena ka liniji Slunj — Bihać.

c) 714 pješad. divizija

na liniji na kojoj se sada nalazi (divizija ne nastupa, već najpre prodorima, raspoloživih snaga, pomaže za prvo vrijeme 369 diviziju).

d) 717 divizija

na prostoriji Sanski Most — Velagići tako, da je omogućen polazak sa motorizovanim snagama i glavninom divizije ka Bos. Petrovcu, a sljedećeg dana sa hrvat. brd. brigadom (2 bataljona) od Sanskog Mosta na zapad ka Prav. Jasenici.

4) Računati sa mnogobrojnim drumskim preprekama, odnosno razaranjima drumova. Svakoj borbenoj grupi dodijeliti pionire. Takođe svaka kolona mora da nosi alat za krčenje snijega (sniježne plugove).

5) Veze:

Žičane veze završavaju se u Karlovcu, Glini, Bos. Novom i Sanskom Mostu (posljednje nesigurno), dalje se neće postavljati. U daljem nastupanju računati samo na radio-veze.

6) Komandno mjesto Korpusa od 18. I. 43 uveče u Sisku.

7) Ova zapovijest je od 20. I. 43 povjerljiv dokumenat komande.³

Dostavljeno kao u originalu.

Na prvom primjerku potpisao

Za tačnost:

Lüters

Pfaffnrott

generalštabni potpukovnik

³ U originalu, ova je rečenica precrtana plavom olovkom.

BR. 215

ZAPOVIJEST KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 12 JANUARA 1943 GOD. O POSTUPKU PREMA STANOVNIŠTVU¹

Dok. br. NOKW — 1037

Kancelarija načelnika savjeta za ratne zločine

Štambilj: Povjerljivo

(Rukom: Rat. dn. 1181)

Komandant njemačkih trupa u Hrvatskoj 'O.U. 12. 1. 1943.
la br. 198/43. pov.

202

Štambilj: 718. pješad. divizija
Primlj. 14 jan. 1943.
Povjerljivo.
Br. 135/43
Pril.

ZAPOVIJEST ZA VOĐENJE BORBE NA HRVATSKOJ TERITORIJI

- 1) Opšta ratna situacija zahtijeva smirivanje hrvatskog prostora. Proširenje sadašnjeg žarišta nemira prema sjeveru može da dovede do jakog ugrožavanja glavne željezničke linije, do prekida dotura za cijeli Balkan i Krit a time i do sloma cjelokupnog položaja Osovine na Jugoistoku.
- 2) Zbog toga su potrebne brze i stroge mjere. One moraju biti oštре, jer je dosad javno bio uspješniji teror partizana i četnika od rada okupacionih trupa baziranog na zakonu.
- 3) Stoga, na hrvatskom prostoru važe sljedeća uputstva:
 - a) Opravdana je svaka mjera koja je potrebna za osiguranje trupe, i koja bude nužna za smirivanje. Na operacionom području otpadaju u slučaju nužde, zbog ove potrebe, i prava suvereniteta hrvat. države. U interesu stvarnog smirivanja, ovo posljednje upotrijebiti samo u izuzetnim slučajevima. Poželjna je dalekosežna i lično odgovorna saradnja hrvatskih vojnih i civilnih ustanova.
 - b) Niko ne smije biti pozvan na odgovornost zbog preoštrog postupanja. Naravno, ovim nisu obuhvaćeni po-

¹ Kopija, izvučena na gešteteru, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 15/6, k. 41 A. Kopija je dobijena od Međunarodnog vojnog suda za ratne zločine.

stupci iza kojih se kriju nečasne namjere (napr. lično bo-gaćenje, prestupi protiv žena ili djece); protiv ovih se ima oštro istupati.

- c) Stalnim pročešljavanjem zemlje, svi za oružje sposobni ljudi moraju, što je mogućno prije, biti u velikoj mjeri odvedeni iz zemlje.
- d) Glavni zadatak okupacionih trupa je zaštita postrojenja važnih za vojnu privredu. Ona se moraju održati u pogonu. Sva ostala privredna pitanja dolaze poslije vojnih potreba.

4) *Postupanje sa stanovništvom*

Objesiti ili strijeljati svakog ko učestvuje ili je učestvovao u borbi protiv okupacionih trupa ili hrvat. države. U ove spadaju i svi stranci u mjestima ili zatečeni na poprištu borbe. Uhapsiti sve sumnjive učesnike. Vođe zadržati kod divizija kao zarobljenike za razmjenu, a ostale sumnjive — za strijeljanje pri vršenju mjera odmazde (taoci).

Sve ostale ljude sposobne za nošenje oružja (počev od 15 godina), iz oblasti koje su sumnjive da su partizanske, dotjerati pod stražom u naročite sabirne logore.

Za čuvanje, ishranu i dr., do odašiljanja u sabirni logor, staraće se divizija.

- 5) Razoriti mjesta koja su teško pristupačna, kao i druge tačke za koje je utvrđeno da su partizanska uporišta ili da su sa naročitom namjenom (pećine, logori, barake itd.). Na isti način postupiti i sa mjestima iz kojih je pucano. Preko ovog, uništavati mjesta samo ako to bude posebno naređeno od k-danta divizije, kao mjera odmazde.

- 6) *Plijen:* Cjelokupnim plijenom (oružje, oprema, stoka, namirnice) itd. raspolaže samo k-dant njemač. trupa u Hrvatskoj (Qu). Trupa smije da izuzme iz ovoga svoje potrebe u okviru propisnog sljedovanja, s tim da to odmah javi k-dantu (Qu).

Oružje pak bez izuzetka otposlati sabiralištu ratnog plijena. Rezerve, koje trupa ne može da otpremi i za koje postoji opasnost da ponovo mogu da budu od znatne pomoći partizanima, imaju se uništiti.

- 7) Sa prednjim uputstvima upoznati sve vojnike angažovane u akcijama u Hrvatskoj i potčinjene hrvatske vojnike. Svakom mora biti jasno da se samo najoštrijim mjerama konačno može opet uspostaviti mir i red i da samo na ovaj način mogu biti spriječeni dalji gubici, kako naših drugova tako i stvarno nevinog dijela stanovništva.

Dostaviti do bataljona.

potp. Lüters

D.C.R.M. NOV. - 1037
OFFICE OF THE CHIEF COUNSEL FOR WAR CRIMES

(Seite 1 des Originals)

Stempel: Geheim (handschr.: KTB 1181)

DfH.d.dt.Tr.i.Kroatien _____, den 12.1.1943
In Nr. 198/43 geh.
202

Stempel: 718, Inf. Division
empf. 11. Jan. 1943 Geheim
Nr. 135/43
Bteil.

DEKLARATION FÜR DIE KÄMPFUFÜHRUNG IM KROAT. RAUH.

- 1.) Die Gesamtkriegsplaen erfordert eine Befriedung des kroatischen Raumes. Eine Ausbreitung des jetzigen Unruheherdes nach Norden kann zu einer starken Gefährdung des Hauptbahnhinie, zu einer Unterbindung des Nachschubes für den gesamten Balkan und Kreta und damit zum Zusammenbruch der gesamten Achsenstellung in Südosten führen.
- 2.) Schnelle und durchgreifende Massnahmen sind daher notwendig. Sie müssen hart sein, da bisher offenkundig der Terror der Partisanen und Cetniks wirksamer war als die an Gesetze gebundene Arbeit der Besatzungsstruppen.
- 3.) Daher gelten im kroat. Raum nachstehende Richtlinien:
 - a) Jede zur Sicherung der Truppe erforderliche und zur Befriedigung zweckmässig erscheinende Massnahme ist gerechtfertigt. In Operationsgebiet treten hinter dieser Notwendigkeit notfalls auch formelles Recht und selbst Souveränitätsrechte des kroat. Staates zurück. Im Interesse einer wirklichen Befriedung ist von letzterem nur in Ausnahmefällen Gebrauch zu machen. Tätigende, eigenverantwortliche Mitarbeit kroat. militärischer und ziviler Dienststellen ist erwünscht.
 - b) Niemand darf wegen scharfen Durchgreifens zur Verantwortung gezogen werden. Selbstverständlich sind hierdurch Handlungen, die eine ohnlose Grausamkeit verraten (z.B. personelle Bereicherung, Vergreifen an Frauen oder Kindern) nicht erlaubt; gegen sie ist scharf durchzugehen.
 - c) Durch immer wiederholtes Durchkauen des Landes müssen baldmöglichst die waffenfähigen Männer weitgehend aus dem Lande gezogen werden.
 - d) Hauptaufgabe der Besatzungsstruppen ist der Schutz der wirtschaftlich wichtigen Werke. Sie müssen in Betrieb erhalten werden. Alle übrigen wirtschaftlichen Fragen treten hinter den militärischen Notwendigkeiten zurück.

- 1 -

BR. 216

**IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 12 JANUARA 1943 GOD. O POSTIGNUTOM SPORAZUMU ZA VOĐENJE OPERACIJA
»WEISS«¹**

DCL

Šifrovani telegram

V.P. 10, 12 januara 1943/XXI

Od Više komande or. sn. »Slov.—Dalmac.« — Operativno
Vrhovnoj komandi

Br. protok. 558

U vezi sa susretom u Zagrebu sa generalom Lüters-om i postignutim sporazumima za poznate operacije, javljam:

Prvo: Od strane Nijemaca nikakva napomena nije stavljena u vezi s pitanjem četnika. I ja sam se uzdržao da o tome govorim.²

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3).

² Njemačka Vrhovna komanda imala je namjeru da po uspješno završenim operacijama »Weiss« I i II razoruža četnike. Njemci su smatrali četnike, iako su ih pomagali u borbi protiv jedinica NOV, potencijalnim neprijateljem koji će se pridružiti saveznicima u slučaju njihovog iskrcavanja na Balkan. Naročito je Hitler nastojao da se četnici likvidiraju na teritoriji NDH. General-pukovnik Lohr, vrhovni komandant Jugoistoka, kaže u izjavi koju je napisao 1945 god. u zarobljeničkom logoru u Beogradu: »... U novembru 1942 god. Führer je došao do ubjedjenja da se nezadovoljavajuće prilike u Hrvatskoj državi mogu iz osnova da poprave samo na taj način, ako se unište sve oružane snage ondje, kao i na teritoriji okupiranoj od Italijana, ukoliko te snage nisu regularni hrvatski i talijanski vojnici. Ovo je trebalo izvršiti na taj način, što će partizane na prostoriji, približno, Karlovac, Livno, Jajce, Petrinja, sa težištem u Bihaću, opkoliti i razoružati njemačko-hrvatsko-talijanske trupe i što će četnike na prostoru zapadno odatle i u Hercegovini razoružati Italijani, koji ih i podržavaju; što će, zatim, u produženju te akcije, talijansko-njemačke snage opkoliti i zarobiti u Crnoj Gori one četnike koji se ne budu dobrovoljno predali; i, na kraju, što će se uništiti ili rasturiti male partizanske i lokalne četničke grupe između Save i Drave i u Bosni...« (Izjava Lohra u arhivi Vojnoistoriskog instituta — 1/1 a, k. 70 A-V). Ovaj svoj plan Hitler je saopštio Löhru i Paveliću, koje je u novembru pozvao sebi u Vinicu (Ukrajina).

Italijani su u četnicima gledali dragocjenog saveznika kojeg treba što više koristiti za borbu protiv NOVJ. Oni su po pitanju četnika imali dvoličan stav. Na konferenciji u njemačkoj Vrhovnoj komandi, koja je održana u Rastenburgu (Istočna Pruska) 18 i 19 decembra 1942, itali-

Drugo: Predviđeni postupak prema stanovništvu, izuzev pobunjenika, dosta je blaži od onog predloženog u Rimu, koji je predviđao interniranje svih sposobnih muškaraca iznad 15 godina.³

Treće: Protivno onome što je general Lohr tvrdio u Rimu, prostorije koje su njemačke operativne trupe napustile posjednute su od strane drugih trupa. Naprimjer, srpska zona koju je napustila divizija »Princ Eugen« ustupljena je bugarskim trupama, dok je teritorijalna sigurnost Hrvatske preko demarkacione linije povjerena dijelu 187. divizije i divizijama 704. i 714.

Cetvrti: Nijemci namjeravaju da drže posjednutim razna mesta s ove strane demarkacione linije, i to ne (ponavljam ne) sa hrvatskim snagama, već sa njemačkim jedinicama gore spomenutih divizija.

Peto: Zona obuhvaćena Savom i demarkacionom linijom nazvana je njemačkom operativnom zonom, i general Lüters je preuzeo tamo punu vlast, uvezši pod svoju komandu sve hrvatske pokretne ili stalne trupe koje se tamo nalaze. Zona sjeverno od Save treba da bude u neku ruku stavljena pod isti režim, jer mi je general Glaise⁴ izjavio da se u dатoj situaciji ne bi moglo dopustiti da se hrvatske trupe udaljuju iz nje radi dolaska u italijansku zonu u svojstvu posada.

Pouka: Ne mogu da računam na nove hrvatske jedinice za ovu svrhu.

Šesto: Hrvatske vlasti nisu (ponavljam nisu) obaviještene o skorašnjim operacijama.

janski delegati, Ciano i Cavallero, pristali su na ofanzivu protiv NOVJ, a prečutno i na razoružanje četnika. Na sastanku u Rimu, 3. januara 1943., razrađen je plan operacija protiv NOVJ, nazvanih »Weiss I« i »Weiss II«, te pošto se mislilo da će se uništiti jedinice NOVJ, trebalo je operacijama »Weiss III« i »Schwarz« uništiti četnike. Međutim, iako je tog dana postignut sporazum sa Löhr-om i o razoružanju četnika, sutradan, 4. januara, Cavallero, u pratnji komandanta II armije, generala Roatte, odlazi u audienciju kod Mussolinia. Kada je Mussolini prikazana »prava situacija o četnicima koji napadaju na komuniste«, poništen je, s njegovim pristankom, talijansko-njemački sporazum o pitanju razoružanja četnika, jer je »prerano pokrenuto pitanje onako kako bi htjeli Nijemci« (Ugo Cavallero, »Comando Supremo«, str. 428—430).

I njemački su generali stvarali sporazume sa četnicima, naoružavali ih i u savezu s njima vodili borbe protiv jedinica NOVJ. Italijanska Vrhovna komanda u januaru je formalno odobrila upotrebu četnika u operacijama »Weiss«, a general Roatta se o tome sporazumio i sa Pavelićem. (Vidi dok. br. 217, 218, 221, 225, 228, 231 i 235).

³ O postupku prema stanovništvu vidi dok. br. 212, 215, 223, 227 i 229.

⁴ Glaise von Horstenau, opunomoćeni njemački general u Hrvatskoj

OGGETTO:

DCL.

36/2
36/2-13

TELE CIFRA

P. M. 10. H 12 GENNAIO 1943 - XX Ore

DA: SUPERSLODA OPERAZIONI
AT COMANDO SUPREMO

PROT. NR. 560 (.)

NON HO ANCORA AVUTA NOTIZIA PUNTO DI VISTA O.K.W. CIRCA NOTA OPERAZIONE CETNICI CONTRO PARTIGIANI (,) PROPOSTA IN ROMA AT GENERALE LOEHR (.) FRATTANTO RECENTE RIMPASTO MINISTERO JUGOSLAVO LONDRA (,) ANCHE PER AMMISSIONE CAPI CETNICI (,) SIGNIFICA RINVIGORIMENTO TENTATIVO DI AFFIANCARE AZIONE DRAGA - MIHAJLOVIC AT QUELLA PARTIGIANA (.) CIO' CONSIGLIA MAGGIORMENTE AZIONE CETNICA CUI SOPRA (,) PER APPROFONDIRE SOLCO ESISTENTE FRA I DUE MOVIMENTI (.) CIRCA NOTE FORMAZIONI MONTENEGRINE CHE DOVREBBERO CONCORRERE AT CITATA AZIONE (,) HO PARLATO CON POGLAVNIK (.) EGLI HA FINITO COLL'AMMETTERE CHE (,) SE NECESSARIO OPERATIVAMENTE ET SE DETTE FORMAZIONI NON SI CONSIDERANO COME CETNICHE MA COME REPARTI VOLONTARI IN AMBITO FORZE ITALIANE (,) SI IMPIEGHINO PER BREVE TEMPO (,) RINVIANDOLE IN MONTENEGRO AT OPERAZIONE ULTIMATA (.) FREGO VOLERMI COMUNICARE SE POSSO DISPORRE IN PROPOSITO (.)

GENERALI R O A T T A

12 GEN 1943 AMM 100

Nagoviještene su samo eventualne akcije, neodređenog značaja, sjeverno ili južno od Save, već prema prilikama.

Šifrovali: major Manfreda
por. Fortina

General Roatta

BR. 217

IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 12 JANUARA 1943 GOD. O UČEŠĆU ČETNIKA DRAŽE MIHAJOVIĆA U OPERAĆI-JAMA »WEISS«¹

Šifrovani telegram

V.P. 10, 12 januara 1943/XXI

Od Više komande or. sn. »Slovenija—Dalmacija«—Operativno Vrhovnoj komandi

Br. protok. 560

Još nisam primio izvještaj o gledištu OKW² na pitanje poznate četničke operacije protiv partizana koja je u Rimu predložena generalu Löhr-u. Međutim, nedavna rekonstrukcija jugoslovenskog ministarstva u Londonu, kao i priznavanje četničkih vođa, znači jačanje pokušaja da se akcija Draže Mihailovića stavi rame uz rame sa akcijom partizana. Ovo najviše preporučuje gornju četničku akciju, kako bi se produbio jaz koji već postoji između ova dva pokreta. U vezi sa poznatim formacijama iz Crne Gore koje bi imale učestvovati u spomenutoj akciji,³ govorio sam sa poglavnikom. On je na kraju razgovora dodao: ako je s operativne strane potrebno i ako se ove formacije ne smatraju kao četničke nego kao dobrovoljačke jedinice u sastavu italijanskih snaga, neka se upotrebe u kratkom periodu, s tim da se po završetku operacije ponovo vrate u Crnu Goru. Molim da mi izvolite javiti, mogu li po ovome izdati naređenja.⁴

General Roatta

12 jan. 1943/XXI

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/2).

² OKW — njemačka Vrhovna komanda

³ Vidi dok. br. 225.

⁴ Vidi dok. br. 218.

BR. 218

NAREĐENJE ITALIJANSKE VRHOVNE KOMANDE OD 15
JANUARA 1943 GOD. O UPOTREBI ČETNIČKIH JEDINICA
U OPERACIJAMA »WEISS«¹

Šifrovani telegram

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 733 Stiglo: 15. I. 43/XXI

Od Vrhovne komande
Višoj komandi oruž. snaga »Slov.—Dalm.«
Guvernatoratu Crne Gore

Br. 20181

Odgovor na akt 560, od 12 januara, Više komande
or. sn. »Slov. i Dalm.«

Odobravam privremenu upotrebu, za operacije »Weiss«,
dobrovoljačkih odreda Crnogoraca² koji su uključeni u sastav
italijanskih snaga, prema onome što je postignuto sporazumom
između ekselencije Roatte i Poglavnika.³

Molim da mi, u vezi s tim, pošaljete vijesti o direktnim
sporazumima između Više komande or. sn. »Slov.—Dalm.« i
Vlade Crne Gore.

Spomenuti dobrovoljački odredi trebalo bi da se povrate
u Crnu Goru po završetku operacija.

Ugo Cavallero 20301401

Viša komanda oruž. snaga »Slov.—Dalm.« V.P.10 .

15 januara 1943

Dešifrovaо por. Fortina

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 d/13).

² Odnosi se na četnike iz Crne Gore. Vidi dok. br. 217, 221 i 225.

³ Vidi dok. br. 217.

BR. 219

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 15 JANUARA 1943 GOD. ZA DOSTAVLJANJE KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ UPUTSTVA O IZVOĐENJU OPERACIJA »WEISS«¹

*Predati u ruke!
Po oficiru!*

(2. Armija)

Pri Njemačkoj komandi u
Hrvatskoj
763. Povjerljivo V.P. 10, 15 januara 1943/XXI

Predmet: Dostavljanje dokumenata.

Potpukovniku Corsi

— Šef grupe za vezu pri njemačkoj komandi generala Lütersa-

Prilažem uputstva br. 550 od 11 t.m.² koja su izdata za poznate operacije nakon sastanka u Zagrebu (9. I. 1943).

Molim da ih uručite generalu Lüters-u, uz napomenu: da će se prema operativnoj zapovijesti Njemačke komande br. 2/43 od 12 t.m.,³ koja je stigla tek danas, naređiti da se posalje čim bude bilo moguće:

— dopunska operativna uputstva ove Komande — Komandi V Arm. korp.;

— operativna zapovijest V Arm. korpusa.

Radi upravljanja, u vezi s citiranim njemačkom operativnom zapoviješću (koja sužava naše nastupanje ka frontu Slunj — Bihać), naša kolona na krajnjem desnom krilu ograničiće svoje dejstvo do u visini Srba, ne prodirući po predviđanjima dalje (tj. ograničiće se na sprečavanje upada sa sjevera).

Kopija za akta.

15 januar 1943/XXI

Pukovnik
Pomoćnik načelnika štaba
G. Zanussi

¹ Kopija, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/2).

² Vidi dok. br. 211.

³ Vidi dok. br. 213.

BR. 220

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 15 JANUARA 1943 GOD. ZA ORGANIZACIJU SLUŽBE VEZE PRI SPROVODENJU OPERACIJE »WEISS«¹

Viša komanda oružanih snaga
»Slovenija — Dalmacija«
(2. Armija)

Predati u ruke!

Br. 76/tr. protok. Povjerljivo V.P.10, 15 januara 1943/XXI

Predmet: Zimski operativni period 1943: veze.

Komandi V arm. korpusa	<i>Vojna pošta</i> 41
Komandi VI arm. korpusa	<i>Vojna pošta</i> 39
Komandi XVIII arm. korpusa	<i>Vojna pošta</i> 18
Komandi inžinjerije or. snaga »Slov. — Dalm.«	<i>Vojna pošta</i> 10
Komandi avijacije or. snaga »Slov. — Dalmac.«	
Taktičko vazduhoplovstvo	<i>Vojna pošta</i> 10
i na znanje:	
Komandi XI arm. korpusa	<i>Vojna pošta</i> 46
Intendanturi or. snaga »Slov. — Dalmac.«	<i>Vojna pošta</i> 10
Obavještajnom odjeljenju or. snaga »Slov. — Dalmac.«	
	<i>Vojna pošta</i> 10

Prema djelimičnom naređenju izdatom preko potčinjene Komande inžinjerije.

I.) 1.) Glavna mreža veze koja je u dejstvu mora da bude upotpunjena i savršena, u odnosu na zahtjeve budućeg operativnog perioda, tako da se mogu lako održavati veze pokretnih radio-telegrafskih centrala pojedinih operišućih taktičkih grupacija.

U priloženoj skici² predstavljene su:

- a) — crno, operativna rad. — tel. mreža koja treba da se postavi između komandi velikih jedinica i taktičkih grupacija;
- b) — zeleno, vodovi stalne rad. — tel. mreže koja bi bila stalno upotrebljiva za veze između potčinjenih velikih jedinica;

¹ Kopija, pisana na mašini, na italijanskom jeziku. nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/2).

² Pomenuta skica nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/2).

c) — crveno, telegrafske-telefonske mreže — antene i žičani vodovi.

2.) — Veze iz prethodne tačke a) uspostaviće Armiska komanda inžinjerije (koliko god je moguće, sa sopstvenim ljudstvom i materijalom, vodeći računa o raspoloživosti istog i o naročitim zahtjevima pojedinih velikih jedinica).

— Veze iz tačaka b) i c) obuhvataju i posredna udvajanja i spajanja, koja će moći da služe za uspostavljanje veze u slučaju prekida ili preopterećenosti osnovnih direktnih vodova.

3.) Najzad će komanda avijacije Viš. kde or. snaga »Slov. — Dalmac.« (Taktičko vazduhopl. odjelj.) osigurati — pored neposredne rad. — tel. veze između Sušaka i aerodroma — još i vezu sa Taktičkom komandom V arm. korpusa, gdje će uputiti jednu sopstvenu radio-stanicu na automobilu.

II. — Ova komanda se već postarala za upućivanje jednog odeljenja za vezu Taktičkoj komandi generala Lütersa — komandanta njemačko-hrvatskog armijskog korpusa.

Naprijed pomenuto odeljenje će opštiti neposredno sa ovom komandom i sa Taktičkom komandom V arm. korpusa.
III. — **Unutrašnje veze** između komandi i operišućih kolona biće uspostavljene staranjem zainteresovanih velikih jedinica, sredstvima iz svog organskog sastava i pojačanja kojima raspolažu.

— Skice pomenutih veza — koje treba da se izrade i prekontrolišu što prije — moraće se dostaviti na znanje Komandi armiske inžinjerije, kojoj će se izložiti eventualne teškoće koje treba da se savladaju. (Vodeći računa, međutim, da su rad. — tel. sredstava, a još više ljudstvo rad. — tel. armije, već velikim dijelom raspoređeni, i nalaze se pri komandama potčinjenih velikih jedinica).

— Za operacije koje će izvesti formacije M.V.A.C. pod komandom komandanta XVIII arm. korpusa, iz Kninske kotline i iz zone Jablanica — Prozor (operacije koje treba smatrati kao »nezavisne« — mada jednovremene, i skoro jednovremene sa već pomenutim operacijama italijanskih ili savezničkih trupa), moraće se postaviti staranjem:

— Komande XVIII arm. korpusa, veze za formacije M.V.A.C. iz Knina;

— Komande VI arm. korpusa, veze za formacije M.V.A.C. iz Jablanice.

Iste komande moraće dostaviti potrebne »grupe za vezu« radi njihovog upućivanja komandama četničkih kolona (grupe koje imaju — pored šefa grupe i ljudstvo za prenos vijesti — oficire za šifru, tumače, ljudstvo za vezu, pomoćnike).

V. — 1.) Tajnost prilikom prenosa vijesti mora biti zagarantovana na najbolji način, držeći se tačnih odredaba koje postoje o ovome pitanju, a naročito u pripremnoj fazi.

2.) Šifre za upotrebu jesu:

a) za vezu između komandi velikih jedinica (od divizije — ili njoj ravne taktičke grupacije — na više): š i f r a »GOITO»;

b) za vezu sa njemačkim komandama: šifra tipa »CITTA«;

c) za vezu između nižih komandi i sa formacijama MVAC: šifra »DIS«.

»Sekcija za kontrolu šifrovane rad. — tel. službe« pri ovoj komandi pripremila je šifre tipa »CITTA« u potrebnom broju kopija (već su podijeljene zainteresovanim komandama).

3.) Za vezu između nižih komandi potčinjenih raznim velikim jedinicama koje su u susjedstvu, komande ovih posljednjih će morati da se pobrinu da zamijene šifru »DIS« izvlačeći potrebne kopije onih »serija« koje su nedavno podijeljene komandama arm. korpusa.

4. — Da bi se zagarantovala tajnost naše šifre, zabranjeno je grupama, za vezu, koje će biti poslate savezničkim i četničkim komandama, da šifriraju telegramе koje italijanski oficiri nisu redigovali.

VI.) Za nadzor discipline i tajnosti saobraćaja, komande velikih jedinica će obrazovati zasebne male »centre za kontrolu«, sa zadatkom:

— da upućuju depeše pri najvažnijim grupama za vezu, koristeći poznавање mogućnosti koje daje mreža za vezu, a da bi se izbjegla zakrčivanja i zakašnjenja ili neracionalno korišćenje same mreže;

— da se pobrinu za izostavljanje zona i tekstova prenošenih telegrama (naročito kod tranzitnih centrala ako su u pitanju telegrami), kako bi se svelo na minimum navođenje imena »mjesta«, štetno po tajnost veza;

— kontrolisati da »ponovo preneseni« telegrami, u slučaju ponovnog šifriranja, budu drukčije sastavljeni za otpremu nego što su bili pri prijemu (zabranjeno da se »isti tekst« šifri sa dvije različite šifre).

»Sekcija za kontrolu rad. — tel. saobraćaja« pri Viš. kdi or. snaga »Slov. — Dalmacija« sadejstvovaće sa ciljem da otkrije i javi bilo kakav prekid koji bi napravile rad. — tel. stанице armije.

VII. — Molim potvrditi prijem.

Ovjerava prepis brigadni general, V.d. armijskog komandanta
načelnik štaba general (Mario Roatta)
(Clemente Primieri)

BR. 221

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 15 JANUARA 1943 GOD. O UČEŠCU ČETNIKA U OPERACIJAMA »WEISS«¹

V.P.10,15 januara 1943/XXI

Šifrirano telegram-pismo

Od Više komande or. sn. »Slov. — Dalm.«

— operativno —

Komandi XVIII Armij. korpusa

Komandi VI Armij. korpusa

i na znanje

Komandi V Armij. korpusa

Intendanturi Više komande or. sn. »Slov. — Dalm.«

fonogram

Aerotaktičkom

pismo

Br. prot. 771

Nezavisno od operacija koje će vršiti naše trupe na teritoriji između V i XVIII Armijskog korpusa uz sudjelovanje njemačkih i hrvatskih trupa kao što se vidi u aktu br. 550 od dana 11 tekućeg² ove komande, hercegovačke i crnogorske formacije antikomunističke dobrovolj. milicije³, koje su pod našom komandom, djelovaće na teritoriji između XVIII i VI Armijskog korpusa.

Posebno:

Prvo: Cilj operacija: očistiti od partizanskih formacija centralnu oblast Dinare i, posebno, zone Glamoč, Livno i Tomislavgrad⁴.

Drugo: Operisaće: sa zapada, hercegovačke formacije, pravcem Knin — Glamoč,⁵ sa istoka crnogorske formacije, pravcem Prozor — Glamoč. Kad stignu na zajednički cilj, spomenute će formacije očistiti okolnu teritoriju. Zatim će se, pravcima i na način koji će naknadno javiti, povratiti jedni u Hercegovinu a drugi u Crnu Goru.

Treće: Ne (kažem ne) smije se dogoditi da spomenute formacije, za vrijeme i poslije operacija, dođu u dodir sa njemačkim i hrvatskim trupama. Isto tako ne (kažem ne) smije se

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 D/13).

² Vidi dok. br. 211.

³ Odnosi se na četnike iz Hercegovine i Crne Gore.

⁴ Duvno

⁵ Odnosi se na oko 2700 hercegovačkih četnika pod komandom Petra Baćovića.

dogoditi da se hercegovačke formacije Antikom. dobrovolj. milicije, koje su ranije pravile ispadne na štetu katolika i muslimana, pridruže crnogorskim formacijama koje operišu iz Prozora.

Četvrt: Pravac operacija povjeren komandantu XVIII — Armijskog korpusa. Organizacija snabdijevanja eventualno dodjeljivanje materijala, učešće naših jedinica minobacača 81 i artiljerije, priključenje posebne formacije naših oficira za hercegovačke formacije nastojanjem XVIII Armijskog korpusa a za crnogorske formacije nastojanjem VI korpusa. Učešće vazduhoplovstva utvrđeno sporazumom između XVIII Armijskog korpusa i taktičke k-de avijacije. O vezi, šaljem aktom br. 76/Tr ove komande.

Peto: Formacija naših oficira mora biti što je moguće veća i od energičnih ljudi, sposobnih i iskusnih, u dobrim i lošim navikama Antikom. dobrovolj. milicije, s ciljem da se u potpunosti izbjegnu incidenti i ispadi prema katoličkom nekomunističkom stanovništvu a u isto vrijeme sačuvati naš autoritet i prestiž.

Iz istog razloga da se dobro slažu sa odgovornim četničkim vođama, upozorivši ih da takvi prekršaji neće biti tolerisani i da će biti štetni u uzajamnim budućim odnosima.

Šesto: Bilo bi zgodno da dinarske formacije popa Đujića posjednu polazne baze Gračac — Otrić — Knin, uz učešće naših trupa. Takođe odobravam eventualno učešće jednog dijela spomenutih formacija u operacijama koje vode Hercegovci pod uslovom da se po završetku operacija spomenuti dio povrati u njegovu zonu.

Sedmo: Početak operacija zavisi od transporta crnogorskih formacija u Prozor, koji će vjerovatno biti završen tek krajem mjeseca.

Operacija ne smije trajati duže od 15—20 dana.

Na dan 20 februara crnogorske i hercegovačke formacije moraju se već nalaziti sve istočno od Neretve. Potvrditi prijem.

Šifrirano 15/1/43 o 21,20 — 24

General Roatta*

* Ispod potpisa generala Roatte nalaze se dva nečitka parafa.

OGGETTO:

3D / 13

5

TELESCRIPTO CIFRATO

P. M. 10. ii 15 GENNAIO 1943 - XX Dic

DA SUPERSLODA OPERAZIONI

AT COMANDO XVIII CARM

AT COMATDO VI CARM

et per conoscenza:

AT COMANDO Y CARM

AT: INTENDENZA SUPERSTODA
AL: 1000000000

AN ALGEBRAIC APPROXIMATION

PONOGRAVIA A. MAHO

.....

MR. 771 DT PROT. (.)

INDIPENDENTEMENTE OPERAZIONI CHE NEL TERRITÓRIO TRA V ET XVIII

CARM. DEDICATEBAMO LA NOSTRA TRUPPA IN CONCOMITANZA CON TRUPPE

TEDESCHE E C. CREATO CON DA FOGLIO N. 550 DATA 11 GENNAIO ONE-

STC COMANDO (-) FORMAZIONI M.V.A.C. ERBEGOVERSI ED MONITOREGGIARLE

AN NOGERT SARTIT ASTRAHNO UST. DIBERATORTO DAL VIZZET ED IN GABRI

1980-1981
1981-1982

5

PRIMO (...) SCOPO OPERAZIONI (e) SPAZZARE DA FORMAZIONI PARTIGIANE REGIONE CENTRALE DINARA ET (,) IN PARTICOLARE (,) LE ZONE DI GLAMOC (,) LIVNO ET TOMISLAVGRAD (.)

SECONDO (.) OPERERANNO (:) DA OVEST (,) FORMAZIONI ERZEGOVEST
(,) CON DIRETTRICE KNIN (-) GLAMOC (:) DA EST (,) FORMAZIONI MONTA
NEGRINE (,) CON DIRETTRICE PROZOR (-) GLAMOC ~~(ADRIATICA)~~ (,) RAG-
GIUNTO COMUNE OBIETTIVO (,) FORMAZIONI ANZIDETTE RASTRELLERANNO
TERRITORIO CIRCOSTANTE ~~(ADRIATICA)~~ (,) SUCCESSIVAMENTE (,) PER
ITINERARI ET CON MODALITA' CHE MI RISERVO INDICARE (,) RIENTRERAN-
NO RISPETTIVAMENTE IN ERZEGOVINA ET MONTENEGRO (.)

TERZO (...) NON (DICO NON) DEVE VERIFICARSI CHE PREDETTE FORMAZIONI (...) DURANTE ET DOPO OPERAZIONI (...) VENGANO AT CONTATTO CON TRUPPE TEDESCHE ET CROATE ~~UNIVERSITÀ, PALAZZONI, INIZIATIVA~~ (...) ANALOGAMENTE NON (DICO NON) DEVE VERIFICARSI CHE FORMAZIONI M.V.A.C. ERZEGOVINA (...) CUI SI DEVONO PASSATI ECCESSI DANNO CATTOLICI ET MU~~ERZEGOVINA~~ (...) SI AGGREGHINO AT FORMAZIONI MONTENEGRINE OPERANTI DA PROZORI (...) ***

BR. 222

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DAL-
MACIJA« OD 15 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV U ISTOČNOJ I ZAPADNOJ BOSNI¹**

Njemački štab za vezu
pri Višoj komandi or. sn. »Slovenija — Dalmacija«

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 852

Stiglo: 17 januara 1943/XXI

Položaj. 16. I. 1943
Načelniku štaba Više kom. or. sn. »Slov. — Dalm.« (operativno
odjeljenje)

— *Sjedište* —

Izvještaj od 15 januara 1943

Srbija: Pojačane snježne oluje, veliki prekidi (jedinice spremne za napuštanje glavnih arterija). U blizini Kućeva (sjeverna Srbija) napad na Srpsku stražu, koja je razoružana i zarobljena.

Hrvatska: Poslije jakog mraza, snježne oluje. U južnoj Hrvatskoj snijeg i kiša.

Istočna Bosna: Jugoistočno od Tuzle borbe četnika sa komunistima.²

Zapadna Bosna: Pogoršana situacija u Tesliću, kao i istočno od njega. Neprijatelj koji je upao u Teslić odbijen je.³ Druge

¹ Ogirinal, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4). Na više mjesta je podvučen crvenom olovkom.

² Odnosi se na borbe Majevičkog, Sremskog i dijelove Birčanskog NOP odreda, koji su čistili sela u dolini Spreče i oko Capardi od četničkih elemenata. Vidi dok. br. 203.

³ Napad na Teslić ovog puta vršile su jedinice Treće krajiske NOU brigade Prve proleterske divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 130, 203 i 205.

grupe komunista, poslije zauzimanja hrvatskih otpornih tačaka, nastavljaju napredovanje prema Doboju.⁴ Njemački pojačani bataljon stigao u Doboј, i napadom dana 15 tek ponovo je uspostavio vezu sa garnizonom Teslić. Utvrđeno prisustvo komunista istočno i jugoistočno od Banje Luke.⁵ Predviđeno čišćenje. Jake formacije neprijatelja istočno od Bos. Novog (izvještaj od 14. I.) odbijene prema sjeveru, gdje se nastavlja čišćenje.⁶

Sjeverno od Save: Propao pokušaj Hrvata⁷ da oslobođe Voćin od blokade.

Poručnik Drechsler⁸

⁴ Odnosi se na dijelove Prve proleterske i Treće krajiski NOU brigade Prve proleterske divizije.

⁵ Istočno i jugoistočno od Banje Luke u ovo vrijeme nalazila se Druga (Treća sandžačka) brigada Prve proleterske divizije.

⁶ Odnosi se na Drugu i Petu krajisku brigadu Četvrte NOU divizije.

⁷ Misli se na ustaško-domobranske jedinice.

⁸ Ispod potpisa poručnika Drechslera, malo udesno, nalazi se paraf pukovnika Zanussi-a, zamjenika načelnika Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija», napisan crvenom olovkom.

BR. 223

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 16 JANUARA 1943 GOD. O VOĐENJU OPERACIJA »WEISS« I POSTUPKU PREMA STANOVNOSTVU¹

dst²

Predati u ruke!

Viša komanda oruž. snaga
»Slovenija — Dalmacija«
(2. Armija)

Br. prot. 800 Povjerljivo V.P.10, 16 januar 1943/XXI
Predmet: Zimske operacije
(Karta 1 : 500.000, listovi: Trst, Zagreb, Beograd,
Ankona, Sarajevo, Novi Pazar)

Ekselenciji komandantu V arm. korpusa	V. P. 41
Gosp. generalu komandantu avijacije	
Superslode	V. P. 10
i na znanje:	
Ekselenciji komandantu XVIII arm. korpusa	V. P. 118
Gosp. generalu intendantu Superslode	V. P. 10
Prilozi: 1 (samo za V arm. korp.)	

I.) — Dostavljam operativno naređenje komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj, br. 2/43 od 12. t.m.³

II.) — S obzirom na njegov sadržaj, potvrđujem ono što je naređeno aktom br. 550 od 11. t.m.⁴

Izuzetak čine pravci divizije »Sassari« (tačka VII navedenog akta), koji se od dva svode na jedan, i to na pravac za Bihać preko Bruvna — D. Lapca, sa eventualnim nastupanjem ka Udbini i Kulen Vakufu. Desna kolona, koja je već predviđena pravcem Srb — Kulen Vakuf ka Bos. Petrovcu, zapriječe prolaze iz gornje doline Une sa dijelom snaga, dok će se sa ostatkom postaviti u položaj da pojača kolonu koja operiše preko Bruvna — D. Lapca ili da pomogne, sjevernije, desnoj koloni divizije »Re«, koja operiše preko Udbine za Korenicu.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/1).

² Redakcija nije uspjela da objasni značenje skraćenice.

³ Vidi dok. br. 213.

⁴ Vidi dok. br. 211.

III.) — Naknadno objašnjenje o kome je riječ u tački X pomenutog akta 550, nalazi se u telegram-pismu ove komande, br. 771 od 15 t.m.⁵

IV.) — Potreba da se osigura pozadina, a naročito da se garantuje pravilno funkcionisanje željezničkih pruga, nameće, bar u početku, to jest dok se ne bude isključila mogućnost jednog jakog neprijateljskog otpora, koji bi se naročito pojavljivao između Kupe i linije Sušak — Ogulin ili u unutrašnjosti Kapelle, da se odredi 10 do 12 pokretnih bataljona (ovdje uključivši i II hrvatski bataljon, razmješten u Oštarije, i lokalne formacije M.V.A.C.) kao potpora jedinicama razmještenim u P.F.⁶ između Li⁷ i Liko Lesce⁸. Naročito držati jakim snagama predjele oko Ogulina i Liko Lesce — Otočac.

S obzirom na to, predviđa se da će akcija pod slovom d), stava III, akta 550, obuhvatiti i ponovno osvajanje Ravne Gore, moći izvesti tek desetak dana poslije početka ostalih operacija. Ovo će omogućiti da se tamo upute veće snage, koje će se povući dijelom iz gore pomenutih pokretnih bataljona, a dijelom iz kolone, pored onih iz divizije »Lombardia« (2 batalj. i četa bornih kola) i iz divizije »Re«, koje u prvo vrijeme operišu ka istoku.

Ne bi bilo potrebno napomenuti da će se za osiguranje ostale pozadine, i to puteva i pruga u Lici, od paralele Vratnik—Vrhovine do parele Lovinac, morati računati, pored naših jedinica koje nisu neposredno angažovane u operacijama o kojima je riječ, još i na hrvatske bataljone koji posjeduju zonu (u Otočcu IX bataljon »U«⁹; u Gospiću XXXIV bataljon »U«; između Otočca i Lovinca, Gospic isključno, III bataljon »Ličke straže«, 2 četa XXXIII bataljona »U« i 2 četa I bataljona 12. pješ. puka; između Gospića i Karlobaga I bataljon »Ličke straže«).

V.) — Što se tiče veza, upućujem na akt ove komande br. 76/tr. od 15 t.m.

VI.) — U pogledu učešća avijacije, Komanda taktičkog vazduhoplovstva će predvidjeti, pored pomoći kolonama komandom V arm. korpusa, i da se sporazume sa istom komandom:

— o eventualnim dejstvima u korist njemačko-hrvatskih jedinica (na osnovu zahtjeva i raspoloživosti):

⁵ Vidi dok. br. 221.

⁶ Redakcija nije uspjela da objasni značenje skraćenice.

⁷ Lič (u Gorskem Kotaru)

⁸ Ličko Lešće

⁹ Odnosi se na Devetu ustašku bojnu.

— o dejstvu u korist operacija koje izvode hercegovačke i crnogorske formacije, a koje se pominju u pomenutom telegram-pismu br. 771. Dogovori neposredni sa XVIII i VI arm. korp.

Pored toga izdaće uputstva kako bi avioni raspoznavali jedinice (italijanske, njemačke i hrvatske).

VII.) — Kao dopuna onome što je izneseno u stavu VIII akta 550, skrećem pažnju na potrebu:

— dà se dodijele kolonama, a naročito jedinicama koje dejstvuju odvojeno od glavnog dijela snaga, vatrema sredstva — uključivši tu i artiljeriju — i pomoćne službe, sposobne da jedinicama osiguraju *potrebnu samostalnost u pogledu operacija i snabdijevanja* imajući u vidu da prilike godišnjeg doba i specifičnost planinskog zemljišta mogu da ih primoraju da ostanu za izvjesno vrijeme izolovani; ako se o ovoj primjedbi bude vodilo računa, *nijedna jedinica neće se nikada moći smatrati izolovanom*;

— da se ranije pomenutim kolonama pridoda dio pionira (inžinjerije) (a eventualno i pontonira), osim ralice za snijeg, kako bi se pobrinuli za brzo uspostavljanje komunikacija;

— da se u najvećoj mjeri koriste za transport saonice uzete iz raznih garnizona ili rekvirirane na licu mjesta;

— da se dobro opskrbe svim potrebama trupe izložene najvećim teškoćama;

— da se preduzmu sve mjere preostrožnosti, kako bi se izbjegle sve mogućnosti nesuglasica i incidenata u dodiru sa njemačko-hrvatskim trupama koje operišu duž pravca Karlovac — Slunj — Bihać — Bos. Petrovac;

— hrvatske pokretne jedinice koje dejstvuju po našim naređenjima smatrati isto kao i naše trupe, to jest snabdijevati ih, starati se za njihovu sigurnost i za smještaj, predvidjeti njihovu upotrebu na terenu — ni manje ni više nego kao da se radi o našim jedinicama;

— spriječiti da se pobunjeničke jedinice, koje izbjegnu dejstvu njemačko-hrvatskih trupa, uvuku između naših kolona i nastane se na našim teritorijama;

— ispitati korisnost — bilo radi pristupanja jednom potpunijem čišćenju terena, bilo radi korišćenja boljih uslova prolaznosti — da se kolone pri povratku kreću drugim putevima a ne onim kojima su isle;

— *izbjegći da naša vojska pretrpi ma i najmanji poraz.*

Od marta 1942 pa dalje, za vrijeme operacijskog perioda, ma koliko da je isti bio naporan i bez predaha, *naša Armija se može zaista pohvaliti da je neprijatelju nanosila samo udarce.*

Period tako dobro započet i vođen ne može drukčije ni da se završi; *i ovoga puta moramo im zadati udarce, i to čvršće nego ikad dosada.*

VIII.) — U postupku prema stanovništvu i prema vlasništvu, pridržavati se sljedećih načelnih pravila:

— svi oni koji budu uhvaćeni sa oružjem u rukama ili se nađu, makar i bez oružja, u zoni i u momentu kad se vodi borba, ima da budu odmah strijeljani;

— svi sposobni muškarci preko 15 godina biće internirani, *bez obzira na rasu i vjeru*, službu i zaposlenje; eventualne razlike u prilog sigurnih elemenata biće razmotrene docnije;

— sve kuće od kojih se može očekivati opasnost za naše trupe ili u kojima je pronađena milicija, ima da se razore;

— da se obezbjedi apsolutno poštovanje ostalih kuća i imanja, pribjegavajući, gdje je potrebno, upotrebi sile.

IX.) — Internirana lica iz gornjeg stava, staranjem kolona koje operišu, biće preseljena u mesta koja odrede komande V i XVIII arm. korp. (svaka za teritoriju u svojoj nadležnosti), i zatim u centre za prikupljanje u koncentracione logore koje će intendanture ospособiti.

Sporazumi neposredni između intendantura i zainteresovanih arm. korpusa.

X.) — Operacije će otpočeti ujutro 20. t.m., u čas koji odredi V arm. korp.

XI.) — Po završetku operacija, kako se predviđa — poslije 10 februara, sa eventualnim izmjenama zbog akcija iz drugog stava u tačci IV ovog akta (akcija sa namjerom da se ponovo osvoji Ravna Gora i akcija »čišćenja« Kapele), velike jedinice iz V. arm. korpusa razmjestiće se kako je predviđeno raspisom br. 23100 od 25 novembra 1942.

Naređenja za velike jedinice XVIII arm. korpusa naknadno.

XII.) — Želio bih da primim predveče 17. t.m., u dvostrukoj kopiji, naređenja koja će Ekselencija komandant V arm. korpusa izdati potčinjenim jedinicama.

Jednu od pomenutih kopija poslaću Ekselenciji komandantu njemačkih trupa u Hrvatskoj.

General
v.d. komandanta armije
M. Roatta

BR. 224

**OBAVJEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 16 JANUARA 1943 GOD.
O ZATVARANJU PRAVCA ZDENČINA — GENERALSKI
STOL¹**

RSA

Na ličnost

(2. Armija)

839 Povjerljivo V. P. 10,

16 januara 1943/XXI

Predmet: Zimske operacije

Ekselenciji generalu komandantu XI Arm. korp.

Vojna pošta 46

U vezi s raspisom br. 550 od 11. t.m.² po predmetu »Zimske operacije«, dostavljam, radi ličnog vašeg znanja, kopiju raspisa³ br. 800 izdatog danas.

Prema planu, njemačka SS divizija će se najprije sa dijelom trupa raspoređiti sjeverno od Karlovca, a sa drugim dijelom u Petrinji i zapadno od pomenutog mjesta.

Da bi se izbjegla mogućnost da partizani pokušaju prije početka operacije da se uvuku između jedne i druge grupe, te da prođu u Sloveniju preko Gorjanaca, skrenuo sam pažnju:

— V arm. korp., a naročito diviziji »Lombardia«: da nadzire prolaze sa juga od Zdenčine do Generalskog Stola i da se suprotstavi svakom pokušaju prolaza;

— Komandi njemačke SS divizije: da postavi jedan dio svojih snaga koji će morati da se koncentriše u zoni Karlovac, ne samo sjeverno od Karlovca nego i s obje strane puta Zdenčina — Karlovac.

Kopija za akta.

17 januar 1943/XXI

General

Vršilac dužnosti komandanta armije

Mario Roatta

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 c/1).

² Vidi dok. br. 211.

³ Vidi dok. br. 223.

BR. 225

**DOPIS GUVERNATORATA CRNE GORE OD 17 JANUARA
1943 GOD. U VEZI SA SNABDIJEVANJEM ČETNIKA U
OPERACIJAMA »WEISS«¹**

Sifrovani radiogram

DCL.

Datum i čas

otpreme

prijema 18.I.1943

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 911

Stiglo: 18. 1. 1943 XXI

OD GUVERNATORATA CRNE GORE
INTENDANTURI SUPERSLODE
i, na znanje:
SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE
SESTOM ARM. KORPUSU
KOMANDI TRUPA CRNE GORE

Br. 327/op.

17 januara 1943

U vezi s obavještenjem 366 i C.M./1319-2.

Poznate formacije Crnogoraca, u polasku, imaju jačinu od 4000 ljudi, od kojih 2000 naoružanih jugoslovenskim puškama »Mauser«, kalibra 7,9 i 500 naoružanih italijanskim puškama.²

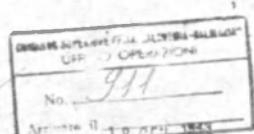
Molim tu intendanturu da naredi snabdijevanje sa još 1500 pušaka i 50 puškomitraljeza i 10 minobacača od 81 sa odgovarajućom municijom.³

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 d/13). Tekst je na više mesta podvučen crvenom, plavom i crnom olovkom.

² U originalu, sa strane, stavljena je crnom olovkom, sljedeća primjedba: »Dobro je. Neka dodu samo 3000«.

³ Primjedba sa strane: »Da li se isplati? Bolje upotrijebiti razoružane u »službama«.

S.D.
OGGETTO: *H.T. I. Montenegro in data opio
ufficio T*

DCL.	<i>11</i>
<u>MARCONIGRANATA CIFRATO</u>	
Data e ora	partenza arrivo 18/1/1943
DA GOVERNATORATO MONTENEGRO AT INTENDENZA SUPERLODOA o, per conoscenza: AT SUPERLODOA OPERAZIONI AT NUOTO CARM AT DICIOTTESIMO CARM AT CORALLO TRUPPE MONTENEGRO	
	
<i>R° 327/Op.</i> Riferimento dispacci 366 et CM/1319-2. Note formazioni montenegrine partenti hanno forza 4.000 uomini dei quali 2.000 armati con facili jugoslavi "mauser" calibro 7,9 et 500 armati con facili italiani. Prego codesta Intendenza voler disporre rifornimento altri 1500 facili et 50 facili mtr, et 10 mortai da 81 con munitionamento re- lativo. E' anche necessario predisporre rifornimento munizioni per 2500 fucili, già in distribuzione. L'appresento inoltre Superlooda necessità appoggio artiglieria cui intervento influisce sensibilmente su capacità combattiva formazioni nazionaliste. Occorre anche provvedere assegnazione materiali dotare pistole segnalazioni, teli individuali da segnalazione, 20 serie carte topo- grafiche 1: 100.000 zona impiego. Materiale cucina che sarà fornito da codesta Intendenza unitamen- te al quello assegnato da Comando Truppe Montenegro est sufficiente per esigenze formazioni. Occorrerebbe però che Intendenza Superlo- da fornisse 2.000 gavette et 3.000 boracce poiché truppe Montenegro non dispone tale materiale. Nazionalisti montenegrini partono con un coperto et un telo ten- da per ciascun uomo et prima aliquota materiale sanitario.	

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 225

Isto tako je potrebno predvidjeti snabdijevanje muniticom 2500 pušaka, koje se već dijele. Uzakujem Višoj kdi za »Slov. — Dalm.« na potrebu artiljeriske podrške, čija intervencija mnogo utiče na borbenu sposobnost nacionalnih formacija.⁴

Isto tako treba predvidjeti davanje materijala, signalnih pištolja, signalnih platna, 20 serija topografskih karata 1 : 100.000 zone dejstva.⁵

Kuhinjski materijal koji će dostaviti ta intendantura⁶, zajedno sa onim koji je dodijelila Komanda crnogorskih trupa, dovoljan je za potrebe formacija. Ali bi trebalo da ih Intendantura Više kde za »Slov. — Dalm.« snabdiće sa 2000 porcija i 3000 čuturica, jer ih crnogorske trupe nemaju.⁷

Crnogorski nacionalisti polaze s jednim čebetom i jednim šatorom za svakog čovjeka i osnovnom količinom sanitarnog materijala.

Formacije ne (kažem ne) raspolažu transportnim sredstvima i ne (kažem ne) nose sobom težu spremu osim određene količine kuhinjskog materijala kojim su ih snabdjele trupe Crne Gore.

Ljudstvo je snabdjeveno hranom samo za dane putovanja vozom.

Stoga bi trebalo obezbijediti u Jablanici postavljanje baze za snabdijevanje hranom, drvima, municijom i pobrinuti se za transportna sredstva u vezi sa planiranim operacijama.

Očekujem potvrdu prije no što počne upućivanje, kako bi se izbjegla kriza pozadinskog snabdijevanja.

Naknadno ću saopštiti druge podatke u vezi sa sastavom i ustrojstvom odnosnih formacija.

GENERAL PIRZIO BIROLI

⁴ Sa strane stoji rukom napisana primjedba: »Nekoliko baterija VI armijskog korpusa«.

⁵ Sa strane je dopisana primjedba: »VI arm. korpus«.

⁶ Na ovaj dio rečenice stavljena je primjedba: »Intend. baza Mostar«.

⁷ Sa strane je stavljena primjedba: »Supersloda ne može dati za koji dan ono što već nisu primili za nekoliko mjeseci«.

BR. 226

IZVJEŠTAJ KOMANDE OSAMNAESTOG ITALIJANSKOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 19 JANUARA 1943 GOD. O
PRIPREMAMA ZA UČEŠĆE ČETNIKA U BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI¹

Viša komanda
oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«
Šifrantsko odjeljenje

Pisani šifrirani telegram
Od XVIII Armijskog korpusa
Višoj komandi or. sn. »Slov. — Dalm.« — Operativno
i na znanje
VI Armijском корпузу

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 1055
Stiglo 20. I. 1943 XXI

Br. 1038/op.

19 januara 1943

U vezi s tačkama 1, 2, 3 teleograma 771/op. Za tačke 4, 5 i 6 poseban odgovor².

Operacija mora imati za prve ciljeve Bos. Grahovo i Tomislavgrad,³ za drugi zajednički cilj — Livno, zatim čišćenje obližnjih zona sve do Glamoča; znatne teškoće na prelazu Prozor — Tomislavgrad. Zone kojima se prolazi sve su katoličke i muslimanske, i sigurno je kako suprotstavljanje pravoslavcima⁴ i od strane nepartizanskog stanovništva.

Iz tog će proizaći odmazda, koja će biti povod za reagiranje pravoslavnih, uprkos našim naređenjima, pretnjama ili prisutnosti našeg oficira koji je njima dodijeljen.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 D/13).

² Vidi dok. br. 221.

³ Duvno

⁴ Odnosi se na četničke jedinice.

Iz ovog razloga, veliko je pitanje da li će ova operacija biti korisna; osim toga, zbog nedavnog iskustva, treba imati u vidu da je ograničena sposobnost Hercegovaca⁵ da se bore duže vremena daleko od naših snaga. Ne poznajem Crnogorce.⁶

Stoga nije isključen neuspjeh operacije, koji se absolutno ne bi mogao popraviti pomoću snaga ovog armijskog korpusa, koje su sve na drugom mjestu upotrijebljene; uslijed neuspjeha pravoslavni bi okrivili nas, a neprijatelj bi izvukao veliku korist na našu štetu.

Smatram, naprotiv, da je moguća i korisna zasebna akcija Hercegovaca na Bos. Grahovo, gdje bi napravili bazu za napad prema Drvaru, Livnu, Srbu i formirali indirektno obezbjeđenje desnom krilu divizije »Sassari».

Analagno tome Crnogorci⁷ bi mogli djelovati od Prozora prema Ravnom, gdje bi napravili bazu za napad prema Šujici i Tomislavgradu; tako bi se mogla imati veća kontrola akcija Hercegovaca i Crnogoraca.

Hercegovcima će zapovijedati iz Knina general Djanuci (Giannuzzi), kome bi bio pridodan hercegovački komandni sastav.

Naređenja tim jedinicama biće šifrovana (šifrom koju će sastaviti ova komanda sa vašim preinačenjima 76/tr) i prenosna pomoću radio-stanice R 4 hercegovačkim komandama; u Kninu će biti baza za operativno snabdijevanje Hercegovaca, koju će Hercegovci dočnije premjestiti u Bos. Grahovo; sličnu organizaciju trebalo bi da izvrši u Prozoru Šesti armiski korpus, kojemu će ova komanda, kad odobri, poslati kopiju šifre.

U vezi s vašim 76/tr, zgodno bi bilo da komanda Antikom. dobrovolj. milicije bude u Prozoru umjesto u Jablanici a da veza Split — Knin — Prozor bude hitno uspostavljena, i isto tako je potrebna direktna veza Split — aerodrom Mostar.

Počinjući pripreme, očekujem spisak pozivnih znakova te komande.

20 januara 1943

General Spigo

Dešifrovali: major Manfreda,
poruč. Biasi,
poruč. Fortina

Viša komanda oružanih snaga
»Slovenija — Dalmacija«
Šifrantsko odjeljenje

⁵ Četnici iz Hercegovine

⁶ Četnici iz Crne Gore

⁷ Isto

BR. 227

DOPIS VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 20 JANUARA 1943 GOD. O POSTUPKU PREMA STANOVNIŠTVU¹

Šifrovani pisani telegram

V.P. 10, 20 januara 1943/XXI

Od Više komande or. sn. »Slov.—Dalmac.« — Operativno Italijanskoj misiji — Zagreb, za pukovnika Re

Br. 1050 protok.

S pozivom na vaš 271 javljam: Pošto je predviđeno, a i neophodno, da italijanske trupe postupaju prema stanovništvu isto tako kao i njemačke trupe, molim da me detaljno obavijestite o načinu i vremenu uklanjanja stanovništva koje je u pitanju. Ja lično iznosim gledište da jedno brzo uklanjanje, koje bi bilo izvršeno širokogrudo, ne bi (kažem ne bi) odgovaralo postavljenom cilju; da zonu napuste svi sposobni muškarci koji bi mogli biti u budućnosti mobilisani, čak i nasilno, za pobunjenički pokret.

General Roatta

20. I. 1943/XXI

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/2).

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 21 JANUARA 1943 GODINE O OPERACIJAMA ČETNIKA¹

Šifrovani telegram

SUPERSLODA

Komandi VI Armiskog Korpusa Predato 21. I. 1943 XXI
i, znanja radi,
Guvernatoratu Crne Gore
Komandi XVIII Armiskog Korpusa
Intendanturi Superslode (telefonsko pismo)
Br. 1116/op

Veza telegram pisma br. 810, koji, molim, dostaviti XVIII A.K.

Prvo. Kako proizilazi iz telegr. br. 771 ove Komande,² operacije će biti započete krajem meseca ili početkom februara. Upravljati se prema tom datumu za transport, imajući u vidu i sadržinu teleograma br. 454 ove intendanture.

Drugo. Odluke po pitanjima na koje je Komanda XVIII A.K. ukazala svojim telegr. 1039, biće izvršene prilikom sledećeg dolaska u dodir, o kome je reč u današnjem telegr. br. 1096 ove Komande. No u pogledu teškoća pomenutih od strane XVIII A.K., odnosno istovremenih operacija od strane njegove glavnine, nema preprega da bi mogle biti uzete u ispitivanje odvojene operacije od strane Hercegovaca i od strane Crnogoraca, ostajući čvrsto pri tome da se do 20 februara svi moraju naći istočno od Neretve, da bi posle bili vraćeni u domovinu. U tom slučaju vođenje operacija Hercegovaca biće povereno XVIII A.K. a operacije Crnogoraca VI. A.K.

Treće. S obzirom na gornje, nikakva šteta ako način organizacije i pripreme budu drugojačije, kao što može biti drugojačija i naša pomoć u ljudstvu, odredima za vezu i u raznom materijalu za ove operacije. No sigurno treba obezbediti uvrštavanje naših odreda, a u vezi saopštenog u tač. 5 navedenog telegram. pisma 771.

Četvrtto. Pošto nije mogućno pribaviti komoru, koristiti se mesnim izvorima ili potpomoći delovima uzetih od naših odreda.

General ROATTA

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 Ca/11).

² Vidi dok. br. 221.

IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 22 JANUARA 1943 GOD. VRHOVNOJ KOMANDI O POSTUPKU PREMA STANOVNİŞTVU, PRIPREMAMA ZA IZVOĐENJE DRUGE I TREĆE FAZE OPERACIJA »WEISS« I TEŽNJAMA NIJEMACA DA OKUPIRAJU POJEDINE ITALIJANSKE OKUPACIONE OBLASTI¹

Preko oficira

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
(2 Armija)

Operativno odjeljenje

Br. prot. 1160/Op. Povjerljivo

Prilog: 1 crtež

V.P. 10, 22 januar 1943/XXI

Predmet: Operacije »Weiss«

VRHOVNOJ KOMANDI

Vojna pošta 21

Smatram korisnim upoznati tu Vrhovnu komandu sa sljedećim, radi obavještenja:

—A—

I) — Kao što je poznato, namjere u pogledu postupanja sa stanovništвом za vrijeme operacija »Weiss«, donesene u Njemačkoj a potvrđene u Rimu, bile su drakonske. Između ostalog, u Rimu je precizirano da Nijemci već raspolažu ili će, kad to bude potrebno, raspolagati prostranim koncentracionim logorima u koje će internirati sve sposobne muškarce iz zona koje budu očistile njemačke trupe, koji nisu partizani ili se ne smatraju takvim a zatim na licu mesta strijeljati.²

II) — Na sastanku sa generalom Lütersom u Zagrebu (9-og tekućeg) pokazalo se da su mjere koje se imaju primijeniti mnogo blaže (blaže

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3).

² O postupku prema stanovništву vidi sljedeća dok. br. 212, 215, 223 i 227.

čak i od onih koje mi svakodnevno i stalno primjenjujemo), kao što sam već istakao u mom telegram-pismu br. 558 od 12 tekućeg.³

(M.P.) — Na svaki način, od strane Nijemaca je utvrđeno da se imaju internirati svi sposobni muškarci od 15 god. na više, a koji nisu partizani ili se ne smatraju takvimi, *ne praveći razliku u rasu, vjeri i zanimanju* (zato će se postupati na isti način sa hrvatskim činovnicima, učiteljima, sveštenicima i sličnim).

Razlika će se praviti tek docnije u koncentracionim logorima (o čijem su postojanju, smještaju itd. njemački oficiri pokazali najveću neizvjesnost).

III) — Takođe je ugovorenod da mi se pošalje kopija naredaba izdatih, s tim u vezi, njemačkim trupama. Naprotiv, u poslatoj kopiji naredaba nije bilo ni riječi o postupanju sa stanovništvom. A kada sam zatražio, odgovorenod mi je da su njemačkim komandantima divizija date samo usmene naredbe, identične sa onima koje su mi saopštene u Zagrebu.

— Dosljedno tome, kao što je logično, na osnovu primljenih direktiva, dao sam podređenim trupama tačno onakva naređenja koja su ranije pomenuta.

IV) — Ali 19 januara, nekoliko sati prije početka operacije, primio sam vijest da će, mislim, na osnovu zahtjeva hrvatske vlade, za svakom njemačkom divizijom ići hrvatski civilni komesar, koji će, između ostalog, imati zadatku da pristupi izdvajanju stanovništva iz zona u kojima se operiše.

— Pošto iz poznatih razloga nije bilo moguće da mi idemo linijom različitog postupka, zamolio sam da mi se što prije saopšti način i vrijeme tog izdvajanja; upozorivši da bi, po mom mišljenju, jedna mjera te vrste, izvršena na mjestu, i zato brzo i sumarno, mogla da promaši jedan od glavnih ciljeva operacija, tj. da se predena zona osloboodi potpuno od sposobnih muškaraca koji bi ubuduće, makar i prisilno, mogli da predstavljaju partizanima materijal za regrutovanje.

V) — Znajući iz iskustva, dodajem da će jedno takvo izdvajanje povjereno hrvatskim funkcionerima, dovesti do toga da će na mjestu ostati masa muškaraca Hrvata i katolika, među kojima se — kao što je poznato — regrutuje ogromna većina partizana.

³ Vidi dok. br. 216.

— Na svaki način, prisustvo hrvatskih pretstavnika (oficira i podoficira žandarmerije ili policije-civilni funkcioneri) ne pri svakoj diviziji ali pri *svakoj* koloni koja operiše, sankcionisano je i sprovodi se od prije više mjeseci; ali samo kao obično savjetovanje, i bez apsolutnih ovlašćenja za izdvajanje.

—B—

VI) — Kao što je poznato, u Rimu, — na konferenciji sa Ekselencijom Lohr, — govoreno je o jednoj fazi operacija »Weiss« koja bi slijedila onoj sada započetoj, a preduzela bi se oko 20 februara i sastojala bi se iz dvije *uporedne akcije*:

- jedne u oblasti Glamoč—Livno;
- jedne u Hercegovini.

(M.P.) Ova posljednja je imala da bude povjerena Komandi VI italijanskog armiskog korpusa pod čiju nadležnost bi došla, za tu akciju, 718 njemačka divizija (ona iz Sarajeva).

Ta odluka je bila najlogičnija, utoliko što bi se u Hercegovini (gdje — kao što je poznato — više ne postoje partizanske formacije i sve je mirno (radilo jedino) ostavljajući na stranu daljne definicije posla (o razoružavanju »četničkih« formacija koje su upravo u službi navedenog arm. korpusa.

VII) — U Zagrebu se nije uopšte govorilo o nekoj drugoj fazi (koja ustvari mnogo zavisi od one prethodne i od momentane situacije), kao što se nije uopšte govorilo o »četničkom« problemu.

Ali u skici uručenoj 5 ili 6 o.m. toj Vrhovnoj komandi, čiji mi je prepis dat, pojavljuju se linije sasvim različite od onih o kojima je riječ -pod br. V).

I to:

- Operacije u Hercegovini označene su kao *treća faza za sebe*, koja ima da počne 20 marta;
- predviđeno je učešće ne samo 718 divizije, već i 717 i, izgleda, jedne treće divizije (iz čega se može pretpostaviti da se više ne predviđa mogućnost da se vođenje operacija poveri komandi VI armiskog korpusa);
- za gore pomenute divizije su proračunati pravci napredovanja (vidi priloženi nacrt) koji bi ih odveli ne samo *prilično unutar* teritorije koja nam pripada, i koju čvrsto držimo, već i duž

gornje Drine i srednje Neretve (ovdje uključen Mostar), sem toga i u srednju planinsku oblast.

—C—

(M.P.) VIII) — Ubijeden sam da od sada pa do početka posljednjih trećih faza operacija »Weiss« može proteći još mnogo vode ispod mostova Neretve. Uz sve to smatram da nije neumjesno razmotriti:

- značajno popuštanje od strane Nijemaca u treiranju stanovništva, s obzirom na radikalne namjere iznesene u prvo vrijeme;
- zamjenu operišućih njemačkih trupa sa drugima koje treba da dođu iz Srbije (suprotno onome što je rekao Lohr, tako da se teritorija odakle dolaze održi podjednako zaposjednuta kao i ranije;
- promjenu operativnih linija, sa uključivanjem poslijer (a ne u toku druge) jedne treće faze;
- namjeru izraženu u Zagrebu a isključenu u Rimu, da se postave njemački garnizoni (*mjesto hrvatskih*) u Bihaću itd.;
- stalne pozive na uzbunu u pogledu bezbjednosti u zoni rudnika boksita i povezanih želj. pruga, koji su se uvijek pokazali neopravdanim;
- strah od naših tobožnjih srbofilskih postupaka, od privrženosti koju nam pokazuju (na stranu »četnici«) muslimani i pretpostavke u pogledu ko zna kakvih naših aneksionističkih ili zaštitničkih ciljeva nad Hercegovinom i susjednim zonama;
- njemački interes za zonu rudnika boksita, za prugu Sarajevo—Metković—Dubrovnik, i za luku Ploče;
- zakašnjenja i teškoće koje su se pokazale u pogledu stizanja njemačkog materijala za navedenu luku, i, s tim u vezi, u radovima na pruzi i putevima, povjerenim Hrvatima; zakašnjenja i teškoće koje bi, prema ugлу pod kojim se posmatraju, mogle da se protumače i ovako i onako.

(M.P.) IX) — Kada se sve to razmotri, javlja se duboka sumnja da je sa vojnim ciljem operacijat »Weiss« (otklo-

niti ili gledati da se otkloni partizansko-četnička opasnost za ledima sila Osovine koje bi trebalo da spriječe savezničko iskrcavanje na Balkan) povezana i namjera da se uzme u ruke, putem vojne okupacije, teritorija koja pretstavlja dosta veće parče od dosadašnjeg (Hrvatske), i to zona rudnika boksita, luka Ploče i oblast koja ih spaja i izbjiga na Jadran.

— Eventualno opravdanje vojnim potrebama ne bi nedostajalo. I stvarno, na dan kada bi njemačke trupe počele da operišu, prema sadašnjem planu, u četvorouglu Kalinovik — Nevesinje — Gacko — Foča (u kome se nalaze najveće četničke formacije), izbio bi u Hercegovini, Gornjoj Drini i Crnoj Gori takav požar, da bi se pokazalo dovoljno opravdano da se i njemačke trupe zadrže u tim krajevima.

X) — Što se tiče držanja stalnih posada njemačkih trupa u drugim zonama s ove strane »demarkacione linije«, može se predvidjeti da bi se po okupiranju istih od strane njemačkih trupa (operacija »Weiss«):

- (M.P.) — zaboravilo da su italijanske trupe napustile te oblasti na traženje hrvatske vlade i na pompeznu izjavu da su njene trupe u stanju da uspješno zamijene naše;
- zaboravilo da su hrvatske trupe, uprkos gornjoj izjavi, sramno izgubile iste oblasti;
- utvrdilo *samo* da su njemačke trupe ponovo okupirale »zone koje su italijanske trupe bile napustile« (ili, bar, »koje su bile prinudene da napuste«);
- našlo da je logično i pravedno da njemačke trupe ostanu na mjestu.

XI) — Kada se sabere ovo što je izloženo, može se naslutiti jedan manevr koji teži za posjedanjem od strane Nijemaca oblasti Bihać, Drvar, Glamoč i Livno, a naročito Hercegovine, sa predviđenim izbijanjem na Jadran.

Hrvatska vlada, ili bar struja na čelu sa ministrom inostranih poslova Lorkovićem i njegovom pristalicom Perićem (struja koja u pogledu germanofilstva zamjenjuje struju maršala Kvaternika), nesumnjivo se slaže.

— A to zato što Hrvati, u svojoj mržnji prema pravoslavcima i ozlojedenosti prema nama (Dalmacija), »vide samo drvo, gubeći iz vida šumu«, te su gotovi da u svoju kuću dovedu radije i Kineze nego Italijane.

Zamislimo sa kakvom bi radošću gore pomenuta gospoda (čije su žene Njemice, i koja očigledno idu za tim da istisnu Poglavnika, koga su doveli Italijani) ovdje postavila Nijemce.

—D—

(M.P.) XII) — Vraćajući se na jedno uže i konkretnije polje, smatram da u intervenciji i dolasku njemačkih trupa u oblasti koje smo mi odlučili da napustimo a koje sada drže partizani (zona V i XVIII arm. korpusa) nema ničeg osobitog.

— Ali nije isto kad je riječ o dolasku njemačke komande i trupa na teritoriju VI arm. korpusa.

— Na toj teritoriji, poslije poznatih operacija u proljeće i ljetu, 1942 i pošto smo odvojili od partizana i pridobili, okrećući protiv ranijih saveznika, četničke bande (koje su — ne treba zaboraviti — i ranije postojale i većim dijelom bile već naoružane), vlada mir. Italijanske vojne vlasti ovdje uživaju veliki ugled i pod njihovom budnošću radi se marljivo u rudnicima, funkcioniše saobraćaj i vrše se obimni radovi (kao napr. u Pločama).

— Pošto stvari tako stoje, intervencija njemačke komande i mnogih njemačkih snaga u ovoj oblasti bila bi isto tako neopravdana i štetna za naš prestiž, kao što bi — na primjer — bila slična intervencija u Juliskoj Krajini ili Crnoj Gori, ili u Albaniji, pod izgovorom da tu ne vlada stoprocentni red.

— Zato otvoreno izlažem mišljenje da, ukoliko se pristupi u svoje vrijeme rješavanju pitanja razoružanja četnika u Hercegovini, lokalna komanda bi trebalo da ostane u našim rukama, a ako bi njemačke trupe morale da sadejstvuju, ne bi trebalo da prodiru duboko u oblast i trebalo bi da budu pod našom komandom (kao što je u početku predviđeno).

(M.P.) XIII) — Ovo samo u slučaju ako se ne može pretvodno riješiti na odgovarajući način — kao što se namjerava — pitanje razoružanja o kome je riječ; razoružanja koje, ponavljam, ako bi se pokušalo silom, ne bi donelo znatne materijalne rezultate, već bi četničke formacije gurnulo ka partizanima i dovelo bi do ustanka pravoslavnog stanovništva.

General
v.d. komandant armije
— M. Roatta —

BR. 230

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DAL-
MACIJA« OD 22 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV U BANJI I BOSANSKOJ KRAJINI¹

dst.

25. I. 1943

NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU
PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«
Br. 18/43/Povjerljivo

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 1355

Stiglo 25 januara 1943/XXI

Komandi Superslode (Operativno odjeljenje)

Izvještaj od 22 I 1943:
Hrvatska: Vrijeme vedro.
Operacija Weiss:

— Sjedište —

Uporan neprijateljski otpor u području Zapadne grupe SS divizije, u Šamarici, i na sektoru 749 puka. U prvim popodnevnim časovima je SS divizija, sa Zapadnom grupom, doštigla zonu koja se nalazi 4 km sjeverno od Veljuna, a uveče 22 I namjerava da prodre do Veljuna. Pojedine neprijateljske grupe nalaze se s obje strane puta; brojni prekidi puta. Poslije borbe zauzeti su Kolarić i Vojnić.²

Istočna grupa je u blizini Slavskog Polja i Vrgin Mosta dospjela put Kolarić — Glina; 23 I počinje čišćenje Petrove Gore, gdje će, kako se pretpostavlja, neprijatelj pružiti otpor. Poslije borbe koju je izdržala 369 pješadijska divizija, pojačana izviđačkim

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

² Na pravcu nastupanja SS divizije »Prinz Eugen« položaje su držale jedinice Osme divizije Prvog hrvatskog NOU korpusa.

odredom, zauzet je Klasnić. Takođe je saopšteno i da je 187 grupa zauzela Kozaperovicu.³

Grupa 370 puka dostigla izlaznu liniju južno od Gradac Ml. — Mijočinovići, ne stupajući u dodir s neprijateljem. Hrvatska 3 planinska brigada dostigla u 16.30 liniju Brđani — Glavičani (zapadno od Šegestina).

721 bataljon⁴ se kreće ka zapadu na Međumajdan. Napredovanje je olakšala 18 oklopna grupa 717 pješadijske divizije pri hrvatskoj 2 planinskoj brigadi. Oklopna grupa i jedan njemački bataljon dostigli Boci⁵ (9 km zapadno-sjeverozapadno od Sanskog Mosta) a glavnina Brigade dostigla liniju Naprelje—Mileković (7 km jugozapadno od Sanskog Mosta).⁶

Glavna komanda namjerava da uputi 377⁷ puk preko Sanskog Mosta na Bos. Krupu, pošto reaktiviranje mosta Vrhopolje još nije moguće predvidjeti i pored učešća pionirskog bataljona 714 divizije.

Grupa 741⁸ puka potisnula neprijatelja južno od Vrhopolja i nastavlja napredovanje ka jugu.⁹ Jedan bataljon 749 puka čuva most i put do Sanskog Mosta. Danas je prvi put upotrebljena avijacija protiv Glavnog štaba komunističkog vođe Tita, sjeverozapadno od Bos. Novog. Velika pustošenja.

Zapadna Bosna:

Neprijatelj iz zone Žepče vjerovatno se premjestio na sjeverozapad.¹⁰ Znatne neprijateljske snage zapadno i jugozapadno od Teslića.¹¹ 22 I: grupacija sa 2 bataljona za napad na neprijatelja u zoni Teslić.¹² Ponovljen pritisak neprijatelja

³ Borbe sa 369 legionarskom divizijom i 187 njemačkom grupom vodile su Sedma, Osma i Šesnaesta brigada Sedme divizije Prvog hrvatskog NOU korpusa.

⁴ U originalu je pogrešno napisano: 721 bataljon; treba: 1 bataljon 721 puka 714 divizije.

⁵ Na karti ne postoji mjesto Boci. Vjerovatno se odnosi na selo Došci (11 km sjeverozapadno od Sanskog Mosta).

⁶ Na pomenutom pravcu nalazila se Sesta krajiska brigada Četvrte NOU divizije. O borbama koje su jedinice Brigade vodile na ovom sektoru vidi dok. br. 101 i 113.

⁷ U originalu pogrešno napisano: 377, a treba: 737.

⁸ Vjerovatno pogrešno napisano. Napade u pravcu Vrhopolja (20, 21 i 22 januara) vršio je 737 i 749 puk 717 divizije.

⁹ Položaje južno od s. Vrhopolje držale su jedinice Pete divizije Prvog bosanskog NOU korpusa. O borbama na ovom sektoru vidi u dok. br. 97, 99, 100, 105 i 117.

¹⁰ Odnosi se na jedinice Treće NOU divizije.

¹¹ Zapadno i jugozapadno od Teslića nalazila se Treća krajiska brigada Prve proleterske divizije.

¹² Napad je izvršen 23. januara, na jedinice Treće krajiske brigade Prve proleterske divizije. O rezultatu napada vidi u dok. br. 122, 130, 165 i 169.

jugozapadno od Travnika.¹³ Borbe u zoni južno od Bos. Gradiške.¹⁴ Željeznička pruga Brod — Sarajevo oslobođena od neprijatelja.

Poručnik
Drechsler¹⁵

BR. 231

OBAVJEŠTENJE OSAMNAESTOG ITALIJANSKOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 23 JANUARA 1943 GOD. O UČEŠĆU CETNIKA U BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U ZAPADNOJ BOSNI¹

Dato na uvid Načelniku štaba
—, — Pomoćniku nač. štaba
Poslata kopija Operat. odjeljenju

Predmet

Šifrovani pisani telegram
Od Komande XVIII Armiskog korpusa
Komandi VI Armiskog korpusa
i znanja radi:
Superslodi — operat. odjeljenje
Br. 1315/op.

V.P. 10, 24-1-1943

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br.

Stiglo /XXI

23 jan. 1943/XXI, 19 časova

U vezi br. 810 i 851 te komande

1) Operacija iz Knina započeće između 2 i 4 februara. S obzirom na dati vremenski razmak, nije neophodno da ta ko-

¹³ Jugozapadno od Travnika nalazila se u to vrijeme Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije.

¹⁴ Borbe južno od Bosanske Gradiške, protiv ojačanog Trećeg bataljona 741 puka 714 divizije, vodile su jedinice Druge i Pete krajiske brigade Četvrte NOU divizije.

¹⁵ Desno od potpisa poručnika Drechslera nalazi se paraf pukovnika Zanussi-a, zamjenika načelnika Više komande oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/1).

manda započne operacije istog dana, već je dovoljno i u gore označenom roku.

2) U zoni Bos. Grahova i vododelnice dodijeljene hercegovačkim formacijama,² koncentriše se, prema izvještaju, nekoliko hiljada partizana sa artiljerijom; a kako su hercegovačke snage — koje iznose jedva polovinu crnogorskih snaga³ — udaljenije i u težem komunikacionom položaju no crnogorske snage, naročito zbog sistematskog prekidanja puta Strmica—Bos. Grahovo tako da tokom operacija neće moći biti popravljen, isključena je mogućnost da Hercegovci mogu olakšati crnogorsko nastupanje ka Tomislavgradu.⁴ Iako se operacije budu izvršile u užem obimu, kako je to od strane Superslode predviđeno, ipak je potrebno da se Crnogorci postaraju da olakšaju izbijanje Hercegovaca od Bos. Grahova ka Priluci.

3) Kako je predviđeno mojim operativnim naredenjem dostavljenim putem kurira, ta će komanda odlučiti o broju, sastavu i upotrebi italijanskih grupa za vezu, o pridavanju i učešću italijanskih trupa, o organizaciji službe i o komunikacionim linijama i snabdijevanju.

Radi vašeg orijentisanja, odlučio sam da formiram grupe za vezu i da Hercegovce ojačam ljudstvom italijanskog XVIII Armiskog korpusa.

U cilju izdavanja podrobnih naređenja hercegovačkim formacijama za vrijeme operacija, ova je komanda formirala u Kninu, sa generalom Đanucijem (Giannuzzi), italijansku Komandu M.V.A.C.

Umoljavate se da saopštite da li je slična komanda obrazovana i od strane te komande u cilju upravljanja akcijom Crnogoraca, izdavanja potrebnih uputstava i davanja inicijative. Saopštiti imenovanog komandanta.

Sjedište pomenute komande trebalo bi isprva da bude Prozor, a zatim Posušje ili Tomislavgrad.

Komanda Superslode
V.P. 10, 24 januara 1943/XXI

General Spigo

Dešifrirali: major Manfreda,
poručnik Biasi, poručnik Fortina

² Odnosi se na oko 2.700 četnika iz Hercegovine koji su bili pod komandom majora Petra Baćovića.

³ Vidi dok. br. 225.

⁴ Duvno

BR. 232

**OBAVJEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 25 JANUARA 1943 GOD.
O NAREĐENJU PETOM ITALIJANSKOM ARMJSKOM
KORPUSU DA NASTUPA U PRAVCU BIHAĆA¹**

Telegram-pismo

V. P. 10, 25 januara 1943—XXI

Od Superslode — operativno odjeljenje
Njemačkom štabu za vezu pri Superslodi

Br. 1364. U vezi s današnjim saopštenjem njemačke Komande
za Jugoistok, izvještavam da sam jutros 25 o.m. izdao naređenje
V Armiskom korpusu da odlučno nadire prema Bihaću.

25 jan. 1943—XXI

Roatta

BR. 233

**IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVE-
NIJA—DALMACIJA« OD 26 JANUARA 1943 GOD. O NA-
STUPANJU PETOG ARMJSKOG KORPUSA U PRAVCU
BIHAĆA¹**

Šifrirano telegram-pismo u otpremi

V. P. 10, 26 januara 1943—XXI

Od Više komande oruž. snaga »Slovenija—Dalmacija« —
Operativno odjeljenje

Vrhovnoj komandi

Br. 1400. Veza današnji telegram br. 20307.

Isto traženje stiglo juče od njemačke Komande za Ju-
goistok.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/2).

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/2).

Prije tog traženja, već sam izdao naređenje V Armiskom korpusu da prestane sa sporim napredovanjem koje je ispočetka naređeno od njemačke Komande i da odlučno nadire prema Bihaću.

Međutim, nisam mišljenja da bi nadiranje moglo biti vrlo brzo, jer je sasvim izostao poznati predviđeni pokret njemačkih motorizovanih odreda, u cilju presijecanja na dva dijela neprijateljske glavnine, i jer se akcija svela na sporo i metodično periferno napredovanje, te je neprijatelj imao mogućnost da se koncentriše saobrazno glavnim pravcima, naročito, izgleda, na desnom krilu našeg fronta i lijevom njemačkom krilu.

Šifrirao 26/I/43

Por. Ivani

Roatta

(M.P.)

Otpremiće — Kap. Paladino
26 jan. 1943/XXI

BR. 234

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DAL-
MACIJA« OD 26 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV U BANIJI I BOSANSKOJ KRAJINI¹

RSA/

POVJERLJIVO

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 1563

Stiglo 28 jan. 1943 XXI

NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU
PRI SUPERSLODI —

Sjedište

Višoj komandi oruž. snaga »Slovenija — Dalmacija«
Operativno odjeljenje

Sjedište

Br. 25/43 Povjerljivo

Izvještaj od 26 januara 1943:

Hrvatska: oblačno, temperatura ispod nule. Sve veće mogućnosti za uzletanje.

Operacije Weiss:

SS divizija — zapadna grupa — premjestila je u blizinu Slunja 4 bataljona i 2 baterije, koji se nalaze nasuprot nadmoćnjem neprijatelju.² Opravka mostova u zakašnjenju uslijed teške konstrukcije istih (visina 15 metara).

Istočna grupa napreduje ka jugu, prema Cetingradu — Kladuši, ne nailazeći na neprijatelja. Bujica odnijela mostove kod Gline. U toku su radovi na uspostavljanju.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4). Tekst je na više mesta podvučen crvenom i plavom olovkom.

² Odnosi se na jedinice Osme i Sedme divizije Prvog hrvatskog NOU korpusa.

Planovi:

Napadati na Drežnik Grad — Bihać.

369 divizija, pojačana izviđačkom grupom, i 969 puk razbili neprijateljski otpor u planini Šašava (8 km južno — jugozapadno od Gline) i dostigli Vranograč.

187 i 370 grupa čiste osvojenu teritoriju i skreću linijom Vranograč — Otoka.

Hrvatska 3 planinska brigada dospjela Žirovac (ranije sjedište Titovog Glavnog štaba).

717 pješačka divizija u napadu.

737 puk brzo napreduje na zapad preko linije Fajtovci — Na-prelje. Novo pojačanje u tenkovima.

Hrvatska 2 planinska brigada, koja je uzmakla pred neprijateljskim protivnapadom, sakuplja se u pozadini 737 puka.

Hrvatska baterija pala u neprijateljske ruke.³

749 puk nastavlja da napada u pravcu juga, na Ramiće i Velagiće.

U navedenim mjestima jake neprijateljske formacije.⁴

Avijacija uspješno tuče neprijateljske kolone u povlačenju u okolini Bos. Krupe i Bos. Petrovca, kao i neprijateljsku komandu u Cirovicu.⁵

Gubici od 19 do 24 januara:

SS divizija: 23 mrtva, 51 ranjen;

369 divizija sa hrvatskom 3 planinskom brigadom: 33 mrtva, 130 ranjenih, 32 nestala;

717 pješ. div: 14 mrtvih, 39 ranjenih, 1 nestao;

714 pješ. div: 5 mrtvih, 23 ranjena.

Poručnik
Drechsler

³ Borbe sa Drugom planinskom brigadom, od 20 januara, na sektoru Sanskog Mosta, vodila je Šesta krajiska brigada Četvrte NOU divizije. Prema operativnom dnevniku Šeste krajiske brigade, jedinice Brigade u zajednici sa Trećim bataljonom Prve krajiske brigade izvršile su 25 januara napad na s. Eminovce i u dvočasovnoj borbi razbile Drugu planinsku brigadu, nanijevši joj gubitke od 70 mrtvih i veći broj ranjenih. Tom prilikom jedinice su zaplijenile 20 teških mitraljeza, 10 puško-mitraljeza sa 15.000 metaka, 4 brdska topa, 1 protivkolski top, oko 40 pušaka, 60 konja i veću količinu municije, granata i razne druge opreme. O ovoj borbi vidi dok. br. 132 i 140.

⁴ Na pomenutom pravcu nalazile su se jedinice Pete NOU divizije.

⁵ Na karti nema mjesta Cirovic. Vjerovatno se odnosi na Cerovače (kod Krnješe). U to vrijeme tamo se nalazio vjerovatno Štab Prvog bosanskog NOU korpusa.

BR. 235

DOPIS NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 27 JANUARA 1943 GOD. O UČEŠĆU ČETNIKA U OPERACIJI »WEISS«¹

Njemački štab za vezu
pri Višoj komandi oruž. snaga
»Slovenija — Dalmacija«
Br. 122/43 Povjerljivo

Položaj, 27. 1. 43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 1500
Stiglo 27 jan. 1943/XXI

Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«
Operativno odjeljenje

Sjedište

Od opunomoćenog generala u Hrvatskoj, Zagreb, primili smo sljedeću depešu koju prenosimo s molbom da provjerite ovo obavještenje:

»Iz neprijateljskih dokumenata kojima raspolažemo, saznajemo da su Italijani odobrili jednoj crnogorskoj formaciji² da uđe u predio južne Dinare, i da će je Italijani naoružati.

Molimo da se ovo provjeri i objasni.«

Zastupa kom.
poručnik Drechsler

Jedini odgovor:
*Ne odgovarati!*³

Objasniti se usmeno sa Drechslerom, i to:
za nas je to lažna vijest.⁴

¹ Original. pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/2). Tekst je na više mesta podvučen plavom olovkom.

² Odnosi se na četnike iz Crne Gore. Vidi dok. br. 216, prim. 2 i dok. br. 217, 221, 225, 226 i 231.

³ U originalu dopisao crvenom olovkom i stavio svoj paraf pukovnik Zanussi, zamjenik načelnika Više komande oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«.

⁴ Napisano crnom olovkom.

BR. 236

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI,
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DAL-
MACIJA« OD 27 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV U BANIJI I BOSANSKOJ KRAJINI¹

PREVOD²

NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU
PRI SUPERSLODI

Br. 27/43 Povjerljivo

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 1613

Stiglo 29 jan. 1943/XXI

29 I 1943

Višoj komandi oruž. snaga »Slovenija — Dalmacija«
— Operativno odjeljenje —

Sjedište

Izvještaj od 27 I 1943.

Hrvatska: Oblačno i toplo.

Operacije »Weiss«: masovno povlačenje neprijatelja ka jugu. *Zapadna grupa SS divizije,* poslije krvavih borbi, zauzela Rakovicu³ u noći između 26 i 27 o.m. navedeno mjesto su zauzele prethodnice iste grupe koje su 27-og u 12 časova dostigle Drenžnik Grad. Most kod Slunja popravljen, te je omogućeno napredovanje motorizovanih odreda.

Istočna grupa dospjela put Cetin Grad — Vranograč poslije sukoba manje važnosti.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

² Odnosi se na prevod koji je izvršen u italijanskoj komandi.

³ Borbe sa jedinicama SS divizije na sektoru Rakovice vodile su Sedma brigada Sedme divizije i Petnaesta brigada Osme divizije Prvog hrvatskog NOU korpusa.

Plan: prodor u pravcu Bihaća.

369 divizija sa 969 pješ. pukom i ojačanim izviđačkim grupama južno od Balinca napreduje sa glavninom lijevog krila duž Une u pravcu sjeverno od Bihaća.

717 pješ. divizija: 737 puk, ojačan 202 oklopnom grupom, odbacio neprijatelja na zapad i nastupa ka Bos. Krupi pošto je doštagao liniju 510 — Palanka.⁴

2 planinska brigada se koncentriše kod Gorice. 749 puk zauzeo Ramiće, napreduje i napada u pravcu juga. Planovi: sjeverna grupa zauzima uzvišenja Predojevića i udara na Bos. Krupu. 749 puk napreduje prema Kluču preko Velagića.

Avijacija tuče neprijateljske koncentracije kolona u maršu oko Bihaća.⁵

Istočna Bosna: odbijeni napadi na hrvatsku otpornu tačku Capardi.⁶

Srbija: atmosferske prilike: temperatura u opadanju, zaledivanje.

Uspješno obavljena potera. Dalji napadi na funkcionere i javne zgrade. Na granici zapadno od Raške napadnuti i odvedeni srpski stražari.

Poručnik Drechsler

⁴ Ovog dana napade na 737 puk vršile su jedinice Šeste krajiskog brigade Četvrte NOU divizije. Vidi dok. br. 139.

⁵ Sjeverno i sjeverozapadno od Bihaća nalazile su se jedinice Sedme i Osmе divizije Prvog hrvatskog NOU korpusa.

⁶ Napad na Caparde i okolna uporišta vršila je Šesta istočnobosanska brigada i Majevički, Sremski i Birčanski NOP odred. Vidi dok. br. 191 i 205.

BR. 237

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DAL-
MACIJA« OD 28 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV U BANIJI I BOSANSKOJ KRAJINI¹

POVJERLJIVO

NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU
PRI SUPERSLODI

Br. 30/43/Povjerljivo

Položaj 30/I/1943

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 1685

Stiglo 30 jan. 1943 XXI

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
»Slovenija — Dalmacija« — operativno odjeljenje —

Izvještaj za 28 januar 1943

Sjedište

Hrvatska:

— Operacije »Weiss«: Dalje se potvrđuje o neprijateljskim pokretima povlačenja od Bos. Krupe ka jugu. Izgleda da će na liniji Bihać — Otoka neprijatelj pružiti otpor.² Radovi na utvrđivanju, naročito u oblasti Drežnik Grada, 2 km jugoistočno od Cetin Grad³ — Bos. Todorovo (8 km južno, jugozapadno od Vrahograča), i kod Mamić Sela (9 km sjeverozapadno od Otoke), kao i na sjevernim padinama Grmeč planine, južno od puta Predojević — Prav. Jasenica. Vjerovatne neprijateljske namjere: Jak otpor na području sjeverno od Une — Bos. Krupa — Bihać i u zoni Grmeč planine — Una, južno od Bihaća.

SS divizija: zapadna grupa: dostignuta zona 19 km sjeverno od Bihaća; istočna zona: napada južno od linije Cetin Grad — Rodzvica.⁴

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

² Na liniji Bihać — Otoka nalazile su se Šesnaesta brigada Sedme NOU divizije i Osma krajiska brigada Četvrte NOU divizije.

³ Drežnik Grad se nalazi 25 km južno od Cetin Grada.

⁴ Vjerovatno Radovica.

Namjere: kao dosada.

369 divizija: ojačana izviđačkom grupom i 969 grupom izvršila čišćenje Orlove Šume, južno od Poline⁵, i istom produžuje u pravcu Vranograča.

Grupa 187, 37⁶ i hrvatska 3 planinska brigada: dostigla put Vranograč — Otoka. Mostobran u blizini Otoke u neprijateljskim rukama, sa čelom ka sjeveru i sjeveroistoku⁷. Namjere: kao dosada.

717 pješ. div. i 737 puk, ojačan 202 oklopnim odjeljenjem, dostigli, napadajući, zonu 4 km istočno od Prav. Jasenice. Suprotstavljući otpor sa zaštitnicom, neprijatelj se sada povlači u pravcu zapada.⁸

2 planinska brigada upotrebljena poslije reorganizacije.⁹

749 puk dospao zonu Ramići — Brezik — Ključ uprkos suprotstavljenom otporu neprijatelja i odbio napade izvrštene s juga i sa istoka.¹⁰ Namjere: pomoću sjeverne kolone napadati Bos. Krupu; južna kolona za sada upotrebljena za oslobođenje zone Velagići.

Avijacija: aktivnost oružanog izviđanja i učešća u borbama istočne grupe SS divizije i 737 grupe. Efikasni rezultati.

— Zapadna Bosna: komunistička grupa sjeverno od Jajca i sjeverno od Turbeta¹¹, zapadno od Teslića.¹² Neprijatelj još na položaju. U toku je napad¹³.

— Istočna Bosna: lovački odredi rasturili bandu koja je operisala u okolini Bijeljine.

Poručnik Drechsler¹⁴

⁵ Vjerovatno Balinac.

⁶ U originalu pogrešno napisano 37; treba: 370.

⁷ Odnosi se na Osmu krajisku NOU brigadu.

⁸ Tada su na 737 puk vršile napad Druga i Šesta krajiska brigada Četvrte NOU divizije. Vidi dok. br. 143.

⁹ Drugu planinsku brigadu izbacile su iz borbe, 25 januara, jedinice Šeste krajiske brigade i Trećeg bataljona Prve krajiske brigade. Vidi dok. br. 132, 140 i 234.

¹⁰ Odnosi se na napade jedinica Pete divizije Prvog bosanskog NOU korpusa. Opširnije o borbama kod s. Ramići vidi dok. br. 144.

¹¹ Sjeverno od Jajca u ovo vrijeme nalazila se Prva proleterska divizija, a sjeverno od Turbeta — Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije.

¹² U originalu pogrešno napisano: zapadno od Teslića, a treba: zapadno od Travnika.

¹³ Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije vršila je 28 januara 1943 god. diverzije na željezničkoj pruzi Turbe — Komar.

¹⁴ Lijevo od potpisa nalazi se nečitljiv paraf, napisan plavom olovkom.

BR. 238

**ZAHTJEV KOMANDE DIVIZIJE »MURGE« OD 28 JANUARA
1943 GOD. DA SE BOMBARDUJU SELA CRNOGORCI, KRI-
VI DOL, KLENOVAC I DAMNjan¹**

Vrlo hitno
Povjerljivo

KOMANDA PJEŠ. DIVIZIJE »MURGE« (154)
Sekcija O.I.S.

Prot. br. 721/op. V.P.154, 28 januara 43 — XXI

Predmet: Traženje vazdušne intervencije.

KOMANDI VAZDUŠNE GRUPACIJE

Sjedište

i, radi znanja,

KOMANDI 6 HRVATSKE DIVIZIJE

Sjedište

1) Komanda 6 hrvatske divizije² potvrđuje da partizanske snage, koje se cijene na oko 400 ljudi, drže položaje Crnogorci (XI — BH) — Krivi Dol (XI — BH) — Vardišće (XI — BF) — Lazići (XI — BF) — Peko (XL — BF) — Lovrići (XL — BF) — Biloši (XL — BF).³

Primijećena je druga koncentracija partizana u neposrednoj blizini Klenovca (ZV — BH).⁴ —

2) U vezi s tim Komanda 6 hrvatske divizije traži za sutra, 29 ov. mjes., sljedeća bombardovanja:

- a) prije podne: bombardovanje mjesta Crnogorci — Krivi Dol i Klenovac, naročito ovog posljednjeg;
- b) poslije podne: bombardovanje odjeljka Damnjan.

Po naređenju,
Nač. štaba
potpukovnik Gino di Demetrio

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 28 A/9).

² Stožer (štab) Šeste ustaško-domobranske divizije bio je u Mostaru.

³ Odnosi se na jedinice Četvrte dalmatinske NOU brigade.

⁴ Isto

BR. 239

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DAL-
MACIJA« OD 29 JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV U BOSANSKOJ KRAJINI¹

PREVOD

NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU
PRI SUPERSLODI
Br. 33/43 Povjerljivo

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Broj 1762
Stiglo 1 febr. 1943

31. I. 1943

VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA »SLOVENIJA — DAL-
MACIJA«

— Sjedište —

Izvještaj od 29 I 1943

Hrvatska. Atmosferske prilike: široko², vedro.
Operacija »Weiss». Neprijatelj se sa glavninom povlači na jug, danas pruža otpor samo južno od Une. Uspješan vazdušni napad na neprijateljske kolone između Bihaća i Petrovca.³ Uništeni mostovi na Uni, i to u Bihaću, Bos. Krupi i Otočcu.⁴ Zapadna grupa SS Divizije zauzela u 16 časova Bihać, ne našavši na otpor, povezujući se kasnije sa sjevernom kolonom Divizije »Re«. Napredujući ka jugu, istočna grupa je u blizini Pećigrada stupila u vezu sa 369 divizijom.
Namjere: kao do sada.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/4).

² Siroko (scirocco) — vrsta vjetra

³ Između Bihaća i Bosanskog Petrovca nalazile su se jedinice Sedme divizije Prvog hrvatskog NOU korpusa.

⁴ U originalu pogrešno napisano Otočac, treba: Otoka.

369 divizija. Sa 187 grupom i 370 pukom prešla put Vranograč — Otočac⁵ i napreduje ka liniji Cazin — Bos. Krupa.

Hrvatska planinska brigada: u zoni 495⁶ (Panja⁷) (sjeverno od Otočca⁸).

Namjere: kao do sada.

717 pješ. div.: 737 grupa, 4 km istočno od Prav. Jasenice, nije postigla nikakve uspjehe, jer je neprijatelj, pored frontalnog otpora, spriječio i snabdijevanje.⁹ Poslije snabdijevanja izvršenog pomoću avijacije na dan 29 o.m., napad je nastavljen. U blizini Gorice odbijeni lokalni napadi.¹⁰

749 grupa oslobođila od neprijatelja zonu Ramići — Velagići; odbijeni napadi sa jugoistoka¹¹ i izvršeno grupisanje za napad na Petrovac.¹² Namjere: sjeverna kolona kao do sada; južna kolona: Bos. Petrovac.

Avijacija: Oružano izviđanje nad čitavom zonom, borbe sa neprijateljem ispred 737 grupe.¹³ Gubici će biti saopšteni.

Zapadna Bosna. Nastavljaju se bezuspješni neprijateljski napadi na otpornu tačku Capardi.¹⁴

Poručnik
Drechsler

⁵ Isto

⁶ Na karti 405, a ne 495.

⁷ Panjak

⁸ Vidi primjedbu br. 4.

⁹ Napade na 737 puk, 28 i 29 januara, vršile su jedinice Četvrte NOU divizije kod s. Benakovac i Majkić Japre. Vidi dok. br. 143, 148 i 151.

¹⁰ Odnosi se na dijelove Četvrte NOU divizije.

¹¹ Napade su vršile jedinice Pete NOU divizije. Vidi dok. br. 144.

¹² Bosanski Petrovac

¹³ Vidi prim. br. 9.

¹⁴ Na Caparde je vršila napad Šesta istočnobosanska NOU brigada. Vidi dok. br. 205.

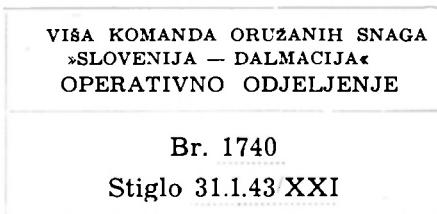
BR. 240

DOPUNSKA ZAPOVIJEST KOMANDE NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 30 JANUARA 1943 GOD. O ZAKLJUČE-
NU PRVE FAZE OPERACIJA »WEISS«¹

PREVOD²

Predmet: Komanda njemačkih trupa u Hrvatskoj

Br. Ia/546/43 Povjerljivo od 30. I. 1943 9. 2. 1943/XXI³

DOPUNA NAREĐENJA ZA ZAKLJUČENJE OPERACIJE
»WEISS I«

(Karta 1 : 100.000)

1.) 369. pješadiska divizija i SS divizija završavaju 15 februara sa metodičnim raščišćavanjem dodijeljenih im sektora na Grmeč planini, i 16 februara će se nalaziti u zonama kako je naređeno u gore spomenutom naređenju u tačci 5. Predviđen je period odmora od 7 dana.

2.) 717. pješadiska divizija završava 10 februara sa napadom na Petrovac,⁴ prikuplja se u zoni Ključ — Kamičak — Velagići, obrazuje mostobran kod Ključa i odmara se u ovoj zoni do 16 februara, osiguravajući puteve i mostove. Divizija će poći 17 februara preko Ključa — Mrkonjić Grada ka zoni Jajce — Vakuf, sa zadatkom da zauzme put Ključ — Vakuf i da ga opravi.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/5).

² Odnosi se na prevod sa njemačkog na italijanski jezik.

³ Ovaj datum se odnosi na dan prevoda dokumenta sa njemačkog na italijanski jezik.

⁴ Bosanski Petrovac

3.) 369. inžinjeriski bataljon, bez prve čete, dodijeljen je 717 pješadijskoj diviziji za vrijeme trajanja izvršenja zadatka iz tač. 2 i moraće 15 februara da bude u Ključu. 369. divizija će se postarati da pruži gore spomenutom bataljonu potreban odmor.

Lüters

BR. 241

NAREĐENJE KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 30 JANUARA 1943 GOD. DA SE ZAVRŠI PRVA FAZA OPERACIJA »WEISS«¹

DCL(kopija)

2. faza Weiss
30 januara 1943/XXI

PREVOD²

NAREĐENJE ZA ZAVRŠETAK PODUHVATA »WEISS«

1.) — Izražavam svoju zahvalnost trupama koje su učestvovale u poduhvatu »Weiss« na njihovom radu. Naročito ističem brzo rješavanje vrlo teških zadataka operativnog snabdijevanja. Za buduće operacije — koje će se voditi na još težem terenu — očekujem od trupa isti polet i isti duh samoodrivanja.

2.) — Pošto pređe rijeku Unu, Njemačka komanda u Hrvatskoj će produžiti gonjenje potučenog neprijatelja ka jugu, sa ciljem da razbije njegove formacije koje su se povukle na planinu Grmeč. —

3.) — **Zadaci:**

a) — *SS divizija:*

nastupa preko Petrovca³ ka jugoistoku i raščišćava južne padine planine Grmeč;

b) — *369. divizija:*

nastupa jednom kolonom — s ciljem da potpomogne SS diviziju od Bos. Krupe na Zapoljak, čisteći zonu s obje strane

¹ Kopija, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C 5). Dokumenat se nalazi kao prilog uz dok. br. 240.

² Odnosi se na prevod sa njemačkog na italijanski jezik.

³ Bosanski Petrovac

puta, a sa glavninom raščišćava sjeverni ogranač planine Grmeč do Sane;

c) — 717. divizija:

sjevernom kolonom dostiže Gudavac, ostaje u toj zoni dok se ne uhvati dodir sa 369. divizijom, a zatim se koncentriše u zoni Sanski Most na raspoloženje diviziji nakon što pročisti zonu sjeverno od puta Gudavac — Sanski Most.

Južna kolona dostiže Sanski Most.

Most na Sani kod Ključa moraće biti obezbijeđen za buduće operacije.

Metodično raščišćavanje planine Grmeč je od najveće važnosti za produženje operacija i sigurnost snabdijevanja.

Izvidjeće stanje puta Ključ — Jajce sa snažnim odredima.

4.) — Italijanski V arm. korpus uzima na sebe zadatak da spriječi neprijateljske pokušaje prelaza južno od linije Bihać — Petrovac.

5.) — **Vrijeme izvršenja:**

Poduhvat će se morati završiti tako, kako bi 10 februara 1943 god. bili spremni za dalju upotrebu u pravcu jugoistoka:

- SS divizija u zoni s obje strane Bos. Petrovca;
- 369. divizija u zoni zapadno od Sanskog Mosta;
- 717. divizija u zoni Ključ — Sanski Most.

Upotreba inžinjerije moraće tako da se organizuje, kako bi se najbrže mogla upotrijebiti za rad na opravci mnogobrojnih kvarova na putu, koji se očekuje. Opravke i održavanje puteva Karlovac, Bihać, Petrovac, Ključ i puta Bos. Novi, Bos. Krupa, Sanski Most — Ključ naročito su važni za nastavak operacija. Ukoliko je moguće, Armiski korpus neka upotrijebi O.T. (organizaciju Todt i hrvatske radnike).

6. — **Avijacija:**

Vazdušni ciljevi biće unošeni — od sada pa nadalje — u razmjeri 1 : 100.000. —

7. — Izveštaji o gubicima će se davati svaka tri dana.

8. — **Sjedište komande:**

Za sada u Zagrebu, po završetku operacija — vjerovatno u Banjoj Luci.

Lüters

BR. 242

**JAČINA POJEDINIХ NJEMAČKIH DIVIZIJA KOJE SU
UČESTVOVALE U PRVOJ FAZI OPERACIJA »WEISS«¹**

Dobrovoljačka divizija SS »Princ Eugen«

- 8 bataljona pješadije
- 2 artiljeriska diviziona
- 1 grupa za vezu
- 1 grupa inžinjerije
- 1 hrvatski bataljon pješadije

369 hrvatska pješadiska divizija

- 6 bataljona pješadije
- 3 artiljeriska diviziona
- 1 grupa za vezu
- 1 grupa inžinjerije
- 1 grupa lovaca na tenkove
- 1 grupa za taktičko izviđanje

Jurišna grupa 187 rezervne divizije:

- 3 bataljona pješadije
- 1 artiljeriski divizion
- 2 hrvatska bataljona pješadije

717 pješadiska divizija

- 6 pješ. bataljona
- 1 artiljeriski divizion
- 2 hrvatska bat. pješadije
- 1 grupa tenkova

¹ Original, pisán na mašini, na italijanskem jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/5). Dokumenat se nalazi kao prilog uz dok. br. 240.

BR. 243

ZAHTEV VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 31 JANUARA 1943 GOD. ZA BOMBARDOVANJE OŠTRELJA¹

Šifrovani telegram

V.P. 10, 31 januara 1943/XXI

Od Više komande oruž. snaga

»Slovenija — Dalmacija« — operativno

fonogram-pismo

Komandi taktičkog vazduhoplovstva Superslode
i na znanje:

Komandi V arm. korpusa

Komandi XVIII arm. korpusa

Italijanskoj misiji u Zagrebu za grupu Corsi
(veza njegov telegram 65/A/3 od danas)

Br. 1738

Njemački izvor javlja da je Titov Glavni stan u Oštrelju (Drvar TP — FG). Molim da naredite da sutra, 1 februara, ujutro bude izvršeno vazdušno masovno bombardovanje naselja Oštrelj.

Analogna akcija biće izvedena na istom mjestu od njemačke avijacije sutra u svitanje.²

Načelnik štaba Više komande oruž. snaga

31 jan. 1943/XXI

»Slovenija — Dalmacija«

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/2).

² Bombardovanje nije izvršeno 1 februara, uslijed magle, već 4 februara. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 184, 186.

BR. 244

**DNEVNI IZVJEŠTAJ ITALIJSKOG OFICIRA ZA VEZU
PRI KOMANDI NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 31
JANUARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV
U BOSANSKOJ KRAJINI¹**

Datum i čas odašiljanja
-,,,- -,- prijema: 1-II-43,
22,40

Dato na uvid ekselenciji Robottiju
" " Načelniku Štaba
" " Zamjeniku načelnika štaba
Kopija poslata obaveštajnom odjeljenju
" " Kr. karab.

**VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE**

Br. 1803
Stiglo 2. II. 1943 XXI

Pisani telegram

Od grupe Corsi
Višoj komandi oruž. snaga »Slovenija — Dalmacija«
V Arm. korpusu

Br. 69/A/3 prot.

Situacija na dan 31 u 19 časova

SS divizija:

Napredujući od Bihaća u pravcu jugoistoka, dostigla liniju Bjelo Brdo, Tihotina (Bihać RH — GK), Volarica, Grabež (Bihać RH — GM) potiskujući na jugoistok jake neprijateljske grupe sa automatskim oružjem.²

Oklopna jedinica izvršila napad na put Bihać — Bos. Krupa.

Glavnina divizije se nalazi u zoni Bihać.

Jake koncentracije neprijatelja (3-4 brigade) nalaze su u zoni Korenica.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (kut. 3 C/3). Tekst je na više mesta podvučen crvenom olovkom.

² Na pomenutim mjestima položaje su držale jedinice Sedme NOU divizije.

369 divizija:

Raspoređena između Bos. Krupe i Otoke očekujući prelaz rijeke Une u pravcu Sanskog Mosta.

Treća hrvatska brdska brigada zauzela Bos. Krupu.

Konstrukcija provizornog mosta kod Bos. Krupe biće vjerovatno završena 3 februara.

717 divizija:

Sjeverna kolona: Neprijateljski napadi na Fajtovce (Prijedor UM — GK), Skucani Vakuf (Prijedor UH — GK) i Benakovac (Bihać TI — GK) sa sjeverozapada i istoka odbijeni uz velike neprijateljske gubitke.³ Izgleda da su uzvišenja sjeverno od planine Grmeč snažno zaposjednuta od neprijatelja koji i dalje dobija pojačanje sa sjeveroistoka.

Južna kolona: Nalazi se u napadu protiv upornog neprijateljskog otpora na uzvišenjima zapadno od Blaževića (Prijedor VM — FL).⁴

Oklopna grupa, koja je ranije sačinjavala dio sjeverne kolone, prilikom napada na Petrovac naišla na minsko polje zapadno od raskrsnice blizu Blaževića (Prijedor VM — FL), kao i na protivtenkovsku vatru. Minske prepreke su uklonjene.

Vazduhoplovna aktivnost:

Bombardovani neprijateljski položaji u zoni 71 divizije⁵ i napadnuta neprijateljska kolona u povlačenju od Bihaća ka jugu.

Snabdjevene izolovane jedinice 717 divizije i ispitane razne operativne zone.⁶

Namjere za 1 februar:

Masovni napad na Titov Glavni stan u Oštrelju;⁷ bombardovanje neprijateljskih koncentracija u Korenici i neprijateljskih položaja sjeverno od Grmeč planine.

Javljeno je da se na teritoriji koju još drže ustanici mnogo traže propusnice bačene iz njemačkih aviona, za koje stanovništvo nudi 400—500 kuna.

Potpukovnik Corsi⁸

³ Napad na s. Fajtovci, Skucani Vakuf i Benakovac vršile su jedinice Četvrte NOU divizije. Vidi dok. br. 151, 152 i 159.

⁴ Južnu kolonu 717 divizije pretstavlja je 749 puk. Zapadno od s. Blaževići držale su položaje jedinice Pete NOU divizije (Prva, Četvrta i Sedma krajiska NOU brigada).

⁵ U originalu стоји: 71 divizija, а треба: 717 divizija.

⁶ Odnosi se na 737 puk koji su opkolile i napadale jedinice Četvrte NOU divizije.

⁷ Bombardovanje je izvršeno tek 4 februara zbog rdavog vremena.

⁸ Desno od potpisa potpukovnika Corsi-a nalazi se paraf pukovnika Zanussi-a, zamjenika načelnika Više komande oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«, napisan crnom olovkom.

REGISTRAR

A

Abramović — 337;
 Aćić Đuro — 159;
 Adamović Dušan — 160;
 Alagić Rade — 364;
 Alikalfić Fazlija — 448;
 Ališići — 397, 496;
 Antončić Milan-Velebit — 36, 42, 90,
 102, 200, 240, 269, 283, 293, 312, 360;
 Arapović Mirko — 401, 402;
 Arapovina — 164;
 Atlagić Milan — 167, 364, 365, 367;

B

Babanovci (s.) — 171;
 Babić Andelko — 472;
 Babić Ivan — 463;
 Babić Jure — 472;
 Babić Mijo — 463;
 Babinjac Mehmed — 448;
 Baće Maški — 127;
 Baćović Petar — 292, 525, 557, 585;
 Bajalica Dimitrije — 324;
 Bajd — 478;
 Bakić Mitar — 22, 55, 57, 254;
 Bakinci — 203;
 Balalić Alija — 459;
 Balić Juraj — 474;
 Balić Frane — 470;
 Balija Jela — 462;
 Balinac (s.) — 594;
 Banija (predeo) — 62, 161, 582, 588,
 591, 593;
 Banković Milivoje — 316;
 Banja Luka — 16, 17, 18, 19, 33, 34,
 62, 85, 87, 88, 89, 91, 93, 94, 99,
 101, 103, 107, 117, 129, 131, 141,
 171, 176, 177, 178, 182, 199, 200,
 205, 206, 207, 208, 210, 213, 221,
 227, 229, 234, 238, 239, 240, 250.

256, 257, 258, 261, 267, 268, 269,
 273, 274, 275, 276, 277, 278, 280,
 281, 286, 287, 315, 322, 337, 345;
 Banja Vrućica — 179;
 Bare — 484;
 Barevo (s.) — 34, 68;
 Barići — 387;
 Barišić Branko — 80;
 Barišić Marko — 463;
 Barišić Mate — 460;
 Barkidčija Stijepo — 467;
 Bartulović Jure — 472;
 Bašinac Muhamet — 187;
 Bataljon drugi blagajski Trećeg kra-
 jiškog NOP odreda — 79, 185, 186,
 248;
 Bataljon drugi Druge dalmatinske
 NOU brigade — 45, 46;
 Bataljon treći Druge dalmatinske
 NOU brigade — 356;
 Bataljon četvrti Druge dalmatinske
 NOU brigade — 46;
 Bataljon dinarski — 125, 126, 127,
 128;
 Bataljon prvi Prve brigade Prve
 proleterske divizije — 73, 86, 87, 90,
 96, 103, 140, 141, 174, 243, 244, 257,
 258, 260, 305, 317, 328;
 Bataljon drugi Prve brigade Prve
 proleterske divizije — 35, 65, 66,
 75, 92, 141, 243, 244, 256, 257, 260,
 273, 276, 277;
 Bataljon treći Prve brigade Prve
 proleterske divizije — 88, 89, 103,
 140, 141, 173, 244, 256, 257, 260,
 275, 276, 277, 327, 328;
 Bataljon četvrti Prve brigade Prve
 proleterske divizije — 35, 39, 65,
 73, 74, 75, 90, 92, 101, 102, 141, 170,
 171, 243, 244, 257, 258, 260, 261,
 275, 328;

- Bataljon šesti Prve brigade Prve proleterske divizije — 35, 65, 66, 75, 101, 102, 104, 140, 141, 244, 256, 257, 260, 275, 276, 277, 278, 327;
- Bataljon drvarski — 126, 128;
- Bataljon prvi Desete hercegovačke NOU brigade — 67, 68;
- Bataljon drugi Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije — 400, 412;
- Bataljon kninski — 127, 128;
- Bataljon treći Prve krajiške NOU brigade — 272, 282, 288, 307, 320, 344, 589, 594;
- Bataljon prvi Treće (Treće krajiške NOU brigade) Prve proleterske divizije — 35, 36, 43, 65, 74, 113, 114, 166, 177, 179, 215, 216, 363, 365, 366;
- Bataljon drugi Treće (Treće krajiške NOU brigade) Prve proleterske divizije — 35, 65, 75, 102, 112, 113, 114, 163, 168, 179, 215, 216, 480;
- Bataljon četvrti Treće (Treće krajiške NOU brigade) Prve proleterske divizije — 35, 43, 65, 66, 75, 112, 113, 114, 165, 179, 215, 216, 368, 370;
- Bataljon prvi Četvrte krajiške brigade Pete NOU divizije — 181, 444;
- Bataljon treći Četvrte krajiške brigade Pete NOU divizije — 270, 326, 344;
- Bataljon prvi Pete krajiške (kozarske) NOU brigade — 24, 26, 130, 204;
- Bataljon prvi Šeste krajiške NOU brigade — 307, 450;
- Bataljon četvrti Šeste krajiške NOU brigade — 264, 307;
- Bataljon kombinovani (Prve brigade Prve proleterske divizije) — 170, 171, 230, 243, 244, 245, 275;
- Bataljon prvi kupreški Trećeg krajiškog NOP odreda — 44, 46, 47, 78, 100, 182, 248;
- Bataljon prvi udarni Trećeg ličkog NOP odreda — 126;
- Bataljon drugi udarni Trećeg ličkog NOP odreda — 126;
- Bataljon partizanski »Sloboda« — 468;
- Bataljon primorski — 126, 128;
- Bataljon četvrti prozorski Trećeg krajiškog NOP odreda — 185, 186, 187, 189, 248, 249;
- Bataljon prvi Treće sandžačke brigade Prve proleterske divizije — 86, 87, 88, 93, 96;
- Bataljon treći ravanjsko-vukovski Trećeg krajiškog NOP odreda — 79, 185, 186, 248, 249;
- Bataljon zjametski — 27;
- Bebe (s.) — 166, 167;
- Begović Feriz — 377;
- Begović Marjan — 223;
- Bejtići — 36;
- Benakovac — 319, 324, 342, 347, 351, 352, 353, 604;
- Benčina Ludvig — 150;
- Berek (s.) — 208, 209;
- Bešpelj (G. i D.) — 68;
- Bihać — 38, 111, 194, 311, 319, 354, 592, 593, 596, 604;
- Bijede (s.) — 113;
- Bijeli Brijeg — 223;
- Bijelnik (Bednik) — 213;
- Binder — 39, 66, 95, 102, 384, 387, 388, 504;
- Biroli Pirzio — 571;
- Biuk Josip — 108;
- Bjelemić (Odžaci) — 419, 457, 460;
- Bijelica Tripo — 448;
- Blagaj — 24, 25, 31, 47, 62, 78, 79, 146, 185, 457;
- Blatnica (s.) — 41, 241, 250, 259;
- Blažević (dom. of.) — 419;
- Blažević Vidoje — 461;
- Blinja — 213;
- Boban Petar — 401, 402;
- Bogosavac (brdo) — 244;
- Bojić Sabit — 446;
- Bojović Milovan — 412, 421, 423;
- Bojović Stradimir — 283;
- Bol — 464;
- Borak (s.) — 42, 494;
- Borić Ante — 471;
- Borja Pl. — 17, 102, 164, 165, 175, 176, 197, 371;
- Borje — 44;
- Bosanska Gradiška — 205, 206, 207, 210, 213, 276, 286, 287;
- Bosanska Krajina — 582, 588, 591, 593, 596, 603;
- Bosanska Krupa — 62, 263, 266, 319;

- Bosanski Aleksandrovac — 208;
 Bosanski Brod — 115;
 Bosanski Kobaš — 243, 309;
 Bosanski Novi — 25, 26, 31, 32, 161,
 181, 182, 194, 205, 206, 208, 210, 217,
 219, 226, 234;
 Bosanski Petrovac — 125, 126, 236,
 263, 326, 335, 336, 532, 596, 597,
 604;
 Bosansko Grahovo — 125, 126;
 Bosna (r.) — 116, 176, 180, 195, 200,
 260;
 Botun — 44, 46, 48;
 Božić Sava — 487;
 Božović Božo — 196;
 Božović Jovan — 149;
 Božović Nikola — 109;
 Brajić Tavan — 232, 233, 234, 235,
 262, 263, 279, 284, 287, 307;
 Brajko Stipo — 446;
 Branešci — 88, 89, 171, 175, 176,
 198, 199, 245, 268, 413;
 Bravsko — 273, 336;
 Brda (s.) — 44, 47;
 Brdani — 87, 88, 96, 257, 268, 275;
 Brela (G. i D.) — 471;
 Brezičani — 88, 181, 182, 208, 268;
 Brezik — 94, 207, 428, 487;
 Brigada prva (Prva proleterska)
 Prve proleterske NOU divizije —
 18, 19, 20, 35, 36, 40, 42, 43, 65,
 70, 72, 74, 85, 86, 90, 92, 93, 95,
 99, 101, 104, 107, 110, 111, 115,
 116, 118, 132, 140, 149, 151, 170,
 172, 173, 175, 176, 177, 178, 179,
 180, 183, 184, 195, 198, 199, 200,
 201, 214, 219, 230, 239, 240, 243,
 250, 256, 257, 260, 267, 274, 275,
 276, 280, 283, 292, 308, 310, 317,
 322, 327, 330, 481, 491, 493, 498,
 499, 504, 562, 594;
 Brigada druga (Treća sandžačka)
 Prve proleterske NOU divizije —
 41, 42, 44, 45, 47, 48, 71, 72, 73,
 86, 99, 103, 104, 111, 112, 117, 141,
 142, 149, 176, 177, 178, 182, 196,
 199, 201, 239, 240, 250, 256, 268,
 274, 280, 293, 296, 300, 312, 338,
 349, 350, 562;
 Brigada treća (Treća krajiška) Prve
 proleterske NOU divizije — 17,
 18, 35, 40, 41, 42, 43, 44, 66, 70,
 73, 85, 91, 101, 104, 107, 111, 112,
 115, 116, 117, 118, 129, 132, 141,
 149, 151, 152, 163, 166, 172, 173,
 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180,
 196, 199, 200, 201, 214, 219, 220,
 239, 240, 250, 257, 268, 275, 280,
 291, 293, 300, 312, 337, 338, 349,
 359, 414, 481, 491, 493, 504, 562,
 583;
 Brigada prva dalmatinska Treće
 NOU divizije — 311, 361, 393, 400,
 402, 404, 412, 419, 424, 445, 446,
 584;
 Brigada druga dalmatinska NOU
 Druge proleterske divizije — 44,
 45, 47, 251, 356, 382;
 Brigada treća dalmatinska NOU —
 127, 311;
 Brigada četvrta dalmatinska NOU
 — 595;
 Brigada šesnaesta banijska Sedme
 NOU divizije — 355;
 Brigada prva (Peta crnogorska) Treće
 NOU divizije — 27, 104, 193,
 195, 202, 203, 241, 400, 401, 478,
 485, 594;
 Brigada četvrta (crnogorska) proleterska
 Druge proleterske divizije — 37, 44, 49, 222, 223;
 Brigada deseta hercegovačka Treće
 NOU divizije — 187, 195, 202, 203,
 241, 246, 361, 400, 404, 448, 484;
 Brigada sedma hrvatska NO — 97,
 354, 591;
 Brigada osma hrvatska NO — 97,
 354;
 Brigada petnaesta Osme divizije
 Prvog hrvatskog NOU korpusa —
 591;
 Brigada šesta istočnobosanska NOU
 — 109, 392, 394, 395, 399, 403, 404,
 405, 407, 428, 429, 437, 438, 442,
 444, 482, 483, 489, 504;
 Brigada druga (Druga krajiška)
 Četvrte NOU divizije — 61, 62,
 129, 135, 162, 204, 205, 206, 207,
 209, 227, 232, 234, 263, 266, 285,
 287, 324, 335, 340, 342, 345, 584,
 594;
 Brigada peta krajiška (kozarska)
 Četvrte NOU divizije — 24, 25,
 31, 61, 62, 129, 162, 182, 204, 205,
 206, 208, 209, 226, 227, 232, 234,
 263, 266, 285, 287, 335, 340, 435,
 584;
 Brigada prva krajiška Pete NOU
 divizije — 62, 82, 129, 192, 229.

235, 263, 270, 272, 273, 282, 307,
342, 392, 397, 495;
Brigada četvrta krajiska Pete NOU
divizije Prvog bosanskog NOU
korpusa — 32, 77, 129, 192, 242,
270, 273, 282, 346, 362;
Brigada sedma krajiska NOU — 32,
33, 34, 69, 77, 78, 82, 192, 229, 235,
272, 273, 282, 288, 346;
Brigada osma krajiska NOU — 162,
266, 325, 340, 450, 594;
Brigada deveta krajiska NOU »Simu
Šolaja« — 62, 100, 182, 248, 286,
289, 332;
Brišnik (s.) — 37, 223;
Brkljač Mile — 155;
Brković K. Savo — 124, 159;
Bronzani Majdan — 32;
Broz Josip-Tito — 52, 62, 206, 221,
268, 290, 295, 310, 348, 583;
Broz Veliimir — 24, 31;
Brzutović Milan — 77, 100;
Budelj (s.) — 273;
Budić Todo — 339;
Budimlić Japra — 236;
Bugarska (s.) — 176;
Bugojno — 44, 46, 48, 67, 133, 310,
399, 404;
Bukvić Munif — 223;
Bukvik — 207;
Bulat Trifko — 461;
Buletić (s.) — 113, 165, 176, 177, 215;
Bulići — 394;
Bundali — 278;
Burdžević Rifat-Tršo — 68, 142;
Burić Savo — 305, 317;
Busovača — 109, 378, 400, 404, 445,
484;
Bušić Rade — 419;
Butigan Franjo — 472;
Butozan dr Vaso — 308;
Bužim — 325;

C

Caparde — 427, 428, 481, 482, 487,
488, 499, 592, 597;
Carevo Polje — 29, 30, 134;
Cavallero Ugo — 510, 512;
Cer — 141, 171;
Cerlić Andrija — 223;
Cerlić Ljuban — 223;
Cerlić Stipo — 223;
Cerovače (kod Krnjeuše) — 589;
Cerovljani — 207;
Certin Gaj — 141;

Corsi — 607;
Crkveno (s.) — 270;
Crljan Stjepan — 247;
Crna Rijeka — 34, 193;
Crni Vrh (kod Kotor Varoši) — 16,
17, 73, 87, 88, 93, 96, 101, 103, 104,
141, 268;
Crnogorci — 595;
Cuković Karlo — 247;
Curić Stojan — 460;

Č

Čadavica — 37, 129, 131;
Čantić Marko — 225;
Čaplje (s.) — 235;
Cardačica — 45;
Čavić Marko — 471;
Čavka Pl. — 113;
Čatipović Bogdan — 464;
Čečava — 40, 41, 75, 113, 114, 122,
157, 164, 239, 275, 281, 300;
Čelinac — 16, 17, 71, 85, 87, 101, 112,
141, 175, 268, 269, 278, 293, 297,
299, 312, 329, 451;
Četa kozarska — 208;
Čiča Dukan — 113;
Čiča Petar — 160;
Čifčije — 88, 89;
Čikula (s.) — 207;
Čipčić Lovro — 474;
Čolić Zorko — 401;
Čvor Jovan — 459;

Ć

Ćefo Meho — 225;
Ćefo Mujaga — 225;
Ćemalići (s.) — 44, 45, 185;
Ćengić Hamdija — 460;
Ćetković Petar — 19, 70, 85, 90, 110,
173, 195, 196, 197, 200, 203, 238,
241, 268, 361;
Ćopo Nikola — 473;
Ćulibrk Dušan — 160;
Ćurčić Ivan — 223;
Ćurčić Marko — 223;
Ćurčić Vice — 223;
Ćurguz Ljubiša — 368;
Ćurguz Rade — 165;
Ćusine — 30, 134;

D

Dabar — 264, 266, 272, 273, 284, 287;
Dakić Makso — 30, 77, 80, 185, 188,
191, 248;

Dakić Slobodan — 77, 100;
 Dalbelo Uroš — 464;
 Dapčević Peko — 23, 37, 48, 55;
 Debelo Brdo — 66;
 Delić Uroš — 464;
 Demetrio di Gino — 595:
 Derikonja Savo — 393, 394, 403, 437,
 438;
 Derventa — 85, 87, 115, 116, 151, 170,
 171, 195, 198, 220, 221, 230, 240,
 257, 258, 260, 268, 274, 275, 308,
 317, 322, 331, 337;
 Devčić Ante — 471;
 Devetina — 86, 87, 89, 91, 94, 103,
 104, 117, 141, 239, 243, 257, 274,
 275, 297, 413, 499;
 Dicmo — 224;
 Didović Mato — 247;
 Diesner — 504;
 Diklići — 426;
 Divan (brdo) — 72, 87, 96;
 Divizija treća NOU — 109, 115, 116,
 140, 170, 176, 180, 193, 195, 197,
 202, 203, 220, 221, 241, 246, 249,
 250, 259, 361, 442, 484, 485, 583;
 Divizija četvrta NOU — 7, 24, 26,
 61, 63, 130, 135, 161, 162, 204, 205,
 210, 217, 226, 267, 284, 319, 340,
 342, 347, 351, 397, 597, 604;
 Divizija peta NOU — 7, 32, 34, 62,
 63, 69, 129, 131, 135, 192, 194, 226,
 228, 232, 236, 241, 248, 262, 264,
 266, 270, 272, 281, 284, 285, 286,
 307, 314, 326, 335, 343, 346, 362,
 391, 583, 589, 594, 597, 604;
 Divizion prvi artiljeriski Prvog bosanskog NOU korpusa — 7, 63,
 135, 352;
 Divizija sedma NOV i PO Hrvatske
 — 97, 213, 279, 287, 336, 354, 383,
 388, 603;
 Divizija prva proleterska — 16, 19,
 20, 35, 39, 40, 65, 70, 71, 72, 73, 74,
 85, 86, 89, 90, 91, 93, 99, 101, 108,
 110, 111, 112, 115, 148, 151, 172,
 173, 175, 179, 183, 184, 195, 197,
 198, 199, 206, 214, 219, 238, 239,
 241, 249, 267, 280, 287, 291, 292,
 296, 308, 310, 311, 315, 322, 330,
 337, 338, 345, 348, 350, 359, 450,
 507;
 Divizija druga proleterska — 22, 37,
 44, 78, 182, 186, 222, 233, 288, 292,
 311, 356, 483;
 Divuša — 161, 162;

Doboј — 17, 18, 19, 35, 36, 66, 71,
 85, 91, 97, 102, 103, 104, 107, 110,
 114, 116, 117, 118, 140, 141, 151,
 170, 172, 173, 174, 179, 181, 195,
 197, 198, 199, 202, 203, 219, 220,
 239, 297, 298, 491;
 Dobretići — 359;
 Domobrani (s.) — 468;
 Dodaja Dušan — 466;
 Dolići — 371;
 Doljanin Andrija — 247;
 Domnjani (s.) — 453;
 Donja Topola — 207;
 Donje Selište — 279;
 Donji Maločan — 185;
 Donji Tiškovac — 125, 126;
 Donji Vakuf — 29, 30, 248, 327, 361;
 Došći (s.) — 583;
 Došen Ilija — 229, 327, 344;
 Dragalovci — 480;
 Draganića Ml. — 65, 75;
 Dragojlov — 377, 378, 379, 381, 392,
 451;
 Dragomanović Josip — 247;
 Dragotinja (G. i D.) — 25, 31, 62,
 181, 182, 208, 226, 227, 285;
 Dragovići (s.) — 257, 274, 275, 278;
 Drechsler — 562, 584, 589, 590, 592,
 594, 597;
 Drenović — 333;
 Drniš — 127;
 Drobac Anton — 406;
 Drvar — 125, 126;
 Dubica — 62, 97, 98, 161, 181, 182,
 204, 206, 210, 213, 227, 234;
 Dujočko Brdo — 244;
 Dubrava (s.) — 73, 103, 198, 268, 322;
 Dubrava St. — 96;
 Duke Branko — 127;
 Dugandžić Anto — 473;
 Duma Josip — 384;
 Duvno — 37, 48, 52, 57, 58, 249, 254,
 382;
 Dvor na Uni — 161;

D

Đajić Mladen — 412, 421, 423;
 Dedovača — 232, 233, 234, 235, 262,
 264, 279, 284, 287, 307, 499;
 Delmo Đorđe — 27, 28;
 Đorđević M. Ljubica — 124, 158, 159;
 Đurić Momčilo — 290, 525, 558;
 Đukić Dragan — 308;
 Đumić Dragija — 215;

Đurašinović Vojin-Kostja — 46;
Durišić Blažo — 62;
Đuričković Boško — 72;
Đurić Ljubodrag — 41;
Đuza Branko — 68;

Dž

Džal — 382;
Džemilić (s.) — 40, 66, 75, 174;
Džidić Ivan — 459;
Džidić Franjo — 459;
Džinić Agan — 25;
Džonлага Lazo — 458;

E

Efendić Petar — 465;
Efendić Stipan — 465;
Elezagići — 208;
Eminovci — 232, 263, 272, 284, 287,
307, 589;
Erceg Ivan — 463;
Erlaner Ivan — 246;

F

Fabbri — 523;
Fajtovci (s.) — 263, 264, 279, 284,
285, 287, 288, 289, 604;
Fejić Salko — 255;
Ferenac Petar — 247;
Ferizbegović Avdo — 103, 384, 388;
Filipović Dušan — 358;
Fojnica (kod Kiseljaka) — 249, 392,
393;
Forkapa Nikola — 70, 94, 197, 201,
238, 243, 294;

G

Gajevi (s.) — 86;
Gajić Pavle — 487;
Garići — 175;
Gašić Stjepan — 420, 421, 423;
Gašić Franjo — 401, 412;
Gavran Franjo — 401;
Generalski Stol — 567;
Giannuzzi — 573, 585;
Gizdić Josip — 167, 365, 366;
Glamoč — 186, 348;
Glamočani (s.) — 208;
Glavni štab za Hrvatsku — 128;
Glina — 214, 237, 249, 256, 260, 265;
Glogovac — 94, 141;
Glušac (s.) — 402;
Gogić Vaso — 419;

Golaja — 242;
Golo Momir — 460;
Golubić — 126, 127, 233, 292, 311;
Gomjenica (r.) — 32, 493;
Gomjenica (s.) — 165, 215;
Gorijevac — 354;
Gornja Topola — 208, 209;
Gornji Malovan — 47;
Gornji Seher — 337;
Gornji Teslić — 18, 35, 36, 40, 42,
103, 107, 114, 117, 132, 166, 167,
177, 299, 387;
Gornji Tiškovac — 126;
Gornji Vakuf — 109, 249, 310, 327,
361, 424, 425, 443, 446, 450, 484;
Gospic — 237, 265;
Grab — 127;
Grabež (s.) — 354;
Grabovica — 73;
Gračac — 126, 237, 249, 256, 260, 265;
Gračanica — 75, 117;
Gradiška — 161, 234, 268, 269, 345;
Graho Muharem — 463;
Graho Safet — 463;
Granić Luka — 463;
Grbavica — 209;
Grbić Ilija — 408;
Grbići — 403;
Grgić Nikola — 448;
Grmeč — 227, 262, 266, 267, 347;
Guber (s.) — 44;
Gučja Gora — 401;
Gudelj Andrija — 463;
Gudelj Marko — 463;
Gunjača Jerko — 464;
Gurić Gustin — 225;
Gusti Teslić — 18, 114, 164, 214, 215,
299, 371, 493;

H

Habinjak Jozo — 436;
Hamović Rade — 247;
Han — 224, 225;
Han Kola — 270;
Han Stijenica — 443;
Hasanefendić Čazim — 416, 417;
Hasanovača — 66;
Hemerik Vinko — 25;
Hera Omer — 424;
Herljević Franjo — 438;
Hitrec Franjo — 246;
Hlavček Franjo — 247;
Hlupić Stjepan — 247;
Hodžić Mahmut — 160, 167;
Hofbauer Slavko — 448;

Horstenau (von) Glaise — 548;
Horvat Andrija — 247;
Hotic Mesud — 77, 78, 100, 347;
Hrgar — 354;
Hrnjica Ibro — 463;
Hrnjica Mujo — 463;
Hrustovo — 229, 235, 270;
Hrvace — 224;
Hrvačani — 86, 87, 91, 175, 176, 177,
243, 257, 275;
Hrvoje Stipo — 246;
Humski Alojz — 448;
Husimovci — 262;

I

Ilić Slobodan — 290;
Ilidža — 330;
Imotski — 37, 47, 223, 382, 452, 453;
Iser — 398, 500;
Ivan Sedlo — 450;
Ivaniš Ivan — 472;
Ivanović Dragiša — 28;
Ivanović Miladin — 230, 243, 350;
Ivezić Mato — 247;
Ivkošić Jure — 463;

J

Jablanica (r.) — 497;
Jagodić Božo — 225;
Jagodić Durin Božo — 225;
Jagodić Sava — 225;
Jajce — 29, 30, 32, 33, 34, 67, 109,
129, 131, 133, 134, 144, 181, 182,
194, 199, 200, 229, 242, 248, 263,
270, 273, 327, 332, 478;
Jakić Ivan — 463;
Jakić Velimir — 16, 17, 70, 72, 73,
85, 91, 269, 281;
Jakovljević Stjepan — 430, 477;
Jakšić Pavle — 214, 356;
Jakupovci — 208, 209;
Janićijević Rade — 266, 290;
Janković — 410;
Janjić Risto — 459;
Javorani (s.) — 17, 176, 177, 239, 256,
274;
Jazovac (s.) — 208;
Jelah — 35, 40, 65, 66, 75, 104, 110,
115, 116, 140, 141, 151, 173, 174,
177, 179, 180, 193, 195, 202, 243,
257, 258, 260, 297, 299, 363, 491,
504;
Jelašinovci — 192, 267;
Jelić Marinko — 458;

Jelino Polje — 125, 126;
Jelovac (G. i D.) — 213, 227, 235;
Jelovčani — 96, 257, 275;
Jelović-Mitrović Jure — 474;
Jeremić Vaso — 393, 394;
Jerković Ivan — 469;
Jevđević Dobrosav — 430, 432;
Jezero (kod Jajca) — 34, 248, 444;
Jokić Doko — 81;
Joksimović — 191;
Jončić Nikola — 156, 373;
Jošavka — 16, 17, 73, 103, 104, 175,
176, 177, 178, 200, 240, 268, 274,
275, 277, 322, 414;
Joškić Branko — 218;
Jovanović Batić — 148;
Jovanović Ljubiša — 128;
Jovanović Vaso — 71, 107, 112, 118,
174, 178, 181, 183, 196, 198, 220,
243, 302, 313, 323, 339, 360;
Jovanovići (s.) — 257, 275;
Jovičić Dragica-Belka — 148;
Jukić (ust.) — 416, 417, 418;
Jukić Aleksandar — 461;
Juračić Ivan — 472;
Jurlin Ante-Marko — 358;

K

Kačun (brdo) — 164;
Kadina Voda — 144, 242;
Kalembert Doko — 364;
Kalinmanići — 399, 403;
Kalošević — 36, 74, 110, 215;
Kamengrad — 232, 262, 279, 285, 287,
288;
Kamenmost — 476;
Kamišević Huso — 384;
Kantar (brdo) — 87, 96;
Kapela (pl.) — 523;
Kapičić Jovan — 356;
Kapor Čedo — 247, 448;
Karabegović Osman — 146, 147;
Karađorđevo (s.) — 213, 227, 285,
496, 498;
Karač — 35, 42, 90, 132, 166, 167,
200, 215, 268, 283;
Karan (brdo) — 61, 62, 129, 130, 182,
204, 205, 206, 226, 227, 234;
Karanovac — 280, 281;
Karanović Nikola — 17, 18, 70, 71,
85, 90, 110, 114, 149, 159, 173, 198,
216, 239, 250;
Karlovac — 233, 249, 256, 260, 265,
280, 291;
Karuše (s.) — 180;

Kijevo (kod Sanskog Mosta) — 229,
235;
Kisak — 285, 287, 288;
Kiseljak — 404;
Kiš Ivan — 247;
Kišicki dr — 498;
Kitić Jovan — 17, 114;
Kladarın Đuro — 214, 356;
Klanjec — 130;
Klašnice — 93, 103, 176, 208, 220,
221, 268, 269, 276, 277, 278, 281,
285, 287, 289, 301, 302, 315, 316,
323, 330, 346, 435, 436, 450, 451,
497, 498, 499;
Klečkovac — 392;
Klenovac — 453, 454, 464, 595;
Klisine — 282;
Klokotovac — 129, 131;
Klupe (s.) — 196, 200, 201, 239, 250,
268, 275;
Kljajić Filip — 107, 150, 178, 181,
220, 230, 231, 243, 250, 269, 295,
302, 313, 339, 360, 482;
Kljajić Rade — 160, 215;
Kljevci — 229, 232, 235, 273;
Ključ — 129, 131, 192, 194, 229, 232,
233, 236, 263, 273, 279, 281, 282,
284, 285, 314, 343, 346;
Knežević Jovo — 113;
Knežević Velimir — 68;
Knežević Vladimir-Volođa — 142;
Knežica — 182, 204, 213, 226, 227,
234;
Knin — 126, 127, 224, 292;
Kninska Krajina — 227;
Kojin Han — 243;
Kolarić — 582;
Kolonija-Dubrava — 207;
Kokori — 86, 87, 88, 89, 91, 93, 103,
107, 133, 283;
Kokot (ust.) — 416;
Komadina Šavka — 436;
Komar (s.) — 484, 594;
Komušina — 35, 165, 180, 214, 215,
371, 493;
Kondić Rade — 435;
Kopčić (s.) — 404;
Koprivica Mihailo — 190;
Koprivna — 163;
Koprivnica — 44, 46;
Korać Dušan — 184, 220, 231, 243,
306, 318;
Korjenovo — 264, 266, 272;
Korpus prvi NOU bosanski — 7, 14,
24, 26, 29, 31, 33, 38, 61, 63, 69, 76,
77, 79, 82, 97, 100, 129, 130, 131,
133, 135, 146, 147, 161, 162, 181,
185, 189, 192, 194, 204, 205, 210,
213, 217, 226, 228, 229, 232, 234,
236, 237, 241, 248, 262, 264, 265,
270, 272, 279, 281, 284, 286, 289,
307, 314, 319, 324, 326, 332, 333,
335, 340, 342, 343, 347, 362, 450;
Kosorić Radivoje — 412, 417, 420,
421, 422, 423, 443;
Kosović Ivo — 401;
Kosović Marko — 247;
Kostajnica — 31, 62, 98, 161, 182,
204, 210, 213;
Kostajnički Majur — 98;
Kostić Ilija — 77, 80, 185, 186;
Kostorović Zajija — 443;
Koška — 398;
Kotor Varoš — 41, 72, 102, 112, 123,
149, 157, 175, 176, 177, 178, 239,
256, 268, 274, 338;
Kotorsko — 116, 195;
Kovačević Ljubo — 468;
Kovačević Mirko — 190;
Kovačević B. Sava — 28, 109, 468;
Kovačevići — 171;
Kozara (pl.) — 61, 62, 129, 130, 204,
205, 206, 226, 227, 232, 234, 288;
Kozja Glava (brdo) — 87, 88, 96;
Kraljevčani — 244;
Krasulje — 271, 282, 285;
Krčmarice (s.) — 277;
Kremenjak — 86, 94, 413;
Krešić Ivan — 459;
Kristić Ivana Stana — 462;
Kristić Nikole Stana — 462;
Krivi Dol — 453, 595;
Križ — 110, 164, 215, 490;
Krnete — 436;
Krnjić Ante — 464;
Krnjić Mijo — 464;
Krole Ivan — 465;
Kršlak — 416, 418;
Kršlak Dedo — 133;
Krtalić Marko — 458;
Kruškovac (s.) — 204;
Krzmanović Aleksa — 393, 404;
Kržalja Ivan — 464;
Kučići (s.) — 467;
Kujundžić Pero — 464;
Kujundžići — 464;
Kulaš — 40, 42, 65, 76, 107, 113, 116,
196, 198, 230, 275, 281;
Kupres — 44, 45, 46, 47, 51, 185, 186,
248, 249, 399, 443;

Kurjaković Ivan — 247;
Kurtagić Šefkija — 416;
Kurtović Josip — 163;
Kusače — 403;
Kusonje — 487;
Kušić Jovica — 421;
Kušić Milinko — 325, 342, 353;
Kuštra Jozef — 467;
Kutanjac Stanko — 27;
Kuzmić Žlatko — 25;
Kvesić Rade — 461;

L

Lacić Branko — 80;
Lađevac — 71, 117;
Laković Veliša — 254;
Laktaši Ilič — 208;
Lašva (Ž. st.) — 115, 484;
Lašva (r.) — 109;
Lebrenica — 162;
Lekić Danilo — 16, 17, 18, 36, 40, 70,
71, 72, 73, 85, 91, 219, 230, 243, 275,
305, 329;
Leković Veliša — 61;
Lepo Brdo — 66, 75;
Lešina Ivan — 463;
Letica Ante — 223;
Levi Majer — 443;
Lićevo Polje — 62, 129, 130, 226;
Liplje (s.) — 35, 40, 41, 42, 122, 157,
166, 167, 215;
Lipovac — 176; 177;
Lipovice — 141;
Lipreht — 413, 414;
Lišnja — 18, 86, 89, 94, 96, 141, 171;
Livančić Mate — 474;
Lohr — 532, 547, 548, 551, 578, 579;
Lojpur Živko — 461;
Lokve — 461;
Lončarević Duro — 159, 160;
Lorković — 432, 580;
Lović Jezdo — 72, 145;
Ložić Filipa Emila — 471;
Luka (s.) — 189;
Lukanović Lj. — 94;
Lukić — 485;
Lumović Milorad — 448;
Lušci Palanka — 234, 236, 262, 264,
266, 282, 284, 285;
Lüters — 537, 541, 542, 544, 547, 548,
553, 555, 576, 599, 600;
Lužani — 207;

Lj
Ljeljuh — 117, 132, 494;
Ljeskove Vode — 195;
Ljubičić Živorad — 124;
Ljubija — 194, 217, 218, 265;
Ljubija Rudnik — 263;
Ljubunci — 446;
Ljuta (s.) — 460;

M

Maček dr Vlatko — 476;
Macino Brdo — 171;
Madžari — 392, 404;
Magaljdos — 181;
Maglaj — 85, 115, 116, 140, 141, 151,
170;
Maglajlić Šefket — 20, 148, 351;
Majer dr Krešo — 341;
Majetić — 103, 377;
Majkić Japra — 319, 335, 341, 351;
Majrić Ivan — 25;
Mak Mato — 247;
Makaj Petar — 247;
Maličić Stevo — 436;
Malinjak — 94;
Maltarić — 489;
Mandić Božo — 165;
Mandić Gligo — 109;
Mandić Tomo — 247;
Mandžić Pašaga — 438;
Manojlović Nedeljko — 78, 80, 81,
248;
Manjača (pl.) — 34, 62, 68, 69, 129,
192, 263, 273, 281, 282, 343;
Maraković Nina — 25;
Marčete — 34;
Maratić Nikola — 464;
Marić David — 80;
Marić Dolac — 452;
Marić Ignat — 80;
Marijanović Boško — 384;
Marin Grob — 177;
Marijanac Rade — 146;
Markić Jure — 473;
Marković Blažo — 323;
Marković Milovan — 405;
Marković Spasoje — 408;
Martić Jovo — 255;
Martin Brdo — 25, 31, 182, 227;
Marušić Ante — 401, 402;
Maslovare — 40, 41, 42, 109, 175,
176, 177, 178, 199, 201, 239, 240,
256, 268, 274, 311, 338;
Mašek Emanuel — 384, 438, 472;

Mašići — 208;
Matić Anton — 466;
Matić Miloš — 415, 416, 417, 418;
Matijević Josip — 466;
Matijević Mile — 384;
Matković Ivo — 401, 429;
Matrakova Kosa — 177;
Matulić Benko — 464;
Medak Đuro — 473;
Medak Stanko — 473;
Medak Tomo — 473;
Medojevići — 400, 403;
Mehić Husein — 448;
Memići — 482;
Mesić — 427;
Mešić Ademaga — 487, 490;
Mešterović dr Đuro — 43;
Mešterović dr Julka — 43;
Metohija — 468;
Mičije (s.) — 208;
Mihailović Draža — 462, 469, 507,
551;
Mihalec Anton — 246;
Mihaljević Niko — 436;
Mijatović Cvjetin — 438;
Mik Stjepan — 246;
Mikešić Balde — 467, 468;
Miladinovićevo Brdo (k. 176) — 171;
Milanovići — 243;
Milenković Dragoljub-Dragi — 148;
Miletić Veliko — 219;
Miličević Križan — 425;
Milojević Miloje — 67, 70, 76, 85, 90,
91, 92, 117, 142, 172, 173, 184, 197,
201, 261, 276, 306, 318;
Milojković Mirkо — 255;
Milosavci — 275;
Miloševac — 487;
Milovanović Miodrag-Lune — 225;
Miljevac (k. 315) — 75;
Miljevići — 208;
Miljković Đuro — 163;
Miljuš Stevo — 154;
Mirković Vinko — 464;
Miska Glava — 266;
Mišković — 317, 491;
Mitrov Danko — 88;
Mitrović Drago — 407;
Mladikovine — 176;
Mlinoga (G. i D.) — 214, 233;
Mračaj (G. i D.) — 46;
Mrakovica — 182, 227;
Mravica — 87, 88, 91, 93, 94, 96, 104;
Mrkonjić Grad — 32, 33, 34, 131, 229,
346, 348;

Mrkotić (s.) — 36, 66, 74, 75;
Mrković Joksim — 189;
Mostar — 222, 477;
Motajica — 243;
Muć (G. i D.) — 127;
Mujdžići — 147;
Mujezinović Hasan — 384;
Murtić Camil — 25;
Musakadić Fehim — 419;
Mustapić Petar — 472;

N

Nad Kosta — 13, 34, 64, 69, 82, 101,
130, 131, 147, 182, 235, 249, 286,
326, 334, 342, 347, 348;
Nagliš — 320;
Najdeka Kazimir — 436;
Nedić Nedо — 41, 389;
Nekić — 398;
Nemila — 401;
Nevesinje — 189, 190;
Niketić Voja — 245;
Nikolić Anto — 472;
Nikolić Mato — 472;
Nišići — 400, 403;
Novak Franc — 255;
Novakov Kam. (brdo) — 177;
Novaković Dušan — 87;
Novi Seher — 193, 195, 219, 443;

O

Obradović Pero — 401, 402;
Obrovac — 224;
Očauš — 364;
Odred NOP banjaski — 450;
Odred NOP birčanski — 402, 428,
429, 437, 480, 481, 561;
Odred NOP Drugi krajiški »Mladen
Stojanović« — 210;
Odred NOP Treći krajiški »Simo
Solaja« — 7, 29, 33, 34, 62, 63, 68,
76, 77, 78, 79, 100, 135, 136, 146,
147, 182, 185, 189, 235, 242, 248,
272, 402;
Odred NOP Četvrti krajiški — 20,
148;
Odred NOP Treći lički — 126, 311;
Odred NOP majevički — 396, 428,
429, 478, 482, 483, 485, 486, 487, 561;
Odred NOP romanjski — 483;
Odred NOP sremski — 396, 428, 429,
478, 482, 483, 485, 487, 489, 561;
Okreč (s.) — 264;
Olovo (kod Kupresa) — 45;

Olujić Josip — 464;
Oljački Ljubica — 448;
Omanović Hamdija — 347, 348;
Omarska — 32, 129, 397, 496;
Omiš — 477;
Opsječko — 141;
Orahova — 182, 234;
Orahovica — 183;
Orašje — 174;
Orlandić Blažo — 134, 248;
Osivica — 40, 41, 65, 75, 117, 132,
133, 177, 215, 216;
Osmaci — 482, 487;
Osmić Muho — 187;
Ostojić — 337;
Ostrožac — 347;
Oštrac (k. 1299) — 223;
Oštrelj — 602, 604;
Otoka — 593, 596;
Otrić — 126;

P

Pajići — 66;
Palačkovci — 275;
Pandurović Žarko — 486;
Panj — 224;
Paremije — 141;
Paprtnica (G. i D.) — 401;
Pasjača — 113, 166, 167, 215, 216;
Pastuović Ivan — 384;
Pašalić Edhem — 447;
Pašalić Ilija — 463;
Paunovac — 362;
Pavelić Ante 532, 547;
Pavlić Pave — 402;
Pavlinović Luka — 476;
Pavlović Manda — 218;
Pavlovići — 283;
Pećanac Nikola — 482;
Peći — 232, 236, 242, 270, 271, 282,
285;
Pečuj — 484;
Pejići — 320;
Peković Milovan — 306;
Peran Milivoje — 466;
Perendija Blagoje — 41;
Perić Ilija — 459;
Perić Marko — 459;
Perić Ratko — 438;
Perović Punija — 61;
Peša Stanko — 463;
Petković — 395, 412, 420;
Petrić Jure — 458;
Petrinja — 213, 214, 233, 237, 249,
256, 260, 265;

Petrova Gora — 532;
Petrović (por.) — 108;
Petrović Ljubo — 99;
Pfaffnrott — 537;
Pilav Hasan — 420, 421, 423;
Pilipović Pera — 160;
Piljužić (s.) — 75, 110;
Piralić Meho — 187;
Planje — 36, 40, 66, 74, 75, 174;
Plavna — 233, 292, 311;
Plazibat Jure — 474;
Pobrežje — 262, 284;
Pocrnja Mate — 466;
Podgorac Ljubo — 94, 141, 201, 230,
238, 243, 257;
Podgrmeč — 347;
Poleksić Momčilo — 55;
Polugovac — 25;
Poljanac Branko — 13, 64;
Poljašani — 498;
Poljice — 208, 469;
Popovac dr Ismet — 187, 419, 431,
457, 460, 469;
Popovac Mirko — 419;
Popović Dragoje — 215;
Popović Đole — 200, 316;
Popović dr Ivo-Đan — 43;
Popović Jovan — 148;
Popović Koča — 19, 20, 36, 43, 70,
73, 74, 91, 92, 107, 109, 110, 118,
151, 178, 181, 184, 193, 196, 197,
201, 222, 238, 240, 250, 269, 281,
291, 294, 295, 302, 310, 313, 322,
323, 337, 339, 349, 350, 360, 480,
482;
Popovići — 40, 65;
Posušje — 37, 222, 223, 356, 357, 382,
452;
Potočani — 87, 257;
Pounje (predeo) — 162;
Prav. Jasenica — vidi Vel. Jase-
nica;
Predrijevo — 397;
Pričinić (s.) — 40, 41, 74, 113, 114,
117, 132, 164, 165, 177, 196, 220;
Prijeđor — 25, 31, 62, 129, 131, 177,
181, 182, 194, 204, 205, 206, 208,
210, 213, 217, 218, 226, 227, 234,
236, 242, 262, 265, 266, 268, 391,
496;
Primieri — 526;
Prlja Vaso — 53;
Prljević Mate — 223;
Prnjavor — 16, 17, 18, 40, 70, 72, 85,
86, 87, 90, 94, 99, 101, 103, 104, 107.

- 117, 141, 163, 170, 171, 172, 175,
 176, 177, 184, 195, 208, 220, 221,
 222, 230, 238, 239, 243, 250, 257,
 260, 267, 271, 275, 276, 287, 290,
 298, 305, 309, 413, 492;
 Prodanović — 41;
 Prole Stevan — 333;
 Proložac — 463;
 Prosara — 227;
 Prozor — 77, 186, 249;
 Prpić — 432, 440;
 Prusac — 44;
 Prusina Ante — 460;
 Pšajet Avgust — 247;
 Pudin Han — 314, 326;
 Purgarić Anton — 247;
 Puzić Jovan — 369, 373;
- R**
- Radanj — 402;
 Radeljević Marija — 468;
 Radenković Luka — 471;
 Radić (M. i V.) — 62;
 Radić Rade — 87, 88, 93, 270, 414;
 Radić Grgo — 401;
 Radmilo Krsto — 488;
 Radovanović Varnava — 415, 416;
 Radojić Sava-Feđa — 346;
 Radoši — 127;
 Radovci — 293;
 Radovica — 593;
 Railići — 283;
 Rajići — 444;
 Rajić Mirko — 401;
 Rakitno — 356, 357, 452, 454;
 Ralutinac (s.) — 171;
 Rama — 24;
 Ramići — 270, 326, 346, 594;
 Ramušković Deša — 469;
 Ranković Aleksandar-Marko — 145,
 148, 286;
 Rankovići (s.) — 113, 117, 132, 166,
 180, 184, 216, 239, 275;
 Rastovo — 404, 405;
 Rastuša — 107;
 Ratkovo — 273;
 Ravnice (s.) — 26, 32;
 Ravno — 47;
 Rečani (s.) — 65;
 Rendić — 384, 388, 397;
 Rešković Nikola — 494;
 Ržehak dr Alfred — 341;
 Ribar Jurica — 61;
 Ribarić — 127, 224, 465;
 Rijeka — 523;
- Ripač — 336;
 Risovac — 126;
 Roatta Mario — 505, 511, 525, 551,
 556, 558, 566, 567, 574, 575, 581,
 586, 587;
 Robotti Mario — 432, 521;
 Rodić Gojko — 78, 147;
 Rodić Milan — 159;
 Rodić Slavko — 194, 229, 242, 271,
 273, 282, 314, 327, 344, 362;
 Rogatica — 392;
 Rogina Mato — 247;
 Rogolj (s.) — 208;
 Rogošić Ivan — 474;
 Rogulje (s.) — 394;
 Roje Ante — 127;
 Rokvić Stevo — 160;
 Romaniv Dmitar — 426;
 Rudanka (r.) — 116;
 Rudanka (Ž. st.) — 116, 195;
 Rudić Ljupko — 80;
 Rudnik (s.) — 427, 428;
 Ruškovac — 279, 285, 287;
 Ruževići (s.) — 180;
- S**
- Sačić Hasib — 401;
 Salihović Mujo — 401;
 Samardžići — 165, 215;
 Sana (r.) — 25, 31, 62, 131, 192, 204,
 208, 228, 263, 266;
 Sanda Vaso — 400;
 Sanica (G. i D.) — 232, 233, 236, 272;
 Sanica (r.) — 228, 242, 263, 264, 265,
 270, 273;
 Sanski Most — 32, 62, 69, 82, 129,
 131, 162, 163, 192, 217, 218, 229,
 234, 236, 241, 242, 249, 256, 260,
 262, 263, 264, 265, 266, 272, 273,
 279, 284, 286, 287, 289;
 Sarači — 428;
 Sarajevo — 115, 199;
 Sasina — 285;
 Satrić (G. i D.) — 466, 467;
 Sava (r.) — 16, 19, 220, 221, 238, 245,
 308;
 Scipioni — 523;
 Scotti Luigi — 406, 427;
 Sejdimović Mujo — 384;
 Sekulić Dragutin — 69, 82;
 Sekulović Milija — 254;
 Selište — 392, 404, 490;
 Semenić Dragutin — 247;
 Sigeti Franjo — 246;
 Simići — 164;

Simonović Danilo — 156, 165, 168;
Sinj — 47, 127, 224, 225, 467;
Sisak — 97, 98, 161, 213, 286;
Sitnica — 33, 34, 131, 200, 263, 270;
Skatavica — 17, 112, 113, 176, 177,
239, 256, 274;
Skender Vakuf — 41, 176, 177, 338;
Skucani Vakuf — 319, 343, 604;
Skula Adem — 389, 489;
Skula Ibrahim — 389;
Slatina (kod Teslića) — 196, 493;
Slatina (kod Budimlić Japre) — 232;
Slatina Ilijde — 330, 498;
Slavic Ibrahim — 447;
Slavonija — 42, 161, 222, 276;
Slivnica — 469;
Slunj — 287;
Solakova Kula — 450;
Solila — 157, 200;
Spasevići (s.) — 201, 240, 267;
Spigo — 573, 585;
Split — 467;
Spreca (r.) — 116;
Srb (G. i D.) — 126;
Srbac — 243, 300;
Srdoč Ivan — 420, 421;
Srednja Topola — 207;
Stanojlović Moma — 201, 323;
Stara Rijeka — 163, 262, 265, 266,
279, 285, 289;
Stefanović Josif — 240;
Stenjaci — 66;
Stipetić Mate — 446;
Stipković — 412, 423;
Stojanović dr Mladen — 88, 99;
Stojković — 484;
Stožer (M. i V.) — 45, 46;
Stožiste — 125, 126;
Stričići (s.) — 241, 242, 314;
Stržinski most — 26, 32;
Stržna — 26, 31, 32;
Strmica — 127, 233, 311;
Struga (s.) — 161;
Strujić Andrija — 467;
Strujić Drago — 464;
Strukar Frano — 401;
Studena — 182;
Stupar Voja — 148, 243, 244, 275,
305;
Suho Polje — 126, 490;
Sunja — 97, 98, 161, 213, 286;
Surjan — 273, 314;
Suvđa — 62, 266;
Svodna — 25, 31;

S

Šabanović Jusuf — 461;
Šahonović Aydo — 448;
Šakić Marko — 412;
Šalić Ante — 436;
Šaribok Simon — 473;
Šarić Nijaz — 187;
Šarinci — 86, 88;
Šarnbek — 382, 431, 454;
Šašava (pl.) — 589;
Šatorović Mujo — 417;
Šebešić — 393;
Segrt Krsto — 68;
Segrt Vlado — 109, 448;
Šekovići — 444;
Setka Ante — 482;
Setka Veselka — 482;
Sešum Rajko — 80;
Šibalić Mijuško — 55;
Šibenik — 190;
Šibovska — 243, 275;
Šiljegović Boško — 341;
Šimić — 382, 453;
Šimić Jakov — 384;
Šiprage — 176, 177, 178, 311, 338,
350;
Šipuš — 441;
Škoru Huso — 46;
Šnjegotina (G. D. Sr. i Omerbegova)
— 71, 75, 87, 103, 104, 112, 113,
132, 155, 175, 176, 177, 250, 322;
Šole Ivan — 448;
Štefanko Stefan — 448;
Štrbe — 330;
Šubašić Spiro — 473;
Šujica (s.) — 48, 185, 186, 248, 249;
Šurkovac (s.) — 194;

T

Tadić Simo — 114, 120, 156, 216;
Tafre Muharem — 448;
Taler — 108, 109;
Talić Sefik — 77, 100;
Tenžer Anto — 464;
Tenji Silvestar — 246;
Terzić Fatima — 463;
Terzić Osman — 408;
Terzić Velimir — 279, 295, 341, 348;
Teslić — 16, 17, 18, 19, 35, 36, 39,
40, 41, 42, 65, 66, 67, 70, 71, 73,
74, 85, 89, 90, 91, 95, 97, 99, 101,
102, 103, 104, 107, 108, 110, 114,
115, 116, 117, 121, 122, 123, 124,
140, 149, 151, 157, 158, 164, 165.

166, 170, 172, 173, 174, 175, 176,
177, 179, 180, 195, 196, 197, 199.
200, 214, 215, 216, 219, 220, 239.
240, 241, 250, 257, 268, 274, 280.
281, 287, 290, 291, 293, 296, 297.
298, 299, 300, 302, 312, 322, 337.
370, 377, 383, 387, 388, 389, 391.
478, 480, 481, 482, 489, 490, 491.
492, 493, 494, 504, 506, 508, 561;
Tešanj — 19, 35, 36, 40, 66, 71, 75.
90, 91, 102, 103, 104, 110, 115, 116.
117, 118, 140, 141, 151, 170, 173.
174, 176, 180, 193, 202, 219, 297.
298, 299, 481, 504;
Tešići — 87, 363;
Tetovo — 444;
Tisić dr Nikola — 447;
Todorović Mijalko — 76, 92, 117,
184, 220, 231, 245, 276, 305, 329;
Toholj Ljubo — 461;
Tolić Ante — 463;
Tolić Antina Mila — 463;
Toma dr Mimica — 461;
Toma Stjepan — 405, 438, 446;
Tomanović Vlado — 68;
Tomaš Mate — 471;
Tomašević Stana — 61;
Tomićić Anica — 462;
Tomićeve Brdo — 491;
Tomina — 229, 235;
Tomislavgrad — vidi Duvno; —
Tot Jozo — 246;
Trapisti (kod Banja Luke) — 268,
276, 277, 301, 302;
Travnik — 28, 30, 109, 115, 199, 361,
379, 380, 381, 400, 404, 411, 412,
478, 483, 484;
Trebava — 88, 91;
Trijebovo — 34, 68, 282;
Trikić Savo — 165, 169;
Trilj — 224;
Trkulje — 397;
Trn — 93, 498;
Trnki Rašid — 457;
Trnovo (s.) — 68;
Trstenci — 317;
Tuk Bobija — 192, 267;
Turbe — 241, 327, 400, 401, 402, 403,
445, 484, 594;
Turjanica (r.) — 87, 175;
Tuzla — 478;

U

Ugar (r.) — 200, 260, 350;
Ukrnica (s.) — 41, 65, 75, 177;
Ullisperger (von) — 451;
Umci — 284, 287, 307;
Una (r.) — 204;
Urošević Sredoje — 225;
Urukalo Serdije — 461;
Usora (r.) — 36, 65, 90, 102, 104, 110,
115, 116, 174, 179, 241, 250, 259,
299;
Utovac Matija — 472;
Utovac Mato — 472;
Uzel Franjo — 247;
Uzломац — 175, 178;

V

Vage Martin — 155;
Valter Rudolf — 247;
Vanjek Gašpar — 247;
Varga Stjepan — 246;
Vasić Ilijica — 333;
Vasić Nenad — 255;
Vasić Perica — 333;
Velebit (s.) — 354;
Velika Jasenica — 61, 62;
Vidić Stevo — 419;
Vidosavići — 445;
Vidoševići — 379, 381;
Vijačani — 40, 87, 88, 94, 112, 198,
199;
Vijaka — 141;
Vijenac (Vinac) — 30;
Vilusi (kod Han Kola) — 69, 82;
Vilusi (kod Bos. Gradiške) — 208;
Violić Ivo — 468;
Vir — 357;
Vis (M. i V.) — 215, 490;
Visovići — 480;
Vitez — 411, 412, 418, 419, 443, 445,
446, 484;
Vitkovci — 40, 107, 117, 216;
Vlajići — 371;
Vlajsovići — 401;
Vlatković Nemanja — 78, 79, 146,
147, 188, 248, 290, 334;
Voćin — 398;
Vojnić — 582;
Vojnović Petar — 319, 341, 343;
Vojvodić Gajo — 231, 245;
Vojvodić Petar — 46;
Volinja — 26, 32, 205, 206, 208, 210,
213;
Vrančić — 432;
Vranešić — 443;
Vranješević — 87;
Vrata — 46;

- Vrbanja (r.) — 101, 104, 177;
 Vrbanja (s.) — 268, 269, 277;
 Vrbanjci — 72;
 Vrbas (r.) — 17, 32, 62, 109, 134,
 177, 220, 221, 238, 269, 275, 277,
 278, 281;
 Vrekalić Ivan — 247;
 Vrela — 66, 75, 173, 174, 179;
 Vrhovac Stanko — 88, 99;
 Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije
 — 16, 19, 27, 31, 32, 33, 37, 38, 39,
 44, 61, 67, 69, 82, 85, 97, 99, 101,
 108, 109, 111, 125, 129, 148, 172,
 181, 183, 193, 197, 202, 203, 217,
 222, 232, 234, 236, 238, 239, 241,
 246, 249, 256, 260, 267, 274, 277,
 284, 287, 291, 296, 322, 337, 347,
 354, 357, 361;
 Vrhopolje (kod Sanskog Mosta) —
 228, 229, 234, 235, 241, 263, 266,
 271, 273, 279, 284, 285, 289;
 Vrlika — 127;
 Vršani — 71, 86, 88, 176, 259, 260,
 261, 275, 413;
 Vrućica — 40, 164, 165, 215, 471;
 Vučina Pero — 460;
 Vučić Dr. — 449;
 Vučijak — 171, 275;
 Vučinići — 480;
 Vučković Ljubo — 358;
 Vučković Miloš — 170, 230;
 Vučkovički Gašpar — 247;
 Vujević Marko — 464;
 Vujović Ratko-Čoće — 38, 233;
 Vukanović Radovan — 52;
 Vukić Đuro — 246;
 Vukmanović Svetozar-Tempo — 408;
 Vukotić Jovan — 23, 48;
 Vuković Dušan — 407, 412, 420, 421,
 423;
 Vuković Marko — 443;
 Vukovsko (G. i D.) — 79;
- Z**
- Žagorje — 357;
 Zagreb — 38, 523;
 Zanoglina — 47;
 Zanussi — 504, 553;
 Zaselje — 484;
 Zavalje — 354;
 Žavidovići — 443;
 Zdena (s.) — 262;
 Zdenčina — 567;
 Žebić Pavao — 464;
 Žec Mirko — 321;
 Žećo Meho — 474;
 Željković Jusuf — 247;
 Zenica — 90, 109, 115, 140, 170, 176,
 199, 202, 443, 444;
 Žgonjanin Žarko — 205;
 Žijamet — 27;
 Žlatar Petar — 430;
 Žona treća operativna Hrvatske —
 210;
 Žona četvrta operativna Hrvatske —
 126;
 Žrinj — 162;
 Žrno Jure — 444;
 Žubić Špiro — 80;
- Z**
- Žalac Mato — 247;
 Žarkovina — 65, 75, 107, 116, 174,
 179, 181, 214, 215, 216, 491;
 Željezno Polje — 400;
 Žepče — 90, 115, 140, 170, 176, 195,
 202, 203, 219, 246, 443, 445, 446,
 447, 448, 449, 494;
 Žeravica — 403;
 Žiškovića Njive — 113;
 Živković Živko — 346;
 Žljebovi — 442, 443;
 Žmire Ivan — 246;
 Žunovi — 395, 400, 403;
 Župa Dujo — 467;

S A D R Ž A J

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1943

Januar

I

Dokumenta jedinica Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije

	Strana
Uputstvo Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 1 januara 1943 god. potčinjenim jedinicama o načinu osvajanja naseljenih mesta	7
Pregled brojnog stanja i naoružanja Prvog bosanskog NOU korpusa na dan 1 januara 1943 godine	14
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije od januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama na sektoru Centralne Bosne	16
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije od 1 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama protiv četnika i domobrana kod Teslića	19
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od 1 januara 1943 god. Štabu Prve brigade o ponovnom formiranju Četvrtog krajiškog NOP odreda	20
Pregled brojnog stanja i naoružanja Druge proleterske divizije na dan 1 januara 1943 godine	22
Izvještaj Štaba Četvrte divizije od 1 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o rezultatu napada na Blagaj	24
Izvještaj Štaba Četvrte divizije od 1 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o rezultatu napada na Stržinski most	26
Izvještaj Štaba Pete crnogorske NOU brigade od 1 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ o radu komandanta Zijametskog bataljona Đorda Delma	27
Izvještaj Štaba Trećeg krajiškog NOP odreda od 1 januara 1943 god. Stabu Prvog bosanskog NOU korpusa o jačini i rasporedu neprijateljskih jedinica u Jajcu, Donjem Vakufu i Travniku	29
Izvještaj Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 2 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rezultatu napada na neprijateljska uporišta Blagaj, Martin Brdo i Dragotinju	31

	Strana
Naredenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 2 januara 1943 god. Štabu Trećeg krajiškog NOP odreda o rušenju komunikacija Jajce — Mrkonjić Grad i Banja Luka — Sitnica i o načinu održavanja veze sa Sedmom krajiškom NOU brigadom — — — — —	33
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 2 januara 1943 god. Štabu Prve brigade za raspored jedinica poslije oslobođenja Teslića — — — — —	35
Izvještaj Štaba Druge proleterske divizije od 2 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o razbijanju ustaša i domobrana kod sela Brišnika — — — — —	37
Izvještaj Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 3 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o namjerama neprijatelja da poduzme ofanzivu na oslobođenu teritoriju — — — — —	38
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije od 3 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rezultatu borbi prilikom oslobođenja Teslića — — — — —	39
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 3 januara 1943 god. štabovima Prve i Treće brigade za odbranu Teslića i za čišćenje okolnog terena od četnika — — — — —	40
Izvještaj Štaba Druge proleterske divizije od 3 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o napadu na Kupres Izvještaj zamjenika političkog komesara Četvrte proleterske brigade Druge proleterske divizije od 3 januara 1943 god. Centralnom komitetu Komunističke partije Jugoslavije o stanju i radu partiske organizacije u brigadi — — — — —	44
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 4 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o održavanju smotre Četvrte divizije, o narodnom zboru i upućivanju Druge i Pete krajiške brigade na teren Karana i Kozare — — — — —	49
Uputstvo Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 4 januara 1943 god. potčinjenim jedinicama o načinu utvrđivanja položaja — — — — —	61
Izvještaj Štaba Prve brigade od 4 januara 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o rezultatu napada na Teslić — — — — —	63
Izvještaj Štaba Operativnog sektora Jajce — Mrkonjić Grad od 4 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o stanju neprijatelja u Jajcu i o upućivanju bataljona u sastav brigada — — — — —	65
Izvještaj Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 5 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o razbijanju četnika na Manjači i ispadu neprijatelja iz Šanskog Mosta Obavještenje komandanta Prve proleterske divizije od januara 1943 god. komandantu Prve brigade o borbama Treće brigade istočno od Teslića — — — — —	67
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 5 januara 1943 god. Štabu Druge brigade za dostavljanje izvještaja o situaciji kod Teslića — — — — —	69
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od januara 1943 god. Štabu Prve brigade za napad na četnike na prostoriji Prnjavor — Kotor Varoš — — — — —	70
	71
	72

	Strana
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 5 januara 1943 god. Štabu Treće brigade za protivnapad na neprijatelja u blizini Teslića — — — — —	73
Izvještaj Štaba Prve brigade od 5 januara 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o borbama na sektoru Kalošević — Mrkotić — Planje — — — — —	74
Izvještaj Štaba Trećeg krajiškog NOP odreda od 5 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o izvršenoj reor- ganizaciji odreda — — — — —	76
Izvještaj Štaba Trećeg krajiškog NOP odreda od 5 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o formiranju Blagajskog i Vukovskog bataljona — — — — —	79
Izvještaj Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 6 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama Prve i Sedme krajiške brigade kod Sanskog Mosta i Vilusa	82
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije od 6 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i POJ o borbama s Nijemcima kod Teslić i s četnicima oko Prnjavora i Čelinca — — —	85
Izvještaj Štaba Prve proleterske brigade od 6 januara 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o borbama sa Nijemcima, ustašama i četnicima kod sela Devetina, Hrvaćani i Kokori	86
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od januara 1943 god. Štabu Prve brigade o prodoru neprijatelja u Teslić — —	90
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od 7 januara 1943 god. Štabu Treće brigade o povlačenju Nijemaca ka Banja Luci i o potrebi čišćenja terena od četnika — — — — —	91
Izvještaj Štaba Prve brigade od 7 januara 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o situaciji u Centralnoj Bosni — — —	93
Obavještenje Štaba Prve brigade Prve proleterske divizije od 7 januara 1943 god. Štabu Trećeg bataljona o rezultatu na- pada na Teslić i koncentraciji četnika u selu Mravice —	95
Izvještaj Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 8 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o koncentraciji 369 legionarske divizije na sektoru Sisak — Sunja — Dubica	97
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije od 8 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prodoru nepri- jatelja u Teslić i borbama protiv Nijemaca, ustaša i četnika na sektoru Banja Luka — Prnjavor — — — — —	99
Naređenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 9 januara 1943 god. Štabu Trećeg krajiškog NOP odreda da izvrši pri- preme za preformiranje odreda u brigadu — — —	100
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama na teritoriji Centralne Bosne za vrijeme od 1 do 9 januara 1943 godine — — — — —	101
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije od 9 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o domobranskim ofi- cirima koji su zarobljeni prilikom oslobođenja Teslića —	108
Izvještaj Štaba Treće NOU divizije od 9 januara 1943 god. Vrhov- nom štabu NOV i PO Jugoslavije o jačini neprijateljskih posada u Jajcu i Travniku i o rušenju pruge — Travnik — Vakuf — — — — —	109
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 10 januara 1943 god. Štabu Prve brigade za pripremu napada na Teslić i dostav- ljanje izvještaja o rezultatu akcije na Tešanj — — —	110
	625

	Strana
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 10 januara 1943 god. Štabu Prve brigade za upućivanje slušalaca na vojni kurs pri Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije — — —	111
Izvještaj Štaba Treće brigade Štabu Prve proleterske divizije od 10 januara 1943 god. o borbama vođenim u vremenu od 15 do 31 decembra 1942 godine — — —	112
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 11 januara 1943 god. Štabu Prve brigade za napad na Teslić, Tešanj, Jelah i na prugu Derventa — Maglaj — — —	115
Izvještaj Politodjela Treće brigade Prve proleterske divizije od 11 januara 1943 god. Centralnom komitetu Komunističke partije Jugoslavije o stanju i radu partiske organizacije u brigadi — — —	118
Izvještaj komandanta sektora Bosansko Grahovo od 11 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na sektoru i o brojnom stanju i rasporedu jedinica — —	125
Izvještaj Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 12 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o bor- bama Pete divizije na Manjači i kod Omarske, o rušenju ko- munikacija i o uspostavljanju veze sa slavonskim jedi- nicama — — —	129
Naređenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 12 januara 1943 god. Štabu Četvre NOU divizije za uspostavljanje veze sa slavonskim partizanskim jedinicama i rušenje komuni- kacija koje vode na slobodnu teritoriju — — —	130
Naređenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 12 januara 1943 god. Štabu Pete divizije za rušenje komunikacija Banja Luka — Sitnica, Jajce — Mrkonjić Grad i Sanski Most — Ključ — — —	131
Naređenje Štaba Prve brigade Prve proleterske NOU divizije od 12 januara 1943 god. komandi topovskog odjeljenja za pokret pravcem Karač — Pribinić — Osivica — — —	132
Izvještaj Štaba Trećeg krajiškog NOP odreda od 12 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o jačini i raspo- redu neprijatelja u Jajcu i Bugojnu — — —	133
Štab Prvog bosanskog NOU korpusa dostavlja, 13 januara 1943 god.. potčinjenim jedinicama uputstvo Štaba Druge krajiške NOU brigade o načinu izvođenja noćnog napada — — —	135
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 13 januara 1943 god. štabovima Prvog, Trećeg i Sestog bataljona za napad na Jelah i Tešanj — — —	140
Izvještaj zamjenika političkog komesara Druge brigade Prve pro- leterske divizije od 13 januara 1943 god. Centralnom komi- tetu Komunističke partije Jugoslavije o stanju i radu par- tiske organizacije u brigadi — — —	142
Izvještaj Štaba Trećeg krajiškog NOP odreda od 13 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o dolasku velikog broja novih boraca u partizanske jedinice — — —	146
Pismo sekretara Okružnog komiteta za teren Trećeg krajiškog NOP odreda od 14 januara 1943 god. komandantu Prvog bosan- skog NOU korpusa o traženju oružja za formiranje novih brigada — — —	147

	Strana
Izvještaj političkog komesara Prve proleterske divizije od 14 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o političkom stanju u diviziji i o formiranju povjereništva Okružnog komiteta za teren Četvrtog krajiškog NOP odreda	148
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od 14 januara 1943 god. Štabu Prve brigade o zadacima brigade u slučaju neuspjelog napada na Teslić — — — — —	151
Izvještaj zamjenika političkog komesara Treće brigade Prve proleterske divizije od 14 januara 1943 god. Centralnom komitetu Komunističke partije Jugoslavije o stanju u partiskoj organizaciji brigade — — — — —	152
Izvještaj Štaba Četvrte divizije od 14 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o koncentraciji neprijateljskih jedinica na sektoru Sisak — Sunja — Kostajnica — —	161
Izvještaj Štaba Četvrte divizije od 14 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o jačini neprijateljske posade u Sanskom Mostu — — — — —	162
Izvještaj Štaba Trećeg bataljona Treće krajiške NOU brigade Štabu brigade o izvedenim akcijama u vremenu od 1 do 14 januara 1943 godine — — — — —	163
Izvještaj Štaba Prvog bataljona Štabu Treće brigade o vojnim akcijama i radu u vremenu od 1 do 15 januara 1943 godine Pregled brojnog stanja i naoružanja Trećeg bataljona Treće brigade Prve proleterske divizije na dan 14 januara 1943 godine	166
Naredenje Štaba Prve brigade Prve proleterske divizije od 15 januara 1943 god. potčinjenim jedinicama za napad na Prnjavor — — — — —	168
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije od januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o zarobljavanju domobrana na sektoru Teslić — Dобој и oslobođenju Prnjavora	170
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od 16 januara 1943 god. Štabu Prve brigade o situaciji na sektoru Treće brigade za vrijeme napada na Teslić — — — — —	172
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od januara 1943 god. Štabu Prve brigade za čišćenje prostorije Kotor Varoš, Prnjavor i Teslić od četnika i ustaško-domobranske milicije	173
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 16 januara 1943 god. Štabu Prve brigade za ponovni napad na Teslić — — — — —	175
Izvještaj Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 17 januara 1943 god Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o rezultatu borbi kod Jajca, Donje Dragotinje, Brežićana i o jačini neprijateljskih posada u Dubici, Kostajnici, Bosanskom Novom i Prijedoru — — — — —	179
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 17 januara 1943 god. Štabu Prve brigade za preduzimanje zaštite od bojnih otrova	181
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od 17 januara 1943 god. Štabu Prve brigade o oslobođenju Prnjavora — —	183
Izvještaj Štaba Trećeg krajiškog NOP odreda »Simo Šolaja« od 17 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o vojno-političkom stanju u bataljonima — — — — —	184
Štab Trećeg krajiškog NOP odreda »Simo Šolaja« dostavlja 17 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa izjavu Joksimu Mrkoviću o vojno-političkoj situaciji u Hercegovini	185
	189

	Strana
Naređenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od januara 1943 god. Štabu Pete divizije za upućivanje Prve krajške brigade na teren istočno od Sanskog Mosta i Manjače — — —	192
Izvještaj Štaba Treće NOU divizije od januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o oslobođenju Novog Šehera i čišćenju okolnih uporišta od četničkih elemenata — — —	193
Izvještaj Štaba Pete divizije od 18 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o neprijateljskim snagama u Prijedoru i o namjerama neprijatelja da preduzme ofanzivu	194
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 19 januara 1943 god. Štabu Prve brigade za rušenje komunikacije Doboј — Derventa u vezi s prodorom neprijatelja u Teslić — — —	195
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije od 19 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prodoru Nijemaca u Teslić i o situaciji na oslobođenoj teritoriji Centralne Bosne — — — — —	197
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 19 januara 1943 god. Štabu Prve brigade za obustavljanje pokreta na komunikaciji Doboј — Derventa — — —	198
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od januara 1943 god. štabovima brigada o pripremanju neprijatelja za napad na oslobođenu teritoriju — — — — —	199
Izvještaj Štaba Treće NOU divizije od 19 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama Desete hercegovačke NOU brigade kod Žepča i o situaciji na sektoru divizije — — — — —	202
Izvještaj Štaba Treće NOU divizije od 19 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o oslobođenju Žepča — — — — —	203
Izvještaj Štaba Četvrte divizije od 19 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama Pete krajške brigade na sektoru Karana i o njenim daljim zadacima — — — — —	204
Zapovijest Štaba Četvrte NOU divizije od 19 januara 1943 god. štabovima Druge i Pete krajške brigade za odlazak na teren Karana i Kozare i za rušenje komunikacija Banja Luka — Prijedor, Bosanski Novi — Volinja i Banja Luka — Bosanska Gradiška — — — — —	205
Dopis komandanta Četvrte NOU divizije od 19 januara 1943 god. Štabu Treće operativne zone NOV i PO Hrvatske o koncentraciji neprijatelja u Banjoj Luci, Prijedoru, Bos Novom, Kostajnici i Dubici — — — — —	210
Obavještenje Štaba Sedme divizije od 19 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o napadu na njemačku kolonu na putu Kostajnica — Petrinja — — — — —	213
Izvještaj Štaba Treće brigade Štabu Prve proleterske divizije o akcijama za vrijeme od 1 do 15 januara 1943 godine — — — — —	214
Izvještaj Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 20 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o stanju u neprijateljskim garnizonima Ljubija, Prijedor, Sanski Most, Bosanski Novi i okolnim uporištima — — — — —	217
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od 20 januara 1943 god. zamjeniku komandanta Prve brigade o zauzeću Žepča i Novog Šehera, o situaciji oko Teslića i o daljim zadacima na teritoriji Centralne Bosne — — — — —	219

	Strana
Izvještaj Štaba Druge proleterske divizije od 20 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o brojnom stanju i naoružanju neprijateljskih posada i organizaciji obavještajne službe u diviziji — — — — —	222
Izvještaj Štaba Četvrte divizije od 20 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o rezultatu borbi na teri- toriji Karana i Kozare — — — — —	226
Izvještaj Štaba Pete divizije od 20 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama kod Vrhopolja — — —	228
Dopis Štaba Prve brigade Prve proleterske divizije od 20 januara 1943 god. komandantu brigade i komandantu Šestog bata- ljona o situaciji na terenu oko Prnjavora i o rasformiranju Kombinovanog bataljona — — — — —	230
Naredenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 21 januara 1943 god. Štabu Pete divizije za odbranu pravca prema Ključu i Sanici — — — — —	232
Izvještaj Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 21 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama kod Sanskog Mosta, Vrhopolja, Brajić Tavana i Knežice —	234
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 21 januara 1943 god. Štabu Pete divizije o borbama Šeste krajiške bri- gade kod Sanskog Mosta i o dolasku njemačke divizije iz Prijedora u Sanski Most — — — — —	236
Izvještaj Prve proleterske divizije od 21 januara 1943 god. Vrhov- nom štabu NOV i PO Jugoslavije o situaciji na terenu Cen- tralne Bosne — — — — —	238
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 21 januara 1943 god. štabovima brigada za novi raspored jedinica u vezi s nepri- jateljskom ofanzivom na oslobođenu teritoriju — — —	239
Izvještaj Štaba Treće NOU divizije od 21 januara 1943 god. Vrhov- nom štabu NOV i PO Jugoslavije o novom rasporedu Pete crnogorske i Desete hercegovačke NOU brigade — — —	241
Izvještaj Štaba Pete divizije od 21 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama sa Nijemcima i četni- cima kod Sanskog Mosta i sela Stričića — — —	241
Izvještaj Štaba Prve brigade Prve proleterske divizije od 21 ja- nuara 1943 god. komandantu brigade i komandantu Šestog bataljona o situaciji na terenu Prnjavora i Motajice — —	243
Izvještaj Štaba Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije od 21 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugosla- vije o upućivanju zarobljenih domobrana iz Žepča — —	246
Naredenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 22 januara 1943 god. Štabu Trećeg krajiškog NOP odreda za preformi- ranje u Devetu krajišku NOU brigadu — — — — —	248
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 22 januara 1943 god. štabovima brigada za novi raspored jedinica u vezi s po- četkom Četvrte neprijateljske ofanzive na oslobođenu teri- toriju — — — — —	249
Izvještaj zamjenika političkog komesara Druge dalmatinske NOU brigade Druge proleterske divizije od 22 januara 1943 god. Centralnom komitetu Komunističke partije Jugoslavije o radu partiske organizacije u brigadi — — — — —	251
	629

	Strana
Obavještenje Štaba Prve proleterske brigade od 22 januara 1943 god. štabovima Drugog, Trećeg i Sestog bataljona o početku neprijateljske ofanzive na oslobođenu teritoriju i pripremanju jedinica za pokret — — — — —	256
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 22 januara 1943 god. štabovima Prvog, Drugog i Četvrtog bataljona za preduzimanje mjera u jedinicama u vezi s neprijateljskom ofanzivom na oslobođenu teritoriju — — — — —	260
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 23 januara 1943 god. Štabu Pete divizije o borbama Šeste krajiske brigade kod Dedovače i Brajić Tavana i o stanju na sektoru korpusa — — — — —	262
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 23 januara 1943 god. Štabu Pete divizije o borbama kod Sanskog Mosta i naredjenje za upućivanje dva bataljona u pravcu Dabro	264
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 23 januara 1943 god. Štabu Šeste krajiske brigade o načinu odbrane slobodne teritorije i o rasporedu susjednih jedinica — —	265
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 23 januara 1943 god. Štabu Prve brigade za vršenje pritiska prema Banjoj Luci zbog neprijateljske ofanzive prema oslobođenoj teritoriji Izvještaj Štaba Pete divizije od 23 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o situaciji na sektoru divizije —	267
Izvještaj Štaba Pete divizije od 23 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama na sektoru Sanskog Mosta i o rasporedu jedinica divizije — — — — —	270
Naređenje Štaba Prve brigade Prve proleterske divizije od 23 januara 1943 god. štabovima bataljona i komandama jedinica za posjedanje prostorije Jošavka — Devetine — Dragovići i zatvaranje pravca prema Banjoj Luci — — — — —	272
Naređenje Štaba Prve brigade Prve proleterske divizije od 23 januara 1943 god. štabovima Drugog, Trećeg i Sestog bataljona za napad na Klašnicu i Trapiste i rušenje druma Banja Luka — Bosanska Gradiška — — — — —	276
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 24 januara 1943 god. Štabu Sedme divizije o borbama jedinica korpusa protiv neprijatelja oko Sanskog Mosta i Ključa — — —	279
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od 24 januara 1943 god. Štabu Prve brigade o borbi Treće brigade u blizini Teslića i o pripremi napada Druge brigade prema Banjoj Luci i Karanovcu — — — — —	280
Izvještaj Štaba Pete divizije od 24 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama sa Nijemcima i četniciма na sektoru Ključa i Manjače — — — — —	281
Obavještenje Štaba artiljerije od 24 januara 1943 god. Štabu Prve proleterske brigade o postavljanju topova na prostoriju Railića — — — — —	283
Izvještaj Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 25 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama Četvrte i Pete divizije — — — — —	284
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 25 januara 1943 god. Štabu Pete NOU divizije o borbama oko Banje Luke, Bosanske Gradiške i Sanskog Mosta — — — — —	286

	Strana
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 25 januara 1943 god. Štabu Devete krajiske NOU brigade o borbama na sektoru korpusa — — — — —	289
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije od 25 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama Treće krajiske brigade protiv Nijemaca, ustaša i domobrana na sektoru Teslića — — — — —	291
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od januara 1943 god. Štabu Prve i Druge brigade za napad prema Banjoj Luci i okolnim neprijateljskim uporištima — — — — —	292
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama i akcijama izvršenim u vremenu od 10 do 25 januara 1943 godine — — — — —	296
Izvještaj zamjenika komandanta Prve proleterske brigade od 25 januara 1943 god. Štabu brigade o situaciji na sektoru Prnjavor — — — — —	305
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 26 januara 1943 god. Štabu Pete divizije o borbama Prve i Seste brigade na prostoriji Đedovača, Brajić Tavan, Umci i Eminovci —	307
Izvještaj Štaba Prve brigade od 26 januara 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o napadu neprijatelja sa pravca Dervente i rijeke Save — — — — —	308
Obavještenje Štaba Prve proleterske divizije od 27 januara 1943 god. Štabu Prve brigade o situaciji na oslobođenoj teritoriji i o pripremanju divizije za pokret na sektor Gornji Vakuf — Bugojno — — — — —	310
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 27 januara 1943 god. štabovima brigada za pokret na prostoriju Maslovare, Siprage zbog neprijateljske ofanzive na oslobođenu teritoriju — — — — —	311
Izvještaj Štaba Pete divizije od 27 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama sa Nijemicima kod Pudin Hana i Ključa i četnicima kod Štričića i Šurjana — — —	314
Izvještaj Štaba Prve brigade od 27 januara 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o borbama kod Klašnice i pripremama za napad u pravcu Banja Luke — — — — —	315
Izvještaj zamjenika komandanta i zamjenika političkog komesara Prve brigade Prve proleterske divizije od 27 januara 1943 god. Štabu brigade o borbama protiv neprijatelja na sektoru Miškovci — Trstenci i o brojnom stanju neprijatelja u Derventi — — — — —	317
Izvještaj zamjenika komandanta Četvrte divizije od 27 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o prodoru neprijatelja prema Jasenici i borbama kod Majkić Japre i Benakovca — — — — —	319
Izvještaj Štaba Trećeg bataljona Prve krajiske brigade Pete NOU divizije od 27 januara 1943 god. Štabu brigade o rezultatu borbe na brdu Nagliš — — — — —	320
Izvještaj Štaba Prve proleterske divizije od 28 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama sa neprijateljskom kolonom kod Dervente i Teslića — — — — —	322
Naredenje Štaba Prve proleterske divizije od 28 januara 1943 god. Štabu Prve brigade za prikupljanje na prostoriji Jošavka — Šnjegotina — Dubrava — — — — —	322

Strana

Pismo političkog komesara Četvrte divizije od 28 januara 1943 god.	
Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama kod Benakovca i evakuaciji životnih namirnica sa teritorije ugrožene od neprijatelja — — — — —	324
Izveštaj Štaba Pete divizije od 28 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o rezultatu borbi kod Pudin Hana i Ramića — — — — —	326
Naređenje Štaba Prve proleterske brigade od 28 januara 1943 god. potčinjenim jedinicama za pokret na prostoriju Jajce — Donji Vakuf — Turbe — — — — —	327
Izveštaj Štaba Prve proleterske divizije od 28 januara 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o borbama na sektoru Štrba i Klašnice — — — — —	330
Izveštaj Štaba Devete krajiške brigade od 28 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o brojnom stanju brigade, jačini neprijatelja u Jajcu i vojno-političkoj situaciji na terenu — — — — —	332
Obavještenje Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 29 januara 1943 god. Štabu Pete divizije o borbama protiv neprijatelja kod Majkić Japre i naređenje za organizovanje odbrane na pravcima koji vode prema Bosanskom Petrovcu — — —	335
Izveštaj Štaba Prve proleterske divizije od januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o borbama na sektoru Banja Luka, Teslić, Derventa — — — — —	337
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 29 januara 1943 god. štabovima brigada za pokret na prostoriju Šiprage — Skender Vakuf — Maslovare i za evakuaciju oružja iz Kotor Varoši i Skender Vakufa — — — — —	338
Izveštaj Štaba Četvrte divizije od 29 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o situaciji na sektoru divizije — — — — —	340
Pismo zamjenika komandanta Četvrte divizije od 29 januara 1943 god. komandantu Prvog bosanskog NOU korpusa o pripremi napada na Benakovac i o situaciji na terenu — — —	342
Izveštaj Štaba Pete divizije od 29 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o stanju na sektoru Ključ i Manača — — — — —	343
Izveštaj Štaba Prve brigade od 29 januara 1943 god. Štabu Prve proleterske divizije o situaciji kod neprijatelja u Banjoj Luci i na komunikaciji Banja Luka — Gradiška — — — — —	345
Obavještenje načelnika štaba Četvrte krajiške NOU brigade od 29 januara 1943 god. komandi područja Mrkonjić Grada o pokretu brigade u pravcu Ključa i o nabadu Pete NOU divizije na selo Ramići — — — — —	346
Izveštaj Štaba Prvog bosanskog NOU korpusa od 30 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o prodoru neprijatelja u Ostrožac, opkoljavanju 737 puka 717 divizije i opštoj mobilizaciji na sektoru Grmeča i Podgrmeča — —	347
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 30 januara 1943 god. štabovima brigada za hitno prebacivanje na prostoriju Mrkonjić Grad — Glamoč radi obezbjeđenja bolnice — —	348
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od januara 1943 god. Štabu Prve brigade za smještaj i obezbjeđenje bolnice između sela Šiprage i rijeke Ugar — — — — —	350

	Strana
Naređenje Štaba Četvrte NOU divizije od 30 januara 1943 god. potčinjenim jedinicama za napad na neprijateljsku posadu u Benakovcu i Majkić Japri — — — — —	351
Izvještaj Štaba Sedme NOU divizije od 30 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o posjedanju položaja na prostoriji selo Zavalje, Gorjevac, Hrgar, Velebit, Grabež	354
Izvještaj Štaba Druge dalmatinske brigade od 30 januara 1943 god. Štabu Druge proleterske divizije o borbama kod Posušja i Rakitna i o dolasku novih neprijateljskih snaga u Posušje	356
Naređenje Štaba Prve proleterske divizije od 31 januara 1943 god. štabovima brigada za smeštaj na novu prostoriju i evakuaciju ratnog materijala — — — — —	359
Izvještaj Štaba Treće NOU divizije od 31 januara 1943 god. Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o oslobođenju Gornjeg Vakufa i o situaciji na sektoru divizije — — — — —	361
Izvještaj Štaba Pete divizije od 31 januara 1943 god. Štabu Prvog bosanskog NOU korpusa o borbama sa neprijateljem kod Paunovca — — — — —	362
Izvještaj Štaba Prvog bataljona Treće krajiske brigade Prve proleterske divizije Štabu brigade o vojnim akcijama u vremenu od 15 do 31 januara 1943 godine — — — — —	363
Pregled brojnog stanja ljudstva Prvog bataljona Treće krajiske brigade Prve proleterske divizije na dan 31 januara 1943 godine — — — — —	365
Statistički pregled naoružanja Prvog bataljona Treće krajiske NOU brigade Prve proleterske divizije na dan 31 januara 1943 godine — — — — —	366
Pregled naoružanja Četvrtog bataljona Treće krajiske NOU brigade Prve proleterske divizije na dan 31 januara 1943 godine — — — — —	368
Izvještaj Štaba Četvrtog bataljona Treće krajiske brigade Prve proleterske divizije Štabu brigade o akcijama i vojno-političkom radu od 16 do 31 januara 1943 godine — — — — —	370

II

Ustaško-domobremska dokumenta

Izvještaj Drugog domobremskeg zbora od 1 januara 1943 god. o zauzimanju Teslića od strane jedinica NOV — — — — —	377
Izvještaj Redarstvenog ravnateljstva iz Travnika od 1 januara 1943 god. o zauzeću Busovače od strane jedinica NOV — — —	378
Izvještaj Posadnog zapovjedništva u Travniku od 2 januara 1943 god. o napadu jedinica NOV na Travnik — — — — —	379
Izvještaj Redarstvene oblasti Velike župe Lašva i Glaž u Travniku od 2 januara 1943 god. o napadu jedinica NOV na Travnik — — — — —	380
Izvještaj zapovjedništva Šeste pješačke divizije u Mostaru od 3 januara 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV kod Posušja i Imotskog — — — — —	382
Izvještaj zapovjedništva Četvrte oružničke pukovnije u Tuzli od 4 januara 1943 god. o zauzimanju Teslića od strane jedinica NOV — — — — —	383
Izvještaj ustaškog doglavnika Ademage Mešića od 5 januara 1943 god. o napadu jedinica NOV na Teslić — — — — —	387

	Strana
Izvještaj Drugog domobranskog zbora od 6 januara 1943 god. o prođoru ustaško-domobranskih snaga u Teslić — — —	391
Izvještaj zapovjedništva Pete oružničke pukovnije u Sarajevu od 6 januara 1943 god. o grupisanju jedinica NOV na sektoru Rogatice i Fojnice — — — — —	392
Izvještaj Župske redarstvene oblasti u Sarajevu od 6 januara 1943 god. o sadržini pisma Save Derikonje, komandanta četničkog odreda, upućenog Vasi Jeremiću, komandantu četničke čete — — — — —	393
Dnevni izvještaj zapovjedništva Drugog domobranskog zbora od 11 januara 1943 godine — — — — —	396
Izvještaj zapovjedništva Pete oružničke pukovnije od 13 januara 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Centralnoj i Istočnoj Bosni — — — — —	399
Izvještaj zapovjedništva Oružničkog krila u Bileći od 14 januara 1943 god. o pregledu i smotri četničkih jedinica od strane italijanskog komandanta — — — — —	405
Izvještaj zapovjedništva Oružničkog voda u Rogatici od 14 januara 1943 god. o povlačenju jedinica NOV iz Rogatičkog sreza — — — — —	407
Obavještenje zapovjedništva Trećeg domobranskog zbora od 15 januara 1943 god. o izdavanju municije četnicima — — —	409
Dnevni izvještaj Župske redarstvene oblasti u Sarajevu od 17 januara 1943 god. o proglašu njemačkog komandanta stanovništva Bosne i Hercegovine i o napadu jedinica NOV na Travnik i Vitez — — —	411
Dopis komande bosanskih četničkih odreda od 17 januara 1943 god. njemačkom komandanu u Banjoj Luci o zajedničkoj saradnji u borbi protiv jedinica NOV kod Prnjavora, Vršana i Branešaca — — —	413
Izvještaj Kotarske oblasti u Vlasenici od 18 januara 1943 god. o pregovorima sa Milošem Matićem, komandantom Letećeg četničkog odreda — — —	415
Izvještaj Župske redarstvene oblasti u Sarajevu od 21 januara 1943 god. o napadu jedinica NOV na Vitez i o pregovorima sa četničkim komandantom Radivojem Kosorićem — — —	418
Izvještaj zapovjedništva Oružničkog voda u Bugojnu od 23 januara 1943 god. o zauzimanju Gornjeg Vakufa od strane jedinica NOV — — —	424
Izvještaj Četrnaeste pješačke pukovnije u Trebinju od 24 januara 1943 god. o napadu partizana na voz kod sela Diklića — — —	426
Izvještaj štaba Pete bojne Treće pješačke pukovnije od 25 januara 1943 god. o napadu jedinica NOV na Rudnik i Caparde — — —	427
Izvještaj zapovjedništva Šeste pješačke divizije u Mostaru od 25 januara 1943 god. o sporazumu sa delegatom četničke Vrhovne komande Dobrosavom Jevđevićem — — —	430
Izvještaj Kotarske oblasti u Banjoj Luci od 25 januara 1943 god. o napadu jedinica NOV na selo Klašnice — — —	435
Izvještaj zapovjedništva Četvrte oružničke pukovnije u Tuzli od 26 januara 1943 god. o brojnom stanju i rasporedu brigada NOV u Istočnoj Bosni — — — — —	437
Obavještenje Ministarstva domobranstva od 27 januara 1943 god. o naređenju komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj za postupak s narodom — — — — —	439

	Strana
Izvještaj zapovjedništva Pete oružničke pukovnije u Sarajevu od 27 januara 1943 god. o borbama i akcijama jedinica NOV na terenu Centralne i Istočne Bosne — — — — —	442
Izvještaj ispostave Župske redarstvene oblasti u Zenici od 29 januara 1943 god. o zauzeću Žepča od strane jedinica NOV — — — — —	447
Dnevni izvještaj domobranskog oficira za vezu kod 714 njemačke pješadijske divizije za 29 januar 1943 god. o rezultatu borbi kod Klašnica — — — — —	450
Dnevni izvještaj zapovjedništva otsjeka Posušje — Imotski — Ljubuški za 29 januar 1943 god. o pokretu jedinica NOV prema Imotskom i o borbama oko Posušja — — — — —	452
Obavještenje zapovjedništva Seste pješačke divizije u Mostaru od 30 januara 1943 god. o borbama žandarma i milicionera protiv jedinica NOV kod sela Rakitno — — — — —	454
Izvještaj zapovjedništva Seste oružničke pukovnije u Mostaru od 30 januara 1943 god. o stanju u Hercegovini u drugoj polovini januara — — — — —	455
Dnevni izvještaj 718 njemačke pješadijske divizije od 30 januara 1943 god. o situaciji kod Teslića, Jajca, Travnika i Tuzle — — — — —	478
Izvještaj zapovjedništva Četvrte oružničke pukovnije u Tuzli o borbama na području Istočne Bosne u vremenu od 15 do 30 januara 1943 godine — — — — —	479
Bojna relacija Trećeg domobranskog zbora za mjesec januar 1943 godine — — — — —	483
Bojna relacija Drugog domobranskog zbora za mjesec januar 1943 godine — — — — —	485

III

Njemačka i italijanska dokumenta

Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« o borbama protiv jedinica NOV u Bosni 3 i 4 januara 1943 godine — — — — —	503
Obavještenje Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 7 januara 1943 god. o pripremama za izvođenje operacije »Weiss« — — — — —	505
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 7 januara 1943 god. o situaciji u Zapadnoj Bosni i o səradnji četnika i Nijemaca	508
Saopštenje Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 8 januara 1943 god. o napadu jedinica NOV na ustaško-domobransku posadu u Tesliću — — — — —	509
Naređenje italijanske Vrhovne komande od 10 januara 1943 god. za izvođenje operacije »Weiss« — — — — —	515
Naređenje Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 11 januara 1943 god. o načinu vođenja operacije »Weiss« — — — — —	526
Operacijska zapovijest komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 12 januara 1943 god. za vođenje operacije »Weiss« — — — — —	527

	Strana
Zapovijest komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 12 januara 1943 god. za koncentraciju trupa za izvođenje operacija »Weiss« — — — — —	538
Zapovijest komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 12 januara 1943 god. o postupku prema stanovništvu — — —	543
Izvještaj Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 12 januara 1943 god. o postignutom sporazumu za vođenje operacija »Weiss« — — — — —	547
Izvještaj Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 12 januara 1943 god. o učešću četnika Draže Mihailovića u operacijama »Weiss« — — — — —	551
Naređenje italijanske Vrhovne komande od 15 januara 1943 god. o upotrebi četničkih jedinica u operacijama »Weiss« — —	552
Naređenje Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 15 januara 1943 god. za dostavljanje komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj uputstva o izvođenju operacija »Weiss« — —	553
Naređenje Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 15 januara 1943 god. za organizaciju službe veze pri sprovođenju operacije »Weiss« — — — — —	554
Naređenje Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 15 januara 1943 god. o učešću četnika u operacijama »Weiss« — — — — —	557
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 15 januara 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Istočnoj i Zapadnoj Bosni — — — — —	561
Naređenje Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 16 januara 1943 god. o vođenju operacija »Weiss« i postupku prema stanovništvu — — — — —	563
Obavještenje Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 16 januara 1943 god. o zatvaranju pravca Zdenčina — Generalski Stol — — — — —	567
Dopis Guvernatorata Crne Gore od 17 januara 1943 god. u vezi sa snabdijevanjem četnika u operacijama »Weiss« — — —	568
Izvještaj komande Osamnaestog italijanskog armijskog korpusa od 19 januara 1943 god. o pripremama za učešće četnika u borbama protiv jedinica NOV u Zapadnoj Bosni — — —	572
Dopis Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 20 januara 1943 god. o postupku prema stanovništvu — —	574
Naređenje Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 21 januara 1943 god. o operacijama četnika — — —	575
Izvještaj Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 22 januara 1943 god. Vrhovnoj komandi o postupku prema stanovništvu. pripremama za izvođenje druge i treće faze operacija »Weiss« i težnjama Nijemaca da okupiraju pojedine italijanske okupacione oblasti — — — — —	576
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 22 januara 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Baniji i Bosanskoj Krajini — — — — —	582
Obavještenje Osamnaestog italijanskog armijskog korpusa od 23 januara 1943 god. o učešću četnika u borbama protiv jedinica NOV u Zapadnoj Bosni — — — — —	584
Obavještenje Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 25 januara 1943 god. o naredjenju Petom italijanskom armijskom korpusu da nastupa u pravcu Bihaća — —	586

	Strana
Izvještaj Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 26 januara 1943 god. o nastupanju Petog armijskog korpusa u pravcu Bihaća — — — — —	586
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 26 januara 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Baniji i Bosanskoj Krajini — — — — —	588
Dopis njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 27 januara 1943 god. o učešću četnika u operaciji »Weiss« — — — — —	590
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 27 januara 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Baniji i Bosanskoj Krajini — — — — —	591
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 28 januara 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Baniji i Bosanskoj Krajini — — — — —	593
Zahtjev komande divizije »Murge« od 28 januara 1943 god. da se bombarduju sela Crnogorci, Krivi Dol, Klenovac i Damnjan — — — — —	595
Dnevni izvještaj njemačkog štaba za vezu pri Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 29 januara 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini — — — — —	596
Dopunska zapovijest komande njemačkih trupa u Hrvatskoj od 30 januara 1943 god. o zaključenju prve faze operacije »Weiss« — — — — —	598
Naredenje komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj od 30 januara 1943 god. da se završi prva faza operacije »Weiss« — — — — —	599
Jačina pojedinih njemačkih divizija koje su učestvovali u prvoj fazi operacije »Weiss« — — — — —	601
Zahtjev Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 31 januara 1943 god. za bombardovanje Oštrelja — — — — —	602
Dnevni izvještaj italijanskog oficira za vezu pri komandi njemačkih trupa u Hrvatskoj od 31 januara 1943 god. o borbama protiv jedinica NOV u Bosanskoj Krajini — — — — —	603
Registar — — — — —	607

K o r e k t o r i :

Danica Tomić

i

Nedeljka Žugić

Rukopis predat u štampu marta 1954 god.

Stampanje završeno novembra 1954 god.

Tiraž 4000 primeraka

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU

Zbornik IV/9

I S P R A V K E

Strana	red	stoji	treba
145	2 odozdo	1942	1943
209	3 odozdo	Soša	Šoša
401	19 odozgo	Gočjoj	Gučjoj
611	8 odozgo	Domobrani	Dobromani